BERKELEY
LIBRARY
UNIVERSITY OF
CALIFORNIA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

MJESEČNIK

PRAVNIČKOGA DRUŽTVA U ZAGREBU.

GODINA XX.

1894.

IZDALO GA PRAVNIČKO DRUŽTVO U ZAGREBU.

UREDILI U IME ODBORA PRAVNIČKOGA DRUŽTVA

STJEPAN KRANJČIĆ i DR. JOSIP ŠILOVIĆ.

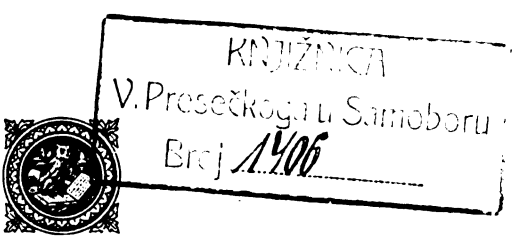

U ZAGREBU.
TISKOM DIONIČKE TISKARE.
1894.

Digitized by Google

MAIN LIBRARY

Digitized by Google

KI
M57
v.20

I. KAZALO STVARNO

dvadesete godine „Mjesečnika“.

Administrativna presuda, — ovrha na temelju iste 172.
Aktivna i pasivna legitimacija ad causam 549
Bagatelna sudbenost, — izpod iste izuzeti su državni i zemaljski fiskus i zavodi, koje oni zastupaju 169 i 358.
Bagatelni ili redoviti postupak 405.
Bagatelni postupak, iznos tražbine u istom 71.
Bagatelni postupak, — odgoda ročišta u istom 266
Bagatelni postupak, — utjerivanje odvjetničkih troškova po istom 175.
Belgija, — položaj stranca u istoj. Članak. 256.
Bezimena pogodba 73.
Biljegovanje molbâ, utoka itd. kr. javnih bilježnika u pogledu pristojba. Članak. 450.
Biljegovanje pravnih liekova proti odmjerenim biljegovinam i pristojbam 39 i 81.
Biljegovanje pritužbâ proti osudam mjestnih sudova. Članak. 251.
Biljegovine i pristojbe odmjerene, — biljegovanje pravnih liekova proti tomu 39, 81.
Biljegovnik, propisi o biljegovanju od F. Horvata. Ocjena. 285.
Bilježke gruntovne, vidi zabilježba.
Bilježnika javnih molbâ, utokâ itd. u pogledu pristojba biljegovanje. Članak. 450.
Bliži rod je stric i bratučed 320 i 321.
Bratučed (sin otčeva brata) bliži je rod 321.
Brisanje zadružnoga svojstva kod potajno razdieljene zadruge 553.
Budućnost kaznenoga prava, — rapsodične misli o tom. Razprava. 161, 193 i 241.
Crkveno katoličko pravo od dra. F. Belaja. Ocjena. 137.
Čestimična prodaja zadružnog posjeda, Članak 540.
Činovnik, — vidi i urednik.
Činovnikom smatra se poštarski odpravnik stalno nenamješten 274.
Čišćenje potoka 36.
Člana zadružnoga dug. Članak. 113.
Članovi duhovničkih redova ne mogu sticati imovine 502.
Darovati se ne može trećoj osobi dio loze, koja je izumrla kod potajno razdieljene zadruge 38.
Deložiranje iz kuće i stana, — rok za molbu deložiranja 313.

Digitized by Google

Dioba kupovnine, dobivene za zadružne nekretnine 508.
Dioba potajna zadružna, — kod iste izumre loza, — sud razpravlja ob odnosnom dielu 38.
Dioba potajna zadružna, — nerazdieljene čestice kod iste 468.
Diobom potajnom nastali zadružni dielovi mogu se sjediniti u novu zadrugu 467.
Dioni platež mjenbene tražbine 418.
Dioničtvo kradje ili pripomoć dana zločincu 547.
Dionik gruntovne stvarnosti ne može razredjivati s pojedinom parcelom 453.
Djece zapuštene zaštita, — medjunarodni kongres u tu svrhu 283.
Dokaz, da nije započela ili da je prekinuta zastara 543.
Dokaza teret u parnici radi zagode po grunt. redu 173.
Dosjelošću stečenje prava 310.
Dosmrtno pravo uživanja nije podvrženo realnoj ovrhi 265.
Dostava odsutnim i punomoćnikom 506.
Dražba, — makar na istoj posjednik dostao zemljišta, ipak odkupnina tereti odkupno zemljište 457.
Dražbi se pridružili vjerovnici, da li im pripada naknada troškova intervencije 545.
Država i pravo, — nauka o tom na nižih i srednjih školah 326 i 374.
Državni fiskus i zavodi, koje zastupa, uzeti su izpod bagatelne sudbenosti 169. i 358.
Državopravni položaj monarka. Članak. 1, 49, 97 i 145.
Dug u sudbeni polog položen 418.
Dug zadružnoga člana. Članak. 113.
Duhovničkih redova članovi ne mogu sticati imovine 502.
Dužna pažnja zanemarena po zakonu o porabi tiska. Članak. 118.
Dužnosti i prava iz ugovora na sreću 214.
Faktičnoga posjeda zaštita 369.
Fantazija u pravu. Članak. 492 i 533.
Fiksiran rok po trg. zakonu 223.
Financijalnih ravnateljstva ustrojstvo preinačeno i rok za utok proti platežnomu nalogu 556.
Fiskus državni i zemaljski te zavodi, koje zastupaju, izuzeti su izpod sudbenosti po bagatelnom postupku 169 i 358.
Flosari imadu se providiti obrtnom izkaznicom 421.
Franjevci ne mogu sticati imovine 502.
Globa novčana, — u istu ne može sudbeni stol kao prizivni sud promieniti strogi zatvor 366.
Globâ odmjerenih po §-u 44. obranbenoga zakona upotrebljenje 127.
Gotovina uložena u štedionici, — ovrha na istu 317.
Grabežnog pokušanog umorstva i razbjstva konkurencija 546.
Gradjanskoga parbenoga postupnika tumač od dra. J. Šilovića i A. Rušnova. Ocjena. 519 i 562.
Gradjanskomu zakoniku tumač od A. Rušnova. — Ocjena. 43, 89, 138 i 180.
Grossa dra. razprava o naobrazbi praktičnih pravnika. Članak. 11.
Gruntovna zabilježba parnice 507.
Gruntovne zadružne odnošaje uredjuju upravne oblasti 372.
Gruntovni red, — zastara po istom 173.
Gruntovni ulošci predaju se nadležnim sudovom 47.

Digitized by Google

Gruntovnica, — zabilježba prepornosti u istoj 31.
Gruntovno ne može se provadjati promiena vlastničtva glede pojedine parcele bez privole svih suvlastnika 453.
Hipoteke vlastnik ne osvjedoči se o podzalogu 122.
Historički spomenici Jugoslavena. Književna obznana 331.
Imovine ne mogu sticati članovi duhovničkih redova 502.
Inominatum pactum 73.
Internacionalni, — vidi medjunarodni.
Inžiniri kao sudbeni vještaci, — na iste nema se uporabiti pristojbenik 316.
Izlučna tužba proti stečajnini 219.
Izlučni zahtjev i postupak od dra. E. Schrutke. Književna obznana. 383.
Iznos tražbine u maličnom postupku 71
Izraelitska vjeroizpovjest, — prelaz iz iste na kršćansku, — postupak kod toga 281.
Izročnoga stečajnoga roka zanemarenje 219.
Izručba radi počinjena prestupka. Članak. 109.
Izumre zadruga, što je sa zadružnim imanjem. Članak. 293, 341 i 389.
Izvadak iz trgovačke knjige, — zabrana na temelju istoga 411.
Jamčenje odvjetnika za pristojbe. Članak. 66.
Jamčemje osobno skrbnika za skrbljenika, ako podpiše mjenicu 465.
Javni bilježnik, — vidi bilježnik javni.
Jugoslavena historički spomenici. Književna obznana. 331.
Juridičnih nauka reforma 377, 422, 469, 517 i 557.
Kamatnih zaostataka prvenstvo 312.
Kamatno uživanje preko 8% 314.
Kanala mlinskoga smetanje posjeda 70
Kanoničko pravo katoličko od dra. F. Belaja. Ocjena. 137.
Kasacionog suda srbskog načelne odluke. Ocjena. 288 i 332.
Kazne odmjerenje kod razbojstva 461.
Kaznenika odpuštenih zaštita, — medjunarodni kongres radi toga 283.
Kaznenoga prava budućnost, — rapsodične misli o tom. Razprava. 161, 193 i 241.
Kirchenpatronatrecht und seine Entwicklung in Oesterreich von dr. L. Wahrmund — Ocjena. 42.
Knjiga trgovačka, — zabrana na temelju izvadka iz iste 411.
Knjiga trgovačkih predloženje 322.
Knjige trgovačke imadu pol dokazne moći. Članak. 448.
Knjižni posjed, vidi tabularni posjed.
Konačni predlog privatnog tužitelja 78.
Kongres četvrti medjunarodne kriminalističke udruge. Članak. 437, 485.
Kongres medjunarodni radi zaštite odpuštenih kaznenika, zapuštene djece, skitalica i ludjaka 283.
Konkurencija razbojstva i pokušanog grabežnog umorstva 546.
Kopitnice i pristajanje plovila 226.
Kradja medju zadrugari 282.
Kradje dioničtvo ili pripomoć dana zločincu 547.
Krajišnici, kojim pridada pravo drvarije u drž. šumah, ako uzimaju drva bez dozvole, počine samo šumski prekršaj 175.
Kriminalističke udruge medjunarodne četvrti kongres. Članak, 437 i 485.
Krivotvorenom svjedočbom počinjena prevara 511.

Digitized by Google

Kršćanska vjeroizpovjest, — prelaz na istu iz izraelitske, — postupak kod toga 281.
Kupovnine dioba, koja je kupovnina dobivena za zadružne nekretnine 508.
Lahke ozlede medju zadrugari 417.
Legitimacija aktivna i pasivna ad causam 549.
Liek pravni, — upliv smrti obtuženikove na riešenje istoga. Članak. 399.
Lieka pravnoga žalbe ništovne odreknuće i posljedice toga. Članak. 352.
Liekova pravnih proti odmjerenim biljegovinam i pristojbam biljegovanje 39, 81.
Liekovi pravni, postupak s istimi prema zakonu od 6. srpnja 1888., kojim se preinačuje kazneni postupak 76.
Loza izumre kod potajne zadružne diobe, sud razpravlja ob odnosnom dielu 38.
Ludjaka zaštita, — medjunarodni kongres u tu svrhu 283.
Maćuha ne spada pod pojam „osobitog obvezanstva“ po k. z. 273.
Malični, vidi bagatelni postupak.
Mandat, — zajmovne pogodbe pretvorenje u isti 269.
Medjunarodne kriminalističke udruge četvrti kongres. Članak. 437 i 485.
Medjunarodni kongres radi zaštite odpuštenih kaznenika, zapuštene djece, skitalica i ludjaka 283.
Misli rapsodične o budućnosti kaznenoga prava. Razprava. 161, 193 i 241
Mjenbena tužba zavratna tuženoga naledjnika 465.
Mjenbene tražbine dioni platež 418.
Mjenicu podpiše skrbnik, jamči u tom slučaju osobno za skrbljenika 465.
Mjernici kao sudbeni vještaci, — na iste nema se uporabiti pristojbenik 316.
Mjestnih sudova osude, — biljegovanje pritužba proti istim. Članak. 251.
Mlinskog kanala smetanje posjeda 70.
Molba za deložiranje iz kuće i stana, — rok za istu 313.
Monarka državopravni položaj. Članak. 1, 49, 97 i 145.
Načelne rješitbe srbskog kasacionog suda. Ocjena. 288 i 332.
Najam, odpovjedni rok kod istoga 74.
Najma odkaz po uživaocu 74.
Najmodavca smeta u posjedu najmoprimac poboljšanjem uporabnoga objekta 413.
Najmoprimac smeta u posjedu najmodavca poboljšanjem uporabnoga objekta 413.
Naknada troškova intervencije pridruživ̌im se k dražbi vjerovnikom 545.
Naledjnika tuženoga zavratna mjenbena tužba 465.
Nalog platežni, vidi platežni nalog.
Naobrazba praktičnih pravnika. Članak. 11.
Nasljednike ima sud obaviestiti o slučaju smrti, da uzmognu braniti svoje interese 505.
Nasljedstva i porodice položaj u pravnoj sistemi od V. Bogišića. Ocjena. 430, 475 i 524.
Nasljedstvo, — prijava za isto 218.
Nasljedstvo, — tužba o istom i zastara tužbe 359.
Nauka juridičkih reforma. 377, 422, 469, 517 i 557.
Nauka o pravu i državi na nižih i srednjih školah 326 i 374.
Nedorasli počinili prekršaj 77.
Nenadanim slučajem nastala šteta 549

Digitized by Google

Nezakoniti postupak urednika ne ovlašćuje na siloviti odpor proti istomu 32.
Ništovna žaoba razpravlja se, premda je obtuženi umro 461.
Ništovne žalbe odreknuće i posljedice toga. Članak. 352.
Niže škole — nauka o pravu i državi na istih 326 i 374.
Novčana globa, — u istu ne može sudbeni stol kao prizivni sud promieniti strogi zatvor 366
Občinsko zastupstvo ne može nabavljati zemljišta za urb. občine 515.
Obitelj jedna ostane na zadružnom selištu, razlaz zadruge u tom slučaju 516.
Obnova postupka pred upravnom oblasti 421.
Obredjenje odvjetničkoga troškovnika 460.
Obrtnom izkaznicom imadu se providiti flosari 421.
Obtuženi umro, o žaobi razpravlja se 461.
Obtuženikove smrti uplív na riešenje pravnoga lieka. Članak. 399.
Obustava ovrhe 544.
Obvezanik vojni ne dodje na redovitu stavnju, prekršaj taj riešavaju upravne oblasti 127.
Očevida predhodnoga troškovi 410
Odgoda ročišta u bagatelnom postupku 266.
Odkaz najma po uživaocu 74.
Odkupnina tereti odkupno zemljište naprama svakomu posjedniku, makar i na javnoj dražbi dostao zemljište 457.
Odmjerenje kazne kod razbojstva 461.
Odpor silovit, — na isti neovlašćuje nezakonit postupak urednika 32.
Odpovjedni rok kod najma 74.
Odpravnik poštarski stalno ne namješten smatra se činovnikom 274.
Odpuštenih kaznenika zaštita — medjunarodni kongres u tu svrhu 283.
Odreknuće na pravni liek ništovne žalbe i posljedice istog. Članak. 352.
Odsutnim i punomoćnikom dostava 506.
Odvjetničkih troškova utjerivanje po maličnom postupku 175.
Odvjetničko zastupanje pred upravnimi oblastmi 130.
Odvjetničkoga troškovnika obredjenje 460.
Odvjetnik — pristojbe, za koje isti jamči. Članak. 66.
Odvjetnik umro, — ovlast skrbnika njegove pisarne 408.
Osjeguranik ne doživi u ugovoru navedenu starost 276.
Ovlast skrbnika pisarne pokojnoga odvjetnika 408.
Ovrha na gotovinu, uloženu u štedionici 317.
Ovrha na temelju administrativne presude 172
Ovrhe obustava 544.
Ovrhi realnoj nije podvrženo dosmrtno pravo uživanja 265.
Ovršna prodaja zadružnog zemljišta 504.
Ozleda težka tjelesna vidi i težka tjelesna ozleda
Ozleda težka predpostavlja se po §-u 157. k. z. 414
Ozlede lahke medju zadrugari 417.
Ozlede tjelesne uzastopce zadane čine jedan delikt 415.
Pactum inominatum 73.
Parbenih troškova preboj kod smetana posjeda. Članak. 62.
Parbenoga gradjanskoga postupnika tumač od dra J. Šilovića i A. Rušnova. Ocjena. 519 i 562.
Parcelarna prodaja zadružnog posjeda. Članak. 540.
Parcelom pojedinom ne može razredjivati dionik gruntovne stvarnosti 453.

Digitized by Google

Parnice gruntovna zabilježba 507.
Pasivna i aktivna legitimacija ad causam 549.
Pašnjak, — pravo na isti 80.
Pažnja dužna zanemarena po zakonu o porabi tiska. Članak. 118.
Platež dioni mjenbene tražbine 418.
Platežni nalog, — rok za podnešenje utoka proti istomu i preinaka ustrojstva financ. ravnateljstva 556.
Pljenitba stvari, koje su u posjedu treće osobe 544.
Pljenitbe preduzeće u praznik 72.
Plovila pristajanje i kopitnice 226.
Poboljšanjem uporabnoga objekta smeta najmoprimac najmodavca u posjedu 413.
Podzalog, — ob istom ne osvjedoči se vlastnik hipoteke 122.
Pogodba bezimena 73.
Pogodba sklopljena po punovlastniku, a ovaj zataji punovlastitelja 27.
Pogodba, — u istoj navedenu starost ne doživi osjeguranik 276.
Pogodba, vidi i ugovor.
Pogodbe zajmovne pretvorenje u mandat 269.
Pojma smetanja posjeda tumačenje 171.
Pojma zamjeničtva tumačenje 27.
Pokretnina zaplienjenih prenos i uzki zatvor 364.
Pokušaj zločinstva težke tjelesne ozlede 513.
Pokušaj grabežnoga umorstva 546.
Politička oblast, — vidi upravna oblast.
Poljska šteta ili smetanje posjeda 264.
Polog sudbeni, — dug položen kao polog 418.
Položaj državopravni monarka. Članak. 1, 49, 97 i 145.
Položaj porodice i nasljedstva u pravnoj sistemi od V. Bogišića. Ocjena. 430, 475 i 524.
Položaj stranaca u Belgiji. Članak. 356.
Porodice i nasljedstva položaj u pravnoj sistemi od V. Bogišića. Ocjena. 430, 475 i 524.
Posao trgovački, — što se pod istim razumieva 368.
Posjed tabularni 310.
Posjed tabularni, da li je posjed. Članak. 202. Zatim opet članak. 303. Napokon članak 307.
Posjeda faktičnoga zaštita 369.
Posjeda smetanje, — vidi smjetanje posjeda.
Posjedovne zadružne poslove uredjuju upravne oblasti 372.
Posljedica posredna i udaljena smrt kod ubojstva 33.
Posljedice odreknuća na pravni liek ništovne žalbe 352.
Posredna i udaljena posljedica smrt kod ubojstva 33.
Postupak nezakonit urednika ne ovlaštuje na siloviti odpor proti istomu 32.
Postupak razpravni kod prelaza iz izraelitske na kršćansku vjeroizpovjest 281.
Postupak redoviti ili bagatelni 405.
Postupka obnova pred upravnom oblasti 421.
Postupnika gradj. parbenoga tumač od dra. J. Šilovića i A. Rušnova. Ocjena. 519 i 562.
Poštarski odpravnik ne namješten stalno smatra se činovnikom 274
Poštenja uvrieda po §-u 487. k. z. 365.

Digitized by Google

Potajna zadružna dioba, — kod iste izumre loza, — sud razpravlja ob odnosnom dielu 38.
Potajna zadružna dioba, — ne razdieljene čestice kod iste 468.
Potajno razdieljena zadruga i brisanje zadružnog svojstva 553.
Potajnom zadružnom diobom nastali djelovi mogu se sjediniti u novu zadrugu 467.
Potoka čišćenje 36.
Potvore zločinstvo — juridički pojam 220.
Povjestnički spomenici Jugoslavena. Književna obznana. 331.
Praktičnih pravnika naobrazba. Članak. 11.
Prava i dužnosti iz ugovora na sreću 214.
Pravni liek, — upliv smrti obtuženikove na riešenje istoga. Članak. 399.
Pravni liekovi, — postupak s istimi prema zakonu od 6. srpnja 1888., kojim se preinačuje kazneni postupak 76.
Pravnih liekova proti odmjerenim biljegovinam i pristojbam biljegovanje 39. 81.
Pravnika praktičnih naobrazba. Članak. 11.
Pravnoga lieka žalbe ništovne odreknuće i posljedice toga. Članak 352.
Pravo, — fantazija u pravu. Članak. 492 i 533.
Pravo i država, — nauka o tom na nižih i srednjih školah 326 i 374.
Pravo na pašnjak 80.
Praznik, — preduzeće pljenitbe na praznik 72.
Prebivalište vjerovnika odlučuje glede mjesta plateža po trg. zak. 514.
Preboj parbenih troškova kod smetana posjeda. Članak. 62.
Predlog konačni privatnog tužitelja 78.
Predloženje trgovačkih knjiga 322.
Preinaka strogoga zatvora u globu po sudbenih stolovih kao prizivnih sudovih 366.
Preinaka ustrojstva financ. ravnateljstva i rok za utok proti platežnomu nalogu 556.
Prekinuće zastare, dokaz o tom 543.
Prekršaji, počinjeni po nedoraslom 77.
Prelaz iz izraelitske na kršćansku vjeroizpovjest, — potupak kod toga 281.
Prenos i uzki zatvor zaplienjenih pokretnina 364.
Prepornosti zabilježba u gruntovnici 31.
Prestupak počinjen, ima li mjesta izručbi. Članak. 109.
Prevara počinjena krivotvorenom svjedočbom 511.
Previda prijavu valja podnieti na nadležno riešenje 126.
Prigovor trećega proti ovrhi 544.
Prijava za nasljedstvo 218.
Prijavu previda valja podnieti na nadležno riešenje 126.
Prinos željeznica k troškovom vodogradjevina 324.
Pripomoć dana zločincu ili dioničtvo kradje. 547.
Prisega prokazna 267.
Pristajanje plovila i kopitnice 226.
Pristojbe i biljegovine odmjerene, — biljegovanje pravnih liekova proti tomu 39, 81.
Pristojbe javnih bilježnika, — biljegovanje utokâ, molbâ itd. glede istih podnešenih. Članak. 450.
Pristojbe, za koje odvjetnik jamči. Članak. 66.

Digitized by Google

Pristojbenik nema se uporabiti na civilne inžinire, mjernike, zemljomjere itd. kao sudbene vještake 316.
Pritužba proti osudam mjestnih sudova biljegovanje. Članak. 251.
Privatni tužitelj nedodje na razpravu, smatra se, da je odustao od tužbe 464.
Privatnog tužitelja konačni predlog 78.
Prodaja ovršna zadružnog zemljišta 504.
Prodaja parcelarna zadružnog posjeda. Članak. 540.
Prokazna prisega 267.
Promjena, — vidi preinaka.
Prvenstvo kamatnih zaostataka 312.
Punomoćnikom i odsutnim dostava 506.
Punovlastitelja zataji punovlastnik, sklapajuć pogodbu 27.
Punovlastnik sklopi pogodbu i zataji punovlastitelja 27.
Rapsodične misli o budućnosti kaznenoga prava. Razprava 161, 193, i 241.
Ravnateljstvâ financ. ustrojstvo preinačeno i rok za utok proti platežnomu nalogu 556.
Razbojstva i pokušanog grabežnog umorstva konkurencija 546.
Razbojstvo, — odmjerenje kazne kod istoga 461.
Razprava, — na istu ne dodje privatni tužitelj, smatra se, da je odustao od tužbe 464
Razriešenje zadruge, ako samo jedna obitelj ostane na zadružnom selištu 516.
Redova duhovničkih članovi ne mogu sticati imovine 502.
Redoviti ili malični postupak 405.
Reforma juridičkih nauka 377, 422, 469, 517 i 557.
Ročišta odgoda u bagatelnom postupku 266.
Rod bliži je stric 320. Bratučed (sin otčeva brata) 321.
Rok fiksiran po trg. zakonu 223.
Rok odpovjedni kod najma 74.
Rok za molbu deložiranja iz kuće i stana 313.
Rok za podnašanje utoka proti platežnomu nalogu i preinaka ustrojstva financ. ravnateljstva 556.
Roka stečajnoga izročnoga zanemarenje 219.
Sekvestracija u zakup danoga zemljišta 455.
Silom iz posjeda iztisnut, a stekao pravo potajnom diobom zadruge 533.
Silovit odpor, — na isti ne ovlašćuje nezakonit postupak urednika 32.
Skitalicâ zaštita, — medjunarodni kongres u tu svrhu 283.
Skrbnik jamči osobno za skrbljenika, ako podpiše mjenicu 465.
Skrbnika pisarne pokojnoga odvjetnika ovlast 408.
Slučajem nenadanim nastala šteta 549.
Smetanje posjeda, ili poljska šteta 264.
Smetanje posjeda mlinskoga kanala 70.
Smetanje posjeda na korist gospodara 264.
Smetanje posjeda najmodavca po najmoprimcu poboljšavanjem uporabnoga objekta 413.
Smetanje posjeda - preboj parbenih troškova kod istoga. Članak. 62.
Smetanje posjeda, — tumačenje pojma o tom 171.
Smrt obtuženoga i razprava o žaobi 461.
Smrt odvjetnika, — ovlast skrbnika njegove pisarne 408.
Smrt uzsliedila kod ubojstva tek kao posredna i udaljena posljedica 33.
Smrti obtuženikove upliv na riešenje pravnoga lieka. Članak. 399.

Digitized by Google

Smrtovnica, — za istu se ima pobrinuti sud, makar i na ročištu sazna za slučaj smrti 505.
Spomenici historički Jugoslavena. Književna obznana. 331.
Srbije statistika. Književna obznana. 86.
Srbskog kasacionog suda načelne odluke. Ocjena. 288 i 332.
Sreća, — prava i dužnosti iz ugovora na sreću 214.
Srednje škole, — nauka o pravu i državi na istih 326 i 374.
Statistika kraljevine Srbije Književna obznana. 86.
Starost u ugovoru navedenu ne doživi osjeguranik 276.
Stečajnina, — izlučna tužba proti istoj 219.
Stečajnoga izročnoga roka zanemarenje 219.
Stol sudbeni, — vidi sudbeni stol.
Stranaca položaj u Belgiji. Članak. 356.
Stric je bliži rod 320.
Strogi zatvor ne može sudbeni stol kao prizivni sud promieniti u globu 366.
Sud mjestni, — vidi mjestni sud.
Sud razpravlja ob odnosnom dielu, ako kod potajne zadružne diobe izumre jedna loza 38.
Sudbeni polog — dug položen kao polog 418.
Sudbeni stol kao prizivni sud ne može strogi zatvor u globu promieniti 366.
Sudbenosti vojničkoj podpada vojnik u djelatnoj službi 222
Suvlastnik ne može razredjivati pojedinom parcelom 453.
Svjedočbom krivotvorenom počinjena prevara 511.
Škole niže i srednje, nauka o pravu i državi na istih 326 i 374.
Štedionica, — ovrha na gotovinu, uloženu u istu 317.
Šteta iz nenadanoga slučaja 549.
Šteta poljska, ili smetanje posjeda 264.
Šteta važna po k. z. 126.
Šumski prekršaj počine Krajišnici, kojim pripada pravo drvarije u drž. šumah, ako uzimaju drva bez dozvole 175.
Tabularni posjed 310.
Tabularni posjed, da li je posjed. Članak. 202. Zatim opet članak. 303. Napokon članak. 307.
Tajne diobe, vidi potajne diobe.
Tastbina ne spada pod pojam „osobitog obvezanstva“ po k. z. 273.
Teret dokaza u parnici radi zagode po grunt. redu. 173
Težka ozleda predpostavlja se po §-u 157. k. z 414.
Težka tjelesna ozleda po § u 155 sl. a) k. z. 509.
Težke tjelesne ozlede pokušaj 513.
Tjelesna težka ozleda, — vidi i težka tjelesna ozleda
Tjelesne ozlede uzastopce zadane čine jedan delikt 415.
Tražbine mjenbene dioni platež 418.
Tražbine iznos u maličnom postupku 71.
Trgovačka knjiga, — zabrana na temelju izvadka iz iste 411.
Trgovačke knjige imadu pol dokazne moći. Članak. 448.
Trgovački posao, — što se pod tim razumieva 368
Trgovački zakon, — rok po istom fiksiran 223.
Trgovačkih knjiga predloženje 322.
Troškova odvjetničkih utjerivanje po maličnom postupku 175
Troškova parbenih preboj kod smetana posjeda. Članak. 62.

Digitized by Google

Troškovi intervencije kada pripadaju pridruživšim se k dražbi vjerovnikom 545.
Troškovi predhodnog očevida 410.
Troškovi vodogradjevina, — prinos željeznica k istim 324.
Troškovi vodogradjevine 79.
Troškovnika odvjetničkoga obredjenje 460.
Tužba izlučna proti stečajnini 219.
Tužba mjenbena zavratna tuženoga naledjnika 465.
Tužba o nasljedstvu i zastara iste 359.
Tužitelj privatni ne dodje na razpravu, smatra se, da je odustao od tužbe 464.
Tužitelja privatnog konačni predlog 78.
Ubojstvo, kod istoga uzsliedila smrt tek kao posredna i udaljena posljedica 33.
Udruge kriminalističke medjunarodne četvrti kongres. Članak. 437, 485.
Ugovor na sreću, — prava i dužnosti iz istoga 214.
Ugovor vidi i pogodba.
Uložci gruntovni, vidi gruntovni uložci.
Umorstva pokušanog grabežnog i razbojstva konkurencija 546.
Upravna je oblast nadležna za uredjenje zadružnih posjedovnih i gruntovnih odnošaja 372.
Upravna oblast ne može ukinuti sudbenom odlukom zaštićeni faktični posjed 369.
Upravna oblast, — obnova postupka pred istom 421.
Upravne oblasti, — odvjetničko zastupanje pred istimi 130.
Upravne oblasti riešavaju prekršaj, ako vojni obvezanik ne dodje na redovitu stavnju 127.
Urbarske obćine, — za iste ne može obćinsko zastupstvo nabavljati zemljišta 515.
Urednik, — vidi i činovnik.
Urednika nezakonit postupak neovlašćuje na silovit odpor proti istomu 32.
Ustrojstvo financ. ravnateljstva preinačeno i rok za utok proti platežnom nalogu 556.
Utok proti plaležnomu nalogu, — rok za isti i preinaka ustrojstva financ. ravnateljstva 556.
Uvrieda poštenja po §-u 487. k. z. 365
Uzki zatvor zaplienjenih pokretnina 364.
Uživanja pravo dosmrtno nije podvrženo realnoj ovrhi 265.
Uživaoc odkazuje najam 74.
Važna šteta po k. z. 126.
Većina odlučuje u zadružnih poslovih 178.
Vjeroizpovjest izraelitska, — prelaz iz iste na kršćansku, — postupak kod toga 281.
Vjerovnikovo prebivalište odlučuje glede mjesta plateža po trg. zak. 514.
Vodogradjevina troškovi, — prinos željeznice k istim 324.
Vodogradjevine troškovi 79.
Vojni obvezanik ne dodje na redovitu stavnju, prekršaj taj spada pod nadležnost upravnih oblasti 127.
Vojnik u djelatnoj službi spada po vojničku sudbenost 222.

Digitized by Google

Zabilježba gruntovna parnice 507.
Zabilježba prepornosti u gruntovnici 31.
Zabrana na temelju izvadka iz trgovačke knjige 411.
Zadruga potajno razdieljena, a koj je stekao tim prava, silom iztisnut iz posjeda 553.
Zadruga potajno razdieljena i brisanje zadružnoga svojstva 553.
Zadrugari, — kradje medju istimi 282.
Zadrugari, — lahke ozlede medju istimi 417.
Zadrugu novu sačinjavaju sjedinjeni opet dielovi, koji su nastali potajnom zadružnom diobom 467.
Zadružna potajna dioba, kod iste izumre loza, sud razpravlja ob odnosnom dielu 38.
Zadružna potajna dioba, — nerazdieljene čestice kod iste 468.
Zadružne nekretnine ovršno prodane, dioba kupovnine 508.
Zadružne posjedovne i gruntovne odnošaje uredjuju upravne oblasti 372.
Zadružni poslovi, — u istih odlučuje većina glasova 178.
Zadružno imanje, kad zadruga izumre. Članak. 293, 341 i 389.
Zadružno selište, — na istom ostane samo jedna obitelj, razlaz zadruge u tom slučaju 516.
Zadružnoga člana dug. Članak. 113.
Zadružnoga posjeda parcelarna prodaja. Članak. 540.
Zadružnoga zakona tumačenje. Članak. 293, 341 i 389.
Zadružnoga zemljišta ovršna prodaja 504.
Zagoda po grunt. redu 173.
Zajednice zemljištne, — osnova zakona o tom 131, 178 i 230.
Zajmovne pogodbe pretvorenje u mandat 269.
Zakletva, — vidi prisega.
Zakup, — sekvestracija u zakup danoga zemljišta 455.
Zamjeničtva tumačenje 27.
Zanemarena dužna pažnja po zakonu u porabi tiska. Članak. 118.
Zaostataka kamatnih prvenstvo 312.
Zaplienjenih pokretnina prenos i uzki zatvor 364.
Zapuštene djece zaštita, — medjunarodni kongres u tu svrhu 283.
Zastara da nije započela ili da je prekinuta, dokaz o tom 543.
Zastara po grunt. redu 173.
Zastara tužbe o nasljedstvu 359.
Zastupanje odvjetničko pred upravnimi oblastmi 130.
Zastupstvo općinsko ne može nabavljati zemljišta za urb. općine 515.
Zaštita faktičnoga posjeda 369.
Zaštita odpuštenih kaznenika, — medjunarodni kongres u tu svrhu 283.
Zatvor strogi ne može sudbeni stol kao prizivni sud promieniti u globu 366.
Zatvor uzki zaplienjenih pokretnina 364.
Zavodi, koje zastupaju državni i zemaljski fiskus, izuzeti su izpod bagatelne sudbenosti 169 i 358.
Zavratna mjenbena tužba tuženoga naledjnika 465.
Zemaljski fiskus i zavodi, koje zastupa, izuzeti su izpod bagatelne sudbenosti 169 i 358.
Zemljište odkupno tereti odkupnina, makar posjednik dostao zemljište i na javnoj dražbi 457.

Digitized by Google

Zemljištne zajednice, — osnova zakona o tom 131, 178 i 230.
Zemljomjeri kao sudbeni vještaci, — na iste nema se uporabiti pristojbenik 316.
Zločincu dana pripomoć ili dioničtvo kradje 547.
Zalba ništovna razpravlja se, prem je obtuženi umro 461.
Zalbe ništovne odreknuće i posljedice toga. Članak. 352.
Željeznica prinos k troškovom vodogradjevina 324.
Ženitba, — zakoni i propisi ob istoj. Uredio Z. Žepić. Ocjena. 41.
Židov, — vidi Izraelita.

Digitized by Google

II. KAZALO ZAKONSKO.

1. Obći gradjanski zakonik.

Paragrafi	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*
12	124	881 . . .	29, 276	1372	314
269 i 270 . .	465	885	27	1392 i 1395 . .	411
321 i 322 . .	202	902 i 903 . .	216	1425 . .	123, 418
321	307	914	304	1428	319
326	202	918	214	1431	359
329	297	1002—1017 . .	27	1432	314
336	202	1004 i 1013 . .	66	1474	216
362 . .	297, 453	1008	465	1463, 1477	202, 303
366 i 369 . .	215	1009—1016 . .	28	1467	359
443, 445, 447,		1017 i 1018 . .	28	1467, 1469 . .	307
454 i 455 . .	122	1062	27	1468, 1478 . .	32
471	411	1090	455	1468, 1470 i	
485	266	1098	455	1498 . .	202, 303
531	276	1118	455	1468, 1477 . .	310
538	503	1120	74	1478, 1479 . .	173
823	359	1151 i 1152 . .	66	1479 . .	311, 359
834 i 835 . .	453	1155	66	1481, 1487 . .	359
841	453	1163	66	1493	311
861 i 862 . .	29	1284	214	1494, 1499 . .	543
871—877 . .	27	1311	549	1498 . . .	31, 411
876	359	1324	203	1499	32
878 i 880 . .	216	1344	117	1500 . .	307, 310

2. Mjenbeni zakon (žak. čl. XXVII. g. 1876.)

38, 62 . . .	418	91	465
49	465	105	465

3. Trgovački zakon (zak. čl. XXXVII. g. 1875.)

31	448	258 t. 2 . . .	368	324	514
34 i 35 . .	322	258 t. 4 . . .	276	344	514
62	549	260	368	355	223
258 t. 1 . . .	549	268	549	498, 500 . .	276

Digitized by Google

4. Sudovnik od 16. veljače 1853.

Paragrafi	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*
13, 42 . . .	514	14 sl. b) .	169, 358	15 sl. a) . .	405

5. Gradjanski parbeni postupnik.

2 i 4 . . .	126	323, 333 . . .	126	538	544
70 i 74 . . .	506	328	126	473, 478 . . .	319
104	543	407, 408 . . .	411	557, 560 . . .	312
108, 113 i 114 .	124	410, 413, 414 .	411	564	545
126	448	421	411	573	63
201	66	427	455	574	64
206	410	438	117	576, 577 . . .	64
214	66	438 t. 4 . . .	172	581, 585 . . .	66
217 . . . 66,	410	442	544	592	72
242	267	447 . . 385,	544		
278, 279 . . .	267	453	267		

6. Bagatelni parbeni postupnik.

1 . . 175,	405	11	175	81 i 82 . . .	266
1 i 2 . 169,	358	75 t. 1 i 2 . .	169	90	71
10	71	78	72		

7. Ovršna novela od 17. prosinca 1876.

16 al. 2 . . .	545	20	312

8. Zakon za mjestne sudove.

25 . . 169,	358

9. Zakon od 9. svibnja 1889. o zadrugah.

1 i 3 . . .	293	17	298	50	298
5 . 39, 113,	297	28 . . 282,	417	55 . . 297,	516
6, 8, 10, 19, 22	113	30, 31, 32 i 34 .	300	56	38
10	178	36 . . 293,	516	57	468
14	504	37	372	60 . . 117,	297

10. Gruntovni red od 15. prosinca 1855.

55 t. a) i c) i 56 .	453	81	453	155 . . . 31,	173
63, 68, 69, . .	453	104 . . 31,	507		
79	122	138, 141 . . .	122		

11. Zakon od 8. svibnja 1890. o postupku u slučajevih smetana posjeda.

59	62	62	71	65, 66 . . .	62

Digitized by Google

12. Stečajni red od 18. srpnja 1853.

Paragrafi	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*	*Paragrafi*	*Strana*
12	312	32	219	99—102 . . .	219
30	219	60	219		

13. Izvanparbeni postupnik.

18	359	122	218
36, 75, 129 .	505	128 i 129 . .	505

14. Kazneni zakon.

35	33	157	414	234 al. 2 . . .	110
36—41 . . .	110	171	175	235	110
38, 39 i 40 .	110	181, 183 . . .	274	259—262 i 265 .	367
81	32	185	547	261, 266 . . .	367
126	126	187	401	273	77
135 t. 2 . . .	546	190	546	411 . . 415,	417
140, 142 . . .	33	194, 195 . . .	461	460 . 76, 77,	175
142 al. 2 273, 320,	321	197, 199 d) . .	511	487 i 491—493	
152, 155 sl a) .	414	209	220	78,	365
152, 155 sl. b) .	415	214	547	507	366
155 a) . . 509,	513	223, 224 . . .	400	526 i 527 . .	400

15. Kazneni postupnik.

8	513	277 t. 4 i 9 . .	33	391	78
10	510	277 t. 5, 7 i 9 .	509	404 al. 4 . . .	78
34	464	280 al. 1 . . .	352	415 al. 3 . . .	464
34 al. 3 . . .	78	281 al. II. . .	354	420	464
56	110	281 al. III. i IV. .	401		
250 t. 2 . . .	464	330	400		

16. Zakon o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih.

1 i 3 . . . 119

17. Ini razni zakoni i naredbe.

Godina		*Strana*
1785.	Dvorski dekret od 9. svibnja 1785. broj 426 sbir. pravosud. zakona glede preboja parbenih troškova	64
1852.	Cesarski patent od 27. svibnja 1852. broj 117 d. z. l., kojim je uveden kazneni zakon. Članak IV.	77
1852.	Odvjetnički red od 24. srpnja 1852. br. 170 d. z. l. § 26. i 30. . . . . 66, 175,	460
1853.	Cesarski patenti od 2. ožujka 1853. br. 48 do 51 z. vl. l. u predmetih urbarskih	81
1853.	Naredba ministarstva pravosudja od 18. travnja 1853. br. 68 z. vl. l., kojom se naredjuju predhodne radnje, odnoseće se na osnutak gruntovnica i uknjižnica s osobitim obzirom na plemićki zemljištni posjed § 12. toč. c) i d)	453

Digitized by Google

Godina		*Strana*
1854.	Naredba ministarstva unut. posala, pravosudja i financija od 3. srpnja 1854. br. 169 d. z l. o komisionalnih troškovih .	69
1856.	Cesarski patent od 8. listopada 1856. broj 185. d. z. l., kojim je uveden zakon za ženitbe katolika	366
1858.	Naredba ministarstva unutarnjih posala, pravosudja, financija itd. od 28. rujna 1858. br. 165. z. vl. l. o pristojbah za svjedoke, vještake i tumače	66
1875.	Zakon od 17. svibnja 1875. (sbor. br. 32 god. 1875.) o porabi tiska, § 25	118
1876.	Zakon od 10. siečnja 1876. (sbor. br 8) o konačnom razterećenju izvanselištnih. krčevinskih, gornih i činženih zemalja	457
1876.	Zakon od 3. listopada 1876. (sbor. br. 86 g. 1876.) o sudbenosti trgovačko-mjenbenoj i postupku pred trgovačko-mjenbenimi sudovi § 6.	514
1877.	Naredba kr. hrv.-slav.-dal zem. vlade, odjela za unutarnje poslove, od 26. veljače 1877. br. 15660 ex 1876. (sbor. br. 60), kojom se izdaju propisi, tičući se ovlašćivanja civilnih tehnika za ovršivanje mjerničtva	316
1877.	Zakon od 8. prosinca 1877., kojim se dopunjuje zakon od 3. ožujka 1874 o zadrugah u pogledu razredjivanja sa zadružnimi dielovi za vrieme ne razdieljene zajednice (sbor. br. 72. god. 1877)	314
1878.	Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 16. ožujka 1878. br. 1955. (sbor. br. 14 g. 1878.), kojom se na temelju zakona o sudbenom postupku u neparbenih pravnih poslovih izdaju propisi o sudjelovanju kr. javnih bilježnika i občinskih organa kod ostavinskih razprava . . .	505
1878.	Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut poslove, od 3. travnja 1878. broj 3108 glede čišćenja potočnih korita (sbor. br. 25. god. 1878)	36
1884.	Zakonski članak XVIII. god. 1884. obrtni zakon § 4. . . .	421
1886.	Zakon od 5. veljače 1886. ob ustroju županija i uredjenju uprave u županijah i kotarih (sbornika br. 8. god. 1886.) .	80
1888.	Zakon od 6. srpnja 1888., kojim se preinačuju i nadopunjuju njeke ustanove zakona od 17. svibnja 1875. o kaznenom postupku (sbor. br. 42 god. 1888.)	76
1889.	Zakonski članak VI. god. 1889. ob obranbenoj sili (sbornika broj 23. god. 1889.) 127,	222
1889	Zak. čl. XXVIII. g. 1889. o preinačenju ustrojstva financijalne uprave (sbornika br. 55 god. 1889) § 13	556
1889.	Naredba bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 16. prosinca 1889 br. 23403, kojom se izdaje provedbeni naputak k zakonu od 9. svibnja 1889. o zadrugah (sbor. br. 72 1889)	372
1891	Zakon od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu (sbor. br. 6. god. 1892.) §-i 42., 56., 57., 76, 140., 141., 142—146., 148. i 185 . . . . . 37, 71, 80 i	226
1892.	Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove, od 8. listopada 1892. br. 48602 o provedbi zakona o vodnom pravu (sbor. br. 71 god. 1892.)	71

Digitized by Google

Državopravni položaj monarka.

Napisao dr. ***Hugo Štefanić.***

Neobičan napredak, što no se opaža za posliednjih decenija u razsudjivanju te spoznaji ukupnog državnog života, poglavito se ima upisati u zaslugu metodi, koja si je, doduše težkom mukom, ali tim sjajnijim uspjehom prokrčila put i u obradjivanju državnog prava. Još nije nikomu palo na um, da ide pojedine ustanove i uredbe privatnog prava promatrati smjerom drugim, nego li mu ga narav predmeta — sama bitnost prava — pruža i označuje. Ta zar nebi smatrali pukom znanstvenom igrarijom, kad bi nam stao tkogod pod naslovom kupoprodajnog prava predočivati slike o kakovom idealnom kupoprodajnom pravu vlastite svoje mašte, te ob učincih, što bi ih ovakovo pravo u socijalnom životu proizvelo napram neuspjehu, što ga sada postojeće pravo pokazuje? Zar bi i to držali obradjivanjem p r a v a, koje smo si tobož za podlogu iztraživanja stavili? Dà, ali što se je nemogućim, pače što bi se smješnim držalo na polju privatnog prava, to je sve do naših vremena izključivo gotovo vriedilo za učitelje i pisce državnoga prava. Ako se je po gdjekoji umnik i našao, koji bi pokušao prikazati pojedine uredbe državnog života u p r a v n o m njihovom svjetlu i to prema naravi stvari načinom, koji se je za privatno pravo jedino mogućim držao, odmah bi se stalo na sva usta vikati proti takvom privato-pravnom juristeraju, naglašujuć podjedno, da juristička metoda ne može biti mjerodavna pri iztraživanju državnog prava. Kao da se pravo u obće može drugčije nego p r a v n i č k i shvaćati i razpravljati! Ili nije možda pravo, što uredjuje medjusobne odnošaje pojedinaca, u svojoj sućnosti istovjetno s pravom, koje uredjuje odnošaje cielosti prema njenim sastavnim čestim? „Tražiti od pravnika, da svoje djelovanje ne protegne i na javno pravo, značilo bi, kao da javno pravo — a jer je privatno pravo isto tako javno pravo, kao što državno i kazneno — i u obće sve pravo nije pravo“.[1]

Dakako, da nisu tadanje okolnosti i vremena osobito prijala znanosti, koja bi nastojala proniknuti u pravnu narav postojećih ustanova i uredaba

[1] L i n d g r e n, die Grundbegriffe des Staatsrechts, 1869, § 11.

Digitized by Google

državnog života, pa raztvoriv ih u naravne im česti, dolazila do jedinstvenih neoborivih načela, tražeć dakako podjedno, da ono, što se krsti pravom, i bude pravo te kao takovo da nadje i u zbilji onih garancija svomu obstanku, koje mu u samoj naravi leže. Ali zato su bila širom otvorena vrata bezkrajnom maštanju i utvaram, čim su se nadareni dusi znali u obilnoj mjeri i poslužiti, dok je medjutim nad i ono malo javnopravnog života slavila orgije samovolja, ili možda puki slučaj, što ga je tok vremena nanio. Uprav u tom pravcu može se punim pravom juristično obradjivanje javnog prava i praktičkim uspjehom pohvaliti.

Ne treba se u ostalom bojati, da će državopravna znanost uslied takova načina iztraživanja postati suhoparnom i ukočenom bez životne snage; bujnost i razvoj državnog života uviek će pružati nova i raznovrstna gradiva za pravno prosudjivanje, a do pravnika je onda, da novom stečevinom ponovno obogati pravnu znanost.

Još i danas ima puno koječega iz onih vremena, što se je poput hrdje primilo o plemenitu kov, te ju nije u obće moći ili bar ne tako odstraniti, da nebi ostavila za sobom vidljivih tragova, pa sve to onda još i sada prelazi od jednog pisca na drugog, iz jednog sistema javnog prava u drugi kao kakva nepogriešiva tradicija, al i kao dostojni amanet blagopokojne metode. Riedko da bi se tko usudio dirati u takove n a č e l n e istine, prem i sami njihovi zagovaratelji uvidjaju i hotice moraju priznati, da su one uprav onaj klip, o koji se svaki od njih potepe, te da je u njih baš razlog pometnji, koja još u mnogom pitanju javnog prava postoji.

Nisu to pitanja samo nuzgredna; niti se tu radi samo o posliedcih dobivenih doduše krivom operacijom, ali iz valjanih i obće poprimljenih načela, već i sami temeljni pojmovi državnog prava stoje si često u kontradiktornoj oprieci, a ponajviše s toga, što su same stavljene premise već po sebi krive.

Nigdje se valjda ne grieši toliko proti zakonom logike te dosljednoj provedbi postavljenog si temeljnog načela, koliko uprav u pitanju državopravnog položaja vladara državnog u obće, a monarka napose; u pitanju, koje ne odlučuje samo o pravnoj naravi tog položaja napram državi i državljanom, nego koje jedino može pružiti pa i pruža pravno načelo, mjerodavno po razvrstbu država u monarkije i republike. Ta su pitanja tako uzko spojena te medju sobom prepletena, da valjano upoznanje i riešenje jednog neodoljivom konsekvencijom riešava i drugo.

Ako i ne smijemo ići pri riešavanju toga prevažnoga pitanja za uzorkom vriednosti obćenite za sva vremena i sve države, jer već sama metoda toga nedozvoljava, možemo se ipak nadati, da ćemo na čvrstoj i valjanoj podlozi temeljnih državo-pravnih pojmova juristično dosliednošću moći doći do resultata, prikladnih protumačiti nam pravno stanje modernih država. Kako bi i moguće bilo, da uz današnju uzajamnost i jednoličnu

Digitized by Google

sliku vanjskog državnog prava i državnih uredaba u raznih državah temeljni ugao ciele državne sgrade ipak bude različno utvrdjen! Jest, veliki, rek bi, nedogledni jaz postoji ne samo u faktičnom, već i u pravnom položaju medju monarkom englezkim i ruskim, medju vladarom norvežkim te predsjednikom republike sjevero-amerikanskih država, pa ipak ćemo na temelju strogo pravnog iztraživanja i sravnjivanja temeljnih državopravnih načela morati doći do osvjedočenja, da je pravna narav položaja jednih i drugih u državi istovjetna.

Glavno je samo, da si unapred ne zavežemo oči nepotrebnom a i neopravdanom koprenom, već da prostim i slobodnim okom promatramo bujnost modernog državnog života, koji samo razčišćuje puteve k valjanoj izgradnji, a ne da bi ih zamatao te vodio do razoravanja onog, što već na čvrstih noguh stoji.

U čem se pokazuje pravna narav položaja monarka u državi? Što je monarkija i što je monark? Što ju dieli od aristokracije i republike? Sva pitanja, koja su već prije 200 godina riešena bila, te u što se je sve do danas kao u vječnu nepobitnu istinu vjerovalo, a ipak se je uvidjalo, da takovo riešenje nije utemeljeno dubljim promatranjem pravnog državnog života, te da ni ne odgovara raznim konstelacijam državnog ustrojstva, pa se je i kušalo pronaći drugi shodniji osnov, nego li je sgoljni vidljivi broj osoba. Ali i opet je bila glavna mana u samom izhodištu iztraživanja. Jer ili su se za temelj uzimali samo vanjski pojavi i odnošaji onih državnih organa, koje smo navikli zvati imenom monarka i suverena bez obzira na biće same države i na pravni položaj i drugih u modernoj državi nastalih organa, ili su se pak odlučnimi držali momenti, koje uz strogu jurističu provedbu nalazimo i kod država drugih ustavnih forma, a ne samo monarkije. Tako na koncu konca stojimo opet ondje, gdje je Aristoteles prestao: jedan, više ili množina.

Da uzmognemo valjano ocieniti razne pokuse u konstruiranju državopravnog položaja vladara u obće, a monarka ponapose te raznih ustavnih obličja države, moramo ponajprije biti na čistu s izhodištem svega državnog života — s državom samom — i s njenom pravnom naravi. Istom sa tog čvrstog pravnog podnožja moći ćemo s izvjestnošću i sjegurnim okom pronaći bitnost i pravnu narav i pojedinih niti državnog ustrojstva i života. „Svako državo-pravno iztraživanje mora započeti ustanovljenjem pojma države“,[1] tim više, ako takovo pokuša novajlija na polju znanosti.

Država i državna vlast.

Prvi uvjet valjane jurističe konstrukcije stanovitog odnošaja jest svestrano formalno abstrahiranje — abstrakcija. Mora ponajprije da postoji

[1] Jelinek, Gesetz und Verordnung 1887. § 189.

*

Digitized by Google

u vidljivom svietu; da svoj obstanak dokumentira u raznih oblicih i raznovrstnih sredstvih. Od tih čisto formalnih znakova obstojnosti abstrahira pravnik sve odlučne momente, te ih svadja umnom snagom pod jedinstvenu oznaku, on jih pojima. Čim se koji odnošaj u različitijih oblicih pojavljuje te čim je abstrahirani pojam vrstniji, da obuhvati odnošaj sa svih mogućih njegovih formalnih strana, tim on pokazuje jaču svoju nutarnju vriednost i valjanost.

Nipošto se ne smije zamieniti abstrahiranje sa pukim fingiranjem. Jer dok abstrakcija računa sa realnostmi ljudskog života, gradi fikcija pojmove na umišljenih premisah, koje niti imadu, niti mogu imati realne podloge, pa kako nemaju realne podloge, ne mogu ni zadovoljiti realnim zahtjevom uma ljudskoga.

Svaki nas često i vrlo nerado osjeća te vidi u raznih uredbah i njihovih djelih, u obćenitih i posebnih razlozih, nješto, što pod firmom tih različitih pojava razvija oko nas i nad nami njeku neodoljivu silu, pa si onda o tom sa svog stanovišta i gledišta račun polaže. Pravnik gleda to „nješto“ u množtvu osoba na stanovitom zemljištu pod neodoljivom vlastitom organičko-pravnom vlasti, te vidi u njem posebnu volju, težeću za jedinstvenom svrhom, različnu koli od množtva, toli od pojedinaca, putem kojih njena snaga i moć dolazi do izražaja; on vidi posebnu osobnost. Tu osobnost krstimo imenom „država“.

Naravoslovcu može se pričinjati država organizmom sličnim ili istovjetnim sa ostalimi organizmi u božjem svemiru, koj se radja, živi i umire, ali pravniku se je uprav toliko brinuti za organički razvoj i socijalnu važnost države, koliko i za načiu postanka te opravdavajući razlog podložnosti državljana ili za konačnu svrhu te smjer državne djelatnosti.[1]

Nije osobnost državna puka fikcija[2], nego sbiljska stvarnost, osnovana na realnoj podlozi jedinstvene zajednice, težeće za jedinstvenom svrhom te na realnom izražaju njene jedinstvene volje i moći u djelih organa, koji su već po samom pojmu nerazdruživo s njom spojeni. Ili zar da mi zato „komadu kruha pripišemo realnu eksistenciju, jer se žvakati i gutati može, a istu oporeknemo Schillerovim pjesmam i Beethovenovim simfonijam, jer

[1] Sravni Gerber Beilage I. Staat und Organismus. Albrecht Th. von Krieken, Ueber die sogenannte organische Staatstheorie, odriče organičkom shvaćanju države svaku jurističu vriednost, dočim bi joj Georg Meyer, Lehrbuch des deutschen Staatsrechts 1891. str. 9. rado makar sa negativne strane priustiti njeku važnost. Koliko se vriednosti po mogućnost čistog shvaćanja pravne naravi države pripisati može teoriji narodnog ugovora prema onoj božanske institucije, isto toliko se može i organičkoj naprama onoj osjeguravajućeg družtva.

[2] Još i danas E. R. Bierling, Zur Kritik der juristischen Grundbegriffe, sv. II. str. 222.

Digitized by Google

u istinu postoje samo razni potezi, iz kojih vještak može slagati glasove i rieči ili zvukove . . .“[1]

Smatramo li državu osobnošću, različitom koli od cielokupne zajednice, toli od pojedinih zajedničara, moramo kod nje ponajprije konstatirati i mogućnost, da vlastitom voljom i snagom djeluje oko unapredjenja onih ciljeva, koji su temelj državnoj i narodnoj jedinstvenosti.

Mi smo navikli lučiti osobu fizičku i osobu jurističu. Nu osobnost — osoba — je pojam čisto pravni te znači sposobnost biti subjektom, nosiocem prava i obveza bez obzira na to, jeli ta osobnost ima tielo ili ga nema.[2] Mogućnost subjektivnih prava odlučuje dakle ob osobnosti, kao što udes subjektivnih prava ovisi ob obstanku objektivne norme. Jer je pak pravo norma odnošaja izmedju jednakih bića, to priznavajuć država kojemu biću sposobnost biti nosiocem subjektivnih prava, izravnjuje ga s ostalimi pravnimi subjekti. Subjektivno je pravo objektivnom normom zaštićeni interes pojedinca u okviru pripuštene ili podieljene samovolje Etwas wollen dürfen ili wollen können prema tomu, da li se radi o privato- ili javno-pravnom odnošaju. Po tom nam subjektivno pravo potanje označuje uvjete i sadržaj osobnosti, dakle samu osobnost. Circulus vitiosus, što se podmiče teoriji[3] osobnosti, nipošto ne sgadja prema tom samu stvar, jer je osoba uvjek identična sa mogućim nosiocem subjektivnih prava. Drugo pitanje je onda jedino ono glede subjektivnog prava.

Nema osobnosti, dok ju nepodieli objektivno pravo; nema osobnosti, gdje ne postoji mogućnost očitovati volju u pogledu stanovitog interesa. Ali volju očitovati t. j htjeti možemo i za druge.[4] Tako se mogu sticati subjektivna prava putem zastupstva, a da nije nuždno, da se zaštićen interes te pripuštena ili podieljena samovolja nadju u jednoj te istoj osobnosti. Osobnost zastupanog i zastupnika ostaje netaknuta i odieljena. Pače i sama volja zastupnika bez vlastite osobnosti dovoljna je, da proizvede pravne resultate po osobnost zastupanog; tako je rimski rob mogao sticati za svog gospodara. Kako stoji sa t. zv. juristićkimi osobami, napose sa državom?

Pružajuć objektivno pravo zajednicam vezanim jedinstvenim interesom mogućnost biti subjektom prava i obveza, dakle podieljujuć im osobnost,

[1] Lasson, Princip und Zukunft des Völkerrechts str. 128.

[2] Bernatzik, Kritische Studien über den Begriff der juristischen Person u Archiv für öffentliches Recht sv. V. str. 236; Preuss, Gemeinde, Staat, Reich, 1889. str. 137; Jellinek, System der subjectiven öffentlichen Rechte 1892 str. 27.

[3] Gierke, Tübinger Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft sv. 30. str. 288; Lingg, Empirische Untersuchungen zur allgemeinen Staatslehre, 1890, str. 63.

[4] Bernatzik, Krit. Unters. Archiv V. str. 263, 317, Jellinek, System str. 28.

Digitized by Google

sankcionira podjedno voljom pojedinca ili drugim načinom izraženu volju zajednice, težeće za vlastitim jedinstvenim ciljem, ili pak sama oktroira stanovitu volju kao volju dotične osobnosti. Volja dotičnih individua jest doduše volja njihove fizičnosti, ali upravljena na onaj objektivnim pravom zaštićeni jedinstveni interes, jest volja same juristiške osobnosti, izražena sredstvom priznanim i dopuštenim u objektivnom pravu. Bez mogućnosti očitovanja volje nema juristiške osobe; mogućnost pak leži već u samoj naravi dotične za jedinstvenom svrhom težeće zajednice.

Država je juristička osobnost. Jeli i državi podieljuje objektivno pravo osobnost? Ako da; od koga potiče i kako nastaje ta objektivna norma? Ako ne, kako se u obće može držati državna vlast pravnom?

Pravo uredjuje odnošaje medju osobami. Bitnost i narav prava leži u predpostavi koordiniranih subjektâ. Samo medju osobami vriedi pravo i postoje pravni odnošaji. „Prisilno provadjanje organičkom silom nije doduše obilježje, već samo tendencija prava".[1] Ta tendencija nalazi u državi podpuno priznanje i obistinjenje. „Gdje se pravo ne štiti, prestaje i država".[2] Držeći na umu lih bitnost prava i narav osobnosti, te ne obaziruć se na odnošaje izvan moderne države, moramo doći do sliedećeg zaključka: ako je država ili — recimo obćenito — zajednica vrstna i voljna svoje učestnike obdariti nečim, što im doduše po naravi kao ljudem ne pripada, ali što je podjedno uvjet obstanku zajednice, iduće za svojim vlastitim jedinstvenim ciljem, to im prema tendenciji prava mora pružiti i uspješna sredstva, kojimi će moći i ostvariti zahtjeve i uvjete svoje osobnosti. Pa na koga da se osoba u tu svrhu obrati? Zar nam ne kaže sam razum, da će se uteći jedino onomu i onamo, odakle mu je pravna sposobnost i potekla, te tražiti od njega i proti njemu zaštitu svoga prava? Pa zar će to moći, ako i državu ne smatra sebi koordiniranom osobom? Nestoji do volje države, hoće li priznati osobnost podložnika ili ne, već to priznanje odlučuje o kvalifikaciji zajednice kao države. Bez tog priznaja i podeljenja nema države, kao ni države, koja nebi bila osobnost pravna. Neka nas se ne sieća na rimsku i grčku državu, jer te države nisu bile osnovane na robovih, već na slobodnih gradjanih, a robovi su bili stvari kao i druga marva. Neka drži tko hoće, da i ondje postoji država, gdje je samo jedan ovlaštenik, a svi drugi robovi, mi ne možemo.

Samo taj uzajamni i nerazdružive vez medju pravom i državom kadar nam je pružiti jasnu sliku pravnih odnošaja koli medju pojedinci u državi, toli medju osobami u državi i samom osobnošću državnom. U tom smislu nedvojbeno stoji, da su „država i pravo u istinu medjusobno i jedno kroz

[1] Gierke, Schmollers Jahrbücher, 1883. str. 79. n. 1.
[2] Otto Mejer, Einleitung in das deutsche Staatsrecht, 1861. str. 66.

Digitized by Google

drugo nastali i razvijali se".[1] Ne može nas se s toga ticati ni prigovor i po sebi već neopravdan, koji diže Bornhak,[2] oslanjajuć se na Seydela[3] proti načinu konstruiranja osobnosti državne, jer nije ni nuždno, da pri tom poštovani Münchhausen svojom vlastitom kečkom izvlači iz mulja sebe i svog konja. Tko ne vidi u državi juristička osobu, taj mora konsekventno zaniekati i mogućnost ne samo medjunarodnog i javnog, već i samog privatnog prava. Osobnost državna nije fingirana, već sa realne podloge snimljena, abstrahirana.[4] Čim se dakle pokazuje ta realna osobnost državna u vanjskom svietu? Ima li posebne od individua različne volje državne i kako se ta očituje? Htjeti nješto može samo čovjek; osim volje ljudske ne poznamo druge volje. Ako dakle državi, koja nije čovjek, pripisujemo ipak volju, zar je to moguće drugčije, nego da pukom fikcijom smatramo volju pojedinaca, kao volju državnu? Da vidimo. Htjeti, kako je jur spomenuto, može čovjek i za drugog, ali s pravnim uspjehom samo, ako dotično biće, za koje što hoću, uživa osobnost, ako mu je priznata mogućnost biti nosiocem prava i obveza. Po tom — kako se čini — i kod državne osobnosti nebi mogli dospjeti dalje od jednostavnog zastupstva, te zastupnika staviti kao posebnu osobnost naprama državi, dok se nebi konačno on postavio nad državu, ili dok ju nebi sa sobom identificirao. Dosliedno morali bi svakako državu bez zastupnika držati djelotvorno nesposobnom, do čega je i najveći učitelj njemačkog državnog prava u svojih prvencih nadošao.[5] A ipak nije tomu tako. Jer ne samo da država posjeduje svoju vlastitu volju, različitu od volje onih individua, u kojih ta volja dolazi do vidljiva izražaja, već je ona, očitujuć svoju vlastitu volju u volji individua, podjedno i djelotvorno sposobna.

Zavirimo li dublje u narav svake ljudske zajednice vezane jedinstvenim ciljem, nalazimo u njoj i stalnu jedinstvenu volju, naperenu na polučenje jedinstvenog tog cilja, koja svojim posebnim, samim joj ciljem naznačenim tokom teče, te u jedinstvenoj svrsi svoju posebnu realnost zasvjedočuje. Pod vodstvom jedinstvene svrhe zajednice nastaje posebna volja zajednice, koja doduše počiva na volji fizičkih individua, ali se u jedinstvenoj svrsi odieljuje od njih, te živi poseban, samostalan život. Volja ili volje pojedinaca su samo kanal, iz kojeg ističe volja državne zajednice, tjerana snagom vlastitog jedinstvenog cilja zajednice. Ona je samo sredstvo,

---

[1] Gierke, Tübinger Ztschft. sv. 30. st. 179.

[2] Bornhak, Preussisches Staatsrecht sv. I. str. 66.

[3] Seydel, Grundzüge der allgemeinen Staatslehre str. 14.

[4] Zitelman, Begriff und Wesen der juristischen Person str. 67.; Merkel, Juristische Encyclopedie st. 97; Jellinek, Gesetz und Verord. str. 192. i System str. 27, Laband, Staatsrecht des deutschen Reichs, 2 Aufl. sv. I. str. 78; Meyer Georg, Lerhbuch 3. Aufl. str. 12.

[5] Laband, Staatsrecht 1. Aufl. sv. I. str. 87.

Digitized by Google

orudje, kojim država očituje svoju volju, te kojim djelotvorno u vanjskom svietu postupa. Ti organi su državi immanentni već u samom pojmu sadržani.[1] Bez organa nema države! Sasvim je irelevantno, jeli to pojedinac ili množina; samo da je njetko tu, u kom može osobnost državna svoju volju očitovati! I volja državna nije dakle fingirana, nego realna i samostalna te različna od očitujuće ju volje državnih organa. Kako bi se inače i moglo juristička osobu u obće, a državu napose proglasiti sposobnom počinjati delikte te ju učiniti odgovornom za prestupke njezinih organa?

U toj samovlastnoj volji državne osobnosti leži ono što nazivljemo državna vlast.[2] Kao što je u obće svaka volja moć, tako je volja državne osobnosti moć i vlast u državi i to neodoljiva i najviša. Svaki čin, što ga država preduzimlje, sve njeno djelovanje usredotočuje se u očitovanju državne volje, u izvršivanju državne vlasti.

Djelovanje države obuhvaća potencijalno sve moguće odnošaje i strane zajedničkog ljudskog života. Glavno i karakteristično obilježje ukupne djelatnosti državne, a po pravnika od jedine važnosti jest vladanje nad državnimi podložnici. Vlast državna je neodoljiva, te se odsieva u bezuvjetnoj pokornosti njenih podložnika. Bez tog momenta raztvara se jedinstvenost zajednice i cilja u prvobitne svoje elemente sa vlastitimi sebičnimi svrhami. Tu oštru stranu državne vlasti uspješno paralizira uzvišeni zahtjev, koji je moderna država u cielosti i dostojno provela, ali koji je ujedno uvjet bez kojeg zajednicu u obće državom smatrati ne smijemo. Vlast državna jest „vlast nad slobodnimi t. j. nad osobami".[3] „Država, koja bi izuzev jedinog vladara sastojala iz samih podložnika, jest logički moguća, prem nije u istinu nikad postojala ona bi bila robska država sa jednim jedinim ovlaštenikom na čelu, nasuprot kojem bi stajao narod sasvim bezpravan i bez osobnosti".[4] Takovo krdo držati logički mogućom državom, ne samo da se protivi pojmu države, već i sama okolnost, koju Jellinek naglasuje, da naime zaista nije nikad postojala, čini ju baš i logički nemogućom. Gdje je tu pravna zajednica, koju i u orientalnih despocijah, ako i kukavnu, sam Jellinek nalazi?

Dakako da se državna djelatnost ne izcrpljuje jedinim vladanjem, kako to hoće Gerber i Zorn, već zahvaća u svoj djelokrug i takovih životnih odnošaja, koji u samih nalozih ne nalaze svoga uredjenja i una-

---

[1] Georg Meyer, der Antheil der Reichsorgane an der Reichsgesetzgebung str. 9.

[2] Gerber, Grundzüge eines Systems des deutschen Staatsrechts 2. Aufl. str. 19. sl. Jellinek, Gesetz und Ver. str. 196.

[3] Jellinek, System str. 80.

[4] Jellinek, System str. 79.

Digitized by Google

predjenja,[1] ali uz to je ipak nalaganje, vladanje bitni i za pravnika jedino odlučujući momenat djelatnosti državne. Jer ako i stoji, da država ima prosvjetu širiti, brinuti se za zdravstvo te omogućivati promet raznimi prometnimi sredstvi; za to još ne sliedi, da ona kroz svoje organe predaje na sveučilištu državno pravo; da ona spaljuje kože iz okuženih krajeva, te da liepi cedulje na prtljagu i buši rupe na željezničkih kartah; ali zato ona daje nalog, ona zapovieda, da se to i to radi, pa se u tom i izcrpljuje njena djelatnost. Nu ne stoji opet, da vladanje samo državi pristoji, da samo država izdaje naloge, koji nalaze svoj povod i granicu jedino u slobodnoj odluci zapovjedajućeg.[2] Zar ne vlada u razbojničkoj bandi jedino bezobzirna volja harambaše, a nad pojedinimi plemeni u amerikanskih prašumah te pustarah afrikanskih kruti despotizam poglavice, pa ipak držimo, da to nisu države, a još manje bi im se zato smio pripisati karakter suverenih država, do čeg bi nas konačno Lingg i doveo.

Državna volja može zavladati svimi mogućimi odnošaji ljudskimi, jer je ona najviša i suverena, ne dopuštajuć, da bi joj tko stavljao medje i ograničivao na stalan obseg; već si ona to sama svojevoljno čini. Jer da zajednica, težeća za jedinstvenim ciljem, može obstojati kao država u modernom smislu — kod t. zv. robskih država nema pravnik nikakva posla, jer one nepoznaju temelja, na kojem istom pravnik svoje djelovanje započima; gdje se valjanost puške izkušava na glavah podanika, tu nema zajednice; težeće pod vodstvom pravne vlasti i pravnih odnošaja za jedinstvenim kulturnim ciljem — mora njena volja zauzeti doduše neodoljivo zapovjedajuće mjesto, ali isto tako priznati i podieliti članovom zajednice ono, što jedino omogućuje obstanak države kao takove i državne volje kao volje pravne. Pravo i država ne samo da se medjusobno popunjuju, već se istodobno i obistinjuju. U samoj pravnoj obstojnosti države leži podjedno granica njezine svemoći. Po tom je za pravo pleonazam, ali ipak dozvoljen, kad se vlast državna označuje pravnom, kao da može biti države i bez pravne vlasti.

Ne stvara država pravo unutar državne zajednice ograničivanjem svoje volje na uži obseg ljudskih odnošaja, već tim, da direktno, aktivno, bilo priznaje stanovitim ljudskim odnošajem pravni karakter, bilo da ih sama po sebi stvara. Ako Jellinek drži, da je Beschränkung (naime državne volje) das Dauernde"[3] to je nedvojbeno istina, ali pravna sfera osobnosti, stojećih š njom u kakvom odnošaju slaboj bi se garanciji imala nadati, kad joj nebi volja državna pružala za to jamstva u pozitivnom

[1] Rosin, Souveränität, Staat, Gemeinde, Selbstverwaltung u Kirts Annallen des deutschen Reichs 1883. str. 295; Jellinek, Gesetz str. 190; Georg Meyer, Lerhbuch 11.

[2] Jellinek, Gesetz str. 190.

[3] Jellinek, Gesetz str. 199.

Digitized by Google

podieljenju i primanju pravne njene volje, a to sve pod uvjetom vlastite pravne osobnosti. Čemu tražiti uporišta ćudorednoj autonomiji drugdje, nego li u samoj osobnosti i pravnoj njenoj volji.

Kad se prizna državi, kao takovoj, posebna pravna osobnost te samostalna volja, ne identična sa voljom njenih organa, već koja samo sredstvom njihove volje dolazi do izražaja, onda se čini, da je najmanje suviše ići još pitati, tko je vlastnik, tko nosioc i izvšivalac državne vlasti. Pa ipak je to nuždno i to zato, jer je odlučno i jedino moguće za pravno korektno riešenje našeg predmeta. Jer ako većina današnjih državoslovaca i priznaje posebnoj državnoj osobnosti i vlastitu volju, te ovu identificira sa državnom vlasti, konfuzija je gotova, čim se počme sa drugog kraja, pa pita, tko je držalac i nosioc državne vlasti, tko vlada ili tko ima pravo vladati? „Sve, što personifikacijom države postizavamo za jurističu konstrukciju i znanstvenu provedbu državnog prava, žrtvujemo i opet, čim monarka ili narod ili koga drugoga proglasimo subjektom državne vlasti, suverenom". Isto tako nestaje osobnosti državne, kao subjekta vrhovničkih vladarskih prava, ako skup svih tih prava, državnu vlast, pripišemo ne samoj državi, kao organičkom biću, već knezu ili parlamentu ili obim zajedno ili inače kakovomu od države pojmovno različnomu subjektu"[1]

I danas ima učitelja državnog prava, koji nepriznaju državi osobnosti u obće ili ju identificiraju sa osobom samog vladara. Nuždna konsequencija toga shvaćanja vodi dalje do toga, da nema ni posebne državne volje, osim puke volje vladara, koja ne pokazuje pravnih granica svoje vlasti, niti ovlaštenosti ičije druge volje; a konačno se dolazi do podpunoga bankerota svega državnog prava, dosliedno i države same, o čem nas podpunim uvjerenjem uči Gumploviz, učitelj državnoga prava![2] Najkonsequentniji — dakako osim državo-pravnog nihiliste — jest još C. Bornhak. — „Država i vladar su pojmovi identični. Taj monarhički princip jedino je valjano označio Ljudevit XIV. svojom izrekom: L'etat c'est moi".

[1] Laband, Staatsrecht sv. I. str. 86 i 87. U sličnom tonu: Herman Schulze, Lerhbuch des deutschen Staatsrechts sv. I. str. 24; u Einleitung in das deutsche Staatsrecht, 1867 str. 172 nije se mogao još s tom mišlju posve sporazumjeti; Gerber, Grundzüge str. 19 sl.; Gareis, Allgemeines Staatsrecht u Marquardsen Handbuch für öffentliches Recht sv. I. str. 28.; Bluntschli, Lehre vom modernen Staat 1886 sv. I. str. 572; Jellinek, Die Lehre von den Staatenverbindungen str. 24 sl. Gesetz str. 196; Georg Meyer, Lehrbuch str. 12.

[2] Seydel, Grundzüge str. 4. „Samo je to običajan govor, ali koji valja zabaciti, kad se državi pripisuje volja. Država i vladar jesu dvoje, kao vlastničtvo i vlastnik." Bayrisches Staatsrecht sv. I. str. 352 sl.; Hagens, Staat, Recht und Völkerrecht 1890, str. 14. „država nije ... subjekt vlasti, već objekt"; Lingg, Empirische Untersuchungen str. 6. sl.

Digitized by Google

„U konstitucionalnoj monarkiji nema dakle nikakve od vladara različne državne osobnosti. Vladar nije .... nosioc državne osobnosti, već je on s njom identičan".[1] To je sve liepo, samo se mi pitamo, što onda, kad vladar umre ili kojim drugim načinom odpadne? Zar svakim tim časom prestaje i država postojati? Zar u slučaju djelotvorne nesposobnosti vladara postaje i država djelotvorno nesposobnom? Ali Bornhak veli: „Kralj kao državo-pravna osobnost ne umire, on živi i umire samo sa državom, što je on sam po sebi Novi vladar kao takav nije dakle nikakva nova osobnost, on nastavlja samo osobnost svoga predšastnika, naime državnu osobnost".[2] Pa da to nisu fikcije!? Sve su to još ostatci nejasnih nazora prošloviekih političara, kojim bar to služi na obranu, da su bili patrimonijalnimi idejami svoje dobe toli zaokupljeni, da izvan njih nisu nalazili realne podloge za plemenitije i uzvišenije shvaćanje ljudske zajednice te njezinih nutarnjih odnošaja i jedinstvenih ciljeva. Ali da i danas ima učenjaka, koji po toj mutnoj vodi ribe hvataju, te koji uz to ističu geslo empiričko-materijalističkog smjera u državopravnoj znanosti, držim, da je ipak, ako ništa drugo, ono bar veliki anahronizam.

(Sliedi.)

Naobrazba praktičnih pravnika.

Razprava dra. Grossa, zamjenika državnog odvjetnika u Gracu, koja je štampana u prvom svezku trinajstog godišta Lisztovog „Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft", ponukala je austrijskog ministra pravosudja, da povjeri njenom piscu obdržavanje tečaja od više mjesecih, kojemu je svrha praktična naobraza sudaca iztražitelja.

Uvjereni, da će ova veoma zanimiva i poučna razprava interesirati i hrvatske pravnike, donosimo ju u cielosti:

Pitamo li danas izkusnog praktičnog pravnika, da li je podmladak, kojeg daje sveučilište praksi, dovoljno pripravljen, čuti ćemo da je teoretička naobrazba mladih pravnika dobra, često izvrstna, dapače ćemo čuti s udivljenjem govoriti o vještini sveučilištnih profesora, koji su kadri u razmjerno kratko vrieme polučiti, da djaci dobiju valjan temelj znanja, koji im omogućuje kasniju praktičnu naobrazbu.

Naša će sveučilišta osobito razborito raditi, ako budu — što svuda biva — manje pazila na množinu pozitivnoga znanja o pojedinih pravnih ustanovah, nego li na to, da se izcrpljivije prouče obći pravni pojmovi, da mladi ljudi nauče juristički misliti, da u obće postanu pravnici.

[1] Preussisches Staatsrecht str. 65 i 66.
[2] Preussisches Staatsrecht str. 162.

Digitized by Google

S takovim znanjem, pa bilo ono i najbolje, nije mlad čovjek spreman za službu, ter praktičar izjavljuje, da ne može trebati materijala, što mu ga pruža sveučilište, jer mu manjka mnogo toga, što absolutno mora znati, a što se u službi više naučiti neda. Ovaj se manjak manje osjeća, ako se početnik upotrebljava u gradjanskom postupku, nego li ako ima da bude kriminalista, najpače ako ima postati sudac iztražitelj. Bureau sudca iztražitelja jet upravo središte cieloga kaznenoga postupka: ovdje se sastaje sve, što ima sačinjavati temelj kaznenoga slučaja i cieli razvoj postupka, a odavle ide opet sve dalje k presudnomu sudcu.

Što je sudac iztražitelj valjano obradio, može se lahko i valjano riešiti; a što je on zlo napravio, to nemože niti najbolji kasniji postupak popraviti. Pošto konačno svatko, koji se hoće kao kriminalista naobraziti, mora za tim težiti, da postane sudac iztražitelj, te pošto svaki viši kriminalista mora da je prošao školu sudca iztražitelja, to je pojmivo, da mi uvjek, kad govorimo ob izobrazbi i znanju kriminaliste, imademo pred očima u prvom redu sudca iztražitelja i njegovo znanje.

Kakovi su sudci iztražitelji u kojoj zemlji, takovo je njezino kazneno pravosudje. Kroz njegov bureau mora svaki kazneni slučaj i svaki kriminalista, pak kako je tamo, tako ide i slučaju i kriminalisti u daljem njegovom toku.

Ako se pitamo, kakovu naobrazbu mora imati sudac iztražitelj za svoje koli težko, toli važno zvanje, to bi morali, polazeći sa teoretskoga stanovišta, držati, da mu valja biti dovoljno providjenim izvrstnim juristickim znanjem. Nu tomu nije tako, ter znade svaki praktičar, da sudcu iztražitelju dolaze svaki dan pitanja, glede kojih mu ne daju razjašnjenja ni zakoni ni tumačenja zakona; to su upravo slučajevi, koje razjašnjuje život, cieli niz izkustva i više grana raznovrstnih znanosti, ali samo onda, kada se čovjek pri tom znade snaći. Naravno da imade sudac iztražitelj uza se „vještaka“: ali prije svega nema za sve vještaka, zatim nema sudac iztražitelj uvjek na razpolaganje vještaka, ili imade samo takovog, koji mnogo ne vriedi, a konačno je vještak ipak uvjek samo orudje u rukuh sudca iztražitelja, a i najbolje i najsavršenije orudje je bez vriednosti, ako čovjek nezna š njim raditi.

Tko pregleda nekoliko kaznenih spisa, ter ih izpituje s obzirom na postupak sudca iztražitelja, uvjeriti će se brzo, da uspjesi ili neuspjesi u najvećem dielu slučajeva ne rezultiraju iz valjanog ili manjkavog poznavanja zakona, već iz tog, da je sudac iztražitelj u zgodnom momentu mogao poseći za znanjem, koje mu je bilo na razpolaganje, ili da nije bio upućen u stanoviti dogodjaj u praktičnom životu, u stanovitu nauku izvjestne znanosti. Nužda biti upućen u množinu stvari, koje zločinac znade, opaža se sve više svakim danom, jer se naobrazba naroda sve više širi, a napose, jer se kroz školu i novine tolika množina stanovitog znanja širi, da je

Digitized by Google

svakomu zločincu lahko prisvojiti si ga i njegovom pomoći počinjati zločine, kojih u obće nebi bio mogao počiniti, ili bar ni iz daleka tako lahko. Napredak pokazuje se i kod zločina, ter danas nije više tako lahko raditi proti zločinu, kako je to bilo njekoč.

Za to i biva, da mi tražimo od sudca iztražitelja mnogo znanja, koje nije juristično; mi zahtjevamo od njega, da posjeduje znatnu mjeru sudbeno-medicinskoga znanja, da si u slučaju nužde uzmogne sam pomoći i da znade, što i koliko može pitati liečnike, kemike, fizike i mikroskopike; mi zahtjevamo od njega, da se donjekle razumije u oružje, u trgovačko knjigovodstvo, u mnogobrojne tehničke stvari raznih zanatlija i svih mogućih stručnjaka: mi zahtjevamo od sudca iztražitelja, da se razumije u cieli niz umjeća, (risanje, modeliranje, snimanje itd.), da pozna sve moguće lopovske varke i hijadu drugih stvari, koje traži tisućstručna raznovrstnost kaznenih slučajeva. Da je to nuždno, ne trebamo tekar dokazivati, to potvrdjuje svaki praktik, to biva jasno, čim se pregleda njekoliko kaznenih spisa. Drugo je dakako pitanje, kako će budući kriminalista steći potrebito znanje.

Tri se razna načina dadu pomisliti:

1. Traži se znanje, a ostavlja se pojedincu, da gleda, gdje i kako će ga steći.

Da na ovakav način ne ide, uči nas mnogogodišnja praksa. Već se dugo traži takovo znanje, ali ga možemo naći samo kod veoma malenog broja kriminalista. Nu to je razumljivo. Dok je mlad čojek na sveučilištu, nezna još, što će jednom trebati, a kad je jednom u praksi, manjka mu vremena, da si sakupi znanje, za koje treba mnogo vremena, truda i novaca. Sakupljanje materijala je dosta težko, a kad je sakupljen, zahtjeva njegova uporaba tim više vremena i truda, što mnoga debela knjiga sadržaje istom njekoliko redaka, koje kriminalista treba. Mnogo toga sazna istom nakon dugog i mučnog izpitivanja kod raznih stručnjaka. To je dosta gorko.

Niti studium kompendija nije dovoljan, kad bi i bio u stanju sadržavati sve, što kriminalista u svom pravcu treba. Prije svega razvija se mnogo od ovih znanja (n. pr. sudbena medicina, mikroskopija, sudbeno fotografiranje, kemija) tako brzo, da je danas već mnogo toga zastarilo, što je prije godinu dana istom odkriveno; nadalje dade se mnogo toga veoma lahko pokazati, što se niti na široko i daleko opisati neda, a konačno ne smije se mnogo toga, što sudac itražitelj absolutno treba, u knjizi kazati, jer knjiga može lahko doći u nepozvane ruke.

Ja sam to dobro uvidio, kad sam radio na mojoj knjizi „Handbuch für Untersuchungsrichter und Polizeibeamte“[1]: mnogo poglavje nije ni

[1] Leuschner & Lubensky, Universitätsbuchhandlung, Graz 1892.

Digitized by Google

napisano, a mnogo je napisano, ali leži ne štampano u stolu. Ne može se u knjizi, koja je svakomu pristupna, potanko pripoviedati, kako se najbolje krivotvore bankine note, ili izprave, kako se krivotvori novac, kako se najlakše i pouzdano može vlak maknuti sa tračnica, kuća baciti u zrak, kemičkim putem proùzročiti požar ili koga otrovati, a da na krivca ne padne sumnja.

Ali sudac mora da znade ove stvari, ako neće da naivno krivo shvati najsumnjivije opazke, ili da smatra nedužnimi veoma važne predmete, koje nadje kod kućne premetačine.

Svi ovi nedostatci kod samouka vode nas do podučavanja po drugom.

2. Nauka u praksi.

Nećemo da govorimo o podučavanju pojedinca po sudačkom činovniku, komu je dodieljen. To ovisi suviše od slučaja, od dobre volje i znanja predpostavljenog, a da bi se moglo s time ozbiljno računati. Osim toga manjka tu i vremena i prilike, u kratko, često se podredjenom podieli dobar i dobro mišljen savjet, ali o uredjenom podučavanju nema ni govora. Drugčije bi stvar bila, kad bi se bar kod pojedinih sudbenih stolova ustrojili tečaji, koje bi držali izkusni sudbeni činovnici za mlade kriminaliste. Nu to se nebi dalo provesti, ili barem ne sa željenim uspjehom. Prije svega nije praksa za to, da ljude opet postavi u školsku klupu; nadalje nebi se dalo provesti svrsi shodno razdieljenje; kad bi se pustilo da mladi ljudi polaze ove tečaje samo nuzgredno, to bi i uspjeh njihov bio samo „nuzgredan“; a ako ti mladi ljudi za vrieme čitavog tečaja nebi imali ništa drugo raditi nego učiti kriminalističke pomoćne znanosti, bilo bi im to dosadno, umorno i neprobavno. Konačno je glavna potežkoća ta, što se nebi mogla naći za to valjana sila. Kad bi se jednostavno kao učitelj komandirao koji viši kriminalista, težko da bi se polučio uspjeh, a specialiste se ne mogu naći uviek i svagdje, pak bi tako bilo svedjer prepušteno slučaju, da li i gdje bi se takovi tečaji obdržavati mogli. Ako se i nadje za to valjan činovnik, ne da se pravo pomisliti, kako bi se imao upotrebiti. Postavi li se samo privremeno na učiteljsko mjesto, to će naskoro ponestati učitelja, a ako ga se ostavi tamo, manjka on ondje, gdje bi morao po svojem položaju raditi, konačno će se i sam bojati, da mu to nebi smetalo u napredku. Osim toga dade se ovakovo učenje i podučavanje tako težko uvrstiti u okvir činovničkoga aparata, da bi ovakav plan urodio samo potežkoćami i neugodnostmi, a da nebi vodio k željenom cilju.

Tako nam preostaje kao jedini izlaz:

3. Podučavanje na sveučilištih, t. j. podignuće stolica za kriminalistiku i za kaznenopravne pomoćne znanosti.

Naravno, da neće nitko tvrditi, da bi se naši učitelji kaznenog prava na sveučilištu imali tim baviti, da bi uzgredno imali podučavati svoje

Digitized by Google

slušatelje u kriminalistici — okvir onoga, što učitelji kaznenoga prava svojim učenikom pružaju, mora ostati netaknut, mi priznajemo zahvalno, što nam daju, te nebi ništa željeli mienjati na današjem učevnom planu, ništa mu dodati, niti što iz njega izpustiti, neka ostane, kakav je. Ali stolica za kazneno pravo neka nadje nadopunjenje za praktičnu potrebu u stolici za kriminalistiku.

Svakako ćemo se morati prije svega pitati, da li imade takovoj stolici mjesta u programu naših sveučilišta, koji je program izkustvom i običajem strogo omedjašen. Njemačko je sveučilište, od starine do danas gojilište znanosti, daleko odmaklo od potreba svakdanjega života. Ova njegova zadaća je svakomu sveta, koji mu je pripadao kao učitelj ili kao učenik danas ili u prošlosti. Pogledom, punim strahopočitanja, prati svatko razvitak ove visoke škole i sa ljubomornošću odbija svatko i najmanju promjenu, koja bi se sa nepozvane strane htjela preduzeti na njenom biću, zadaći i granicah. Za to neće nikomu na um pasti, da uvede na sveučilištu discipline, koje imadu služiti samo praktičnim potrebam, a nedadu se znanstveno rszpravljati. Nu o tom se u našem slučaju ne radi. Naša kriminalistika nije više praktična nego li mnoge struke, koje se od vajkada njeguju i goje na sveučilištu. Kirurgija, farmakognosija, sudbena medicina, pedagogija, stanoviti dielovi fizike i kemije, kao što i ono, što se u raznih seminarih radi, posvećeno je jedino praktičnom životu, pak nikomu ne pada na pamet, da ove discipline odstrani sa sveučilišta, kao što se to opravdano čini sa graditeljstvom geodezijom i tehnologijom. Kriminalistika imade pravo tražiti, da se na sveučilištu njeguje, jer je integrirajući dio kaznenog prava, i jer sama za sebe podnosi i zahtjeva znanstveno razpravljanje, dapače njekoji se dielovi njezini, kao kriminalna psihologija, sudbena medicina sa juridičkog stanovišta, nauka o tragovih, lopovski jezik itd., inače nego znanstveno ni ne dadu razpravljati. Ako se sve pojedine nauke znanja i discipline, koje sačinjavaju kaznenopravne pomoćne znanosti, svedu u organički sustav, onda je kriminalistika za sebe znanost, onda se za nju može tražiti mjesta na sveučilištu, ne za to jer ju praktičan kriminalist treba, nege radi toga, jer ona kao znanost može tražiti, da bude njegovana i gojena na sveučilištu.

Neka se ne kaže, da je suvišno djelove stanovitih znanosti iztrgnuti i opet medju sobom sjediniti; bilo bi krivo, kad bi se reklo: „neka se ostavi kriminalna psihologija psihologu, lopovski jezik filologu, nauka o oružju tehničaru oružja itd.“ — time nam nije pomoženo. Kriminalne psihologije t. j. nauke o mišljenju i shvaćanju zločinca, svjedoka, vještaka, porotnika itd. još u obće nema, jer je kriminalista ovu znanost prepustio psihologu, a ovomu zato materijal manjka. Sudbenu medicinu uči samo liečnik, koji se nikada nemože postaviti na stanovište pravnika; što ovdje pravnik treba, može mu kazati samo pravnik, koji se je naravno sa sud-

Digitized by Google

benom medicinom temeljito bavio. Isto tako nezna fizik, kemik, tehničar oružja, željeznički inžinir, fotograf, litograf i stotina drugi zanatlija, što pravnik treba i što bi mogao naučiti, i to znade samo pravnik, koji je imao dovoljno sposobnosti, veselja, interesa i svojeglave uztrajnosti, da sve to nauči, koliko mu za kaznenopravne svrhe treba.

Sve to mora da je sjedinjeno u jednoj ruci, da se može medju sobom sravniti i u jednu cjelinu sjediniti; što svedjer promatrano sa gledišta kriminalističkog i sustavno poredano konačno sačinjava znanost na korist kriminaliste a kroz njega i cieloga svieta.

Hoćemo li da ustanovimo odnošaj, u kojem stoji kaznenopravni seminar prama stolici iz kriminalistike, to ćemo reći, da prvi, u koliko se bavi praktičnimi slučajevi, samo ih u toliko obradjuje, u koliko mu to kazneni postupak propisuje, dočim se kriminalistika sa tehnikom kaznenoga postupka bavi, koje kazneni postupak ne zahtjeva doduše izrično, ali ipak implicite.

Za to nije kriminalistika kronologični uzeta uzporedjena seminaru, nego teoretskoj nauci o materijalnom i formalnom kaznenom pravu t. j. najprije se nauča kazneno pravo i postupak, koji se nadopunjuju naukom o kriminalistici, a sve ovo zajedno upotrebljava se i praktički provodi u kaznenopravnom seminaru, pri čem se mora riešenom smatrati tehnička strana postupka.

Sad bismo bili došli do najvažnijeg diela pitanja, do postavljenja programa, kojega bi se imao držati učitelj kriminalistike. Kao cilj morala bi se postaviti podpuna kriminalno-tehnička naobrazba sudca iztražitelja, jer on, kao što je već razloženo, predstavlja prototip kriminaliste; što treba sudac iztražitelj, to treba i akademički naobraženi policajni činovnik, a više nego li sudac iztražitelj ne treba ni državni odvjetnik ni viši kazneni sudac. Premda će ovaj učevni cilj ostati uvjek i svagdje isti, ipak će se, ako i ne bitno, moći mienjati sadržai učevnog programa koli prema individualnosti dotičnoga učitelja, toli prama mjestu i vremenu. Učitelj će jedno ili drugo smatrati važnijim, a mnogo toga sasma suvišnim, dočim će vrieme koješta nova sobom donjeti, a opet koješta odstraniti.

Do pred malo godina nije se znalo za fotografiju na polju pravosudja, a danas je neobhodno nuždna; na antropometriju nije do nedavno nitko ni mislio, danas imadu u Londonu i u Parizu posebne antropometričke institute itd. Isto tako će uzki mjestni odnošaji biti od upliva, ter će se primjerice u mnogih mjestih morati baviti sa zvjerokradicami, nesrećami u rudnicih, čega na drugih mjestih nema.

U obće moramo doći do zaključka, da sudac iztražitelj uvjek i svagdje mora posjedovati stanoviti kompleks znanja, jer će pomanjkanje istoga njemu i stvari škoditi.

Digitized by Google

Neka mi bude dozvoljeno primjerice navesti pojedine naučne materije, kako bi mogle biti sadržane u učevnom planu. Bezuvjetno bi se morala razpravljati sliedeća poglavja:

1. O sudcu iztražitelju, njegovoj zadaći, njegovih svojstvih, njegovom ponašanju i postupku.

2. O poznavanju čovjeka i o sredstvih, kako da se steče, o fiziognomiji s osobitim obzirom na fiziologičko tumačenje fiziognomijah, onda temelita iztraživanja o prosudjivanju rukopisa.

3. O kriminalnoj psihologiji i to: obća psihologija na modernoj fiziološkoj podlozi, razlozi i tumačenje valjane i krive apercepcije, razlike izmedju sbilja shvaćenog i faktično reproduciranog, izmedju promatranja i razloženja opaženeg prama razlikostim individua (prama dobi, spolu, životnom položaju, zdravlju, naobrazbi, svojstvom i naravi), upliv vanjskih odnošaja na pravilnost shvaćanja i pripoviedanja (dužina proteklog vremena, okolica, dan i noć, jutro i večer, samoća ili družtvo), upliv uzrujanosti, straha, užasa, prepasti, napitosti, ozleda, onda upliv trećih osoba. Nadalje prosudjivanje okrivljenika, ponašanje nevinog i krivca prema naravi i kulturi njihovoj, upliv dokaznih sredstava, razne vrsti obrane, promjena bića i naravi čovjeka već kroz samu okrivu, ponašanje proti svjedokom obtužbe, i svjedokom obrane, istiniti navodi tajećega krivca, neistiniti navodi tajećega nevinoga i priznavajućega krivca. Konačno psihologično prosudjivanje vještaka, sudaca i porotnika u pojedinom slučaju.

4. Tehnika kod preizkivanja kuća i mjestnih očevida, priprava za to, sprema za ekskurzije, skiciranje, upotrebljenje pomoćnog osoblja, traženje stvarih, sakritih na najraznovrstnije načine, uz naznaku pojedinih pomagala za to.

5. O raznih vještacih i njihovom upotrebljivanju u obće i u mnogobrojnih stanovitih slučajevih, koje valja nabrojiti: upotrebljenje liečnika, kemičara, fizika, mikroskopika, rukopisnog vještaka, vještaka u pucanju, u trgovačkom knjigovodstvu, u burzovnih poslovih, gradjevnog tehnika, željezničkog inžinira, graditelja strojeva, lovačkog vještaka, živinara, tvorničara i mnogobrojnih zanatlija.

6. O fotografiji i njenoj uporavi po fotografu od zanata, po učenjaku, koji sa fotografijom radi, (liječnik, mikroskopičar, naravoslovac, paleograf itd.) po amateru, koji uz to imade posebne naobrazbe, za taj slučaj poželjne, konačno po samom sudcu iztražitelju. Nabrajanje svaki dan mnogobrojnijih slučajeva, u kojih može fotografija sudcu najbolje poslužiti, iztraživanja o krivoj reprodukciji po fotografiji (najpače veličina, udaljenost, odnošaji svjetla, obćeniti utisak itd.)

7. O antropometriji, njenom provadjanju i njenoj vriednosti.

8. O lopovskih varkah, promjena vanjštine, simulacije i njihovo od-

Digitized by Google

kriće, kriva imena i ini krivi podatci, sredstva sporazumka, obćenje iztražnih uznika u zatvoru medju sobom i sa vanjskim svietom itd.

9. O lopovskom jeziku, njegovom postanku, razvitku, njegovoj važnosti i njegovih raznih idiomih.

10. O ciganih, njihovoj naravi, o načinu kako se ponašaju i kako kradu, o njihovih otrovih i njihovih pomoćnih sredstvih, o njihovih imenih, njihovom ponašanju pred sudom itd.

11. O praznovjerju u najraznovrstnijem smjeru ter o njegovoj vanredno velikoj važnosti za kriminalistu.

12. O šifriranom pismu; razne vrsti šifra i njihovi znakovi, umjeće dešifriranja.

13. Posebne vještine sudca iztražitelja: risanje, skiciranje, krokiranje, modeliranje itd., postupak kod nečitljivog, poderanog, nagorenog pisma ili tiskane stvari.

14. O sudbenoj medicini po pravniku za pravnika, koja mora sadržavati sve, što valja znati, da se sudac iztražitelj uzmogne osoviti na vlastite noge u svih onih slučajevih, gdje nema pri ruci sudbenog liečnika, ili nema dovoljno vještog, pak je okolnostmi prinuždeu donjeti brzu često odlučnu riešitbu; isto tako mora sudac iztražitelj u toliko medicinski naobražen biti, da znade, što i kada ima da pita sudbenog lječnika. Za ovu svrhu ne dostaje medicinar, ovo može podučavati samo izkusan pravnik, koji je kadar iz vlastite i tudje prakse izvaditi i u sustav sjediniti one slučajeve, u kojih je nuždno, da sudac iztražitelj na vlastite oči motri i sam odluči.

15. Nauka ob oružju, poznavanje bića, sastava i uporabe svega oružja, s kojim se običaju počinjati zločini, točno opisivanje djelovanja oružja, napose oružja za streljanje, metoda iztraživanja o suvislosti oružja i naboja, zaključci od oružja na naboj, od naboja na upotrebljeno oružje, od obojega na (nepoznato) djelovanje, od djelovanja na oružje, od oružja na počinitelja, od djelovanja ili oružja na daljinu i položaj i kako bi se već sva ona pitanja zvati mogla, koja se ovdje mogu poroditi sudcu iztražitelju, a u kojih ga vještak većinom ostavlja na cjedilu.

16. O nožnih tragovih i velikoj važnosti njihove uporave, o opažanju nožnog traga, kako nastaje u slučaju stojanja, hodanja, trčanja, skakanja, o tragu u obće, o njegovom smjeru, o veličini koraka, o zaključcih iz tragova na veličinu, dobu, spol dotičnika, na pitanje da li je bio obterećen ili nije, da li je brzo ili polagano hodao, da li je bio ozledjen, pijan, bolestan ili šepav itd. Postupak kod krivotvorenih tragova. Mjerenje i snimanje tragova prema raznim metodam, njegove prednosti i nedostatci.

17. O papilarnih (bradavičnih) linijah i njihovih tragovih, njihovo snimanje, postupak kod dokaza identiteta.

Digitized by Google

18. O tragovih krvi, kako ih valja tražiti, označiti, snimati, spraviti i odpremiti. Uporaba istih, postupak kod tragova krvi, koje se je kušalo odstraniti.

19. Ob ostalih tragovih i zaključcih iz njih; tako kod tragova kola, puzanja, ozleda bacanjem, udarcem, pritiskom itd. na raznih predmetih. Tragovi svega mogućega orudja, kod njegove uporabe kod pojedinih delikta.

20. O vrstih kradje i načinu postupka pri tom, o orudju tata i njegovih pomoćnicih prije čina, za vrieme čina i poslje čina.

21. O svih onih vrstih prevare, kod kojih su upotrebljene osobite tehnike: krivotvorenje izprava, pečata, prevara u igri, prevara kod trgovine s konji i s marvom, kod trgovine s umjetninami i starinami, trgovačka prevara i prevara na burzi.

22. Krivotvorenje bankinih nota i krivotvorenje novca počamši od najjednostavnijeg načina risanjem i lievanjem do najvažnijeg sa pomnožanji fototehničkimi, odnosno galvanoplastičkimi. Ovo je poglavje tim važnije, jer se o njem, kako rekosmo, u štampanoj knjizi neda malo ne ništa kazati.

23. Palež, napose obzirom na upotrebljena sredstva; ova su već kod nenaobraženog počinitelja sastavljena na veoma umjetan način; a šta biva istom onda, kada je počinitelj oboružan znanjem iz fizike i kemije? Ovamo spada i važna nauka o zapaljenju vlastite stvari, koli s obzirom na njegovu zlobnu uporavu, toli s obzirom na to, da se često dogadjaju zapaljenja vlastite stvari, kojim je svrha hiniti palež.

24. Tehnika praskavih tvari. — Poznavanje praskavih tvari, njihovo proizvadjanje, upotrebljavanje i djelovanje.

25. Toksikologija, nauka o raznih otrovih, njihova nabava i djelovanje na animalna tjelesa.

26. Temeljni pojmovi onoga tehničkoga znanja, koje je kod mnogobrojnih nesreća potrebito, koje se dogadjaju s nepomnje, kao: kod željeznica, rudnika, eksplozija kotala, kada se sruši kuća, u kamenolomih, kod brodova itd.

U savevu sa stolicom morao bi bezuvjetno spojen biti mali institut i sbirka, prvi košta jako malo, a drugi malo ne ništa.

Institutu bila bi svrha omogućiti malene eksperimente i vježbu u mnogoj vještini. On bi morao sadržavati: materijal, da se uzmogne pokazati i vježbati u sastavu skica, krokia, u pravljenju malih modela, zatim ingrediencije za snimanje tragova nožnih po raznih metodah (gips, pjesak, cement, vosak za modeliranje, ilovača itd.).

Nuždno bi bilo nadalje njekoliko dobrih lupa i jedan mikroskop sa njekoliko preparata, da se uzmogne djakom pokazati uporaba aparata

Digitized by Google *

i najvažnija tjelesa, koja se imadu š njimi iztraživati (krv, vlasi, ekskrementi, papir, stanoviti otrovi itd.).

Nadalje mali broj kemikalija, da se š njimi uzmognu napraviti najjednostavniji pokusi kod krivotvorenja izprava, krivih bankinih nota i novaca, te da se uzmognu provesti samoupale i pokusi sa otrovom.

Isto tako morale bi tuj biti potrebne substance, da se uzmognu napraviti i dokazati krivotvorenja umjetnina, starina itd.

Svrsi shodan, ako i ne neobhodno nuždan, bio bi fotografički aparat sa utensilijami, da se uzmognu pokazati njekoji valjani i hotice zlo napravljeni snimci i da se uzmogne razložiti, što kriminalista može i mora tražiti od fotografa, koji mu ima napraviti snimak za službene svrhe. Ne smije nikako manjkati ono njekoliko instrumenata, potrebito za antropometriju.

Mnogo veća obsegom i od najveće koristi, premda jeftina, bila bi: Kriminalistička sbirka, koja bi doduše sadržavala jako različite predmete.

Ovdje ćemo ne izcrpivo, već primjerice njekoje navesti:

1. Zanimivi objekti sudbene medicine, na pr. razbite, nabojem probušene ili inače ozledjene kosti, poimence dielovi lubanje itd. Ako je moguće, mora instrument, kojim je ozleda zadana, takodjer prilježati.

2. Mikroskopički preparati, koji su ma u kojem pogledu riedki ili instruktivni (dakle ne spadaju u institut) na pr. dva vlasa napadno raznovrstna od iste glave itd.

3. Sve češće dolazeće otrovne stvari i otrovne biljke, ove potonje osušene ili naslikane.

4. Čudno i rieko orudje, kojim je počinjeno umorstvo, ubojstvo ili tjelesna ozleda, ako je moguće sa slikom ili opisom ozlede.

5. Nadjeni projektili, koji su malo ne uvjek zanimivi, s opisom polučenog učinka i upotrebjenog oružja.

6. Cieli niz ad hoc napravljenih tragova krvi: na opravah, rublju, tapetah, papiru, drvu metalu, lišću itd. (da se tako uzmogne pokazati, kako raznovrstno izgledaju tragovi krvi oblikom i bojom). K tomu sbirka pjega, koje potiču od stvari, koje izgledaju poput krvi, na pr. hrdja, boje, duhan za žvakanje, crvena tinta itd.

7. Tragovi krvi, koji su izvadjeni i konservirani sa raznih tjelesa (sa zida, stakla, drva, kamena) po stanovitoj metodi uz naznaku, kako i odakle je trag krvi izvadjen.

8 Snimci noge i utisci noge, koji su uzeti od raznih osoba: od djece, odraslih, staraca, mužkaraca, žena zdravih, bolestnih, pijanih, šepavih, naprćenih, nenaprćenih, hodajućih, trčećih, skačućih itd. uz točan opis osobe, od koje je trag.

Digitized by Google

9. Isto tako papilarni otisci prsta raznih osoba na svih mogućih tvarih, sa raznimi substancami.

10. Ini tragovi, na pr. drvo, koga se je kruglja takla, staklo razbito nabojem, komadi odjeće, oštećene kakovim oružjem. Naravno da valja svaki put točno opisati, kako, čim, na koju daljinu i pod kojimi uvjeti se je oštećenje dogodilo.

11. Markirane karte i ina sredstva varalica u igri.

12. Krivi kovani novac i papirni novac, krivotvorene izprave i ini papiri, krivi pečati itd., ako je samo moguće, s aparati, kojimi su napravljeni.

13. Tatsko orudje (za provalu, žepnu kradju, kradju divljači itd.)

14. Krivotvorene umjetnine i starine.

15. Oružje i spreme za palež i rušenje itd.

16. Fotografije zločinaca (poredane prema pojedinim deliktom.)

17 Rukopisi zločinaca.

18. Podnesci ludjaka, poimence kverulanta i takovih, koji trpe na fikciji progonstva; osobito su važna ovakova pisma, ako sadržavaju prijave umišljenih zločina, jer su veoma često bila povodom težkih zabluda.

19. Šifrirana pisma, i to koli faktično upotrebljena, toli hotice napravljena i poredana prema svim sustavom (sa dešifriranjem).

20. Fotografije, koje prikazuju važno mjesto čina (umorstvo, palež, izloženje djeteta itd.)

21. Kopije osobito dobro i uzorno napravljenih nacrta o mjestnom očevidu.

22. Osobito spretno složeni razderani ili nagoreni papiri (uz naznaku postupka).

23. Mala sbirka oružja, koje se kod delikta najviše rabi.

24. Do sada nepoznati izrazi lopovskog jezika.

25. Lopovski znakovi (znakovi upoznanja i sporazumjenja medju lopovi), koji se mogu naći na razkrižjih, kapelah itd.

26. Svi predmeti praznovjerja, koji su uvjek važni, pak makar momentano ne stoje u direktom savezu sa zločinom.

27. Stanovito orudje itd., koje bijaše u posjedu cigana.

28. Sva sredstva za pretvaranje (krive brade, ruke, sredstva bojadisanja kože itd.)

Sastav ovakove zbirke tražio bi mnoge truda, ali inače nebi bio skopčan sa potežkoćami. Jedan dio predmeta (oni pod točkom 6, 7, 8, 9, 10, 19, 22, 24, 25 spomenuti) morao bi docent s pripomoću učenika napraviti, odnosno sabrati; jedan mali dio (oni pod točkom 3. i 14. spomenuti) morao bi se nabaviti, možda bi se mogao dobiti od drugih zbirkâ kao dublete, spisi, navedeni pod točkom 18., mogu se dobiti u ludnicah i registraturah oblastih — sve ostalo može se dobiti od sudova. Dakako

Digitized by Google

da bi za to bila potrebna pripomoć oblasti, jer bi ministar pravosudja morao uputiti sve sudove, da ovakve predmete — koji bi svi morali biti napose nabrojeni i saobćeni, — nakon dovršenja postupka odpreme kriminalističkoj sbirci sveučilišta. Proti tomu se nemože prigovoriti, kada se predpostavi, da u ovakovoj sbirci vlada najveći red, da se vodi točan uručbeni zapisnik o svemu, što se pošalje i da se svaki predmet providi pouzdanom etiketom. Ako se sve ovo dogodi, onda su ovi predmeti u državnom muzeju, koji stoji pod nadzorom sveučilištnoga profesora, barem isto tako sigurno spravljeni i mogu se lahko naći kao u magazinih sudova. Uztreba li oblast kasnije koji predmet radi obnove postupka ili jer se je istom sada pronašao počinitelj, to ih može svaki čas od muzeja natrag tražiti.

Na ovakav način bi se mogla stvoriti sbirka, koja bi bila ne samo za djaka, nego i za svakog praktičnog pravnika od najvećeg interesa, jer bi tu mogao naći poduke, kakve nigdje drugdje. Sbirka k tomu nebi skoro ništa koštala, a sastavila bi se od materijala, koji danas laži neuporabiv i bez vriednosti. Svaki kriminalista mora žaliti, što ove stvari, koje bi mu mogle dati pobude, poduke i razjašnjenja u najvažnijih slučajevih, nikada još nisu sabrane ni sustavno poredane, što bi ih tekar napravilo vriednimi i uporabivimi.

Bacimo još jedan pogled natrag na ono, što se od kriminaliste, napose od sudca iztražitelja zahtjeva. Ja znam, da je toga veoma mnogo, ja znam takodjer, što će se proti mojem predlogu prigovoriti. Prvo: da se preveć, da se preraznovrstne stvari traže, drugo: da se time izvrgavamo pogibelji, da upućujemo kriminalistu, da se brine za stvari, kojih ne razumije, čime se ga zavadja, da kvari. Da ja ovdje mnogo, veoma mnogo tražim od sudca iztražitelja, to je istina, ali od njega se i mora zahtjevati, jer je njegova služba jedna od najtežih i sa najvećom odgovornošću skopčanih, što ih u obće ima, pak pošto ga dovodi u savez za životom, sa njegovimi tisućvrstnimi raznolikostmi, to mora i znanje sudca iztražitelja biti tisućstručno. Pošto mora sudac vani raditi sa neuvježbanimi sudbenimi lječnici, mora imati medicinskog znanja, a ovog mu ne pruža niti najbolja knjiga o sudbenoj medicini, jer je on ne razumije, on mora za to imati izkusnog pravnika kao tumača. Ako ima da iztražuje zločin, počinjen revolverom, to on doduše ima uza se vještake, koji će mu kazati svoje mnienje o naravi i djelovanju ovog oružja, ali kada on ima da presluša svjedoke i okrivljenoga, ako nema pojma o naravi oružja, kako će se moći opravdati, što je možda diktirao u zapisnik nesmisao? Ako on nije razumio snimiti tragove noge, tražiti tragove krvi ili valjano izpitati vještake, zar se to neće morati nazvati bezdušnim, kada se znade, da od toga može odvisiti poštenje i sloboda ljudi.

Naravno, ako se dodje do onog užasnog običaja, kako to neriedko

Digitized by Google

biva, da se kao kriminaliste upotrebljuju samo slabiji pravnici, onda se od ovih mnogo što šta previše traži.

Pri tom ali ne može ostati, mora se doći do osvjedočenja, da blagobit i nevolja države dobrim dielom odvisi od dobrog ili zlog kaznenog pravosudja, pak kada se dodje do tog uvjerenja, onda će se upotrebiti najboji materijal za kazneno pravosudje, ter poimence nastojati, da se potraže izabrani ljudi za vanredno važno mjesto sudca iztražitelja, koje će se, ako im se pruže svi mogući probitci, gledati što dulje uzdržati na ovom mjestu. Kada su sa stanovitim mjestom spojeni probitci, onda se za nj nadju i valjani ljudi, koji ne samo da rade s veseljem i zanimanjem, nego se već ni na sveučilištu ne žacaju truda, da si steku više nuždnog znanja.

Ovo, što se ovdje traži, nije pretežko naučiti.

Neizpravna je bojazan, da će onaj kvariti posao, koji više zna. Samo onaj, koji ništa ne zna, misli, da može mnogo toga sam napraviti, što može samo strukovnjak. Onaj, koji zna, šta je na stvari, pozna i potežkoće, te će se čuvati, da se čega primi, što ne razumije; on će samo ono sam napraviti, za što nema vještaka i za što ih ne može imati, ako je to naučio; ali on će znati vještake i to valjane izpravno i pametno pitati, ako znade, što može i ima da od njih traži. Ali to upravo mora da nauči.

Mi praktični kriminaliste imamo pravo tražiti, da nam se uzgaja podmladak upotrebljiv — s nami to traži svaki gradjanin, koji hoće, da bude u državi mir i red. Nikomu neće pasti na um, da zahtjeva na jednom stolice za kriminalistiku na svih sveučilištih, ali neka se barem napravi pokušaj, ta i onako se moraju najprije naobraziti učitelji. Čim se jednom napravi pokušaj, pokazati će se uspjeh, pak će se konačno odlučiti na to, da se na svakom sveučilištu ustroje ovakove stolice — mi ih nećemo imati ljetos, niti sledećih godina, za dvadeset godina imati ćemo ih sigurno.

Dr. Gross započeo je svoj naučni tečaj sliedećim uvodnim predavanjem:

Srdačno vas pozdravljam, gospodo, ter vas podjedno molim, da s voljom i oduševljenjem prionete uz mene i uz našu stvar, a volje i oduševljenja treba za stvar, koja je nova i koja nije podnipošto lahka.

Nova je to stvar, jer je prvi bio ministar pravosudja, koj je zamislio ideju, da se kriminalistika ima smatrati posebnom znanošću, — a i težka je to stvar upravo za to, što je nova, ter će se imati boriti s raznimi neprilikami, kao što se to sbiva kod svake nove stvari.

Nu zato se ne žacam rada i napora, kad pomislim, da ćemo zajednički raditi, pošto nam je pred očima jedna te ista svrha. Zajednički taj rad naglasujem osobito.

Nije mi ni na kraj pameti, da slušateljem svojim predajem nješto, što nebi i sami postići mogli marljivim i uztrajnim radom; smatram bo zadaćom svojom, da mladog sudca iztražitelja već u početku njegovoga

Digitized by Google

uredovanja svedem na onaj put, na koj bi istom tečajem vremena i uztrajnim radom i sam mogao doći, — da izkusnoga sudca iztražitelja upozorim na praksu, do koje on samo slučajno nije došao

Svrha mi je dakle, da sudcu iztražitelju uštedim vremena i napora, koje može sgodnije upotrebiti za neprekidni dalji rad, a s druge strane da mu omogućim, da se okoristi već na početku svoga uredovanja znanjem i izkustvom drugih, a da se ne mora istom učiti iz vlastitoga izkustva.

S toga smatram pravimi svojimi slušatelji samo buduće izvidne sudce i sudce iztražitelje, koji će dakle istom u buduće samostalno raditi, naročito kao izvidni sudci.

One od vas, koji su već radili kao sudci iztražitelji, smatram samo svojimi suradnici, koji će pravim mojim slušateljem ili potvrditi ono, što sam im ja rekao, ili će im iz vlastitoga izkustva stogod sličnoga priobćiti.

U buduće služit ću se samo izrazom „sudac iztražitelj“ i to s jedne strane s toga, što je taj izraz kraći, a s druge strane, što je uredovna soba sudca iztražitelja ipak na posljedku ona točka, oko koje se sve okreće. Sudac iztražitelj mora znati za svaki važniji dogodjaj, što je kod njega dobro načinjeno, ostaje dobro, što je ovdje pogriešno, neda se više nikada izpraviti, a što sudac iztražitelj znati mora, to mora svatko znati, koj u kaznenih stvarih radi, a više od sudca iztražitelja ne mora znati ni najviši kazneni sudac.

Dakako da može djelokrug sudca iztražitelja imati različiti obseg; — u gradovih, gdje je uredjeno redarstvo, tu će glavne stvari obaviti redarstvo, dočim će izvan takovih gradova obavljati skoro sve izvidni sudac, a često će uspjeh čitave stvari zavisiti od glavne razprave, — nu napokon kraj svega toga sudac iztražitelj je ipak onaj, kojemu je opredieljen najvažniji posao.

Pitamo li pako, što se u to ime pruža sudcu iztražitelju, možemo obćenito odgovoriti: „Teoretički sve, što mu treba i što mu nedaje sam zakon i njegova uporaba“.

Pomislimo si sve to potrebno znanje u jednu cjelinu sakupljeno i sistematički poredano, eto vam pojma kriminalistike, koju danas već možemo po materiji i sadržaju smatrati posebnom disciplinom. Dakako da granice te discipline nisu točno i nedvojbeno označene, ter se možda neće nikada ni moći točno opredieliti.

Nu taj udes dieli kriminalistika s mnogimi drugimi znanostmi, jer naravoslovje, povjest, geografija, matematika i filozofija imadu veoma široko znanstveno polje, ter jedna s drugom na skrajnih točkah graniči, a podjedno jedna drugoj poriče stanoviti obseg znanstvenoga polja, nu ipak sve zajednički obradjuju taj dio, koj je usljed toga najbolje obradjen. S toga nema razloga, da zanemarimo jednu granu znanosti za to, što joj nisu točno opredieljene granice, do kuda siže.

Digitized by Google

Pojedini dielovi naše discipline ili su stvoreni upravo za nas, ili smo ih mi stvorili, ili su napokon uzeti iz stranih disciplina, nu u tom poslednjem slučaju mora sve ono, što je u stranoj znanossti izpitano, kriminalista sa svog gledišta na novo izpitati i za svoju svrhu prirediti.

To pako mora učiniti jurista za juristu, jer dotični strukovnjak ne može nikada znati, što treba i kako treba kriminalisti — takav strukovnjak ne može doći k juristi i reći mu: „Ja znadem ovo ili ono i stotinu drugoga, — možda ti što od toga trebaš?“ — Jurista mora znati, što je u drugoj struci polučeno, a istom tada može se okoristiti onim, što treba. Mi kriminalisti moramo mnogo toga znati, što nije u naših zakonih, to se od vajkada znade, a nastojat ćemo, da to praktički provedemo, ili barem pokušat ćemo, da provedemo. Nije težko u tu svrhu ustanoviti program, ako si predočimo naobrazbu mladoga kriminaliste.

Materijal, što ga sa sveučilišta dobivamo, dobar je, često dapače izvrstan; naročito u posliednje vrieme prava je naslada i radost, kad vidimo, da su mladi ljudi proniknuti općenitimi, znanstvenimi pravnimi pojmovi.

Naučili su se juristički misliti, ne manjka im solidni temelj, pak ako se takov mladić u civivilu upotrebi, treba samo da forme nauči, pak zatim lahko u praksi ono upotrebi, što je na sveučilištu naučio.

Sasvim je drugo, ako se takav mladić upotrebi u kaznenih stvarih, gdje za kratko vrieme mora i sam uviditi, da mu svaka tehnika postupka manjka, koju mu nemože naknaditi ma kakovo teoretičko znanje.

Ne pomažu najkorektniji pojmovi o pokušaju, ako ne pozna oružja, kojim bi bio imao biti izveden pokušaj umorstva — najjasnije shvaćanje prevare nekoristi mu ništa, ako nezna što je „salda conto“, strazza, ili eskomptiranje mjenica. Sva nauka o sukrivnji bezkoristna je, čim ne razumije jednu rieč posebnoga lopovskoga jezika, a svi komentari, koji govore o zločinstvu paleža, ne vriede ništa, ako si dotičnik nezna skicirati požarom uništeni objekt.

Znalo se je odavna, da te potežkoće postoje, nu držalo se je, da se na ovaj ili onaj način mogu svladati. Reklo se je, da je dužnost sudca iztražitelja, da u tom pogledu shodno upućuje i podučava vježbenika, koj mu je dodieljen kao perovodja.

Nitko ne dvoji o dobroj volji sudaca iztražitelja, nu oni to nemogu uz najbolju volju činiti, jer in ne dotiče vremena. U ostalom ni neostane vježbenik dosta dugo kod sudca iztražitelja, da se dovoljno uvježba, jer iza njekoliko mjeseci dodje u civilnu praksu ili kamo drugamo.

Nu da i ostane ma i njekoliko godina, sudac iztražitelj nema vremena za podučavanje, a težka i zakučasta pitanja pojavljaju se obično u težkih i zamršenih slučajevih, koji tako zaokupe sudca iztražitelja, da nemože ni pomisliti na to, da o pojedinom slučaju informira pomoćno svoje osoblje. Osoblje to vidi doduše, da sudac iztražitelj nješto radi, ali kako i zašto

Digitized by Google

to radi, to ne može shvatiti. Mladi takav vježbenik vidi kod sudca iztražitelja mnogo kradja i tučnja, ali nevidi težka i zamršena slučaja, na kakav naidje kašnje u praksi.

Mladić taj dodje zatim na selo, a kao najmladji bude odmah izvidnim sudcem, te sljedećega već možda dana dodje mu pod ruku slučaj, s kojim su skopčana najteže tehnička pitanja. Kolege njegovi i sami su prenatrpani poslom, a drugoga koga naročito juriste nema u blizini, knjižnice nema, a vlastitoga izkustva takodjer nema.

Pravo je čudo, da se uz takove okolnosti i ovako radi, kako se radi.

Vrlo često čuje se u takovih okolnostih: „Ta zato su tu vještaci!" Ako se to ozbiljno misli, ja bi nazvao taj način riešenja navedenoga pitanja frivolnim. Ponajprije nema za sve, što treba sudac iztražitelj, vještaka; fizionomijom, dešifriranjem, izpitivanjem tragova, lopovskim jezikom, sujevjerjem i sa ostalih sto i sto stvari ne bavi se skoro nitko.

Često ni nisu vještaci sudcu iztražitelju odmah kod ruke, a on ipak mora silnu odredbu učiniti, a u tom slučaju mora si sam pomoći, pak kako i što sada radi, o tom često zavisi posljedak čitave kaznene iztrage.

Naročito na selu mora vrlo često raditi s vještaci, koji nisu dorasli svom zvanju, ali ako se dobro rukovode i upućuju i ovakovi kakovi jesu dobro će mu doći.

Nu ako ima sudac iztražitelj i najbolje vještake, to ipak mora znati, da li će, što će i kako će ih pitati.

Prije svega dakle mora dobro znati, čemu se može nadati od pojedine znanosti, tehnike ili obrta; mnogi slučajevi ostanu neriešeni samo s toga, jer dotični vještak nije o predmetu izpitan, kako bi trebalo. Mnoge kaznene slučajeve mogli bi razjasniti botanici, zoologi, fizici, astronomi, jezikoslovci i drugi učenjaci, tehnici i obrtnici, samo kad bi ih tko shodno pitao.

Ima li pako sudac iztražitelj pravoga vještaka, tim još nije stvar riešena, ako mu nije posve jasno, što će ga pitati.

Pita li previše ili za stvari, na koje ni nije moći odgovoriti, to bude vještak usljed takovih neshodnih pitanja zlovoljan i izgubi volju za stvar, a sudac iztražitelj žaca se stavljati dalja pitanja.

Pita li premalo, jer nezna, na što se ima odgovoriti, te ostane mnogo toga ne razjašnjeno, a šteta je još veća.

Ako je mnienje napokon sretno načinjeno, radi se sad o tom, da se sgodno i uputrebi. Bezkoristno je takovo mnienje u ruci sudca iztražitelja, koj ga ne razumije, a s druge strane može se takovim mnienjen sve postići, ako ga sudac iztražitelj shvaća.

Mnienje se ima upotrebiti za dalje razloge sumnje ili za obranu, za saslušanje daljih svjedoka i drugih nuždnih vještaka, ter napokon ima se

Digitized by Google

upotrebiti kao oružje proti okrivljeniku. — Sve to je nemoguće, ako sudac iztražitelj ne zna, što će s mnienjem, ako ga ne razumije.

Njeki prigovaraju, da sudac iztražitelj neumjestno i na štetu same stvari radi, ako je previše upućen u druge znanosti, nu taj je prigovor vrlo neumjestan; svatko bo znade, da možemo valjano ocieniti rad drugoga samo onda, ako smo upućeni u njegovu struku, a sudac iztražitelj, koj je upućen u razne znanosti, čuvat će se, da bez potrebe ne dira u stvari, kojih ne razumije.

Zaključujem s molbom, da ne smatrate moja predavanja takovimi, u kojih jedan govori, a drugi slušaju, već takovimi, u kojih zajednički radimo; — ako vam je što nejasno ili vam se čini, da nije izpravno, ili ste iz vlastitoga izkustva što drugo opazili ili vidili, nego li sam vam ja rekao, kažite mi to bez svakoga žacanja; svako takovo pitanje i različitost mnienja biti će dobar povod, da se stvar čim više razjasni i da nas svede na pravi put.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Je li pogodba, sklopljena po punovlastnicih, valjana, ako ovaj zataji, odnosno ne označi pravu osobu punovlastitelja?

K tumačenju pojma zamjeničtva; §-i 1002—1017., §-i 871—877., 885. i 1062. o. g. z.

U parnici S. L. trgovca u A. po odvj. dru. S. proti S. G. po dru. R. radi izdanja za gruntovnu uknjižbu prava vlastničtva prikladnog kupoprodajnog ugovora glede nekretnina, unešenih u gruntovnom uložku br. 188 obć. A. spp., izrekao je kr. kot. sud u Š. dne 20. studenoga 1892. pod brojem 4250 gr. sljedeću osudu:

„Tuženi S. G. dužan je priznati, da je dne 12. ožujka 1891. u A. sklopio sa punomoćnikom tužitelja — S. N. — u korist tužitelja S. L. kao kupca kupoprodajnu pogodbu vrhu nekretnina, na ime: kuće br. 188 sa dvorištem u selu pod parcelom broj 1464 i oranice „Rivatina“ u selu pod parcelom broj 1877/1, u ukupnoj površini od 1 jutra 717□°, a sve upisane pod uložkom broj 188 obć. A., za ukupnu svotu od 2250 for. a. vr., — te je dužan tužitelju S. L. vrhu te iste kupoprodaje izdati za gruntovnu uknjižbu prava vlastničtva na prodane nekretnine valjanu kupoprodajnu izpravu; jer će u protivnom slučaju ova osuda imati moć takove izprave u korist tužitelja, — konačno je dužan naknaditi tužitelju parbene troškove na 35 for. 75 nč. sudbeno obredjene, sve u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe“.

Digitized by Google

Povodom priziva tuženika preinačio je kr. banski stol osudom od 15. veljače 1893. broj 2029 prvosudnu osudu, ter tužitelja s tužbom i u njoj stavljenim zahtjevom uz preboj parbenih troškova odputio.

Razlozi: Sava N. sklopio je sa tuženikom privremeni kupoprodajni ugovor A – I. de dato A. 12. marta 1891. glede ovdje naznačenih nekretnina, bez da je on prije, kod ili poslje sastavljanja toga ugovora naznačio tuženiku — kao prodavaocu, — da li on istu pogodbu sklapa u vlastito ime, ili u zastupanju stanovite osobe kao vlastodavca; jer je on na taj ugovor stavio svoj podpis „u ime kupca“, kojega ime je on zatajio, šta više on se je javno naprama tuženiku — kao kontrahentu — izjavio, da nepoznati kupac nije osoba iz mjesta A.

Po pravnom pojmu opunovlastne pogodbe u §-u 1002. o. g. z. mora se obćenito naloženi posao u ime i u zastupanju stanovitog vlastodavca, ne pako u vlastito ime sklopiti; mandat bo predpostavlja neposredno zamjeničtvo, to jest takovo, gdi se napram vani otvoreno izjavljuje, da se izvršava pravni posao u ime stanovite osobe, koja je pri tom zastupana, na koju se imadu sva prava i sve obveze prenieti, predpostaviv, da je zastupnik radio u granicah podieljene mu po §-u 1008. o. g. z. pismene specijalne punomoći, — koja mora trećemu, s kojim punovlastnik koji posao sklapa, tom prigodom poznata biti, — za da uzmogne u smislu §-a 1017. o. g. z. mandant, iz onoga po njegovu punomoćniku sa trećim sklopljenog posla, neposredno proti ovomu tužbu podignuti, i da ga ovaj opet tužiti uzmogne.

U tu svrhu nije dovoljno, što je S. N. na izpravu A—I. k svojem podpisu stavio samo dodatak: „u ime kupca“, to jest kao punomoćnik nepoznate osobe kao kupca; jer iz opunovlaštenja nastaju dvostruki pravni odnošaji, i to izmedju punovlastnika i punovlastitelja (§§ 1009—1016 o. g. z.) i odnosno za treću osobu, usljed kroz mandat osnovanog zamjeničtva (§ 1017. i 1018. o. g. z.) — kroz koje mandant stupa u neposredni pravni odnošaj naprama tomu trećemu kao kontrahentu.

Pošto dakle S. N. prigodom sklapanja kupoprodajne pogodbe nije se napram tuženiku izkazao pismenom punomoći, izdanom mu po tužitelju, koju on ili nije u ono doba imao, ili ju je — obzirom na izjave preslušanih svjedoka — hotomice zatajio; to on kod sklapanja toga posla nije predstavljao kao punovlastnika i kontrahenta; nego je on sam odgovaran tuženiku, s kojim je on posao sklopio, i koji njega nije priznao za punomoćnika tužiteljeva, — te koji je usljed toga vlastan napadati pravnu valjanost pogodbe A—I. radi pomanjkanja punovlastnosti, koja se nemože sanirati naknadnim doprinešenjem možda antidatirane punomoći u tužbi pod B—I. de dato A. 18. ožujka 1891.

Kod takovog stanja stvari ne može se tužitelj na temelju privremenog ugovora A—I. smatrati kontrahentom, odnosno kupcem tuženikovih

Digitized by Google

nekretnina obzirom na ustanove §-a 861. i 862. o. g. z.; jer tuženik nije nikada i prama nikomu izjavio, da on svoje nekretnine tužitelju prodaje; — dapače je tuženi u svojem protuodgovoru izjavio, koju tvrdnju tužitelj nije izrično porekao, dakle ju je muče priznao, — da on, tuženik, nije nikada htjeo, niti hoće, da tužitelju prodade svoju kuću, koju nije tužitelju na njegovo zahtjevanje niti iznajmiti htjeo; — niti je tužitelj prama tuženiku kadgod bio izjavio, bilo neposredno, bilo posredno kroz punomoćnika, da on iste nekretnine kupuje, — a po §-u 881 o. g. z. ne može nitko za drugoga obećanje učiniti, ili prihvatiti.

U predležećem dakle slučaju manjka sporazumno volja dvijuh kontrahenata, te s toga nije nastala medju parničnimi strankami nikakva pogodba, i to tim manje, šta u ugovoru A—I. sadržano očitovanje tuženika nije upravljeno na nikakovu opredieljenu osobu, koja bi imala isto prihvatiti.

S. N. nije ga prihvatio; jer ovaj tvrdi, da on nije pri tom u svoje ime radio, a tužitelj nije ga prihvatio, niti ga je prihvatiti mogao, kada je njega kao kupca S. N. izrično zatajio, naznačujuć takvoga kupca, koji želi kroz to doseliti se iz Ugarske u A., u koju vrst kupaca tužitelj ne spada.

Budući dakle da tužitelj nije ničim dokazao, da je baš on, a nitko drugi posredovanjem S. N. sa tuženikom sklopio kupoprodajni ugovor A—I, koji po svojem sadržaju glasi na tuženiku nepoznatog kupca, kao kontrahenta, — i u kojem o tužitelju ni spomena ne imade; to on, koji ne stoji prema tuženiku u nikakvom pravnom odnošaju, — ne može iz istoga ugovora A—I. nikakova prava za sebb izvoditi, dosljedno tomu niti zahtjevati od tuženika izdanje za gruntovnu uknjižbu prikladnog kupoprodajnog ugovora glede nekretnina, koje mu tuženik nije prodao, niti povratak po S. N. tuženiku plaćene kapare od 1000 for., bilo u jednostručnom bilo u dvostručnom iznosu, koju on nije tuženiku izdao izim, da mu S. N. ovo svoje pravo redovito ustupi. — Preboj parbenih troškova opravdan je ustanovom §-a 577. gr. p. p.

Povodom previda tuženika preinačio je kr. stol sedmorice vrhovnom osudom od 15. srpnja 1893. br. 1597 osudu banskoga stola i potvrdio osudu prvoga suda u glavnoj stvari s tim izpravljajućim dodatkom, da je tužitelj istodobno, kada tuženik bude imao osudu izpuniti, dužan ovomu izplatiti ostatak pogodjene kupovnine od 1250 for., — u pogledu pako parbenih troškova uz odpućenje previda tužiteljevoga potvrdjena je riešitba banskoga stola.

Razlozi: Iz privremenoga ugovora od 12. ožujka 1891. pod A—I. proizlazi, da je tuženi posredovanjem S. N. nepoznatomu kupcu prodao svoju kuću broj 118 sa zemljištem pod kat. br. 115, 1464, 1877/1, u površini od 1. jutra i 717□°, za kupovninu od 2250 for., i da je u ime

Digitized by Google

kapare primio odmah 1000 for., dočim se je ostatak od 1250 for. imao izplatiti kod podpisa kupoprodajnog ugovora, i to u roku od mjesec dana.

Tuženi prigovara ovoj pogodbi valjanost s toga, što on kod sklapanja te pogodbe nije mislio na tužitelja kao kupca, niti je znao, da S. N. u ime i za tužitelja kuću kupuje, dapače da ga je ovaj u bludnju zaveo, da je kupac njeki Srbin iz Banata, a on da tužitelju nipošto nebi bio kuće prodao.

Kazivanjem preslušanih svjedoka (četvorice) ustanovljeno je, da S. N. prigodom sklapanja ugovora A—I. nije pokazao bio punomoći tužiteljeve B—I., dapače nije htio kupca ni imenovati, nego je suviše na pitanje svjedoka i tuženika rekao, da je kupac jedan od preko, i vidit ćete ga kada plati.

Ovim prigovorom tuženika nameću se dva pitanja od upliva za riešenje nastavšega prepora, najme: je li kod sklapanja pogodbe manjkao drugi nuždni kontrahent; jer tuženik za njega znao nije, — i je li s toga pogodba radi pomanjkanja sporazumne volje nevaljana po 17. poglavju II. diela gradj. zak.; — zatim: jesu li S. N. i tužitelj dolozno postupali i tuženika zaveli u bludnju glede osobe kupca tako, da tuženik po propisih §-â 871—877. gr. z. pogodbu kao nevaljanu napadati može.

Što se tiče prvoga pitanja, najme da se pogodba sklopljena s osobom nepoznatom u vrieme sklapanja u pravilu nevaljanom smatrati ima — valja uvažiti sliedeće:

Zamjeničtvo kod sklapanja pravnih posala u smislu §§ 1002—1017 gr. z. predpostavlja ovlaštenje od strane osobe, u čije ime se posao sklapa, — koje može biti ustmeno ili pismeno, obćenito ili posebno, ograničeno ili neograničeno, — koji obseg i sadržaj ovlaštenja djeluje na odnošaje izmedju mandanta, mandatara i treće osobe.

U ovom slučaju, — gdje tužitelj čin S. N. kao svoga mandatara odobrava i sklopljeni ugovor prihvaća, — ne upliva obseg i sadržaj punomoći na valjanost posla (§ 1016. i 1017. gr. z.), a to tim manje, što je trećoj osobi osigurano pravo proti mandataru, koji svoj mandat prekorači.

Osim toga valja uvažiti, da bi ugovor A—I. i onda imao proti tuženomu pravnog djelovanja, kada S. N. nebi bio kupio od tuženika kuće u ime tužitelja, nego u ime svoje, a na račun tužitelja, — kao posredujuća osoba; jerbo bi on dužan bio tužitelju stečena prava proti tuženiku ustupiti (§ 1159. gr. z.), ter u nazočnom slučaju S. N. na temelju pogodbe pod A—I. u svoje ime nikakovih zahtjeva ne stavlja.

U pogledu drugoga pitanja, da li su tužitelj i S. N. doloznim načinom tuženika u bludnju zaveli glede osobe kupca, ne predleži ni jedna druga okolnost od važnosti osim one, da S. N. prigodom sklapanja privremenog ugovora A—I. nije tužilelja naznačio kupcem, nego je dao razumjeti, da je kupac osoba stranjska iz prieko t. j. iz Ugarske.

Digitized by Google

Predleži usuprot, da tuženik kao prodavaoc nije ni pitao ozbiljno za osobu kupca, dočim mu je ipak prosto bilo prije podpisa privremenoga ugovora zahtjevati, da mu se kupac imenuje.

Već iz toga proizlazi, da mu je bilo više do prodaje kuće, nego do osobe kupca, i da na njega krivnja pada, što je pogodbu o prodaji svojih nekretnina sklopio ne pitajuć za mandanta S. N.

Kada se k tomu uvaži, da tuženik proti tužitelju kao kupcu ne stavlja nikakovih prigovora, koji bi osnovani bili na ozbiljnom interesu, radi kojega nebi bio š njim sklapao u pitanju stojeći posao, pa da nikakovoga dokaza ne pruža, da je S. N. u sporazumljenju sa tužiteljem tuženika glede osobe kupca u bludnju zaveo, to ne ima zakonske podloge za pobijanje privremene kupoprodajne pogodbe pod A—I., koja inače po §-u 885. gr. z. pravnu valjanost ima.

S toga se uvaženjem previda tužiteljevog ima napadnuta riešitba banskoga stola u glavnoj stvari preinačiti i potvrditi ona prvoga suda, ipak sa izpravljajućim dodatkom, da tužitelj, zahtjevajući od tuženika izpunjenje pogodbe, ima u smislu §-a 1062. gr. z. takodjer od svoje strane pogodbu izpuniti.

U pogledu parbenih troškova riešitba se banskoga stola, koja iste medju strankami prebija, potvrdjuje, pošto je preboj parbenih troškova opravdan po §-u 573. gr. p. p.“ —*a*—

Dozvola zabilježbe prepornosti kojega gruntovnoga unosa neima se po smislu §-a 155. i 104. grunt. reda ograničiti lih na tužbe gruntovnoga vlastnika ili vjerovnika u svrhu brisanja zastarjelih prava, — već je dopustiva i kod takovih prepora, koji nastaju usljed tužbe, podignute na temelju §-a 1498. o. g. z.

K tumačenju §-a 104. i 155. grunt. reda; te §§ 1498. i 1499. o. g. z.

Ostavina T. J. po očitovanih nasljednicih utužila je Gj. V. iz B. i C. Ž. iz V. R. na izpunjenje kupoprodaje i priznanje 30-godišnjom dosjelošću stečenoga prava vlastničtva na kat. čestice broj 2752 itd. gruntovnog uložka br. 68 obć. B., ter je konačno istom tužbom zamolila za gruntovnu zabilježbu prepornosti vlastničkoga prava na te nepokretnine.

Kr. kot. sud u J. udovoljio je odlukom od 25. svibnja 1893. broj 2834 gr. tomu zahtjevu, ter obavu dozvoljene zabilježbe vlastitoj gruntovnoj pisarni naložio.

Proti toj odredbi kr. kot. suda u J. uložio je tuženi po odvj. dru. A. R. utok, koji je kr. banski stol riešenjem od 26. srpnja 1893. br. 16123 uvažio, ter prvosudnu odluku u napadnutom dielu onamo preinačio: „da se tužiteljica ostavina sa svojom molbom radi zabilježbe prepornosti utuženoga prava vlastničtva odbija, i to iz razloga, što se nazočnom tužbom ne pobija niti valjanost knjižnoga unosa, niti odnosne izprave, na

Digitized by Google

temelju koje je takovi posliedio (§ 148. grunt. reda); — pak zato niti zabilježbi o zametnutoj parnici po §-u 104. grunt. reda u ovom slučaju mjesta biti nemože".

Usljed previdnoga utoka tužitelja izdao je kr. stol. sednorice dne 12. listopada 1893. pod brojem 3517. sliedeću vrhovnu riešitbu:

.... „Vidiv, da tužeća ostavina zahtjeva tužbom pr. 25. svibnja 1893. br. 2834 priznanje zaposjednućem stečenoga prava vlastničtva i dozvolu gruntovnoga prenosa prepornih čestica na njezino ime, koji zahtjev se utemeljuje na propisu §-a 1498. o. g. z.;

vidiv, da je §-om 104. b) grunt. reda dozvoljena zabilježba takovih odnošaja i činjenica, koje po gruntovnom redu proizvadjaju stanovito pravno djelovanje, kakovo je zabilježba prepornosti u slučaju zastare ili drugog kojeg načina utrnuća prava;

uvaživ, da se prama §-u 1468. i 1478 ne dovršuje samo zaposjednuće tridesetgodišnjim izvanknjižnim posjedom negibive stvari, nego u koliko zaposjednuće sadržaje u sebi zastaru, — da se obje svršuju u isto vrieme, pa da je i za zastaru u pravom smislu dovoljno, da se kroz 30 godina ne izvršuje koje pravo, koje po sebi mogaše biti izršivano;

uvaživ, da se prama tomu dozvola zabilježbe prepornosti po §-u 155. grunt. reda ne ima ograničiti na tužbe književnog vlastnika ili vjerovnika u svrhu brisanja zastarjelih prava (§ 1499. o. g. z.); nego da se dopustivost zabilježbe prepornosti mora priznati i onim preporom, koji nastaju usljed tužbe, podignute na temelju §-a 1498. o. g. z. na dosudjenje zaposjednućem stečenoga vlastničtva; — pošto je jednoga i drugoga prepora zakonski, a u pravilu i pravni razlog istovjetan, — kako to proizlazi iz riečih §-a 1499. o. g. z, kojimi se „na isti način" podieljuje pravo knjižnim vlastnikom tražiti brisanje zastarom utrnulih, makar prvobitno valjano uknjiženih prava, — ter kako to proizlazi iz općenitoga sadržaja marginalnog napisa k § u. 155. grunt. reda, —

obnašao je usljed previdnoga utoka ostavine T. J. preinačiti napadnutu riešitbu banskuga stola i potvrditi odluku prvoga suda".

(Vidi rješitbu priobćenu na 335. strani prošlogodišnjeg „Mjesečnika", koja se ovom nadopunjuje.) — *–a–*

B. Kazneno.

Nezakoniti postupak kojega urednika neovlašćuje nikoga na siloviti odpor proti naloženom uredovanju.

Osudom kr. sudbenoga stola u G. od 17. svibnja 1893. br. 6843 proglašen je M. P. krivim zločinstva javnoga nasilja III. slučaja, označenog u §-u 81. k. z. počinjenog time, što se je dne 30. srpnja 1892. u M. u družtvu kćerih si A. i M. opro pogibeljnom prietnjom i silovitim po-

Digitized by Google

loženjem ruke, občinskomu blagajniku M. B., kada je s občinskimi stražari M. D. i F. B. htio provesti ovršnu transferaciju blaga za dužni porez, občinski namet i vojno oprostnu taksu, pa je s toga osudjen po §-u 82. k. z. uporabom §-a 55. k. z. na kazan težke tamnice od 4 mjeseca pooštrene svakih 14 dana postom kao i na nošenje troškova kaznenoga postupka.

Proti ovoj osudi uložio je obtuženi pravni liek ništovne žalbe i priziva, napadajuć osudu iz razloga ništetnih, navedenih u točki 4. i 9. §-a 277. k. p.

Kr. stol sedmorice vrhovnom svojom riešitbom od 7. listopada 1893. br. 2916 obnašao je žaobu ništovnu obuženika M. P. po §-u 282. IV. b) k. p. zabaciti, a priziv istoga proti kazni odputiti te u toj točki potvrditi osudu presudnoga suda i to iz sliedećih razloga:

Obtuženi napada osudu iz razloga ništovnih navedenih u točki 4. i 9. §-a 277. k. p. tvrdeć, da je zahtjevao, da na glavnu razpravu glavom dodje blagajnik M. B. i da se na tu razpravu pozovu i svjedoci Mile P. i B. V., pa da taj njegov zahtjev uvažen ne bijaše, da u njegovom postupku nema obilježja njemu u grieh upisanog zločina, jer da je blagajnik M. B. protuzakonito postupao, kad je njegovu kćer i njega samoga palicom udario.

Ako se pak uvaži, da obtuženi na glavnoj razpravi nije stavio nikakvog predloga glede gore spomenutih svjedoka, ako se uvaži, da nezakoniti postupak kojega urednika neovlašćuje nikoga na siloviti odpor proti naloženom uredovanju, — ako se uvaži da je presudni sud po svojem osvjedočenju (§ 249. k. p.) ustanovio sve činjenice, nuždne, da se obtuženiku u grieh upisani čin kvalificira kao zločin javnoga nasilja III. slučaja, to biva jasno, da je žaoba ništovna očito netemeljita, pa ju je valjalo po §-u 282. IV. b) k. p. zabaciti,

Isto tako valjalo je odputiti priziv obtuženikov, jer se njemu dosudjena kazan ukazuje gledom na po presudnom sudu iztaknute te na ustanovljenje kazni uplivajuće okolnosti primjerenom.

Priobćio ***Em. A.***

K pitanju, da li se može smatrati zločinstvom ubojstva onaj neprijateljskom namjerom izvedeni čin, iza kojega je sljedila smrt kao tek posredna i udaljena posljedica.

Osudom od 28. marta 1892. br. 300 c. k. porotnog suda u Zadru proglašen je Ivan G. krivcem zločinstva ubojstva u smislu §-a 140 kaz. zakonika, i osudjen na temelju §§. 35, 142 i 412 kaznenog zakonika, uporavom §-a 338 istog zakonika na tri godine težke tamnice, pooštrene jednim danom posta svakog trećeg mjeseca, na podmiru odštete i izplatu parničkih troškova.

Digitized by Google

Ivan G. uložio je ništovnu žalbu, ali c. k. vrhovno sudište usljed razprave održane 8. julija 1892. pod predsjedničtvom c. k. državnog savjetnika K., a osudom od istoga dana br. 6041 zabacio ju je.

Razlozi: U žalbi se ističe uzrok ništetnosti po §-u 344 br. 6 kaznenog postupnika zato, što je bio odbijen predlog branitelja, da se porotnikom predloži podredjeno pitanje, obuhvaćajuće obilježja zločina težke tjelesne ozlede. Stvarna predpostavka, na kojoj se osniva taj predlog i odnosno iztaknuti uzrok ništetnosti, jeste mnijenje ljekarskih vještaka u pogledu rane zadobivene od Petra I. U tom je vještačkom mnienju rečeno, da se od te rane, koje je liječenje bilo sasvim zanemareno, i za to što se je ranjenik izložio uticaju zraka, putujući ladjom u Zadar i obratno, razvila na glavi požarica, koja je prouzrokovala njegovu smrt.

Žalba, zastupajući juridičko mišljenje, da se jedan čin ima samo onda zločinom ubojstva kvalificirati, ako je dao povoda smrti kao nuždnoj posljedici ozlede, a nipošto ako je smrt nastupila radi posrednog, slučajno nadošlog, uzroka — tvrdi, da je sud, obzirom na sadržaj vještačkog mnienja, bio dužan predložiti, u smislu §-a 320 zakona o kaznenom postupku, podredjeno pitanje, obuhvaćajuće obilježja zločina težke tjelesne ozlede.

Nego taj razor obrane u pogledu uzročne veze izmedju djela i posljedice stoji u protuslovju sa pozitivnom zakonskom odredbom (§ 134 zadnja stavka kaznenog zakonika), koja priznaje uzročnu vezu izmedju djela i posljedica čak i u pogledu posrednih, slučajno nadošlih uzroka, u koliko su isti bili prouzrokovani samim djelom.

Sudbeni stol je pravilno tumačio zakon, kad je u svojoj incidentalnoj odluci ustanovio, da se izmedju tih posrednih, slučajno nadošlih uzroka, ima ubrojiti i onaj, kojemu daje povoda čin, što ga je oštećenik preduzeo bez namjere da svoje stanje pogorša.

Osobita odredba § 143 kaznenog zakonika, na koju se pozivlje žalba, nije u ovom slučaju mjerodavna, jer se u sada navedenom paragrafu utvrdjuje osobito načelo, da oni, koji su prigodom nekog sukoba digli ruke na ubijenoga, budu kažnjeni, ne radi ubojstva, nego prosto radi težke tjelesne ozlede, premda uzročna veza izmedju djela izvjestnog napadača i smrti napadnute osobe nije dokazana.

Prema tomu, budući da nije povriedjena ustanova § 320. zakona o kaznenom postupku, i pošto je zabačen gore naveden predlog obrane, iztaknuti uzrok ništetnosti po §-u 344. br. 6 zakona o kaznenom postupku lišen je svakog temelja.

Trebalo je dakle odbiti žalbu radi ništetnosti.

Riješenje glede troškova osniva se na §-u 390 zakona o kaznenom postupku.

Digitized by Google

U izvedenju ništovne žalbe, na koju se odnosi gore navedena odluka vrhovnog sudišta, primjetio sam, kao branitelj obtuženika, izmedju ostaloga i ovo:

Iz preduzetog vještačkog izvida proizašlo je, kako rana, što je obtuženik Ivan G. zadao Petru I., ne bijaše nipošto skopčana sa opasnošću života, čega radi smrt ovog posljednjeg nije slijedila kao neposredna i nuždna posljedica rane, već je zavisila od slučajnog sutjecaja drugih prilika, nadošlih poslije onog čina, a kojim G. nebijaše nipošto uzrok.

Ele, zločinom ubojstva može se smatrati i kao takovim kazniti samo onaj čin, koji je bio neprijateljskom namjerom preduzet i koji je zaista imao posljedicom smrt čovjeka.

„Si vulneratus fuerit servus non mortifere, negligentia autem aut aliqua causa perierit, de vulnerato actio erit, non de occiso.“ Ovako se izjavljuje Renazzi u svom kriminalnom pravu, knj. IV. A Farinaccio: Quando constat vulnus non fuisse mortale, et etiam constat de aliqua culpa aut negligentia in curando vulnus, vulnerator non tenetur de occiso.“

Ovo načelo, koje se osniva na zdravoj fflozofiji i polazi sa skroz humanitarnog stanovišta, bilo je sankcionirano i u našem kaznenom zakoniku.

I u istinu, definicija što ju isti daje o ubojstvu stoji u tijesnom savezu sa onom o umorstvu, i treba da ovom bude nadopunjena.

Sada, držeći se složnog sadržaja tih dvijuh definicija, izlazi, da i kod ubojstva smrt mora da bude n u ž d n a posljedica čina, preduzeta neprijateljskom namjerom. Objektivni karakter dvajuh zločina jedan je te isti: samo što je namjera različita, naime neposredna u jednom (umorstvo), a posredna u drugom slučaju (ubojstvo).

Na bolju potvrdu toga nazora imamo propis §. 143 kaznenog zakonika, po kojemu, ako je tko bio ubijen u sukobu izmedju više osoba, ili ako je jedna ili više osoba zlostavljeno, kriv je ubojstva onaj, koji je smrtni udarac zadao. A ako je smrti dao povoda skupni broj ozleda ili zlostavljanja, ili nije moguće izvjestno ustanoviti, tko je smrtni udarac zadao, nitko nije odgovoran za ubojstvo, ali svi oni, koji su na ubijenoga ruke metnuli, moraju biti proglašeni krivimi zločina težke tjelesne ozlede, premda je u tom slučaju do jedan neprijateljskom namjerom neposredno kod smrti sudjelovao.

Ako, prema tomu, naš kazneni zakonik nije htio da se obilježi kao zločin smrt čovjeka, sbivša se radi ukupnog broja ozleda, zadanih mu od više osoba, jasno je i očito, da nije u vidu imao, da se ubojstvom smatra kojekakav čin, koji bi prouzrokovao smrt čovjeka samim uticanjem raznih stvarnih okolnosti, slučajno nadošlih, bez da ih je tko izazvao, ili mogao predvidjeti.

U konkretnom slučaju, smrt Petra I. bila bi se slučila, ne usljed rane zadate mu stijenom G-a. — jedini čin, kojim se ovaj okrivljuje, —

*

Digitized by Google

nego usljed okolnosti slučajno nastupivših i sasvim neodvisnih od volje i znanja G., naime usljed okolnosti, koje treba smatrati slučajnom nesrećom, a nipošto djelom zloće.

Izloživši ove i mnoge druge razloge na dokaz svoje teze, da naime sudbeni stol porotnički nebi bio morao uvažiti predlog glede podredjenog upita na porotnike, koji bi obuhvaćao obilježja zločina težke tjelesne ozlede, ja sam ovako završio izvedenje odnosne žalbe: . . . . Zauzimljući svoja mjesta na porotničkoj klupi, pomisliše porotnici, e im je vlast, da o predmetu sude, namienio zakon. — Prevariše se ljuto! Ne po svojoj oblasti, već po odgonetci sudbenog stola pozvani su oni, da svoj glas o ustmenom uspjehu ove razprave očituju.

Nu, to se absolutno kosi sa ustanovom porotnika, i sa slobodom obrane.

Kad se zakon toliko oslanja na savjest porotnika, da čak ne traži, ni da svoje uvjerenje obrazlože; kad je zakon rekao tim sudijam iz naroda, da su jedino oni pozvani, da je jedino njim povjerena oblast, da odlučuju o obtužbah njihovoj nadležnosti podvrženih, nije moguće, da se podižu neumjestne granice izmedju obtuženika i sudaca, koje mu zakon namjenjuje, te da se obrani zabranjuje predlagati a porotnikom prihvatiti po savjesti ona pitanja, koja stoje u suglasju sa posljedkom razprave, kao što bijaše uprav pitanje s moje strane predloženo.

Nije nuždna osobita ustanova zakona, a da se uvidi neumjestnost i mrzkost svakog ograničenja ovoga prava.

Zakon, koji je jednomu rekao: dajem ti oblast da obtužuješ, podao mu je ujedno i oblast, da predlaže sva ona pitanja obtužbene naravi, koja mu se svidjaju shodna. Zakon, koji je rekao drugomu: priznajem ti sveto pravo, da se braniš, podao mu je ujedno i neograničenu oblast, da predlaže sva ona pitanja, koja bi, nalazeći oslona u procesualnom uspjehu, mogla da izpanu u njegov prilog.

Izvorna prava, što nam ih daje vrhovni zakon prirode, nalaze potvrde svuda, gdje ih pozitivni zakon slovom ne sužava.

Dr. ***Pappafava.***

Iz upravne prakse.

U koliko valjaju ustanove okružnice kr. vlad. odjela za unut. poslove od 4. travnja 1878. br. 3.108 o čišćenju potoka.

Glavna je ustanova pomenute okružnice (sadržane u Sborniku za g. 1878, kom. XII., br. 25., str. 261.) ona predzadnje njezine točke.

Na početku te točke ustanovljuje se, da se potočna korita javnimi težaci občine očistiti imadu, dočim se prema zaglavnom stavku iste točke

Digitized by Google

čišćenje potoka budi po medjašnih interesentih, budi javnimi težaci občine obavljati imade.

Po §-u 185. zakona od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu izgubila je gornja naredba kriepost, u koliko se ona ne slaže sa ustanovami novoga zakona. U kojih se naime slučajevih radnici pod silu u pomoć prizvati imadu ustanovljuje V. poglavje zakona.

§§. 140 i 141 zakona govore o radnicih, odredjednih za radnje za obranu od visoke vode iz razloga, što voda počima rasti do visine opredieljene u štatutu za obranu od vode. Takovim radnikom ima se plaća ustanoviti, što ju valja da namiri odnosna zadruga. §§. 142. do 146. pako govore o javnoj radnoj snagi, koju občine na razpolaganje. onda staviti imadu, kad nastane koja veća pogibelj poplave (§. 142.). U tom slučaju nemože se zadruga odnosno vlastnici privatnih obranbenih nasipa (§. 148.) pridržati na naplatu javne radne sile.

U §-u 42. zakona nasuprot neima o tom ni traga, da občine kao takove potočna korita budi troškom občinske blagajne, budi javnimi težaci očistiti imadu. Držati u dobrom stanju obalu i korita dužni su u prvom redu posjednici obale, troškovom pako uzdržavanja valja da doprinose oni, kojim s njega potiče korist. Prema tomu ima nadležna županijska oblast (§. 46. občenite provedbene naredbe) prije svega područje učestvovanja i pojedine prinose (u gotovom ili u naravi) makar najjednostavnijim načinom ustanoviti, te onda tečajem običnog postupka svoju prvomolbenu odluku o čišćenju potoka izreći.

Ako motrimo ostale ustanove okružnice od godine 1878. u koliko su pravne naravi, vidit ćemo takodjer, da ili nisu u suglasju sa zakonom o vodnom pravu, ili da su točnije precizirane u novom zakonu i u občenitoj provedbenoj naredbi.

Ostane dakle samo onaj dio okružnice, koji je po svom sadržaju pragmatičke naravi.

Okružnica može zaista i dan danas oblastnom stručnjaku služiti kao tehnički naputak, postupajuća oblast pako neka se drži kod stvorenja svojih odluka lih zakona.

Ipak nemože se tvrditi, da troškovi koje vodogradjevine ne spadaju nikada na teret občine kao takove, to jest u koliko ona nije sama vlastnik zemljišta, spadajućeg po zakonu o vodnom pravu u područje učestvovanja.

Evo osim oskrbljenja vode za piće itd., osušenje njekih močvara. Glede takovog osušenja u poljodelstvene svrhe odlučuju dakako ustanove zakona o vodnom pravu. Ali ima ipak močvara, kojih je osušenje skopčano sa većim troškom, nego bi iznašala korist dotičnih vlastnika; osušenje pako ovih močvara je nuždno iz zdravstvenih obzira. U tom slučaju ne može spadati na vlastnike osušit se imajućih zemljišta veći dio troška od

Digitized by Google

onoga, koji odgovara njihovoj koristi. Ostali trošak spada u okviru zdravstvenog zakona na občinu kao takovu, kojim pako načinom da občina — na temelju dobivene dozvole — izvede radnje, spada na občinski red.

H. Catinelli.

---

1. Ako kod potajne diobe jedna loza izumre, imade nadležni sud razpravljati o tom, komu da dio taj pripadne, a nemože se temeljem darovnoga ugovora dopitati takav dio trećoj izvan zadruge stojećoj osobi.

2. Darovni ugovori, kojimi se razpolaže sa ovakovim djelom, imadu se po propisu §-a 5. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. smatrati ništetnimi.

U diobnom predmetu zadruge D.-L. iz Š. k. br. 36. riešen je konačno riešitbom kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove, od 28. lipnja 1889. br. 14488. prepor u pogledu ovlaštenja, ter ustanovljeno, da se potajna dioba u toj zadruzi provesti ima po faktičnom posjedu tako, da će dobiti Gjuro i Stjepan, te ostavina Stjepana mladjeg potajnom diobom pripali dio.

Dio pripadajući ostavini Stjepana mladj., sastojeći se iz jedne trećine zadružnih nekretnina, uživala je njegova udova Jela, jer djece imao nije; nu u gori iztaknutoj riešitbi izrečeno je, da se imade upisati na ostavinu pok. Stjepana mladjeg s razloga, jer smrću njegovom nije utrnulo njegovo pravo na imovinu, što no ju je uživao, budući njegova ostavina i danas nastavlja sva njegova imovinska prava, koja će tek razpraviti nadležni sud.

Udova Jela umrla je godinae 1891., nu darovnicom od 9. travnja 1890. darovala je svoj dio Izidoru J. iz K., občine S.

Po smrti udove Jele prijavio se Izidor J. kod kr. kotarske oblasti u sv. I. i zamolio za provedenje diobe, te dopitanje diela ostavine Stjepana mladj. njemu.

Kot. oblast izdala je povodom te molbe novu odluku dne 7. srpnja 1891. br. 3935, kojom se izriče pravo ovlaštenja Izidoru J., ter dopituje istomu jedna trećina zadružnih nekretnina temeljem gori navedene darovnice.

Povodom utoka Gj. D.-L. ukinuo je upravni odbor županije z. riešitbom svojom od 5. kolovoza 1891. br. 1670 napadnutu odluku, ter pozvao kot. oblast, da ovu potajnu diobu prema riešitbi kr. zem. vlade od 28. lipnja 1889. br. 14488 provede uz dodatak, da će nadležni razpravni sud odlučiti imati, komu će pripasti dio, koj spada na ostavinu Stjena ml.

Razlozi ovoj riešitbi jesu: O načinu kako i kada je potajna dioba u zadruzi D.-L. iz Š. k. br. 36 provedena, ustanovljeno je na razpravnom ročištu jur dne 12. listopada 1888; pa je i na osnovu odnosnog zapisnika uzsliedila odluka, koja je u svih trih instancijah riešena, prema tomu dakle, pošto se stanje stvari u ničem promienilo nije, imala je kot. oblast gledom na § 56. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. tu potajnu diobu i provesti,

Digitized by Google

a ne pako izricati novu odluku. Ovakov postupak nema uporišta na zakonu, a to tim manje, što kot. oblast nije niti zvana samovlastno mienjati riešitbe kr. zem. vlade, a naposeb u nazočnom slučaju riešitbu od 28. lipnja 1889. br. 14488. kojom je jur odlučeno, kako da se pva potajna dioba provesti ima i kako će se postupati imati sa dielom zapalim ostavinu pok. Stjepana.

Gledom na to pokazuje se postupak te oblasti protuzakonitim, pa se je i sliedstvom toga napadnuta odluka ukinuti morala.

Izviše pokazuje se protuzakonitim i dopitanje diela ostavine pok Stjepana Izidoru J. i time priznanje prava ovlaštenja potonjemu u zadruzi D.-L. k. br. 36 iz Š. temeljem darovnice od 9. travnja 1890., izdane po pok. Jeli sa dvojakog razloga.

Prije svega nebijaše Izidor J. nikada članom zadruge D.-L. k. br. 36 iz Š, jer niti se je u zadruzi rodio, niti se je u istu priženio, niti je ikada za člana zadruge primljen, dosliedno tomu, manjkaju mu svi uvjeti §-a 1. zadr. zak. od 9. svibnja 1889., s toga dakle ne može se isti priznati članom, a niti mu se kakav dio u navedenoj zadruzi dopitati; s druge opet strane nije ovlašten nijedan član obzirom na ustanovu §-a 5. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. razpolagati sa idealnim dielom, koji ga iz zadruge zapasti ima, pa i obzirom na to mora se i u nazočnom slučaju smatrati darovni ugovor od 9. travnja 1890. ništetnim, dosliedno tomu nemože se na temelju tog ugovora dosuditi kakovo pravo Izidoru J., a najmanje je pako pozvana za to politička oblast.

Kotarska će oblast imati s toga provesti dati potajnu diobu prema faktičnom posjedu, dočim će nadležni gradjanski sud zvan biti za razprapravljanje o tom, komu će dio izumrle loze Stjepanove zapasti, kako je to već u riešitbi kr. zem. vlade od 28. lipnja 1889. br. 14488 konačno odlučeno.

Proti ovoj riešitbi uložio je Izidor J. utok na kr. zem. vladu, odjel za unut. poslove, nu kr. zem. vlada odpisom svojim od 25. ožujka 1892. br. 46949 odputila je utok i napadnutu drugomolbenu riešitbu iz razloga u istoj navedenih potvrdila. ***Malvić.***

SVAŠTICE.

Biljegovanje pravnih liekova proti odmjerenim biljegovinam i pristojbam.

Priobćuje Franjo Horvat, kr. financijalni pom. tajnik.

Malo ima zakona, koji bi tako slabo poznati bili kao financijalni. A upravo poznavanje financijalnih zakona i propisa bilo bi prieko potrebno za svakoga, koji sklapa pravne poslove. Ti bo zakoni nalažu porezovnikom velike terete, te malo ne svaki dan vrlo osjetljivo zasižu u džepove poje-

Digitized by Google

dinaca. Pošto se pak proučavanju financijalnih zakona i propisa posvećuje najmanje mara, posljedica je toga, da mnoga stranka samo radi nepoznavanja zakona i propisa štetu trpi.

Kao razlog nehajnosti za proučavanje financijalnih zakona i propisa navadja se redovno, da su financijalni zakoni nejasni, nerazumljivi, a takvi da su tobože upravo s toga, da se porezovnici, na koje se aplicirati imadu, laglje zavedu.

Dopuštam, da su pojedini financijalni zakoni u istinu nejasni i težko razumljivi, no je li to čudo, kad se znade, da nijedan zakon nije tolikim i tako čestim promjenam izvržen, kao što su financijalni zakoni?

Nastanu li veće potrebe državne, mora se novo vrelo dohodka državi namaknuti. Uslied toga, ili se već postojoći zakon promieni, ili se pako nova vrst državnih daća uvede. Tako nastane za jednu te istu vrstu državnih podavanja više nadopunjujućih se zakona.

Ali ja pitam: jesu li i drugi zakoni svakomu jasni i razumljivi? Koliko njih imade, kojim je poznat barma površno, recimo: obći gradjanski zakon, kazneni zakon i mnogi drugi? —

Bilo je doduše doba, u koje pojedincu nisu bili pristupni svi mogući zakoni i propisi, jer su se isti nalazili samo u dotičnih sbornicih zakona u različitih godištih razsuti. Nu kako je u svemu znatan napredak u Hrvatskoj postignut, tako je i izdavanjem zakona i propisa svake moguće struke u posebnih knjižicah pojedincem omogućeno, da se o mnogih zakonih upute. Mnogi medjutim drže, da je poznavanje zakona od prieke nužde i potrebe samo onim, koji se istimi baviti imaju po svom zvanju.

Njihova bo je dežnost, da svestranim i podpunim poznavanjem zakona znadu ove na konkretne slučajeve valjano uporaviti. To je mnienje sasma opravdano.

Nu kako će se pojedinac moći obraniti proti krivoj uporabi i krivom shvaćanju zakona, ako sam dotični zakon nepoznaje?

Najnuždnije je paao kod svijuh zakona poznavanje pravnih sredstava, naime pravnih liekova, kojimi se ovršba dotične presude, odluke, itd. odgodi, dok viša oblast svoj sud ili odluku neizrekne, budi da se prvostepena presuda preinačuje, budi posvema ukida, budi da se u cielosti potvrdjuje.

Povrh toga valja znati i način, kako se i koja dokazala imadu doprinieti, da se pruži jasan i podpun dokaz o neobstojnosti presude ili o krivoj uporabi zakonskih ustanova. Treba dakle da je pravni liek podnešen u zakonom propisanom roku, zatim da su u tom pravnom lieku sve tegobe i dokazi obložene. Obćenito sastavljeni pravni liekovi promašuju svoju svrhu, jer stranka ili do nikakova riešenja nedodje, ili kasno do takovog dodje, ili konačno ne dobije zaželjeno riešenje.

Digitized by Google

U koliko sam iskustva stekao, riedki su, koji poznadu pravna sredstva proti nezakonitomu i nepravednomu odmjerenju biljegovine i pristojbe, zatim pravni posljedak pravodobno podnešenog pravnog sredstva, nadalje rok u kojem, te gdje se imadu ta sredstva podnieti, te konačno: da li i kakovimi se biljegovkami imadu pravna sredstva providjeti?

Pošto su pako uslied preustrojstva financijalne uprave u g. 1889. strukovni uredi, koji su se izključivo odmjerivanjem biljegovina i pravnih pristojba bavili, ukinuti, te taj posao povjeren kr. poreznim uredom, nadalje: pošto su tim povodom i novi rokovi za podnešenje priziva proti drugomolbenim odlukam ustanovljeni, koji rokovi po gotovo poznati nisu, držim, da će razjašnjenje, koje sliedi, mnogom dobro poslužiti.

Kako valja sastaviti priziv. Prizivi treba da se tako sastave, da se iz istih saznati može, što stranke žele. Prizivi treba da sadržaje sve one točke, za koje stranke drže, da im je nepravo i krivo učinjeno, te valja da su u istih tegobe jasno i razgovjetno razvite. Nadalje valja da su prizivi i dokazali, kojimi stranka nezakonitost i neobstojnost biljegovine ili pristojbe napada, podkriepljeni. Te dokaze dužna je stranka sama doprinieti, te sve one izprave, na kojih svoje pravo temelji, u izvorniku ili u vjerodostojnom prepisu prizivu priklopiti. Samo one okolnosti učina, koje se mogu ustanoviti iz uredovnih spisa kr. poreznoga ureda ili kr. financijalnoga ravnateljstva, koji se na prizivnu stvar odnose ili s ovom u svezi stoje, nemora stranka dokazati, nego treba da u prizivu samo one uredovne spise naznači, koji te podatke sadržavaju. (§. 8. zak. čl. XLIII. ex 1883.)

Iznimku od toga pravila čine i ona dokazala, kojih stranka neposjeduje, već se nalaze kod kojega drugoga ureda ili oblasti, jer tamo ostati moraju. Glede takovih dokaznih sredstava valja da stranke u prizivu točno navedu ured ill oblast, te broj ili oznaku, pod kojom se nalaze, pa će se ureda radi pribaviti. *N. N.*

(Sliedi.)

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Zakoni i propisi o ženitbi. Uredio Zvonimir Žepić, perovodja kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade, 8. XXII. 234. Nakladom knjižare L. Hartmana (Kugli i Deutsch), ciena 1 for. 50 nč.

Ovo ja sbirka zakona, naredaba, instrukcija, dekreta državnih i crkvenih, odnosećih se na ženitbu, te jih ima 33 na broju. Ako i nije po priznanju samoga urednika podpuna, ipak je dobro došla svakomu, tko se teoretično ili praktično bavi ženitbenim pravom. G. uredniku smo zahvalni za njegov trud, te same žalimo, što je takav mlad i valjan radnik

Digitized by Google

morao svoje dosadanje službovanje zamieniti drugim, jer smo uvjereni, da bi nam u prijašnjem službovanju nastavio svoj započeti rad i u drugom pravcu, što u sadanjem jedva bude mogao. Osobito priznanje zaslužuje, što je pribrao najnovije naredbe crkv. oblasti, kojih niti u najnovijih djelih o crkvenom pravu ne ima.

Preporučamo što toplije ovu zbirku i pravnikom i nepravnikom, osobito dušobrižnomu svećenstvu našemu, koje će u prikladnoj knjizi naći u glavnom sve, što treba o ženitbi znati. *Dr. L. M.*

Das Kirchenpatronatrecht und seine Entwicklung in Oesterreich. In zwei Abtheilungen bearbeitet von Dr. Ludwig Wahrmund, Professor der Rechte in Czernowitz. I. Abtheilung: die kirchliche Rechtsentwicklung. Wien 1894. 8° str. 184. Ciena 2 for.

Ovo je po izreci samoga pisca proučavanje crkvenoga pravnoga života u jednom smijeru, a ne teoretično razpravljanje o pravu. U ovom prvom razdjelu raspravio je crkveno pravni razvitak patronata u zemljah austrijskih izuzamši Istriju, Dalmaciju, Galiciju i Bukovinu, koje su u sglob monarkije kašnje došle. U drugom razdjelu kani razpravljati o državo pravnom razvitku patronata. Sudeć po ovom, što imamo, biti će drugi razdio još zanimiviji i poučniji od prvoga. Prvi razdio razdielio je na četiri odlomka. U I. govori o privatnom vlasničtvu na crkvah (1—20 str.) u II. o karakteru i posljedicah crkvene reakcije proti privatnomu vlasničtvu na crkvah; (21 – 38); u III. o svjetovnjačkom (laičkom) patronatu (39—91), u IV. o duhovničkom (kleričkom) ,patronatu i o inkorporaciji (92—184).

Ako se i jest pisac ograničio na razvitak patronatskoga prava u Austriji, ipak se njegova radnja osvrće i na razvitak istoga pravnoga nštituta i drugdje, napose u Franačkoj i Njemačkih zemljah, pak uprav to daje njegovoj monografiji još veću vriednost. Pisac je rabio pri svojoj radnji ponajviše izvore austrijske, koje je c. kr. akademija znanosti u Beču štampom izdala (Fontes rerum austriacarum), i spomen-knjige nekih velikih redovničkih konventa. Obradjujuć svoj predmet historično-filozofičnom metodom, koja je za razlaganje crkvenoga prava u cielosti kao najbolja priznana, pokazao je put svakomu, kako imade o razvitku prava patronata u kojem mu drago kraju crkve pisati. Ovo je djelo tim vrednije, što se starija djela o patronatskom pravu jedva ili težko mogu nabaviti. Buduć je patronatsko pravo jedan od najzanimivijih pravnih instituta crkvenih, koje je u mnogih svojih stranah sa razvitkom prava u obće u savezu, te može i nepravnike zanimati, možemo ovo djelo svakomu najtoplije preporučiti. *Dr. L. M.*

Slovenski pravnik (uredjuje ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje društvo „Pravnik“) sv. 12. za mjesec prosinac 1893. sadržaje: O reformi naših direktnih davkov, od Fr. Šuklje-a. — Pravo in državoslovna pre-

Digitized by Google

davanja v Ljubljani, od P. pl. Raditsa. — Iz pravosudne prakse. — Iz upravne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva. —

Tumač općemu austrijskomu gradjanskomu zakoniku. Napisao Adolfo *Rušnov*, viećnik kr. banskoga stola. — Knjiga prva §§ 1—530. Zagreb, 1893. — Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch). 8°; strana 1—719; ciena 4 for. 20 nč.

I na početku tumača drugoga diela gradjanskoga zakonika nailazimo na jezgroviti obći pregled sadržaja ovoga poglavja: „o stvarih u njihovom razdieljenju", kao shodni uvod.

§§ 285—308. sadržavaju obćenite ustanove o stvarih u pravnom smislu, pak je s toga ovo prikladno polje za sustavno tumačenje, koje je u Ungerovom „Systemu" našlo umnog radnika. S toga nije čudo, da se radnja našega pisca tako rekuć u svemu prislanja uz rad Urgerov, koji je postao obćom svojinom znanosti tako, da ga u glavnom i svi njemački komentari upotrebljuju.

Spomenuv ovo, označili smo pravac, kojim je taj dio obradjen; pak ćemo se s toga tek kod pojedinih mjesta zaustaviti.

Kod §-â 277—288. raztumačen je pojam „javnoga dobra", i to na koliko se tiče „vode" gledom na naš novi autonomni zakon od 31. prosinca 1891. (sbor. broj 6. 1892.): „o vodnom pravu", na koji se time čitatelj naposeb upozoruje.

Razmatrajuć naš tumač pitanje „o jurističkoj nedieljivosti stvari" nije mu neopažen ostao § 11. zakona o zadrugah od 9. svibnja 1889., po kojem je zabranjeno odsvojivanje, odnosno ciepanje pojedinih čestica zadružnoga selišta izpod najmanje izmjere zadružnog zemljištnog posjeda, navedene u §-u 35. istoga zakona.

Taj § 35. mogao se je podpunosti radi pod linijom otisnuti.

Nuzgredno spominjemo, da je očitom tiskarskom pogriešom umjesto §-a 35. naveden § 25.

I naš tumač definira nepokretnu stvar, kao sve ono, što se nalazi „pod zemljom, i sve što je nad zemljom organički ili mehanički s njom spojeno (što je sastojni dio same zemlje)".

Niti Unger, pa niti naš tumač nije se pri toj definiciji obazro na to, da glede svih stvari, koje su „pod zemljom" ne odlučuju ustanove gradj. zakonika, već da tu djeluje odlučno i rudno pravo.

Nauka o ukupnosti stvari (universitas rerum) jest vrlo zamršena, ter ni danas jošte nije usvojena jedinstvena definicija za pojam „ukupnosti stvari".

Stubenrauch (još i danas u svojem 6. izdanju) po staroj doktrini navadja, da se pod universitas rerum smatra više tjelesnih samostalnih stvari, koje medju sobom ne stoje ni u kakvom savezu, a ipak sačinjavaju

Digitized by Google

jednu cjelinu na takav način, da pojedina stvar u pojmu ukupnosti izčezava, ter da ova cjelina i onda uviek ista ostaje, kada se pojedini njezini djelovi mienjaju.

Gledom na propise §-a 427. i 452. bila bi praktična važnost ovako shvaćenoga pojma ukupnosti stvari ta, da bi se ista sa znaci i predavati i zalagati mogla tako, da bi na pr. ukupnost stvari bila založno obterećena, makar da bi se i mienjale pojedine stvari iste.

Protivni nazor zastupa Unger, po kojem su predmet pravnih odnošaja samo pojedine stvari, sačinjavajuće universitas rerum; dočim ukupnost sama nije nigda predmet pravnog odnošaja; jer ne ima idealnoga netjelesnoga objekta, koji bi bio „stvar" u tehničkom smislu, ter koji bi bio predmetom stvarnoga prava.

Naš tumač dosljedno potonjoj nauci po Kirchstetterovoj stilizaciji (strana 186) definira ukupnost stvari, ter nam razsvjetljuje, kako valja shodno propise §-a 427. i 452. uporabiti na istu.

Slažemo se s tim, što g. pisac suglasno s tumačem dra. Derenčina, udaljujuć se od tumača Stubenrauchovog, — izjavlja, da pojam universitatis rerum u gradj. zakoniku ne ima inoga znamenovanja, nego li mu ga daje obični život.

Kako ju tumač „ob osobnih pravih na stvar" obširno govorio u uvodu drugoga razdjela obć. gradj. zakonika, tako se kod §§ 307. i 308. potanko bavi sa pojmom stvarnih prava, sliedeć Ungerom razčišćene staze (str. 511—580: Systema).

Ovdje se iztiče, u čemu sastoji absolutnost stvarnoga prava, ter kako ta absolutnost i stvarnost nisu identični pojmovi.

(Sliedi.)

VIESTNIK.

(Upravni odbor „pravničkoga družtva") držao je dne 11. prosinca 1893. redovitu sjednicu, u kojoj je medju ostalimi predmeti javljeno, da Gustav *Kottmauer* koncem godine 1893. izstupljuje iz pravničkoga družtva, a zatim je primljeno na znanje izvješće blagajnikovo o stanju blagajne koncem prošloga mjeseca.

Imenovanja. Imenovani su: perovodni vježbenik kod gradskoga poglavarstva u Zagrebu Petar *Sabolić* prislušnikom u obsegu banskoga stola, podžupan županije varaždinske Stjepan *Štrbac* odsječnim savjetnikom kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade.

(U Bosni i Hercegovini) imenovani su: svršeni pravnik dr. Lothar *Goldschmidt* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Mostaru, svršeni pravnik Aleksander *Lukinac* perovodnim vježbenikom kod zem. vlade, potvrdjeni su kao definitivni: zamjenik vrhovnog državnog odvjetnika dr. Mihalj *Holländer*, državni odvjetnici: Valentin *Golaba*, Josip *Wajdowicz*, Vasilj

Digitized by Google

Wasowicz, Severin *Niedzwiecky*, Marijan vitez *Tonzansky* i Ksaver *Kawecky* te zamjenici državnih odvjetnika Franjo vit. *Kruszelnicky*, Franjo *Šuta*, Gustav baron *Buhl* i Ivan *Domanik*, svršeni pravnik Alfred *Koszler* imenovan je privremenim auskultantom kod okružnoga suda u Sarajevu, a politički pristav II. raz. na upotrebi kod zajedničkoga ministarstva Makso *Gjurković* političkim pristavom I. razr., perovodni vježbenik kod okružnu oblasti u D. Tuzli dr. Adam *Przybylowicz* političkim pristavom I. razreda, ter su obojica ostavljena na sadašnjih mjestih službovanja, svršeni pravnik Teofil *Kostecky* u Černovici i perovodni vježbenik c. k. namjestničtva u Beču Ferdinand vitez *Paulz* privr. perovodnimi vježbenici i to prvi kod kot. ureda u Zvorniku, a potonji kod kot. ureda u Sarajevu.

Premještenja. Premješteni su: sudbeni pristavi Ivan *Kargačin*, od kotarskoga suda u Jaski ka kr. sudbenomu stolu u Ogulinu, Andrija *Smokvina* od kr. sudbenoga stola u Ogulinu ka kr. kot. sudu u Ogulinu, dr. Ljudevit *Haramustek* od kr. kot. suda u Bakru k onomu u Zemunu, Franjo *Pirnat* od kr. kot. suda u Gračacu k onomu u Bakru, Albert *Polc* od kot. suda u Stubici k onomu u Vukovaru, Viktor *Vragović* od kr. kot. suda u Karlovcu k onomu u Petrinji i Gjuro *Miletić* od kr. kotarskog suda u Vukovaru k onomu u Stubici, ter je potonjoj dvojici povjerena uprava odnosnih kr. kot. sudova.

(U Bosni i Hercegovini) sudski pristav kod okr. suda u D. Tuzli Vincenc pl. *Pušić* riešen je daljega službovanja u Bosni i Hercegovini, a auskultant Alois *Dolkoš* premješten je od okružnoga suda u Banjaluci ka kot. uredu u D. Tuzli.

(Odvjetnik) Alois *Jahl* premješten je iz Mostara u Banjaluku.

(Kr. javnim bilježnikom) za obseg sudbenoga stola u Belovaru sa sjedištem u Garešnici imenovan je dr. Ivan *Ferenčić*, ter mu je podjedno podieljeno pravo odvjetovanja u Garešnici.

(Pravo odvjetovanja) podieljeno je: dru Marku *Breyeru* u Varaždinu, dru. Šandoru *Grünwaldu* u Zagrebu, dru. Vladimiru *Kovačeviću* u Osieku, dru. Antunu *Pinteroviću* u Osieku, dru. Franji *Tonkoviću* u Zlataru i dru. Anti *Benešiću* u Iloku.

(Sbornika zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XIX. od godine 1893. izdan i razposlan je dne 24. prosinca 1893., a sadržaje:

pod brojem 75. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove i za pravosudje od 24. studenoga 1893. broj 14409, kojom se izpravlja i nadopunjuje naredba istih vladnih odjela od 24. listopada 1893. br. 13443. glede promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova,

pod brojem 76. naredbu bana kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 14. prosinca 1893. broj 35341, izdanu sporazumno s kr. ugarskim ministrom financija u predmetu biljegovine i pristojba u poslovih vodnoga prava, i

pod brojem 77. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 20. prosinca 1893. broj 16054, kojom se ustrojavaju nova mjesta kr. javnih bilježnika sa sjedištem u Mitrovici i Garešnici.

(Uredovne sbirke naredaba pravosudne struke) svezka IV. brojevi 462 do 478, izdani i razaslani su dana 23. studenoga 1893. Sadržaj netom izašlih brojeva je sliedeći:

Broj 462. Naredba kr. hrv. slav. dalm. zem. vlade odjela za pravosudje, od 6. lipnja 1893. broj 7016, glede provedbe zak. članka XXV: 1892. za-

Digitized by Google

jedničkog ugarsko-hrvatskog drž. sabora o uzakonjenju medjunarodne konvencije bernske od 14. listopada 1890. u predmetu odpreme robe po željeznicah, ter glede oživotvorenja novoga poslovnoga propisnika za sve željeznice u području krune ugarske.

Broj 463. Okružnica predsjedničtva kr. banskoga stola od 26. lipnja 1893. br. 2105 pr., u pogledu dnevnice pripadajuće gruntovničarskim vježbenikom prigodom službenih putovanja.

Br. 464. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm zem. vlade odjela za unutarnje poslove, od 18. lipnja 1893. broj 31490. ex 1891., kojom se odredjuje, da se občinski redarstveni organi radi podnašanja prijava u svrhu izdanja „kaznene odredbe“ u smislu §-â 409—411. zakona od 6. srpnja 1888. zapriseći imadu (Sbornika br. 43.)

Broj 465. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 30. lipnja 1893. br. 8019, kojom se odredjuje predaja gruntovnih knjiga porezne občine Mateško selo kr. sudbenom stolu u Ogulinu, obzirom na naredbu kr. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 16. svibnja 1893. br. 4658.

Br. 466. Okružnica kr. banskoga stola od 28. lipnja 1893. br. 14150, kojom se sudbeni stolovi i kotarski sudovi upozoruju na neke nepravilnosti u zaračunavanju pristojbah povjerenstvenih u gradjanskih stvarih

Broj 467. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove i pravosudje, od 19. srpnja 1893. broj 31621, glede doprinašanja kopijah ruskim konzulatom na ovjerovljenje prispjelih neuredovnih izprava.

Broj 468. Okružnica kr. banskoga stola od 9. kolovoza 1893. br. 16916 glede obaviešćivanja zastupnika erara o roćištih za diobu kupovnine, unišle za ovrhom prodane nekretnine.

Broj 469. Okružnica kr. banskoga stola od 2. kolovoza 1893. br. 16985, upravljena na sve kr. sudbene stolove i kr. kotarske sudove, glede postupka kod zamolnicah na medicinski fakultet budapeštanskoga kr. sveučilišta za nadvještačko mnienje u kaznenih predmetih.

Broj 470. Okružnica kr. banskoga stola od 12. srpnja 1893. br. 13797 u pogledu pozivanja pred sudove sljedbenika grčko iztočnoga vjeroizpovjedanja na njihove zakonito priznate blagdane.

Broj 471. Okružnica kr. banskoga stola od 26. srpnja 1893. br. 16000, glede inih izprava, koje se kao prilozi ostavinskih izkaza imadu priobćivati uredom za odmjerenje pristojba.

Broj 472. Okružnica kr. banskoga stola od 2. kolovoza 1893. br. 16741, kojom se saobćuje sudovom prve molbe naredba kr. ugarskog ministarstva trgovine od 3. svibnja 1893. br. 23695, kojom se normira postupak poštanskih i brzojavnih organa, ako za uredovanja budu uvriedjeni.

Broj 473. Naredba kr. zem. vlade, odjela za pravosudje od 20. kolovoza 1893. br. 10172. glede predhodnog uhićenja zločinaca na zamolbu bavarskih oblastih.

Broj 474. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove, pravosudje, ter bogoštovje i nastavu od 17. rujna 1893. br. 11452 pravos., kojom se svim područnim autonomnim oblastim i zavodom na znanje daje dan, kojega je odpočela emisija $4^1/_2$ % založnicah hrv.-slav. zemaljske hipotekarne banke u Zagrebu, i podjedno odredjuje način nabave tih založnicah (Sbornik br. 52 god. 1893.)

Broj 475. Naredba kr. zem. vlade, odjela za pravosudje od 20. prosinca

Digitized by Google

1883. broj 7990, glede pristojba pripadajućih liečničkim vještakom za prisustvovanje glavnim razpravam.

Broj 476. Naredba kr. zem. vlade, odjela za pravosudje od 16. listopada **1893.** br. 12091, kojom se nadopunjuje naredba od 20. prosinca 1883. br. 7990, glede pristojba pripadajućih liečničkim vještakom za prisustvovanje glavnim razpravam (Sbirka naredaba pravosudne struke svezak IV. br. 475.)

Broj 477. Okružnica kr. banskoga stola od 11. listopada 1893. br. 21979 glede uporabe katastralnih mjernika sudbenimi vjestaci.

Broj 478. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 31. listopada 1893. br. 13743, kojom se odredjuje, da se kod uprave sirotinjske i skrbljeničke imovine u skupnih sirotinjskih blagajnah počam od 1. siečnja 1894. u korist pojedinih malodobnika i skrbljenika zaračunavati imadu samo 4% godišnje kamate.

Broj 479. Okružnica kr. banskoga stola od 18. listopada 1893. br. 21377, glede ovršivanja kazna slobode, dosudjenih po gradjanskih kaznenih sudovih osobam, stojećim u aktivnoj domobranskoj službi.

Stečaji.

Siečanj. Antonija *Mahler* sitničarka u Babinojgredi. — Kr. kot. sud u Bošnjacih (odluka od 4. studenoga 1893. broj 6477 gr.) — Zastupnik dr. Mišo Bunjik odvjetnik u Bošnjacih, zamjenik dr. Pajo Kovačević odvjetnik u Vinkovcih, medjutomni upravitelj Petar Franjić trgovac u Babinojgredi. — Ročište 16. siečnja 1894.

Veljača. S. *Stagl* trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 23. studenoga 1893. br. 16570 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Antun Rojc, zamjenik dr. Josip Kopač odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 7. veljače, ročište 8. veljače 1894.

— Andrija *Valentić* krojač u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 24. prosinca 1893. br. 18499 gr.) Zastupnik i medjutomni upravitelj Ferdo *Šaj*, zamjenik dr. Hinko Hinković odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 14. veljače, ročište 15. veljače 1894.

Izkaz

poreznih občina, za koje se imadu usljed naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 1. studenoga 1893. br. 13671 predati novo ustavljeni gruntovni uložci nadležnim sudovom i to:

Tekući broj	Ime sudb. oblasti, kojoj su predani uložci	Tekući broj	Ime por. občine	Dan, od kojega se vode uložci kao gruntovnica	Rok za povedenje konačnoga izpravka: započeo	Rok za povedenje konačnoga izpravka: iztiče	Opazka
					dana	dana	
1	Kr. sudb. stol u Osieku	1	Bielo brdo	1. pros. 1893.	1. pros. 1893.	31. svib. 1894.	
		2	Erdut				
		3	Martinci				
		4	Sarvaš				
		5	Lovas pusta				
		6	Erdut (plemićka dobra)				

Digitized by Google

Tekući broj	Ime sudb. oblasti, kojoj su predani ulošci	Tekući broj	Ime por. občine	Dan, od kojega se vode uložci kao gruntovnica	Rok za povedenje konačnoga izpravka: započeo	Rok za povedenje konačnoga izpravka: iztiče	Opazka
					d a n a		
2	Kr. kot. sud u Novoj Gradiški	7	Nova Gradiška	1. prosinca 1893.	1. prosinca 1893.	31. svibnja 1894.	
		8	Proča				
		9	Lipovac srednji				
		10	Lipovac gornji				
		11	Dragovci				
		12	Ratkovica				
		13	Kapela stara				
3	Kr. kot. sud u Kostajnici	14	Gage				
		15	Kosna				
		16	Ljubina				
		17	Sočanica				
		18	Grmušani				
4	Kr. sudbeni stol u Petrinji	19	Blinski kut (grunt. ul. 210)				
5	Kr. kot. sud u Vukovaru	20	Petrovci	1. siečnja 1894.	1. siečnja 1894.	30. lipnja 1894.	Ad 6. Ove občine spadaju pod sudb. kotar Križ, ter se predaju sudb. stolu u Belovaru u smislu naredbe od 9. VII. 1891. br. 7490 (br. 57 sbor.)
		21	Marinci				
		22	Cerić				
		23	Pačetin				
		24	Sotin				
		25	Grabovo pusta				
6	Kr. sudbeni stol u Belovaru	26	Marinkovac				
		27	Bešlinac				
		28	Lipovčani				
		29	Obreška				
		30	Kmeti (marča)				
7	Kr. kot. sud u Slunju	31	Cetinski varoš	1. veljače 1894.	1. veljače 1894.	31. srpnja 1894.	Ad 10. Ove občine spadaju pod sudb. kotar Pisarovina, a predaju se sudb. stolu u Zagrebu u smislu nar. od 9. VII. 1891. br. 7490 (br. 57 sbor)
		32	Bogovolja				
		33	Kruškovača				
		34	Gnojnice				
8	Kr. kot. sud u Sisku	35	Brest				
		36	Letovanić				
9	Kr. kot. sud u Križevcih	37	Fodrovec				
		38	Mikovec				
		39	Vojnovec				
		40	Zaistovec				
10	Kr. sudb. stol u Zagrebu	41	Lasinja				
		42	Kovačevac				
		43	Selnica				
11	Kr. kot. sud u Vinkovcih	44	Mirkovci	1. ožujka 1894.	1. ožujka 1894.	30. kolovoza 1894.	
		45	Slakovci				
		46	Orolik				
		47	Banovci stari				

Digitized by Google

Državopravni položaj monarka.

Napisao dr. ***Hugo Štefanić.***

(Nastavak.)

Škola naturalistička, koli si je neprocienjivih zasluga sa svog nastojanja oko juristične konstrukcije javno-pravnih odnošaja i stekla, nije se mogla uzvinuti do priznanja čiste državne osobnosti. Bilo je doduše umnika, koji su uvidjali, da se jedinstveni cilj državne zajednice ne može ipak staviti jedino hirom pojedinca ili mase na volju, jer da isti često sa njihovimi sobstvenimi težnjami u koliziju dolazi; ali mjesto da jamstvom tomu traže u konstatnoj jedinstvenoj volji zajednice, koja obzirom na jedinstveni cilj zaiednice svoju vlastitu realnost posjeduje te se ne identifikuje se sa voljom pojedinca ili mase, raztvorili su državnu zajednicu u dva protivnička tabora, u dvie na svoja samostalna prava ljubomorne osobnosti. Grotius, Hobbes, Puffendorf, Leibnitz, Rousseau, Kant i dr. govore i o juristićkoj osobi države, ali ta juristička osobnost im je samo fingirana — persona ficta — bez mogućnosti, da bude realnim nosiocem prava i obveza te da joj kao takovoj pripadne državna vlast. Državna vlast, kao skup vrhovnih vlasti, pripala bi uvjek konačno monarku ili narodu, ili bi se ovi medjusobno imali dieliti. Persona ficta države bila je ona Stahlova „svjetla točka, na koju se nitko ne obazire", a najmanje oni, koji su ju postavili. Još manje smisla za shvaćanje države kao posebne osobnosti pokazala je teorija o diobi državne vlasti, skolastici i i grčki filozofi.[1]

Istom Albrecht pokazao je u Göttinger gelehrten Anzeigen 1887. pravi put, kojeg se treba držati, ako se već državi osobnost priznaje. Tim putem udario je poglavito Gerber, a uz njega i za njim velika većina današnjih državoslovaca tako, da se može reći, da je ta nauka danas vladajuća. Po toj nauci država je osobnost, kojoj pripada slobodna volja, državna vlast. Da državi treba organa, putem kojih državna volja stupa u akciju; da su pače organi već u samom pojmu države kao djelotvorne

[1] Sravni Gierke, Genossenschaftstheorie i Althusius; Hildebrand, Geschichte und System der Rechts und Staatsphilosophie I. sv.

Digitized by Google

jurističke osobe sadržani, te se država bez organa ni pomisliti ne može; da može biti u državi više organa te da ih i ima u svakoj državi, sve je to — reć bi — danas communis opinio Doctorum. Ali sad nastaje pitanje, u kojem pravnom odnošaju stoje organi državni prema volji državnoj — prema državnoj vlasti, — koja se u njima očituje; pa ako ih je više, kakove je pravne naravi njihov odnošaj prema samoj državnoj vlasti i medjusobno?

Prije ćemo još jedno pitanje nabaciti. Može li državna vlast biti illegitimna i u kojem smislu? Ovdje mora pravnik poglavito lučiti dvie strane: organičku državnu vlast kao pojmovni momenat državni i odnošaj organa državnih prema drugim eventualnim organom i državljanom u obće. Da može država obstojati, mora posjedovati mogućnost, da očituje svoju volju, da vrši državnu vlast sredstvom organa. Njekakav organ mora postojati. Kako je taj ustrojen; je li pojedinac, njekolicina ili množtvo, sasvim je irelevantno po samu državnu vlast. Njoj je samo do toga, da dodje do izražaja. S toga je vlast državna sa stanovišta državne osobnosti uviek legitimna.[1]) Legitimni organ mora priznati medjutomno učinjene izražaje državne volje po organu illegitimnom, ako je ovaj samo vlast državnu faktično vršio, te ako se je i dok se je zadnja instancija svih pravnih odnošaja, naime priznanje i odobravanje slagalo sa takvim faktičnim vršenjem državne vlasti. „Pravna norma razlikuje se od svih drugih vrsti norma tim — i samo tim, — da ju pripadnici stanovitog ljudskog kruga neprestano priznavaju kao pravilo svog zajedničkog življenja".[2]

Ustavom ili drugčije očitovanom voljom pozvani organ i za izvršenje državne vlasti jest legitiman. U koliko je on faktično spriečavan vršiti ustavom zajamčenu mu kompetenciju, ne može se govoriti o državnom prevratu ili o illegitimnoj državnoj vlasti, jer je tu već drugi organ, koji vrši državnu vlast uz faktično odobravanje tako izražavane volje državne od strane podložnika, već se može govoriti jedino ob osobi, koja se je illegitimnim, neustavnim načinom nametnula državi za stanovita organa. Da li narodna skupština protjera legitimna kralja, ili malodobni kralj ustavne regente, za legitimnost faktično po njih izvršavane državne vlasti sasvim je sve jedno. Garancije, što ih ustav može pružiti neposrednim državnim organom za njihovo pravo na to organstvo, slievaju se sa faktičnim izvršivanjem tog organskog prava — sa faktičnom moći — u jedno. Kao što se o pravnoj odgovornosti neposrednih organa doduše govoriti može, prem je vrlo slabe praktične vriednosti, tako su i pravne garancije za mogućnost izvršivati ustavom uredjen djelokrug jako slabe, kad jednom faktično vršenje prestane, a odobravanje faktičnog vršenja,

[1] Brockhaus, Legimitätsprincip str. 232 sl.
[2] Bierling, Zur Kritik der juristischen Grundbegriffe sv. I. str. 3.

Digitized by Google

prem to biva po illegitimnom organu, nastupi. Karakteristika dakle prava neposrednih državnim organa — možemo reći — jest s jedne strane neodgovornost; s druge pak slabe i gotovo nikakove garancije toga prava. Što hasne ustavom utvrdjena jamstva, kad ih sadašnji faktični izvšivalac državne vlasti svakim časom odstraniti može, da na njihovo mjesto pozove ustavom sama sebe na organstvo.

Državnu vlast označili smo pojmovno kao neodoljivu. Jer ako je država zajednica sa vlastitim jedinstvenim ciljem i vlastitom pravnom voljom, mora njena volja jedina biti odlučna u izboru sredstva za postignuće te jedinstvene svrhe, dočim se volja pojedinaca i pojedinih skupina u zajednici mora istoj prilagoditi i pokoriti. Pojedinac i skupine u državi isto su tako nemoćne prama volji izraženoj u absolutnoj monarkiji, kao i u čistoj neposrednoj demokraciji. Da volja državne osobnosti nema toga svojstva i te moći, nebi mogla ići za jedinstvenim svojim ciljem, a po tom nebi bilo već ni države. Interes pojedinca i skupina mora izčezavati pred jedinstvenom svrhom državne zajednice. Smjerom jedinstvenoga cilja ravna faktični izražaj državne volje; taj pak nalazi svoju konačnu podlogu i trajnog dirigenta u priznanju i odobravanju zajednice.

Svaki izražaj državne volje mora imati na sebi obilježje neodoljivosti naprama pojedincem i ukupnosti zajednice. Pravna kriepost izražene državne volje prema vanjskom svietu sasvim je jednaka, došla ona na svjetlo u formi zakona, ministarske naredbe, pravomoćne osude mjestnog suda ili naloga prostog oružnika. Jer ne nalaže tu patrolirajući oružnik, ni poštovani mjestni sudac, ministar ni kralj sa saborom, već država sama, koja putem tih raznih organa svoju volju izriče. S toga je podjedno volja državna, izražena u kojojgod formi i po kojemgod organu napram vani uviek najviša. Drugčije se medjutim stvar ima unutar same osobnosti državne.

Volja državna mora uviek da ide za obistinjenjem jedinstvene svrhe državne zajednice. Da uzmogne toj svojoj zadaći uspješno udovoljavati, mora ona sa više strana uplivati na ljudske odnošaje. Tim opredieljuje država svojoj volji posebne pravce, kojimi će ići za jedinstvenom svrhom, te podjedno ustanovljuje formu, u kojoj će se volja državna imati u stanovitom pravcu izricati. Forma može biti različita prema tomu, da li je organ jedinstvena realna osobnost ili skup osoba, da li je samo jedan ili više njih, napokon da li u stanovitom pravcu volje državne više organa jednakom ili nejednakom kriepošću sudjeluje. Očitovanje volje državne u tako opredieljenih granah običaje se nazivati vrhovničko pravo ili vlast. Unutar pojedinog pravca može nadalje biti više stepena, kojimi volja državna može ili mora proći, da postane ne samo naprama vani, već i unutar same osobnosti državne najvišom u dotičnom pravcu. Sam taj nutarnji proces nema nikakva pravna upliva po vanjski svieť, jer volja državna, čim je izrečena, pa ma u kojemgod stadiju stanovitog pravca te

*

Digitized by Google

ma uz sudjelovanje raznovrstnih organa, stupa napram vani kao jedinstvena i najviša. Budući da država unutar svakog pravca očituje svoju volju samostalno i nezavisno naprsm volji u drugom pravcu i to po posebnih organih, mora se pobrinuti i za to, da nebi usljed tog jedinstvenost države i državne vlasti postala iluzornom, a država se razpala u toliko država, koliko je samostalnih pravaca volje državne i neovisnih organa. Treba odrediti neko središte, koje ima biti koli izhodištem toli zalazištem svih mogućih pravaca državne volje. Ta centralna volja državna jest po tom najviša i napram svakoj inoj državnoj volji unutar same njene osobnosti. Preveć zaudara po staroj narodnoj kneževskoj suverenosti, kad se još i danas traži najviša vlast te njeno jedinstvo u državnih organih, mjesto u samom joj biću i kriepostnoj moći.

Teorija o podpunoj diobi državne vlasti nuždno vodi do razsula države. Ta teorija, kako su ju razvili Montesquieu i Blackstone, traži podpuno odieljenje te nezavisnost vlasti zakonodavne, upravne i sudačke. Jedna bi stajala napram drugoj kao protivnica, te bi budnim okom imala bditi nad tim, da joj nebi druga vlast u djelokrug zasegla. Pokušalo se je tu misao i oživotvoriti, ali u onom stilu nije ju moći provesti, a da se ne žrtvuje jedinstvo države. Nu odsjev te nauke vidimo i danas u većoj ili manjoj mjeri u svih modernih državah počam od absolutne monarkije ruske pa sve do najdemokratčnije republike švicarske. Razlika je samo u tom, što je danas uz neodvisnu razdiobu kompetencije u tri pravca te medjusobnu nezavisnost organa, izvršujućih volju državnu u pojedinom pravcu, sačuvano jedinstvo države i državne vlasti i to u stalnom smjeru državne volje, u kojem se ona ukazuje najvišom te podjedno središtem i izhodištem ukupne vlasti državne.

Unutar pojedinog pravca državne volje mogu biti postavljeni razni organi, a pojedini organ može se opet sastojati iz više osoba, koje istom medjusobnim sporazumom očituju jedinstvenu volju državnu. Kad senat sudbenog stola izriče osudu, nije u istoj izražena volja svih ili većine sudaca, niti je možda izražena volja suda, kao stalnom kompetencijom državne vlasti providjene juristične osobe, nego je to volja državne osobnosti. Država putem svog organa, sudbenog stola, izriče osudu. Putem drugog organa — kr. stola sedmorice — očituje država, da njena volja, izrečena u osudi sudbenog stola, ostaje u krieposti ili ju zamienjuje drugom. Po tom je potonja volja jača, viša od prvanje. Ali pravna kriepost volje izrečene po sudbenom stolu, bila bi po vanjski sviet sasvim jednaka ovoj naknadnoj volji, da nije država putem kr. stola sedmorice izrekla jaču svoju volju. Proces se taj sbiva unutar same juristične osobnosti državne bez obzira na vanjski sviet. Jedinstvo države zahtjeva, da volja državna izrečena u stanovitom pravcu i stalnoj formi bude najjača i najviša ne

Digitized by Google

samo napram vani, nego takodjer napram svakoj volji državnoj, izrečenoj u drugom pravcu i drugoj formi.

Kriterij državne vlasti kao najviše vlasti u državi uzimao se je, te se i danas uzimlje pod pojam suverenosti. Jean Bodin, koji prvi definira pojam suverenosti, veli: La souveraineté est la puissance absolue et perpetuelle d'une Republique...[1] u latinskom prevodu kaže: „majestas est summa in cives legibusque soluta potestas". Bodin ne poznaje osobnosti državne, dakle ne može tu najvišu vlast pripisati državi, već jednoj od svijuh u državi priznatoj osobi: vladaru ili narodu. Tertium non datur. On ju pripisuje kralju. On ne proglašuje cjelokupnu državnu vlast kao takovu za suverenost, nego samo stanovito obilježje ili pravac državne vlasti. Gdje tog obilježja nema, nema ni suverena, prem ipak njetko državnu vlast izvršuje, kako on to dokazuje za rimske diktatore i dr. Poznato je, da je Bodin zabacivao t. zv. kabinetsko sudovanje, te prvi zahtjevao nezavisno sudstvo. Kašnje se je identificirala suverenost sa cielokupnom državnom vlasti, držeć odlučnim onaj kriterij ukupne i svake državne vlasti, da je naime ona napram vani uviek najviša. Kad je jednom naime državna osobnost priznana te njoj pripisana cjelokupna vlast, koju ona može vršiti putem raznih medju sobom nezavisnih organa, da se sačuva jedinstvo državne vlasti, proglasilo se je jednog organa najvišim, a vlast, što je njegovu kompetenciju sačinjavala, bijaše najviša vlast, suverenost. Pa prem je država priznata vlastnicom sve vlasti, dakle i suverene, te je po tom ona pravi suveren, smatrao se je ipak i organ suverene vlasti suverenom, kako se i danas još obično nazivlje. Meni nije ovdje mjesta, da razpravljam o pravnoj korektnosti takvog nazivanja, nu držim, da mi je iztaći, da je takovo nazivanje unatoč običajnom govoru, na koji se Georg Meyer[2] pozivlje, ako i ne ciepanje same suverenosti, ono nedosliednost, koja nije na mjestu pri pravnom iztraživanju i razmatranju državnih uredaba. Ovakvi običajni govori često zavode onda i na stranputice. Ako državi kao posebnoj osobnosti pripada i suverena vlast, onda je samo ona suverena, a organ te vlasti ostaje organ, samo što je ovdje organ suverene državne vlasti bio on pojedinac ili množtvo. Koja grana državne djelatnosti je najviša i suverena? U kojoj strani državne volje pokazuje se jedinstvo države? I danas se još obično uči, da je jedan jedinstveni organ uvjet jedinstva države i državne vlasti, dočim se ipak dopušta, da pri samom vršenju naiviše državne volje sudjeluju uz onaj jedinstveni organ još i drugi samostalni i posve neovisni organi od njega. O tom u ostalom kašnje.

[1] Bodin, Les six livres de la Republique. 1583, Paris, l. I. chap. VIII. p. 122.
[2] Lehrbuch str. 15 i 16 Nro. 6.

Digitized by Google

Teorija, što ju je o pojmu suverenosti postavio Haenel, izvojštila si je danas gospodujuće mjesto. Jellinekova izlazi takodjer na isto, kako ćemo vidjeti. Prem je ovo shvaćanje pojma suverenosti snimljeno i udešeno lih prema tipu savezne države (Bundestaat), u prvom redu prema uredjenju njemačkoga carstva, neću se ipak ovdje upuštati u iztraživanje njegove izpravnosti, već ga uzimam za podlogu ove razprave, ako ga i ne držim sposobnim, da protumači sve tvorbe modernog državnog života. „U pravnoj moći države nad vlastitom kompetencijom leži najviši uvjet autarkije, jezgra njezine suverenosti. Onoj političkoj zajednici, koja to bitno obilježje posjeduje, morati ćemo priznati narav države; podpuni i normaln, pojam države morati ćemo joj odreći, ako joj to obilježje manjka".[1] Dakle volja državna, koja smjera u glavnom na to, da uredi proces, kojim treba da ona dolazi do izražaja; koja uredjuje organe, putem kojih se najviša volja očitovati ima; u kratko volja, koja uredjuje ustav države; ustavodavna volja je najviša, najjača napram svakoj volji državnoj, smjerajućoj na ostale strane državnog života, jer ona odlučuje o obstanku i obliku cielokupnog državnog života. To je suverena državna volja, u kojoj je koncentrirano jedinstvo države i državne vlasti bez obzira na to, je li pri njenom izricanju sudjeluje jedan ili više medju sobom nezavisnih organa. Težina leži u samoj kompetenciji. Sudjeluje li dakle pri izricanju najviše volje državne više organa sasvim neovisno jedan od drugog, onda je juristički nedosliedno tobož ipak radi toga, da jedinstvenost države zahtjeva i jedinstveni vidljivi organ, samo jednog izmedju njih proglasiti najvišimi a drugi da to nije. Jer ako i postoji više organa, nisu oni kao takovi posebne, bilo fizičke bilo juristične osobe tako, da bi svojom osobnošću ili njekim svojim pravom na državnu vlast doveli osobnost državnu i isključivo njeno pravo na svu vlast u dvojbu, već oni kao organi izčezavaju u osobnosti i volji državnoj. Jedino mogućim pravnim mjerilom jedinstvenosti države i državne vlasti jest sam sadržaj i obsežna moć volje državne.

Obično su oni organi pozvani za taj pravac volje državne, kojim je glavna zadaća postavljati objektivno pravne norme u obće — organi zakonodavni. I u ovakovom slučaju može se držati, da je volja državna očitovana u pogledu ustava jača i viša od volje očitovane po istom organu, ali u pravcu u obće zakonodavnom. Ta nadredjenost pokazuje se onda poglavito u tom, da su uvjeti za postanak i promjenu ovakove volje mnogo tegotniji i zamršeniji, nego li je to za očitovanje obične volje zakonodavne usta-

[1] Haenel, Studien, Die vertragsmässigen Elemente str. 149.; Liebe, Staatsrechtliche Studien I. str. 10, 31; Laband, Staatsrecht sv. I. str. 85; Zorn, Staatsrecht des deutschen Reichs, 1880, sv. I. str. 57; Borel, La souveraineté, str. 31, 47.

Digitized by Google

novljeno. Ali volja ustavodavna može biti i posve jednake krieposti sa svakim inim očitovanjem zakonodavne volje, kako je u mnogim ustavima provedeno.

Smatra li se u obće volja državna očitovana u pravcu ustavodavnom jačom i višom od volje zakonodavne u obće, onda se mora jedinstvo države i državne vlasti koncentrirati u tom pravcu, kao u središtu i izhodištu svih pravaca državne vlasti; onda će se ujedno samo ona zajednica moći proglasiti državom, koja nezavisno i u tom pravcu svoju volju očitovati može; ako se inače neće, da žrtvuje jedinstvo države i državne vlasti. Uz Haenela povukli su tu konsekvenciju poglavito Zorn[1] te Borel.[2]

Drži li se pak kriepost ustavodavne volje, očitovane po zakonodavnom organu u obće, posve jednakom svakoj inoj zakonodavnoj volji tako, da se ustavodavni pravac izjednačuje i slieva u jedan jedinstveni pravac volje državne, naime zakonodavni, onda se mora jedinstvo države i državne vlasti staviti u zakonodavnu volju u obće. U njoj je onda središte i izhodište svih vlastih, onda je ona već i kao zakonodavna vlast najviša u državi, prem zato ne mora biti suverena. Ako se u zakonodavnoj volji u obće stiče jedinstvo države i državne vlasti bez obzira na to, da li je substrat te zakonodavne volje i ustavodavni pravac, onda možemo stanovitu zajednicu držati državom, ako njena volja i nema da izključivo odlučuje u ustavodavnom pravcu, jer je nuždno jedinstvo državno i njene vlasti u zakonodavnoj vlasti u obće sačuvano. Budući da se samo ustavodavni pravac volje uzima kao kriterij za oznaku suverenosti, to možemo onda lučiti suverene i nesuverene države. Po tom vidimo, da koliko suverenost i označuje uviek najvišu vlast u državi, ne obuhvaća ona svu najvišu državnu vlast, već znači samo stanoviti smjer najviše državne vlasti. Danas se još poprieko identificira najviša vlast sa suverenom, prem su to dva pojma sa moguće različitim sadržajem i obsegom. Sa razloženoga stanovišta ne dolazimo u napast, da jednom označujemo samo ustavodavni pravac državne volje suverenim, drugiput da moramo, realnimi okolnostmi prisiljeni, u obće zakonodavni pravac smatrati u cielosti suverenom voljom državnom.[3]

Pripomenuti mi je samo, da se zakonodavna vlast samo onda može i smije smatrati sjedištem posebne države, te izhodištem vlastite državne vlasti, ako se nalaze i pojmovni uvjeti države u obće, kao što su u prvom redu vlastiti organi. U toliko sam se morao opravdati, što se ne slažem sa konsekvencijom, koju Haemel iz pojma suverenosti izvadja.

---

[1] Staatsrecht, I. str. 54 sl.

[2] Étude sur la souveraineté, str. 117 sl.

[3] Sravni Haenel, Das Gesetz im formellen und materiellen Sinne, str. 147, te Jellinek, Gesetz 196 sl.

Digitized by Google

Jellinek[1] nalazi kriterij suverene državne vlasti u sposobnosti u obće izključive samoobveze i samoopredieljenja, a prva konsekvencija pojma suverenosti jest izključiva vlast nad državnom kompetencijom." Po tom dolazi u glavnom do rezultata Haenelova, što i sam indirektno posvjedočava, kad veli: „Najviša vlast pripada kantonom i švicarskomu narodu, jer ovi jedini mogu konačno odlučivati o ustavnih promjenah, državno ustrojstvo dakle ovisi o njihovoj volji. Oni su suvereni organi".[2] Nu sam pojam mu je širi, jer obuhvaća i druge grane volje državne. Ne očituje se njegov „Selbstbestimmung, odnosno Selbstbeschränkung" samo u ustavodavnoj volji državnoj, već u očitovanju volje u obće, osobito u zakonodavstvu, jer se država svakim očitovanjem svoje volje opredieljuje i obvezuje bilo napram vani bilo unutar države. Sliedi po tom, da je svako očitovanje volje akt suverene državne vlasti. Provede li se ta teorija strogo konsekventno, morala bi svaka zajednica, koja se opredieljuje samostalno u kojemgod pravcu biti suverena, polusuverena ili bar sa ograničenom suverenošću. Svaka država je onda kao takova vlastna proizvadjati akte suverenosti. Gareis[3] je do tog rezultata i došao. Momenat izključivosti odnosi se samo na negativnu — medjunarodnu — stranu, a i sam Jellinek drži,[4] da je suverenost pojam lih državopravni, dočim je medjunarodna strana samo njegov odsjev; odlučan je dakle sadržaj njegovog pozitivnog diela, što i gore citirani nazor o suverenom organu u švicarskoj republici dokazuje.

Da reasumiramo. Volja državna smjerajuća na uredjenje vlastite kompetencije jest najviša, najjača ali podjedno i suverena. U njoj se koncentrira jedinstvo države, koje se prema vanjštini pokazuje u ustavodavnih organih. Nisu li postavljeni posebni organi za ustavodavnu volju, te nisu li uvjeti pod kojima se ona očituje, tegotniji, nego li za zakonodavnu volju u obće, onda je medjusobna pravna kriepost obijuh pravaca volje državne bez dvojbe i uviek jednaka te se u zakonodavnoj vlasti i zakonodavnih faktorih u obće izražava najviša i najjača volja državna, dakle i suverena; organi pak te volje su najviši i neposredni organi države. Sad dapredjemo na sam predmet u užem smislu.

Organi državni, napose monark.

Cjelokupna državna vlast pripada državnoj osobnosti. Pri izvršivanju te vlasti, dakle za očitovanje vlastite volje služi se država raznimi organi, koji su već u samom pojmu države nuždno sadržani. Upravo zato, jer države bez organa u obće ne može ni biti, pošto nema nikoga, putem

[1] Staatenverbindungen str. 34; Gesetz str. 196 sl.
[2] Gesetz und Ver. str. 208.
[3] Allgemeines Staatsrecht Marquardsens Handbuch I. I. str. 31.
[4] Staatenverbindungen str. 23 sl.

Digitized by Google

koga bi svoju volju očitovala, mora država sama sobom na sviet donieti i način, koji uredjuje kako organe tako i njihov djelokrug. Da uzmogne država opravdati svoje biće i naziv države, mora imati kakav takav ustav. Ne moramo odmah pri tom pomišljati na današnje ustavne izprave. Samo faktično izvršavanje državne vlasti pod uvjeti, sadržanimi u pojmu države te koje svoju opravdanost u zadnjoj liniji temelji na priznavanju i odobravanju, sadržaje već u sebi pojmom državnim traženo ustavno uredjenje državne vlasti. Kompetenciju pojedinih svojih organa može država urediti raznovrstnim očitovanjem svoje volje: koli u formi ustavodavnoj, toli i u formi zakonodavnoj i upravnoj. Uredjenje kompetencije ovim ili onim načinom neodlučuje još u ničem o pozivu organa, koji će tu kompetenciju vršiti. Kompetencija je objektivno pravna uredba, te može biti uredjena ustavnim putem, dočim organ može biti i drugim a ne ustavnim putem pozvan, da ju izvršuje. Isto tako ne odlučuje ona o kakvom posebnom pravnom položaju njenih organa napram samoj državnoj vlasti niti napram ostalim organom unutar državne osobnosti.

I organi mogu biti pozvani raznovrstno očitovanom državnom voljom. Organe, pozvane najvišom dakle ustavodavnom ili zakonodavnom voljom, zovemo neposrednimi, dočim organe pozvane drugčije očitovanom voljom posrednimi, ali jedne i druge poziv lje državna volja, a ne volja kojeg organa, jer konačno, ako i koji organ temelji svoje organstvo na ustavu, to je ipak i njegov poziv uzsliedio istom očitovanjem ustavodavne volje državne putem stanovitog, i to ustavodavnog organa. Kad je ustavodavna belgijska skupština dekretom od 4. lipnja 1831. pozvala princa Leopolda Sasko-Koburžkog, da primi ustavom ustrojeno kraljevsko dostojanstvo; tko ga je dakle onda pozvao? Pozvala ga je volja državna putem svog ustavodavnog organa, skupštine. Kad kralj imenuje ministra ili sudca, prima ovaj poziv i nalog od državne volje, izrečene putem posebnog organa u posebnom pravcu. Samo u takovom smislu smijemo lučiti organe državne u neposredne i posredne. a ne možda to tako razumjevati, kao da posredni dobivaju nalog lih od organa neposrednog, čije vlastite poslove imaju obavljati, a ne državnu kompetenciju; da su oni po tom samo pomoćnici njegovi, a ne organi državni; kako to čini Gerber,[1] Roenne,[2] Laband[3] i dr. Georg Meyer[4] pripominje: „Pomoćnik je samo onaj, koj drugog podpomaže u izvršenju stanovitih čina. U takvom odnošaju prema monarku stoji samo jedan dio državnih službenika, dočim su drugi

[1] Grundzüge, str. 73.

[2] Preussisches Staatsrecht, svez I. str. 150.

[3] Staatsrecht sv. I. str. 342. „jer obavljaju poslove, koji idealno spadaju na cara".

[4] Lehrbuch str. 204. opazka 2.

Digitized by Google

u vršenju svojih funkcijah posve samostalni i nezavisni"; a Ulbrich[1]: Ministri i upravne oblasti primaju svoj poslovni nalog od monarka; oni su po tom u toliko pomoćnici monarka, što obavljaju poslove, koji idealno pripadaju monarku kao nosiocu državne vlasti. U koliko je ipak monark pri državnih poslovih vezan na sudjelovanje ministara i prema oblastim razvrštenog činovničtva, postaju ministri i podredjene im upravne oblasti nuždni prem sekundarni državni organi". Ponajprije ne postoji pravna razlika izmed onih organa, na kojih je sudjelovanje kralj vezan i drugih, gdje to nebi bio. Jer nuždno sudjelovanje stanovitih organa jest samo težja forma i ograničujući način, pod kojim se volja državna po njenom organu — kralju — očitovati ima, dočim su oni isto tako nesamostalni, pa samo radi toga i pomoćni organi samostalnog organa — kralja, — kao što i ostali, gdje kralj nije vezan. Jedne i druge možemo doduše smatrati i pomoćnici kraljevimi, u koliko mu — makar i obvezno i neodklonivo — pomažu pri očitovanju onog pravca državne volje, koji samo putem posebnog organa — krune — stupa na javu. Ali si podjedno moramo držati u pameti, da je to djelovanje ne kraljevo, već državno, pa da tim pomažuć doduše kralja i sami sudjeluju pri očitovanju državne volje. S toga ih moramo smatrati takodjer državnimi organi. Da se taj pravni odnošaj izmed raznih organa jasno iztakne, običajemo ih nazivati nesamostalnimi organi, dočim one, uz koje ovi pripomoćno djeluju, samostalnimi.

Sudovanje je u modernih monarkijah posve nezavisno od uprave te se u nikojem slučaju ne vrši po kralju (pomilovanja ne spadaju ovamo) neposredno, već po posebnih organih, ali zato ipak nisu sudci samostalni državni organi. I moderni monarkički ustavi slažu se podpuno u tom, da je kruna izvor pravde i da ona — u pravnom smislu govoreć — sudi, a sudovi, da samo u njezino ime osude izriču. Ovdje vidimo mogućnost, da samostalni organ usljed obveze na sudjelovanje pripomoćnih organa, bude sam posve izključen od faktična izricanja državne volje, a da organi, koji nezavisno od njega vrše volju državnu, ipak zato ne postanu niti nisu samostalni organi. Kako shvaćamo najvišeg i suvereneg organa, već je razloženo.

Koji pravni položaj zauzimlju pojedini organi državni napram državnoj vlasti, koju izvršuju i kako se ista izvršava? Ta dva momenta jesu ključ, koji će nan razjasniti pravnu razliku izmed raznih državnih forma. Aristoteles luči tri redovite državne forme: monarkiju, aristokraciju i republiku prema tom, da li je državna vlast koncentrirana u rukama jednoga,

[1] Der Rechtsbegriff der Verwaltung u Zeitschrift für das Privat und öffentliche Recht der Gegenwart, 1881. str. 13.

Digitized by Google

njekolicine ili većine.[1] Buduć da Aristoteles ne poznaje osobnosti, pripisuje svu vlast vidljivim njenim izvršavateljem. Ustavom ili drugim načinom podieljeno i zajamčeno pravo na državnu vlast ili samo na organstvo ne priznaje nikomu. S toga uviek odlučuje faktično vršenje najviše vlasti, ali ipak u interesu cielosti, o tom, da li se državna forma ima smatrati monarkijom, aristokracijom ili republikom. Kako su Grci uz takovo shvaćanje mogli držati Spartu monarkijom, prem su bila dvojica u isto doba, kojim je ova vlast pripadala? Da se ne čini preveć naivnim, gotovo bi čovjek uztvrdio, zato, jer dvojica nisu još njekolicina prema Neratiusu Priscu, da istom „tres faciunt collegium". Nu ako uvažimo, da je njim odlučno bilo jedino momentano faktično vršenje državne vlasti; nadalje da su u Sparti bila doduše dvojica, kojim je sva državna vlast pripadala, ali da su ju faktično izmjenice vršili, onda nam je zagonetka riešena, a da ne moramo dvojiti o logičnosti grčkog uma. Dakako da se pravni razlog i pravna podloga toj državnoj uredbi mnogo dublje tražiti ima, ali za Grke, ako ju je koji i osjećao, niti je bila niti je mogla biti prema njihovom općenitom shvaćanju države i državne vlasti mjerodavnom. Bluntschli[2] misli, da je tu zagonetku riešio pomoću posebne kakvoće državne vlasti u pojedinih državnih formah, koja da je kod Aristotela uz broj vladajućih bila odlučna. Ali kakva je to kakvoća morala biti i u čem se je očitovala, da uzmogne iz dva čovjeka stvoriti jednog, nije nam ni Bluntschli potanje razložio. Istina, Aristoteles je osjećao, da mora izmed raznih državnih forma postojati njeka tanja i nutarnja razlika, a ne puka vanjština, izražena u broju osoba, ali njemu su manjkali još nuždni preduvjeti, a da bi mogao čistu istinu i pravu razliku upoznati, S toga nam nije znao reći, što je ono, što uz broj osoba još odlučuje. U vrlo neugodan škripac natjerao je Aristoteles svojom slutnjom Bernatzika i njegovu pravnu konstrukciju monarkije i republike. Jer dok on ponajprije[3] na daleko i široko dokazuje, kako Aristeles nije nikomu u državi priznavao nikakvo pravo na državnu vlast, već da je odlučivalo samo faktično stanje, njekoliko lista kašnje veli, da je on ipak držao karakteristikom monarkije njegovu (Bernatzikovu) pravnu konstrukciju: naime pravo nječije na državnu vlast. Ako sjetim samo još na rimske interreges u starije doba, biti će posve jasno, da je faktično istodobno izvršavanje po jednom, njekolicini ili većini bilo Grkom odlučno za formu državnu. Nazori Aristotelovi zadržali su auktoritet kroz sve vrieme te ga još i danas uživaju.

Ipak se je uvidjalo razvitkom konstitucijonalnih monarkija, te modernih republika, da puko faktično vršenje sve vlasti državne ne može

[1] Pikit. III. 4.
[2] Lehre vom mod. St. sv. I. str. 372.
[3] Republik und Monarchie, 1892. str. 6 sl.

Digitized by Google

biti pravno mjerilo za razliku onih triju forma državnih, jer tu već razni faktori vrše istodobno državnu vlast, i pojedinac i množina u istoj državi. Pa ako se još razmotri položaj pojedinih monarka prema osobam, koje pojedince vrše vlast u republikah, uvidja se, da t. zv. monark posjeduje i izvršuje često manje vlasti, da mu je kompetencija uža, nego li jednog predsjednika republike. Sravnimo li danas vlast predsjednika republike sjevero-amerikanskih država sa onom kralja englezkoga ili vlast Napoleona I. kao konsula, a III kao predsjednika francezke republike, sa onom monarka belgijskog, na prvi pogled nam je jasno, da kriterij faktične vlasti nije sposoban, da pruži iole kakvu razliku izmedju monarkije i republike te sliku posebnog položaja monarka. S toga se je nastojalo prilagoditi grčku trodjelbu modernom razvitku konstitucijonalnih vladavina, te se je sad razvio t. zv. „monarkički princip“ sa čednijim zahtjevima. Pustilo se je s vida faktično izvršavanje te svratilo pozornost više na pravnu stranu. Tim se je ujedno nastojalo postaviti čvrsti bedem s jedne strane proti teoriji Rousseauvoj o suverenosti narodnoj, gdje bi monarka zapalo mjesto pukog eksekutora volje narodne mase bez samostalnog djelokruga, s druge pak proti teoriji Montesquieuovoj u diobi državne vlasti, po kojoj bi monark posjedovao samo jedan dio državne vlasti. Montesquieu je držao doduše englezki ustav kao onaj, koji se njegovom uzoru najviše približuje, te koji je i služio podlogom njegovim nazorom, ali ni iz daleka nije Montesquieu vidio u englezkom ustavu oživotvoren svoj ideal. Prem su u englezkom državnom životu nakon druge revolucije uz kralja pri vršenju državne vlasti i drugi faktori, pače posve samostalno sudjelovali, smatrao se je ipak kralj pravno izhodištem i nosiocem cjelokupne vlasti državne, dočim ga drugi organi samo u vršenju podupiru i ograničuju.

Takovomu shvaćanju daje eklatantna izraza i konstitucijonalna karta Ljudevita XVIII. od 4 lipnja 1814. Bečki pak zaključni akt u čl. 57. veli naročito, da „sva vlast mora biti ujedinjena u glavi države“. Ta je ustanova zatim prešla u većine evropskih monarkičkih ustava. Njom da je udovoljeno i zahtjevu jedinstvenosti državne vlasti i države. Ali da se ipak ne protivi monarkičkomu principu, ako i drugi organi, ograničujuć monarka sudjeluju pri državnoj vlasti. Pravno samo mora cjelokupna vlast biti koncentrirana u rukuh jednog čovjeka. Sudjelovali kakvigod organi uz monarka, pri stvaranju volje državne, izražena volja uviek je samo akt volje monarka. Odlučan je dakle za razliku monarkije, aristokracije i republike broj osoba te pravno cjelokupna vlast državna. U republici je cjelokupna vlast državna pravno u rukama većine, ali za pojedine akte mogu i pojedinci biti pozvani, nu njihovi akti imaju se pravno smatrati kao čini većine. Jedino sielo ukupne državne vlasti ili suverenosti odlučivalo je o formi državne vladavine.

Digitized by Google

Nu ustav belgijski pa francezki za cara Napoleona III., te razvoj englezkog parlamentarizma protivio se je očito i tomu shvaćanju. Belgijski ustav u čl. 25. naročito veli, da sve vlasti potiču od naroda; u narodu je sielo sve vlasti; slično u Francezkoj, dočim za parlamentarizam u Englezkoj veli Stahl,[1] „da parlament posjeduje već pravno njeku vrst suverenosti sa kraljem," a i Brockhaus[2] misli, „da samo onda smijemo držati monarkički princip povriedjenim, ako se parlamentu sbilja pravno suverenstvo pripisati mora". Unatoč svemu tomu krste se sve te državne forme zajedničkim imenom monarkije sa kraljem na čelu. Dakle ni samo pravo pojedinca na cjelokupnu državnu vlast ne vodi do žudjena cilja. Treba dakle učiniti jedan korak dalje, te proglasiti samo vlastito pravo na državnu vlast u obće, na izricanje volje državne, kao odlučan kriterij bez obzira, u kojem obsegu cjelokupne vlasti državne.

Dakako da učitelji državnog prava, koji priznaju osobnost državnu, te joj kao takovoj pripisuju ukupnu vlast, moraju ponajprije s tom okolnošću obračunati. Tko ne smatra državnu vlast imanentnom samoj državnoj osobnosti; tko ne priznaje državu vlastnicom svoje vlastite volje; već tko smatra državu bezosobnom predstavom, a vlast državnu njekim abstraktumom izvan države, koja kao takova mora dobiti realnu podlogu, da može djelovati, taj može mirne duše i posve logički pripisati pojedincem vlastito pravo, bilo na cielu državnu vlast, bilo na pojedine dielove. Ali tko državi kao realnoj osobi pripisuje i vlastitu realnu volju te smatra nju jedinom vlastnicom ukupne državne vlasti, taj ne može i pojedincu u državi priznati vlastito pravo na nju, a da ne dodje u koliziju ponajprije sa pravom države kao realne osobnosti, a onda i sa jedinstvom same državne vlasti. Ako je država vlastnica državne vlasti, ne može biti istodobno i pojedinac. Ovdje si moramo čvrsto u pameti držati realnu, djelotvorno sposobnu osobnost države. Država je djelotvorno sposobna, jer su joj po samom pojmu sadržani nuždni organi putem kojih izriče svoju volju. Ti organi nisu zastupnici države, jer kao organi s jedne strane ne posjeduju posebne osobnosti naprama osobnosti državnoj, a s druge strane ne stoji iza njih druga osobnost, koju bi mogli zastupati. Iza njih kao organa državnih nema ništa, jer osobnost državna dolazi baš u njih do vidljiva izražaja. S toga organi državni kao takovi ne mogu imati vlastita prava na državnu vlast, niti postoji tko, naprama komu bi ga mogli imati. Drugo je dakako pitanje, da li za osobe državnih organa mogu postojati kakvi pravni zahtjevi na samo organstvo, te opet drugi iz organstva samog napram državi. Priznavati koga doduše organom državnim, ali mu ipak pripisivati i njeko vlastito pravo na državnu vlast, mora konsekventno voditi do toga, da se

[1] Das monarchische Princip str. 2.
[2] Legimitätsprincip str. 192.

Digitized by Google

državi kao osobnosti zanieče pravo na istu bar u onom pravcu, u kojem organ istu posjeduje, a tim postaje organ izključivim vlastnikom državne vlasti te kao takav može svojim vlastničtvom i po volji razpolagati. Bez dvojbe vrši monark vrhovna državna prava „vlastitim pravom"; on ih stiče i posjeduje kao „privatno pravo ili jur stečeno pravo" te bez njegove privole ne mogu mu se ista oduzeti[1]. To je logička i neizbježiva posliedica „vlastitog prava" na državnu vlast. Ali naproti mnienju kr. stranke u norvežkom ustavnom sporu od god. 1883., da već iz bića same monarkije proizti'če pravo monarka na absolutni veto u ustavnih pitanjih, veli dalje Bernatzik[2]: „Takovo shvaćanje ne držim izpravnim Iz bića monarkije ne sliedi baš ništa u pogledu sadržaja monarkičkih ovlasti". Malo doduše protuslovje izmed ta dva mjesta, koje se valjda tim može opravdati, što nije na drugoj strani iste knjige, već u posve drugoj knjizi! Još i danas nije posve nestalo iz pravničkog svieta patrimonijalnog shvaćanja državne vlasti, još i danas ima Haller svojih pristaša, samo je žalostno, da se takovo shvaćanje hoće da temelji na realnoj podlozi modernih konstitucijonalnih država. Kako hoće Bernatzik da razjasni tu koliziju izmed prava države na državnu vlast i opet prava monarka na istu?

(Sliedi.)

Ima li mjesta preboju parbenih troškova,

kad sudbeni stol riešava žalbu ništovnu po §-u 66. zakona od 8. svibnja 1890. o postupku u slučajevih smetanja posjeda?

Napisao ***Stevan Popović****, sudbeni viećnik.*

Pošto je u §-u 59. zakona od 8. svibnja 1890. izrečeno, da preboju parbenih troškova nema mjesta nastala, je dvojba o tom, da li ovaj propis zakona valja samo za konačnu odluku kot. suda odnosno sudca, koji je konačnu odluku izrekao i po §-u 55. proglasio, ili valja takodjer i za odluku sudbenog stola, kad riešava žalbu ništovnu u slučajevih §-a 66. alineja 1. i 2., a eventualno i alinea 3.

Već obzirom na mjesto, na kom je § 59. uvršten, nebi trebalo da se dvoji o tom, da taj § 59. valja samo za konačnu odluku kot. suda, a ne i za odluku sudbenoga stola po §-u 66.

Naime, § 59. uvršten je med §-e pod naslovom „konačna odluka", koju proglašuje po §-u 55. razpravu vodeći kot. sudac, pa se u §-u 57.

[1] Bernatzik, Archiv V. str. 300 i 301.
[2] Republik und Monarchie str. 48.

Digitized by Google

propisuje tomu sudcu, kako ima biti sastavljena ta konačna odluka, a napokon u §-u 59. nalaže zakon istom razpravu vodećem sudcu, kako ima glasiti odluka u pogledu parbenih troškova.

Taj § 59. glasi: „U odluci naložit će se stranci, koja gubi parnicu, da protivnoj stranci uz rok od 8 dana naknadi troškove, prouzročene joj parnicom s iznimkami ustanovljenimi u ovom zakonu. Preboju parbenih troškova ne ima mjesta.“ —

Šta znače u § u 59. rieči: „s iznimkami ustanovljenimi u ovom zakonu“, — to se iz samog zakona ne može saznati, jer u svih 82 paragrafa toga zakona, kakovih izuimaka od pravila § 59. nije moguće pronaći.

U prvobitnoj vladinoj osnovi zakona nije bilo odredjeno, da preboju parbenih troškova nema mjesta.

Razlog, zašto je zakonodavac u §-u 59. izrekao, da preboju parbenih troškova nema mjesta, očevidno je taj, što u parnicah radi smetanja posjeda obično nema nikakovih pravnih priepornih pitanja, a najmanje zamršenih u praksi i teoriji protuslovnih pravnih pitanja, već jedino faktično stanje posjeda i učinjeno samovlastno smetanje, prema propisu §-a 339. o. g. z. i § a 1. zakona od 8. svibnja 1890.

Zato je sasvim opravdano, što je zakonodavac u §-u 59. odstupio od iznimke §-a 573. p. g. p. naime, da sudac može iz važnih razloga parbene troškove prebiti, buduć u parbah radi smetanja posjeda, po naravi stvari, takovih važnih razloga ne može ni biti, ili, ako i može biti, a to naročito kod smetanja posjeda prava, to su ti slučajevi tako riedki, da je zakonodavac smatrao, da radi tih riedkih slučajeva, nije shodno učiniti ikoju iznimku od načelnog pravila, da stranka, koja gubi parnicu, ima protivnoj stranci naknaditi parbene troškove, te je s toga i odredio u §-u 59., da preboju parbenih troškova nema mjesta.

No da li je zakonodavac time odredio, da i višji sud u parnicah radi smetanja posjeda, — po §-u 65. kr. sudbeni stol, — kad rieševa žalbu ništovnu, nesmije izreći preboj parbenih troškova?

Ovo nije u zakonu od 8. svibnja 1890. izrečeno, pa kad to nije izričnо izrečeno, onda se po §-u 78. moraju obdržavati obćeniti propisi o sudbenom postupku u stvarih parbenih.

Posebna je ustanova u §-u 59. u pogledu naknade parbenih troškova jedino ta, da kotarski sud ne smije izreći preboj parbenih troškova. Druge posebne ustanove nema.

No po samom sadržaju §-a 59. ima se naložiti stranci, koja gubi parnicu, da protivnoj stranci naknadi troškove.

Ali ima i u parnicah radi smetanja posjeda slučajeva, da tužitelj samo u njekih točkah u parnici nadvlada tuženika, a u njekih točkah da on gubi parnicu.

Digitized by Google

Za taj slučaj nije u zakonu od 8. svibnja 1890. ništa odredjeno, već je odredjeno, da samo onda neima mjesta preboju parbenih troškova, kad stranka koja sasvim gubi parnicu.

§ 574. p. g. p. sigurno valja i u parnicah o smetanju posjeda kad predleži litis renuntiatio naime, da i ona stranka, koja prije konačne odluke odustane od parnice, ima protivnoj stranci naknaditi parbene troškove.

No pošto zakon od 8. svibnja 1890. u § u 59. zabranjuje izreći preboj parbenih troškova, to se mora smatrati, da samo prva alineja § a 576. p. g. p. nema više valjanosti u parnicah radi smetanja posjeda, ali da druga alineja toga §-a ostaje i u parnicah radi smetanja posjeda valjana, jer, kad u njekih točkah g u b i parnicu tužitelj, a u njekih točkah opet gubi parnicu tuženik, to je onda i po samom propisu §-a 59. sasvim opravdano, da se parbeni trošak dosudi po §-u 576. alineji drugoj samo porazmjerno, prema točkam, u kojih jedna i druga stranka parnicu g u b i.

Sliedeći § 577. p. g. p. propisuje: „A i onoga, koji već ima za se koju sudbenu presudu, može višji sudac odsuditi na naknadu troškova, koji se bijahu nabrali u prvoj ili višoj molbi".

Prema dvorskom dekretu od 9. svibnja 1785. broj 426 sbir. pravos. z. pravilo je, da ima druga molba prebiti parbene troškove, ako preinači rješitbu prvog suda.

P o t o m u s e j a s n o v i d i, d a j e § 577. p. g. p. i z n i m k a o d o v o g p r a v i l a.

Iz do sad izloženog proizlazi, da i u slučajevih smetanja posjeda ima valjati kako citirani dvorski dekret, tako i § 577. p. g. p.

Samo i jedino od tuda, š t o po §-u 66., kad predleži koji razlog ništovni toč. 7, 10 i 11 § 62. i kad razlozi konačne odluke nisu udešeni prema propisu §-a 57., a sudbeni stol ne obnadje odrediti novu razpravu, i m a d e s u d b e n i s t o l s a m k o n a č n u o d l u k u i z r e ć i, moglo bi se argumentirati, da se u tih slučajevih i sudbeni stol ima držati propisa § a 59. naime, da preboju parbenih troškova nema mjesta.

Ali šta će sudbeni stol u pogledu parbenih troškova u slučaju §-a 66. alin. 1., kad obnadje, da postupku smetanja posjeda nije bilo mjesta? U tom slučaju tužitelj takodjer parnicu g u b i, ali je u prvoj molbi tuženik i z g u b i o parnicu. Zar u takom slučaju neće sudbeni stol smjeti parbene troškove prebiti, ako pronadje, da je pravedno?

Tko da se ovdje ne sjeti onih mnogih slučajeva parnica radi smetanja posjeda, u kojih je nadležnost izmed sudbene i upravne oblasti veoma dvojbena i preporna?

Šta će sudbeni stol u pogledu parbenih troškova u slučaju §-a 62. točka 7. kad je izrečena u glavnoj stvari odluka, nadilazeća predlog stranke? On će svojom „konačnom odlukom" ograničiti rješitbu u obsegu predloga stranke. Ali komu će sudbeni stol naložiti naknadu troškova ništovne žalbe?

Digitized by Google

Protivnoj stranci ne može, jer nije ona kriva, da je prvi sud izrekao konačnu odluku, nadilazeću predlog stranke, a sudca ne može osuditi na naknadu tih troškova, jer za to nema u zakonu propisa, buduć samo u slučaju ništetnosti §-a 62. toč. 9. po §-u 57. alin. 3. može sudac na zahtjev stranaka pridržan biti, da im naknadi trošak ponovnom parnicom prouzročen.

Osim navedenih slučajeva, da obe stranke u njekih točkah gube parnicu, u kojih je slučajevih i u prvoj i u drugoj molbi umjestan i pravedan propis §-a 576. p. g. p.; ima zaista slučajeva, osobito kod smetanja posjeda prava služnosti, gdje i u dosadanjoj praksi vrhovnih sudova postoje mnoga protuslovna riešenja, u kojih slučajevih bilo bi dakle opravdano, da se parbeni troškovi prebiju, kad druga molba preinači prvomolbenu konačnu odluku. — Gdje pak nije takav dvojben slučaj, tu i onako § 577. p. g. p. daje vlast višjem sudcu, da može i onoga, koji već ima za sebe koju sudbenu odluku, osuditi na naknadu troškova.

Ne može se doista sa dovoljnim razlogom pomisliti, da je zakonodavac odredbom §-a 59. zakona od 8. svibnja 1890. htjeo ukinuti propise §-å 576. i 577. p. g. p. a da on ne bi izrično to izrekao i da ne bi izrično očitovao, da se i sudbeni stolovi kao viši sudovi imaju držati propisa §-a 59. u pogledu naknade parbenih troškova.

Zakon od 8. svibnja 1890. u §-u 78. izrično odredjuje; „U koliko nema u zakonu ovom ustanovah posebnih, valja se držati obćenitih propisa u sudbenom postupku u stvarih parbenih“.—

U tom zakonu nema nikakove posebne ustanove za višji sud u pogledu sudjenja o naknadi parbenih troškova, dočim u p. g. p. ima takovih propisa, te se od tuda mora zaključiti, da za sudbene stolove ne važi bezuvjetno § 59. zakona od 8. svibnja 1890., već da se sudbeni stolovi kao višji sudovi mogu držati u slučajevih, gdje obnadju za pravedno, propisa dvorskog dekreta od 9. svibnja 1785. i odnosno §-a 577. p. g. p. te da mogu parbene troškove prebiti ali takodjer i osuditi na naknadu tih troškova i onu stranku, koja već ima za sebe povoljnu konačnu odluku prvoga suda.

Kako se iz ovih razlaganja vidi, i u ovom pitanju dobro bi došla tumačeća naredba kr. zem. vlade, odjela za pravosudje.

Radi kratkoće zakona od 8. svibnja 1890., pojavljuju se u praksi nekoje nejasnosti, te se s toga željno očekiva posebni dio „Zaštite posjeda“ od dra. Ive Malina, koji će sadržavati tumačenje pojedinih ustanova rečenoga zakona.

Digitized by Google

Pristojbe, za koje odvjetnik jamčiti mora.

Prinos k tumačenju §-a 30. odvjetničkoga reda.

Napisao dr. I. Zahar.

Naša je sudbena praksa usvojila mnienje, da odvjetnik ima jamčiti za pristojbe pripadajuće sudbenim vještakom, svjedokom, štamparom (za oglase novinske) pri poslovih, koje on zastupa, pak ovo mnienje utemeljuje na §-u 30. odvjetničkoga reda.

Sine ira et studio budi rečeno, da ovu praksu držim krivom, koja se neda ničim, pak niti §-om 30. odvjetničkoga reda opravdati.

S gledišta obćega prava neda se opravdati nazor, da punovlastnik bez svoje privole mora jamčiti za plaću, koja nekomu pripada za to, što je radio za punovlastitelja.

Ovakov bi se nazor mogo opravdati samo ustanovami posebnoga prava; a sudbena praksa i zbilja drži, da takova ustanova postoji u §-u 30. odvjetničkoga reda.

Što znači rieč „pristojba“?[1]

Rieč pristojati ima širje i uže značenje. U širem znači: pripadati, u tom značenju sve, što komu pripada, može se zvati njegovom pristojbom.

Za ono, što nekomu pripada, rabe naši zakoni i druge izraze. Primjerice: gradjanski zakon: nagrada (§§ 1004. i 1013); plaća (§§ 1151. i 1152.); naknada (§ 1155); plaća i naknada (§ 1163.); ono, što vještak prima, zove se u §-u 1300. nagrada. Gradjanski parbeni postupnik u §-u 217. ono, što pripada sudbenomu vještaku, zove nagrada, u §-u 201. ono, što pripada svjedoku zove naplata, odšteta, nadnevnica.

Naši zakoni rabe i rieč pristojba za ono, što pripada vještaku i svjedoku, pače i stranci samoj i odvjetniku. Primjerice § 214. gr. parb. postupnika rabi izraz pristojba za ono, što pripada vještaku; § 2. naredbe ministarstva unutarnjih posala, pravosudja, financija i vrhovne redarstvene oblasti od 28. rujna 1858. napominje pristojbe za svjedoke, vještake i tumače u postupku gradjanskom i kaznenom, a tako se izrazuje i naredba ministarstva pravosudja od 8. veljače 1853.; § 585. g. p. p. zove pristojbom i ono, što pripada stranci za pisma predana sudu.

Nu zakon, i to odvjetnički red u §-u 26. kao i § 581. g. p. p. rabi izraz pristojba i za ono, što pripada odvjetniku za njegovo odvjetničko poslovanje.

[1] U Vukovu riečniku ne ima ni rieči pristojba ni pristojati, a ima rieč pristojati se u značenju sich schicken, geziemen.

Digitized by Google

Ne ima dakle dvojbe, da naši zakoni rabe rieč pristojba i u širem smislu t. j. kao izraz za ono, što inače zovu i nagrada, naplata, odšteta, nadnevica.

U užem pravom smislu rieč pristojba (Gebühr) ima svoje posebno značenje.

Lorenz Stein (Lehrbuch der Finanzwissenschaft 1860. str. 151) tumači, kako ima slučajeva, da se državne uredbe i državni organi rabe za posebni interes pojedinoga čovjeka, te da država u interesu pojedinca nješto čini[1], pak definira pristojbu ovako: „Die Abgaben nun, welche für solche einzelne Benutzungen einer bestehenden Staatsanlage oder Leistung eines Staatsorgans gezahlt werden, heissen Gebühren".

S ovim shvaćanjem pristojbe slaže se W. Roscher (System der Finanzwissenschaft 1889. § 22. i slied.) i drugi učitelji financijalne znanosti, od kojih napominjemo Adolfa Wagnera (Finanzwissenschaft 1877.), koji na str. 312. veli ovako: „Gebühzen zind Abgaben, welche von Enzelnen oder Gruppen von Einzelnen als ein spezieller Entgelt eines ihnen vom Staate geleisteten Dienstes oder einer durch Sie dem Staate verursachten Ausgabe (Costenprovocation) bei der Ausübung einer Staatsthätigkeit in einer von der Staatsgewalt einseitig bestimmten Weise und normirten Höhe erhoben werden". Taj pisac uvršćuje pristojbe medju „staatswirthschaftliche Einnahmen".

Roscher veli, da ima mnogobrojnih i raznih definicija o pojmu pristojbe, a to ne samo zato, što je rieč pristojba obćenita, nego i zato što se i predmet sam po sebi riedko kada oštro praktički razlikuje od poreza.

Stariji njemački narodno-gospodarstveni spisatelji smatraju pristojbe kao slučajni prihod države" (v. Sonnenfels, Grundsätze III. § 111.; — Fulda, Finanzwissenschaft § 132 i slied.); ili kao „posebno oporezovanje" u oprieci prema „obćemu" (Jakob, Staatswissenschaft § 178. i slied.); ili kao „specialni porez" (v. Prittwitz, Theorie der Steuer und Zölle, 276); a bilo je i takovih, koji pristojbu drže za vrst neizravnoga poreza (Malchus, Finanzwissenschaft I. § 31., 62. i slied.) Roscher tvrdi, da čisti prihod države iz poslovanja pravosudja i policije ima značaj poreza.

Naprama tomu pristojba u užem i pravom smislu jest ona daća, koja se plaća za uporabu koje državne uredbe ili za činitbu državnoga organa. Kad se govori o pristojbi, onda se ona ovako shvaća, i to je njezin pravi smisao.

[1] ... „tretten andererseits auch Fälle ein wo Staatsanlagen und Staatsorgane von Einzelnen zum Zweck des Verkehrs, also für ihr besonderes Interesse benutzt werden. Allerdings verbindet sich hier wie immer das allgemeine Interesse mit dem individuellen, allein das individuelle erscheint dabei als erster Zweck und erste Veranlassung der Leistung des Staates".

Digitized by Google

Odatle sliedi, da ono, što se plaća privatnoj osobi za njezine činitbe, može biti nagrada, naplata, odšteta, nadnevica, ali ne može biti pristojba u pravom smislu rieči. A vještak, svjedok, štampar nisu prestali biti privatne osobe, i nisu postali državni organi niti onda, kada nešto čine na poziv suda, te ono, što se ima njim platiti za njihove činitbe, ne plaća se državi, niti za činitbu državnoga organa, to nije prihod države, i zato nije pristojba u užem i pravom smislu.

Oni, koji iz puke rieči „pristojba", ne iztražujuć joj pobliže znamenovanja, zaključke prave, te iz §-a 30. odvj. reda izvadjaju dužnost odvjetnikova jamstva za pristojbe vještaka, svjedoka, štampara, morali bi dosljedno tvrditi, da odvjetnik jamči za sve tako široko shvaćene pristojbe, dakle i za parbene troškove, koje ima njegov klient platiti svomu protivniku, pošto ovomu ti troškovi pristoje u smislu „pripadaju", te su njegovom pristojbom; morali bi napokon tvrditi, da su i odvjetnički deserviti „pristojbe", za koje se može ovrha dozvoliti i voditi bez poprednjega kontradiktornoga postupka, a po zakonskih propisih postojećih za pristojbe. Ili su i parbeni troškovi nadvladate stranke i odvjetnički deserviti pristojbe — ili nisu pristojbe one tražbine, koje pripadaju vještakom, svjedokom i štamparom.

Ustanoviv mi pravi pojam pristojbe onamo, da je to daća, koja se daje za uporabu koje državne uredbe ili za činitbu državnoga organa, polazimo k §-u 30. odvj. reda, te tvrdimo, da se iz ovoga §-a u obće ne može izvesti dužnost odvjetnika da jamči za pristojbe, jer taj § toga jamstva ne ustanovljuje.

Taj § najme glasi ovako:

„Budući da odvjetnik pri poslovih, koje zastupa, jamčiti mora za pristojbe, s toga je i vlastan, kad primi kakav nalog, iskati od stranke, da mu primjereno štogod novaca unapred dade".

Sa „budući da" izražena je zakonska motivacija, zašto je odvjetnik vlastan zahtjevati predujam; označena je predpostava jamstva, a to znači, da je jamstvo odvjetnika ustanovljeno u drugih zakonih.

Takovi drugi zakoni zbilja postoje.

Pristojbeni zakon ustanovljuje one pristojbe, za koje odvjetnik ima jamčiti, a te su ustanove u §-u 89. d), u §-u 90. b) i u §-u 94. toč. 4.

Nu pristojbeni zakon ne obvezuje odvjetnika na jamstvo za sve pristojbe, kakav smisao izvadja sudbena praksa iz §-a 30. odvjet. reda, te ima pristojba, za koje odvjetnik niti po pristojbenom zakonu ne jamči. Odvjetnik, koj zastupa stranku u ostavinskoj razpravi, ne jamči za ostavinsku pristojbu, ne jamči za pristojbu od osude, ako se ova ima platiti novcem, a ne biljegami; ne jamči za pristojbu od izvornih priloga, upotrebljenih u parnici, u kojoj zastupa stranku (§ 90. b] pristojbenoga zakona).

Digitized by Google

Kad bi § 30. odvj. reda ustanovljivao jamstvo odvjetnika za pristojbe, bio bi u protuslovju s pristojbenim zakonom, jer bi on nalagao: odvjetnik jamči za sve pristojbe; dočim pristojbeni zakon nalaže: odvjetnik ne jamči za sve pristojbe nego samo za one, kojih mu je jamstvo u zakonu izrikom naloženo.

S druge s trane pako ima takovih plaćanja, koja nisu pristojbe, pa ipak odvjetnik za nje jamčiti mora; a medju takove spadaju primjerice plaćanja, propisana naredbom min. nutarnjih djela, pravosudja i financija od 3. srpnja 1854., kojom se u §-u 24. odredjuje, da „naknadjivati troškove komisijonalne i putne urednika, zatim hranovinu i hodarinu, napokon dostavninu za sve riešitbe, izdate na koji podnesak ili na drugu molbenicu uredu predatu — dužnost je u pravilu one stranke ili punomoćnika joj, koja je svojom molbom povoda dala riešitbi ili naredbi". Medju takova plaćanja spadati će i pristojbe kr. javnog bilježnika temeljem §-a 111. bilježničkog reda od 7. veljače 1858., koji ustanovljuje, da za ove pristojbe solidarno jamče svi oni, koji su dotični akt zahtjevali ili posao sklopili. Za ova plaćanja jamči odvjetnik, al ne zato, što bi to bile pristojbe, nego zato, što mu je to jamstvo ovimi posebnimi zakoni nametnuto. Nu što ovi zakoni propisuju u korist urednika i kr. jav. bilježnika, ne proteže se na vještake, svjedoke, štampare, jer ovi nisu ni urednici ni kr. javni bilježnici.

Ovi bi zakoni bili suvišni, kad bi već prijašnjim zakonom, t. j. §-om 30. odvj. reda (od god 1852.) bilo jamstvo odvjetnika ustanovljeno.

Pristojba mora biti na stanovite zakonom uredjene slučajeve ograničena, i njezin iznos mora biti zakonom ustanovljen.[1]

Tobožnje pristojbe vještaka, svjedoka, štampara neimaju nijedne ove potrebštine: niti su ograničene na stanovite zakonom uredjene slučajeve, niti im je iznos zakonom ustanovljen. Sudac vrlo često po svojoj uvidjavnosti odredjuje uporabu tih osoba u procesualne svrhe, sudac im odmjeruje tobožnje pristojbe.

Odvjetnik, koj zna i znati mora, što zakon odredjuje, ne zna i ne može znati, što će odrediti sudac; s toga ne zna, da li će u parnici biti potrebni, ili da li će biti pripušteni vještaci, svjedoci, štampari, a još manje zna, kolika će im se „pristojba" prisuditi. Od deset sudaca neće se dva naći, koji će te tobožnje pristojbe posve jednako odmjeriti.

A ipak § 30. odvj. reda predpostavlja to oboje znanje, jer veli, da je odvjetnik vlastan zahtjevati od stranke „primjereno štogod novaca", to znači predujam primjeren onim pristojbam, za koje on jamčiti mora. Kako može odvjetnik zahtjevati predujam za nešto, o čem ni ne zna da li

[1] Lorenz Stein op. c. str. 152; Adolf Vagner l. c.

Digitized by Google

će biti, ni koliko će biti? Mogo bi on tražiti i premalo i previše; u oba slučaja oštetio bi sebe: u prom materijalno, u drugomu moralno.

To je opet dokaz, da § 30. odvj. reda neima na umu takovih dužnosti, koje nisu odvjetniku poznate niti glede eksistencije niti glede kvantiteta[1], a to su tobožnje pristojbe vještaka, svjedoka, štampara.

Na moguće primjetbe, da neka odvjetnik plati, pa traži regres od stranke; zatim da je od odvjetnika često laglje utjerati, nego li od njegove stranke, za koju se kadgod ni ne zna, gdje je i da li što ima, — nije nam se moguće obazirati, jer te primjetbe mogu imati svoju vriednost, ali juristička sigurno neimaju.

Na temelju gornjega razloženja dolazimo do ovih zaključaka:

1. § 30. odvj. reda ne ustanovljuje za odvjetnika dužnost jamstva za pristojbe u poslu, u kojem on zastupa stranku;
2. tu dužnost ustanovljuju drugi zakoni; zato se može odvjetnik na jamstvo povući samo po ovih drugih zakonih, i samo na toliko, na koliko ga oni ustanovljuju;
3. ne ima li posebnoga zakona, koji odvjetnika veže na jamstvo za pristojbe vještaka, svjedoka, štampara, tad se odvjetniku to jamstvo ne može nametnuti.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Smetanje posjeda mlinskog kanala.

Odlukom od 3. srpnja 1893. br. 6559 gr. izrekao je kr. kot. sud u N. G., da je tuženi Sava Z. smetao tužitelja Pavla D. u posjedu mlinskog kanala mlina k. br. 61. u T., što je oko polovice mjeseca svibnja 1893. na lievoj strani toga kanala napravio ogradu tako, da tužitelj ne može (kako je do sele radio) šljunak iz kanala na tu stranu bacati, s toga zabranjuje se tuženiku svako dalnje smetanje pod prietnjom globe od 50 forinta ili 10 dana zatvora, te mu nalaže da imade podignutu ogradu porušiti i tužitelju naknaditi prouzročeni parbeni trošak od 8 for. 75. nč. u roku od 8. dana pod prietnjom ovrhe.

Usljed ništovne žalbe tuženika, kr. sudbeni stol u P. vidiv, da je kao čin smetanja posjeda navedeno u tužbi to, da je tuženik na lievoj

[1] Poznat mi je slučaj, da su sve tri sudbene molbe, premda odvjetniku nije bila niti naložena izplata vještačkih pristojba, na samom §-u 30. odvjet. reda utemeljile dozvolu i provedenje ovrhe proti odvjetniku, koj ih je po tom morao platiti.

Digitized by Google

strani kanala, na kojem mlin tužitelja leži, napravio ogradu tako, da tužitelj nemože šljunak iz kanala na tu stranu bacat; vidiv, da navedeni čin spada po smislu zakona od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu te provedbenoj naredbi od 8. listopada 1892. broj 48.602 medju povriede vodoredarstvenih propisa i naredaba; vidiv, da razsudjivanje i odlučivanje ovih povrieda ne spada pod nadležnost sudova, već pod nadležnost političkih oblastih (§ 99. navedene provedb. naredbe); vidiv, da s toga predleži ništovni razlog točke 1. §-a 62. zakona od 8. svibnja 1890., broj 44 sbornika, pa da postupku smetanja posjeda nije bilo mjesta, —

obnašao je odluku kr. kot. suda u N. G. od 3. srpnja 1893. br. 6559 gr. kao ništetnu ukinuti te tužitelja odputiti sa njegovim zahtjevom na nadležnu administrativnu oblast.

Troškovi ovoga priepora prebijaju se medjusobno. *D. St.*

Postupak u slučaju §-a 90. zakona od 3. listopada 1876. (u maličnom postupku.)

Sofija B. utužila je Ostoju Ž. kod mjestnoga suda u O. na platež svote od 45 for., a mjestni sud odbio je riešenjem od 20. prosinca 1892. br. 573 tužiteljicu radi nenadležnosti, pošto sudi samo u izznosu tražbina do 30 forinti.

Usljed pritužbe tužiteljice ukinuo je kr. kot. sud u N G. odlukom 10. siečnja 1893. br. 27. gr. osudu (riešenje) mjestnoga suda radi očite nenadležnosti, ali ujedno poveo razpravu u tom predmetu, jer je nadležan kao mališni sud, a osudom od 11. veljače 1893. broj 1423 gr. odbio tužiteljicu sa njezinim zahtjevom na izdanje krave ili plateža vriednosti iste od 45 for.

Usljed ništovne žalbe tužiteljice kr banski stol riešenjem od 23. travnja 1893. broj 6222, vidiv, da je mjestni sud u O. riešitbom od 20. prosinca 1892. broj 573 izrekao, da se tužiteljica, koja je u ime krave vriednost od 45 for. utužila, radi nenadležnosti mjestnog suda odbija, proti kojoj riešitbi je tužiteljica odmah pritužbu uložila, usljed čega je mjestni sud prepis izvadka sa odlukom svojom predložio je kr. kotarskom sudu u N. G., koji je napadnutu riešitbu radi očite nenadležnosti sa odlukom od 10 siečnja 1893. br. 27 gr. ukinuo i podjedno odredio ročište za ustmenu razpravu po maličnom postupku, umjesto da je riešitbu mjestnog suda, kojom se je isti nenadležnim izjavio, potvrdio i tu svoju riešitbu mjestromu sudu priobćio, na što bi stvar odpućene radi nenadležnosti mjestnoga suda tužiteljice bila, svoju tužbu prema tomu, da li zahtjeva kravu u naravi ili umjesto iste samo odgovarajuću vriednost u novcu ili kod redovitog suda ili kod maličnog sudca predati,

vidiv, da je to sve propušćeno, a osim toga da se je mališni sudac upustio u razpravu bez po §-u 10. mal. postupka valjano sastavljene tužbe,

Digitized by Google

obnašao je uvaženjem žalbe ništovne napadnutu osudu po §-u 78. mal. postupka ukinuti, ter postupajućem sudu naložiti, da tužiteljicu pozove, da šnjom prema njezinom zahtjevu sastavi valjanu tužbu, a sa ovom dalje postupa po zakonu. *D. St.*

Hitna pogibelj za ovrhovoditelja proizlazi i iz znatne visine ovršne svote; s toga je opravdano preduzeće pljenitbe u praznik. § 592. g. p. p.

U ovršuom predmetu S. K. trgovca u B. proti R. S. iz Š. peto 3188 for. 80 nč. spp., odredio je kr. kot. sud u Š. pododlukom od 7. studenoga 1892. broj 7037 gr. obavu odlukom obraničnog suda burze za gospodarstvene proizvode u B. od 28. listopada 1892. broj 12623 dosudjene, a odlukom c. kr. trg. suda u B. od 31. listopada 1892. br. 172252 zamoljene ovršne plienitbe i procjene — a na zahtjev molitelja — i prenosa pa i uzkog zatvora pokretnina ovršenika. —

Pljenitba je preduzeta na dan 7. studenoga 1892. u koj dan pada zapovjedni svetac grčko-iztočne crkve „Mitrovdan". —

Povodom utoka ovršenika R. S. proti višepomenutoj pododluci od sedmoga studenoga 1892. br. 7037 gr. — kojom se obava ovrhe odredjuje, kao i proti samom u stanu ovršenika preduzetom ovršnom činu, izda kr. banski stol de dato 14. prosinca 1892. br. 27038 sliedeću riešitbu:

„posmotriv, da je napadnuta pododluka prvoga suda izdana prema propisu §-a 4. zak. od 17. prosinca 1876., te da utočniku kao ovršeniku prosto stoji, ako scieni, da ovrhomolitelju ništa ne duguje, postupati po §-u 444. i 445. gr. p. p., a da se na napadnutu pododluku s toga razloga napadati ne može; posmotriv pak — da je dne 7. studenoga 1892. bio pravoslavni „Mitrovdan", da je ovršenik sljedbenik pravoslavne vjere, pak da se ovršna plienitba prema propisu §-a 592. g. p. p. u praznik preduzeti ne smije izim slučaja hitne pogibelji, te uvaživ, da u predležećem slučaju hitna pogibelj izkazana nije; obnašao je kr. banski stol na ovršenikov praznik dne 7. studenoga 1892. preduzetu ovršnu plienitbu ovršenikovih pokretnina povodom utoka ovršenika proti tom ovršnom činu ukinuti pak postupajućem u prvoj molbi sudu naložiti, da taj ovršni čin na djelatni dan obavi.

Povodom utoka ovrhomolitelja S. K. proti riešitbi kr. banskog stola od 14. prosinca 1892. broj 27038 izdao je kr. kr. stol sedmorice sliedeću svoju vrhovnu riešitbu od 17. ožujka 1893. broj 822: vidiv, da hitna pogibelj za ovrhovoditelja proizlazi, „iz znatne visine ovršne svote", i da je s toga opravdano poduzeće plienitbe u praznik gledom na propis §-a 592. g. p. p., obnašao je usljed previda utoka ovrhovoditelja S. K. proti dielu banskostolne riešitbe, ukidajuće čin obavljene ovršne plienitbe — ukinuti rečeni napadnuti dio te riešitbe. — Trošak utoka nije zahtjevan.

Kladarić.

Digitized by Google

Slučaj bezimene pogodbe. — (Pactum inominatum.)

U pravdi J. E., zastupanoga po odvjetniku dru. K., proti ostavini M. O. udatoj E. zastupanoj po očitovanoj nasljednici K. S. glasi zahtjev tužbe ovako:

„Tužena ostavina M. O. zastupana po očitovanoj nasljednici K. S dužna je u izpunjenju ugovora od 4. ožujka 1885. usljed toga, što sam se ja vjenčao sa M. O., izdati mi valjanu tabularnu izpravu u svrhu zemljištnoga prenosa glede mojega prava vlastničtva na polovicu nekretnostih, upisanih u uložku broj 64 obćine A., jer će inače osuda itd.“

Kr. kot. sud u Š. osudom od 29. prosinca 1890. broj 7366 gr. sudio je u cielosti po tužbenom zahtjevu.

Povodom priziva tužene ostavine preinačio je kr. banski stol osudom od 1. travnja 1891. broj 6817 prizvanu osudu i odputi tužitelja sa zahtjevom tužbe uz preboj parbenih troškova.

Razlozi: Nije dostatno, da se je tužitelj za opravdanje svoga zahtjeva pozvao na ugovor od 4. ožujka 1885., već bi on morao dokazati, kakvim se je načinom M. O. obvezala svoju obvezu naprama njemu izpuniti, naime — koj pravni posao je ona šnjim, na kom pravnom razlogu i pod kojimi uvjeti — sklopila, te za života oživotvorila, koj on sada u zahjevanu izpravu zaodjenuti namjerava.

U ovom ugovoru obećaje se tužitelju samo, da će mu nekretnine u polovici zapisane i na njega prevedene biti; — od tuda pako nije za tužitelja nastalo pravo tužbeno, čim nije ni uztvrdjeno, ni dokazano, kakav su pravni posao stranke sklopile, o kom tužitelj zahtjeva izdanje izprave. S toga samo obećanja nisu za tužitelja nastala nikakova prava, tim manje, kad ih M. O. za života oživotvorila nije, a zato nije ni na njezinu nasljednicu prešla nikakova obveza, a najmanje ona, koja bi bila li osobna na strani ugovoriteljice, koja po tom ne prelazi na nasljednike, na koje samo prelaze prava i dužnosti za života stečene i oživotvorene.

S ovih razloga nije opravdana prizvana osuda, pa se zato mora i preinačiti s tim, da trošak parnice nosi svaka stranka za sebe.

Uslied previda s ništovnicom tužitelja preinačio je kr. stol sedmorice vrhovnom osudom od 16. listopada 1891. broj 2152 napadnutu osudu banskoga stola i potvrdio je onu prvoga suda s tim, da se parbeni troškovi svih triju molba medjusobno prebijaju.

Razlozi: Zahtjev tužbe temelji se na ugovoru od 4. ožujka 1885. (B. ad I.) sklopljenu izmedju tužitelja i sada jur preminule M. O. kasnije udate E.

U tom ugovoru obećala je M. O., da će svoje nekretnine u gruntovnici porezne obćine A. na nju upisane, u polovici za dobro pisati, odnosno iste nekretnine na jednake dielove na ime I. E. i M. udate E. prenieti.

Digitized by Google

ako nju I. E. uzme za svoju suprugu — tim dodatkom, da nju I. E kao svoju suprugu zakonito zastupati i njoj dužno štovanje svagda odati ima.

Ovo obećanje je I. E. prihvatio. — Prenavedeni ugovor mora se smatrati kao „bezimena pogodba“ (pactum inominatum) pod odgadjajućim uvjetom, za izpunjenje kojega vrieme ustanovljeno nije.

Tužitelj je izpunio odgadjajući uvjet, jer se je 6/18. studenoga 1888. vjenčao sa M. O., što i protivnik priznaje.

Usljed toga ima tužitelj pravo zahtjevati izpunjenje pogodbe od druge ugovor sklapajuće stranke, odnosno od njegove ostavine.

Nasljednica pokojne M udate E. rodjene O kao zastupnica tužene ostavine pobija valjanost gorepomenute pogodbe iz razloga, što tužitelj nije prema ugovoru štovao svoju suprugu i njezine roditelje, no nije sa ponudjenim dokazom kroz svjedoke uspjela.

Prema navedenom ukazuje se prvomolbena osuda n glavnoj stvari opravdanom, te valja istu glede glavne stvari, uz preinačenje banskostolne osude, potvrditi.

Usuprot valja parbene troškove svih trijuh molba medju strankami prebiti, jer ima svaka stranka povoljnu osudu za se, te se neda tvrditi, da se je tužena stranka iz objesti upustila u parnicu (§ 573. g. p. p.)

Kladarić.

Je li uživalac nekretnina u vlastito ime, dakle mimo vlastnika, sam vlastan odkazati najam?

Ravna li se odpovjedni rok novog uknjiženog vlastnika nekretnina po vremenu trajanja najma, ugovorenom sa prijašnjim vlastnikom i najamnikom?

Prinos k tumačenju §-a 1120. o. g. z. i §-a 2. sl. c) min naredbe od 17. prosinca 1858. broj 230 z. vl. l. („o sudbenom postupku pri parnicah iz uporabne pogodbe“).

U parnici Josipa H. po odvj. dru. M. proti A. F. po odvj. dru. A. radi odpovjedi najamnog ugovora spp. sudio je kr. kot. sud u Z. osudom 15. srpnja 1892. br. 23265. gr.

„Odpovjed[1] de praes. 19. lipnja 1892. br. 20127 gr. ostaje u krieposti, te je J. H. dužan izprazniti do 1 kolovoza t. g. stan, sastojeći od 5 soba i uzgrednih prostorija, što ga drži u najmu u kući A. F. odnosno mldb. D. F-a i predati ga istoj na uporabu pod prietnjom inake ovrhe; podjedno pako i naknaditi parbeni trošak od 11 for. 45. nč. sudbeno obredjen pod prietnjom ovrhe u roku od 8 dana.

Povodom priziva tužitelja J. H. potvrdio je kr. banski stol osudom od 17. kolovoza 1892. br. 18136 uz odpućenje priziva osudu prvoga suda.

---

[1] A. F. odkazala je J. H. najam na mjesec dana.

Digitized by Google

Razlozi: Čim je tuženica ugovorom od 26. svibnja 1892. dokazala, da je ona uknjižena uživateljica nepokretnina gruntovnog napisnika br. 435 općine V. gornje, pripada joj pravo, da može tužitelju odkazati stan, koji ima u kući spadajućoj na te nekretnine; zato su neuvaživi prigovori tužiteljevi tužiteljici u tom pogledu stavljeni, niti mu pripada pravo taj ugovor s kog mu drago gledišta napadati.

Ako tužitelj i drži odkazani mu stan na temelju ugovora, sklopljenoga sa prijašnjim vlastnikom ovih nekretnina, ipak taj ugovor ne veže današnju tuženicu, jer nije uknjižen, a ne vežu ju niti pojedine ustanove toga ugovora; zato je ona vlastna činiti porabu svoga — gore navedenim ugovorom stečenoga prava; niti ju može priečiti ona okolnost, da li bi prijašnji vlastnik bio vlastan tužitelju stan odkazati ili ne; niti ju mogu ove ustanove ugovora siliti, da tužitelju odkaže stan na duži rok, kako to tužitelj zahtjeva; niti ju taj ugovor na duži rok vezati može.

Ustanova §-a 1120. o. g. z. daje tuženici pravo na odkaz, ali ju ne obvezuje, da mora respektirati ugovorni odnošaj sa prijašnjim vlastnikom, tim manje, jer pridržaje najmoprimcu pravo odštete naprama svojemu najmodavcu, ako bi uporabštinu i prije vremena ustupiti morao onomu, koji je na nju pravno valjano pravo stekao.

S ovih razloga opravdana je prizvana osuda, pa se za to i potvrditi mora.

Kr. stol sedmorice vrhovnom osudom od 17. studenoga 1892. broj 3793 uvažio je izvanredni previd tužitelja, ter uz preinaku suglasnih osuda nižih sudova sudio:

„Sudbena odpovjed od 11. srpnja 1892; učinjena po tuženoj Ani F. tužitelju J. H-u. glede najma stana u k. br. 63 u K. kraj Z., stavlja se izvan krieposti.

Parbeni troškovi svih trih molba prebijaju se medjusobno".

Razlozi: „Po §-u 1120. o. g. z. valja uporaboprimac u slučaju, ako je vlastnik uporabštinu odsvojio komu drugomu, ako njegovo pravo nije upisano u javne knjige, pošto mu je učinjen odkaz, da ustupi novom posjedniku.

Po §-u 2. sl. c) ministarske naredbe od 17. prosinca 1858., br. 234 d. z. l., o postupku kod priepora najamnih i zakupnih imadu se najmovi, koji imadu po ugovoru bar jednu godinu dana trajati, najmanje tri mjeseca unapred odpoviedati.

Premda tuženica kao uživateljica nije vezana na najmovni ugovor, što ga je sklopio prijašnji vlastnik s tužiteljem, to je ona ipak po sada citiranoj naredbi imala obzirom na ugovorno trajanje najma[1] pri odpoviedi držati se tromjesečnoga roka.

[1] Prijašnji vlastnik sklopio je najamni ugovor sa današnjim tužiteljem kao najamnikom na 2 godine.

Digitized by Google

S tih razloga valja izvanrednom previdu tužitelja mjesta dati, ter uz preinaku suglasnih osuda nižih sudova sudbenu odpovied tužene izvan krieposti staviti.

Po §-u 577. g. p. p. valja parbene troškove sviju riju molba medjusobno prebiti, jer tuženica ima dvie povoljne osude za sebe". —

—a—

B. Kazneno.

K tumačenju članka V. zakona od 6. srpnja 1888., kojim se preinačuju i nadopunjuju njeke ustanove zakona od 17. svibnja 1875. o kaznenom postupku.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Riešitba kr. hrv. slav. dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 28. listopada 1893. br. 3446.)

Riešitbom kr. sudbenog stola u O. kao prizivnog suda od 26. kolovoza 1893. broj 2196 zabačen je priziv kr. šumarije u O. proti osudi kr. kot. suda u O. od 17. ožujka 1883. broj 191 kz., izrečenoj u kaznenomu predmetu proti A. V. radi prekršaja suproti sigurnosti vlastničtva, označenog u §-u 460. k. z.

Usljed zalbe ništovne kr. državnog nadodvjetničtva, podnešene na obranu zakona, sudio je kr. hrv. slav. dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave, da je riešitbom kr. sudbenog stola u O. kao suda prizivnoga od 26. kolovoza 1893. br. 2196, kojom je zabačen priziv kr. šumarije u O. proti osudi kr. kot suda O. od 17. ožujka 1883. broj 191 u kaznenoj stvari proti A. V. radi prekršaja kradje, § 460. k. z., zakon povriedjem u čl V. zakona od 6. srpnja 1888, kojim se preinačuju i nadopunjuju njeke ustanove zakona od 17. svibnja 1875. o kaznenom postupku.

Razlozi: Osudom kr. kotarskoga suda u O. od 17. ožujka 1883. broj 191 proglašen je Ante V. krivim prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva, §-a 460. k. z., i odsudjen je na zatvor od jednoga dana i na naknadu štete šumskomu urédu u O. u iznosu od 2 for. Proti toj osudi, koja je kr. šumariji u O. tek 8. srpnja 1893. dostavljena, predala je ista priziv poradi riešitbe o odšteti. Taj priziv podnio je kot. sud kr. sudbenom stolu na riešenje, a ovaj je riešitbom od 26. kolovoza 1893. broj. 2196. priziv zabacio.

Po članku V. zakona od 6. srpnja 1888, kojim se preinačuju i nadopunjuju njeke ustanove zakona od 17. svibnja 1875. o kaznenom postupku, ako je prije izdana, kojega taj zakon u kriepost stupa, izrečena osuda, ima se dalji postupak glede pravnih liekova ravnati po dojakošnjih propisih. Zakon taj stupio je u kriepost dne 1. siečnja 1889. po naredbi

Digitized by Google

kr. hrvatsko-slavonske-dalmatinske zemaljske vlade, odjela za pravosudje od 14. rujna 1888., broj 10348 (sbor. broj 59).

Očito je dakle, da za riešenje priziva proti osudi kotarskog suda u O. od 17. ožujka 1883., izrečenoj prije nego li je zakon od 6. srpnja 1888. u kriepost stupio, nije ni bio nadležan sudbeni stol kao prizivni sud u smislu toga zakona, nego kr. banski stol po smislu §-a 15. kaznenog postupnika od 17. svibnja 1875, preinačenoga zakonom od 6. srpnja 1888.

S tih razloga valja udovoljiti žalbi ništovnoj podignutoj po kr. drž. nadodvjetničtvu na obranu zakona.

Prekršaji, počinjeni po nedoraslom, ne spadaju pod nadležnost kaznenog suda.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Riešitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 23. prosinca 1893. br. 4286.)

Kr. kotarski sud u V. G. osudio je osudom od 28. studenoga 1892. broj 2440 kz. trinajstgodišnjeg J. G. pravije V. radi prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva, označenoga u §-u 460 k. z, na zatvor od jednoga dana.

Povodom žalbe ništovne kr. državnog nadodvjetničtva, podnešene na obranu zakona, sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave, da je osudom kr. kotarskog suda u V. G. od 28. studenoga 1892. broj 2440, kojom je nedorasli J. G. pravije V. prekšaja suprot sigurnosti vlastničtva, § 460. k. z., krivim proglašen i na zatvor od jednoga dana odsudjen, zakon povriedjen u čl. IV. ces. patenta od 27. svibnja 1852., br. 117 d. z. l., i u §-u 273. k. z., ter je osudu tu ukinuo glede obtuženoga J. V. i odredio, da kr. kotarski sud postupa po §-u 273 k. z.

Razlozi: Pravomoćnom osudom kr. kotarskoga suda u V. G. od 28. studenoga 1892. br. 2440 proglašen je J. G. pravije V. 13 god. star, krivim prekršaja kradje § 460 k. z. i osudjen je na zatvor od jednoga dana. U razlozih odsude sadržana je sliedeća odredba:

„Jer je pako malodobni J. G. istom 13 godina star, to se imade, jer nema roditelja, kazan prepustiti, da ju obavi vlast sigurnosti, § 273. k. z.“. Dopisom kr. kotarskog suda u V. G. od 23. siečnja 1893 broj 200 zamoljeno je občinsko poglavarstvo u V. G., da na J. G. ovrši kazan zatvora od jednog dana, što je ono glasom izvještaja od 24. veljače t. g. br. 416 i učinilo.

Prestupak il prekršaj učinjen po nedorasloj osobi t. j. takovoj, koja je u vrieme čina desetu dodinu prešla, na četrnajste nije navršila (§ 237. k. z.), ostavlja se po §-u 273. k. z. obćem kažnjenju domaćemu, a u pomanjkanju istoga il ako se pri tom pokažu osobite okolnosti, kažnjenju i naredbi vlasti sigurnostne.

Digitized by Google

Prema tome ne spadaju prekršaji počinjeni po nedoraslom pod nadležnost kaznenoga suda, te sud kazneni nije pozvan, da o njih razpravlja ni izriče kazne. Imao je dakle kr. kot. sud u V. G. u smislu §-a 273 k. z. o prijavi učinjenoj proti nedoraslom J. G. radi prekršaja kradje obaviestiti njegove roditelje ili ju ustupiti na postupanje redarstvenoj oblasti, pa je s toga, proglasiv J. G. krivim prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva, § 460. k. z., i osudiv ga na kazan zatvora, povriedio zakon u čl. IV. ces. patenta od 27. svibnja 1852., br. 117 d. z. l., i u § 273. k. z.

S ovih razloga valja povodom ništovne žalbe kr. dr. nadodvjetnika u Zagrebu uložene na obranu zakona rečenu osudu kr. kotarskoga suda u V. G. ukinuti i to u koliko se odnosi na obtuženoga J. V. i odrediti, da kotarski sud postupa po §-u 273. k. z.

Ako privatni tužitelj na koncu razprave ne učini konačnog predloga, smatra se da je odustao od obtužbe.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Riešitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 23. prosinca 1893. br. 4299.)

Kr. kotarski sud u S. proglasio je osudom od 27. prosinca 1892. broj 1707 k. z. Gj. B. krivim prekršaja suprot sigurnosti poštenja, označenoga u §§ 487., 491. i 492. k. z., a počinjenog na štetu kr. kotarskog sudca A. B., te ga je po §-u 493. k. z. osudio na kazan zatvora od 3 mjeseca.

Kr. sudbeni stol kao prizivni sud u Z. osudom od 22. ožujka 1893 broj 2347 kz. zabacio je priziv okrivljenog Gj. B., uložen radi razloga ništovnog, a uvaženjem njegova priziva poradi kazni, snizio ju je na mjesec. dana zatvora.

Povodom žalbe ništovne, uložene na obranu zakona, sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave, da je osudom kr. kotarskoga suda u St. od 27. prosinca 1892. br. 1707 i osudom kr. sudbenoga stola kao suda prizivnoga u Z. od 22. ožujka 1893. br. 2347. u kaznenoj stvari preti G. B. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja na štetu A. B. zakon u §-u 404. al. 4., §-u 34. al. 3. i §-u 391. k. p. povriedjen, te je obje rečene osude ukinuo ter okrivljenoga G. B. po §-u 34. al. 3. i §-u 250. t. 2. k. p. od obtužbe riešio.

Razlozi: Osudom kr. kot. suda u St. od 27. prosinca 1892. br. 1707 proglašen je G. B. krivim prekršaja suprot sigurnosti poštenja § 487., 491. i 492. k. z. na štetu kr. kot. sudca A. B. i osudjen je na zatvor od tri mjeseca.

Osudom kr. sudbenoga stola kao suda prizivnoga u Z. od 22. siečnja 1893. br. 2347 zabačen je priziv G. B. uložen radi razloga ništovnoga, a uvažen je priziv poradi izreke o kazni i snižena je kazna na zatvor od jednoga mjeseca.

Digitized by Google

Po §-u 404 al. 4. k. p. ima privatni tužitelj (§ 390. sl. c) k. p.) na koncu razprave staviti svoj predlog, a po §-u 34. al, 3. i § 391 k. p., ako privatni tužitelj ne dodje na ustmenu razpravu ili ne učini konačnog predloga, smatrat će se, da je odustao od tužbe. Nije dakle za uzdržanje privatne tužbe u krieposti dovoljno, da privatni tužitelj pristupi k ustmenoj razpravi i svoj tužbeni zahtjev ponovi, nego valja da još i na koncu razprave, bude prisutan te svoj konačni predlog učini.

U zapisniku o ustmenoj razpravi od 27. prosinca 1892. proti G. B. zabilježeno je, da je razpravi prisustvovao punomoćnik privatnoga tužitelja kotarskoga sudca A. B. odvjetnik St. Š. i da je na početku razprave pročitana „prijava, kod koje privatni tužitelj ostaje", nu nije u zapisniku zabilježeno, da je na koncu razprave punomoćnik privatnoga tužitelja stavio svoj konačni predlog. Saslušanjem sudbenoga pristava Al. P., koji je ustmenu razpravu vodio, dnevničara N. G., koji je kod razprave perovodjom bio, i odvjetnika St. Š. ustanovljeno je, da odvjetnik St. Š. kao punomoćnik privatnog tužitelja A. B. nije pri koncu razprave više prisutan bio ni konačnoga predloga stavio. Nije po tome kotarski sud obzirom na ustanove §-a 34. al. 3., 391. i 404. al. 4. i § 250. toč. 2. i 406 k. p. mogao kondemnatornu osudu izreći. S toga valja povodom ništovne žalbe kr. državnog nadodvjetnika u Zagrebu, uložene na obranu zakona, ukinuti osudu kot. suda u St. od 27. prosinca 1892. broj 1707. kz. i onu sudbenoga stola u Z. kao prizivnoga suda od 22. ožujka 1893 br. 2347 k. z. ter obtuženoga po §-u 34. al. 3. i 250. br. 2. k. p. od obtužbe riešiti.

Iz upravne prakse.

Vlastnik zemljišta, ležećeg u području, učestvovanja mora troškovom vodogradjevine doprinašati, makar da se gradnja drugim njegovim interesom protivi.

U izkaz zemljištah interesiranih kod izvedenja vodogradjevinah na Sutli kraj i izpod sela K. na lievoj obali rieke Save uvrštene bijahu i čestice vlastničtva barunice G. u M-u. i barunice A. u S-u. Tečajem razprave prigovorile su rečene interesentice dužnosti prinosa iz razloga, što se većina njihovog posjeda na desnoj savskoj obali nalazi, dapače što bi u njihovom interesu ležalo, ako bi Sava provalila u Sutlu, što se baš osnovanimi radnjami priečiti kani.

Kr. županijska oblast u Z. izjavila je u obrazloženju prvomolbene svoje odluke o koncesioniranju tih radnjah, da nije mogla obzir uzeti na gornje prigovore, pošto dozvoljene regulatorne radnje, kojim se sadašnji tok Save nepromienjuje, na desnoj savskoj obali nikakove štete učiniti ne mogu. Usuprot pako stvorile bi se velike naplavine na desnoj obali Save tada, kada bi Sava u Sutlu provalila, — što bi obzirom na prirastak obalnoga

Digitized by Google

posjeda nedvojbeno od koristi bilo po zemljovlastnike na desnoj obali Save, ali podjedno od velike štete za one na lievoj obali.

Nu bili interesi spomenutih barunica kao posjednicah zemljišta na desnoj savskoj obali opravdani ili ne, to ipak ovi interesi ne uplivaju ni najmanje na njihove dužnosti kao posjednicah zemljišta na lievoj savskoj obali, pošto dužnosti, koje zakon od 31 prosinca 1891. o vodnom pravu namiče obalnim posjednikom zemljištah u inundacionom području, stvaraju realni teret, što jasno proizlazi iz ustanovah §-a 42. i 76. toga zakona.

Od ovih dužnostih mogu se vlastnici zemalja riešiti samo tada, ako napuste svoja interesovana zemljišta, u kojem slučaju nastupa uporaba §-a 45. rečenog zakona.

Proti ovoj odluci županijske oblasti podniela je barunica G. utok na kr. zemaljsku vladu, odjel za unutarnje poslove, te je zemaljska vlada napadnutu odluku s naredbom od 31. listopada 1893. broj 45019 potvrdila, pa izjavila, da je naročito dužnost doprinosa sa strane barunice G. u razlozih prvomolbene odluke temeljito dokazana. Usljed toga je ta dužnost u dozvolbenoj izpravi, izdanoj po županijskoj oblasti o koncesioniranju uvodno pomenutih vodogradjevinah, izrečena. *H. Catinelli.*

Prepor ob ovlaštenju prava na pašnjak spada pred sudbenu oblast.

T. R. i A. A. iz M. zatražiše god. 1889. na temelju onda u krieposti postojećega z. čl. V. od god. 1870. odcieplenje diela urbarskoga pašnjaka, odpadajućega na njihov urbarski posjed. Povodom tim odcieplen jim je dio po kr. sudbenom stolu kao urb. sudu i to usljed nagode sa ostalimi urbarskimi ovlaštenici prama veličini posjeda, koji je na njih bio upisan; dočim u pogledu onoga, koji navodno nije bio jošte na njih uknjižen, pridržaše si pravo naknadno zatražiti odcieplenje.

Nakon odcieplenja podnesoše obzirom na točku 1. §-a 25. zakona od 5. veljače 1886. molbu na upravni odbor u O., da jim se dozvoli uživati i onaj dio pašnjaka, koji je ostalim urb. ovlaštenikom u zajednici ostao, jer da oni imadu više posjeda, nego što je na njih uknjiženo. — Upravni odbor u O. odlučio je riešitbom od 9. veljače 1891. br. 82: „da se pritužitelji sa svojim zahtjevom radi priznanja prava na zajednički pašnjak i pašu u urb. občini M. odpućuju s razloga, što su isti jur god. 1889. izhodili odcieplenje njihove pripadnosti od zajedničkoga pašnjaka i to: T. R. na selištni posjed od $5^6/_8$ ukupno 37 jut. 490□ hv., a A. A. na $^1/_8$ selištnoga posjeda ukupno sa 1 jut. 996□ hv., koja jim je pripadnost na uživanje jur i predana, te su s toga u zajedničkih koristih na občinski pašnjak i pašu podmireni u onoj mjeri, u kojoj su im te koristi de facto pripadale. Prigovori njihovi pako, da oni osim onoga urbarskog posjeda, na kojega jim je pripadnost pašnjaka i paše odmjerena bila, posjeduju jošte više jutara urb. naravi, koji jih i nadalje na suuživanje ne razdie-

Digitized by Google

ljenoga diela pašnjaka ovlaštuju, ne mogu se u obzir uzeti, pošto su se oni izstupom iz zajednice odrekli dalnjih zajedničkih prava na uživanje idealnih dielova, pripadajućih izključivo samo onim urb. ovlaštenikom, koji su iza razdiobe još u zajednici ostali. Njihova će dalnja stvar biti, da si na remanencije selištnoga posjeda eventualno pripadajuću dalnju pripadnost pašnjačkoga diela kompletiraju putem urb. suda onim načinom, kojim su izhodili prvobitno izlučenje njihovih dielova. Sve dotle pako imadu se uzdržati od uživanja sadanjega zajedničkoga pašnjaka i prava na pašu pod prietnjom posljedica, sadržanih u zakonu o poljskom redarstvu glede poljskih šteta".

Proti toj riešitbi uložila je T. R. utok, a kr. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove, riešitbom od 5. studenoga 1892. br. 39701 obnašla je ukinuti cieli u tom predmetu političkim putem sprovedeni postupak i stranke odputiti pred redoviti sud, a to s razloga: „jer predleži prepor izmedju T. R. i urbarijalne obćine M. glede prava uživanja, vindiciranoga si po T. R. na pašnjaku, pa se po tom ovdje radi o privato-pravnih odnošajih, kojih riešavanje spada u nadležnost sudbenih oblastih. Prepori naime o samom pravu na suuživanje za korist pojedinih urbarskih obćina segregiranih urbarskih pašnjaka i šuma spadaju na nadležnost sudbenih oblastih, ali političke oblasti imadu, kada se radi o ovakovih preporih, po analogiji §-a 61. ces. patenta od 2. ožujka 1853., prije svega izmedju parbećih se stranaka pokušati nagodu, držeć se pri tom načela zastupanoga u naredbi ove kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove, od 17. srpnja 1886. broj 35073., po kojem je upitno pravo vezano nerazlučivo o posjed urbarskoga selišta, i tek ako nebi nagoda za rukom pošla, imadu političke oblasti, štiteć posjed privremeno, parbeće se stranke odputiti na redoviti put pravde. Prema navedenomu ima upravna oblast I. molbe u nazočnom slučaju medju strankami pokušati nagodu, koja ako ne uspije, imati će postupajuća oblast uputiti stranke pred sud".

Viestnik žup. virovitičke.

SVAŠTICE.

Biljegovanje pravnih liekova proti odmjerenim biljegovinam i pristojbam.

Priobćuje Franjo Horvat, kr. financijalni pom. tajnik.

(Svršetak.)

Pa ipak je upravo u tom pogledu većina priziva manjkava i površna, jer stranke prizive tako obćenito sastavljene podnašaju, da je često nemoguće iz njih razabrati, u kojem je pravcu stranci krivo učinjeno. Dokazi su pako prizivu vrlo riedko priloženi, ako prem ih stranke u najviše slučajevih pri ruci imadu.

Digitized by Google

Posljedica toga jest, da se siranke vrlo često moraju pozivati, da dokaze naknadno prilože, a tome je daljnja posljedica, da se riešenje zavlači. Dogadja se napokon i to, da priziv dobije na riešenje jošte neizkusan i nevješt urednik, pa nezna pravim putem udariti, kojim bi do pozvanog po stranci u prizivu dokazala na najkraći i najshodniji način dospio. Uslied toga dopisuje na sve strane, da željeno dokazalo pribavi, kroz što često mnogo vremena prodje. Tim pako samo stranke trpe, jer se od njih potražuje podavanje unatoč tome, što je možda priziv i u pravo vrieme podnešen te jošte sveudilj u razpravi. Ne samo dakle da zakonski članak XLIII. ex 1883. u §-u 8. nalaže strankam, da prizive oblože dokazima, već je to i u u vlastitom interesu same stranke koja je priziv podniela, jer će tim prije i sigurnije do žudjenog povoljnoga riešenja doći.

Obćenito sastavljeni prizivi mogu se na prosto odputiti.

Stranke običavaju često proti biljegovinam i pristojbam, koje su pod raznimi stavkami propisane, te koje u nikakovoj pravnoj zajednici medju sobom ne stoje, podnašati jedan priziv. Dapače običava više raznih stranaka, koje takodjer u nikakovoj pravnoj zajednici niti glede same biljegovine ili pristojbe ne stoje, dakle proti posve različitim platežnim nalogom, kumulirano jedan priziv podnašati.

Ali kao što nije dopušteno, da u jednoj tužbi više raznih stranaka, koje u nikakovoj pravnoj zajednici glede parbenoga predmeta ne stoje, tuži, ili da se takova tužba podnaša proti raznim strankam, a u posve raznih parbenih stvarih (na pr. maličnih, u smetanju posjeda, u uporabnoj pogodbi, u izplati zajamne tražbine itd.); nadalje kao što nije dopušteno kumulirano podnešenje priziva ili utoka proti osudam ili odlukam izrečenim u posve različitih parbenih stvarih, tako i svako kumuliranje raznih predmeta, naime više različitih platežnih naloga u jednom te istom prizivu nije dopušteno. Dogadja se dapače, da stranke u jednom prizivu napadaju porez i pristojbe. Kumulirano podnešeni priziv ima se odputiti, a stranka naročito pozvati, da proti svakom platežnom nalogu napose priziv podnese.

Taj je zahtjev posve opravdan s toga razloga, jer se svaki priziv sa drugoga zakonskoga stanovišta prosudjivati imade; pa se s toga kumuliranjem raznih predmeta u jednom prizivu obzirom na nutarnje rukovanje takav priziv pokazuje neprikladnim za razpravu, usljed česa se otegoćuje riešenje, te provedba riešenja kod kr. poreznih ureda. Riešenja bo imadu se u najviše slučajeva s odnosnim napadnutim spisom priložiti dnevniku uplate, povrate ili odpisa radi daljnje kontrole računa. A kako će kralj. porezni ured tomu propisu moći udovoljiti, ako je pod jednim brojem uzsliedilo riešenje proti posve različitim biljegovinam i pristojbam.

Gdje se priziv proti platežnom nalogu podnieti ima? Do godine 1889. bavili su se odmjerivanjem biljega i pristojba kr. uredi

Digitized by Google

za odmjerivanje pristojba. Po §-u 29. zak. čl. XXXIV. ex 1881. imali su se prizivi podnašati kod kr. ureda za odmjerivanje pristojbah.

Zakonskim člankom XXVIII. ex 1889. izvedeno je preustrojstvo financijalne uprave, pa je tim zakonskim člankom danom 30. lipnja g. 1889. prestalo djelovanje kr. ureda za odmjerivanje pristojbah, a danom 1. srpnja g. 1889. odmjerivanje biljegovina i pristojba prešlo je na kr. porezne urede.

Prizivi dakle proti biljegovinam i pristojbam, odmjerenim u platežnih nalozih, imadu se neposredno ili poštom podnieti kod onoga kr. poreznoga ureda, kod kojega je platežni nalog izdan. Ta odredba ima opravdan razlog u tom, jer se svi biljegovni i pristojbeni spisi nalaze kod kr. poreznih ureda, koji odmjeruju, pa i propis u svojih knjigah obavljaju.

Kralj. porezni ured za tim obloži priziv sa napadnutim spisom, a ujedno je dužan kr. porezni ured uvjeriti se iz primke, priložene odnosnom odmjernom spisu, kada je platežni nalog stranci uručen? Pa konstatiravši, da je priziv u roku od 30 dana iza uručenja platežnoga naloga podnešen, imade okolnost tu u svojih knjigah provesti u tu svrhu, da se evidentira, da biljegovina ili pristojba nije jošte na platež dospjela, a napadnutu biljegovinu ili pristojbu do riešenja priziva na utjerivanje izkazivati ne smije.

Ovako obloženi priziv podnese kr. porezni ured na presudbu kr. financ. ravnateljstvu.

Rok, u kojem se priziv podnieti ima. Poznavanje prizivnih rokova, kao i poznavanje pravnih posljedica pravodobnog podnešenja priziva upravo je od odlučne važnosti po stranke. Prizivi bo su jedino pravno sredstvo, kojim stranke mogu tražiti zaštitu od više oblasti proti nezakonitosti i nepravdi, koju eventualno počine kr. por. uredi.

Glede rokova odredredjuje zak. čl. XXXIV. ex 1881. u §-u 29. sliedeće: Proti zakonitosti i izpravnosti pristojbah (biljegovinah) i globah — odmjerenih sada po kr. poreznih uredih — dakle proti platežnom nalogu imade mjesta prizivu:

a) za 30 dana, računajuć od dana uručenja platežnoga naloga vrhu propisane pristojbe ili biljegovine ili vrhu uručenja naredbe o propisanoj globi, i to sa obustavnom moći (intra dominium).

U prizivne rokove ne može se računati dan uručenja platežnoga naloga ili odluke, (F. u. s. 225).

U roku od 30 dana iza uručbe platežnoga naloga podnešeni priziv ima tu moć, da se napadnuta biljegovina, pristojba ili globa ne smije niti na utjeranje izkazivati, pa niti ovršno utjerivati sve dotle, dok priziv po kr. financ. ravnateljstvu konačno ne bude riešen. S toga se u vlastitom interesu stranaka preporuča što točnije obdržavanje navedenog roka.

*

Digitized by Google

Nu priziv može se jošte i poslje navedenog roka podnieti i to:

b) preko roka od 30 dana, i to za daljnjih 60 dana, nu bez obustavne moći (extra dominium). Priziv dakle može se jošte i unutar roka od 90 dana iza primića platežnoga naloga podnieti, te se taj priziv mora u pretres uzeti; nu stranka neima pravo na obustavu ovrhe, t. j. u tom roku podnešeni priziv ne prieči utjerivanje biljegovne pristojbe.

c) Prizivi, uloženi proti biljegovinam i pristojbam poslje 90 dana iza primitka platežnoga naloga, imadu se ureda radi odputiti. Ako stranka podnese priziv proti odmjerenoj biljegovini ili pristojbi u zakonitom roku, nu kod nenadležne oblasti, ovakav priziv valja ili stranki vratiti ili pako nadležnoj oblasti ustupiti. Ali u potonjem slučaju ne smatra se danom podnešenja onaj dan, kada je ustupljeni priziv stigao nadležnoj oblasti, već dan prvobitnoga podnešenja. O zakašnjenju dakle ne može biti govora, ako priziv bude preko roka od 90 dana ustupljen. (F. u. s. 74) Ako u zakašnjenom prizivu stranka naznači i zaprieku, s koje je zakasnila, ovakov priziv smatra se „opravdajućom" molbom. (F. u. s. 748).

Zakonski članak XXXIV. 1881. u §-u 31. odredjuje: Kada interesovana stranka, dotično ako ova neima prava sama sebe zastupati, — njezin zakoniti zastupnik ne mogaše svoga priziva sbog zaprieke od nje neodvisne i po njoj neodklonive, podnieti u roku od 90 dana, tada se mogu poslužiti sredstvom opravdanja. U tom slučaju imade se „opravdajuća molba", koju treba vjerodostojno obrazložiti, nu zajedno sa prizivom u glavnoj stvari podnieti za 30 dana kod kr. por. ureda, koji je biljegovinu ili pristojbu odmjerio.

Ovaj se rok računa od dana sliedećega iza onoga dana, kojega je priziv najkašnje trebalo podnieti; u slučaju propusta i ovoga roka, neima mjesta daljnjemu.

Pitanje ob opravdanju razpravlja se zajedno sa glavnom stvari, te se ob obojem zajedničkom riešitbom odlučuje, izim ako bi se opravdajuća molba odbila. Proti ovoj odpućujućoj odluci imade mjesta posebnomu utoku.

Prizivi ovi, koji su upravljeni proti izpravnosti ili zakonitosti odmjerene biljegovine ili pristojbe, koja se ima u gotovom platiti, bezuvjetno su od pristojbe prosti.

Priziv, utok i molba, koja se preda, da se u slučajevih zakonom dopuštenih u platežnom nalogu odmjerena pristojba ili biljegovina obali, odpiše ili povrati, ne podpada biljegovnoj dužnosti.

Prizivi proti odlukam kr. financ. ravnateljstva. Proti odlukam kr. financijalnih ravnateljstva: a) koje su izrečene glede odpisa zastarjelih pristojba i glede povratka nepripadno podignutih pristojba; b) kojimi su na financijalno upravno sudište upravljeni prizivi odpućeni, ili kojim nije dano mjesta opravdajućoj molbi; c) koje su izrečene glede usta-

Digitized by Google

novljenja zakonitosti i izpravnosti pristojba, kao i odmjerenja glede globa, koje se temelje na zakonih i propisih o biljegovini i pravnoj pristojbi: može se uložiti priziv na kr. financ. upravno sudište. (§ 12. zak. čl. XXVIII. ex 1889.)

Prizivi ti imadu se predati onomu kr. financ. ravnateljstvu, koje je napadnutu odluku izreklo, i to u roku od 15 dana, sliedećih iza dostave odluke kr. financijalnih ravnateljstva. Ako zadnji dan roka padne na nedelju, ili po gregorijanskom kolendaru na drugi kakov blagdan, kriepostno je predanje priziva još i sliedećega dana.

Danom podnešenja putem pošte prispjelih priziva uzima se dan predaje na poštu. Nakon izmaka roka od 15 dana, dakle zakašnjeno predani prizivi, odpućuju se jednostavno kao takovi, koji se u obzir uzeti ne mogu.

Proti odluci kojom se pravodobno podnešeni priziv odpućuje, ima mjesta novomu prizivu u roku od 15 dana, računajuć od dana uručenja odluke.

Ako pako stranka, odnosno zakoniti zastupnik iste sbog zaprieke, koja od nje nije odvisna i koju ona nije mogla ukloniti, nije na meritum stvari odnoseći se priziv mogla predati u zakonitom roku, ima mjesta „opravdavajućoj" molbi. Ta molba, koja se ima vjerodostojno obrazložiti, imade se skupa sa meritornim prizivom u roku od 15 dana iza zadnjega dana promašenoga roka predati kr. financ. ravnateljstvu, koje koli „opravdavajuću" molbu, toli i priziv, uložen proti odluci, kojom se priziv odpućuje, predlaže radi meritorne odluke nadležnoj oblasti na presudjenje (§ 13. zak. čl. XXVIII. ex 1889.).

Prizivi, uloženi proti riešitbam kr. financ. ravnateljstva, kojimi se riešitbami potvrdjuju odmjerene u platežnom nalogu biljegovine ili pristojbe, ne imadu ovrhu obustavne moći, (§ 35. zak. čl. XXIV. ex 1881.).

Iz te zakonske ustanove sliedi dakle: ako se priziv uloži proti riešitbi kr. financ. ravnateljstva, kojom je preinačena u platežnom nalogu kr. poreznog ureda odmjerena biljegovina ili pristojba, da takov priziv prieči ovršno utjerivanje biljegovine ili pristojbe, dok priziv po posljednjoj prizivnoj oblasti konačno ne bude riešen.

Prizivi, uloženi proti riešitbam kr. financ. ravnateljstva, kojimi se potvrdjuju odmjerene po kr. poreznih uredih biljegovine i pristojbe, obustavljaju ipak ovrhu do konačnoga riešenja priziva po posljednjoj prizivnoj oblasti u sliedećih slučajevih: a) ako se platežna obveza sbog pomanjkanja istovjetnosti osobe, ili sbog pomanjkanja potrebštinah punomoći nema realizovati proti prizivatelju; b) ako solidarna platežna obveza ili jamstvo ne obterećuje njega; c) ako se imade riešiti pitanje; da li koji pravni posao sačinjava predmet pristojbene tražbine ili ne; d) ako se uztvrdi, da je pristojba zastarjela; e) ako se globa nametne stranci, koja nije vlastna

Digitized by Google

sama sebe rastupati, i konačno f) ako je napadnuta odluka ne razumljiva i ne ovršiva (§ 36. zak. čl. XXXIV. ex 1881.).

Prizivi, koji su napereni proti odlukam po kr. financijalnih ravnateljstvih izrečenim, podpadaju biljegovnoj dužnosti, te se plaća u ime biljegovine: a) ako dugovina ne premašuje 50 for., od svakoga arka 15 nč., b) ako dugovina premašuje 50 for., od svakoga arka 36 nč. [Tar. čl. 49. slovo p) a) b) sbirke pristojbenih propisa].

Pod dugovinom, koja ima služiti mjerilom visine biljegovini, koja se ima na priziv pridonieti, razumieva se biljegovina ili pristojba, koja je propisana u platežnom nalogu, nipošto pako ona vriednost, koja je služila za temelj odmjerenju biljegovine ili pristojbe.

Prilože li se prizivom, naperenim proti odlukam kr. financ. ravnateljstva, kakovi prilozi, onda i ti prilozi podpadaju biljegovini, i to 15 nč. od arka.

Molbenice za odpust povišenih pristojba i inih globa, izvirućih iz pristojbenih propisa, proste su od biljegovine.

Molbe za povratu nepripadno uplaćene biljegovine ili pristojbe proste su od biljegovine.

Molbe, da se na pokvarene spise upotrebljene biljegovke, ne ozledjene mjenične bjelice, promese, željeznički tovarni listovi, marvinske i konjske erarijalne putnice novimi, dozvoljenim načinom, izmiene, proste su od biljegovine. *N. N.*

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Статистика краљевине Србије. Књига I. Пети део, Београд 1893. Pod kraj prošle godine izdalo je ministarstvo narodne privrede, statističko odijeljenje, u Biogradu vrlo lijepu publikaciju, u kojoj se priopćuju opći rezultati popisa žiteljstva u kraljevini Srbiji od 31. prosinca 1890. Statistički ured kraljevine Srbije, kojim danas upravlja Bogoljub Jovanović, završuje ovim svezkom svoje publikacije o posljednjem popisu, u koliko se odnose na žiteljstvo, nakon što je već prije u tri debela svezka po okruzima priobćio potanke podatke posljednjega popisa za svako naseljeno mjesto. U ovom svezku, koji se odlikuje ne samo vrlo ukusnom opremom nego i velikim opsegom, jer obuhvaća uz trinaest kartograma i deset diagrama blizu 45 štampanih araka u velikoj četvrtini, priopćuje statistički ured kr. Srbije glavne rezultate popisa od godine 1890. u koliko se oni tiču žiteljstva, jer će se rezultati popisa stoke, koja je popisana zajedno sa žiteljstvom, napose preraditi i publicirati.

Ciela ova publikacija dijeli se u tri dijela. U prvom dijelu nazvanom „pregled“, napisao je predstojnik ureda gosp. Bogoljub Jovanović

Digitized by Google

u opsegu od 16 araka vrlo lijepu i preglednu razpravu o rezultatih cijelokupnoga popisa. Svatko, tko pročita ovaj „pregled", izradjen veiikim trudom i velikim marom, opaziti će na prvi pogled, da ga nije pisao novajlija u statističkoj struci nego vještak, koji je duboko proniknuo u važnost svoga zadatka, te koji odaje mnogo ljubavi i odanosti za svoju struku. Kad ne bismo poznavali gosp. Bogoljuba Jovanovića po njegovim prijašnjim djelima, kojima je ne samo po broju nego i po sadržaju svom obogatio našu knjigu, mi bismo već na temelju ove njegove publikacije morali ustvrditi, da statitički ured kraljevine Srbije pod njegovim vodstvom dostojno stoji u kolu statističkih ureda ostalih naroda prosvjetljene Europe. To dokazuje već i način, kojim je pod njegovim ravnanjem proveden posljednji popis žiteljstva i izradjena ogromna popisna gradja.

Istina je doduše, da se je u kraljevini Srbiji već i prije popisivalo žiteljstvo, ali svi ti popisi išli su u prvom redu za fiskalnim svrhama, jer im je bilo poglavito do toga, da se sazna broj poreznih glava, te je prvi put godine 1890. i u kraljevini Srbiji proveden popis, komu je ne samo do toga da zadovolji zahtjevom uprave nego i zahtjevom znanosti. U tu svrhu držao se je i statistički ured kraljevine Srbije kod popisa svih pravila, što ih izjaviše stručnjaci svjetskoga glasa, bilo u svojih sastavcih bilo u svojih spisih.

U uvodu ovoga dijela spominje se uz zakon i provedbene naredbe o popisu potanko i sam postupak kod popisa i način kako je preradjena popisna gradja, za koju je izradbu dakako trebalo naći dovoljan broj pomagača, jer samo tako je bilo moguće u razdobju od tri godine preraditi i štampanu izdati svukoliku gradju. Vriedno je ovom prilikom spomenuti kako se gosp. predstojnik izjavljuje o svojih pomagačih kod „sredjivanja popisnoga materijala". Kad se je počela izradjivati popisna gradja, pripovijeda nam pisac, statistički je ured u posao umah uzeo poviše djaka velike škole držeći, da će oni potpuno znati cijeniti važnost povjerenoga im posla te raditi svom zbiljom i savjestno. Nu naskoro se je pokazalo, da je većina ovih poslenika za statističke poslove absolutno nesposobna, ne toliko zbog neznanja koliko sbog nedovoljne pažnje. Pa kad se pokazalo, da ni bivši činovnici nijesu za ovakove poslove, pokušao je statistički ured sa ženskim radnicama, te se je uvjerio, da se one za statističke poslove mogu vrlo dobro upotrebiti. One su kod tih posala po iskustvu, što ga je imao statistički ured kraljevine Srbije, bile pouzdanije od muškaraca; one su osobito kod sastavljanja glavnih prijegleda, kod sabiranja i izradjivanja razmjera i procenata pokazale daleko veću sposobnost i savjestnost u radu nego li muškarci.

Nakon onoga uvoda razlaže pisac u 15. poglavju potanko rezultate popisa, te ih jezgrovitim i razumljivim razlaganjem i spretnim grupiranjem absolutnih i relativnih brojeva predočuje tako jasno i pregledno, da se

Digitized by Google

čitatelj uz svu množinu brojeva ni malo ne utrudjuje nego pozorno razmatra kako se pred njim razvija slika o stanju žiteljstva kraljevine Srbije. Vrlo je dobro pisac popisnu gradju razredio načinom, kojim prikazuje pojedine pojave ne samo u opće za cielu zemlju nego i napose za žiteljstvo gradsko, a napose opet za žiteljstvo ladansko, a dobro je učinio, da je u svom razlaganju pojedine pojave prispodabljao ne samo po okruzima nego i s drugim državama, samo bi nam bilo milo, da se je kod te prispodobe više osvrtao na prilike u Hrvatskoj. On doduše kod nekih poglavljah to čini, kao što na primjer kod prosječne dobe života, kod pismenosti, kod žiteljstva po duševnim i tjelesnim nedostatcima, ali kod drugih prilika kao što na prjmjer kod gustoće žiteljstva, kod razredbe žiteljstva po spolu itd. ne uzima obzira na nju. Pogledom na plemensku srodnost naroda hrvatskoga i srpskoga držmo, da nam je u prvomu rodu dužnost medjusobno prispodabljati pojave jednoga i drugoga naroda i proučavati životne njegove prilike; znanost nesmije ići tragom dnevne politike. Ako igdje, to nam je u tom obziru otvoren put na statističkom polju kraj vrstnih radnja, kojimi se ponositi može kraljevina Srbija sa svojim statističkim uredom i kraljevina Hrvatska sa svojim.

Od svih poglavja najobsežnije i vrlo pomno obradio je pisac poglavje 14 „stanovništvo i po zanimanju“, te će nam njegovo razlaganje osobito dobro doći kad bude štampana Zoričićeva radnja o sličnom prijedmetu u radu naše akademija, jer ćemo tada moći potanko prispodabljati naše pojave toga skupa s onim u kraljevini Srbiji.

Moglo bi se možebit s koje strane prigovoriti, što se pisac u ovoj svojoj razpravi ne upušta u potanje iztraživanje uzroka i posljedicah pojedinih pojava, tę što se usljed toga dublje ne istražuje razvoj njihov, ja medjutim toga gospodinu piscu ne zamjeravam, jer njegov postupak potpuno odgovara svrsi same publikacije, on se je, kako se iz svega razabire, držao načela, da mu je što jasnije predočiti istražene pojave te uporabu ove publikacije omogućiti i onima, koji nijesu vični manipulirati s tako velikim brojevnim materijalom, kakov je sadržan u popisu žiteljstva, a to je pisac u punoj mjeri postigao.

U drugom grafičkom dijelu priobćuje publikacija 13 lijepo izradjenih kartograma i 10 diagrama, u kojih se raznim načinom prikazuju neki rezultati popisa žiteljstva.

U trećem napokon dijelu, koji obuzima 28 štampanih araka, sadržan je tabelarni dio, u kojem se proglašuju redomice konačni rezultati popisa i to ponajprije „po varošima i varošicama“, zatim „po srezovima“ i napokon „po okruzima“.

U ovom trećem dijelu označene su isto tako kao što i u prvom sve glave odnosnih skrižaljaka, a u grafičkom dijelu svi natpisi odnosnih kartograma i diagrama i jezikom francuskim. Uslijed toga pruža se ovom pu-

Digitized by Google

blikacijom ne samo publici hrvatskoj ili srpskoj, nego u obće cjelokupnoj svjetskoj knjizi na uporabu obilna statistička gradja, kojom bi se u prvom redu imali služiti pisci na slavenskom jugu. Mi s naše strane što toplije preporučamo ovu publikaciju, koja bi na čast služila svakoj državi bez iznimke. — Ciena je knjizi 12 dinara. *Dr. Fran Vrbanić.*

Правник, лист за правне и државне науке (uredjuju ga Jovan Aćimović i Milenko dr R. Vesnić, a izdaje srpsko pravničko društvo) sv. 10. i 11. oktobar — novembar, sadržaje: Hipoteka na sopstvenoj stvari, od dra. Nikole Ogorelice — Dužnosti vladavca u slododnoj državi, od Rugera Bonghi. — O položaju čovjeka u porodici, opštini i državi, od A. Antića. — O gradjanskom položaju stranaca u Italiji, od Vl. Pappafave. — Književni pregled. — Glasnik.

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje društvo „Pravnik") sv. 1. za mjesec siečanj 1894. sadržaje: Zadav ili ara, od dra. R. Bezek-a. — Pravniška kronika 1893. leta. — Iz pravosodne prakse. — Iz upravne prakse. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

Le statut de Raguse. Codification inedite du XIII. siècle, par V. Bogišić. Paris 1894. 8° 44. Ovaj veoma zanimivi bibliografski spis našega znamenitoga pravnika, sadanjeg ministra pravde u Crnoj gori, V. Bogišića o dubrovačkom statutu, neizdanoj kodifikaciji iz XIII. vieka (g. 1272.) štampan je najprije a časopisu „La Nouvelle Revue de droit français et etranger" u brojevih za srpanj i kolovoz prošle godine, odakle je evo u posebnu knjigu preštampan. Mi upozorujemo naše čitatelje, na ovu razpravu, tičuću se naše pravne poviesti, te im ju toplo preporučamo.

Хипотека на сопственој ствари или т. зв. власничка хипотека, od dra. Nikole Ogorelice. Biograd 1893. 8°. 63. Ova je razprava našega vrlog suradnika napose štampana iz „Pravnika", u kojem je, kako je našim čitateljem poznato, g. 1893. izašla, a sadržaje: predgovor, pojam, praktičnu važnost vlastničke hipoteke i njene posljedice, vlastničku hipoteku u austrijskom gradjanskom pravu i u gradjanskom pravu kraljevine Srbije, te konačno dodatak. Ovu će razpravu, kako se već iz sadržaja vidi, i naši čitatelji sa zanimanjem moći čitati, pak im je s toga preporučujemo.

Tumač općemu austrijskomu gradjanskomu zakoniku. Napisao Adolfo *Rušnov*, viećnik kr. banskoga stola. — Knjiga prva §§ 1—530. Zagreb, 1893. — Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch). 8°; strana 1—719; ciena 4 for. 20 nč. (Nastavak.)

Reasumujuć zaključuje pisac ta svoja razmatranja time, što nabraja ona prava, koja je teorija u vrieme kodifikacije gradjanskoga zakonika smatrala stvarnimi, pak ističe pogriešnost nazora starije teorije, koja je medju stvarna prava ubrajala i nasljedno pravo; dočim se glede posjeda

Digitized by Google

— protivno nauci Rande — izrazuje, da nauci o posjedu imade mjesta medju stvarnimi pravi, u koliko se smatra posjed kao pravom zaštićeni odnošaj osobe prama stvari (§ 323.).

Prvo poglavje I. razdjela započima g. pisac uvodnim tumačenjem o posjedu u obće i njegovoj naravi.

Svaki čovjek treba za podmirivanje svojih životnih potreba stanovitu količinu predmeta mrtve prirode. Tih predmeta ne može svagda u onom času, kad ih uztreba, naći i nabaviti; s toga ih mora imati za buduću potrebu u pripravi; a u tu svrhu mora se staviti prema stvari u takav položaj, da će moći s njom razpolagati u svoje svrhe, te nepoznati uticaj trećih odbijati. Po tom je posjed najvažniji elemenat gospodarskoga života, ter prirodni izvor i tvorna snaga svih imovinskih prava, kako je to liepo i obširnije razložio dr. Burckhard u svom sistemu privatnoga prava (§ 113. II. dio).

Valjano shvaćanje detencije i posjeda mnogo doprinaša dobrom razumjevanju ostalih pravnih inštituta, jer se isti poput karike lanca uz posjed vežu,

Već u uvodu k partiji „o posjedu“ ističe g. pisac svom jakosti protivno nazoru Rande, da je posjed ne samo faktum, već i pravo, i to stvarno pravo. To pitanje je obširno razmotreno, što Stubenrauch ne radi, jer se čini, da ga isto mrzi, posto ga nazivlje „školskim pitanjem.“

Pisac zastupa pravno načelo, da predmetom posjeda mogu biti samo ona stvarna prava, koja dopuštaju opetovano vršenje njihova sadržaja, ter zaključuje, da je mnienje onih opravdano, koji tvrde, da pravo zaloga nije predmetom posjeda; jer je prodaja založene stvari bitni sadržaj toga prava, a ta se ovdje jednim činom konsumira. Tumač se je ovdje držao skroz Rande, uz koga je pristao i pisac zaštite posjeda: dr. Mallin; dočim su protivnoga nazora Arndts, Unger i Exner.

Žalimo, da ovo pitanje nije obširnije razmotreno, na poseb, što i protivnom mnienju više pomnje posvećeno nije; jer ne ima dvojbe, da je u praksi stvar ta važna, pošto valja biti na čistu o tom, kako će zalogodržac do izmaklog mu zaloga doći, da li je sam ili tek vlastnik zaloga — dužnik — ovlašten na uporabu posesornih sredstva.

O prepornom pitanju u teoriji, da li je moguć posjed obligatornih prava, bio je g. pisac obširniji od tumača dra. Derenčina; ali ni on nije bio prerečit.

Praksu će zanimati smjer i način, kojim su protumačene ustanove § 321. do 323.

Obzirom na uredbu javnih knjiga, po kojih se svaka nekretnina imade u iste unieti, izriče naš gradjanski zakonik u §-u 321. pravilo, da onaj, koji želi zadobiti zakoniti posjed stvarnoga prava na nepokretnine, imade svoje pravo upisati u gruntovnicu. Taj posjed nazvan je tabularnim, — uz

Digitized by Google

koji je — gledom na mnogo ustanova gradj. zakonika — dozvoljen te zakonom priznat i naturalni posjed.

Imade u teoriji uglednih zastupnika mnienja, da tabularni i fizični posjed nisu koordinirani pojmovi, pak da s toga tu valja govoriti samo o faktumu knjižnoga unosa stanovitoga stvarnoga prava, koji radja izviestnimi posljedicami. — Stanovište, koje pojedinci u tom zamršenom pitanju zauzimaju, od bitnog je upliva po riešenje pitanja, da li za dosjelost prava na nepokretnu stvar treba uz upis u javnih knjigah na ime dosjedioca i fizični posjed.

Naš tumač odgovara na to pitanje kod §-u 1467. niečno.

Kad bi se mi ovdje upuštali u pobliže razmatranje toga pitanja, morali bi ponavljati ono, što je u „Mjesečniku" jur pobliže izvedeno i to povodom razprave prof. dra. Fr. Spevca, pak s toga čitatelje na to pitanje tek upozorujemo, — spomenuti ćemo samo jošte to, da naš tumač ne riešava slučaj iztaknute kolizije izmedju dovršene dosjelosti temeljem faktičnoga posjeda i tabularne dosjelosti bez fizičnoga posjeda. Naše je nemjerodavno mnienje, da će tu vrieditи ona: „in pari causa possessor potior haberi debet", i to posesor faktični, a ne fiktivni (§ 324. zadnja stavka i § 374.)

§ 323. ne sadržaje pravne predmjeve u podpunom smilu toga pojma, jer da je tomu tako, tada nebi ni stečenja prava dosjelošću (§ 1460, 1467.), ni kod publicianae (§ 372.) trebalo uz dokaz činjenice posjeda dokazati tužitelju valjani pravni naslov. Tu je dakle izrečeno tek obće pravno načelo: „actore non probante reus absolvitur". Posjednik — kao tuženik — oslobodjen je tereta dokaza sve dotle, dok tužitelj ne dokaže jače pravo na posjed stvari (jus possidendi), niti je — po izričnoj ustanovi §-a 324. o. g. z. — proti posjedniku dozvoljena uzazivna tužba (§ 599. g. p. p.).

Te ustanove, — koje je osobito starija judikatura loše shvaćala — razjašnjene su u tumaču takovom preciznošću, da će ne malo doprinieti valjanom shvaćanju o teretu dokaza.

Pojam poštenoga posjeda označen je u §-u 326. Poštenje je uviek quaestio facti, koju će imati sudac (§ 328.) u svakom konkretnom slučaju uvaženjem svih okolnosti riešiti.

Stranka, koja u parnici uztvrdi nepoštenje posjeda protustranke, mora zato doprinieti dokaz; u dvojbi nastupa predmjeva (§ 328.), da je posjed pošten.

Kod §-a 326. namiće se pitanje, da li je dopušten dokaz malae fidei samo sa dokazom sa indiciji, t. j. posredno izpravnim zaključivanjem iz čina posve dokazanih (§ 105. g. p. p.), — ili da li se taj dokaz može doprinjeti i odlučnom prisegom?

Tu se mnienja razilaze.

Jedni tvrde, da je „znanje" činjenica, ter da neima razloga odlučnu prisegu izključiti kao sredstvo dokaza za istu; jer da svaka stranka o

Digitized by Google

svom vlastitom znanju prisegu položiti može, radi li se pako o znanju protivnikovom, to će deferent navratiti neuzvrativu odlučnu prisegu.

Drugi su protivnoga nazora i navadjaju: Znanje je psicholožko stanje, koje se otimlje neposrednom opažanju, jer je unutarnji produkt duše; s toga se o istom neda direktno voditi dokaz, već tek o činjenicah, iz kojih se nuždno mora na uztvrdjeno znanje, zaključivati. Kad bi se vodio direktni dokaz o znanju, bila bi prisega neuzrativa, ter bi time nepošteni posjednik bez moguće ingerencije protivnika, već a priori mogao sam o svojih pravih suditi; a to se protivi glavnim načelom dokazivanja odlučnom prisegom. § 326. ne sadržaje ino, već materijalnim zakonom i različno od propisa gradj. p. postupnika opredieljeni način dokazivanja nečijeg „znanja" ili „neznanja", na koje se imade zaključiti „iz uzroka vjerojatnih" ili „iz okolnostih."

U praksi je riešenje toga pitanja važno, a pošto je isto donjekle u savezu i sa materijalnim pravom; žalimo, što se tumač istoga ni riečju taknuo nije. To je bilo tim nuždnije, jer do sada tumača procesualnoga prava ne imamo, a našom judikaturom za sada jošte u tom pogledu stalan pravac odsiečen nije.

U našem gradj. zakoniku nije nit na kojem mjestu izraženo načelo rimskoga prava, po kojem bi dopušteno bilo odbiti od tražbine poštena posjednika, — koju ovaj imade u ime naknade potrebnih troškova na stvar, — vriednost po njem ubranih plodova i prihoda u obće. S toga naš tumač to pitanje riešava tako, da pošten posjednik nije dužan tu vriednost uračunati u naknadu za troškove potrebne i koristne, a upire to svoje mnienje čvrsto na ustanovi §-a 330., po kojoj fructus separati postaju vlastnost poštenoga posjednika. Scienimo, da se je tumač u tom tom pogledu opravdano (§-a 330.) udaljio od protivnih nazora, koje je i dr. Derenčin u svojem tumaču s razloga pravičnosti usvojio.

Način, kojim je naš gradjanski zakonik u §-a 336. riešio pitanje: „da li i kada imade nepošteni posjednik pravo na naknadu troška, koju je imao za stvar, držanu u posjedu, dao je povoda najraznovrstnijem tumačenju. Držimo, da će u tom pogledu naš tumač biti dobrim vodićem prakse. Isti se slaže sa Stubenrauchom, dočim je tumač dra. Derenčina protivnog mnienja, pak će s toga biti poučno, da čitatelj oba mnienja u slučaju potrebe prispodobi; to će biti tim lasnije, jer su oba nazora u tumaču razmotrena.

Tumačenje §-â 339. do 344. obradjeno je osobitom pomnjom, ter obilnijom uporabom judikature cislitavske, pak nam je dokazom, da je to rezultatom temeljite studije. Ne griešimo, rečemo li, da je tu ovaj naš novi tumač dosadanji stari u mnogo čemu pretekao.

Digitized by Google

G. pisac razpravlja stvar sliedećim redom:

1) kakav ima biti posjed, koji se zaštićuje tužbom smetana posjeda po §-u 339.;
2) u čemu može sastajati smetanje, odnosno kako se ono počiniti može;
3) tko može ustati kao tužitelj;
4) tko može biti tužen;
5) što ima tužitelj dokazati;
6) kako imade glasiti tužbeni zahtjev;
7) kakove prigovore može tuženik učiniti;
8) kakov je postupak na tužbu radi smetana posjeda?

Već ovaj razporedaj pokazuje, da je to pitanje koli s teoretskog, a najpače s praktičnoga gledišta sgodnim načinom razmotreno. Čitajuć tumačenje svakog pojedinog iztaknutog pod 1—8 pitanja, osvjedočavamo se, da su ista protumačena do najsitnijih tančina 'osobitim obzirom na ustanove našeg novog zakona, u slučajevih smetana posjeda od 8. svibnja 1890.

Tu će osobito praktični pravnici naći mnogo pouke, i za cielo obilnom hvalom nagraditi trud vrlomu piscu.

Ovdje je iztaknuta razlika izmedju smetanja posjeda i poljskoga kvara, ter su shodno citirani i propisi zakona o poljskom redarstvu od 14. siečnja 1873. (sbor. kom. 9.)

Kod ove partije imao je g. pisac pred sobom i djelo hrvatske pravne literature dra. Mallina: „Zaštita posjeda“, ter opažamo, da je istomu dostojnu pažnju posvetio. Pomni čitatelj primietiti će, da se oba pisca u svemu ne slažu u nazorih, kako valja odgovoriti na pitanje: „imade li se i neistinitomu posjedniku pružiti posjedovna zaštita?“ Razna su im mnienja, a to je sasvim prirodno, jer ne polaze s istog stanovišta gledom na pravni sadržaj posjeda.

(Sliedi.)

VIESTNIK.

(Upravni odbor „pravničkoga družtva“) držao je dne 9. siečnja 1894. redovitu sjednicu, u kojoj je medju ostalimi predmeti javljeno, da su Antun *Donati* i Josip *Wadowitz* koncem godine 1893. izstupili iz pravničkog družtva, zatim su primljeni za članove pravničkoga družtva počam od 1. siečnja 1894. gg. Samuel *Spiller*, pristav I. razreda kod kr. sudbenog stola u Mitrovici, Ivan *Jozić*, sudbeni viećnik II. razreda kod kr. sudbenog stola u Belovaru, Gjuro pl. *Domin*, pristav I. razreda kod kr. kotarskoga suda u Križevcih, Matija *Rožman* pristav II. razreda kod kr. kotarskog suda u Klanjcu i Aleksander *Vaić*, prislušnik kod kr. kotarskoga suda u Koprivnici. G. Milan *Rojc*, odvjetnik u Belovaru, prijavio je, da će u skupštini pravničkoga družtva razpravljati o temi „rapsodične misli o budućnosti kaznenoga prava“. Oglas skupštine i poziv na nju nalazi se na zadnjoj strani ovoga broja „Mjesečnika“.

Digitized by Google

Iza kako je družtveni blagajnik g. dr. Josip *Pliverić* izviestio o stanju družtvene blagajne, bude sjednica zaključena.

(Sa hrvatskog sveučilišta.) Njegovo Veličanstvo dozvolilo je previšnjim riešenjem od 5. siečnja 1894. razdvojenje učiteljske stolice za mineralogiju i geologiju, te ustrojenje po jedne, prema okolnostim sa redovitim ili izvanrednim profesorom popunit se imajuće, posebne učiteljske stolice za mineralogiju, te za geologiju i poleontologiju na mudroslovnom fakultetu previšnje ime nosećega sveučilišta u Zagrebu. Istim previšnjim riešenjem imenovalo je Njegovo Veličanstvo profesora zagrebačke realke dra Mihajla *Kišpatića*, te pristava mineraložko-geologžkoga zemaljskoga muzeja u Zagrebu dra. Dragutina *Gorjanović-Krambergera* izvanrednimi profesori, i to prvoga za mineralogiju, potonjega pak za geologiju i paleontologiju.

(Statistički odsjek u Bosni i Hercegovini.) Zajedničko ministarstvo odobrilo je, da se od 1. siečnja 1894. ustanovi statistički odsjek kod zemaljske vlade i naimenovalo je dvorskog perovodju c. kr. statistične centralne komisije dra. Ferdinanda *Schmida* privremenim vladinim tajnikom povjerivši mu upravu spomenutog odsjeka.

Imenovanja. Imenovani su: kr. kot. predstojnik Dragutin *Jagić* tajnikom županije varaždinske, Dragutin *Butterweck* viećnički tajnik banskoga stola, Andrija *Smodek* sudbeni pristav I. razreda i Vatroslav *Hondl* tajnički pristav banskoga stola, sva trojica u službovanju kod tajničtva kr. stola sedmorice, viećničkimi tajnici kr. stola sedmorice; sudbeni pristavi I. razreda Milan *Rajnović* u službovanju kod tajničtva kr. banskoga stola, dr. Jovan *Veličković* kod kotarskoga suda u Sisku, te dr. Stjepan pl. *Orešković* u službovanju kod tajničtva kr. banskoga stola, viećničkimi tajnici kr. banskoga stola, Aleksander *Strohal* zamjenik kr. drž. odvjetnika II. razreda u IX. nadnevnom razredu, u službovanju kod kr. državnog nadodvjetničtva u Zagrebu, zamjenikom državnog odvjetnika I. razreda extra statum, te Lavoslav *Hirschenstein* zamjenik kr. drž. odvjetnika II. razreda u X. nadnevnom razredu u Belovaru, zamjenikom kr. državnog odvjetnika II. razreda u IX. nadnevnom razredu, ter su ostavljeni obojica na njihovih dosadanjih službenih mjestih; dr. Josip *Mudrovčić* perovodjom kr. zemaljske vlade I. činovnoga razreda, dr. Eduard *Moses* pravni vježbenik kod kr. kot. suda u Ivancu i Emanuel *Lopašić* pravni vježbenik kod kr. sudbenogu stola u Zagrebu prislušnici u obsegu kr. banskoga stola; nadalje imenovani su kotarskimi predstojnici: županijski perovodja i upravitelj kr. kot. oblasti u Ludbregu Martin *Dragolić*; perovodja kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade i upravitelj kr. kot. oblasti u Pisarovini Julijo pl. *Junkovich*; županijki perovodja kod kr. županijske oblasti u Varaždinu Božidar pl. *Kukuljević*; kotarski pristav I. razreda i upravitelj kr. kot. oblasti u Vojniću Šime *Pavičić*; kot. pristav I. razr. i upravitelj kr. kot. oblasti u Slatini Anton pl. *Mačvanski*; kot. pristav I. razreda u službovanju kod kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove, Antun *Kolmanić*; kot. pristav I. razr. i upravitelj kr. kot. oblasti u Kutini Jakov *Šnajdar*; kot. pristav I. razreda i upravitelj kr. kot. oblasti u Klanjcu Milan *Radančević* i kot. pristav I. razr. i upravitelj kr. oblasti u Daruvaru Mihajlo *Makkay*, — ter su ostavljeni svi na dosadašnjem službenom mjestu, zatim kotarskimi pristavi I. razreda kot. pristavi II. razr.: Antun *Gavez* u Petrinji, Emilijan *Horvatić* u Osieku, Franjo *Takšić* u Staroj Pazovi i dr. Milan *Novak* u službovanju kod kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, ter su ostavljeni svi na dosadašnjem službenom mjestu, po tom kotarskimi pristavi II. razreda perovodni vježbenici: Nikola

Digitized by Google

Žažinec, sad u Djakovu, kod kr. kot. oblasti u Vinkovcih; Josip pl. *Mihalović*, kod kot. oblasti u Slunju; Ferdo *Juzbašić*, kod kr. kotarske oblasti u Vukovaru; Nikola *Butković*, kod kr. kot. oblasti u Gračacu; Ernest pl. *Grabarić*, kod kr. kot. oblasti u Kutini; Rudolf *Petrik*, kod kr. kot. oblasti u Irigu; Mirko *Švarc*, kod kr. kotarske oblasti u Novom; Janko *Sokolić* kod kr. kot. oblasti u Vrginmostu i dr. Viktor pl. *Vuković*, kod kr. kot. oblasti u Zagrebu, — svi extra statum, ter su ostavljena potonja osmorica na dosadašnjem službenom mjestu, konačno kotarski pristav II. razreda kod kr. kot. oblasti u Djakovu, Josip *Sudarević*, županijskim perovodjom, ter je ostavljen na dosadašnjem službenom mjestu i svršeni pravnik Stjepan *Juzbašić* perovodnim vježbenikom u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade.

(U Bosni i Hercegovini) imenovani su: kot. predstojnik I. razr. Jovan *Sekulić* i vladin podtajnik dr. Alois *Pobudkiewicz* kod I. odieljenja zem. vlade vladinimi tajnici, kotarski predstojnik II. razreda dr. Micieslav vit. *Madurowicz* u Bugojnu kot. predstojnikom I. razr., okružni povjerenik i kotarski upravitelj Petar *Todorović* u Glamoču kot. predstojnikom II. razreda a vladin perovodja Fridrik grof *Wallis* kod I. odieljenja zem. vlade, vladin perovodja Jovan *Strauss* kod kot. ureda u D. Tuzli i vladin perovodja na upotrebi kod ministarstva dr. Teodor *Zurunić* vladinimi podtajnici, politički pristav I. razr. i upravitelj izpostave u Goraždi Franjo *Lukatella* okružnim povjerenikom, politički pristavi I. razreda Ilija *Petrović* kod I. odieljenja zem. vlade, Franjo *Večerina* kod kot. ureda u Trebinju, Kosta *Ćuković* kod kot. ureda u Sarajevu i Nuredin beg *Azubagić* kod seoskog kotarskog ureda u Mostaru i politički pristavi II. razr. Karlo *Bähr* kod I. odjelenja zem. vlade, kao i Artur *Marczell* kod kot. ureda u Gackom vladinimi perovodjami; dalje politički pristavi II. razreda Mihajlo *Murko* kod kotarskoga ureda u Bjelini, Jovan *Petrovicz* kod kotarskoga ureda u Prijedoru, Josip *Staschko* upravitelj izpostave u Varešu, Adalbert *Erös* pl. Bethlenfalva i dr. Gjorgje *Grassl* obojica u I. odjelenju zemaljske vlade političkimi pristavi I. razr.; najzad privremeni perovodni vježbenici dr. Anton *Neug* kod kotarskoga ureda u Petrovcu, Andrija *Jasica* kod kotarskog ureda u Jajcu, Josip *Melzer* kod kot. ureda u Gradišci, dr. Ladislav *Zima* kod kot. ureda u Krupi, Jovan *Rauch* kod kot. ureda u Stocu i Teobald pl. *Rabatić* kod kot. ureda u Konjicu privr. polit. pristavi II. razreda, šerijatski sudija Sadik ef. *Džumhur* definitivnim činovnikom bos.-herc. uprave, sudski pristav manje pristojbe kod vrhovnog suda dr. Jaroslav *Huša* sudskim pristavom veće pristojbe, pravni praktikant kod c. kr. zemaljskog suda u Brnu dr. Jakov *Eisler* privremenim auskultantom kod okr. suda u Bihaću i privremeni šerijatski sudija kod kot. ureda u Gackom Mehmed ef. *Ugljen* definitivnim činovnikom bos.-herc. uprave, te konačno perovodni vježbenik c. kr. statistične komisije dr. Pavao *Hopfgartner* privr. perovodnim vježbenikom.

(Reaktiviranja.) Njeg. ces. i kr. ap. štolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 1. prosinca 1893. dozvoliti reaktiviranje umirovljenoga kot. sudca dra. Vladoja *Valenka*, uz dodieljenje istoga sudbenomu stolu u Varaždinu, zatim je reaktiviran umirovljeni kot. pristav II. razr. Ivan *Martinović*, ter je dodieljen na službovanje kr. kot. oblasti u Klanjcu.

Premještenja. Premješteni su: Mirko *Mihaljenović* sudbeni pristav kod kr. kot. suda u Djakovu k onomu u Sisku, Luka *Margetić* kotarski sudac u službovanju kod sudbenog stola u Mrtrovici k onomu u Požegi, Mato *Vrkljan* kot. pristav II. razreda od kot. oblasti u Gjurgjevcu k onoj u Novommarofu,

Digitized by Google

Ivan pl. *Ožegović* kot. pristav II. razreda od kr. kot. oblasti u Novommarofu k onoj u Gjurgjevcu, županijski perovodja Lucijan *Brozović*, izaslanik za provadjanje potajnih dioba, iz Krapine kr. kot. oblasti u Otočac, te su mu povjerene agende izaslanstva za provadjanje potajnih dioba u upravnih kotarih Otočac, Perušić i Gospić; kotarski pristav Milan *Ključec* iz Zlatara kr. kot. oblasti u Krapini, te je imenovan izaslanikom za provadjanje potajnih dioba u upravnih kotarih Krapina i Zlatar; a kotarski pristav Stjepan *Tušek* iz Otočca kr. kot. oblasti u Belovar.

(U Bosni i Hercegovini.) Kot. predstojnik II. razreda Artur *Jordan* premješten je iz Ključca u Kladanj, a političkom pristavu I. razr. kod kot. ureda u Ključcu Josipu *Kellneru* povjerena je uprava tamošnjeg kot. ureda.

(Pravo odvjetovanja) podieljeno je dru. Mavri *Herzogu* u Slatini, dru. Eduardu *Kürschneru* u Požegi i dru. Samuelu *Singeru* u Zagrebu.

Stečaji.

Veljača. Mijo *Boben*, protokolirani trgovac u Karlovcu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 6. prosinca 1893 br. 17271 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Robert Siebenschein, odvjetnik u Zagrebu, zamjenik dr. Ivan Novotny, odvjetnik u Karlovcu. — Rok prijavni do 21. veljače, ročište 22. veljače 1894.

— Vilim *Kolman* u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 5. siečnja 1894. br. 164 gr.) Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Jakob Šalamon, zamjenik dr. Dragutin Goldmann, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 14. veljače, ročište 17. veljače 1894.

Travanj. Ostavinska imovina iza Josipa *Kohna* neprotokoliranoga trgovca u Krapini. — Kr. kot. sud u Krapini (odluka od 16 prosinca 1893. broj 10567 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj Franjo Barbot, zamjenik dr. Josip Majcen, odvjetnici u Krapini. — Rok prijavni do 13. travnja, ročište 20. travnja 1894.

Skupština pravničkoga družtva u Zagrebu.

Dne 10. veljače t. g. u četiri sata i pol poslje podne obdržavati će se u sveučilištnoj sgradi (dvorana za državne izpite) skupština pravničkoga družtva, na kojoj će družtveni član g. *Milan Rojc*, odvjetnik u Belovaru, razpravljati o temi:

Rapsodične misli o budućnosti kaznenoga prava.

Umoljavaju se gg. članovi pravničkoga družtva, da izvole, na skupštinu u što većem broju doći.

Digitized by Google

Državopravni položaj monarka.

Napisao dr. ***Hugo Štefanić.***

(Nastavak.)

Tu mu u zgodan čas dolazi u pomoć germansko shvaćanje o mogućnosti diobe vlastničtva. Samo zaboravlja Bernatzik, da se sve monarkične moderne države nisu mogle razvijati na tih germanskih nazorih, pa da već i zato nebi njegovo riešenje moglo tražiti u obće priznanja i uporabe za sve moderne monarkije, a još manje za monarkiju Aristotelovu. Diobu vlastničtva drži pravno mogućom, jer glavni kriterij prava u obće jest žaštićen interes, a onda tek volja. To je istina, samo da su oba momenta jednake vriednosti. Kod diobe vlastničtva postoji izmed svih dionika vlastničtva identičan interes, ali dakako više volja. Nu identični interes sjedinjuje sve te volje u jedinstvo. Preneseno to na istodobno pravo monarka i države na državnu vlast znači, da, prem su tu dvie različite volje i sfere, identični interes, koji obje volje imaju na državnoj vlasti, uzdržaje samo jedinstvo državne vlasti unatoč višekratnog vlastničtva.

Tu identičnost interesa vrlo zgodno karakteriše Jellinek[1]. „Pravni interes stanovite osobe, da bude monarkom, ne može nikad biti i pravni interes države. Država nema prava na stanovitu vladarsku osobu, inače bi bilo odreknuće priestolja jednostranom voljom monarka ne moguće. Kao što nije interes države za ustavno izvršivanje državne vlasti ujedno pravni ineres monarka. Dapače državni interes traži od monarka dužnosti. Zaista ne može se ozbiljno tvrditi, da je ustavno ograničenje monarka njegov interes, te prema tomu njegovo pravo". Stavimo se za jedan čas na stanovište Bernatzikovo. Monark ime pravo na državnu vlast kao kakovo privatno stečeno pravo. Za stečenje prava treba kakvog naslova. Gdje je naslov pravu monarka na državnu vlast? Bernartzik si doduše ne stavlja tog pitanja, ali bez dvojbe taj naslov mora biti javno-pravni; mora se osnivati na objektivno-pravnoj normi, što se jasno vidi odatle, jer Bernatzik belgijsku kraljevinu priznaje monarkijom, prem kralj belgijski na državnu vlast u Belgiji nije imao drugoga pravnoga naslova osim onog, što mu

[1] System str. 138, opazka 1.

Digitized by Google

ga je sam ustav dao. Isto to dokazuje i izborna kraljevina, koju drži takodjer monarkijom. Ako je pravo belgijskoga kralja „stečeno“ i kao „privatno“ onda je svakako isto tako i pravo naroda na sudjelovanje pri zakonodavstvu i u drugih u ustavu naznačenih pravih. Zar to nije onda isto tako „vlastito pravo“ naroda, kao i ono kraljevo; zar nije to pravo naroda u ustavu isto tako zaštićeno, ako ne i u jačoj mjeri, kao i ono kraljevo; zar nisu onda ovdje dva monarka, kojih pravo na državnu vlast konkurira još i sa onim državne osobnosti tim više, što obseg ovlaštenja ne tangira pravnu narav položaja monarka? Puno lakše je onda juristički shvatiti položaj špartanskih kraljeva, nego onaj modernih monarka!

Ako Bernatzikova konstrukcija vlastitog prava na državnu vlast već unutar same monarkije ne može da protumači sve pojave državnog života, još nanje je to kadra, kad se monarkija uzporedi sa republikom. Bernatzik uzporedjuje pravni položaj monarka sa onim predsjednika republike svakako za to, jer i ovdje i ondje jedna fizička osoba „monark“ ima vlastito pravo na državnu vlast, predsjedniku je samo delegirano izvršenje iste; on ne vrši vlast uslied vlastita prava; .... je li držalac (Inhaber) najvišeg ureda samo punomoćnik, sluga države, a da ne posjeduje prava na svoj položaj, onda je takav ustav republika... Sada nam je jasno, ... zašto je po pojmovnu oznaku svejedno, da li se monark bira ili on priestolje nasliedjuje, da li je odgovoran ili ne, da li ima svoju vlast dieliti sa drugimi organi, parlamentom i sudovi ili ne, zašto mora napokon i broj vladara biti posve irelevantan“.[1] Ponajprije moram priznati, da meni sve to nikako nije jasno. Jer ako sve to i dopustimo, te pridodamo, da bi još i onda postojala pravno monarkija, „kad bi ukupno zakonodavstvo jedino parlamentu bez svakog sudjelovanja kraljeva pristojalo“[2] te da bi se kralju njegovo pravo sasvim ustavnim putem jednog liepog dana oduzeti moglo; e pa u čem se onda još razlikuje „pravo“ kraljevo od vlasti predsjednika; u čem se pokazuje vlastito pravo kralja na vlast državnu napram jednostavnoj ovlasti predsjednika vladati?“ Zašto baš da je pravo ustavnim putem izabranog kralja „wohl erworbenes Recht“, dočim pravo isto tako izabranog predsjednika nije; zar je pravo Ljudevita XVI. ili cara Don Pedra na vlast državnu bilo jače zaštićeno, nego li što je danas ono Carnotovo ili Clevelanda? Nu hajdemo dalje. Bitni kriterij državne vlasti jest vladanje (Herrschen). Ali vrhovno vladanje u republici ne stiče se u djelokrugu predsjednika, niti se vladanje u obće u njegovom djelokrugu izcrpljuje. Trebalo je dakle monarku, da ne rečemo jedino, svakako i drugi organ suprotstaviti tim više, što se u njem vrhovno vladanje koncentrira; trebalo je uzporediti pravni položaj monarka sa onim

[1] Bernatzik, Republick str. 29.
[2] Bernatzik, Republik str. 46.

Digitized by Google

republikanske zakonodavne skupštine, jer bar ovdje valjda ona može toliko, koliko i „svaki žandar i pazitelj zapora".[1] Pa do čeg bi tu Bernatzik došao, da je monarku suprotstavio i djelotvorno doduše nesposobni narod, ali koji se u republici smatra organom cjelokupne vlasti državne? Hic Rhodus, hic salta! Došao bi, do čeg nije smio da dodje, a do čeg ćemo mi da dodjemo. Vlastito dakle pravo bez obzira na pravac i obseg državne vlasti, to je alfa i omega.

U državi republikanske forme smatra se narod izvorom i središtem sve vlasti, njemu je ustavom zajamčeno pravo, da izključivo vrši državnu vlast po svojih zastupnicih u pojedinih pravcih. Zar to pravo naroda nije isto tako vlastito, kao i kraljevo u monarkiji? Ako nije vlastito, po kom je delegirano; čije je? Nu pustimo za tren narod. Je li valjda narodnoj skupštini po kom pravo na vlast delegirano? Ako da, u čem je onda juristička razlika napram izabranom kralju? Sva pitanja, koja bi si morao Bernatzik sam staviti i riešiti. Dà, ali „die Republik negiert ein Vorrecht irgend jemandes zu herrschen ... das Princip der Republik ist das der Gleichheit".[2] Čudimo se ipak, da uza sve to nemaju žene, djeca, prosjaci, kažnjenici i dr. u republici nikakova pravna upliva na očitovanje volje državne i na vladanje! Uz svu jednakost postoji ipak i pravno nejednakost; njeki imaju pravo na javno djelovanje, drugi ga nemaju. Možda jednom bude i u javnom pravu provedena podpuna jednakost, kao što je u privato-pravnih odnošajih svatko danas pravno sposoban, danas to još nije ni u republici.

Zar nije povreda prava naroda kao vrhovnog organa državnog isto tako povreda cielog državnog ustava u republici, kao i povreda organskih prava monarka u monarkiji? Gdje je veća zaštita prava monarka od one narodnog za slučaj uspješne protupravne povrede? Zar nije po Bernatzikovu nazoru pravno posve moguće lišiti monarka njegova vlastita prava, te monarkiju preobraziti u republiku, kao što je pravno moguće i republiku promieniti u monarkiju? Jedne se okolnosti moramo ovdje dotaći, da nam se nebi možda prigovorilo, da joj se hotomice uklanjamo.

Gdje je taj narod, koji bi trebao, da posjeduje pravo na državnu vlast? Je li on pravno sposoban? Ponovno moramo uztvrditi, da na državnu vlast ne može nitko drugi imati prava, osim državne osobnosti, nećemo li, da napustimo tolikom mukom izvojevanu juristično osobnost te jedinstvo države i državne vlasti, pa ju opet raztvoriti u njene sastavine. „I u absolutnoj monarkiji je subjekt vlasti država, zajednica, ne monark,

[1] Bornhak, Preussischer Staat. I. str. 363. naime drži, da u pruskoj monarkiji zastupstvo narodno ne može toliko, koliko jedan žandar ili pazitelj zapora.

[2] Bernatzik, Republik str. 30.

Digitized by Google

l'Etat c'est moi ne ima državo-pravno nikakova smisla".[1] Kompetencija pojedinih državnih organa jest lih objektivno pravna uredba, ustanovljena u interesu shodnijeg polučenja jedinstvenog državnog cilja, dakle u interesu same države, na koju sam organ, niti osoba organa ne može imati vlastita prava, a da ne ošteti tim pravo same države.

Narod, razumievali mi pod njim bilo ukupnost svih u državnoj zajednici, bilo ukupnost svih ovlaštenih na sudjelovanje kojim god načinom pri očitovanju državne volje, nije pravni pojam, nije nikakva korporacija, to ne posjeduje vlastite volje ni pravne osobnosti, različite od osobnosti svih dionika. Država pozivlja narod ne kao posebnu jurističu osobu, već kao skupinu svih po njoj unapred ovlaštenih, na organstvo u državi, pozivlje ih kao kolegijum, da svojom voljom očituju volju državnu. Podjedno označuje država juristički proces, na temelju kojeg se jedino valjano državna volja očitovati može u volji ovlaštenog organa, te kojim će iz volje množine dionika nastati jedinstvena volja državna. Može to biti jednostavna ili pojačana većina, a i manjina, kao što t. zv. veta i jura singulorum. Država pozivlje kako skupinu ovlaštenika na organstvo, tako pojedinca n dioničtvo u organstvu; pojedinac je samo dionik organa, a ne već za sebe organ. Država može cielu skupinu pozvati, da neposredno sudjeluje pri stvaranju državne volje, kao kod neposredne demokracije; ali ona može cjelokupnu skupinu doduše pozvati na organstvo i za svu vlast državnu, ali ju istodobno proglasiti djelatno nesposobnom u stanovitom pravcu očitovanja državne volje, dočim ju u drugom pravcu držati djelatno sposobnom. To nije ništa neobična, i privatno pravo pruža nam silesiju primjera. Tako može država proglasiti narod ne sposobnim, da sudjeluje neposredno pri stvaranju obće obvezatnih norma, dakle zakona, ali zato ga ipak držati posredno po njegovih representantih posve sposobnim; dočim za neposredni izražaj volje državne, kojim se pozivlje organ, koji će neposredno sudjelovati kod stvaranja zakona, može ga proglasiti djelatno sposobnim. Čin, kojim se postavljaju rapresentanti za izricanje volje državne u stanovitih pravcih, jest čin države, izražaj volje državne; oni, koji pri tom činu svoju volju očituju, jesu organi državni u stalnom pravcu državne volje isto tako, kao i sami rapresentanti za sebe u drugom pravcu. Rapresentanti narodni nisu zastupnici u privato-pravnom smislu. Iza njih nema osobnosti, čije bi interese i prava oni mogli zastupati, jer državna vlast nije vlastnost skupine ovlaštenika birača — naroda, — već vlastnost države same. Birači sami su samo organ za državni čin izbora, ali u toj volji se posredno izražava i volja države u zakonodavnom ili drugom pravcu. Rapresentanti su neposredan organ državni te samostalan i nezavisan od onog organa, koji ga je faktično na organstvo pozvao, organ, za

[1] Allgemeines St. u Marquardsen Handbuch I. str. 28.

Digitized by Google

kog država shodnim drži, da se tim načinom pozove na organstvo. Mogu i drugim procesom biti pozvani, ali uvjek je država, koja ih pozivlje, samo što se pri tom služi različitimi organi. Zato raprezentanti ne primaju uputa niti su odgovorni svojim biračem ili inim organom, koji su jih imenovali, za svoja djelovanja. U očitovanju njihove organske volje očituje se neposredno volja državna, a ne volja onih, koji su ih iza brali. Isti odnošaj nalazimo i u izbornoj monarkiji glede izabranog kralja.

Nu narodno zastupstvo nije neposredan i nezavisan organ državni, već je ono ujedno i rapresentant nesposobnog organa — naroda; u njegovoj organskoj volji rapresentirana je podjedno volja narodna. „Temeljna misao narodnog zastupstva jest, da narod zamišljen kao jedinstvo posjeduje svoju volju na onoj parlamenta. Ali taj rapresentirani narod nema u obće bez raprezentacije nikakove volje".[1] To nije posve korektno, jer narod pri državnom činu izbora očituje svoju volju bez raprezentanta. U svem je tom danas teorija prilično složna. Ali ja sam podjedno pobliže iztakao odnošaj, u kom stoji volja državna, izražena putem naroda pri činu izbora napram volji državnoj, izražavanoj putem rapresentirajućeg organa, o čem teorija ne govori. „K ustavu konstitucijonalne države pripada organ, kroz kojeg treba da narodno mišljenje, tendencije i potrebo će na pravno uredjen način dolaze do izražaja"... veli Laband.[2] Ne reflektiram ovdje na nazore starijih učitelja državnoga prava, kojim pravni položaj organa u obće, a narodnog zastupstva napose u državi nije bio jasan; samo pitam, jesu li ovlašteni birači organ državni samo za mekanični čin glasovanja? Nije li pravni razlog i svrha tomu aktu državne volje sasvim druga, nego li samo glasovanje? Ne označuje li taj akt državne volje direktivu za vršenje državne vlasti u stanovitom pravcu putem novog organa? Jellinek nadovezuje na poznatu Rousseauovu izreku, da su Englezi slobodni samo dok izbori traju: „Ovlaštenik postaje u času izbora državnim funkcijonarom, te se vraća odmah nakon što je tu funkciju obavio medju privatnike".[3] Dopuštam, ali zašto se danas u svietu opaža toliko naprezanje i borba za priznanjem izbornoga prava? Zar samo zato, da ubogi radnik na dan izbora uzmogne glasovati za x ili y, prama tomu, koji će ga taj dan bolje pogostiti? Zar si nebi država i drugim procesom mogla pribaviti ovakovog organa? I stališi su bili organ slične kompetencije, kakvu ima današnje zastupstvo, pa zar se toliko krvi prolilo lih zato, da se birači na dan izbora pod barjakom i uz bandu do birališta prošeću, a inače da ostaje sve po starom? Zašto država nastoji, da rapresentanti ne budu birani samo prama broju ovlaštenih birača, već i prama raznim družtvenim klasam žiteljstva? Zašto država, drži li, da sadanje zastupstvo nije pravi

[1] Jellinek, System str. 146.
[2] Staatsrecht I. str. 308.
[3] System str. 152.

Digitized by Google

izraz volje naroda, (da govorimo sasvim običajnim govorom) apelira na narod? Zar nije tendencija države ista, kad u neposrednoj demokraciji pozivlje kao organa za očitovanje volje u stanovitom pravcu sve ovlaštenike, dočim ga drugdje posebnim aktom svih ovlaštenika imenuje? Laband je natuknuo jezgru, ja sam ju pokušao razjasniti. Samo razlozi shodnosti odnosno nemogućnost neposredne demokracije prisilili su državu, da one, koje pozivlje za svoje posebne organe, podjedno proglasi djelatno nesposobnimi za neposredno očitovanje državne volje, uprav u pravcu, za koji ih je voljna smatrati svojim organom. Sve su to razlozi, da juristički moramo držati opravdanim, da je volja državna očitovana neposredno putem volje narodnih raprezentanta kao posebnog i samostalnog organa državnog, podjedno posredno očitovana putem volje ovlaštenika za izborni akt. Glavno je samo, da volja narodna (ovlaštenika) jednom djelatno nesposobna te rapresentirana u volji posebnog organa, drugi put sama po sebi sposobna organska volja.

Sličan pravni položaj zauzimlje narod t. j. skupina ovlaštenika napram predsjedniku republike; kao što je i pravni položaj ovog napram narodu sličan pravnomu položaju narodne skupštine napram samomu narodu. I on representira narod samo u drugom pravcu njegove djelatne nesposobnosti. Narod nije pravna osoba, nema ni posebne volje pri onih državnih činih, za koje ga je država proglasila organom djelatno nesposobnim, ali u volji svojih rapresentanta postaje ipak djelotvorno sposoban, očituje posredno svoju vlastitu volju. Toliko radi razjašnjenja, prem na sam predmet neposredno ne spada.

Pitamo konačno još jedanput, gdje je pravni razlog, koji bi nas ovlastio, da izabranomu kralju smijemo pripisati njeko vlastito pravo na državnu vlast, a da isto logički nebi morali učiniti i republikanskim rapresentantom, a u zadnjem redu osobito ovlaštenom narodu?

Bernatzik misli, kad bi se sadržaj vlasti držao odlučnim momentom za pravnu razliku republike od monarkije, da „danas u obće već nebi bilo monarkije“,[1] a ja mislim, kad bi vriedila konstrukcija Bernatzikova, da na svietu, niti je bilo, niti će ikad biti republike.

Jedno samo dokazno sredsvo nije se ni Bernatziku kao u obće još nikomu, koji se je na nj pozivao, iznevjerilo, a to je običajni govor. On je dokazao, — kako, vidjeli smo — da se njegova konstrukcija dade uporabiti na sve vlasti, koje se u običajnom govoru nazivlju monarkijami; a to je dosta. Ja mislim, da bi se juristi više dolikovalo, pozivati se jednostavno na ustav i ustavnu izpravu, pa reći: ova i ova država označena je u ustavu monarkijom; na čelu joj je kralj, dakle je to dostatan razlog, da se znanstvenim putem ne smije doći do drugog rezultata, pa mirna

[1] Republik str. 48.

Digitized by Google

Bosna. Obično se i danas govori o narodnom zastupstvu, a znanost je ipak dokazala, da taj običajni govor ne odgovara pravnoj naravi tog odnošaja.

Bernatzikova konstrukcija isto tako slabo prodire u bitnost pravnog položaja monarka, te isto tako ne može da ustanovi pravnu razliku imed monarkije i republike, kao i one teorije, koje su pravni kriterij nalazile u nasliedstvu, neodgovornosti, nesvrzivosti u titulaturah i dr.[1] Da vlastito pravo (ako ga i dopustimo) na državnu vlast u obće bez obzira na obseg i sadržaj, ne može biti mjerodavno za pravni položaj monarka i za jurističkurazliku monarkije od republike podvrdjuje i mnienje onih pisaca, koji dopuštaju mogućnost, koli da u monarkiji bude više organa, koji iz vlastita prava izvršuju državnu vlast, toli da i u republici može biti organa, koji vrše državnu vlast iz vlastita prava. S tim u savezu ćemo razmotriti i pitanje o „nosiocu" državne vlasti.

Georg Meyer[2] usvaja posve pojmovnu oznaku nosioca državne vlasti, kako ju je Fricker postavio: „Nosioc vlasti je subjekt, kojemu pripada vlast kao vlastito pravo; organ pako subjekt ustavom pozvan na izvršivanje vlasti".[3] „Biće države zahtjeva samo pojam organa",[4] s toga „postoji potreba" konstruirati posebnog nosioca državne vlasti ne toliko uslied naravi i bića države, koliko uslied pozitivnih propisa stanovitih ustava.[5] Slovo ustava ima da odluči, da li u kojoj državi u obće postoji poseban nosioc državne vlasti te tko je taj. Nuždno postoji ovakov nosioc državne vlasti u državah, gdje je više organa pozvano, da vrše državnu vlast. U neposrednoj demokraciji i absolutnoj monarkiji nije nuždan, „jer bi taj nosioc ipak bio identičan sa najvišimi državnimi organi".[6] U konstitucionalnoj monarkiji drži Meyer tri slučaja mogućimi. Ili sam monark vrši iz vlastita prava državnu vlast ili ju vrši iz vlastita prava uz monark i drugi koji organ državni ili napokon monark u obće ne vrši vlast iz vlastita prava, dakle nije nosioc državne vlasti, već puki organ. Tu potonju mogućnost vidi Meyer u Belgiji, gdje je u ustavu narod postavljen nosiocem ukupne državne vlasti, te kralju, recimo, „sve njegove ovlasti nepripadaju kao vlastito samostalno pravo";[7] on je dakle pravno jednak predsjedniku današnje represetativne republike. Narod je nosioc državne vlasti ovdje kao i ondje. Obseg vlasti ne odlučuje, pošto dopušta mogućnost,

---

[1] Republik str. 4 sl.

[2] Der Antheil der Reichsorgane str. 9. i Lehrbuch str. 12.

[3] Fricker, Die Verpflichtung des Keisers zur Verkündigung der Reichsgesetze 18.

[4] Georg Meyer, Antheil str. 10.

[5] Georg Meyer, Antheil str. 13., Lehrbuch str. 12. sl.

[6] Georg Meyer, Antheil str. 14.

[7] Georg Meyer, Lehrbuch str. 206.

Digitized by Google

da uz kralja bude i drugi organ nosiocem državne vlasti. Jer Meyer unatoč tomu stanju, drži Belgiju monarkijom; koji pravni razlog luči onda kralja belgijskoga od predsjednika francezke republike u njihovom državopravnom položaju? Drugog izlaza nema, do li običajni govor ili prama stanovištu Meyerovu primjerenije: slovo ustava. U monarka se mogu i po Meyeru, kao što smo kod Bernatzika vidjeli, lučiti dvie strane: na jednoj je organ, ali podjedno na drugoj ovlaštenik državne vlasti. Da li je pravno u obće moguće, da dvie osobnosti imaju vlastita prava na državnu vlast, te da li organ kao takav može biti i ovlaštena osoba u pogledu onog, glede čega je podjedno organ; ta si pitanja ne stavlja Meyer. Svakako bi prije trebalo na ta pitanja odgovoriti tim više, što i Meyer priznaje posebnu državnu osobnost, kojoj kao takovoj pripada i državna vlast, a onda istom u jestnom slučaju moglo bi se govoriti o shodnosti pojma nosioca u državnom pravu.

Ako je država posebna djelotvorno sposobna osobnost, onda ne samo da njoj jedinoj pristoji vlastito pravo na državnu vlast, nego samo ona može i mora imati vlastito pravo i izvršivati državnu vlast. Država izriče svoju volju putem pojmovnih joj organa, a ne izriču ju organi uslied vlastita prava na državnu vlast. Kako bi se onda moglo pozvati organa državnog na odgovovnost radi zlorabe vlasti, kad on izričuć državnu volju vrši vlastito pravo?

Jellinek drži, da u tom leži kriterij monarka, što je on posebni nosioc državne vlasti.[1] To je tim čudnovatije, jer je baš on jedan od najgorljivijih protivnika mogućnosti kakvog vlastitog prava na državnu vlast sa strane državnih organa.[2] Ili pojam nosioca državne vlasti ima drugi pravni smisao kod njega? On ga bar napose ne razlaže. Jest, prava je istina, „moramo se čuvati, da ne uznastojimo pojimati svu bujnost modernog ustavnog života starodrevnimi šabloni".[3] Poseban nosioc državne vlasti ne samo da je nepotreban pojam u državo-pravnoj znansti, jer najveće konfuzije prouzrokuje, već se on uz to protivi temeljnom juristićkom shvaćanju države i njene vlasti. Sve su to još ostatci i uspomene na prošlo patrimonijalno doba.

Ima pisaca, koji drže, da već samo jedinstvo i nedieljivost državne vlasti zahjevaju jedinstvenog, vidljivog nosioca, koji može biti jedna fizička osoba ili množtvo ali kao jedinstveni organ. Prema tom mnienju biće monarkije traži pravno sjedinjenje cielokupne državne vlasti u jednoj fizičnoj osobi. Gerber nadovezujuć na poznati članak bečkih zaključnih

[1] Gesetz str. 208.
[2] System str. 136 sl., 142 sl.
[3] Jellinek, Gesetz str. 208.

Digitized by Google

aktâ veli: „njemačka monarkija neka bude sbilja“.[1] Herman Schulze misli, da je „državo-pravno monarkički princip pri konstitucijonalnoj uredbi samo ondje očuvan, gdje je ukupna vlast državna pravno u osobi monarka ujedinjena i gdje se ovlasti narodnog zastupstva ne smatraju kao suvladarska prava, već kao ograničenja monarkičke vlasti“. „Monarkija je ondje, gdje je jedna fizička osoba usljed vlastitog samostalnog prava nosioc ili organ državne vlasti“,[2] prem i sam uvidja, da nije baš svud tako i izvan Njemačke na pr. u Englezkoj.[3] Rönne drži, da „biće kraljestva (monarkičkog principa) sastoji lih u tom, da je državna vlast u osobi monarka ujedinjena; da tim njene vlastitosti postaju vlastitost one osobe, koja stoji kao njen rapresentant ili nosioc. Tomu ne protuslovi, ako i drugi članovi državnog organizma slobodno i nezavisno u svojoj sferi uz monarka i pod njegovim auktoritetom vrše državnu vlast, samo se ne smije nijedna funkcija državne vlasti posve odcjepiti od monarka, niti smije ičija volja biti ovlaštenom staviti se nad volju monarka“, prema tomu je „narodno zastupstvo samo monarka u izvršivanju njegovih funkcija ograničujući organ“,[4] ali zato ipak su i kralj i narodno zastupstvo nosioci državne vlasti.[5] Zorn drži, da je „zadnje vrelo svih vlasti ... monark; ... u monarkičnoj jedinstvenoj državi sastaju se sve funkcije državne pri monarku kao nosiocu državne vlasti“.[6] Ujedno se priključuje Labandovu nazoru o zakonskom nalogu, koji sam nosioc suverenosti izdaje.[7] Buduć da Laband drži, da jedinstvenost i nedjelivost državne vlasti traži i jedinstvenog vidljivog nosioca, biće pak monarkije u tom sastoji, da ukupna državna vlast kao jedinstvena jednoj fizičkoj osobi kao nosiocu pripada, a pri zakonarstvu konstitucijonalne monarkije, kao izrazu najviše volje državne, više organa sudjeluje, nastoji on spasiti jedinstvenu vlast u jedinstvenom organu tim, da mu je „monark kao jedini nosioc nepodieljene i nedieljive državne vlasti jedino kadar izdati državni zakon t. j. izdati nalog, da mu se svatko pokoravati ima. Ali on nema izključivog prava ustanoviti sadržaj zakona, već se glede toga ima vlada sporazumjeti sa narodnim zastupstvom.[8] Ipak ne stoje ta dva momenta posve odieljena, s jedne strane „zahvaća nalog ita jus esto ujedno i sadržaj“,[9] dakle monark hoće i sam sadržaj, s druge pak strane „ne privoljuje narodno zastupstvo jedino tomu, da

[1] Grundzüge str. 74 op. 1.
[2] Lehrbuch des Staatsrechts str. 38 i 34.
[3] Lehrbuch des Staatsrechts str. 39.
[4] Preussisches Staatsrecht str. 134 i 150.
[5] Preussisches Staatsrecht str. 138.
[6] Das Staatsrecht str. 138 i 208.
[7] Das Staatsrecht str. 111 sl.
[8] Laband, Staatsrecht I. str. 515.
[9] Laband, Staatsrecht I. str. 516.

Digitized by Google

zakonska osnova bude imala taj stanoviti sadržaj, već takodjer, da se ona (osnova) sankcijom monarka može i treba da pretvori u zakon".[1]

Ponajprije moramo priznati, da stojeć i na ovako shvaćenom pravnom položaju narodne skupštine ne nalazimo pravna razloga, zašto nebi bila narodna skupština, koja daje i mora dati privolu za izdanje zakonskog naloga, upravo usljed toga i dionik pri izdanju samog naloga. Istina, „tutor na pr., koji svoju privolu ženitbi pupila podjeljuje, ne udioničtvuje pri samom sklapanju ženitbe, što uviek mora da izključivo bude slobodan akt volje ženika",[2] ali je i to istina, da ženitba može i bez privole tutora uz ostale uvjete ostati valjanom ženitbom, kao što je kod nas taj slučaj; dočim zakona bez privole sabora u konstitutionalnoj monarkiji nema, niti juristički može postati; kao što je i to istina, da se kod ženitbe pupila radi o poslu samog pupila, a tutor mu je zastupnik, dočim se kod zakonodavstva ne radi o poslu monarka, već o poslu države, pri čem skupština nije ni zastupnik ni rapresentant monarka, već isto tako organ državni kao i monark. Ako je i istina, da je „monark kod daleko većeg diela vladarskih čina vezan na privolu ministara, a da tim ipak oni ne prestaju biti najvlastitiji čini volje njegove";[3] istina je i to, da su ministri pouzdanici kraljevi, a ne narodni, makar da vlada i parlamentarizam; da je monark po svih ustavih modernih monarkija jedini neposredni i samostalni organ državne vlasti za područje, u kom je vezan na privolu ministara, pa da nigdje ne stoji, da bi monark vršio tu vlast zajednički sa ministri. U Englezkoj pa i u modernih republikah, ne vrši kralj odnosno predsjednik upravnu vlast zajednički sa ministri, već tek putem po ministrih. Ne vriedi danas niti u teoriji niti u praksi „le roi regnemais il ne gouverne pas", već kako veli ugarski zak. čl. III. od god. 1847/8. § 3. u savezu sa §-om 1. zak. čl. VII. od god. 1868. ... „Njegovo Veličanstvo vrši izvršujuću vlast osobno putem ugarskih ministara".

Da biće monarkije kao i države u obće u ostalom ne traži jedinstvenog organa za zakonodavstvo, morao bi Jellinek dosliedno izvesti i odatle, što drži da „nema logičkog razloga, zašto nebi više organa u svom ustavnom zajedničkom djelovanju bili nosioci cjelokupne državne vlasti".[4] Ako se u obće državna vlast vršiti može po više koordiranih organa zajednički, zašto da to ne bude moguće i kod zakonodavstva; zašto da u samom zakonskom nalogu nije sadržana zajednička volja obijuh organa? Ako je kriterij zakonodavstva upravo sam zakonski nalog, ako je dakle zakonski nalog istovjetan sa zakonodavstvom u obće, kako je onda

[1] Laband, Staatsrecht I. str. 516. op. 2.
[2] Jellinek, Gesetz str. 317.
[3] Jellinek, Gesetz str. 318
[4] Jellinek, Gesetz str. 208.

Digitized by Google

moguće a da i sabor ne izdaje taj zakonski zajednički zakonski nalog, kad se u njekih ustavih naročito veli, da se zakonodavstvo vrši zajednički sa saborom. Liepo nadovezuje Haenel na ustanove članka 5. njemačkog državnog ustava: „Državno zakonodavstvo vrši savezno vieće i državni sabor. Suglasnost zaključaka obih skupština jest, za državni zakon nuždna i dovoljna" i čl. 62. pruskog ustava: „zakonodavnu vlast vrši kralj i obje komore zajednički": „Mi nemamo nikakvog znanstvenog prava u tekstu tih ustava stavljati na mjesto „suglasnosti" obih — „privolu" jednog faktora jednostranimi akti drugoga faktora; na mjesto zajedničtva, podpune pravne jednakosti obih, izključivo, ako i pravom drugog u nječem omedjašeno pravo jednog diela. Sa metafizikom osobito, koja radi nuždne jedinstvenosti i jednoličnosti cjelokupne državne djelatnosti traži pravno ujedinjenje svih državnih funkcija u jednom organu, nikako se ne slaže niti se dade protumačiti raznolikost pozitivno-pravnih uredaba; a prije svega uredba savezne države i njemačkog carstva".[1] Ne zato, kao da nebi Jellinek bio osvedočen o pravnoj mogućnosti takvog položaja sabora pri zakonodavstvu u oči jasnih ustanova u pojedinih ustavih, već drugo je što ga sili, da zakonodavstvo izuzme iz kruga državne vlasti, gdje je moguće, da dva organa u zajednici samostalno jedan uz drugog očituju volju državnu, a da jedinstvo državne vlasti pri tom ni najmanje ne nastrada „Svaka država mora imati najmanje jednog neposredno samostalnog organa. Može ih biti i više, ali tada će jednomu od njih morati, da se državni red ne poremeti u eventualnom sporu organa najviša, definitivno odlučujuća volja pripasti. Ovaj jedini ili najviši neposredni samostalni organ državni označuje se kao suvereni".[2] Što označuje kojeg organa suverenim; u čem sastoji to suvereno organstvo? .. „Suverenost državnog organa znači prama etimologiji same rieči toliko, koliko i nosioc najviše, ali ne cjelokupne državne vlasti".[3] Ako dakle jedinstvo države i državne vlasti i ne traži jedinstvenog nosioca ukupne državne vlasti, traži ipak takovog za najvišu vlast. Najviša suverena vlast očituje se, kako smo vidjeli i kod Jellineka konačno u kompetenciji. U kojoj se formi danas promjene ustava zakonito sbivaju? Obično u jednostavnoj ili otegoćenoj formi zakonodavstva. „Svagdje su zakoni samo proizvodi konstitucijonalnih organa t. jest onih organa, koji su bez uštrba po „prerogativu krune" u pravu saziva, — zaključenja — razpusta i bez uštrba po odlučna prava monarka u sankciji, promulgaciji, publikaciji zakona, ipak obzirom na njihove ustavne funkcije uzporedjeni, i zato najviši organi državni. Jer pravna sfera obojice ne potiče jedno od drugoga niti od trećeg organa,

[1] Haenel, Das Gesetz str. 149 sl.
[2] Jellinek, Gesetz str. 207
[3] Jellinek, Gesetz str. 207 sl.

Digitized by Google

već svačija neposredno od ustava; obojica su neodgovorna, jedan napram drugom ne stoje glede dioničtva pri zakonodavstvu u nikakvom odnošaju nadredjenosti i podredjenosti, već su medjusobno samostalni i nezavisni. Na tom ustavnom položaju obojice temelji se, da oni zajedničkim djelovanjem tvore najviši auktoritet u državi, da zakonodavstvo predstavlja suverenu volju, dapače ono predstavlja u osobitom smislu izključivo i jedino suverenu volju konstitucionalne države".[1] Tu je eto razlog, zašto Jellinek ne može da prizna narodno zastupstvo u monarkiji unatoč jasnomu slovu ustava i cielomu razvoju državnog života samostalnim organom u zakonodavstvu u obće, jer bi se tim ujedno narušilo nuždno jedinstvo suverene državne vlasti, pošto bi bila dva samostalna organa. Držeć dakle s jedne strane, da biće države traži jedinstvenog najvišeg organa, s druge pak, da su sve u običajnom govoru t. zv. monarkije i juristički kao takove opravdane, veli Jellinek: „One (naime komore) se mogu u monarkiji nalaziti u takvom položaju, da njihova samostalna volja iznimno na temelju ustava posjeduje obveznu moć, kao što norvežki storthing i brazilijanski Cortesi, koji mogu prema okolnostim uslied jedino suspensivnog veta monarka akte zakonodavstva samostalno i zasebice izvadjati. U pravilu će ipak komore imati u monarkiji karakter nesamostalnog državnog organa?[2]

Kad već treba jedinstveni najviši organ, zašto je taj u norvežkom i brazilijanskom ustavu baš kralj, kad se najviša državna volja može izreći i uz njegovu protimbu; dočim njegova volja, da bude najviša, ne može nikad samostalno, već uviek skupa sa onom zastupstva? Koji je pravni razlog, da je uza sve to norvežki kralj nosioc najviše državne vlasti i jedino samostalni organ zakonodavstva, dočim to sabor u redovitih okolnostih nije? Zar je on nosioc i one najviše državne volje, koja je kriepostno i proti njegovoj volji izrečena? Ili je za taj slučaj sabor suvereni organ, te se iz monarkije za čas stvorila republika? Nema drugog razloga i dokaza, do li običajnog govora, po kom je to monarkija, a u monarkiji jedna fizička osoba mora biti nosiocem suverene vlasti.

Pa zar je zbilja jedinstvo države u opasnosti, ako pri izricanju najviše volje državne sudjeluje više jednakopravnih organa? Pogledajmo stvar sasvim laičkim očalima. Kralj hoće promjenu ustava, skupština zabaci; skupština zaključi promjenu ustava, kralj ne potvrdi, dvie se volje taru. Pa zar je tim jedinstvo državne vlasti izvrgnuto pogibelji, kad no volja jednog znači napram postojećoj državnoj volji isto tako ništa, kao i ona drugog organa? Ali pogledajmo malo bliže republiku. Sabor je obično najviši i suvereni organ. Sabor jest doduše jedinstveni organ, ali obično

[1] Haenel, Gesetz str. 147.
[2] Jellinek, Gesetz str. 210.

Digitized by Google

sastoji od dvie komore. Zaključak jedne vriedi — unutar dakako kompetencije — kao i onaj druge. Upliv jedne komore nad drugom može postojati, ali to su faktični odnošaji; pravno su si posve jednake. Jedna se komora može trajno opirati zahtjevu druge, pa zar je tim jedinstvu državne vlasti i države ma u čem naškodjeno? U Norvežkoj opire se danas kralj zahtjevom storthinga, pa da nastupe bilo s jedne bilo s druge strane dogodjaji, koji već ne spadaju u područje pravničko, zar bi propalo jedinstvo državne vlasti i države? Nema dvojbe, da je monarkični princip onako, kako ga Jellinek shvaća, u Norvežkoj narušen. Stvar uzam strogo juristički, u Norvežkoj ne samo da ne može kralj biti jedino najviši organ državni, već on nije niti u savezu sa storthingom najviši organ, jer se pod stanovitimi uvjeti, dodje li njegova volja u koliziju sa voljom storthinga, sama volja potonjeg ima smatrati voljom državnom.

(Sliedi.)

I radi prestupka imade mjesta izručbi, ako čin, radi kojeg se izručba traži, po našem kaznenom zakonu sačinjava učin zločinstva.

F. H. iz Mikla u Českoj, sada postolar u M. u Hrvatskoj, osudjen je osudom c. kr. okružnog suda u Ch. u Českoj od 29. kolovoza 1891. broj 5886 kz. radi prestupka osujećenja ovrhe (Vergehen der Executions-Vereitelung) na tri tjedna zatvora, pooštrena jednim postom. C. kr. okr. sud u Ch. zamolio je najbliži Hrvatskoj c. kr. kot. sud u Br., da na F. H. kazan ovrši.

C. kr. kotarski sud u Br. zamolio je dopisom svojim od 8. travnja 1893. broj 731 kz., da mu se F. H. izruči radi navedenoga prestupka, jer se višekratnom pozivu na nastup kazne odazvao nije.

U sjednici kr. banskog stola od 20. srpnja 1893., u kojoj se je o toj izručbi radilo, dao je zastupnik kr. državnog nadodvjetničtva sliedeće očitovanje:

„Kazneni čin, radi kojeg se traži izručba F. H. po c. kr. kotarskom sudu u Br. istina involvira po zakonih zemalja zastupanih u carevinskom vieću samo prestupak, ali to nije mjerodavno kod pitanja ovog, nego je u tom pogledu odlučno to, kako se F. H. u grieh upisan kažnjivi čin, po ovdje u krieposti stojećem kaznenom zakonu kvalificirati ima. Po tom zakonu pak tvorilo bi to djelo učin zločina pronevjeranja. S toga se ne može uzkratiti zahtjevano izručenje F. H.

Digitized by Google

Da je tomu tako, posve jasno proizlazi iz ustanove §-a 234. al. 2. k. z., u kojoj se kaže, da se inozemci ne imaju predati zemlji inostranoj, ako se u tudjoj kojoj državi učine krivci kojega od kažnjivih čina, navedenih u II. dielu kaznenoga zakona, daklę takova čina, koji po ondje u krieposti stojećem zakonu spada medju prestupke, odnosno prekršaje, odkud logičnim načinom sliedi, ako se upitno djelo po ovdašnjem zakonu kvalificirati ima kao zločinstvo, da se dotičnik svakako izručiti ima.

Takovo shvaćanje ukazuje se obzirom na § 38., 39. i 40. k. z. opravdanim, iz kojih, a naročito iz §-a 40. k. z. jasno proizlazi, da se inozemac, ako počini kažnjivo djelo, koje po ovdje u krieposti stojećem kaznenom zakonu sačinjava zločinstvo, izručiti imade, pače izručenje istoga tudjoj državi ponuditi ima, ter ako nebi ova ponuda prihvaćena bila, da se ovdje i kaznit imade.

Kr. banski stol stvorio je zaključak od 20. srpnja 1893. br. 15719, da se pošto F. H. nije radi zločinstva već samo radi prestupka osudjen, izručba po smislu §-a 56. k. p. dozvoliti nema.

Za ovaj nazor govore sliedeći razlozi:

§ 40. k. z. ustanovljuje, ako inozemna država neće da preuzme inozemnog zločinca, koji je na njenom teritoriju zločin počinio, da se ima kazniti po kaznenom zakonu onoga mjesta, gdje je zločin počinio, ako bi kazan po tom zakonu za nj bila blaža nego li po našem kaznenom zakonu.

Autentični njemački tekst kaže: „Ist er nach diesem gelinderen Gesetze zu behandeln". Nema sumnje, da je ovdje naš kazneni zakon prihvatio načelo teritorijalnosti, po kojem je svakim zločinom povriedjen pravni red one države, na čijem je teritoriju zločin počinjen, te se dosljedno tomu ima i kazniti po onom kaznenom zakonu, koji je na tom teritoriju u krieposti.

Po §-u 39. k. z. i §-u 56. k. p. zahtjeva se za izručbu prije svega, da je onaj, kojeg se hoće izručiti, počinio zločin, koji ne spada pod propis §-a 38. k. z., a § 40. k. z. traži, da bude dotičnik zločinac, kao uvjet, da se u obće uzmogne govoriti o njegovoj izručbi, odnosno o kazni u ovozemstvu.

Po drugoj alineji §-a 40. k. z. ima se s njime postupati po blažem zakonu, dakle se po blažem zakonu ima prije svega ustanoviti, da li čin, koji mu se u grieh upisuje, sačinjava učin zločina ili prestupka. Ovdje je bez dvojbe blaži cislitavski zakon od 25. svibnja 1883. (broj 78 d. z. l.), jer je po njem čin, koji se F. H. u grieh upisuje, prestupak, dočim bi po našem kaznenom zakonu mogao biti zločin.

Pošto je taj čin po onom zakonu, po kojem ga jedino na temelju izrične ustanove §-a 40. k. z. prosudjivati valja, prestupak, nije F. H. počinio zločina, nije dakle zločinac, ter se zato po propisih § a 39. k. z. i 56. k. p. ne smije izručiti u inozemstvo.

Digitized by Google

Kada bi protivno mienje stojalo, onda bi se F. H. morao suditi po ovozemnom sudu u onom slučaju, kada ga cislitavska oblast nebi htjela primiti. Po ovozemnom sudu može se pako suditi samo inostrani zločinac, što F. H. nikako nije i ne može biti, jer je po drugoj stavci §-a 40. k. z. počinio samo prestupak, nipošto pako zločin.

Pošto je ovo pitanje načelne važnosti, zatražila je kr. zemaljska vlada odjel za pravosudje, kojoj je gornji zaključak u smislu §-a 56. k. p. odobrenja radi podnešen, prije konačnog riešenja u toj stvari mnienje kr. stola sedmorice.

Kr. stol sedmorice saobćio je kr. zemaljskoj vladi dopisom od 12. kolovoza 1893. br. 2784 sliedeće mnienje:

„Kako iz osude c. kr. okružnoga suda u Ch. od 29. kolovoza 1891. broj 5886 proizlazi, jest F. H. pripadnik obć. M. u krunovini Českoj, te občinsko poglavarstvo u K. dopisom od 3. srpnja 1893. broj 2329 potvrdjuje, da on ovozemnoga pripadničtva stekao nije, nego da sveudilj tamo pripada.

Isti je osudjen radi prestupka osujećenja ovrhe po zakonu od 25. svibnja 1883., d. z. l. broj 78.

Čin pako, radi koga je krivcem proglašen, sastoji u tom, što je u nakani, da osujeti namirenje svojih vjerovnika, ovršno stranom do namirenja, stranom do osiguranja zaplienjene svoje poktretne strari potrošio i odstranio.

Kako iz razloga citirane osude proizlazi, ustanovljena je vriednost njekih odstranjenih, dotično prisvojenih stvari na 365 for., dočim vriednost množine još vrhu toga odstranjenih stvari ustanovljena nije, a nenamirene tražbine njegovih vjerovnika iznose više hiljada forinti.

Osim što se ne vidi, jesu li ove stvari bile zatvorene ili okrivljenom dužniku u pohranu predane, leže u opisanom činu kriterija zločinstva pronevjerenja, § 183 k. z., a sve da se i ne radi ob ovršno plienjenih stvari, mogla bi u djelu okrivljenika ležati i kriterija zločinstva prevare, § 199. sl. f) k. z.

Za prosudjenje kažnjivih čina u Hrvatskoj i Slavoniji mjerodavan je izključivo kazneni zakon od 27. svibnja 1852., — čl. I., IV. uvod. patenta, — bez obzira gdje je kažnjivo djelo počinjeno i tko ga je počinio, §§ 36. do 41., 234., 235. k. z.

Iznimka od pravila, da se na ustanove inozemnoga kaznenoga zakona obzir ne uzima, postoji u §-u 40. k. z., ako naime ona država, u kojoj je inozemac zločinstvo (osim onih u §-u 38. k. z. navedenih) počinio, neće progona da preduzme, onda postupaju naši sudovi po našem kaznenom zakonu.

Samo ako bi po zakonu onoga mjesta, gdje je zločinstvo počinjeno, kazan blaža bila, ima se kazniti po tom blažem zakonu.

Digitized by Google

Smisao ove zakonske ustanove ne može drugi biti, nego taj, da se inozemac, koji je u inozemstvu počinio djelo, po našem kaznenom zakonu označeno zločinstvom, a po kaznenom zakonu onoga mjesta, gdje je djelo počinjeno, označeno prestupkom, ima kazniti radi prestupka.

Da je to smisao te zakonske ustanove, proizlazi iz §-a 234. i 235. k. z.

Druga alineja §-a 234. odredjuje, da se inozemci, koji se u tudjoj kojoj državi učine krivci, kojega kažnjivoga čina, navedenoga u ovom (drugom) dielu kaznenoga zakona, radi toga niti imaju predati zemlji inostranoj, niti kaznit u zemlji ovostranoj.

U pitanju stojeći kažnjivi čin, najme prestupak osujećenja ovrhe, ne dolazi u II. dielu kaznenoga zakona, a kao prekršaj pronevjerenja ili prevare se ne može kvalificirati radi višega iznosa štete, dotično radi naravi čina.

Ustanova §-a 39. i 40. k. z. je izliev spojenja od tako zvanog teritorijalnoga, personalnoga i universalnoga principa, ili kako se potonji naziva, naravnoga kaznenoga prava, ili svjetskog kaznenog pravosudja.

S tih razloga drži kr. stol sedmorice, da se F. H. ima izručiti, predpostavljajuć, da se u zemljah zastupanih u carevinskom vieću napram Hrvatskoj i Slavoniji na isti način postupa, § 59. cisl. kaz. post., i da su obdržavani propisi §-a 56. našeg kaznenog postupnika, što se iz dostavljenih ovamo spisa ne vidi, budući ne ima ni zapisnika o preslušanju F. H.

Kr. zem. vlada, odjel za pravosudje, prihvatila je nazor kr. stola sedmorice, ter naložila odpisom od 18. kolovoza 1893. broj 10392 kr. banskomu stolu, neka pozove kr. sudbeni stol u B., da si dobaviti dade sve, na predmet se odnoseće spise od suda molećeg izručbu F. H., da za tim postupa po §-u 56. k. p., to jest neka presluša F. H. o dokazih ili pravnih obiedah, koje proti njemu predleže, pak da nakon toga kr. banski stol sve spise kr. zem. vladi, odjelu za pravosudje, na riešenje podnese. Nu do toga nije došlo, jer je medjutim c. kr. okružni sud u Ch. zatražio izručbu F. H. radi zločina prevare, kojemu zahtjevu je udovoljeno odpisom kr. zem. vlade, odjela za pravosudje od 16. listopada 1893. broj 12941, kojim je odobren zaključak kr. banskoga stola od 6. listopada 1893. broj 20844. Da toga nije bilo, bio bi F. H. radi gornjeg prestupka jamačno izručen, ako bi se iz dobavljenih spisa konstatiralo bilo, da čin, koji je c. kr. okružni sud u Ch. kvalificirao kao prestupak osujećenja ovrhe, sačinjava po našem kaznenom zakonu učin zločina pronevjerenja.

Dr. J. Šilović.

Digitized by Google

O primanju duga zadružnog člana od strane zadruge mu.

Napisao dr. Žarko Miladinović.

Zadružni zakon predjašnji, a osobito najnoviji od 9. svibnja g. 1889., teže za tim, da što više održe seljački stališ i imanje mu, te da se seljak sačuva od totalne propasti i biede, jer zadružni zakon je u pravom smilu rieči nacionalno-ekonomski zakon i poglavito mu ustanove normiraju, kako će se zadružno imanje sačuvati od prezaduženja i kako će se udruživanjem ljudskih snaga da omogući bolji napredak seljačkoga elementa, a zbog toga je pojedincu mogućnost oduzeta, da razpolaže slobodno sa zadružnim imanjem, pa šta više u novije doba i sa idealnim dielom, kao što to odredjuje i najnoviji zadružni zakon u svom §-u 5.

Da je to koristno po narod, o tom se kod nas uvriežilo stalno mnienje, ali glasoviti učenjak dr. Lorenz Stein iztakao je u jednoj svojoj knjizi[1] protivno mnienje veleći, da u zadruzi našoj, kao i inače slavenskoj, pojedinac gubi svaku samostalnost i pouzdanje u sebe, te da tako omlitavi, pa pošto rieč jednog pojedinca ne važi toliko kao drugog i ne može da se razvija slobodna volja i rad pojedinca, to da po tom nemože imati stalnih i ekonomskih posljedica, kao germanske zajednice.

No držim, da je takvo nekorektno mnienje o naših zadrugah mogao izreći takav jedan svjetski naučenjak s toga, što mu slavenska zadružna uredjenja, a specijalno zadružni zakoni u trojednici dobro poznati bili nisu, a nije ih nerazumievajući slavenske jezike ni saznati mogao.

Ne stoji, da se u zadruzi našoj individualnost pojedinog zadružnog člana posve izgubila, te da ne može ništa samostalno da presudjuje i da zaradjuje.

§ 8. zadruznog zakona[2] pokazuje, da zadružni član, čim je prevalio 18-tu godinu, ima pravo glasa u zadruzi, te da može birati i mienjati kuće gospodara, a prema §-u 10. zadr. zak. kod poslova, koji ne spadaju na redovito gospodarenje, ima prava takav član odlučivati, da li da se dotični posao učini ili ne, a naročito da li da se nepokretnine otudje, zamiene i obterete.

Iz §-a 19. ibid. izlazi, da zadružni članovi sa pravom glasa mogu iskati od kućnog gospodara, da računu položi, a u smislu §-a 22. ibid.

---

[1] Die drei Fragen des Grundbesitzes und seiner Zukunft „von dr. Stein", Stuttgart 1881, Seite 127 und 128.

[2] Gdje god je govor o zadružnom zakonu bez naznačenja godine ili o najnovijem zadružnom zakonu, razumije se zadružni zakon od 9. svibnja 1889.

Digitized by Google

ima svaki zadružni član zahtjevati, da mu se dopusti, da pravednom mjerom vuče koristi od zadružnog imanja.

Prema §-u 20. ibid pak može pojedini član zadružni sebi i privrediti posebno imanje, te zadruga na to imanje nema nikakva prava, što potivno mnienju dra. L. Steina dokazuje, da u zadruzi može biti i posebnog imanja.[1]

U ostalom ne leži valjda sva snaga baš jedino u individualnosti čovječjoj, jer kako nas izkustvo uči, udružena snaga može mnogo više, nego slaba snaga pojedinog da učini, ali kod zadruge je i ovom drugom zahtjevu udovoljeno.

Time ne ćemo da kažemo, da je najnoviji zadružni zakon takav, da mu se u tom pogledu nema ništa prigovoriti, ali pošto to ne spada u krug ove razprave, to ćemo preko toga preći ostavivši tu temu za drugu priliku, te ćemo i o tom reći, ako nam se u ovom listu mjesta ustupi, a sad ćemo da predjemo ad rem.

Uz ideju, da pojedinac ne može slobodno razpolagati sa svojim idealnim dielom, usvojio je zadr. zak. (§ 6.) i normu, da se na idealne dielove zadružnih članova radi civilno-pravnih tražbina, koje potiču iz pogodbe ili štete učinjenih za vrieme novog zadr. zakona, ne može povesti ovrha a niti izlučenje tražiti, već jedino radi kaznene odštete i kaznenih troškova, kao i tražbinah postalih prije novoga zakona

Prema tome i danas dogadja se često, da se na idealni dio zadružnog člana ovrha vodi radi malo prije navedenih tražbina, te se i izlučenje idealnoga diela zahtjevati može.

Uzgred ovdje primjećujemo, da civilno-pravne tražbine, radi kojih se hoće izlučenje idealnog diela zadružnog tražiti, ne moraju biti dosudjene prije novog zadružnog zakona, već dostaje, da su postale ili na temelju pogodbe ili inače privato-pravnog delikta (arg. § 6. st. 1. zadr. zak. verb. „učinjene“).

Pod „štetami“ pak razumije zadr. zakon samo privatno-pravni delikt, jer o kaznenih štetah, odnosno odštetah govori zadr. zakon posebno.

Težeći naš zadr. zakon za tim, da zadružno imanje što cjelokupnije u neokrnjenom stanju održi, ustanovio je po zadruge vrlo koristnu i povoljnu normu, da svaki vjerovnik koji hoće da povede ovrhu na idealni dio zadružnog člana, mora prije toga putem općinskog poglavarstva kao prvomolbene zadružne oblasti da upita zadrugu, koje je overšenik zadružni član, je li voljna na sebe da primi dug svog zadružnog člana, te o tom ima obć. poglavarstvo bezplatno potvrdu izdati (§ 6. zadr. zakon u svezi sa §-om 4. provedb. nap. k zadr. zak).

---

[1] Još u Dušanovom zakoniku (§ 43. i 44.) od god. 1349. razlikovalo se izmedju obće zajedničke stvari i t. zv. baštine (djedinstva).

Digitized by Google

Zadruzi stoji od volje (§ 4. provedb. nap. „da li je voljna dug preuzet"), da li će na sebe uzeti obvezu svog zadružnog člana ili neće, no u poslednjem slučaju mora dopustiti, da se dotični idealni dio izluči i proda. Ta je norma u nekoliko nalik na odredbu §-a 526 g. p p., jer kao što ima prava zadruga, da odplati dug svog zadrugara, tako i suvlastnici vlastni su, da izplate dug svog suvlastnika, te da time odklone javnu prodaju od svog imanja.

Razlika izmedju ta dva slučaja leži poglavito u tome, da vjerovnik zadrugu mora da pita, hoće li na sebe dug svog zadrugara primiti, dok kod suvlastnika tako ne mora biti, i samo to je ovdje novo, a u koliko je to novo dobro i opravdano, o tom nećemo na ovom mjestu govoriti.

Ma da zadruge imaju pravo na izplatu duga zadružnog člana i ma da je vjerovnik dužan predhodno upitati ih o tom, ipak gotovo uviek bez izuzetka zadruge odbijaju od sebe tu izplatu i neće ništa da znadu o takvom dugu, jer prije svega neće nikad da vjeruju, da vjerovnik ima neoborivo pravo na izplatu tražbine mu, a i što su uvereni, da vjerovnik tako lahko neće doći do namirenja, jer postupak oko izlučenja je i suviše spor i dugačak, da često vjerovniku dosadi to izlučenje, te se okani daljeg traženja naplate.

Ali ako gdjekoji vjerovnik bude do skrajnosti strpljiv, pa dočeka i izlučenje i prodaju, to nastupaju onda opet druge neprilike, jer dotično mjestno povjerenstvo gleda da procieni što jeftinije taj izlučni dio zadružnog člana, samo da bi se za što manju cienu prodao, te da ga zadruga sama kupiti može, što dakako ne mora da bude, ali tek se svašta kuša.

Riedki, vrlo riedki su slučajevi, gdje zadruga izjavljuje, da prima dobre volje na sebe izplatu duga zadružnoga člana svoga. Nama je do sada jedan jedini takav slučaj poznat.

Pošto zadruga obično ne prima na sebe obvezu svog zadrugara, to se tako i ne primjećuje praznina zadružnog zakona u tom pogledu, ali čim nastupi jedinstveni slučaj, gdje zadruga uzprkos svakomu očekivanju primi na sebe takav dug, onda će se često sagledati nepodpunost zadr. zakona, koji ne odredjuje, kako i pod kojimi uslovi mora zadruga na sebe dug primiti, ako već hoće da primi, i kada na takve uslove vjerovnik pristati mora.

Zadruga na pr. veli: „primo dug našeg zadružnog člana, mi ćemo taj dug izplatiti za 50 godina, te pošto dug iznosi 100 for., to ćemo plaćati svake godine po 2 for."

Ili zadruga će reći, da će platiti svoj dug zadrugara, ali za dvie godine u 4 obroka.

Quid nunc? Šta može da čini u takovom slučaju vjerornik? Ako ćemo se slova zakonskoga držati, onda ćemo se naći na putu sumnje, na

Digitized by Google

putu Heraklijevom, jer zadružni zakon ne govori o tom; ta zakonodavac nije se potrudio ni da pomisli na takav slučaj, a još manje da ga je normirao.

U §-u 6. zadr. zakona stoji, da je vjerovnik odnosno oštećenik vlastan tražiti za svoje namirenje izlučenje idealnog diela zadrugara jednog, ako zadruga njegova ne bi htjela priznati obvezu iz pogodbe odnosno naknaditi štetu, a u §-u 4. prov. nap. veli se, da se svjedočbom poglavarstva dokazati mora, da zadruga neće da preuzme na sebe dug svog zadrugara, a ne ustanovljuje se, kako i pod kojimi modaliteti ima se dotični dug izplatiti.

Ali smije li u obće zadruga stavljati kakove uslove i da li vjerovnik mora primiti uslovno preuzeće duga?

Da na to pitanje koretno odgovorimo, moramo naročito na umu imati, kakvu tražbinu ima vjerovnik protiv dotičnog zadrugara.

Tražbina vjerovnikova je dakako pravomoćno dosudjena, koja se eksekucijom odmah realizirati može, te je dakle bezuslovna, niti je može šta obezuspješiti, bar ovršivost iste ne može se predupreditи osim, ako ovršenik nikakova imanja nema.

Nemogu se dakle proti takovoj tražbini nikakovi prigovori učiniti, niti se može zahtjevati, da vjerovnik duže čeka na namirenje te tražbine, a još manje, da je dužan primati izplatu u obrocih, kao što to nije obvezan činiti ni s obzirom na § 1415. o. g. z., koji se ovdje prema §-u 60. zadr. zakona upotrebiti može.

Kad tako stvar stoji, onda vjerovnik ne mora dopustiti ni zadruzi, da mu u obroke na duže vremena odplaćuje, te mu zadruga mora odmah izplatiti tražbinu, odnosno mora izjaviti, da je spremna bezuslovno i bez odgadjanja izplatiti tražbinu mu, osim ako joj vjerovnik ne podieli kakovu pogodnost u odplaćivanju.

Da je tako, vidi se i otud, što vjerovnik pri pitanju zadruge, da li prima dug svog zadrugara, jedino za tim ide, da mu se tražbina odmah izplati i samo to mu je smjer, što se mora uzeti s obzirom na § 901. st. 1. o. g z. kao uvjet.

Ali quid juris, kada se zadruga izjavi voljnom primiti na sebe dug svog zadružnog člana, ali da ga izplati u obrocih u roku od više godina?

Da li se takova izjava ima smatrati primanjem duga zadružnog člana, kao što ga zadružni zakon misli?

Prema gore iztaknutom na ta pitanja se mora sa „ne“ odgovoriti, jer samo bezuslovno primanje i bez ustanoljenja roka plaćanje duga zadružnog člana razumije zadružni zakon, koliko se to iz njega saznati može, te samo na takovo primanje mora vjerovnik pristati, a na druga preuzeća ne mora se ni osvrtati, već se ima smatrati, kao da zadruga nije ni primila na sebe dug svog zadrugara, te mu valja tražiti

Digitized by Google

izlučenje idealnog diela dotičnog zadružnog člana, a i mora mu se i u tom slučaju dozvoliti izlučenje, jer bi inače vjerovnik neopravdanoj šikani, koju zakon neće da podpomaže, izvrgnut bio, što bi još većma diskreditiralo zadruge, koje i onako nemaju dovoljno osobnog povjerenja, što bi išlo i na štetu samih zadruga, pa nije opravdano ni vjerovnika izlagati opasnosti, a sve to može bit u korist kakvih nevaljanih i lukavih zadružnih članova, pa i zadruge.

U tom je dakle zadružni zakon nepodpun, a tu je svakako trebao jasan i precizan da bude, da se nesporazumljenja izbjegnu, jer koliko je umjestno i opravdano štititi interes zadruge, toliko je korektno čuvati i interese vjerovnika, čijim se novcem može biti zadruga pomogla.

Ovdje ćemo ujedno da juristički konstruiramo to primanje duga na sebe i da u kratko rečemo, kako se tražbina proti zadruzi, koja je na sebe dug primila, realizirati može.

Pokazali smo gore već, da se po §-u 60. zadr. zak. na zadružne stvari mogu primieniti i norme općeg gradj. zakona, gdje nedostaju naredjenja zadr. zakona, a po §-u 1344. o. g. z., gdje je govor o obvezivanju treće osobe, može se treća osoba na t r i načina obvezati vjerovniku za dužnika:

1) ako uz privolu vjerovnikovu prima na sebe dug kao j e d i n i p l a t a c (intercessio privata, die Schuldübernahme als Alleinzahler).
2) ako pristupi obvezi kao s u d u ž n i k (intercessio comulativa) i
3) ako se obveže namiriti vjerovnika za slučaj, da prvi dužnik nebi izpunio obveze svoje (intercessio subsidiaria, — jamstvo).

U koji od ova tri slučaja da ubrojimo primanje obveze zadružnog člana od strane zadruge?

Jamstvo, 3. slučaj, nije, jer zadruga ne prima subsidijarno, već primarno obvezu na sebe, a ne pristupa zadruga ni kao sudužnik obvezi svoga zadrugara, te tako nije ovdje ni 2. slučaj.

Ne ostaje drugo, već da subsumiramo takvo primanje obveze na sebe pod točku 1. i zaista zadruga prima na sebe izplatu duga svoga zadrugara kao jedini platac, čime iz obveze izlazi dotični zadrugar, a zadruga je dužna svu tražbinu spp. izplatiti vjerovniku, te je vlastna prigodom diobe svom zadrugaru namiren iznos uračunati u dio (§ 6. stavka poslednja zadr. zakona.)

Da li se pak može proti zadruzi udariti odmah ovrhom? Ne može, jer se u smislu §-a 438. g. p. p. ovrha dozvoliti može:

1) na temelju pravomoćne sudbene presude,
2) nagode,
3) pravomoćne riešitbe računa položenog državnoj blagajni,
4) drugih presuda upravnih oblastih, koje su naročitim propisom označene ovrsi sudbenoj i

Digitized by Google

5) na temelju presuda obraničkih (383 g. p. p.), a ovdje nema ni jednog od navedenog, jer osuda ili nagoda ide jedino proti zadružnomu članu, a ne proti zadruzi

Zadruga dakle mora se utužiti kao jedini platac redovitom tužbom i tek na temelju proti njoj izvojevane pravomoćne presude može se ovrha voditi proti istoj zadruzi, koja je svojevoljno postala dužnikom, i koju vjerovnik za dužnika primiti mora jedino, ako obvezu na sebe primi bezuslovno i bez stavljanja roka plaćanja, dakle bezodvlačno.

K tumačenju §-a 25. zakona od 17. svibnja 1875. o porabi tiska za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju.

Kr. državni nadodvjetnik presvj. gosp. Otto Spitzer odstupio je uredničtvu „Mjesečnika“ radi publikacije dopis Leopolda vit. Cramera generalnoga prokuratora kod c. kr. vrhovnoga i ukidnoga sudišta u Beču od 21. studenoga 1892. broj 2379. Podjedno priobćuje kr. državni nadodvjetnik, da je geneza toga dopisa sliedeća:

Godine 1892. interpelirao je zastupnik u carevinskom vieću Patai u pogledu postupka c. kr. državnoga odvjetnika u Insbruku, koj da progoni tiskovne delikte jedino kao prekršaje zanemarene dužne pažnje, kojim da se postupkom obilazi porota.

Ministar pravosudja odgovorio je interpelantu, da generalni prokurator nije obnašao uredovati povodom žalbe ništovne urednika Matije Schlechtera.

Stoga je upitao kr. državni nadodvjetnik generalnoga prokuratora, da mu izvoli priobćiti, koji su ga motivi vodili te odlučni bili, du nije u tom predmetu uredovao.

U dotičnom svom dopisu naglasio je kr. državni nadodvjetnik, da u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji u tiskovnih stvarih s nekimi promjenami vriede identični zakoni s onimi, koji su u krieposti u kraljevinah i zemljah zastupanih u carevinskom vieću.

Generalni prokurator u Beču odazvao se je toj zamolbi sa svom pripravnošću, te njegov dopis, koji našim čitateljem priobćujemo, jer smo uvjereni, da će doprinieti k razbistrenju pitanja o kojem se kod nas sada mnogo razpravlja, glasi u hrvatskom prevodu[1]:

[1] U njemačkom izvoru glasi taj dopis doslovce:

Der Generalprocurator beim k. k. Obersten Gerichts- und Cassationshofe.

Nro. 2379. Note.

In Beantwortung der geschätzten Zuschrift vom 15. November 1892. Z. 785 praes. beehrt sich die Generalprocuratur der löblichen Oberstaatsanwalt-

Digitized by Google

„Generalna prokuratura kod c. kr. vrhovnoga i ukidnoga sudišta.

Broj 2379.

Dopis.

Odnosno na cienjeni dopis od 15 studenoga 1892. broj 785 pr. čast je generalnoj prokuraturi priobćiti slavnomu državnomu nadodvjetničtvu one na austrijskih zakonih osnovane argumente, koji bezdvojbeno dokazuju, da je inokosni sudac pozvan u objektivnom pravcu riešiti po prekršaj zanemarene dužne pažnje odlučno pitanje, da li je sadržajem kojega tiskopisa počinjeno zločinstvo ili prestupak.

Po §-u 483. aust. k. p. valjaju za postupak u poslovih tiskovnih svi propisi austr. k. p. u koliko u tom pogledu XXVII. poglavje aust. k. p. ne odredjuje što ino. (Kod nas valja zakon od 17. svibnja 1875. o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju).

Po §-u 484. aust. k. p. (§ 1. i 3. hrvatskoga zakona od 17. svibnja 1875. o kaznenom postupku poslovih tiskovnih) pristoji u poslovih tiskovnih sudbenost kaznena u onih slučajevih, u kojih se radi o prekršajih, su-

---

schaft jene aus den österr. Gesetzen abgeleiteten Argumente mitzutheilen, welche, wie sie meint, ausser Zweifel stellen, dass zur Lösung der für die Übertretung der Vernachlässigung pflichtmässiger Aufmerksamkeit relevanten Vorfrage, ob der Inhalt einer Druckschrift den objectiven Thatbestand eines Verbrechens oder Vergehens begründe, der Einzelrichter berufen sei.

Nach § 483 St. P. O. gelten für das Verfahren in Pressachen, sofern das 27. Haupstück der St. P. O. nichts anderes verfügt, alle Vorschriften der St. P. O.

Der § 484 St. P. O. weist die Pressübertretungen den Bezirksgerichten und nur die durch den Inhalt einer Druckschrift begangenen Verbrechen und Vergehen den Geschwornengerichten zu.

Dass durch den Inhalt einer Druckschrift auch Übertretungen begangen werden können (z. B. § 496—499 St. G., dann die Bestimmungen das Vereins- und Versammlungsgesetzes) darf als unbestritten anzusehen sein (vrgl. die Commentare zur St. P. O. von Rulf S. 464, Mitterbacher und Neumayer S. 944, Liszt österr. Pressrecht S. 353), und dass die unter die Übertretungen eingereichte Vernachlässigung pflichtmässiger Aufmerksamkeit als die fahrlässige Begehung des im Inhalte der Druckschrift begründeten Delictes höherer Ordnung richtig gewürdigt wird, darüber lässt weder der Text noch der Geist des dem dritten Abschnitte des Pressgesetzes einverleibten Art. III. des Gesetzes von 15. October 1868 Nro. 142 R. G. Bl., noch die Doctrin (vrgl. Liszt a. a. O. S. 221 u. Lienbacher Erläuterungen zum österr. Pressgesetz I. 164 bei § 29 des Pressgesetzes) noch endlich auch die Judicatur des Kassationshofes (Entsch. vom 27. Juli 1882 Z. 3186 Nro 470 der Novak'schen Slg.) einem Zweifel Raum.

Die St. P. O. weist in erster Linie der Anklagebehörde di Beurtheilung des Masses der Strafbarkeit einer That zu; ob eine Rechtsverletzung dolos oder culpos begangen wurde, hat zunächst sie zu prüfen. Unbestritten wird ihr die Befugniss zugestanden, wegen nach ihrem Erachten nicht nachweisbarer Tödtungsabsicht, oder wegen nach ihrer Anschauung nur vorliegenden schuldhaften

Digitized by Google

dovom kotarskim, a samo ako se radi o kakovu zločinstvu ili prestupku počinjenu sadržajem kojega tiskopisa tada sude porotnici.

Nema o tom nikakove dvojbe, da se sadržajem kojega tiskopisa može počiniti prekršaj (n. p. § 496—499 kaz. zakona i ustanove zakona ob udruživanju i pravu sakupljati se. Sravni komentare kaznenoga postupnika od Rulfa str. 464., Mitterbachera i Neumayera str. 944., Liszt „Oesterr. Pressrecht str. 353). Da se pako medju prekršaje uvrštena zanemarena dužna pažnja smatra takovim činom, kojim je nemarom počinjen veći delikt, sadržan u kojem tiskopisu, o tom nemože takodjer dvojbe biti, kad promotrimo tekst i duh u odsjek treći tiskovnoga zakona uvrštenoga članka III. zakona od 15. listopada 1868. broj 142 d. z. l. (§ 25. hrv. zakona od 17. svibnja 1875. o porabi tiska), — kad promotrimo doktrinu (sravni Liszt l. c. str. 221 i Lienbacher: Erläuterungen zum österr. Pressgesetz I. 164 kod §-a 29. tiskovnoga zakona) i kad napokon promotrimo judikaturu ukidnoga sudišta (Riešitba od 27. srpnja 1882. broj 3186, Novakove sbirke broj 47).

Nothwehrexcesses sofort bloss nach § 335 St. G. vor dem Erkenntnissgerichte zu verfolgen. Glaubt sie den Nachweis der Schuld nach den Bestimmungen des gemäss § 28. Pr. G. auch auf die im Missbrauche der Presse begründeten strafbaren Handlungen anwendbaren allg. St. G. nicht erbringen zu können, so kann ihr das Recht zur Verfolgung der mit Erfolg nachweisbaren bloss fahrlässigen Begehung des Pressdelictes nicht benommen werden, zumal zu gesetzwidrigem Erfolge führenden Willkühracten der Anklagebehörden durch die Bestimmungen der § 261. und 450 St P. O. der Boden verlegt wird.

Auch eine gesetzlich allerdings nicht gerechtfertigte Kompetenz-Verrückung wird hiedurch nicht bewirkt. Sicherlich bildet der Ausspruch dass der Inhalt einer Druckschrift den Thatbestand eines Verbrechens (Vergehens) darstelle und das dieses dem Verfolgten nach strafgesetzlichen Bestimmungen als solches nicht zuzurechnen sei, eine Voraussetzung des Thatbestandes der Übertretung der vernachlässigter Obsorge. Allein nicht nur dass § 5 St. P. O. dem Strafrichter eine weit über den Rahmen des Strafgesetzes hinausreichende Befugniss zur Lösung privat- und administrativrechtlicher Vorfragen einräumt und das z. B. die Beurtheilung des Thatbestandes der §§ 220—222 St. G. ihn zur Feststellung von dem Bereiche des Militärstrafgesetzes angehörenden Delictsbegriffen und den Einzelrichter bei Anwendung der Strafbestimmungen des § 523 (236) St. G. zur Konstatirung des objectiven Thatbestandes eines Verbrechens nötigt, zeigt die Norm des § 450 St. P. O. zur Evidenz, dass Fragen nach dem Dasein das Thatbestandes von Delicten höherer Ordnung zu lösen, dem Einzelrichter nicht versagt ist, ja ihm geradezu obliegt.

Diesen Bemerkungen beehrt sich die Generalprocuratur auch noch die Mittheilung hinzuzufügen, dass der österr. Kassacionshof in dieser Frage bereits Stellung nahm, wie aus der Entscheidung von 22. April 1892. Z. 2617 zu entnehmen ist, die sowohl unter Nro 787. in der Beilage zu dem Verordnungsblatte des Justizministeriums vom Jahre 1892. als auch in der Nro. 35 der österr. Gerichtzeitung des Jahres 1892 zum Abdrucke gelangte."

Wien, am 21. November 1892. Cramer m. p.

Digitized by Google

Po kaznenom postupniku ima u prvom redu obtužbena oblast prosuditi veličinu kažnjivosti kojega čina; ona ima ponajprije izpitati, da li je pravna povrieda dolozno ili kulpozno počinjena. Nitko ne može toj oblasti poricati pravo, da po vlastitoj razsudi progoni koga pred presudnim sudom samo radi ubojstva, a ne umorstva ili samo radi prekoračenja nuždne obrane po §-u 335. k. z. pošto se po njezinom nazoru neće moći dokazati teži delikt. Ako misli, da neće moći dokazati krivnju po propisih obćega kaznenoga zakona, koji se propisi po §-u 28. tisk. zakona (§ 24. hrv. zakona od 17. svibnja 1875. o porabi tiska) odnose i na kažnjiva djela, počinjena tiskopisom, to joj se ne može uzkratiti pravo, da progoni samo nemarom počinjeni tiskovni delikt, kojega će moći s uspjehom dokazati. Protuzakonite samovolje pako obtužbene oblasti zapriečene su propisi §-a §-a 261. i 450. aust. k. p. (§ 255. i 393. hr. k. p.)

Ovakovim postupkom ne prouzrokuje se nezakonita promiena kompetencije. Ne može o tom biti dvojbe, da izreka, da je sadržajem tiskopisa počinjeno zločinstvo (prestupak) i da se isto progonjeniku po propisih kaznenoga zakona kao takovo nemože ubrojiti, sačinjava preduvjet učina prekršaja zanemarene dužne pažnje. Nu ne samo § 5. aust. k. p. (§ 3. hrv. k. p.) daje kaznenomu sudu pravo, koje na daleko presiže granice kaznenoga zakona, da odlučuje o privatno- i administrativno-pravnih predpitanjih i da na pr. odluči po §§ 220—222. k. z. ob učinu deliktâ, koji spadaju u obseg vojničkoga kaznenoga zakona i da inokosni sudac uporabom §-a 523. (236) k. z. mora konstruirati objektivni učin zločinstva, — već je § om 450. aust. k. p. (§ 393 hrv. k. p.) nije inokosnomu sudcu zabranjeno, dapače mu je upravo dužnost riešiti pitanje, da li predleži učin većega delikta (zločinstva ili prestupka).

Ovim opazkam čast je generalnoj prokuraturi još dodati, da je u tom pitanju i austr ukidno sudište jur svoje mnienje izreklo, kako se to razabire iz riešitbe od 22 travnja 1892. broj 2617, koja je proglašena u u prilogu k naredbeniku ministarstva pravosudja od god. 1892. pod broj 787 a i u broju 35 god. 1892. strukovnoga pravničkoga lista Allg. österr. G.-Z. (vidi „Mjesečnik“ od god. 1893. br. 1. str. 37).

U Beču dne 21. studenoga 1892. Cramer s. r.

Digitized by Google

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Zanemari li vlastnik hypotheke, plaćajuć izvornom svom vjerovniku uknjiženi dug, ugledom u gruntovne knjige osvjedočiti se o tom, nije li na tu tražbinu uknjižen podzalog, — ne može se prema podzaložnom vjerovniku izpričati time, da za to znao nije; jer o dozvoljenom podzalogu propisno §-u 138. grunt. reda ubaviešten bio nije.

Prinos k tumačenju §-â 443., 445., 447., 454., 455. o. g. z. i §-â 79., 138. i 141. grunt. reda.

U ustmeno razpravljenoj parnici zadruge S. iz R. po odvjetniku dru. K. proti I. hrv. štedionici u Z. po odvj. dru. A. radi brisanja prava nadzaloga za tražbinu od 24.000 for. spp. na tražbinu v. štednoga i pripomoćnoga družtva od 200 for. spp., uknjiženu pravom zaloga na nepokretnostih tužeće zadruge, unešenih u gruntovnom uložku broj 76 obćine Retkovci spp. izrekao je kr. kot. sud u V. osudom od 31. prosinca 1892. broj 10043 gr.:

„Tužena „I. hrvatska štedionica u Z.“ dužna je priznati, da pravo nadzaloga na temelju ovosudne odluke od 13. ožujka 1878. gr. za njezinu korist, a za glavnicu od 24.000 forinti sa 9% kamatima i troškom utjerivanja do 500 for. uknjiženo na hipotekarnoj tražbini v. štednog pripomoćnog družtva od 200 for. sa 12% kamatima i 50 novč. pisarine svake pol godine, koja je hipotekarna tražbina na tužiteljičinih nepokretninah u grunt. uložbu broj 76 obćine Retkovci pravom zaloga osigurana, ne ima nikakove pravne krieposti, pa je dužna pristati, da se to njezino pravo nadzaloga za tražbinu od 24000 for. spp. sa spomenutih tužiteljičinih nekretnina briše, i tužiteljici zadrugi S. kbr. 28. iz R. naknaditi parbeni trošak, koji se sudbeno sa 29 for. 55 nč. obredjuje, za 14 dana pod prietnjom ovrhe, nu samo onda, ako tužiteljičin kuće gazda Adam S. položi zakletvu, koju teba tužiteljica za tri dana nakon pravomoćnosti ove osude da nastupi, sadržaja: „da nije znao dne 23. septembra 1881., kad je v. štednom i pripomoćnom družtvu izplatio dug zadruge S. k. br. 28. od 200 for. spp., da je ova tražbina založena tuženici „I. hrvatskoj štedionici u Z.“

Ako tužiteljica ovu zakletvu u zakonitom roku ne nastupi, ili nastupivši je na ročištu, što će se odrediti, ne položi, odbija se ona sa svojom tužbom i sa zahtjevom iste, te će biti dužna tuženici naknaditi parbeni trošak, koji se sudbeno sa 25 for. 45 nč. obredjuje, — za 14 dana pod prietnjom ovrhe.“ —

Digitized by Google

Povodom priziva tužene štedionice potvrdio je kr. banski stol osudom 10 svibnja 1893. broj 8594 prvosudnu osudu stim ipak izpravkom, da obrazac glavne prisege, dosudjene Adamu S. ima glasiti ovako: „da on nije znao dne 23. studenoga 1881., kada je v. štednom i pripomoćnom družtvu izplatio dug zadruge S. k. br. 28. od 200 for. sa pripadci, da je ova tražbina od 200 for. spp. založena tuženici „I. hrvatskoj štedionici u Z.“ —

Razlozi: „Izpravak obrazca prisege, u dispozitivnom dielu prvomolbene osude navedeni, opravdan je s izvješćem odvjetnika M. A., kao upravitelja stečajne mase v. štednog i pripomoćnog družtva pod C—I., u kojem potvrdjuje, da je tužiteljica zadruga svoj dug od 200 for. rečenomu družtvu, kao svojem hipotekarnom vjerovniku, izplatila dne 23. listopada 1881. (ne pako 23. rujna 1881.) Kao što se razabire iz grunt. uložka broj 76 obćine Retkovci pod A. na I. izposlovala je tužena štedionica odlukom od 23. ožujka 1878. broj 1788 — na temelju založnice od 22. veljače 1878. uknjižbu prava nadzaloga za svoju tražbinu proti gori rečenoj zadruzi od 24.000 for. spp., pravom zaloga uknjiženu na nepokretnosti tužiteljice zadruge upisanih u istom gruntovnom uložbu br. 76 obć. R.

Tužiteljica zadruga izplatila je dne 23. listopada 1881. onaj svoj hipotekarni zajamni dug od 200 for. spp. bez obzira na gore navedeni nadzalog, uslied česa je za riešenje ove parnice jedino to odlučno, da li je tužiteljica kao vlastnik hipoteke bila ovlaštena, pravno-valjano izplatiti svojem hipotekarnom vjerovniku ovoga tražbinu bez privole podzaložnog vjerovnika u slučaju, ako vlastnik hipoteke nije nije prije izplate bio ubaviešten o dozvoljenom podzalogu na istu tražbinu.

U tom obziru mjerodavna je jasna ustanova §-a 454. i 455. o. g. z. glede podzaloga upisanog u javne knjige; pri čem mora se razlikovati, da li je vlastnik hipoteke o dalnjem založenju bio ubaviešten ili nije; — u potonjem slučaju on je vlastan, kada je svoj dug podzaložitelju namirio zahtjevati povratak zaloga (§ 469. o. g. z.), a podzaložni vjerovnik ne može mu to uzkratiti, niti može na to za sebe izvoditi kakovo pravo; — u prvom slučaju pako, ako je vlastnik hipoteke bio obaviešten o dozvoljenom nadzalogu, može on svoj dug namiriti samo znanjem i privolom onoga, koji imade nadzalog (§ 455. ibidem); u slučaju kakove zaprieke može on svoj dug kod suda položiti (§ 455. i 1425. o. g. z.), inače zalog ostaje založen za držaoca podzaloga.

Ovo ubavieštenje vlastnika zaloga mora se obdržavati, kada se hoće izposlovati podzalog ne samo kod pokretnih dobara, jer zakon pri tom ne čini nikakove razlike, a najbolji je dokaz tomu § 123. broj 1 austrijskoga grunt. reda, koj je osnovan na propisih §-a 455. o. g. z.

Tužitelj je, kao što on tvrdi, svoj dug prvomu vjerovniku platio u vrieme, kad on o nadzalogu za korist tuženice nije imao nikakova znanja,

Digitized by Google

platež je dakle posliedio sa pravnom krieposti; tuženica prigovara, da je tužiteljica u vrieme plaćanja mogla uvidom u javne knjige dobiti znanja o izvedenom nadzalogu, ako li je ona to propustila, to mora ona sama nositi štetne posjedice toga njezinoga propusta; — nu u ovom je slučaju tužiteljica zadruga vlastnik i posjednik u zalog dane nekretnine, te može svojega hipotekarnoga vjerovnika dotle sa pravnom moći namiriti, dokle joj ne bude znano, da je drugi stekao podzalog, a obvezanost posjednika hipotekarnog dobra, da se prije svakog plateža svojem vjerovniku založnom uvidom u javne knjige osvjedoči, da li nije tražbina na korist kojega trećega sa nadzalogom obterećena, nije u zakonu osnovana, niti se takova obveza može izvoditi iz načela publiciteta javnih knjiga.

Tuženica nije niti uztvrdila, da je ona tužiteljicu zadrugu izvansudbeno o izposlovanom za njezinu korist nadzalogu ubaviestila; a s druge strane dokazano je javnom izpravom B. na I., da ona nije do 23. listopada 1881., to jest prije izplate njezinoga duga od 200 for. spp. niti sudbeno o tom bila obavieštena; tužena pako štedidnica, bila je dužna nastojati o tom, da ova ubaviest na jedan ili drugi način bude izvršena, ako hoće da platež duga — za podzalog služećeg — bez njezine privole, ne bude pravno krjepostan.

U prizivu tužene štedionice navedene presude viših sudova po §-u 12. o. g. z. ne mogu se protegnuti na predležeći pravni slučaj, koji nije onomu riešenomu istimi presudami ni najmanje analogan; jer kao što proizlazi iz osude kr. kotarskoga suda u V. od 10. listopada 1891. broj 4990., ondje se je radilo o tražbini, po hipotekarnom vjerovniku trećemu kao cessionaru u vlastnost ustupljenoj; dočim je pravni odnošaj podzaložnog vjerovnika i ustupovnika posve različit, i propisi zakona ob ustupu ne mogu se uporabiti na odnošaje o podzalogu.

Pošto tužiteljica nije proti osudi priziv uložila, to se ona ne može na njezinu korist preinačiti.

Tužiteljica je dakle ne bivši ubavieštena o podzalogu svoj dug prvom svomu hipotekarnom vjerovniku sa pravnom krieposti izplatila, te je uslied toga tužena štedionica dužna privoliti na uknjižbu brisanja za njezinu korist izposlovanoga prava nadzaloga na izplaćenu tražbinu gore navedenog družtva od 200 f. spp., na nekretninah tužiteljice pravom zaloga uknjiženu.“

Povodom izvanrednoga previda tuženice I. hrvatske štedionice preinačio je kr. stol sedmorice osudom od 12. listopada 1893. br. 3403 obje dolnjosudne osude, te tužiteljicu zadrugu S. iz R. s njezinom tužbom, primj. dne 2. studenoga 1891. broj 12554 gr., i sa zahtjevom u njoj stavljenim odputio time, da se parbeni troškovi sviju molba medju strankami prebijaju.

Razlozi: Gruntovnim izvadkom A. na I. i vlastitim priznanjem tužiteljice zadruge S. k. broj 28 iz R. je po proisih §-â 108., 113 i 114·

Digitized by Google

sl. a) g. p. p. dokazano, da je tuženica I. hrvatska štedionica u Z. odlukom kr. kotarskoga suda u V. od 23. ožujka 1878. broj 1788 stekla pravo nadzaloga za svoju tražbinu od 24000 for. spp. medju ostalim i na hipotekarnu tražbinu v. štednog i pripomoćnog družtva u iznosu od 200 for. spp., koja je na nekretninah tužeće zadruge, unešenih u grunt. uložku broj 76 por. obćine R. uknjižena bila, te kojom su nekretnine i sada još založno obterećene (454. o. g. z.)

Pogledom na propise §-a 138. t. II. grunt. reda i § 455. o. g. z. valjalo je o naduknjižbi, dozvoljenoj tuženici odlukom od 23. ožujka 1878. broj 1788 ureda radi ubaviestiti i zadrugu tužiteljicu dostavom te odluke, ali valjanost toga gruntovnoga unosa i pravne posliedice š njim skopčane ne može tužiteljica pobijati, ma da ona unatoč propisom §-a 138. i 141. grunt. reda o dozvoljenoj uknjižbi dostavom dotične odluke obavještena bila nije (§ 141. grunt. reda) .... Upitna odluka dostavljena joj je — kao što se vidi iz dostavnice B. na I. — istom dana 9. kolovoza 1891.

Tužiteljica dokazala je doduše potvrdom odvjetnika M. A., upravitelja stečajnine v. štednog i pripomoćnog družtva C. na I., da je ona upitni zajam od 200 for. još prije otvorenja stečaja, naime dana 23. listopada 1881. rečenom družtvu uplatila; no pošto je ta hipotekarna tražbina obterećena uknjižbom prava nadzaloga na korist I. hrvatske štedionice, moglo bi se tužiteljici, ma da bi ona dopriniela brisovnu namiru izdanu po v. štednom i pripomoćnom družtvu ili po upravitelju stečajne mase, na temelju te izprave po §-u 79. grunt reda dozvoliti samo brisanje hipotekarne tražbine v. štednog i pripomoćnog družtva s tim pak dodatkom i ograničenjem, da će podpuna pravna moć toga brisanja nastupiti tek onda, kada bude izbrisano pravo nadzaloga uknjiženo na korist tužene štedionice.

Po prenavedenom je zahtjev tužeće zadruge, da se pravo nadzaloga, stečeno po tuženoj štedionici proglasi bezkriepostnim, neumjestan, a propis §-a 455. o. g. z. na koji se tužiteljica pozivlje u predležećem slučaju neodlučan tim više, pošto se i obći gradjanski zakon drži toga načela, da onaj, tko ne ugleda u javne knjige (gruntovne) trpi u svih slučajevih za svoju nemarnost (§ 443. i 445. o. g. z.).

Uz to je gruntovni red od 15. prosinca 1855. pozniji zakon, kojim se ustanove, sadržane u obćem gradj zakoniku u pogledu upisa gruntovničkih i pravnih posljedica š njima skopčanih popunjuju, a dielomice i preinačuju (§ 9. i 446. o. g. z.);

vidiv po tom, da je tužena štedionica po §-u 447. i 454. o. g. z. još sveudilj vlastna zahtjevati, da se njezina naduknjižena tražbina do iznosa hipotekarne tražbine v. štednog i pripomoćnog družtva od 200 for. spp. namiri iz same hipoteke, pa da tužena štedionica nije dužna pristati na to, da se njezina naduknjižena tražbina izbriše (§ 79. grunt. reda), — valja povodom izvanrednoga previda tužene štedione osude nižih sudova

Digitized by Google

kao utemeljene na uporabi zakona očevidno pogriešnoj po §-u 334. obzirom na § 335. gr. p. p. preinačititi, i tužiteljicu sa tužbom primlj. 2. studenoga 1891. broj 12554 i sa zahtjevom, u istoj stavljenim odputiti, dočim se parbeni troškovi sviju molba po §-u 573. gr. p. p. medju strankama prebijaju; jer tužiteljica ima za se dvie povoljne osude". —*a*—

I puka prijava previda, na koliko je valjano učinjena (§§ 4., 323 i 333. g. p. p.), ne ima se revidentu na popravak po §-u 2. slovo d) g. p. p. vraćati, već ju valja primiti i podnieti molbenim putem na nadležno riešenje (§ 328 i 333 gr. p. p.)

U parbenom predmetu A. B. proti A. O. radi priznanja prava vlastničtva na nekretnine spp. primio je kr. kotarski sud u N. M. odlukom od 24 veljače 1893. broj 1047 čisti arak papira, providjen sa napisom: „Previd A. B-a po odvjetniku dru. K. proti A. O. po odvj. dru. D. proti riešitbi kr. banskoga stola od 27. siečnja 1893. broj 28.411". — Kao pravodobno prijavljeni previd, ter taj prijavljeni previd povratio A B-u. za izpunjenje čistine tekstom.

Kr. banski stol povodom utoka tuženika A. O. riešitbom od 20. travnja 1893. broj 8260. potvrdio je prvomolbenu odluku.

Povodom izvanrednog previdnog utoka tuženog A. O. obnašao je kr. stol sedmorice riešitbom od 20. srpnja 1893. broj 1956 po §-u 318 g. p. p. ukinuti obje dolnjosudne odluke, te naložiti prvomu sudu, da sa podneskom de praes. 24. veljače 1893. broj 1047 gr. po §-u 2. gr. p. p. u savezu sa §-om 4. g. p. p. postupa, i to s razloga, jer se onaj dio dolnjosudnih odluda, kojimi se pravodobna prijava previda tužitelja A. B. vraća revidentu tim: „da izpuni čistinu tekstom svoga previda", — protivi kako §-u 2. slovo d) gr. p. p. u savezu sa §-om 4. g. p. p, tako i ustanovi §-a 325, te jer se i puka prijava previda, u koliko je valjano (§§ 4 323. i 333. g. p. p) učinjena, ima podnieti molbenim putem na nadležno riešenje (§§ 328. i 333. g. p. p.). —*a*—

B. Kazneno.

K tumačenju „važne štete" u smislu propisa §-a 126. k. z.

Osudom kr. sudbenoga stola u M. od 18. travnja 1893. br. 1354 kz. proglašeni su S. A., M. D. i B. R. krivimi zločinstva silovanja u smislu §-a 125. k. z., počinjenoga time, što su u noći od 22. na 23. siečnja 1893. sedamnaestgodišnju djevojku E. C., služavku J. K. iz M., kada se je sa plesne zabave cestom kući vraćala, doista uporabljenom silom zgrabivši ju prvi od njih S. A. i bacivši ju u snieg, a ostala dvojica držeć ju za ruke i noge, te začepivši joj usta, — postavili u takav položaj, da im se ona

Digitized by Google

opriet mogla nije, pa ju tada sva trojica izmjenice nasilnim načinom u takovom položaju na prileg izvan ženitbe spolno upotrebili, — te su po §-u 126. stavka I. k. z. uporabom §-a 254. k. p. osudjeni: prvi na 4 a ostala dvojica na 3 godine težke tamnice.

Ništovnu žalbu kr. državnog odvjetničtva u M., koje je na glavnoj razpravi stavilo predlog, da se obtuženi odsude po II. stavci §-a 126. k. z. s razloga, što je oštećena E. C. usljed njihovog postupka zadobila težku tjelesnu ozledu naime upalu sluznice, obnašao je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni riešenjem svojim od 9. rujna 1893. br. 2353 zabaciti s razloga sliedećih:

„Kr. državno odjetničtvo napada osudu prvoga suda kano ništovnu po točki 5. i 11. §-a 277. k. p. jer sud prve molbe nije obtuženikom odmjerio kazan po II. stavci §-a 126. k. z.

Žalbu temelji kr. državno odvjetničtvo na činjenici, što je oštećenica zadobila uslied silovanja upalu sluznice, trajuću preko šest nedelja.

Sudbeno liečnički vještaci izjaviše kod glavne razprave, da je oštećenici nanešena težka tjelesna ozleda, koja uvjetuje poremećenje zdravlja kroz preko 20, a izpod 30 dana, i od koje štetne posljedice nastati neće.

Ako se uvaži, da zakon u §-u 126. stavci II. k. z. ne predvidja samo težku ozledu, već „važnu štetu u zdravlju ili životu“, mora se zaključiti, da ozleda trajuća izpod 30 dana, koja nikakvih štetnih posljedica nema, nije podobna utemeljiti kriterij stavke II §-a 126. k. z, gdje se veli „ako sila povuče za sobom važnu štetu“ itd. (u njemačkom tekstu: „Zur Folge gehabt), ovdje se naime uzimlju u obzir uprav posljedice, a ne neposredni učinak nanešene sile.

U nazočnom slučaju predleži neposredni učinak: težka tjelesna ozleda, kojoj je kažnjivost absorbirana u I. kaznenoj stavci §-a 126. k. z. sa 5 do 10 godina težke tamnice, dočim daljnih posljedica sile nema nikakovih.

Od tuda proizlazi, da sud nije počinio ništinu, kada je obtuženikom odmjerio kazan po stavci I. §-a 126. k. z. *Dr. O.*

---

1. *Prekršaj alineje 1. §-a 44. zak. čl. VI: 1889. o obranbenoj sili spada pod nadležnost upravnih oblastih (§ 68. alineja 1. istoga zakona).*
2. *Globe odmjerene na temelju §-a 44. istoga zakona imadu se upotrebiti i to polovica na uzdržavanje, odnosno podizanje upravno-oblastnih uza, a polovica na korist ubožke zaklade nadležne občine u svrhu, da se iz iste uzmognu podupirati bezimućni stavni obvezanici (§ 66. alin. 1. istog zakona).*

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 20. siečnja 1894. br. 4502.)

Osudom kr. kotarskoga suda u D. od 24. kolovoza 1892. br. 928 proglašen je St. T. krivim prekršaja §-a 44. zak. čl. VI: 1889. o obran-

Digitized by Google

benoj sili i osudjen po §-u 44. toga zakona uporabom §-a 266. k. z. na kazan zatvora od dva dana i na globu od 5 for. u korist ubožke zaklade obćine S.

Osudom istog suda od 24. kolovoza 1892. broj 930 proglašen je J. Č. krivim prekršaja § 44. zak. čl. VI: 1889. o obranbenoj sili, i osudjen po §-u 44. toga zakona uporabom §-a 266. k. z. na kazan zatvora od dva dana i na globu od 5 for. u korist ubožke zaklade obćine B.

Povodom žalbe ništovne podignute po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave, da je osudom kr. kotarskoga suda u D. od a) 24. kolovoza 1892. broj 928, kojom je proglašen S. T. krivim prekršaja §-a 44. zak. čl. VI. od god. 1889 o obranbenoj sili počinjenog tim, što je nalazeći se u S. izostao od redovite stavnje, koja se je imala prošle godine obaviti, akoprem je postajala mogućnost povratka u njegovu domovinu i osudjen po §-u 44. citiranog zakona na kazan zatvora od dva dana i na globu od 5 for. u korist ubožbe zaklade obćine L., zatim osudom istog kotarskog suda od b) 24. kolovoza 1892. broj 930. kojom je proglašen J. Č. krivim prekršaja §-a 44. zak. čl. VI. od god. 1889. o obranbenoj sili počinjenog tim, što je prošle godine izostao od redovite stavnje obdržavane u D., te što se je za ovo vrieme zadržavao u S., ter osudjen po §-u 44. citiranog zakona, uporabom §-a 266. k. z. na kazan zatvora od dva dana i na globu od 5 for. u korist ubožke zaklade obćine B., povriedjen zakon u §-u 44. al. 1. i 2., §-u 68. al. 1. i §-u 66. al. 1. zak. čl. VI. od god. 1889. o obranbenoj sili, da se obje rečene osude ukidaju, te je kr. kotarskom sudu u D. naložio da u ovih kaznenih stvarih iznova postupa.

Razlozi: pravomoćnom osudom kr. kot. suda u D. od 24. kolovoza 1892. broj 928. proglašen je S. T. krivim prekršaja §-a 44. zak. čl. VI. od god. 1889. o obranbenoj sili počinjene time, „što je nalazeći se u S. izostao od redovite stavnje, koja se je imala prošle godine obaviti akoprem je pristojala mogućnost povratka u njegovu domovinu“, i osudjen je po §-u 44. citiranog zakona uporabom §-a 266. k. z. na kazan zatvora od dva dana i na globu 5 for. u korist ubožbe zaklade obćine L.

Pravomoćnom osudom istoga suda od 24. kolovoza 1892. broj 930 proglašen je I. Č. krivim prekršaja §-a 44. zak. čl. VI. od god. 1889. o obranbenoj sili počinjena time „što je prošle godine izostao od redovite stavnje obdržavane u D. te što se je za ovo vrieme zadržavao u S. i odsudjen je po §-u 44. citiranog zakona uporabom §-a 266. k. z. na kazan zatvora od dva dana i na globu od 5 for. u korist ubožke zaklade obćine B.

Po §-u 44. zak. čl. VI. od godine 1889. o obranbenoj sili, sbor. 23., čini prekršaj:

Digitized by Google

1) Onaj stavni obvezanik, koji ne dodje na opredieljeno vrieme na stavnju ili na nadpregledbu (prva alineja §-a 39.) te svoj propust dostatno ne opravda, te se ima kazniti globom od deset do dvadeset for. (al. 1. § 44.).

2) Onaj stavni obvezanik, koji izostane od stavnje i od nadpregledbe s namjerom, da izbjegne stavnoj obvezanosti, ako kašnje bude ma i privremeno za službu nesposobnim pronadjen ili bude kao „manje sposoban" ili pako na temelju §-a 31., 33. i 34. pridieljen u naknadnu pričuvu, te se u slučaju, ako je dobrovoljno došao kazniti ima zatvorom od 3 dana do jednoga mjeseca i globom od 15 do 150 forinti, a ako se nije dobrovoljno javio, zatvorom od šest dana do dva mjeseca i globom od 30 do 300 for. (al. 2. § 44.) i

3) Onaj stavni bjegunac, koji nije došao pred stavni odnosno pred nadpregledno povjerenstvo do konca one godine, u kojoj je navršio 36. godinu svojega života, te se ima kazniti zatvorom od 15 dana do 2 mjeseca, i globom od 50 do 300 for.

Obzirom na kaznu, koja je osudami kr. kotarskoga suda u D. od 24. kolovoza 1892. broj 928 i 930 dosudjena (uporabom §-a 266. k. z. zatvor od 2 dana i globa od 5 for.) i obzirom na to, da se u razlozih osuda polaže važnost na činjenicu, da okrivljenik kod kašnje stavnje nije unovačen, — mora se uzeti, da kotarski sud smatra, da predleži učin prekršaja, označenoga u 2. al. §-a 44. zak. čl. VI. od god. 1889. Nu kako se iz dispozitivnoga diela a i iz obrazloženja tih osuda vidi, kotarski je sud uzeo ustanovljenim jedino to, da okrivljenici nisu god. 1891. na redovitu stavnju došli i da taj izostatak nisu dovoljno opravdali. U tome pak leži učin prekršaja, označenoga u al. 1. §-a 44. zak. čl. VI. od god. 1889., a ne učin prekršaja, označenoga u al. 2. toga §-a, jer zakonski rekvizit za taj potonji prekršaj jest: da je stavni obvezanik izostao od stavnje s namjerom da izbjegne stavnoj obvezanosti, a tu namjeru nije sud ustanovljenom uzeo.

Po dispositivnom dielu spomenutih osuda proglašani su dakle S. T. i I. Č. krivim čina, koji je kažnjiv po al. 1. §-a 44. zak. čl. VI. od god. 1889. o obranbenoj sili i kojega kažnjenje po al. 1. §-a 68. toga zakona ne pripada sudu, nego upravnim oblastim; uporabljena je pako kaznena stavka, koja je odredjena za prekršaj označen u al. 2. §-a 44. toga zakona, koji po al. 4. §-a 68. citiranog zakona spada presudjenju kotarskog suda, a time je povriedjen zakon u §-u 44. al. 1. i 2. i u §-u 68. al. 1. zak. čl. VI. od god. 1889. o obranbenoj sili.

Osudami kr. kotarskoga suda u D. od 24. kolovoza 1892. broj 928 i 930 izrečeno je, da dosudjena globa ide u korist ubožke zaklade obćine L. i B., nu to je protivno zakonu.

Digitized by Google

Po §-u 241. k. z. idu istina sve novčane kazne u zakladu ubožku onoga mjesta, gdje kažnjiv čin bude učinjen, nu od globe odmjerene na temelju §-a 44. zak. čl. VI. od god. 1889. o obranbenoj sili ima se po §-u 66. al. 1. toga zakona upotrebiti polovica za uzdržavanja odnosno podizanje upravno-oblastnih uza, a polovica na korist ubožke zaklade nadležne obćine u svrhu da se iz iste uzmognu podupirati bezimućni stavni obvezanici (§ 43.).

S ovih razloga valja usljed uložene po kr. državnom nadodvjetničtvu ništovne žalbe na obranu zakona po §-u 286 II. k. p. uvaženjem te žalbe kao osnovane obe gore rečene osude ukinuti i iznovični postupak u tih stvarih odrediti.

Iz upravne prakse.

Odvjetničko zastupanje stranaka pred političkimi oblastmi nije propisano, s toga niti političke oblasti nisu zvane obredjivati nastale takovim zastupanjem troškove.

Odvjetnik dr. M. C. zastupao je svojedobno Matu i Franju Č. iz B. proti Svetozaru Ž. iz Sv. I, radi otvorenja puta, pa je prema tomu 1. prosinca 1892. zamolio kod kr. kotarske oblasti u Sv. I. obredjenje svoga troškovnika.

Odlukom od 28. prosinca 1892. broj 7030 obredila je kr. kotarska oblast troškovnik, nu usljed utoka Mate Ć. ukinula je kr. županijska oblast u Z. riešitbom od 2. ožujka 1893. broj 1685 napadnutu odluku ujedno sa u tom pogledu provedenim postupkom kao nenadležno provedenim, te odputila molitelja sa zahtjevom, s r a z l o g a:

pošto u stvarih političkih nisu dužne stranke služiti se odvjetnici, niti su zvane političke oblasti obredjivati njihove troškovnike, već je to stvar privatne pogodbe za slučaj, da se doista stranka odvjetnikom služila, ter se naplata potičuća iz ovakove pogodbe pred redovitim sudcem tražiti ima.

Uslied utoka dra. M. C. potvrdila je kr. zemaljska vlada riešitbom svojom od 7. prosinca 1893. broj 20738 napadnutu drugomolbenu riešitbu s r a z l o g a:

što odvjetničko zastupanje stranaka pred političkimi oblastmi nije propisano, pa s toga političke oblasti nisu nadležne niti obredjivati troškove naraslih povodom odvjetničkoga zastupanja stranaka pred političkom oblasti, nego imadu smatrati privatnim poslom izmedju odvjetnika i dotične stranke.

Malvić.

Digitized by Google

SVAŠTICE.

Zemljištne zajednice.

Ovih dana podnio je pravosudni odjel kr. zem. vlade hrvatskomu saboru osnovu zakona ob uredjenju zemljištnih zajednica. Pošto je ova osnova jedna od najvažnijih, što su u novije doba podnešene hrvatskomu saboru, jer se njome regulira sedmina cieloga prostora naše domovine, ter pošto obrazloženje njeno sadržaje sva načela, na kojih osnova počiva, držimo da ćemo zadužiti naše čitatelje, ako im ga u cielosti priobćimo. Ono će im dobro doći ne samo kod proučavanja osnove nego i kod tumačenja njenog, kad postane zakonom. Ovo obrazloženje glasi:

Uredjenje pravnih odnošaja, tičućih se tako zvanih skupnih užitaka, osjeća se već odavna kao jedna od najprečih potreba.

Kad se je razpravljalo o „zakonu od 7. veljače 1892., kojim se privremeno odredjuje pravo dieliti občinske pašnjake“ (broj 18 sbornika od god. 1892.), bilo je toli zemaljskoj vladi, koli visokomu saboru posve jasno, da je nuždna izpravna kodifikacija uredjenja i razgodbe „zajedničkih užitaka“, da se dakle spomenutim zakonom „o privrememom uredjenju prava dieliti občinske pašnjake“ ne stvara ništa stalna, već da on ima biti samo predtečom obćenitoj regulaciji.

Vlada je s toga već u obrazloženju svojem k rečenom zakonu sama izrekla, da na temelju pripravnih radnja, u obrazloženju pobliže iztaknutih, kani pristupiti k izradbi zakonskoga predloga ob uredjenju zajedničkih užitaka.

Prihvativ razloge vladine stavio se je zatim i visoki sabor na stanovište, da je uredba tih odnošaja nuždna, ter je tako u sjednici od 20. siečnja 1892. došlo do rezolucije, „da se kr. zem. vlada poziva, da u izgled stavljenu osnovu zakona ob uredjenju t. zv. skupnih užitaka predloži saboru najdulje za tri godine“.

Odatle je potekla izradba predležeće osnove.

Podatci, sabrani kod zemaljske vlade usljed naredaba od 9. studenoga 1890. broj 44008 nutarnjega odjela i od 21. kolovoza 1890. broj 10310 odjela za pravosudje, pokazuju vrlo žalostnu sliku sadašnjega stanja zemljištnih zajednica.

Tim je to štetnije po zemlju, što se zajednički užitci odnose na ogromne uprav površine raznovrstnih zemljišta.

Bit će sedmi dio po prilici svega prostora naše domovine, koj pripada raznolikim mjestnim, katastralnim, plemićkim, poveljenim, urbarskim, krajiškim itd. občinam, mjestom, selom, hrpam kuća itd. U tu pako površinu nisu ubrojeni posjedi upravnih (političkih) občina kao takovih,

*

Digitized by Google

a nisu u odnosnih izkazih sadržane ni šume, ni ina zemljišta, spadajuća u vlastničtvo „krajiških imovnih občina“.

U četiri glavne skupine dale bi se možda razvrstiti sve te najraznovrstnije zemljištne zajednice, na koje se u osnovi pomišlja. Prva skupina, bile bi t. zv. plemićke občine, zajednice ratara plemićkoga stališa, od starine vlastnice svojih skupnih zemljišta. Drugu skupinu tvore raznovrstne povlaštene „občine“, t. j. zajednice ratara neplemića, koji su i za vrieme kmetstva sačuvali bud na temelju donacija, bud na temelju privilegija, bud i samo po pravnom običaju izključivo uživanje stanovitih nepokretnina, naročito šuma, temeljem svojega prava vlastnosti, kadikad pobijana, ali sad nepreporna.

Treća najveća kategorija bile bi urbarske občine, sa svojimi pašami i sumami, njim dodieljenimi putem segregacije.

U četvrtu napokon skupinu mogli bismo uvrstiti krajiške mjestne občine, s njihovimi pašnjaci, kadikad i posebnimi občinskimi šumami.

Granice tih kategorija nisu tako opredieljenje, kako se čini na prvi pogled. Obilježja jedne skupine prelievaju se u drugu, naročito način uživanja i medjusobna pravna razmjerja zajedničara malo gdje da su jednolična. U svoj toj razrožnosti, žalibože ima jedno zajedničko obilježje: svi ti posjedi stoje — s neznatnimi iznimkami — pod upravom slabom, bolje rekuć nikakovom. Tomu se nije čuditi.

Dok se je područje upravne občine redovito sudaralo s posjednim područjem zemljištnih zajednica, dok su občinari upravne občine bili i ovlaštenici u zajedničkom posjedu, dotle nije bilo tako nuždno, da se pomišlja na posebnu upravu zemljištnih zajednica. Občinsko zastupstvo bilo je podjedno predstavnik toli občinara, koli interesenta u zemljištnoj zajednici. Nu upravnim občinam nameće se sve to više dužnostih. One jedva udovoljuju svim potrebam državne, toli zajedničke, koli autonomne uprave.

Koliko god u njihov naravni djelokrug zasjeca i uprava s dobrom i imovinom občine, zastupstva i poglavarstva njihova prestala su ipak biti sposobnim organom za upravu nad posjedom zemljištnim, koj nepripada svakomu občinaru upravne občine usljed stečenja občinarstva i nastanjenja u području upravne občine, već pojedinim skupinam občinarah na temelju posebnog ovlaštenja.

Občine upravne sad se razširuju, sad se sužuju i ciepaju, sve to s obzirom na promienljive odnošaje sadašnjosti i na potrebe upravne službe.

Zemljištne zajednice pako, od starine postojeće, uz svoju grudu zemlje prikovane, prave vlastnice svojih posjeda, u kolebanju tom, u vječitih promjenah nastalih tečajem raznih preuredaba najniže grane upravne službe, morale su zapasti u najnepovoljnije stanje. Bez predstavničtva, bez omedjašena djelokruga postale su one žrtvom bezglavja. Občinska zastupstva stvorena velikim dielom od občinara, kašnje priraslih, koji po nijednom

Digitized by Google

načelu ne mogahu postati ovlašteni u zemljištnih zajednicah, ležećih u području upravne obćine, ili se nisu ništa brinula za upravu i koristno gospodarstvo s posjedom zemljištnih zajednica, ili ako su se brinula, činila su to samovoljno.

Ovakovi odnošaji, osobito usljed pomanjkanja posebnoga predstavničtva zemljištnih zajednica, bili su povodom nejasnosti i radjanju sumnja o samom vlastničtvu.

Često puta pomrsila se je možebit na temelju pogriešna upisa u javne knjige i našastare imovina „zemljištne zajednice“ s imovinom „upravne obćine“.

Često puta riešavale su i same upravne oblasti težka i zakučasta pitanja ob uživanja takovih zemljištnih posjeda na krivoj podlozi, prenašajuć pojam obćine u sadašnjem smislu rieči na tvorbe, kojim se zametak ima tražiti u posve različitih odnošajih, ne stojećih ni u kakovu savezu sa sadanjim pripadničtvom u kojoj „upravnoj obćini“.

Tko da to oblastim upiše u grieh kraj pomanjkanja svake jasne direktive?

Glede šumah t. zv. urbarskih obćina odredjuje § 9. ces. patenta od 17. svibnja 1857., da se s njimi ima postupati kao sa šumami „obćinskimi“. Glede pašnjaka § 2. istoga patenta veli: da se imaju urediti po postojavših zakonih urbarskih.

To su ustanove pomenutoga zakona glede uprave skupnih zemljišta, a i te se odnose samo na posjede, koji su urbarskim obćinam pripali putem segregacije.

Vlada je zatim na temelju §-a 9. ces. patenta od 17. svibnja 1857. izdala privremenu naredbu od 4. ožujka 1871. broj 2144 ob „upravi, gospodarenju i uživanju obćinskih šuma“.

Temeljna je misao te naredbe sadržana u §-u 17. Uprava spada u djelokrug redovitoga obćinskoga zastupstva, a osoblje obćinske uprave, ima voditi dotične poslove i raćune, sve uz nadzor i uticaj viših oblastih.

Po toj naredbi nastojale su upravne oblasti, proširiv ju možda ne sasvim opravdano i na sve ine (plemićke, poveljene itd.) zemljištne zajednice, osigurat barem šumsko gospodarstvo. Dapače, gdje se bjelodano pokazalo, da redovito obćinsko zastupstvo nije sposoban organ za upravu imovine takovih zajednica, činile su upravne oblasti izabirati posebne imovne odbore, kojim je povjerivano pod nadzorom upravne obćine i javnih oblastih vodjenje gospodarstva na posjedu zemljištne zajednice ili obava pojedinih pravnih posala u ime zemljištne zajednice.

Kadikad su upravve oblasti, naimajuć za to u zakonu valjana uporišta, sad više, sad manje sgodno kušale udovoljiti potrebi života, ter su imovne odbore posebnimi, za cielo svoje upravno područje namienjenimi naredbami, kako tako uredjivale.

Digitized by Google

Tim je ipak bilo slabo pomoženo.

Stanje uprave i gospodarstva sa zajedničkimi zemljišti ostalo je malne u svoj zemlji jednako nedostatno.

Odasvud stigoše izvješća, u kojih se ponavlja tužba, da usljed ne uredjene uprave narod znatnu narodno-ekonomsku štetu trpi.

Najviše bit će da su štetovale urbarsko-občinske šume, osobito prvih godina, dok im oblasti nisu posvetile više pažnje.

Skupni pašnjaci, kako izvješća glase, većim su dielom razgaženi i zapušteni, a od krajiških pašnjaka velik dio posvojiše pojedinci.

Razmjerje zajedničkih užitaka malne svagdje je nejasno, neopredieljeno. I u istih urbarskih občinah, gdje je po razmjerju selištnoga posjeda dodieljena užitnikom kompetencija šumska i pašnjačka, neima reda. Pojedinci izcrpljuju skupne užitke, a velik dio posjednika, ekonomno slabijih, običajno ne dodje ni s daleka do mogućnosti, da izrabi zajedničko zemljište prema razmjerju svojega prava.

Svemu tomu zlu možda nit nije moguće zakonotvornim radom doskočiti.

Nešto se ipak može pokušati s podpunom nadom za povoljan uspjeh.

Zakonskimi ustanovami ob uredjenju zemljistnih zajednica moći će ponajprije omedjašiti točno pojam stare „občine“ i sličnih imovno-udružnih tvorba, ter odciepiti s jedne strane od pojma „pravne občine“, a s druge strane naravno i od raznih oblika zajednice dobara po gradjansko-pravnom smislu.

Tim će se stati na put zatiranju starodavnoga instituta naše „občine“, zatiranju tim pogubnijemu, što se pretvaranjem zemljištno-zajedničkoga ili po starom smislu rieči „občinskoga“ posjeda u posjed moderne upravne občine, sve to više slabi ekonomska snaga domaćega našega pučanstva, u pravilu seljačkomu stališu pripadajućega. A skrajnje je vrieme, da se s tom pretvorbom prekine, gdjegod još nije ugasla u pravnoj sviesti našega seljačkoga stališa stara „občina“, koja uz svu raznolikost pojedinih pojava, u pravilu nije drugo nego skupina ratara, jednoga stališa pače od starine jednoga plemena, svaki od njih sa svojom „djedinom“ i pravom na skupni užitak u „občini“, u nerazdieljenom zajedničkom posjedu svijuh ovlaštenika.

Neda se tajiti, da se je takovo prvotno uredjenje naše „občine“ samo u riedkih slučajevih, i to nikad ne posve neoštećeno, moglo preniet na našu generaciju.

Dapače i te neke „občine“, stranom plemićke, stranom povlaštene, mogu samo tako spasit uz najveću svoju mudrost i odvažnost barem najbitnija obilježja starine, što su se donekle podvrgle feudalnim institucijam, sa zapada unešenim. Najveći dio potonuo je tečajem stoljeća u obćenitom feudalnom pravnom shvaćanju posjednjih stoljeća srednjega i prvih novoga

Digitized by Google

vieka, ustupio mjesto proširenomu i strogimi pravili utvrdjenomu kmetstvu. Ali kad je zatim najnovije doba sa sobom donielo razterećenje i segregaciju, predavajuć u podpuno vlastničtvo bivšemu kmetu (a i krajišniku) njegovo posebno zemljište, a „občini" skupni posjed, mogla se je ipak pod tom „občinom" jedino razumjevati skupina ovlaštenika, posjedujućih posebna ovlaštena zemljišta.

Uzprkos tolikoj raznolikosti pravnoga temelja i tečaja razvoja, ne manjka dakle u tom pogledu analogija izmedju svih tih kategorija zemljištnih zajednica.

Usljed razvoja družtvenih i upravnih uredaba, koje u podpunoj oprieci sa starimi nazori idu za tim, da se što više olahkoti promjena obćinarstva i preseljenje iz jednoga kraja države u drugi, došlo je sada pako do toga, da se, kako je već rečeno, u području malne svake pojedine obćine nastanjuje sve to više tudjega življa, koj ne stoji ni u kojem savezu s prvobitnom starom ili njojzi sličnom urbarskom ili krajiškom „občinom", a često puta ni ne pripada, poljodjelskom stališu, komu su u prvom redu namienjena „zajednička zemljišta".

Ali prvotni pojam „obćine" uza sve te nepovoljne okolnosti na svu sreću nije uništen, ima u njem sva sila životne snage, treba staroj obćini samo razvezati ruke i postavit ju na vlastite noge, a to će biti, čim se zakonom što stalnije utvrde medje njezinoga pravnoga obsega.

Vlada je nastojala polučiti taj poželjni cilj u ovoj osnovi.

Omedjašiv u §-u 1. i 2. one „zemljištne zajednice" na koje se imaju odnositi propisi zakona, učiniv jih pravnimi osobami, ide osnova u sliedećih §-ih za tim, da si te pravne osobe urede zakonito zastupstvo za vršenje pravne svoje djelatne sposobnosti.

Rodilo se je pitanje odmah kod prvih § â ove osnove, kako daleko smije zakonarstvo poći, a da u tom pravcu ne presegne u prava eventualnih zajedničara-suvlastnika? Već iz stilizacije §-a 1. i 2. lahko je razabrati, da si je vlada svjestna bila, kako je težko pod jednu točnu definiciju podbit sve raznolike oblike zajednica, koje želimo podvrć uredbi.

Koliko god je bilo jasno, da valja izvadit iz okvira zakona upravnu obćinu s njezinom imovinom i njezinim dobrom, kao i čisto gradjansko-pravne zajednice dobara, toliko se s druge strane radja dvojba, kako se imadu po pravnom shvaćanju prosuditi raznolike zemljištne zajednice, koje još preostaju?

Biti će bo takovih, koje su prave nedvojbene korporacije, biti će i takovih, koje možda počivaju na naslovu zajednice vlastnosti. Vladi se je ipak činilo, da je tu odlučno, što je u svih tih slučajevih zajednica takova, koja svoj korjen vuče iz vremena feudalizna, ter koja se već po trajnoj namjeni svojoj, po javno-pravnoj primjesi kao i po pravnom uobičajenom

Digitized by Google

shvaćanju samih ovlaštenika ne može podvrći pod pravila austrijskoga gradj. zakonika.

Od svih tih vlastničkih odnošaja nisu u ostalom učeni pravnici niti sad na čistu.

Pravila rimskoga prava kano da nedotječu za protumačenje takovih odnošaja.

Njeki se s toga utiču posebnim definicijam, govoreć o sličnih zemljištih, kao o svim obćenom, nerazdieljenom dobru, o pripadnosti k posebnom vlastničtvu; pojedinim ovlaštenikom (zajedničarom) da pripadaju izraziti dielovi ili diona prava na takovu „obćinu". (So wurde denn in der That schon äusserlich die unvertheilte Mark statt als eine der Vielheit fremde Sache, vielmehr als das Eigenthum aller Genossen bezeichnet; sie wurde durch fast alle ihre Namen als das allen gemeine, unvertheilte Gut charakterisiert; sie galt als Zubehör des Sondereigen; den einzelnen Genossen wurden an ihr ausdrücklich Antheile oder Theilrechte beigelegt. C. Gierke, das deutsche Genossenschaftsrecht.)

Drugi sciene, da se može izaći na kraj i s rimsko-pravnimi pojmovi, tvrdeć, da nema razloga lučiti ni starodavne zemljištne zajednice od „jurističkih osoba".

Zajednice takove, veli se, jesu „universitates", ako i jesu, što svi priznaju, obzirom na posebnu svrhu svoju u nekom pogledu različno od rimsko-pravnih načela uredjene.

Nu sve te razlike pravnoga shvaćanja, kao i sva pitanja, koja mogu nastati pogledon na raznolikost pravnoga naslova, po kojem su pojedine zemljištne zajednice došle do raznih kategorija svoje nepokretne imovine, bila bi samo tad praktično odlučna, kad bi se zakonotvornim radom htjelo preinačiti sadanje pravno stanje zemljištnih zajednica. Osnovi to svrha nije. Ona se zadovoljuje tim, što u svih tih zemljištnih zajednicah nalazi po gdjekoje obilježje korporacije, svagdje pače s nješto javno-pravne primjese, ter stoga — bez bojazni — jedino daje izraza obćenito priznanomu pravnomu načelu: da je država vlastna, pače dužna zakonom poskrbit se za kontrolu, da se osigura obstanak takovih zajednica kao i razborito gospodarstvo i uprava s njihovom imovinom.

Stojeć na tom temelju namienila si je dakle vlada zadaću, da u osnovi — neupuštajuć se u sistematično razvrštivanje pojedinih kategorija zemljištnih zajednica prema pravnoj naravi njihova postanka, — za sve zemljištne zajednice beziznimno prihvati načelo podpune samostalnosti u upravi.

(Sliedi.)

Digitized by Google

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Katoličko crkveno pravo. Napisao dr. Ferdinand Belaj profesor ckvenoga prava u bogoslovnom fakultetu kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. Svezak II. 8° str. 282.

Ovim svezkom je g. pisac završio svoje liepo djelo o crkv. pvavu. U njem je osim kratke nauke o zavjetu i o pokopu samo ženitbeno pravo, i to poglavito ono, kakono kod nas valja na temelju konkordatskoga ženitbenoga prava, koje i nije drugo nego posve dobro uspjela kodifikacija općega ženitbenoga crkvenoga prava.

Kako u 1. svezku tako i u ovom g. pisac nije sliedio historijske metode, već je samo postojeće pravo razlagao; ali po mom mnienju dobro bi bio učinio, da je samo u uvodu historiju ženitbenoga zakonodavstva u našoj monarkiji i sadanje stanje spomenuo.

U ostalom je gospodin pisac u kratko i jezgrovito razložio teoretičnu stranu ženitbenog prava, a gdje je za nuždno držao, zadovoljio je i praktičnim zahtjevom. Ovo vriedi osobito za ona pitanja, koja dušobrižnike zanimaju, kao što je to izpit zaručnika, mješovita ženitba, oprost od zaprieke i zabrana, sklapanje ženitbe, postupak za razstavu od stola i postelje (razpit). Pisac je kod mnogih pitanja preneo doslovno ili u izvadku važnije crkvene i državne zakone i naredbe, čim je praktična strana djela mnogo dobila. Po primjeru mnogih kanonista dodao je na strani 237. do 270. austrijski konkordat i dokumente na nj spadajuće kao i naredbu papinu sa instrukcijom važnu za mješovite ženitbe.

Glavnu nauku ženitb. prava, nauku o ženitbenih zapriekah podielio g. pisac drugčije, nego to mnogi noviji pisci čine. On je naime podielio sve ženitb. zaprieke na zaprieke privatnoga i na zaprieke javnoga prava, dočim drugi diele zaprieke na temelju nuždnoga ženitbenoga konsensa u zaprieke a) koje se osnivaju na pomanjkanju privole, b) koje se osnivaju na nemogućnosti i c) na nezakonitosti privole. Ako i jest ovo razdieljenje za sustav bolje, nije ni ono, što ga je g. pisac odabrao neosnovano, premda na pr. impedimentum impotentiae već nije izključivo zaprieka privatnoga prava.

Dvie bi stvari samo iztaknuo, koje mi se posve ne svidjaju. U §-u 150. (str. 15. točka 3.) govori g. pisac o zarukah, što jih sklope zaručnici, koji znadu, da jim je ženitbena zaprieka na putu, ali se mogu nadati, da će im zaprieka biti oproštena, da li takove osobe mogu sklopiti zaruke p o d u v j e t o m, „ako dobiju od pape oprost?“ Ja bih ovdje pristao prije uz mnienje R. Scherera (II. sv. crkv. prava, § 110. str. 180), koji veli: Ein Verlöbniss, welches zwischen Personen, deren Verehelichung ein Hinderniss, von welchem dispensirt zu werden pflegt, entgegensteht,

Digitized by Google

upter der Clausel der Dispensationsertheilung geschlossen worden ist, kann keineswegs als ein bedingtes Sponsal aufgefast werden; es eignen jener Vereinbarung entfernt nicht die rechtlichen Folgen eines Verlöbnisses, wohl aber entsteht aus jenen Contract die sittliche, selbst rechtliche Verpflichtung, um Dispensation zu bitten, dieselbe abzuwarten und im günstigen Falle ein Verlöbniss abzuschliessen.

Drugo je glede otmice § 173. točka 1. Gosp. pisac veli, da bi ženitba bila valjana, koju bi sklopila ženskinja s otetim mužkarcem. Ako se i govori ob otmici samo onda, kada mužkarac otme ženskinju u namjeri, da š njom ženitbu sklopi, učim ja u suglasju sa mnogimi pisci, da će ženitba biti ništetna i onda, ako ženskinja mužkarca otme, jer će to biti zaprieka ex vi et metu.

Medju tim čestitam ovim g. piscu, što mu je pošlo za rukom za kratko vrieme podati nam vrstno djelo o crkvenom pravu, kojim je našu pravnu literaturu dobrano napried pomaknuo i svakoga zadužio, tko se išto kod nas crkvenim pravom teoretično ili praktično bavi S toga je preporuka malo ne suvišna. *Prof. dr. L. Marjanović.*

Tumač občemu austrijskomu gradjanskomu zakoniku. Napisao Adolfo *Rušnov*, viećnik kr. banskoga stola. — Knjiga prva §§ 1—530. Zagreb, 1893. — Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch). 8°; strana 1—719; ciena 4 for. 20 nč. (Nastavak.)

Glede posjeda prava veli Mallin: „I posjed prava zaštićen je posjedovnimi tužbami; ali posjed taj nastaje samo onda, ako su izpunjeni uvjeti § 313. o. g. z. Ako toga nije, tada ne može biti govora ni o posjedu, a dosljedno tomu ni o posjedovnoj zaštiti odnošaja, koji nije posjed". Tumač naproti ističe, da je ovdje odlučna posjedovna volja, a ne predpostava §-a 313. o. g. z.

Pošto kod neistinitoga posjeda ne nalazimo predpostave §-a 313. o. g. z., morali bi neistiniti posjed izključiti od posjedovne zaštite, ali tomu smeta § 339. o. g. z, koji sasvim obćenito kaže: „Posjed bio kakov mu drago, nitko neima pravo samovlastno smetat ga". S toga oba pisca pružaju posjedovnu zaštitu i neistinitom posjedniku, samo što „tumač" dodaje, da mu tu zaštitu valja uzkratiti, ako predleži dokazana exceptio vitiosae possessionis ab adversario (§ 346); ali da taj prigovor pristoji tuženiku samo u roku opredieljenom za tužbu smetanja posjeda. „Tumač" dakle stoji na stanovištu Randinom, koji taj prigovor dovadja u uzki savez sa protutužbom, koje se svrha jednostavnim sredstvom prigovora postizava. Dr. Mallin ne priznaje tuženiku u obće prigovora neistinitoga posjeda.

Kako je to pitanje u praksi od nedosežne važnosti, upozorujemo ovim čitaoce, da ponovno oba djela na tih mjestih prispodobe; scienimo pako, da će se i pisac „Zaštite posjeda" kod tumačenja posebnog diela svoje monografije na opazke „Tumača" obazrieti.

Digitized by Google

Tumačenjem ustanova o smetanju posjeda gradjenjem (operis novi nuntiatio) iztaknuti su u jezgri propisi gradjevni. Podpunosti radi moglo se je ovdje navesti kod nas kriepostni gradjevni red, odnosno propise cestovnoga redarstva, i to: Naredba o gradjevnom redu i gradjanskom redarstvu za vojnu Krajinu od godine 1871., izdana po c. kr. ratnom ministarstvu na temelju previšnjega riešenja od 8. lipnja 1871. (Naredbenik za c. kr. vojsku od 11. lipnja 1871. broj 25. str. 242); gradjevni red za grad Zagreb: Oglas c. kr. hrvat.-slav. mjestodržtva od 4. siečnja 1856. broj 439. (z. v. l. od godine 1857. razdjel II., kom. II, br. 4 strana 8); za cestovno redarstvo: okružnica c. kr. namjestničtva za Hrvatsku i Slavoniju od 10. prosinca 1855. broj 19680 (z. vl. l. od god. 1855. razdjel II., komad II., broj 2 str. 18.).

Da se ne opetujemo, iztaknuti ćemo samo to, da je tumač kod tumačenja §-â 345—349. pred nas iznesao u jasnoj formi sva razna i protuslovna mnienja o sadržaju neistinitoga posjeda, kao i o tom, da li se u obće i kada imade štititi.

Gosp. pisac tumačeć „interdictum recuperandae possessionis" dotaknuo se je vrlo umjestno i tužbe predvidjene u §-u 372. o. g. z. (actio publiciana).

Već smo prije u kratko spomenuli, u čem se g. pisac razilazi u nazorih od pisca „Zaštite posjeda", a tu valja još dodati, da nam pisac u jasnoj formi nabraja razloge, s kojih se ne slaže sa komentatori, koji hoće, da se propis §-a 347. odnosi samo na tužbu, predvidjenu u §-u 346., radi izagnanja iz posjeda, ako tuženik u parnici prigovara tužitelju, da je od njega (tuženika) stekao posjed na neistiniti način, a sudac ne može odmah da razabere, čiji je posjed istinit, da li tuženikov ili tužiteljev. S piscem se slaže i tumač dra. Derenčina.

Dodamo li, da se je g. pisac u nauci o prestanku i gubitku posjeda držao Rande, koji je nauku ovu do temelja izcrpio, — možemo dovršiti naša razmatranja o načinu, kojim je obradjeno prvo poglavje I. razdiela gradj. zakonika.

Do sada navedeno pokazuje, da je u tumaču nauka „o posjedu" obradjena osobitom ljubavlju; jer se ovdje nalaze skupljeni svi rezultati znanosti, kao i tumačenja zakonika, kako ih je razvila i usvojila praksa u judikaturi. Pošto je gosp. pisac sa svom lojalnošću u tumaču iznjeo i protivna svojim nazorom mnienja, zadovoljit će i onim, koji ne pristaju uz gdjekoji u tumaču zastupani nazor.

Hoteći u jedinstvenoj definiciji obuhvatiti pravnu narav vlastničtva, razidjoše se teoretičari u oznakah sućnosti vlastničtva, ter se je i ovdje osnovanom pokazala stara rečenica: „omnis definitio periculosa".

Digitized by Google

Naš „Tumač“ usvaja u cielosti oznaku pojma vlastničtva, kako ju je Randa u svojem djelu: „Das Eigenthumsrecht“ postavio. Ta definicija jest dosta lapidarna, ter ju je mučno vjerno prevesti. Gosp. pisac je to nastojao; ali se bojimo, da mu je prevod drugoga diela te definicije ipak ostao nejasan, naposeb za onoga, koji nepoznaje original. U ostalom to neće mnogo smetati; jer je pred tom definicijom jasno naveden sadržaj pojma vlastničkog, ter se navod definicije imade smatrati samo posljedkom uvodnog promatranja, koje je liepo upodpunjeno s izvadkom zapisnika o viećanju c. kr. zakonotvornoga povjerenstva.

„Tumač“ pristaje uz ono mnienje komentatora, koje veli, da je predmet prava vlastničtva samo tjelesna stvar, udaljujuć se od Stubenraucha, kojega shvaćanje pristaje sasvim na definiciju prava vlastnosti po pruskom Landrechtu, koje izrično kao predmet vlastnosti ističe i prava; — česa u našem gradj. zakoniku nema, ter je jedino nejasnoća §-a 354. povodom raznovrstnom tumačenju istoga.

U §ih 18. i 335. o. g. z. izraženo je načelo, da je svatko pod uvjeti, koje zakoni propisuju, sposoban prava steći, tko za nekoga protivno tvrdi, mora to dokazati, § 356

Nesposobni su steći prava vojnički bjegunci te redovnici katoličkoga i grčko-iztočnoga vjeroizpovjedanja, koji su se odrekli prava za sebe sticati imovinu, položivši svečani zavjet siromaštva.

Iz §-a 355 proizlazi, da pojedini predmeti mogu pozitivnimi zakoni biti iz prometa izključeni tako, da se na nje pravo vlastnosti steći ni ne može, kao na stanovite inozemne lutrijske i državne srećke, knjige, lješine, — ne misleć tu kostura itd. Ne uživaju posjedovnu zaštitu posjednici krivog novca, patvorenog javnog vjerovnog papira, zabranjenih tiskopisa i oružja itd.

Svakako bi poučno, a za praksu i potrebno bilo, da je kod tumačenja §-a 355. i 356. pobliže i o tom progovoreno; moglo se je tu uputiti na dotične naredbe odnosno zakone, koji su gledom na propis §-a 355. izdani, time bi se kod praktične uporabe tumača izbjeglo traženju tih zakona, koje je tim mučnije naći, jer su isti razsijani i manje pristupni, niti se njemački tumači na naše, odnosne zajedničke zakone osvrću, dočim praksa ove zakone slabo poznaje, jer je uporaba istih redja.

S toga je valjalo tu navesti od starijih u našem sborniku od god. 1863. I. pod brojevi 28, 305 i 345 proglašenih zakona: razpis ministra financija od 4. veljače 1860., kojim je zabranjeno trgovanje sa srećkama inozemnoga privatnoga zajma, i to bez razlike gubio se ili ne gubio po osnovi igre novac uloženi pri ovom podhvatu; zakon od 7. studenoga 1862. o zabrani trgovanja sa promesami, to jest: prodavanja nade na dobitak koje inozemske srećke i s tim zakonom savezni razpis ministarstva financija od 23. studenoga 1862. o izvršbi rečenoga zakona; naredbu mini-

Digitized by Google

starstva financija od 3. srpnja 1861., kojom se izjavljuje, da je zabranjeno prodavati, a i javno obznanjivati prodaju srećaka zajma loterijskoga kantona freiburžkoga ddto. Freiburg 1 maja 1861. po 15 franaka.

Suglasne su ustanove sa sada navedenimi naredbami i one zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga zak. čl XV:1868. o lutrijskih dohodcih (br. 6 sbornika od god. 1869.), glede kojih je §-om 1. ministar financija ovlašten postojeće propise do dalnje odredbe zakonodavstva u krieposti uzdržati; dočim je §-om 4. na dohodarstvo lutrije odnosećih se zakona i propisa (sadržanih pod brojem III. u svezku 12, god. 1868. izdanih financijalnih zakona i propisa) zabranjeno svakomu uložci udioničtvovati kod inozemnih lutrija, ili s uložnimi, ter obročnimi listovi onih lutrija trgovati, iste-kupovati, prodavati, kao i glede prodaje ovakovih srećaka oglase u novineuvršćivati.

Znanje tih zakonskih propisa i upozorenje na iste tim je nuždnije, što se onaj, koji takav zabranjeni oglaš obnaroduje, čini takodjer krivcem prestupka označena u §-u 305 k. z.

Pozitivna strana vlastnosti jest, da vlastnik kao takov sa stvari razpolaže, kako god hoće, ter ju može i uništiti, dočim je negativna strana vlastnosti ta, da može svakoga od nepovlaštena uticaja na vlastitu stvar odbijati. (Sravni: Randa: Das Eigenthumsrecht, 2. izdanje 1893. § 1., a uz to Arndts § 130., Baron § 125. i dr.) Gledom na to ne bismo se mogli složiti s nazorom g. pisca, da vlastnik time, što stvar zatare, ustupi ili ostavi ne vrši pravo vlastničtva, već da isto napušta; jer su baš ti čini eminentni izliev ovlasti, skopčanih sa vlastničtvom; scienimo, da nas na taj zaključak ovlašćuje i ta okolnost, što odobravamo i pristajemo uz Randinu definiciju o vlastničtvu, koje sadržaj obuhvaća i ta djelovanja vlastnika.

U rimskom a i u njemačkom pravu nailazimo samo tamne tragove pojma o izvlastbi; sredovječno pravoznanstvo, ter naposeb teorija 17. i 18. vieka nastojala je opravdati posizanje državne vlasti za privatnim vlastničtvom podanika time, što je vladaru priznavala „dominium eminens" nad svimi starmi, na poseb nad zemljišti; u dalnjem razvoju iztaknuo se je kao pravni razlog izvlastbi: „causa publica", koja mora da je „maxima," a ne tek kakova god. (Sravni: Randa l. c. § 7.) Na tom stanovištu stoji i naš gradjanski zakonik (§ 365.), a posebni slučajevi izvlastbe, kao i postupak pri istih normirani su u zak. čl. XLI: 1881., u zakonu o izvlastbi nekretnina u gradu Zagrebu od 26. studenoga 1876. (sbor. br. 94), te u zakonu o vodnom pravu od 31. prosinca 1891. (broj 6 sbor. 1892.) Gosp. pisac tumači izvlastbu jasno, ter se obazire na sadržaj netom navedenih zakona naročito na zakon o vodnom pravu, čime je hrvatsko izvlastbeno zakonodavstvo u pravom i podpunom svjetlu predočeno, česa nam strani komentari nikako ne pružaju, jer se na posebne naše zakone ne osvrću.

Možda nebi bilo s gorega, da se je tu čitatelj upozorio na zakon od 26. svibnja 1891. (br. 40 sbor od god. 1891.) o kamasaciji zemljišta.

Digitized by Google

Istina tuj učestnik kamasacije, koji je svoja zemljišta ustupio kamasacionoj gromadi, ne stiče diobom te gromade vlastničtvo zemljišta po načelih izvlastbenih, već po načelih zamjene; ali je tu od važnosti iztaknuti, da je i kamasacija isto kao i expropriatia jedan od razloga (§ 365. o. g. z.) s kojih pojedini vlastnik mora odstupiti od svoga vlastničkoga prava na nekretninu.

Priznanje prava vlastnosti u obće ili napose proti onomu, koji vlastniku uzkraćuje posjed, imade vlastnik tražiti tužbom iz prava vlastničtva, koja je dvovrstna: ili rei vindicatio ili actio publiciana, prema tomu, da li se osniva na podpunom dokazu vlastničtva, ili pako samo na predmnievi. koja za isto vojuje. Zabranu vršenja po trećemu prisvojenoga prava služnosti ili posjeda kao stvarnoga prava ima vlastnik tražiti tužbom nazvanom actio negatoria.

U ovom poglavju razpravlja g. pisac prve dvie vrsti tužba; iz načina tumačenja proizlazi očita težnja njegova, da bude što jasniji, a to je postignuo tim lakše, jer je markantno iztaknuo razliku izmedju jedne i druge tužbe; pa da nam tako rekuć zorno stvar predoči, iznesao je pred nas i praktični slučaj publicianae actionis. Tumač nas uči, što sve mora tužitelj u tužbi dokazati; ali nije ni na tuženika zaboravio, jer se je obazro na sve prigovore koje bi ovaj suprot tužbi staviti mogao. Dobro je, da je na ovom mjestu naveo i iznimne ustanove § 299. i 300. trg. zakona, koje služe tuženiku u parnici čvrstom obranom. Mi ćemo o tom malo niže kod refleksija na ustanove §-a 367. pobliže progovoriti.

Mnogo uloženi trud na tumačenje pravnih sredstava za obranu vlastničtva opravdava specijalno ta okolnost, što su kod nas — kraj tek razvijajućega se trgovačkoga prometa — vlastničke tužbe pretežne; pak sigurno nećemo pogriešiti, uztvrdimo li, da izpunjuju (misleć tu i na izlučne tužbe) dobru polovinu broja svih redovitih parnica. (Sliedi.)

Правник, лист за правне и државне науке (uredjuju ga Jovan Aćimović i dr. Milenko R. Vesnić, a izdaje srbsko pravničko družtvo) svezak 12. decembar 1893, sadržaje: O položaju porodice i nasljedstva u pravnoj sistemi, od V. Bogišića. — O zadatku države. Pristupno predavanje iz državnoga prava dra. Jakova M. Nenadovića. — O gradjanskom položaju stranaca u Italiji, od dra. Vladimira Pappafave. — Pravosudje. — Književni pregled. — Glasnik.

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan, a izdaje družtvo „Pravnik“) svezak 2. za mjesec veljaču 1894. sadržaje: O jezikovnem vprašanji v načrtu novega civilnega postopka, od J. Kavčnika. — Raba slovenščine pri političnih uradih. — Iz pravosodne prakse. — Iz upravne prakse. — VII. redna glavna skupščina družtva „Pravnika“ — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

Digitized by Google

VIESTNIK.

(Upravni odbor „pravničkoga družtva") držao je dne 10. veljače t. g. redovitu sjednicu, u kojoj su ponajprije primljeni kao novi članovi pravničkoga družtva dr. Ante *Pinterović* odvjetnik u Osieku, dr. Vladimir *Kovačević* odvjetnik u Osieku, dr. Mavro *Hercog* odvjetnik u Slatini, Josip *Hoholač* kot. predstojnik u Grubišnompolju, dr. Krešimir *Kvaternik* pristav ravnateljstva erarnih pravnih posala u Zagrebu, Vinko *Marton* doktorand prava u Zagrebu, dr. Josip *Kreč* odvjetnički perovodja u Brodu na Savi, dr. Eduard *Grgić* odvjetnik u Spljetu i Ivan *Zigović* sudbeni pristav kod kot. suda u Križevcih. Za tim je pročitan dopis eksekutivnoga odbora VIII. medjunarodnoga kongresa za higijenu i demografiju u Budimpešti, koj će biti pod previšnjim pokroviteljstvom Nj. ces. i kr. apošt. Veličanstva od 1. do 9. rujna 1894. u Budimpešti, kojim navedeni odbor poziva pravničko družtvo, da sudjeluje po svojih izaslanicih kod kongresa. Dopis uručen je odborniku S. *Kranjčiću* s tim, da u tom predmetu u budućoj sjednici referira. Nadalje primljeno je na znanje izvješće blagajnika o blagajničkom stanju i napokon ustanovljen je dan za *glavnu skupštinu pravničkog družtva* na dan *26. veljače 1894.* u pet sati poslje podne.

(† Dr. Franjo Rački) kanonik zagrebački jedan izmedju prvih historika hrvatskih umro je dne 13. veljače 1894., a pokopan je uz sveobće sučešće dana 15. veljače 1894.

(† Jovan Bogdanov) većnik banskoga stola i član pravničkoga družtva umro je naglom smrću mjeseca veljače 1894.

(Rapsodične misli o budućnosti kaznenoga prava.) O toj temi razpravljao je dne 10. veljače t. g. u skupštini pravničkoga družtva Milan *Rojc* odvjetnik u Belovaru. Skupština je bila dobro posjećena, ter je držana pod predsjedničtvom družtvenoga predsjednika presvj. g. dra Franje pl. *Burgstallera*-Remetskoga a prisustvovali su joj i presvjetla gospoda: septemviri dr. Napoleon *Špun-Strižić* i Stjepan *Kralj*, državni nadodvjetnik Otto *Spitzer*, podpredsjednik banskoga stola Lazar *Ruvarac*, većnici banskoga stola dr. Dragutin *Benak*, Gjuro *Kranjčić*, Josip *Turelli* itd. — Zanimivo to čitanje mi ćemo početi priobćivati u budućem broju „Mjesečnika".

(† Eduard Eichler) pravosudni direktor zemaljske vlade u Sarajevu umro je 16. veljače t. g. Pokojnik služio je kao auditor u hrvatskoj vojnoj krajini, a za tim kao tajnik kod glavnog zapovjedničtva u Zagrebu. God. 1878. pozvan je u upravnu službu Bosne i Hercegovine, gdje je god. 1890. imenovan pravosudnim direktorom zemaljske vlade, u kojem je svojstvu sve do svoje smrti djelovao. Pokojnik je stekao kao pravosudni činovnik i direktor velikih zasluga za razvoj pravosudja u Bosni i Hercegovini; zamašan dio zakonodavnih radnja u Bosni i Hercegovini potiče od njega. God. 1889. publicirao je veoma važno djelo pod naslovom „Das Justizwesen Bosniens und der Herzegovina, koje je steklo obćenito priznanje.

Imenovanja. Imenovani su: sudbeni pristavi II. razreda sudbenimi pristavi I. razreda i to: Lavoslav *Gmaz*, kod kot. suda u Vukovaru, Franjo *Rossi* kod sudbenog stola u Petrinji, Mijo *Begović* kod kotarskog ureda u Sv. Ivanu-Zelina, Vaso *Trzić* kod kot. suda u Zagrebu, Blaž *Kladarić* kod kot. suda u Šidu i Dobrovoj *Kušić* kod kot. suda u Petrinji ter su ostavljena sva

Digitized by Google

šestorica na njihovih dosadanjih mjestih, Josip *Fuchs* odvjetnički perovodja u Mitrovici imenovan je prislušnikom u obsegu banskoga stola.

(U Bosni i Hercegovini.) Imenovani su: auskultant kod kot. ureda u Gradačcu Jovan *Kotzmuth* sudskim pristavom manje pristojbe, pravni praktikant kod c. kr. kot. sudau Libercu Josip *Novak* privr. auskultantom kod okr. suda u Travniku, privr. sudski pristav manje pristojbe kod kot. ureda u Cazinu Emanuel *Fialka* definitivnim činovnikom bos.-herc. uprave i odvjetnički kandidat u Sarajevu Anton *Marinković* odvjetnikom za Bosnu i Hercegovinu s uredovnim sjedištem u Mostaru.

Premještenja. *(U Bosni i Hercegovini.)* Premješteni su: Šerijatski sudije: Džiilaluddin ef. *Šehić* od kot. ureda u Kotor-Varoši k onom u D. Tuzli, Husein Saib ef. *Simitčić* od kot. ureda Livnu k onom u Kotor-Varoši, Ibrahim ef. *Kundurović* od kot. ureda u Županjcu k onom u Kladnju i Vehbi ef. *Sikirić* od kot. ureda u D. Tuzli k onom u Županjcu; dalje razriešeni su službovanja u Bosni i Hercegovini auskultant kod kot. ureda u Sarajevu dr. Mavro *Rothkopf* i auskultant kod okružnoga suda u Bihaću Fridrik *Micka.*

(Sbornika zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad I. od godine 1894. izdan i razposlan je dne 31. siečnja 1894., a sadržaje:

pod brojem 1. zakonski članak XXVII: 1893. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o uzakonjenju prijateljskoga, trgovačkoga i brodarskoga ugovora, sklopljenoga s Koreom dne 23. lipnja 1892. potvrdjen dne 13. listopada 1893. proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 17. listopada 1893. a izmjena potvrdnica obavljena je u Seoulu dne 6. listopada 1893.,

pod brojem 2. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu i odjela za unut. poslove, od 15. prosinca 1893. broj 8940, kojom se odredjuje jednoličan postupak sa sektom nazarena i baptista u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji;

pod brojem 3. naredbu kr. ug. ministra trgovine, izdanu sporazumno sa banom kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 24. prosinca 1893. broj 84842 min. trg. i broj 58189. zemaljske vlade, kojom se nadopunjuje odnosno preinačuje naredba istog kr. ug. ministra od 5. ožujka 1892. br. 14837 dotično naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove, od 15. ožujka 1892. broj 12735, izdana temeljem §-a 3. zak. čl. XIII: 1891. „ob obustavi obrtne radnje po nedeljah"; i konačno

pod brojem 4. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 30. studenoga 1892. broj 8516 ex 1891., kojom se ustanovljuje, da župnicima bivšega krajiškoga područja nepripada odnosni deputat ogrievnoga drva za sistemizovano, ali izpražnjeno mjesto kapelana.

(Našastnici k sborniku zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) za god. 1893. razposlani su dne 22. siečnja 1894.

Digitized by Google

Državopravni položaj monarka.

Napisao dr. ***Hugo Štefanić.***

(Svršetak.)

Jedinstvo državne vlasti uz više jednakopravnih organa pokazuje se jasno u vidljivom svietu uprav tim, da volja jednog organa bez sporazumka sa drugim ne vriedi ništa; u obće da bez takovog sporazumka nema nikakve posebne državne volje, jer se sav proces sporazumljivanja sbiva unutar same osobnosti državne bez ikakva upliva na vanjski sviet i na sam postojeći državni život. Po švedskom ustavu ima stanovitih predmeta, koje sam sabor konačno obvezno po državu zaključuje; drugih opet, o kojih sam kralj s istom kriepošću odlučuje; a trećih — medju ovima osobito suverena vlast, — o kojih sporazumno obojica odlučuju. Svi se ti predmeti označuju kao predmeti zakonodavstva. Zar ni ovdje nije sabor samostalan organ sa jednakim pravom i u zajedničkih poslovih sa kraljem, kad mu se već i onako priznaje samostalnost u zakonodavstvu? Zar sabor ni ovdje ne može udioničtvovati pri izdanju zakonskog naloga, jer da se tomu protivi jedinstvo državne vlasti i biće monarkije? „Svakako se mora državna vlast, kao najviša vlast u državi, jer ona treba da izražava volju državnu, pojmovno uviek jedinstveno pomišljati. Ali pojmovno jedinstvo državne vlasti neizključuje još mogućnosti, da se ona u više organa očituje, koji u svom ustavnom zajedničkom djelovanju izvršuju najviša vladarska prava u državi".[1] (Ne samo da si moramo državnu vlast jedinstveno predstaviti, nego se državna vlast kao takova mora u vanjštini i pokazati) Da li unatoč tomu jedan od sudjelujućih organa mora biti najviši, suvereni, težko je razabrati iz mislih Meyera, tim teže, što njegov suveren nema nikakova posla;[2] nu čini se ipak, da je to u monarkiji monark, kad očituje, da se saboru u monarkiji „može pripisati njeki dio pri vršenju zakonodavne vlasti, prem ne mit dem Monarchen gleichwerthigen Antheil".[3] Na koncu konca opet ista pjesma.

[1] Georg Meyer, Der Antheil str. 11; Lehrbuch str. 12.
[2] Georg Meyer, Lehrbuch str. 17.
[3] Georg Meyer, str. 34.

Digitized by Google

Ja držim, da bi se juristički samo onda moglo reći, da je jedinstvo državne vlasti u dvojbu stavljeno, kad u državi —

1) nebi postojalo stalno središte, u kom bi bio koncentriran najviši suvereni pravac državne volje; u kom bi se sve grane državne volje kao u svom izhodištu bilo s kojegod strane sticale te koje bi stalnu direktivu za sve pravce državne volje stavljalo;

2) kad bi u svakom središtu za slučaj, da je sastavljeno od više jednakopravnih organa, volja s v a k o g organa bez obzira na volju drugog i bez sporazumka s istom, zasebice vriedila kao najviša volja državne vlasti.

Ad 1) Predstavimo si diobu državne vlasti u tri grane, kako su ju razvili Montesquieu i Blackstone, te kako je ona danas najčišće provedena u sjevero-amerikanskih državah. Vlast upravna i sudstvena u svom djelovanju su nezavisne od zakonodavstva. Ali zar si je vlast sudstvena te upravna sama postavila norme svomu djelovanju; zar ih nije primila od vlasti zakonodavne? Zar zakonodavna vlast ne bdije i nad samim nezavisnim djelovanjem tih vlasti unutar stavljene im direktive? Zar joj nije pruženo sredstvo, da doskoči eventualnim zlorabam tog nezavisnog položaja? Kad bi si sudstvo s a m o postavljalo norme svomu djelovanju; kad bi ono s a m o odlučivalo ob obstanku nezavisnog svog položaja i djelovanja, onda i s a m o onda bi se moglo govoriti o jurističkoj diobi državne vlasti, a tim i o razsulu jedinstva same države. U jačoj još mjeri vriedi to za upravnu vlast.

Ad 2) Uvažimo li mogućnost iztaknutu u norvežkom ustavu — da naime volja sabora i proti volji kraljevoj pod stanovitimi uvjeti valja kao najviša volja državna — pa je li tim narušeno jedinstvo državne vlasti i same države? Samo onda, kad bi u gornjem slučaju uz volju storthinga vriedila i volja kraljeva kao izraz najviše vlasti državne; samo onda bi nastupila pometnja u državnom poredku, a jedinstvo državno bilo bi pokopano. Jedinstvo države i državne vlasti ne zahtjeva posebnog vidljivog nosioca bilo ukupne bilo najviše državne vlasti, niti u obće jedinstvenog organa, ali ono traži j e d i n s t v e n i i z r a ž a j n a j v i š e v o l j e državne. Način, kojim se taj jedinstveni izražaj najviše volje državne u više na to pozvanih organa postizava, jest jedino mogući i juristički opravdani put, kojim možemo doći do pravne razlike izmedju monarkije i republike.

Sam broj osoba bez obzira na pravni odnošaj, koji postoji izmedj same vlasti i osobe, koja ju vrši, koli je već sam po sebi naivno sredstvo za juristički razliku državnih forma, osnovano lih na vanjskih pojavih bez nuždnog proniknuća u samu pravnu narav državne vlasti, toli nas sav moderni, a i starovjeki razvoj državnog života uvjerava o tom, da ne nemože biti on mjerodavan za juristički razliku. U republikah se dogadja, da i pojedinac samostalno vrši vlast državnu, kao što se dogadja u mo-

Digitized by Google

narkijah, da više osoba, poglavito dvie, vrše opet samostalno državnu vlast. Pa zašto na pr. da bude aristokracija posebna forma državna? Zar nije i većina u republici posebna klasa, koja se od ostalih, koji nisu ovlašteni na sudjelovanje pri vršenju vlasti državne osobito bilo u čem odlikuje? Zar nije svejedno, bilo takvih osoba desetak ili hiljada?

Pojedini organ državni može biti jedna fizička osoba, ali može i više fizičkih osoba zajedno sačinjavati jedan organ. U tom slučaju ne sačinjavaju oni posebnu jurističu osobu, koja bi kao takova imala i svoju vlastitu volju; jer volja, što no ju takav organ u zakonitim granicama te ustanovljenim procesom proizvodi, nije volja samog organa, već volja državna. Organ kao takav nije osoba, dakle nema ni volje. Juristički proces proizvadjanja volje državne unutar jednog te istog organa, sastojećeg od više fizičkih osoba, može biti različit kako je jur napomenuto. Nu država može za jedinstveni izražaj svoje volje u stanovitom pravcu pozvati i više organa, da zajedničkim sporazumkom očituju volju državne osobnosti. Što nas ovlašćuje, da u takovom slučaju držimo, da sudjeluju pri očitovanju državne volje baš dva ili više organa, a ne samo jedan, sastojeći od još više fizičkih osoba? Zar se ne temelji i u kolegijalnom organu očitovana jedinstvena volja na sporazumku svih ili većine sudionika tog organa? Zar nije volja izrečena sporazumkom dvaju ili više organa isto tako jedinstvena volja državna, kao i ona kolegijalnog organa nastala sporazumkom dionika? Pravni efekt je bez dvojbe posve isti; i ovdje i ondje jedinstvena volja državna. Za riešenje tog pitanja posve je irelevantno, da li su oba organa samostalna ili jedan drugoga samo u njegovom vlastitom samostalnom djelovanju ograničuje te tvori jedino uvjet — ali uvjet sine qua non — jednom riečju ili je drugi nesamostalan. Ovdje moramo samo još primjetiti, da i juristične osobe kao takove mogu biti organ državni; ali i kod njih osobnost izčezava u organu. Juristički važno je u toliko, što je samo volja takove osobe jur izrečena objekt državnog uredjivanja, ne pak samo stvaranje te volje unutar juristične osobe. Država ne ustanovljuje juristički proces, kojim će se volja juristične osobe stvarati, već uzima volju gotovu kao fealnu volju realne osobnosti, te u njoj vidi realnu vlastitu svoju volju. I to još. Juristična osoba kao takova može biti nesamostalan ali isto tako i samostalan, neposredan, pače i najviši organ državne vlasti. „Da juristične osobe mogu posjedovati i monarkička prava, bez svake je dvojbe te se je u povjesti i često dogadjalo. Sjećajmo se na duhovna teritorija i države viteških redova".[1]

U kojem pravnom odnošaju stoje kolonije napram t. zv. materi zemlji? Obično se drži, da su njekakva vrst provincije.[1] Ali se danas i

[1] Bernatzik, Archiv V. str. 309, op. 317.
[2] Jellinek, Staatenverbindungen str. 64 sl.

Digitized by Google

to drži, da je bitni momenat za pojam provincije utjelovljenje, incorporacija, a i njeko sudjelovanje u pitanjima cjelokupne države. Pa koji pravni položaj su zauzimale provincije talijanske odstupljene po Austriji Napoleonu III., prije nego su predane i utjelovljene sa Italijom? U kojem pravnom položaju su stojale provincije Elzas i Lotaringija napram Njemačkoj prije njihova utjelovljenja? Napokon koji pravni položaj zauzimlje danas Bosna i Hercegovina napram Austro-Ugarskoj? Jedino moguća juristička konstrukcija tih odnošaja dobiva se, ako držimo odlučnim ono, što je glede položaja Bosne i Hercegovine u berlinskom ugovoru čl. 25., te u konvenciji od 21. travnja 1879. čl. I. izmedju Austro-Ugarske i sultana jasno izrečeno, a tako i glede kolonija, da je naime jedini najviši organ u tih zemljah *juristička osoba — sama država*. Jedini i suvereni organ nad Bosnom i Hercegovinom nije car austrijski i kralj ugarski, kako Lingg[1] hoće, već juristička osoba ili bolje juristične osobe: država austrijska i ugarska. Ni ovdje se ne smije državo-pravna znanost obazirati na zvučne fraze o tobožnjoj suverenosti bez ikakva sadržaja, kao što se ne obazire ni kod prosudjivanja pravne naravi države švajcarske i sjevero-amerikanskih država na ustavom izrečenu suverenost pojedinih država. (Nadam se, da ću o tom odnošaju i pobliže jednom razviti svoje nazore.)

Komore nisu jedna naprama drugoj samostalni organi; tu nisu dva organa, već jedan. Razlog leži i u tom, što se obje komore juristički shvatiti imaju danas ka *jedinstveni* raprezentant djelatno nesposobnog organa — naroda. Pravni razlog, zašto monarka i sabor ne smijemo smatrati jedinstvenim organom niti onda, kad oni u zajednici sporazumnom voljom izriču jedinstvenu volju državnu, može nam pružiti jedino različiti proces, kojim se volja državna u jednom te u drugom organu očituje.

Pravnik mora lučiti dvie vrsti *organskih* volja: jedna kao fizički, psihološki produkt fizičke i realne osobnosti; druga proizvedena juristickim procesom unutar kakvog kolegija. Je li takav kolegij propisanim juristickim procesom očitovao volju, ima se ona odmah smatrati kao jedinstveni izražaj državne volje, ako je taj kolegij pozvan, da kao jedini organ izriče u stanovitom pravcu državnu volju. Je li uz taj kolegij pozvana još i druga osoba bilo fizička bilo juristička, da sporazumno u zajednici s njim kao samostalnim ili nesamostalnim organom, očituje najvišu volju državne vlasti, tad stupa k volji dotičnog kolegija još volja tog drugog organa. Jesu li u obće te volje samostalne u pravcu očitovanja najviše volje državne, tada izriče država, da te dvie *suglasne* volje sačinjavaju jedinstvenu njenu volju. Je li pak jedna volja nesamostalna te samo uvjet

[1] Die staatsrechtliche Stellung Bosniens und Herzegovina u Archiv für öff. R. V. str. 484.

Digitized by Google

i ograničenje druge volje, tad usvaja država kao svoju jedinstvenu volju ne dvie suglasne volje, već samo volju samostalnog organa ali uz uvjet, da su izpunjeni svi propisi u pogledu očitovanja takove samostalne volje. Država računa uviek samo sa voljama, iz kojih se izvija volja državna. S toga je samo ondje potrebno ustanoviti poseban juristički proces, gdje treba iz više volja složiti jednu volju. Gdje postoji realna volja kao poseban organ, tamo tog procesa naravski netreba, niti ga može biti. Forma, u kojoj se ovakva realna volja izreći ima, te propisi, kojih se pri tom držati ima, ne zahvaćaju samu volju, već se protežu samo na vanjštinu volje. Volja sama je produkt realne osobnosti. Stoji li iza te realne volje osoba fizička ili pravna, sasvim je irelevantno. Raprezentant naroda nije juristička osoba, jer njegova volja, u koliko ju država priznaje, jest volja jedino državnog organa. Organ državni kao takav ne može imati i posebne volje, koja nebi bila podjedno volja državne osobnosti; a izvan organske volje ne priznaje država raprezentantu naroda u obće nikakove volje. Volja državna izrečena putem takvog organa nije po tom psihološki i realni produkt jedinstvene osobnosti, već jedistveni do duše produkt, ali postignut tek juristickim procesom iz izražaja više medju sobom odieljenih volja. Ako ovako juristički raztvorenu volju raznovrstnih državnih organa uzporedimo sa svimi mogućimi formami, u kojih nam se država i državni život u vanjštini ukazuje, moramo priznati, da je zbilja proces izražaja volje državne u njezinih organih jedini juristički i jedini sigurni kriterij za razlikovanje raznih državnih forma. Istaknuti moramo samo ponovno, da je za pravno razsudjivanje istih mjerodavan jedino izražaj najviše volje državne, jer je samo u njoj izraženo jedinstvo državne vlasti i države, pošto se u njoj, kao u centrumu cielog državnog života, stiču niti svih mogućih pravaca državne vlasti.

Pravna narav monarkije leži u tom, da svaki izražaj najviše državne volje *mora* počivati na organskoj volji, koja je puki psihološki i realni produkt realne osobnosti; pravna pak narav republike leži u tom, da nijedan izražaj najviše volje državne *ne smije* počivati na takovoj organskoj volji; već on počive na organskoj volji, koja je jedino produkt, polučen iz množine volja na temelju ustanovljenog po državi juristickog procesa. Bitni kriterij dakle monarkije jest, da najviša volja državna mora doduše počivati na (radi razumljenja i skraćenja nazivam onu volju realnom, a ovu juristickom) realnoj volji, ali ona može počivati uz realnu i na juristickoj. Tako nam sama narav pruža dvie vrsti monarkija po njihovoj pravnoj konstrukciji. Osniva li se najviša državna volja jedino na realnoj volji, imamo tako zv. absolutnu monarkiju; osniva li se pak uz realnu i na juristickoj volji, imamo današnju konstitucijonalnu monarkiju.

Digitized by Google

Pravni položaj, koji zauzima juristička volja napram realnoj, i napram jedinstvenoj volji državnoj u konstitucijonalnoj monarkiji pruža nam mogućnost lučiti dvie vrsti konstitucijonalnih monarkija. Ili su obie volje jednake krieposti po jedinstvenu volju državnu ili je juristička volja samo uvjet ili ograničenje realne volje, bez čeg realna volja nebi mogla biti podlogom jedinstvenoj volji državnoj. Hoćemo li ih i imenom lučiti, držim da bi najsgodnija oznaka bila: dvostrana i jednostrana konstitucijonalna monarkija. Konstitucijonalne su obie, jer volja državna nepočiva jedino na volji realnoj, već i na juristočkoj. Koju bi konstitucijonalnu monarkiju smjeli smatrati juristički dvostranom, a koju jednostranom, zavisi o strogo juristočkom razmatranju cielokupnog ustava dotične države. Bio odnošaj juristočke volje napram realnoj i napram jedinstvenoj državnoj volji koji mu drago, da država zadrži juristički karakter monarkije, mora se izražaj najviše njene volje osnivati i na realnoj organskoj volji. Obseg kompetencije kraljeve nije juristički irelevantan po pravnu narav manarkije, jer i ona ima svoje granice, preko kojih nema već monarkije u pravnom smislu. Ta granica nalazi se u tom, da pri svakom izražaju najviše državne volje bude volja krune, ako i ne samostalan i odlučujući aktor, ono ipak faktor, bez čijeg se sudjelovanja najviša volja državna pravno izreći ne može. Naša konstrukcija dakle dopušta dapače, da realna organska volja bude ograničenje i uvjet juristočkoj volji, ali uvjet, bez kojeg se juristička volja sama po sebi ne može uzvinuti do državne volje. Pravna narav monarkije narušena je samo onda, ako juristička organska volja unatoč nesporazumu sa realnom voljom organskom bilo pod kojimgod uvjeti pravno vriedi kao izražaj najviše volje državne.

Držimo li sve to na umu, same od sebe riešavaju nam se po svojoj pravnoj naravi razne forme državne. U današnjih republikah u Švajcarskoj pa Francezkoj najviša volja državna temelji se na juristočkoj organskoj volji bez svake dvojbe. Moglo bi se samo pitati, kako je u sjevero-amerikanskih dvžavah, gdje predsjednik ima pod stanovitimi uvjeti suspensivni veto.

Bitni karakteristikon organstva za stanoviti pravac volje državne jest sudjelovanje pri očitovanju, pri stvaranju te volje, ne pak mogućnost zapriečiti, da stanovito očitovanje ne postane voljom državnom. Ako dakle već sam veto po svojoj juristočkoj naravi, — pa ma bio i absolutni — negovori u obće za sudjelovanje pri očitovanju volje državne, gdje veto uložen nije, to veto predsjednika sjevero-amerikanskih država niti nije absolutan; on ne može u obće zapriečiti, da očitovanje juristočke organske volje ne postane voljom državnom. Po tom se najviša volja državna osniva u sjevero-amerikanskoj državi lih na juristočkoj organskoj volji. Promotrimo sada važnije po svom ustavu evropske monarkije.

U ruskoj monarkiji je jedina podloga najvišoj državnoj volji organska volja careva, dakle je absolutna monarkija.

Digitized by Google

Englezki učitelji vlastitog državnog prava, a medju njimi osobito Blackstone, uče, da suverena vlast u državi pripada parlamentu. Pod parlamentom razumjevaju obje kuće u zajenici sa kraljem. Nijedan akt najviše državne vlasti nije pravno moguć bez realne organske volje englezke kraljice, kojoj pristupa, ali sa jednakom kriepošću prama njoj i napram jedinstvenoj volji državnoj, juristička organska volja obih kuća. Najviša državna volja izražava se u pravom smislu rieči zajednički. Ako se u Englezkoj ćak od kraljice Ane nije upotrebljavao veto, a sabor je postao faktično jedino odlučnim faktorom po razvoj englezkog državnog života, to s jedne strane faktični razvoj nema upliva po juristično prosudjivanje; s druge pak strane pravna narav monarkije ne pokazuje se u absolutnom vetu, već u samostalnom sudjelovanju pri stvaranju najviše volje državne. Englezkim piscem najmanje pada na um poricati takovo sudjelovanje englezkoj kraljici. Absolutni je veto samo nuždna konsekvencija odlučnog aktivnog sudjelovanja pri volji državnoj.

Historički postanak državnog ustava nema nikakove važnosti po pravno razsudjivanje tim ustavom uredjenog pravnog odnošaja pojedinih organa medjusobno i premda jedinstvenoj državnoj volji, kako to Jellinek[1] donjekle hoće. Je li u ustavu izražena jedino volja kraljeva, koja iz vlastite ponuke kao koncesiju daje ustav ili je taj ustav ugovoren medju krunom i narodom, ili je istom temeljem ustava stvorena po narodu, kralj postavljen za organa državnog, posve je irelevantno za juristično narav državne forme. O toj odlučuje samo postojeći državni ustav.

U kraljevini Ugarskoj vrši najvišu državnu vlast kralj zajedno sa saborom ili još točnije veli zak. čl. XII. od god. 1791: Leges ferendi, abrogandi, Potestatam in Regno hoc Hungariae, Partibusque annexis: salva art. 8:1741. Dispositione: legitimae coronato Principi et Statibus ac O. O. Regni, ad comitia legitime confluetibus, communem esse ..... Nije sabor samo ograničujući i nesamostalan organ, već organ, čija je volja u jedinstvenoj najvišoj volji državnoj isto tako sadržana, kao i volja krune. Potvrdna zakonska klausula ne odgovara doduše naravi juristično sudjelujućih organa pri stvaranju zakona, ali je svakako karakteristično, da se već sama po saboru na potvrdu podnešena osnova označuje sa „zakonski članak".

Slično ustanovljuje takodjer u Italiji čl. 3. ustava; a čl. 62. pruskog ustava smo jur napomenuli, te Friedrich Kolbov izvrstno pridomeće: „Za pravo je pruska država pruski zahanodavac, oba medjusobom koordinirana zakonodavna faktora jesu kralj i sabor"[2].

---

[1] Gesetz und Verordnung str. 210 sl.

[2] Das Veto des deutschen Kaisers, Archiv V. str. 92.

Digitized by Google

Ako bi se prema španjolskom ustavu možda juristički i moglo uzeti, da je kralj u izvršivanju najviše državne volje samo ograničujući organ, sama ta okolnost ne dira ni najmanje u pravnu narav monarkije, doklegod je i realna organska volja podlogom jedinstvenoj državnoj volji (art. 18).

Vrlo zanimivu sliku pruža belgijski ustav. Dekretom ustavodavnog kongresa od 22. studenog 1830. ustanovljeno je „da belgijski narod prihvaća kao formu vladavine konstitucijonalnu representativnu monarkiju pod nasljednim glavarom".[1] Čl. 25. ustava veli: „sve vlasti proizticu iz naroda", a 78. „kralj nema nikakove druge vlasti od one, što mu ustav ili na temelju tog ustava izdani zakoni formalni priznaju". Tim je iztaknuta t. zv. narodna suverenost, koja u ostalom prama današnjem shvaćanju pojma suverenosti nema nikakove juristične vriednosti, jer ako već govorimo o suverenih organih, tada mogu takovi biti samo oni, koji samostalno i djelotvorno izriču najvišu volju državnu. Sasvim slično stanje stvari postoji i u republici rapresentativnoj. I ovdje se veli, da sve vlasti potiču iz naroda. Imaju li te izjave ipak kakvog juristickog smisla? Onaj juristički smisao, što ga Georg Meyer[2] izjavi belgijskog ustava pripisuje, svakako nije opravdan, jer s jedne strane nitko u državi ne može imati prava na državnu vlast osim države same, jer je to lih objektivno pravna kompetencija, a s druge strane morao bi Meyer dosljedno Belgiju proglasiti republikom. Ali te izjave nisu opet baš bez ikakvog juristickog sadržaja, te „jedino izraz za historicku činjenicu revolucijonarnog postanka ustava".[3] Istina, da je narod djelotvorno nesposoban, ali to ne smeta, da on bude postavljen i pozvan za državnog organa. I umobolni kralj je djelatno nesposoban, ali zato on ipak ostaje i može postati organom državnim. U takovom slučaju postavlja se regent, koj je takodjer organ državni, ali podjedno i reprezentant volje nesposobnog representiranog organa. On može, ali ne mora, da vrši baš svu kompetenciju, koju bi imao vršiti reprezentirani organ. Njemu država ustanovljuje vlastitu kompetenciju, ali uz to je on ipak i reprezentant volje nesposobnog organa u obsegu svoje kompetencije. Jeli od kompetencije kraljeve i drugim organom, a ne samo reprezentantu što dopitano, to su onda i ti organi u svom pravcu podjedno reprezentanti nesposobnog organa. Još jasnije se vidi to stanje u raprezentativnoj republici.

Juristički smisao takovih izjava jest taj, da je narod po državi pozvan na organstvo za sve grane i pravce državne vlasti. Ali država podjedno proglasuje tog organa djelatno nesposobnim te poziva drugog organa, koji

---

[1] Vauthier, das Staatsrecht des Königreichs Belgien, Marquardsens Handbuch IV., I., 5. str. 19.

[2] Der Antheil str. 17 sl.

[3] Jellinek, Gesetz str. 210.

Digitized by Google

uz to, što je organ sa samostalnom kompetencijom, podjedno je reprezentant nesposobnog organa u pravcu, koji sačinjava njegovu kompetenciju. Može biti pozvano više ovakvih organa, koji su svi sjedne strane samostalni organi, s druge pak reprezentiraju unutar svoje kompetencije volju nesposobnog naroda. Što se tiče pak pravnog odnošaja tih organa medjusobno, u koliko su oni u svojoj kompetenciji samostalni, posve su medju sobom jednaki i ravno pravni bez obzira na to, da li je jedan organ putem drugog pozvan na organstvo te da li je drugomu odgovoran.[1] Predsjednik rebublike isto je tako neposredan i samostalan organ, kao i sabor francezki; on je isto tako u obsegu svoje kompetencije i reprezentant nesposobnog organa — francezkog naroda — kao što sabor unutar svoje, ali je on podjedno kao samostalan organ unutar svoje kompetencije i rapresentant države kao i sabor unutar svoje; on je napokon po državi pozvan na organstvo putem posebnog organa državnog isto tako, kao što i sam sabor. To vidimo i u monarkiji u obće, a izbornoj napose. U izbornoj je monarkiji posve jasno. Ali zar nije i u nasliednoj monark pozvan na priestolje po državi putem posebnog državnog orgaua? Zar nije kuća habsburžka pozvana na priestolje ugarsko po posebnom državnom organu? Zar ne temelje i danas kraljevi ugarski svoje pravo na organstvo državno na tom pozivu? Pače ni t. zv. usurpator nije organ državni po kakvom svom vlastitom pravu. I njegovo se organstvo temelji u zadnjoj točki na pozivu države po posebnom njenom organu — temelji se na priznavanju i odobravanju naroda.

Nu koja pravna razlika postoji izmedju poziva, kojim država pozivlje na organstvo narod u republici i onog, kojim ga pozivlje u današnjih konstitucijonalnih monarkijah? U jednom i u drugom slučaju (reprezentiranu republiku imamo samo na umu) proglašuje država narod nesposobnim organom. Prema pravnoj naravi republike mora narod biti pozvan na organstvo za sve grane državne vlasti; u monarkiji pak *može biti* pozvan samo za stanovite pravce, ali *može* i za sve grane državne vlasti. U današnjih konstitucijonalnih monarkijah obično je pozvan samo za stanovite grane državne vlasti, ali pravna mogućnost nije izključena, da bude pozvan i za sve grane, čemu se zapadni konstitucijalizam i približuje. Ali jedno je, što obično svuda susrećemo, da nije naime *narod jedini pozvani organ*, već da uviek dolazi uz drugog organa, uz monarka. Jedina iznimka postoji u Belgiji. Ovdje je narod pozvan na organstvo kao jedini organ, ali podjedno proglašen djelatno nesposobnim. To je eto pravi juristički smisao onoj ustanovi belgijskog ustava, da sve vlasti potiču od naroda. Iz tog proizlazi nuždni pravni zaključak, da se kralj belgijski ima unutar svoje kompetencije isto tako smatrati rapresentantom nesposobnog

[1] Sravni vrlo sgodno razlaganje *Jellineka*, System str. 147. sl.

Digitized by Google

belgijskog naroda, kao što i sabor opet unutar svoje. Sad nam se namiće velevažno pitanje, da li se podpuna raprezentacija u svih granah državne vlasti slaže sa pravnom naravi monarkije? Representant nije privato-pravni zastupnik, već samostalan napram raprezentantu organ državni sa posebnom vlastitom kompetencijom, čija volja unutar kompetencije representira volju nesposobnog organa. Ako dakle država rapresentantu podieljuje samostalnu kompetenciju; ako je on samostalan organ državni, onda je rapresentacija samo odsjev vlastite kompetencije, a podnipošto da bi kompetencija rapresentanta bila izvršivanje kompetencije drugog, naime rapresentirang organa. Rapresentacija dakle po svojoj pravnoj naravi ne pruža ništa, što bi se protivilo pravnoj naravi monarkije. S toga nam preostaje u pogledu belgijskog ustava jedino odgovoriti na pitanje: da li je i realna organska volja podlogom izražaju najviše državne volje? „Kralj udioničtvuje pri zakonodavnoj vlasti, koja se bez njega vršiti ne može. Pošto je suverenost izvorno kod naroda, a sve vlasti samo predmet delegacije, sliedi, da komore ne posjeduju u većoj mjeri suverene vlasti nego li kralj. One nemaju drugih vlasti, do li onih, što su im ustav i zakoni naročito prenieli. Iz njihova sporazuma sa krunom proizitiče vrhovna državna volja t. j. zakon. Državna suverenost leži u Belgiji u zajedničkom djelovanju više volja".[1] Mi tomu nemamo šta da pridometnemo, već samo izpravljamo, da to nije delegacija napram nesposobnom organu, već raprezentacija. Kao sto je narodno zastupstvo bilo u republici bilo u konstitucijonalnoj monarkiji unutar svoje kompetencije s jedne strane rapresentant same države, jer kao njen organ vrši državnu vlast, s druge pak raprezentant naroda, tako je isto i kralj belgijski podjedno i raprezentant države i nesposobnog naroda. Inače je kruna u monarkiji raprezentant jedino države same. Tu dakle vidimo, kako se daleko u monarkiji državni život može razvijati na demokratičku, a da se pravni monarkički princip ne naruši.

Od modernih današnjih monarkija jedino se Norvežka ponješto udaljuje pravnoj naravi same monarkije. Jer dok sva težina monarkičkoga principa sastoji u tom, da realna organska volja mora biti podlogom najvišoj državnoj volji, priznana je po norvežkom ustavu očita mogućnost, da se izražaj te volje državne temelji jedino na juristočkoj organskoj volji. S toga moramo držati, da u Norvežkoj nije pravna narav monarkije čisto sačuvana. Ali ni pravna narav republike ne slaže se posve sa ustavom norvežkim. Istina je, da reći čemu — da, — ima samo onda važnosti, ako se može reći i — ne, — ali je i to istina, da se aktivno sudjelovanje norvežkog kralja pri vršenju zakonodavstva nikako ne može pravno

[1] Vauthier, Das Staatsrecht Belgiens, Marquardsen IV., I. 5, str. 25, 36, 43.

Digitized by Google

smatrati nuždnom konsekvencijom lih kraljeva veta, kao što je to kod predsjednika sjevero-amerikanskih država, već pravom sankcijom u jurističkom smislu. To su prelazne i neustaljene strane državnog života, koje izazivlju neprestana trvenja i koje se prije ili kašnje moraju svesti na čvrstu državnu formu, koja jedino njenoj pravnoj naravi odgovara. Tako je bilo sa suspensivnim vetom francezkog ustava od god. 1791.; te španjolskog od god. 1812., a ako svi znaci ne varaju, biti će i sa norvežkim.

Polak naše, pravnoj naravi monarkije i republike jedino odgovarajuće konstrukcije, posve nam je sada jasno, zašto je pravno moguća monarkija i sa dva kralja. Grci, a na čelu im Aristoteles, su svojim dubokim filozofičkim umom osjećali tu jedino moguću pravnu razliku izmedj raznih formah, ali ju nisu znali ni mogli izreći, jer su im manjkali čisti juristički pojmovi o državnoj osobnosti i vlasti državnoj. S toga su se i držali više faktične i formalne, nego li jurističke strane. Svakako si nisu Grci — filozofi — već samom riečju protuslovili.

Ali nama je sada jasno i to, kako je juristički moguće, da i korporacija — kao što razna duhovna teritorija i razni redovi — izršuje monarkička prava; da je množina osoba monarka. Organska volja jurističke osobe, kako je već razloženo, jest nješto realnog, jedinstvenog te kao takova ne treba nikakvog jurističkog procesa, da se uzvine do jedinstvene volje državne. Državi je pače pravno nemoguće, ustanovljivati pravni proces, putem kojeg bi se iz množine volja unutar korporacije istom izvila volja državna, jer bi to značilo uništiti posebnu osobnost korporacije i njenu realnu jedinstvenu volju, te na njeno mjesto staviti kolegij sa toliko relevantnih volja, koliko je članova; gdje je onda dakako juristički proces neizbježiv. Organ državni nije množina osoba i volja, već pravna osobnost i njena volja, koje su nješta različna od samih osoba i volja unutar korporacije. Nu mi si možemo na temelju naše konstrukcije zamisliti monarkiju i sa više od dvie osobe kao samostalnimi državnimi organi, a da se to ne protivi pravnoj naravi monarkije. Nuždna bi dakako predpostava bila, da sve volje zasebice te podpuno samostalno budu realna podloga svakomu izražaju najviše volje državne.

Nama je konačno jasno, zašto je forma mljetačke države po svojoj pravnoj naravi bila forma republikanska ili aristokratska, a ne monarkička, prem joj je na čelu bio vojvoda. Kako smo već natuknuli t. zv. aristokracija nije nikakova posebna državna forma, već je obično republika, pošto se jedinstveni izražaj najviše volje državne dobiva tek jurističkim processom iz više nezavisnih volja. Nu baš u toj t. zv. aristokraciji mogao bi se poroditi malo prije spomenuti slučaj monarkički. O tom bi jedino odlučio pravni odnošaj, u kom se nalazi volja pojedinca napram volji drugog te napram jedinstvenom izražaju najviše volje državne. Broj osoba nema po tom u našoj konstrukciji nikakva upliva. Mi si možemo

Digitized by Google

sada još konačno staviti pitanje, tko je i što je dakle monark u strogo državo-pravnom pogledu?

Monark je osoba fizička ili juristička, koju država samim ustavom pozivlje na organstvo državno u smislu, da njegova volja mora biti podlogom svakomu izražaju najviše volje državne. Broj fizičkih osoba je irelevantan, samo da je volja svakog pojedinog podjedno podloga svakomu izražaju. Svaki od njih je monarka, a forma državna monarkija. Irelevantan je i obseg državne vlasti sve do pravnoj naravi monarkije odgovarajuće granice, koja sačinjava kompetenciju krune, te kao objektivno pravna uredba ne može i ne smije biti objektom pravnih odnošaja.

Irelevantno je, da li je monark samostalan ili nesamostalan organ; kako nas donjekle španjolski ustav uči.

Iz pravne naravi monarkije ne sliedi, da monark mora biti neodgovoran i nesvrziv. Historija nas uči, da je bilo odgovornih i svrzivih monarka; da je bilo državnih organa, koji su mogli monarka na odgovornost potegnuti te ga sasvim legalnim putem i svrći. Pače englezki juriste — da ne spominjemo teoriju i praksu Napoleonovu — i danas uče, da u slučaju trajna konflikta izmedju krune i naroda, ovaj sudi, te može kralja i svrći, kao što i to, da bi kralj morao sankcijonirati i takav dekret parlamenta, kojim ga ovaj na smrt odsudjuje. Izreka „summa sedes a nemine judicatur" imala je u državnom pravu vriednosti, dok je kralj bio sa državom identificiran, te smatran vlastnikom sve vlasti državne. Kraj današnjeg shvaćanja države te pravnog položaja njenih organa neima ona više pravnog uporišta. Zašto da nebi država pravno mogla pozvati posebnog organa, pred kojim bi imali i organi, putem kojih se najviša državna volja očituje, odgovarati za svoje čine? Zar su ti čini osobno pravo tih organa? Zar nisu već sudovi izpitavali zakonitost akta najviše državne volje? Zar ne izpituju sudovi i danas u sjevernoj Americi ustavnost takovih čina? Ne radi se pri tom o višem ili nižem organu, već o državi putem ovog proti državi putem onog organa. Zar nije ta misao pravna podloga današnjoj upravnoj sudbenosti? Pa zar nije u današnjoj konstitucijonalnoj monarkiji svaki čin monarka — osim čina najviše volje državne — i onako već stavljen pod kontrolu i odgovornost? Zar nije u odgovornom ministru odgovoran sam organ, koji jedini samostalno izvršava volju državne vlasti u tom pravcu? Dakako da je težko predstaviti si odgovornost organa najviše volje državne, kako monarka tako i sabora; a uz to je jamstvo što ga država pružiti može za uspješnu provedivost te odgovornosti, a osobito svrzivosti dvojbeno i neodlučno, ali dosta tomu, da je jamstvo za izvršbu pravno moguće. Na čem se konačno temelji svaki pravni odnošaj, temelji se i pravno jamstvo: na odobravanju ili neodobravanju. Što je preko samog pravnog jamstva, spada već na političara, a ne na pravnika. Pa kako da danas monark ipak nigdje nije odgovoran za svoje dje-

Digitized by Google

lovanje, pitati će tko. Da se naša konstitucijonalna monarkija nije razvila iz absolutne monarkije, bilo bi zaista težko odgovoriti. Što se tiče drugog razloga, držim da ga mnienje Vauthiera dovoljno karakteriše, te da isto ne vriedi samo za Belgiju. „Ta neodgovornost ne proizticе iz činjenice, da je kralj suveren i da nema vlasti, koja bi mu mogla suditi. Ona tvori jednostavno jamstvo, da se kralja osigura proti političkim strujam, a tim da se pribavi i samoj državi podpuna stalnost (Stabilität)".[1] Konačno primjećujem, da se i u republikah opaža težnja državnog života, da se i realna organska volja učini osobno neodgovornom za djelovanje u svom pravcu. Privato-pravna i kazneno-pravna neodgovornost osobe monarka jesu samo nuždni nadopunjak i odsjev političke mu odgovornosti.

Po našoj konstrukciji se vidi, da i nasliedstvo ne leži u pravnoj naravi monarkije. Ova zahtjeva samo, da postoji u državi realna organska volja, koja mora biti sadržana u svakom izražaju najviše volje državne; je li pak država takvog organa pozvala na kraće ili na dulje vrieme ili nasliedno, nema posla sa samom pravnom naravi monarkije. Istina, da monarkija teži za nasliednom organskom voljom, dočim se republika tomu opire, ali bilo je te i danas ima još izborne monarkije, kao što je bilo nasljednih predsjednika republike, nasliednih župana i dr., a danas ima još nasliednih članova zakonodavnog tiela.

Sad nam se namiće vrlo delikatno pitanje. Kako smo već više put iztakli, nitko osim same države nema prava na državnu vlast. Ona sama po svojoj miloj volji, te u svom vlastitom interesu ustanovljuje, unutar kojeg pravca te u kojem obsegu državne vlasti ima volja ovog ili onog organa vriediti kao volja državna. Država podjedno izjavljuje, da svakoga, koji posjeduje uvjete i predpostave, koje ona zahtjeva za vršitelje pojedinih pravaca državne volje, priznaje svojim organom. Nastaje li sada iz tog očitovanja za sve one, koji posjeduju propisane uvjete, subjektivno pravo, smjerajuće na to, da ga država prizna svojim organom? Država ustraja i poziva razne organe u vlastitom, općem interesu, a ne u interesu pojedinaca, Nu hoće li država, da djelovanje njenih organa bude skroz na skroz djelovanje u općem državnom interesu, mora računati i sa ljudskom individualnošću te mora priznati i onaj individualni interes, koji je spojen sa vršenjem državnog organstva. Gdje takovog individualnog interesa nema ili se slabo cieni, mora država siliti na organstvo; tako na vršenje vojničke službe, na vršenje gradskog zastupstva, pače i na vršenje izbornog prava u obće. Samo priznanje bez pripravnosti eventualno zaštititi taj individualni interes, nema pravnog smisla. S toga država svakomu organu ili — da se točnije izrazimo — svakomu, u kom se stiču svi propisani uvjeti i predpostave za stanovito organstvo, priznaje subjektivno pravo na

[1] Vauthier, Das Staatsrecht Belgiens, Marquardsen IV., I., 5, str. 21.

Digitized by Google

samo organstvo. Ne pravo na kompetenciju, koju država dodieljuje s a m o svomu organu, već pravo, po kom aktivno kvalificirana osoba može zahtjevati od države, da ga prizna organom i da ga kao takovog zaštićuje. Kad više pretendenata ustane, da traže pravo na priestolje, zar oni traže, da im se prizna zakonodavna, upravna i Bog ti znaj kakova vlast? Zar ne traže oni lih, da ih država prizna svojim organom, koj je identičan sa krunom? Kralj kao državni organ različan je pravno od osobe kraljeve. Osobno pravo, što ga država priznaje kraljevoj osobi ili bolje osobi, koja posjeduje sve uvjete propisane za kraljevsko organstvo, jest pravo lih na organstvo bez obzira na konpetenciju, koju država tomu organu opredieljuje.

Država ustanovljuje, da mužkarci pod stanovitimi uvjeti imaju izborno pravo. U čem sastoji to izborno pravo? Nipošto nije, kako se obično drži i govori, to po državi podieljeno pravo, pravo na s a m čin i z b o r a. Sam čin izbora je akt državni, na koji samo država ima pravo. Ali država priznaje tim pojedincem pravo, da budu oni onaj organ, putem kojeg će ona taj svoj čin obaviti. On ima individualno pravo tražiti, da se sve preduzme, što je nuždno, da država čin izborni njegovom voljom izvršiti može. Država mu to pravo štiti i prisilnim sredstvom.

Iz same pravne naravi monarkije sliedi, da koli kompetencija, koju država monarku opredieljuje, toli sam poziv na organstvo za tu kompetenciju, mora biti samim ustavom ustanovljen. Samo ustavom može biti monark pozvan na organstvo, ma taj ustav bio i onakav, o kakvom govori A n d r e L e b o n u Francezkoj prije ustava od god. 1789. „Ako se rieč ustav (konstitucija) uzme u najširem filozofskom smislu, onda je Francezka bez dvojbe takav imala, j e r j e b i l a o n a d r ž a v a“.[1] Kada nebi bio to slučaj, mogla bi se kraljeva kompetencija i b e z n j e g o v e d o d u š e o r g a n s k e v o l j e svaki čas mienjati tako, da bi se jednog dana sasvim legalnim putem moglo odčitati mrtvačko opielo na monarkičkim liesom. Nu tim nije rečeno, da je u obće izključena pravna mogućnost, da se kompetencija kraljeva suzi ili da se sasvim zakonitim načinom odstrani i samo kraljevsko dostojanstvo. Je li samo u izražaju najviše volje državne sadržana i realna organska volja, je li dakle država putem kompetentnih organa takovu volju državnu izrekla, pravno je obvezatna i za kralja. Dakako da je tim onda učinjen kraj i pravu k r a l j e v e o s o b e, pošto nema više organstva, na koje joj je država pravo podielila i koje bi joj imala štititi. Tražiti da postoji kraljevsko organstvo nema ona pravo, jer je to stvar državna. Dašta da identičnost osobe kraljeve sa organom, čija volja mora biti podlogom takovu činu državnom, oduzima tomu državnomu pravu obično svaku praktičnu važnost, ali u jednom slučaju ćemo vidjeti, od koje je daleko-

[1] L e b o n, Das Staatsrecht der französischen Republik u Marquardsen IV., I, 6, str. 10.

Digitized by Google

sežnosti to razlikovanje. Nazor englezki o smrtnoj osudi kraljevoj nješto blaže izrečen, potvrdjuje posve razloženo mnienje.

Velika juristička važnost te uzvišenost monarkičkog organstva pred svakim drugim organom državnim leži upravo u tom, da se prani položaj toga organa bez njegove privole ne može mienjati niti odstraniti. Doduše ni položaj sabora ne može se bez vlastite njegove privole mienjati, ali to se odnosi na sabor kao cielost, dočim se položaj njegov i dionika i proti volji pojedinih mu članova mienjati može. Važnost je tim veća što jedino volja toga organa pruža obilježje monarkičkoj formi državnoj, ma mu ostali sudjelujući organi bili i posve ravnopravni. Zato se i svaki protupravni uticaj na osobu monarka smatra ujedno povriedom samog državnog ustava. Mi smo malo prije rekli, da se svrzivost monarka — naime proti njegovoj volji — slaže sa pravnom naravi monarkije; a ovamo tvrdimo, da se pravni položaj monarka može mienjati te monark odstraniti iz državnog ustava samo njegovom privolom. Nije li to protuslovje? Protuslovje, koje samo pomanjkanje pojmovnih izraza prouzrokuje.

Istina, da se pravni položaj organa monarkičkog — dakle krune — ne može bez njegove privole mienjati, ali subjektivno pravo, koje država podieljuje pojedincu na kraljevsko organstvo, može država kao i svako drugo javno pravo bez privole ovlaštene osobe oduzeti, jer ga je ona i slobodno podielila. Držimo si pred očima dva moguća slučaja: ili se monarkički ustav u stanovitoj državi ustraja, dakle monarkičkog organa još nema, ili monarkički ustav jur postoji. Država u jednom i u drugom slučaju može po organih svoje najviše volje pozvati stanovitog organa, koji će pod označenimi uvjeti te uz stavljene predpostave izreći volju državnu, da li ona i nadalje priznaje pravo osobe kraljeve na kraljevsko organstvo. U drugom slučaju dobiva ta ustanova važnost istom onda, kada više ne bude obstojala identičnost monarkičkog organa, koji je privolio na to, sa osobom, o čijem se pravu na kraljevsko organstvo radi. Izreče li država putem svog kompetentnog organa, da su propisani uvjeti nastupili, izriče podjedno, da stanovitoj osobi oduzima podieljeno pravo. U samog monarkičkog organa ili kraljevsku kompetenciju bez njegove privole tim država ne dira, jer i monarkički organ i kompetencija ostaje neozledjena, ter se mienja samo osoba, kojoj država priznaje pravo na kraljevsko organstvo, — dakle nije privola samog organa ni potrebna. Prima li se osoba kraljevskog organstva i pod timi uvjeti, privoljuje ujedno, da mu se u stanovitih okolnostih njegovo pravo na organstvo i oduzeti može. Država ne vriedja tim ničije stečeno pravo, jer kad ona postavlja uvjete gubitku tog prava, ili nije nitko još ni imao toga prava te ga je istom kašnje stekao ali već pod uvjetom; ili je pak organ, koji je identičan sa ovlaštenom osobom, na te uvjete privolio.

Digitized by Google

Slično nješta nalazimo i kod priestolonasljednika. Je li priestolonasljednik ima kakovo pravo na organstvo kraljevsko? Treba li njegove privole za promjenu nasljednog reda? Dočim se je prije držalo, da za promjenu nasljednog reda treba privole svih eventualno ovlaštenih, što je i odgovaralo privato-pravnom shvaćanju odnošaja monarka i eventualnih nasljednika na državnu vlast, drži se danas općenito, da toga ne treba, te da je dovoljan za to ustavnim putem stvoreni zakon.[1] Presumptivni nasljednik nema nikakova prava na organstvo državno, a najmanje takovo pravo, sa kojim nebi država mogla putem svojih ustavnih organa razpolagati. On stiče pravo na organstvo tek smrću kraljevom.

Govorilo i pisalo se o nastojanju današnje državo-pravne znanosti, — da zaroni u najtanje niti državnoga života; da izpita lih pravnu narav raznih državnih uredaba, ostavljajuć drugim znanostim, da iztražuju i razmatraju političku i socijalnu stranu i važnost njihovu — što mu drago; to se ipak neda poreći, da istom takvim iztraživanjem te pronalazkom pravne njihove naravi, dobivaju državne uredbe onu stalnost i čvrstoću, koja tvori bitnost prava i pravnih uredaba. Nedolazi, istina, pravnik do zaključaka, da je monark njekakovo nadnaravno biće, stojeće iznad trivialnog ljudskog života; da je on njekakav nimbus sjaja i moći te personifikacija države i sve državne vlasti, ali koji u samom državnom životu nema druge zadaće, već da govori „da“ i stavlja točku na „i“; ili da imenuje samo ministra-predsjednika, a onda da se brine za nasljednika; — on dolazi do skromna nu neoboriva zaključka, do je monark po svojoj pravnoj naravi doduše samo državni organ, ali organ, čija realna volja daje podlogu cielomu državnomu ustavu; čija je volja djelujući faktor najviše volje državne; čija je volja tvrda stiena, na kojoj se odbijaju sve navale i prevratne težnje momentano uzbudjenih masa. Tu i samo tu leži onaj ukorenjeni pravni razlog, da u monarku uviek gledamo najvišeg, dapače i jedinog raprezentanta države i državne vlasti; da š njim ne razdruživo spajamo svu povjest i težnje narodne; da u njem izgledamo žarko sunašce; koje će svojimi traci ogrijati državnu cielost te ju nadahnuti novim naprednijim životom.

Nije t. zv. upravni pravac državne volje pravno odlučno polje monarkove djelatnosti: u specifično monarkovu djelovanju leži središte i izhodište cielog državnog života; obstanak i razvoj državne cielokupnosti. To su rezultati, do kojih pravnik svojim iztraživanjem pravne naravi monarkičnog položaja dolazi, a pouzdano može sa Schillerom kliknuti: „Hier sind die starken Wurzeln Deiner Kraft“. Težko je doduše jednim mahom prekinuti sa svimi absolutističkimi tradicijami koli života, toli znanosti

[1] Sravni Georg Meyer, Lehrbuch str. 211 sl.

Digitized by Google

državne, te se posve oteti njihovoj mističkoj moći, ali napredak je tim sjegurniji, čim je pravna podlega zauzetog jur teritorija čvršća i odpornija.

U knjigah državopravnih nalazimo često čitav niz nabrojenih prava monarka, koja se obično označuje imenom „počastna“ ili „veličanstvena prava“. Sva ta prava, u koliko nisu simbol te odsjev uzvišenog položaja, koji monark prema samoj pravnoj naravi djelovanja mu u i za cjelokupni državni životi razvoj zauzima, — dakle značaja u obće ne, ili ne u tolikoj mjeri individualnog, koliko objektivno-pravnog, dakle u interesu same države — jesu jedino svjedoci i obilježja vremena njihova postanka bez ikakve juristične podloge i opravdanosti; tako naziv „svetost“, pravo na crkvene molitve i dr. Naslov „veličanstvo“ jest odsjev pravnog položaja monarka; jest u strogom juristickom smislu svojstvo kraljevskog organa, a ne same osobe kraljeve; što je svakako pronicavi juristički um najvećih pravnika svieta osjećao, kad je vlast rimskog puka označio sa „majestas populi romani“. Pravo na držanje dvorjaničtva, na razne sinbolične znakove te počasti i odlike; sve su to odsjevi njegovog državo-pravnog organstva, sa kojim stoji i pada državna sgrada monarkičkog ustroja. Dakako da si pravnik ne smije nikad utvarati, da je juristickimi pravili obuhvatio i izcrpio svu veličinu i važnost stanovite uredbe u prebujnom i prepletenom državnom životu, ali svakako može zadovoljiti i sebe i pravnu znanost, ako mu je uspjelo pronaći u njenoj pravnoj naravi — da završimo sa Zitelmanovim motom — „mehr Sein als Schein“.

Rapsodične misli o budućnosti kaznenoga prava.

(Razpravljao u skupštini pravničkoga družtva dne 10. veljače 1894. ***Milan Rojc*** *odvjetnik u Belovaru.)*

Potaknut prijateljem gosp. drom. Šilovićem, nebi li udioničtvovao kod predavanja, koja priredjuje naše pravničko družtvo, odlučio sam se odazvati, te iznieti na javu misli, koje su nikle sporadično, nesuvislo tečajem skoro petnaestgodišnje kriminalne prakse, te koje su konačno u mene stvorile prilično jasnu, meni novu sliku o pojmu kazne i kaznenoga prava.

Upravo ima godina dana tomu, što sam te misli počeo sabirati u jedno i bilježiti. Ali dnevnim napornim poslom zapriečen, ostavio sam taj posao nedovršenim, dok ga ne nastavih i ne dovrših na brzu ruku ovih dana. — Zato molim da se izvine neizgladjeni slied i nedotjerana forma, u kojoj

Digitized by Google

na blago razsudjenje predajem — uprav s toga rapsodičnimi nazvane misli o budućnosti kaznenoga prava.

Diljem razpredanja tih misli, nigdje se ne služim citati, akoprem si ipak nipošto ne svojatam originaliteta za iste.

Nego radnja uz citate zahtjeva mnogo više vremena, nego li ga je meni na ruku. A napokon, što je valjano, vriedi po sebi, ma mu se i ne citirao izvor.

Mnogo se toga čuje i čita — i opet zaboravi, ali — ne za uvjek. Prilikom niknu nam te misli opet kao same od sebe, čini nam se, da su naše, originalne, a ipak zasadjene su u nas izvana samo što su dugo u pamćenju našem posve skrivene mirovale. — Hoćemo li sada iztraživati, jesu li naše ili od nas iz vana poprimljene, trebalo bi opet vrlo marljivo čitati, ili bar prolistati sve, što smo do sada ob onom predmetu čitali, da vidimo tko ih je prije nas izrekao, i da toga autora citirati uzmognemo.

Za taj posao ne dostaje meni vremena, te ja nebih nikada mogao s ovom radnjom izaći, kad bih htio prije da lučim, što je moje, a što je drugih. Ipak sam o tom koju spomenuti morao za to, da dobijem priliku izreći, kako meni samomu manjka svaka kontrola o tom, koje su od svih rapsodičnih mislih samoniklice, dakle originalne, a koje su nehotični plagiat.

Prelazeći na to, da ih pred Vama veleštovana gospodo razvijam, molim Vas, da s rečenih razloga nedotjeranost forme i sadržaja blago izpričate i to tim više, što život u provinciji malo daje pobude, a i malo prigode omjeriti svoju snagu, koju uslied toga lako i precienjujemo.

Budete li našli, da sam i ja u tu pogriešku pao, što se usudih ovom radnjom pred Vas, obzirom na gori rečeno nemojte mi zamjeriti.

Proniknut idealizmom stupa mladić u muževni život — u svietsku borbu. —

Tako, vjerujući i u ideal vječne pravde stupa i pravnik u javno djelovanje.

Ali za malo krhaju mu se ideali jedan za drugim, a i svjetli ideal jedne i vječne ideje pravde sve više se pred njim mrači i tamni.

On vidi stotinu, vidi tisuću raznih praktičnih slučajeva, kojih nikako ne može da dovede u sklad sa onim idealom.

On pomišlja natrag i sieća se prvoga početka kažnjivanja, u kom vlada još nepatvoreni talionistički princip, — sieća se užasnih smrtnih kazna, sieća se grozota nekadanjega iztražnoga postupka i okrutnosti osuda, — sieća se polaganoga razvoja prava, sieća se njegove stagnacije, koja i vjekove traje, — uvidja nestalnost samoga pojma o kriminalnom zlu; — jer se danas ne kazni, što se je kaznilo nekad, a kazni se, što se prije

Digitized by Google

nije kaznilo; — sieća se težke i reć bi nasilne distinkcije izmedju kriminalnoga i civilnoga zla, — vidi kako izvršavanje kaznenoga prava en fin rodi samo pozitivnim zlom, dok mu etičnih posljedica ni oni ne mogu naći, koji ih traže da nadju; — opaža kako kaznu pravo ne shvaća ni onaj, komu je namienjena, koji ju trpi — i napokon on ostaje pred tim idealom razočaran, jer ga nalazi sa svijuh strana okrhana i očadjena.

Nakon što je bezuspješno ali opetovano pokušao, da okrhani ideal skrpa — napušta ga, ne mari za nj više; nego — more patrio — teše po svom kalupu dalje, čini svoju dužnost, dok mu ne klone snaga, pa ga ne zamieni drugi, u kome opet isti proces vodi do istoga rezultata. Tako prolazi generacija za generacijom, a kazneno pravo stagnira, dok sve ino ljudsko umjeće orijaškim korakom napreduje!

Amo tamo vidimo doduše u svietu, da se prinosi novela k kaznenim zakonom; — okrhani ideal se krpa; — amo tamo donosi se i cieli novi kazneni zakon: — okrhana broncena štatua ideala raztapa se i prelieva u novu formu — sućnost ostaje ista.

I po novelah ponovljenih i po sasvim na novo skrojenih kaznenih zakonih opažamo, da nije odstranjeno ono, što nam najpače ruši i crni naš ideal, a to nešto leži u kazni.

Kazna bo nije konsekventna, kazna nije onaj remedium, koji nas vazda i bezuvjetno z dovoljiti može.

Momentani afekt dovodi mnogoga skroz poštenoga čovjeka, uzor otca i uzor državljanina u kaznu. Ova ga infamira, uništuje mu zaslugu, baca u sramotu i biedu obitelj i djecu, koja stradaju bez otčeva uzgoja i umjesto da postanu pošteni i valjani ljudi — kazna izvršena na otcu, pribavila je državi pogibeljne razpuštene elemente!

A koli često vidimo, osjećamo u sebi, da je onaj momentani afekt prirodnimi zakoni uvjetovan, da je to žešći i neukloniviji bio, što je onaj individuum bio pošteniji i značajniji muž.

Da je taj afekt nastao i urodio činom kod Petra, a ne kod Pavla, nije uzrokom moralna jakost Pavla, nego uploške i jedino to, što je sretniji, pa se kod njega nisu desile, nisu snašle sve one okolnosti, koje neukloniviom prirodnom silom izazivaju onaj učinak.

Umjesto afekta substituirajmo jednako silne razne dojmove, kao na primjer skrajnu biedu, pa osvetu, fanatizam, vjeru, bolesti itd. pa ćemo opet naći, da nije za to Petar postao tatom, osvetnikom, ubojicom itd. jer je možda moralno jači od Pavla, nego za to, jer se naprosto te okolnosti u Pavla nisu snašle, a da to nije zasluga njegova, kao što nije krivnja Petrova da su baš njega sa svih strana saletile i pritisle.

Petar i Pavao susjedi su. Oba čestiti i pošteni ljudi. Nu Petru izgori kuća, a on, da djeci pribavi krovak, unovči svu radnu marvu, pa se trapi i muči, te posudjujuć prežno blago u susjeda, koje mu plaća

*

Digitized by Google

svojimi žuljevi. Petru se desi sgoda i on nadje oveću svotu novca na javnoj cesti. Nalaz zataji, jer je bieda bila prevelika i pretežka, a nadjeno nije ukradjeno! Dozna se i kazne ga. Evo od njega zločinca i čovjeka bez poštenja. Dok je u tamnici prodadu mu sve što ima za naknadu štete troškova postupka, pa kad se vrati iz kazne, djeca nemaju krova ni kruha, i a otac im ga ne može pribaviti, jer mu nitko neda poštene zasluge, jer je žigosan kaznom.

Kad bi bila Pavlu izgorila kuća, kad bi on pao u biedu i našao one iste novce? — Bilo bi sve isto kao kod Petra. —

Ovako lišen časti i sredstva, daje se on u ruke zlu, i sada počima činiti zlo, jer se od njega hrani, traži sam zgodu za to, jer mu se svidja. Slučaj je to od njega učinio pomoću kazne.

Neću nikada zaboraviti zgodu, koja se desila u Beču. Osudilo jednoga podvornika sbog uredovnoga pronevjerenja od njekoliko forinti. Razprava izniela je mnogo potresnih momenata, jer za ono par krajcara jadnik nije sebi pribavio nikakovih slasti, nego je u najstrožijoj zimi brojnoj svojoj obitelji kupio dva tri ložaja ogrieva i kruha. Predsjednik senata, proglasiv mu kazan, odmah mu i uruči kolektom medju sudci sabranu svoticu za podporu obitelji. Ta je svotica višekratno premašila pronevjerenu svotu! — To je doista bio plemeniti čin onih sudaca; ali zar ne moramo uz to posumnjati ob opravdanosti kazne? — Zar je ona ustrašila druge, te će drugi dati, da mu djeca od glada i zime poumiru? — Od značaja će to učiniti, ali od straha pred kaznom nikada! Ili zar je ona poboljšala toga siromaha? Žigosav ga, otevši mu i onu malu zaslužbicu? Ili zar smo mi to svi ostali trebali u interesu cielosti?

Okrenimo sada, pa da u primjerih motrimo oštećenika.

Petar i Pavao posvadiše se i potukoše. Pavao bude težko ozliedjen. Zadnjimi groši plati, da mu se doveze liečnik, koji mu izpere i propisno zaveže ranu. — Petar se raztrieznio, požalio svadju — pomire se. — Ali liečnik po zakonkoj dužnosti učini prijavu. Na tu prijavu izlazi za koji dan poslje iztražni sudac i dva sudbena liečnika. Rana je propisno zavidana i zavoj se nebi smio skinuti, ali oni ju moraju viditi, jer moraju točno znati koliko je centimetara i koliko milimetara duga i koliko široka, koliko duboba, kakovih okrajaka, kojim smjerom ide itd. — Dakle: dolje sa zavojem. I tu se sada centimetrom mjeri, pipaljkom ruje po rani i zadavaju boli ranjeniku. Trebalo bi ranu opet propisno zavezati, ali u tu svrhu nije izaslanstvo odaslano, niti su se liečnici znali providiti za to potrebnim materijalom.

Koli često ta iztraživanja zadaju novih boli ranjeniku, i uzrokuju, da mu rana dulje ne zacieli!

Obično biva, te oštećenik niti ne traži liečnika, jer znade, da će dvojica sa oblastnim izaslanstvom izaći do njega. Time zapušta ranu, u

Digitized by Google

kojoj se zalegu pogibeljni mikro-organizmi i on strada mnogo i mnogo više, nego li bi stradao, kad bi bila rana odmah vještački providjena antiseptičnim zavojem.

Nu ne strada samo on od tuda Od tuda strada i onaj jadnik, koji mu je tu ranu u pijanoj tučnji zadao. Strada, jer iz lahke ozlede postaje time čestokrat težka, koja je, da upotrebim tehnički izraz, za svoje izcieljenje trebala preko 20, da i preko 30 dana, a kadkada prouzročila je trajno osakaćenje, a i samu smrt.

Oštećenik rekoh, nada se liečnikom. Oni dolaze, ogledavaju, pritišću, mjere, ruju po rani i odlaze! Jer kazneno pravo nimalo ne gleda, da se popravi nanešeno zlo, da se zaštiti povriedjenik, nego ima samo jedan cilj pred očima: da kazni presumptivnoga krivca!

Sve se to činiti mora samo za to, da se bude znalo, kako težka kazna da se ima odmjeriti krivcu.

Je li istina, da ta kazna umiruje svietski javni interes? Je li istina, da ta kazna i za postignuće iste, učinjen onaj postupak radja uvjerenje svieta, da stoji pod zaštitom kaznenoga prava? — Zar se ne ima interes javnosti i obćenitosti identificirati baš sa interesom povriedjenoga?

Ima li to opravdanja, da se ovaj pušta bez pomoći na milost i nemilost svojte, ako ju ima, a javnost da za nj ne mari, da mu zavije ranu, da mu domogne što prije opet do zdravlja, do tjelesne cjelovitosti i odštete za nanešenu mu štetu?

Ako i od neznatne ozliede usljed zanemarenja bude težka i budu trajne nesposobnosti nastale, eventualno smrt; uzeti se ima naprosto za odmjeru kazne proti činca sve stroži paragrafi ili artikuli — i po naučanju knjiga — udovoljeno je javnom interesu i zaštiti dobara i čuvstva obće sigurnosti!

Koliko sam vidio sliepaca, koliko kljastih i šepavih, kojim se je mogla sgodnom liečničkom pomoći uzdržati tjelesna cjelovitost; a ipak su kod svakog bila barem dva liečnika, barem po jedan put, ako ne i više puta, ako se nisu mogli odmah izjaviti o tom, bude li ostalo trajnih posljedica. Ali poslalo ih je kazneno pravo, koje hoće znati, kako li će se slučajno svršiti ozlieda, a nije ih izaslao humanitet, za da vidaju ranu i odklone eventualne težke joj komplikacije!

Ne može se razumjeti ni shvatiti, zašto se ne ubraja u obći interes povriedjene javnosti: pomoći povriedjenomu, nego se ubraja samo to: nanieti zlu odgovarajuće zlo krivcu, ma i troškom većim, nego li bi ga iziskala pomoć nastradalomu.

Neka mi bude dozvoljeno u tom pravcu od nebrojenih primjera još samo jedan.

Nedavno je u Zagrebu došao pred sud oštećenik, komu se ruka njihala kao ciep na mlatilu, na sve strane. Bila mu je kost laktenica prebita,

Digitized by Google

a kako je bez liečničke pomoći ostao, zacielila je ozlieda, ali kosti se nisu srasle. Zagrebački liečnici kod razprave konstatovaše, da je tuj samo to krivo, što ozliedjenik nije imao liečničke pomoći. Nadaju se pako, da bi se naknadnom operacijom i onda valjanim udešenjem mogla ruka opet posve izliečiti i on za rad sposobnim učiniti.

Ipak su i kod ovoga slučaja sa izaslanstvom bila dva liečnika, koji su opipali ozliedu, kostmi gibali, da konstatuju čegrtanje okrajaka prelomljene kosti i po tom težku tjelesnu ozliedu kostolomom. Za drugo nisu bili izaslani, za drugo nisu dobili naloga, jer za drugo kazneno pravo ne mari. — Spominjem pohvalno, da imade slučajeva, gdje se liečnik, ma mu to i nije zakonom naloženo, zauzima za ozliedjenika; ali to nije zasluga kaznenoga prava, nego zasluga i dobra volja dotičnoga pojedinoga liečnika.

Koliko je od tuda što kazneno pravo ne mari za povriedjenoga, nego samo za krivca, više težko ozliedjenih umrlo, više njih kao ubojica osudjeno; nego li bi bilo, kad bi se za povriedjenoga više marilo.

Od toga postupka sliedi doduše velika kazna krivcu — kad što propast krivca i njegove obitelji; ali jednako i propast povriedjenoga, koji nije više za nikakov rad, — i propast njegove obitelji, jer neima hranitelja, nego u njemu samo teret na sebi!

Ne mogu razumjeti, da bi sviet u tomu nazirao umirenje javnoga interesa.

Kazneno pravo u praksi žurban i gordosti, koja ne žali troška, da nadje krivca, da ga sudi, da ga na što više godina u kazni uzdržava — nazivlje se zaštitom povriedjenoga interesa, a ipak vidimo, da baš za povriedjenoga, koji doista predstavlja povriedjeni interes upravo ništa ne mari, upravo ničim ga ne zaštićuje!

Što i kako biva s povriedjenim, to se kaznenoga prava ne tiče, samo kad je uhvaćen povrieditelj, i kad ga „obći interes“ može uzdržavati u tamnici, ma to bilo i na teret samoga povriedjenoga, koji svojim porezom takodjer k uzdržavanju osudjenika doprinositi mora.

Kao kod ovoga primjera, vidimo to i kod ostalih delikta. Kazneni zakon dosudjuje odštetu; ali kako će si ju oštećenik ili njegova djeca utjerati posebnim gradjanskim putem, za to ne mari, dapače povrieditelj ima obično dovoljne prilike, da svoj imetak zataji ili odsvoji.

Nebi li bilo po obći interes umirnije, kad bi se znalo, da će se po zakonu ureda radi postupati, da se po krivcu nanešena šteta po ovom naknadi? — i kad bi, recimo, zakon zaista bio zakon zaštite, ter odredio, da se ipso facto počinjene povriede, cieli imetak povrieditelјev smatra zaplienjenim za naknadu te štete?

Ogledajmo se još i na druge strane. Kazneno pravo kazni za kradju, za prevaru i pronevjerenje bez obzira, da li je šteta naknadjena ili ne.

Digitized by Google

Tek ako je naknadjena prije, nego li je za nju doznala kaznena oblast, u nekih slučajih, ne podpada povrieditelj kazni.

Od tuda biva čestokrat, da je baš kazneno pravo najveća zaprieka zaštiti interesa. Čemu da povrieditelj naknadi štetu, kad ga za to ipak ima stići kazna. Bar si u ime odštete za kaznu pridrži nepravedno pribavljenu korist. — Kad bi kazneno pravo doista išlo na zaštitu interesa, odredilo bi, da je svaki nekažnjiv, koji naknadi štetu prije, nego će osuda postati pravomoćna, ili se prije toga u obće sa povriedjenim izmiri.

Povriedjeni pojedinac svaki put je rapresentant povziedjenoga t. zv. obćega interesa. Ako i prihvatimo taj pojam t. zv. obćega interesa, opet moramo reći, ako je taj obći interes povriedjen povriedom interesa pojedinca, onda opet i taj t. zv. obći interes mora biti udovoljen, čim je povriedjeni pojedinac udovoljen, dakle čim je izgladjena povrieda pojedinca izravnana je i povrieda t. zv. obćega interesa.

Ako se dvojica potukoše i sutradan pomiriše i izljubiše — kakvoga opravdanoga interesa ima obćenitost na tom, da se oba kazne? Ta ono zlo što si medjusobno učiniše, i kojim kroz sebe povriediše t. zv. obći interes, to zlo oni sami uništiše svojim pomirenjen, i uništiše doista temeljitije, nego li ga može uništiti kazna. — Ipak kazneno pravo nije s tim zadovoljno, ono hoće da vidi obojicu kažnjenu, obojicu obezčašćenu, obojicu nesretnu, — pa zove to zaštitom interesa!

Neka mi se vjeruje, da u vrlo mnogobrojnoj kriminalističkoj praksi svojoj još nevidjeh čovjeka, koji bi bio dosudjenu mu kaznu shvatio kao skrivljenu odmjenu za počinjeno zlo.

Svaki se zna pred sobom samim opravdavati, pa ako mu i ne podje za rukom, da se posve opere pred svojom savjesti, opet se izvinjava nesretnimi okolnostmi, koje su njega baš do te nesreće dovele, i ako ništa drugo, smatrati će kaznu prevelikom, preoštrom, prestrogom, smatrati će ju nesrećom, koju mora da pretrpi, kao što se mora pretrpiti tuča, požar i kuga.

Zato vidimo, da se svatko laća pravnoga lieka, da i onaj, koji je svoj čin podpuno priznao. — Odriče se toga pravnoga lieka samo plašljiva narav, koja se boji, da bi usljed pravnoga lieka dobila još veću kaznu, a već za ovu prvom sudu izrečenu misli da je prestroga.

Donapokon ne smijemo ni ovo odmah zabaciti.

Zar ne vidimo bo, kako već i samo zakonodavstvo povladjuje tomu nazoru, kad jedno dozvoljuje popust dosudjene kazne na dvie trećine ili što više i na polovinu; — kad drugo dokida t. zv. posljedice kazne što nije drugo, nego umanjenje kazni; kad treće samo izriče kaznu, a da je ni ne ovršuje?

I tako dolazi često, da se osudjenik smatra patnikom, da se smatra patnikom sam, i da ga takovim smatra i ljudsko družtvo.

Digitized by Google

Pitam, tko još nije osjećao smiljenja sa osudjenikom na smrt, ako je ma samo jedanput vidio njegove patnje?

Pitam, zar nas svaki ne osjeća samilosti prema deportacijam u Sibir itd.?

Zar nije to čuvstvo požaljenja rodilo onimi humanitarnimi družtvi, koja nastoje, da ublaže kažnjenikov udes, kad izadje iz kaznione? — A ne znači li to: otac je pokarao diete, a mati ga primila i tetošila?

Nije li to očit znak, da je kazna preveliko zlo, koje je povrieditelju reda nanešeno?

Kada nebi bilo preveliko zlo, zar bi država smela dopuštati, da ljudsko družtvo od plemenitosti srca svoga nastoji kako bi olakšalo udes kažnjeniku; zar bi država sama pokazivala sve jasniju tendenciju, da mu i sama olakša zlo, koje mu po kaznenom pravu nanosi?

Nebroj ovakovih misli zaokupljuje nas, kad razmišljamo ob uporabljenom kaznenom pravu; — pak nas goni, da si priznamo, kako to kazneno pravo ne udovoljuje niti zaštiti prama povriedjenomu, niti kaznom prema povrieditelju — ni povriedjeni, ni povrieditelj nisu uzadovoljeni njegovim djelovanjem; a tada ne može i nesmije s njim da bude uzadovoljen ni t. zv. obći interes. Tim više, što on doista ne nalazi zaštite za povriedjenoga, a niti odmjene, koju bi povrieditelj kao pravednu shvaćao i trpio, te šta sam priznati mora, da povrieditelj i više trpi, nego to i sam t. zv. obći interes odobrava.

Da još ogledamo vanjski uspjeh toga uporabljenoga kaznenoga prava.

Statistika zločina u obće i pojedinih im vrsti (odbiv porazmjerni prirast na veću populaciju i nove kažnjive čine), pokazuje nam ipak, da ne pada broj zločina niti relativno niti absolutno.

U ovaj bo račun ne smijemo uzeti pojedine godine, koje prema uspjehu žetve, berbe šljiva itd. pokazuju neke razlike.

Dakle i u tom smjeru ne nalazimo uspjeha od kažnivanja.

S toga nam se namiče uviek jače i jače pitanje: — čemu sve ovo? — Zašto se dakle kazni i što je kazna?

Na ova pitanja doduše ne odgovaraju zakoni. To na nje ne spada. Ali kazneno zakonoslovje svih naroda ipak nam odaje, da ono smatra kaznu kao aksiom.

A opet je taj aksiom svaki čas drugčiji, i podvržen u zakonodavstvu neprestanim promjenam:

Kazna je tjelesno mučenje, uništenje tiela, batine, tamnica, okovi, zatvor, globa.

U povjesti kažnjenja vidimo konstantnu težnju za sve većim ublaživanjem kazne.

Smrtna kazna još se često izriče, ali riedko ovršava, što pokazuje, da o njezinoj opravdanosti vrlo, vrlo dvoje svi na to zvani faktori.

Digitized by Google

Kazna tamnice ublažuje se neposredno kaznenim postupkom u kaznionah, ili posredno kad se uvjetno odpušta jedna trećina ili jedna polovina ili ćak, kad se samo izriče, a ne ovršava. Tako zvane posljedice kazne, koje su bezuvjetno dio kazne same, odpuštaju se sve više i više.

Ako je kazna aksiom, ako je kazna opravdana, ako je kazna sredstvo, kojim se uzdržava poredak i zaštićuje obći interes, onda to doista nije opravdano.

Ali se iz toga svega vidi, da se nešto traži, da svi imadu osjećaj, da kazna kao aksiom, kakov nam namrieše pokolenja, još nije našla opravdanja i da se ovo za nju jošte uviek traži.

I ta tražba pokazuje, da nijedan zakonodavac ovoga svieta nije na čistu o tom pitanju kažnjivanja i kazne; te nam se sve više namiće sumnja, da li je kažnjivanje i tako absolutna nužda, kako to držimo.

Pitajmo, može li nam ove dvojbe da razjasni i ove sumnje da razprši znanost? (Sliedi.)

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Državni i zemaljski fiskus i zavodi, koje oni zastupaju, izuzeti su izpod sudbenosti po postupku u pravnih poslovih manje vriednosti.

(Tumačenje §-a 14. sl. b] sudovnika, §-a 25. zakona o mjestnih sudovih i postupku pred njima, te §-a 75. točka 1. i 2. zak. o post. maličnom.)

A. L. A. trgovac u B. podigao je pred kr. kot. sudom u B. proti kr. poštarskom i brzojavnom eraru tužbu na platež svote od 72 for. 65 nč. spp. s naslova odštete, jer da nije na doznačnicu od 10 listopada 1891. primio iznos od 18. for. 55 nč., ni na doznačnicu od 16. listopada 1891. iznos od 54 for. 10 nč., koje je reklamirao 4. prosinca 1891., te koji mu se je novac morao izplatiti kod kr. poštarskog ureda u B. Nadležnost suda opravdava time, što je doznačeni iznos tmao biti izplaćen u području kr. kot. suda u B.

Odlukom od 8. travnja 1893. broj 1730 gr. odredio je sud usljed ove tužbe za razpravu po maličnom postupku ročište i na isto za stran tuženoga pozvao kr. poštarsko i brzojavno ravnateljstvo u Zagrebu.

Mimo ostaloga prigovorio je kod razprave zastupnik tuženoga erara nenadležnost kr. kot. suda u B. u obće suditi u ovom predmetu, napose pako prigovorio je, da ne može biti mjesta porabi postupka maličnoga, jer da je fiskus izuzet izpod sudbenosti toga postupka.

Digitized by Google

Kr. kotarski sud u Bakru izrekao je medjutim kroz razpravu vodećeg maličnog sudca osudu broj 1730 gr., kojom je tuženi kr. ugarsko-hrvatski pošt. i brzojavni erar dužan platiti tužitelju A. L. A. s naslova odštete svotu od 18 for. 55 nč spp. i 54 for. i 10 nč. spp. te dosudjeni parbeni trošak.

U razlozih osude medju inim navadja se: da se prigovor nenadležnosti ne može uvažiti, „jer zakon bagatelni govori obćenito, da sve tužbe, kojimi se traži svota nenadilazeća 100 for. spadaju pred kr. kot. sudove, a u §-u 2. tog zakona (na ime o postupku u prav posl. manje vriednosti) se spomimje naročito, što se može razpravljati po rečenom zakonu. Prema tomu da se tuženi erar u nazočnom slučaju čim biva tužen za svotu, koja ne nadilazi 100 for., ne može pozvati na privilegiranu sudbenost, koju mu inače sudovnik daje.

Proti ovoj osudi uložilo je kr. ravnateljstvo erarskih pravnih posala kao zastupnik kr. pošt. i brzojavnog erara žaobu ništovnu, temeljeć ju na točki 1. i 2. §-a 75. zak. o mal. post., pošto da § 2. mal. post. govori samo o pravnih poslovih, koji su izključeni od maličnog postupka, a ne o osobah. koje imadu posebna privilegija po prijašnjih zakonih.

§ 14. pako sudovnika nije sa zakonom o maličnom postupku derogiran, jer bi inače zakon o maličnom postupku morao naročito kao lex specialis ustanovu §-a 14. sudovnika promieniti. Pošto pako zakon o mal. postupku glede privilegiranih osoba u §-u 14. sudovnika ništa ne govori, imade se upotriebiti analogija § 25. zakona o mjestnih sudovih, koji fiska naročito izuzimlje izpod svoje podsudnosti.

Kr. banski stol sa riešitbom od 23. studenoga 1893. broj 16719 intim, 2. prosinca 1893. broj 6096 gr.,

vidiv, da zakoni o mjestnih sudovih i o maličnom postupku, koji jedan s drugim u uzkom savezu stoje, sadržavaju propise o nadležnosti, kojimi se stranom preinačuje ustanova §-a 14. sl. b) sudovnika, kako se to izpostavlja iz ustanove §-a 25. sl. b. zakona o mjestnih sudovih, koje se ustanove obvirom na konačnu stavku §-a 1. zakona o maličnom postupku nedvojbeno i na parnice, koje se razpravljati imadu pred mjestnim sudom protežu, to je ipak propis §-a 14. sl b) sudovnika u toliko, u koliko se odnosi na tužbe, upravljene proti fisku, prenavedenimi zakoni u krieposti uzdržan, kako to proizlazi iz ustanove §-a 25. sl. a) zakona o mjestnih sudovih, kojom se izrično izuzimlju od postupka pred mjestnimi sudovi, a time analogijom i od postupka pred maličnimi sudovi, razprave proti državnom i zemaljskom fisku i zavodom, koje oni zastupaju,

vidiv, da je u nazočnom slučaju tužba upravljena proti kr. poštarskom eraru, zastupanom po kr. ravnateljstvu poštah i brzojava u Zagrebu

Digitized by Google

dakle proti državnom fisku, i to prema gore izloženim obzirom na ustanovu §-a 14. sl. b) sudovnika, pred sudom za razpravu ove tužbe ne nadležnim,

obnašao je povodom ništovne žalbe tuženoga erara, zastupanog po ravnateljstvu erarnih pravnih posala u Zagrebu iz razloga ništovnoga § 75. točka 2. m. post. ukinuti po §-u 78. m. post. napadnutu osudu i tužitelja s njegovom tužbom odputiti na nadležno po §-u 14. sudovnika sudište prve molbe.

Priobćio dr. ***Krešimir Kvaternik.***

K tumačenju pojma smetana posjeda.

Odlukom od 9. listopada 1892. broj 9639 gr. izrekao je kr. kot. sud u N. G., da je Kosta M. smetao Stevana M. u mirnom zadnjem faktičnom posjedu prava služnosti izvoza i provoza preko parcele broj 659 u N. G. time, što mu je dne 27. rujna 1892., prieteć mu tvornom zlostavom, zabranio voziti se na njegovu parc. br. 694, pa s toga da se tužitelj štiti u posjedu, a tuženiku zabranjuje svako daljnje smetanje pod prietnjom globe od 100 for. itd.

Dne 17. svibnja 1893. pod br. 5124 gr. podnese Stevo M. proti Kosti M. tužbu radi ponovnog smetanja gori navedenog provoza, odnosno puta, a kr. kot. sud u N. G. izdade sliedeću odluku:

Tužitelj Stevo M. odbija se sa svojom tužbom i u njoj stavljenim zahtjevom, da se odlukom izrekne, da ga je tuženi Kosta M. opetovano smetao u faktičnom posjedu prava služnosti kolnog puta preko čestice top. br. 659 obć N. G. u predjelu Slavča time, što je taj put ovog proljeća preorao, pa da je s toga dužan okaniti se svakog daljnjeg smetanja pod prietnjom iznovične globe od 200 for, odnosno tomu odgovarajućeg zatvora, a preorani put u prijašnje stanje staviti, kao i naknaditi prouzročeni parbeni trošak u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe, konačno sa zahtjevom, da se odlukom od 9. listopada 1892. br. 9639 gr. tuženiku zapriećena globa od 100 for. propalom izjavi.

Ova je odluka opravdana s razloga, što tužitelj tvrdi, da ga je tuženik smetao u posjedu prava služnosti kolnog puta preko parc. br. 659 time, jer je taj put nedavno preorao, dočim na prigovor tuženika sam priznaje, da je tuženik taj put počam od god. 1890. svake godine preoravo, a on se vozio preko preoranog i zasijanog puta, što mu tuženik ni sada ne brani, ali tužitelj traži, da se tuženiku zabrani u buduće takodjer preoravati put. Od tud sliedi, da tuženik nije tužitelja smetao u izvršivanju onih posjedovnih čina, koje on zadnje vrieme t. j. od god. 1890. vršio, dakle da nepredleži niti ponovno smetanje, a odlukom od 9. listopada 1892. broj 9639. gr. izrečeno je, da je tuženik smetao tužitelja u posjedu,

Digitized by Google

što mu je prieteć se tvornom zlostavom, zabranio voziti se prepornim putem, a ne preoravanjem puta, jer je taj put i prije preoravo.

Po tužitelju podnešenu ništovnu žalbu odbio je kr. sudbeni stol u P. riešenjem od 19. kolovoza 1893. broj 2022 gr. i potvrdio napadnutu odluku kr. kot. suda s razloga, što se tužitelj nije nalazio u posjedu prava služnosti „stalnog“ puta, već u posjedu prava služnosti izvoza i provoza, a tuženik je počam od god. 1890. preoravao odnosni put te se tužitelj vozio preko preoranog i zasijanog puta, zatim što se u smislu §-a 312. i 339. o. g. z. imade posjed kojeg prava u toliko štititi, u kolikoj se je mjeri i obsegu tko služio tim pravom, dakle tuženik nije mogao preoravanjem puta umanjivati navedeno pravo služnosti, a još manje smetati tužitelja u posjedu tog služnog prava, nasuprot zahtjev tužitelja ide za razširenjem uživane služnosti.

Ujedno dodaje prizivno sudište, da kod ponovnog smetanja posjeda neima mjesta tužbi, već ovršnoj molbi, kojom se traži ovršenje kazni, izrečene u prvoj odluci. ——— *D. St.*

Na temelju pravomoćne administrativne presude može se ovrha voditi, makar i bio erar sa svojim odštetnim zahtjevom po kaznenom sudu odpućen na put redovite pravde.

K tumačenju §-a 438. točka 4. gr. p. p.

Pravomoćnom administrativnom presudom kr. poštarskog i brzojavnog ravnateljstva u Zagrebu od 4. srpnja 1888. broj 890 osudjen je I. T. bivši kr. poštar u J. na platež pronadjenog blagajničkog manjka od 2496 for. 55 novč. i 17 for. na štetu lutrijskog erara, nu mimo toga stavio je poštarski erar prigodom glavne razprave, provadjane proti I. T. pred kr. sudbenim stolom u G. radi zločinstva pronevjerenja, svoj odštetni zahtjev, bude ali sa istom osudom od 1. srpnja 1889. broj 1375, potvrdjenom riešitbom kr. stola sedmorice, upućen na put gradjanske parnice.

Taj put nije medjutim kr. poštarski erar nastupio, već je molbom kr. ravnateljstva erar. prav. posala u Zagrebu od 7. studenoga 1892. broj 13782 na temelju pravomoćne administrativne presude zamolio kod osobnog suda I. T. prisilnu prodaju protivničkih pokretnina nalazećih se u pohrani kod kr. sudbenoga stola u G.

Kr. kotarski sud u G. dozvolio je odlukom od 31. prosinca 1892. br. 7866 gr. zamoljenu ovrhu, a za izvedenje zamolio kr. sudb. stol u G.

Proti ovoj odluci podnio je skrbnik I. T. utok, a kr. banski stol riešitbom od 13. srpnja 1893. broj 11138 vidiv, da ovršno pravo ovrhovoditeljevo po §-u 438. gr. p. p. na temelju presude od 4. srpnja 1888. broj 840 sada izkazano nije, jerbo je ova presuda time, što je tražeć u naknadnoj kaznenoj parnici dosudjene ove iste odštete, sa kaznenom osudom kr. sudbenog stola u G. od 1. srpnja 1889. broj 1375 kz. kr. poštarski

Digitized by Google

erar sa svojim odštetnim zahtjevom odpućen na put gradjanske parnice, vlastitim odreknućem svoju pravnu moć izgubila, tako da se na temelju iste sada više ovrha dozvoliti nije mogla, obnašao je povodom utoka ovršenika napadnutu odluku preinačiti, ter ovrhovoditelja sa njegovom molbom de praes. 16. studenoga 1892. broj 7866 gr. u pomanjkanju uvjeta § 438 g. p. p. odbiti.

Proti ovoj riešitbi uložio je kr. poštarski brzojavni erar po kr. ravnateljstvu erar. prav. posala u Zagrebu utok, a kr. stol sedmorice rješitbom od 9. studenoga 1893. br. 3237, vidiv, da je presuda kr. poštarskog i brzojavnog ravnateljstva u Zagrebu od 4. srpnja 1888. broj 890, natemelju koje se vodi ovrha proti bivšem poštemeštru, te glasom koje je potonji osudjen na platež na poštarsko dohodarstvenih novcih pronadjenog blagajničkog manjka od 2496 for. 55 nč. i 17 for. na štetu lutrijskog erara, pravomoćnom postala, —

vidiv, da je doista kr. poštarski erar u naknadnoj proti I. T. radi zločinstva pronevjerenja povedenoj kaznenoj parnici svojim odštetnim zahtjevom osudom kr. sudbenog stola u G. od 1. srpnja 1889. br. 1375, potvrdjenoj riešitbom kr. stola sedmorice kao suda kasacijonalnoga od 31. listopada 1890. broj 1487 upućen bio na put gradjanske parnice; — no vidiv, da je prepomenuta presuda kr. poštarskog i brzojavnog ravnateljstva, pošto je pravomoćna, prema ustanovam točke 4. §-a 438 g. p. p. ovršivom postala, — i vidiv, da kaznena osuda ne može ukinuti presudu, izdanu po nadležnoj administrativnoj vlasti, te joj oduzeti njezinu pravnu moć, — obnašao je povodom utoka kr. ravnateljstva erar. pravnih posala u zastupanju kr. poštarskog i brzojavnog erara uz preinaku banskostolne odluke, potvrditi onu prvoga suda.

Priobćio dr. ***Krešimir Kvaternik.***

Teret dokaza u parbi po §-u 155. grunt. reda.

U tužbi doprinosi Lj. O. izvadak iz uknjižbene knjige (Satzbuch) u dokaz, da je pravo zaloga na njezinih nekretninah za glavnicu sirot. gromade M. pred 40 godina uknjiženo, prema §-u 1479 o. g. z. ugaslo usljed zastare; namire, a niti zadužnice pokazati da ne može, jer da su se te izprave tokom tako dugoga vremena izgubile. Moli suditi, da je tužena sirot. gromada M. dužna priznati, da je pravo zaloga za tu glavnicu usljed zastare ugaslo i privoljeti na uknjižbu brisanja toga založnoga prava.

Skrbnik na čin tužene gromade dr. R. poriče, da je nastupila zastara, jer da tužiteljica ne dokaza izplate te glavnice; ustanovi §-a 1479. suprotstavlja onu §-a 1478. o. g. z., da tužiteljica nije dokazala dospjelosti glavnice, jer bez dospjelosti da tužena gromada ne mogaše doći u položaj, da izvrši to svoje založno pravo.

Digitized by Google

Kr. sudbeni stol kao gruntovna oblast u B. osudom od 25. ožujka 1893. z. 720 udovolji zahtjevu tužbe sa razloga: što je tužiteljici pristojala jedina dužnost dokazati zastaru, na koju se ona poziva, dokazati nedospjelost glavnice te usljed toga nemogućnost realizirati to založno pravo, da po §-u 104. g. p. p. dužnost je tužene gromade, koja se na te okolnosti poziva.

Usljed priziva tužene gromade kr. banski stol 16. lipnja 1893. broj 11544 donese riešitbu, kojom ukida prvomolbenu osudu sa razloga: što tužiteljica nije ni uztvrdila, a kamo li dokaze ponudila za oto, da nije bilo moguće realizovati tuženomu tražbinu, za koju je pravo zaloga na nekretninah tužiteljice uknjiženo, i koje da je pravo zaloga zastarom ugaslo, jer da doduše prama §-u 1479. o. g. z. sva prava proti trećemu zastare najdulje neizvršivanjem kroz 30 godina, ali da se po §-u 1478. o. g. z. traži, da je to pravo po sebi u tom vremenu moglo biti izvršavano, dakle napose u ovom slučaju, da je tražbina dospjela bila već pred 30 godina, pa da se je s toga i mogla sredstvom upitnoga zaloga realizovati.

Odredi u tom pravcu nadopunjak razprave.

Na previdni utok tužiteljice proti ovoj riešitbi sa razloga: da dospjelost tražbine i mogućnost realizovanja tražbine putem prava zaloga po §-u 104. g. p. p. nije dužna dokazati tužiteljica, nego da je tuženica dužna dokazati nedospjelost tražbine i tim nemogućnost realizovanja, jer da njoj pripada ovaj prigovor a onda i teret dokaza,

kr. stol sedmorice dne 17. studenoga 1893. broj 3497 izdade riešitbu:

vidiv, da je opravdana riešitba kr. banskoga stola, u koliko odredjuje nadopunjenje razprave u pravcu, kada je dospjela tražbina tužene gromade, a napose, da li je dospjela već pred 30 godina, pa da se je mogla s toga sredstvom zaloga realizovati; nu vidiv, da se ove okolnosti ne tiču tužiteljice, jer se njezina tužba temelji na zastari, i to preko 40 godina, pak da s toga tužena gromada ima putem prigovora navesti i dokaze ponuditi o tom, da vrieme zastare možda u obće nije moglo započeti, i da započeto nije još izteklo; obnašao je povodom previdnoga utoka tužiteljice Lj. O. potvrditi napadnutu riešitbu banskoga stola, u koliko ukida prvosudnu osudu, nu preinačiti u pravcu, u kojem se ima nadopunjenje razprave preduzeti, ter sudu prve molbe naložiti, da razpravu nadopuni u pravcu ove vrhovne riešitbe. *Jozić.*

Digitized by Google

Kotarski sudovi, kao sudovi kauzalni, rješavaju priepore za utjeranje odvjetničkih troškova po postupku maličnom, ako zahtjev tužbe nenadilazi 100 for. a. v.; — redoviti parbeni postupak jest tu neumjestan.

K tumačenju §-a 1. i 11. zakona o mal. post. i §-a 26. odvj. reda.

Odvjetnik S. utužio je S-a iz S. radi plateža likvidirane odvjetničke zadužbe od 32 for. 70 nč. spp. kod kot. suda u B. i tražio, da se na tu tužbu povede redoviti parbeni postupak, jer se je po ovom razpravljala parnica, iz koje je taj trošak nastao.

Kotarski sud u B. nije tomu zahtjevu udovoljio, već je odlukom od 5. veljače 1893. broj 1149 gr. odredio ročište za ustmenu razpravu po postupku maličnom.

Na utok tužitelja proti toj odluci izdao je kr. banski stol dne 20. travnja 1893. broj 8085 sliedeću riešitbu:

Vidiv, da je za parnicu ovu nadležan kotarski sud, kao po §-u 26. odvjet. reda za to pozvani sud, pred kojim se je razpravljao posao iz kojega su utužene pristojbe nastale;

vidiv, da kotarski sudovi po §-u 1. zakona o postupku u pravnih poslovih manje vriednosti razpravljaju i riešavaju po tom postupku sve parnice o svotah novčanih, koje ne nadilaze 100 for. a. vr., i koje ne spadaju k nadležnosti mjestnih sudova, — osim parnica navedenih u §-u 2. istoga zakona, na koje se ustanove prenavedenoga zakona neće uporabiti, — pada je prema tomu postupajući u parnici ovoj sud na tužbu utjecatelja radi plateža odvjetničke zadužbe od 32 for. 70 nč. a. vr. spp. posvema pravilno u smislu §-a 11. cit. zakona napadnutom odluku naredio ročište „za ustmenu razpravu u postupku maličnom“,

obnašao je uz odpućenje neosnovanoga utoka potvrditi napadnutu odluku prvoga suda“. —

Kr. stol sedmorice vrhovnom riešitbom od 17. kolovoza 1893. broj 2871 odputio je po §-u 318. g. p. p. izvanredni previdni utok tužitelja odvjetnika S. —*a*—

B. Kazneno.

Krajišnici, kojim pripada pravo drvarije u državnih šumah, gdje još nije provedena dioba šume izmedju države i krajiških občinah, ne počinjaju uzimanjem drvah bez doznake ili sa mjesta, gdje im nije drvo doznačeno, kradje, već šumski prekršaj, koji spada pod nadležnost političkih oblastih.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 3. veljače 1894. br. 4659 ex 1893.)

Osudom kr. kotarskog suda u Gr. od 25. listopada 1892. br. 1137 proglašen je M. S. iz P. krivim prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva,

Digitized by Google

označenog u §-u 460. k. z. počinjena time, što si je iz državne šume „Jelovi tavani“ bez dozvole vlastnika a svoje koristi radi prisvojio drva u ukupnoj vriednosti od 9 for. 3 nč. te toga radi osudjen na zatvor od 8 dana, da plati kr. šumskom eraru odštetu od 4 for. 63 nč. i 6 for. 75 nč. i da nosi troškove kaznenog postupa i ovrhe kazni. Uslied priziv M. S. potvrdio je kr. sudbeni stol u G. kao sud prizivni osudom od 11. studenoga 1893. gornju osudu suda prve molbe.

Osudom kr. kotarskog u Gr. od 8. kolovoza 1893. broj 1037 proglašen je M. S. iz P. krivim prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva po §-u 460. k. z. počinjenog time što si je bezpovlastno i svoje koristi radi iz državne šume „Jelovi tavani“ prisvojio jelova drva u vriednosti od 9 for. 41 nč. te radi toga osudjen na zatvor od 8 dana i da plati kr. šumskom eraru u ime odštete 12 for. 39 nč. i da nosi troškove kaznenog postupka i ovrhe kazni. Priziv M. S., uložen proti ovoj osudi, zabačen je osudom kr. sudbenog stola u G. kao suda prizivnoga od 11. studenoga 1893. broj 4549.

Povodom žalbe ništovne kr. državnog nadodvjetničtva, podignute na obranu zakona, sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave,

da je rečenimi osudami povriedjen zakon u §-u 171. i 460. k. z., podjedno pako sve te osude ukinuti M. S. po §-u 250. točka 3. k. p. riešiti od obtužbe radi činah pod 1. odnosno 3. ove vrhovne riešitbe napomenutih

Razlozi: U §-u 18. krajiškog temeljnog zakona od 7. svibnja 1850. izrečeno je, da su krajiške šume državno dobro, ali krajišnikom da u tih šumah pripadaju služnosti, naročito pako, da im pripada pravo na gradju i goriva drva. Te šumske služnosti zajamčene su krajišnikom i po §-u 9. šumskog zakona od 3. veljače 1860., koji je kriepostan u hrv.-slavonskoj krajini, te je u §-u 18. te 62. i 68 rečenog zakona izrikom navedeno, da šumski pravo-užitnici nepovlastnim prisvojenjem drva iz državnih krajiških šumah počine samo prekršaj šumskog kvara, i da se takovi prekršaji samo po političkih oblastih kazniti imaju.

Po zakonu od 8. lipnja 1871. o odkupu šumskih služnosti krajišnika u bivšoj krajini imaju se ta prava šumskih služnosti odkupiti i dokinuti tako, da se krajiškim občinam izluči i u podpuno vlastničtvo preda polovica onih kompleksa državnih šuma, u kojih su do sada krajišnici šumske služnosti vršili, a druga polovica da ostane podpuno vlastničtvo države (§ 1. i 2.) Ta dioba ima biti izmedju države i skupnosti svake pukovnijske občine (§ 4.); diobu ima sprovesti središnje povjerenstvo (§ 8). Radi primanja, uprave i gospodarstva lugova, šuma i šumskih zemljišta, koja usljed zakona od 8. lipnja 1871. imaju preći i u vlastničtvo občina, imaju po zak. čl. 1. od 15. lipnja 1873. o imovnih občinah u hrv.-slavonskoj vojnoj

Digitized by Google

krajini sačinjavati sve mjestne občine spadajuće do sada k jednomu krajiškomu pukovnijskomu kotaru jednu posebnu samostalnu imovnu občinu. U šumah predanih tako imovnim občinam vrše krajiške obitelji svoje dosadanje pravo šumskih služnosti u smislu zakona od 15. lipnja 1873. o imovnih občinah u hrvatsko-slavonskoj vojnoj krajini i zakona od 11. srpnja 1881, — kojim se razjašnjuju odnosno preinačuju njeke ustanove zakona od 15. lipnja 1873. i previšnjim riešenjem od 6. srpnja 1881. odobrenoga naputka za provedbu u §-u 4. zakona od 8. lipnja 1871. o odkupu šumskih dužnosti odredjenoga uredjenja načina i mjere zajedničkoga uživanja šuma i šumskoga tla za pravoužitnike po pukovnijskih kotarih, a na šume predane državi neimaju ti pravoužitnici tad više nikakova prava.

Odtud biva jasno, da tamo, gdje je dioba šume izmedju države i krajiških občina faktično sprovedena, bezpovlastno prisvojenje drva u šumah državnih po krajiških pravoužitnicih tvori kradju (§ 171. k. z.), nu drugčije je tamo, gdje ta dioba nije još faktično sprovedena. U takovom slučaju nemaju se te šume, ni prava na iste prosudjivati po zakonu od 8. lipnja 1871., nego se mora uzeti, da su iste u smislu §-a 18. krajiškoga temeljnoga zakona od 7. svibnja 1850. vazda još dobro državno i da krajiškim obiteljim u tih šumah pripada pravo šumskih služnostih (pravo drvarije). Onaj pak, kojemu pripada pravo drvarije, čini uzimanjem drva bez doznake ili sa mjesta, gdje mu nije doznačeno po §-u 18. šumskog zakona od 3. veljače 1860, šumski prekršaj, koji po §-u 62. i 68. toga zakona spada pred političku oblast, kako je to uvodno jur iztaknuto.

Kako se iz obaviesti kr. središnjeg povjerenstva za odkup šumskih služnosti za sjedinjeno s Hrvatskom i Slavonijom krajiško područje u Zagrebu od 16 prosinca 1893. broj 10 vidi, šume u bivšoj ličkoj pukovniji nisu jošte izmedju erara i občina te pukovnije faktično podieljene, već s timi šumami upravlja državni erar kao i za obstojale krajine, te žitelji imaju i sada pravo služnosti drvarije i paše u tih šumah. Kako se iz spisa razabire šuma „Jelovi tavani“ leži takodjer u području bivše ličke pukovnije, a osudjeni M. S. jesu članovi krajiške obitelji iz P., u nekadašnjoj ličkoj pukovniji, kojoj kao takovoj takodjer pripada pravo drvarije u šumah državnih. S toga se na inkriminirani čin M. S. ne može uporabiti kazneni zakon (§ 171. i 460. k. z.), nego se isti ima prema gornjem razlaganju smatrati šumskim prekršajem, koji podpada kažnjenju političke oblasti.

Iz toga sliedi, da je citiranimi osudami kr. kotarskog suda u Gr. i kr. sudbenog stola u G., koje čine M. S. podvrgoše pod ustanove kaznenoga zakona, povriedjen zakon u §-u 171. i 460. k. z., čega radi se po §-u 286. stavka II. alin. 2. k. p žalbi ništovnoj po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona ulozenoj mjesta daje, te se podjedno rečene

Digitized by Google

osude ukidaju, a M. S. odriešuje po §-u 250. točka 3. k. p. od obtužbe u tih osudah u grieh mu upisanog čina tim, da se spisi ustupiti imaju nadležnoj političkoj oblasti na uredovanje.

Iz upravne prakse.

§ 7. zadružnog zakona od g. 1874. (§ 10. zadr. zak. od g 1889.)

Rodoslovjem dokazano je, da su godine 1877. u zadruzi K. k. br. 80 iz N. bili članovi: a) sa pravom glasa 4 punoljetna člana, b) sa pravom glasa jedan maloljetni član, i c) bez prava glasa 2 maloljetna člana, od kojih su članovi pod a) stanoviti dio zadružnih nekretnina podali M. i P. K, koji potonji priznavajući, da članovi b) i c) ni pitani nisu, niti je odnosna nadtutorstvena dozvola dana, traže priznanje kupo-prodajnoga ugovora i gruntovni prenos prodanih jim čestica.

Kr. kotarski sud u Sl. je osudom od 3. srpnja 1893. broj 3264 tužbovnomu zahtjevu udovoljio prihvativši nazor, da pogledom na zadružnu samoupravu nadtutorstveno odobrenje kupo-prodaje bezuvjetno nuždno nije i da članova b) i c) u obće ni pitati potrebno ne bijaše, čim je prihvatom ugovora po sub a) navedena 4 punoljetna pravo glasa imajuća člana prema pod b) i c) preostajućoj trojici članova većina glasova polučena, te dosljedno tomu, da bi se članovi pod b) ili c) samo onda pitati bili morali, odnosno za njih nadtutorstveno odobrenje izhoditi bilo imalo, kad bi se glasom kojega njih većina glasova polučivala bila.

Usljed priziva tužene zadruge je kr. banski stol osudom od 30. kolovoza 1893. broj 17043. osudu prvoga suda iz navedenih razloga potvrdio, dočim je kr. stol sedmorice osudom svojom od 16. veljače 1894. br. 125 izvanredni previd iz prvosudnih razloga odputio. *ff.*

SVAŠTICE.

Zemljištne zajednice.

(Nastavak.)

Stege toj samostalnosti stavlja osnova samo tad, kad bi se pravnimi činitbami i odredbami predstavničtva „zemljištnih zajednica“ oštetilo ili u pogibelj dovelo sućanstvo njihove imovine i tim njihov obstanak.

Propisujuć s toga § 4. unos svake zemljištne zajednice uz točne i jednolike oznake u gruntovnicu, stavlja osnova na načelo inih ustanova u §-u 4. temeljni propis: da si unutar granicah ovoga zakona ima urediti svaka zemljištna zajednica pravne svoje odnošaje i upravu.

Pošto osnova počiva na načelu, da zakonodavstvu nije zadaća dirati u postojeća prava pojedinih zajednica i njihovih učestnika, nije s toga u

Digitized by Google

§§ 5., 6., 7., 8. i 9. uvrštona nijedna nova ustanova, već je tu samo u zakonitom obliku utvrdjeno shvaćanje, koje je i sada po postojećih pravnih ustanovah, običajih i načelih te vrhovno-sudbenih pravorocih jedino izpravno. Glede plemićkih, povlaštenih i urbarskih občina o tom dvojbe biti ne može.

Krajiške „mjestne občine" bile su istinabog, kako priznati valja, do sada u pogibelji da padnu žrtvom gore iztaknutoj pretvorbi, koja je u krajiškom području zametnuta uredjenjem upravnih občina občinskim redom od 7. studenoga 1860.

Povod je dala krivom tumačenju ustanova §-a 17. krajiškoga temeljnoga zakona glaseća:

„Pašnjaci, što su ih do sada občine uživale, jesu njihovim vlastničtvom", kojom se ipak očevidno ništa drugo nije smjeralo reći, neko da — uzporedo s ukinućem feudalizma u ostaloj monarkiji — i u krajiškom području pada razlučenje prava na sućnosti od prava na koristi u pogledu prava vlastnosti. Jasno je to izraženo u §-u 11. istoga temeljnoga zakona: „Ukida se ovim odnošaj koristovnoga vlastničtva, potičući iz vlasteoskoga feudalnog saveza, kako je po §-u 1. temeljnoga zakona od godine 1807. do sad postojao". (Das nach dem § 1. der Grundgesetze bisher bestandene aus dem grundherrlichen Lehensverbande abgeleitete Nutzeigenthumsverhältniss wird hiemit aufgehoben.) Uzprkos tomu izvodilo se odatle, da su občinski pašnjaci dobro upravne občine, zakonom od god. 1860. uredjene, pak je kao dalnja posljedica toga tumačenja u krajiškom području zavladala praksa, da je svakomu u občini nastanjenomu bez obzira na ikakovo posebno ovlaštenje podieljivalo pravo uživati tobožnje občinsko dobro.

Ako i dosad nije bilo moguće tomu tumačenju stati na put, sada kad se zakonom kane urediti odnošaji zajednički, valja po mnienju vlade odlučno zapriečiti pomrsivanje dvajuh posve različitih pojmova.

I sam občinski red krajiški od god. 1860. odnosno 1862., ako i sadržaje u §-u 11. ustanovu: „svaki u mjestnoj občini nastanjeni vlastan je uživati stvari, odredjene kao občinsko dobro za javnuu porabu", dodaje tomu ipak „uz obdržavanje za to uživanje postojećih propisa i posebnih ovlaštenja".

U §-u 18. pako još se preciznije ustanovljuje: Gradjanski pravni odnošaji u obće, osobito pako prava vlastnosti i uživanja pojedinih dielova ili pripadnika mjestnih občina ili cielih razreda stanovnika, zajednica i korporacija, ostaju ovim zakonom netaknuta". (Die bürgerlichen Rechtsverhältnisse überhaupt, insbesondere aber die Eigenthums- und Nutzungsrechte einzelner Theile oder Angehörigen der Ortsgemeinden oder ganzer Classen-Bewohner, Genossenschaften und Körperschaften bleiben durch das Gesetz unberührt.)

(Sliedi.)

Digitized by Google

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Tumač občemu austrijskomu gradjanskomu zakoniku. Napisao Adolfo *Rušnov*, viećnik kr. banskoga stola. — Knjiga prva §§ 1—530. Zagreb, 1893. — Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch). 8°; strana 1—719; ciena 4 for. 20 nč. (Svršetak.)

Ovdje ćemo spomenuti, da se je tumač tek nuzgredno taknuo o narav izlučnih tužba. Kod nas su izlučne tužbe tako obilne i česte, da smo se nadali, da će nam „Tumač" materijalnu stranu naravi istih pobliže razsvietliti, Pitanje, imade li se ta tužba shvatiti kao pravno sredstvo ovrhom povriedjenog trećeg u svojih pravih (§ 447. g. p. p.) spada u procesualno pravo, kojemu tumača sada još ne imamo; nu pitanje, nije li ta tužba izliev sankcije materijalno-pravne, spada ovamo. Ne mislimo ovdje izticati pitanje, da li je umjesno tužbu konstruirati proti ovrhovoditelju i proti ovršeniku zajedno, već nas ovdje zanima konačni efekt zahtjevanog judikata. Imade li takav judikat taj posljedak, da se ovršenik u kasnijem — ne izlučnom — vlastničkom sporu na isti pozvati može, odnosno mogu li se stranke kasnije poslužiti prigovorom rei judicatae ili ne? Ovo pitanje u tiesnom je savezu s pitanjem kakov valja u izlučnih parnicah zahtjev staviti? Žalimo, što je tumač u tom pogledu kratak bio; ali se ipak tješimo time, da valjda neće mnogo vremena proći, kada će nam gosp. pisac o tih stvarih kod tumačenja procesualnoga prava, — obširnije progovoriti.

Osvitkom ovoga vieka dokazaše Thibaut, Schömann i dr. nepodpunost i neosnovanost, te sa logičnoga gledišta nepravilnost teorije o titulusu i modusu, pak se sada može reći, da danas tu nauku nitko ne zastupa. Nije naša zadaća ovdje pobliže o tom govoriti, već tek nuzgredno spominjemo, da ista ne pristaje na mnoge zakonom iztaknute načine stečenja, na poseb ne na izvorni način stečenja.

Stečenje svakoga privatnoga prava, pa tako i prava vlastnosti, učinjeno je ustanovami pozitivnoga zakona ovisnim o obstojnosti stanovitih činjenica, ter novija teorija gledom na razlikost tih činjenica dieli načine štečenja na izvorne i izvedene. Naš „Tumač" jest čedo napredka, pak je s toga sasvim prirodno, da usvaja noviju teoriju, koju je toli krasno Randa unapredio. Eksegetski način tumačenja smeta „Tumač", što nije mogao provesti Random postavljeno razdieljenje; ali nas na isto shodnom prigodom upozoruje.

Ne dotiče nam prostora, da se pobliže zabavimo s načinom, kojim gosp. pisac tumači poglavje treće i četvrto o stečenju vlastnosti prisvojenjem i priraštajem, već budi dosti iztaknuti, da se tu nalazi sve ono, što nam strani komentari kod tumačenja tih poglavja pružaju, osim što

Digitized by Google

naš tumač govori napose i o našem lovskom zakonu, ter vodnom pravu, kojega §§ od 5. do 9. je shodno pod linijom radi bolje jasnoće i podpunosti doslovce naveo.

U poglavju petom izvedeno je, a i izrekom iztaknuto načelo rimskoga prava: „Traditionibus dominia rerum non nudis pactis transferuntur". Redaktori našega gradjanskoga zakonika smatraše predaju jamstvom za sigurnost prometa, jer je posjed odnosno upis u javne knjiga za svakoga vidljivim znakom, da na dotičnu stvar pripada stanovitoj osobi izključivo (stvarno) pravo. Naš tumač usvojio je skroz Randinu nauku o tradiciji, ter je prema istoj naveo i potrebštine tradicije, napose je iztaknuo i ono načelo rimskoga prava, koje je izraženo u izreci: „Nunquam nuda traditio transfert dominium sed ita, si venditio vel aliqua justa causa praecesserit". Pri tom je čitatelj upozoren na razliku mnienja starije od novije teorije u pogledu juristične svrhe predaje: „justae causae traditionis", koje pojam razlikuje se bitno od motiva, s kojeg je traditio učinjena.

Ta pitanja razmatrahu Savigny i Unger, a poslje toli obširno Exner i Randa; u praktičnih slučajevih odlučno je za valjano prosudjenje pitanja ob obstojnosti pravnoga posla temeljito shvaćanje pravne naravi tradicije i š njom suvislih pitanja, pak je s toga o tom i naš tumač malo obširniji biti mogao, i to tim prije; jer praksi kojoj je tumač poglavito namienjen, nisu svagda pristupna dotična specijalna teoretska djela.

Po nauci rimskoga prava prenaša se u pravilu tradicijom vlastnost samo tada, ako je tradent u vrieme predaje bio vlastnikom. To pravilo je uz znatne iznimke usvojeno i u našem gradjanskom zakoniku (§ 442.) Uvjeti za te iznimke glede pokretnina navedeni su u §-u 367.; vlastnost stiče pošteni posjednik stvari pokretne, ako dokaže, da ju je nabavio uz plaću ili a) na javnoj dražbi, ili b) od kojega obrtnika na obrt ovlaštenog, ili c) od onoga, kojemu ju je povjerio tužitelj.

O to svem nam naš tumač govori, a mi ćemo spomenuti ovdje — po II. izdanju Randinog „vlastničtva" — još i ono, što tu ne nalazimo, jer to izdanje za vrieme izradbe Tumača jošte izašlo bilo nije.

Kod slučaja pod a) navedenog nastaje pitanje, imade li ;se ustanov a §-a 367. protegnuti i na robu, prodanu na javnom sajmu? Randa scieni da neima, jer za sajamsku prodaju nije nuždna oblastna dozvola, dapače niti prijava, pak s toga ovdje za uporabu te zakonske ustanove ne predleži ratio legis §-a 367., na suprot pako analogna uporaba iste umjestna nije, jer je ta ustanova singularne, a ne obćenite naravi.

Naš obrtni zakon razlikuje u načelu obrte, gledom na propis §-a 4. na a) slobodne, b) na osposobljenje vezane, § 2, i c) na dozvolu vezane, § 10.

Pošto se kod slučaja pod b) navedenoga upotrebiti imadu za riešenje pitanja ob ovlaštenju na obrt načela obrtnoga zakona, bilo bi shodno,

Digitized by Google

da je naš obrtni zakon (zak. članak XVII: 1884., sbor. hrv. zakona br. 31 komad X. god 1884.) u tumaču pobliže označen.

Kod slučaja pod c) navedenoga nastaje pitanje, da li se ta ustanova §-a 367. može uporabiti i na stvari potičuće od osoba, koje su počinile uredovno pronevjerenje, osobito vriednotnih papira. Randa scieni, da je i ovdje ustanova §-a 367. (odnosno §-a 371.) uporabiva, dočim je uporaba neumjetna tada, kada se predmnievati ne može, da je tužitelj dobre volje stvar iz rukuh predao, kao kod ovršne uručbe i oduzeća tudjih predmeta, koji se uz okolnosti §-a 367. u rukuh eksekuta nalaze.

Po §-u 371. stiče pošteni primaoc vlastnost na gotov pomiešan novac i na donosnika glaseće zadužnice, ma da su mu i bezplatno predane, kako se to iz zaglavne izreke §-a 371. razabrati može; jer ista pred postavlja ponajprije poštenje stečnika i sigurnost prometa.

U §-u 299. trg. zakona navedeni su uvjeti uz koje je izključena vindikacija ili zahtjev na povratak kupljenih ili u zalog primljenih stvari po vlastniku ili prijašnjem zalogodržcu. I naš tumač ističe ustanovu §-a 300. trg. zakona, da se ustanove §-a 299. trg. zak. uporaviti imadu glede papira na pokazatelja glasećih i prenosivih i tada, kada ih proda i netrgovac; nu pobliže o tom ne razpravlja.

Od papira na donosnika glasećih (Inhaberpapiere) valja lučiti t. zv. „Legitimationspapiere", kao kazališne željezničke karte (na poseb „Retourbillette); jer ovi služe samo u dokaz prava potraživanja sa svrhom, da obvezanik kod izvršbe obećanja ne mora izpitivati, da li je producent doista i pravi vjerovnik.

Mogu li se štedioničke uložnice po austrijskom pravu smatrati kao zadužnice na donosnika glaseće, i to osobito gledom na tu okolnost, da ne moraju glasiti na ime prvoga vlastnika, pošto je dapače dozvoljeno i fingirano ime, a napokon i sama oznaka pukim slovom? Isto pitanje nastaje i glede poštanskih naputnica, založnih cedulja, papira po naredbi („po ordri") te izravnih ili rekta papira, zemljoodkupnih zadužnica, knjižica poštanskih štedionica itd. Te papire smatraju neki kao „Legitimationspapire", ali je i protivno mnienje u judikaturri zastupano.

Po načelih §-a 367 prosudjuje se stečenje vlastnosti i tada, kada pošteni treći pokretnu stvar (preporno je, da li to vriedi i glede nepokretnina) steče od tobožnjega (vermeintlichen) nasljednika, § 824. posled. alineja, nu nebi pošteni treći bio zaštićen, kad bi stvar stekao ne od tobožnjega nasljednika, već od onoga, koji ju je dobio na nepošteni način od potonjega.

Osobito nas je zanimalo tumačenje zakonskih ustanova, kada vlastnik otudji istu pokretnu odnosno nepokretnu stvar dvim različnim osobam. Rado priznajemo, da je g. pisac s mnogo truda pred nas iznjeo svu gomilu raznih protuslovnih mnienja teorije, koja su se oko ovih pitanja splela.

Digitized by Google

O pitanju, da li primatelju stvari tradirane pripada i onda pravo vlastničtva na istu, ako je znao, da je već prije drugomu odsvojena bila, pisali su od starijih pravoslovaca dr. M. Schuster, a od novijih Geller, ter došli do zaključka, da takovomu primatalju vlastničtvo ne pripada, jer je radio mala fide. I naš tumač usvaja ovo mnienje samo s tom razlikom, da sadržaj malae fidei razširuje onamo, da se dotičnom stečniku dokazati mora, da je znao i znati morao, da je drugi već prije njega zadobio na istu stvar pravni naslov vlastničtva, te da je pravni posao valjan i u krieposti bio još i u onaj čas, kada je on stvar stekao. Tu je dakle konbinirano prvo mnienje s jednim dielom protivnog mnienja (Nippel, Exner, Kirchstetter, Unger, dr. Derenčin itd.), koje tvrdi, da primatelj ne postupa uviek dolozno, makar da mu je poznato, da je tradent drugomu već stvar otudjio bio, jer može imati razloga za uvjerenje, da prvo otudjenje pravnovaljano ne postoji; — odbacio je pako g. pisac nazor, koji u tom, što primatelj znade za obvezno-pravni odnošaj tradenta prema prvomu stečniku ne nazire malam fidem.

Tumač si stavlja pitanje, na kakov će način moći postupati prikraćeni kupac, da do svojega prava dodje? ter dolazi do zaključka, da civilno-pravnim putem neće moći postignuti posjed pokretnih stvari, pošto ne može dokazati modus acquirendi, već da će moći tužiti posjednika stvari, kao što i prijašnjega vlastnika iste na odštetu. Glede nekretnina zastupa g. pisac nazor, da bi morao postupati proti prijašnjemu gruntovnomu vlastniku i sada u gruntovnici upisanom tužbom brisovnom po §-u 148. grunt. reda, dakle zahtjevati brisanje te uknjižbe i uzpostavu prijašnjega gruntovnoga stanja, da uzmogne on na dotične nepokretnine svoja prava realizirati.

Za to svoje mnienje ne može se, istina, g. pisac pozvati na izričnu ustanovu §-a 148. grunt. reda, ali za to nastoji isto vrlo logičkom dedukcijom opravdati.

Mi znamo, da će gosp. pisac tu naići na dosta protimbe, jer imade mnogo pristaša protivnog mnienja i to gledom na javnost gruntovnice i radi sigurnosti prometa s nekretninami, — a i judikatura tuj koleba, što je kraj stilizacije §-a 440. vrlo prirodno. Kod nas praksa pristaje uz mnienje u Tumaču zastupano, samo što se nije ustalila glede načina, kako bi valjalo tužbu udesiti, ter u kojoj formi petit staviti. Nećemo pogriešiti, uztvrdimo li, da jošte današnji dan pred sud dolaze barem trovrstne — formom različne — tužbe, od kojih je svaka izljevom posebnog stanovišta. Nu bit će do mala i tomu kolebanju kraj, jer će svježi duh, kojim odiše sadanja naša domaća judikatura i u tom pogledu praksi odsjeći stalan i pravi put

Tumačeć g. pisac § 440. taknuo se je i slučaja, kada gruntovne molbe za uknjižbu prava vlastničtva na iste nepokretnine stignu istodobno

Digitized by Google

u uručbeni zapisnik gruntovne oblasti, ter brani stanovište, da te molbe gruntovni sudac mora izravno riešiti, zabilježiv istodobnost unosa, što da će imati posljedicom suvlastničtvo obojice molitelja na dotične nepokretnine.

Ne dostaje nam prostora, da se pobliže pozabavimo s tim zanimivim pitanjem, ter da iznesemo i protivna mnienja onom u tumaču zastupanom, kao ono, koje bi u tom slučaju htjelo, da se obje molbe odbiju, jer zahtjev jedne izključuje zahtjev druge; pak nadalje ono, koje plaidira samo predbilježbu obih molbenih zahtjeva, nu svakako žalimo, što g. pisac ovdje nije bio rječitiji, ter što nije sliedio razpravu tih pitanja po dru. Burckhardu (System des Oesterr. Privatrechts). To je bilo tim nuždnije, jer se protuslovni unos drugoga odstraniti može samo brisovnom tužbom, pošto predpostavljati mora, da je gruntovni unos korektno po gruntovnom sudcu dozvoljen (inače bi se napasti mogao utokom). Kod riešavanja takovih parnica nastaje pitanje, s koga stanovišta valja polaziti, na koliko su tu odlučni propisi zakona materijalnoga, a na koliko oni zakona formalnoga?

Istina ovakova pitanja i parnice nisu česte, nu nisu izključene, ter u velike zanimaju dublje mislećega pravnika, koji se ne drži one, da „sgodan gruntovničar" takve parnice ne izazivlje bilježkami o istodobnosti podnesaka, jer kod njega svi podnesci — izim onih prispjevajućih jednom poštom — redom dolaze! —

Kod tumačenja §-a 443. o. g. z. jasno nam se iztiču posljedice publiciteta gruntovnih knjiga, ter se iste savezno sa propisi gruntovnoga reda sgodno tumače (§§ 148., 56. grunt. reda)

Iztaknemo li jošte, da su u toj partiji vještački orisana glavna i temeljna načela, na kojih počiva gruntovni red i zakon o sastavljanju gruntovnih uložaka, ter oprezi, koje kod provedbe gruntovničari obdržavati imadu, — možemo zadovoljni završiti naša razmatranja „Tumača" o pravu vlastnosti.

Pravu zaloga pripada s ekonomskoga gledišta osobita važnost, jer se s istim vjerovniku osigurava izplata tražbine i tada, kada treći posegne za imovinom dužnikovom.

I ovdje ostaje tumač dosljedan, ter nas u poglavje o pravu zaloga uvadja jezgrovitim i preglednim uvodom. Predaleko bi nas vodilo, da na ovom mjestu iztaknemo razna mnienja u teoriji, da li je pravo zaloga stvarno pravo, već upozorujemo na ono, što smo jur prije o tom naveli, napominjući, da je pisac jezgru protuslovnih nazora pod linijom dovoljno označio, dočim se je sam držao nazora Ungerovog.

Svaka tudja stvar, koja stoji u prometu, može biti objektom prava zaloga, izim ako po izričnoj odredbi zakona predmetom zaloga biti nemože. Od naših autonomnih zakona valja tu spomenuti zakon od 13. siečnja

Digitized by Google

1883. „o stegah ovršnoga prava zaloga radi novčanih tražbina“ (broj 24 sbornika), koji nam zakon u bitnosti tumač priobćuje.

Po teoriji 'našega gradj.' zakonika treba za stečenje stvarnoga prava uz naslov i način stečenja, t. j. vidljivu 'materijalnu formu, koja se ukazuje kod pokretnina u tradiciji, a kod nekretnina unosom u javne knjige.

Naš tumač razmatra „način stečenja“ prava zaloga privatnog i sudbenog (ovršnog) osvrćuć se pri tom na zalog pokretni, ovdje na poseb glede tražbina (stranom uknjiženih, stranom neuknjiženih), a tada i na zalog na nepokretnine.

Liepo su nam protumačene ustanove §-a 452., gdje je osobito razjašnjeno pravilno shvaćanje zaglavne izreke toga §-a: „tko propusti ovaj oprez, odgovara za štetne posljedice“.

Gosp. pisac nije mimoišao ni pitanje, da li se constitutum possessorium imade smatrati valjanom tradicijom, ter se u tom pogledu slaže s Nippelom, uz kojega je pristao i dr. Derenčin u svojem tumaču, razilazeć se pri tom od nazora Ungerovog, koji drži, da bez prelaza stvari u posjed založnoga vjerovnika pravo zaloga nastati ne može.

Pomnom čitatelju neće neopaženo ostati s dubokim razumievanjem obradjeno pitanje o naravi zajedničke hipoteke, ter s istim suvislih pitanja. Vjerovnik imade ovdje pravo svoju tražbinu utjerati iz svih ili iz koje god hoće založene stvari. Tim pravom vjerovnika mogu biti težko povriedjeni interesi trećih osoba, koje imadu stvarno pravo na predmet, spadajući u zajedničku hipoteku. Austrijski stečajni red od 25. prosinca 1868. ustanovljuje u slučaju stečaja mjeru, u kojoj pojedina založena dobra doprinašaju k namirenju tražbine, pak pošto austrijska praksa ovu ustanovu analogno uporabljuje i na slučave izvan stečaja, kada god se radi o likvidiranju više zajednički obterećenih dobara, — to je time zadovoljeno obzirom pravičnosti prema trećim hypotekarnim vjerovnikom i drugim interesentom. Naš stečajni red ne ima takove zakonske ustanove, pak će se de lege ferenda i na to obazrieti morati. G. gisac o tom pitanju ne razpravlja, prem držimo, da je to trebalo učiniti već obzirom na samu podpunost razprave, a da i ne iztičemo zakonske prilike cislajtanske, o kojih naši pravnici Dalmatinci, koji će za cielo ovo jedino podpuno hrvatsko djelo rabiti, — upućeni biti moraju. Dr. Derenčin osvrnuo se je na to pitanje dovoljnom pomnjom.

G. pisac prodire duboko u duh ustanova gruntovnoga reda u pogledu dopustivosti predbilježba prava zaloga, ter nam vrlo poučno i pregledno predočuje dotične uvjete, uz koje će ista dopustivom biti, što će ne malo doprinieti boljoj uporabi zakona, koja je u tom pravcu tim poželjnija, jer je statističkimi podatci dokazano, da se od dozvoljenih prenotacija niti 20% ne opravda. To je najboljim dokazom, da sudovi kod dozvoljavana predbilježbe ne posvećuju dovoljnu pažnju potrebštinam izprava,

Digitized by Google

služećih temeljem predbilježbi; narušavanje pako formalne čistoće prenotacije zadire prečesto u interes pojedinca, jer obstojeća predbilježba otežčava promet s nekretninami.

Kod tumačenja §§ 454—456. osobito nas je zanimalo, koje stanovište zauzimlje g. pisac u slučaju, ako dužnik izplati vjerovniku hipotekarnu tražbinu; budući neobaviešten o tom, da je taj zalog dan u podzalog (hypotekarni).

G. pisac scieni, da vlastnik hipoteke — ovdje dužnik — nebi bio vlastan zahtjevati niti u tom slučaju od podzaložnoga vjerovnika povratak zaloga — dozvolu brisanja toga založnoga prava kao izplatom utrnulog i pravno bezkriepostnog.

Držimo, da je ovakovo riešenje toga pitanja sasvim pravilno, jer se osniva na načelu publiciteta gruntovnih knjiga, po kojem onaj, koji ove knjige ne zagleda, trpi u svih slučajevih za svoju nemarnost; uza to valja uvažiti, da je gruntovni red kasniji zakon, koj ustanove gradjanskoga zakonika u pogledu gruntovnih unosa i posljedica s istimi uvjetovanih stranom preinačuje, a stranom nadopunjuje, kao što to biva propisom §-a 79. grunt. reda, po kojem se brisanje hipotekarne tražbine, obterećene pravom podzaloga dozvoliti može samo tim dodatkom: „da će podpuna moć toga brisanja nastupiti tek onda, kada bude izbrisano pravo podzaloga“.

Gledom na ovo razlaganje odbacio je gosp. pisac sasvim opravdano mnienje onih, koji u stavljenom slučaju riešenje toga pitanja čine ovisnim o znanju dužnika — platca ili neznanju činjenice, da je treći podzalog stekao, pošto je to pitanje neodlučno, jer je takav platac već time nemaran postao, što je propustio osvjedočiti se u gruntovnici, nije li nastala bud kakova zaprieka izplati.

Tumač Stubenrauchov (niti 6. izdanje) ovo pitanje niti ne razmatra; dočim tumač dra. Derenčina stoji na istom stanovištu sa tumačem gosp. Rušnova, samo što taj svoj nazor dosta odlučno ne ističe.

S nasladom će se čitati tumačenje zakonskih ustanovah o pravih i obvezah založnoga vjerovnika, ter načinu, kojim isti ta svoja prava oživotvoriti može. Pri tom se je tumač dovoljno osvrnuo i na propise ministarske naredbe od 19. rujna 1860 broj 212 dr. z. l. (sbor. br. 20 od godine 1864.)

Namirenje iz zaloga može se pravilno tražiti samo ovršnom sudbenom prodajom zaloga, ali od toga pravila imade u specijalnih zakonih i naredbah iznimaka.

Tu se ponajprije ističu ustanove trgovačkoga zakona, a tada statutarne povlastice pojedinih novčanih zavoda, ter povlastice države u pogledu utjeranja tražbina njezinih naprama činovnikom. Stubenrauch pobliže navadja one zavode i zakone, na kojih se odnosne povlastice osnivaju,

Digitized by Google

ali se ni on ne obzire na ugarske novčane zavode, koji takodjer slična privilegija uživaju. U tom pravcu imao nam je naš tumač priskočiti u pomoć, ter navesti dotične zavode jedne i druge pole monarkije, naznačiv na poseb odnosne zakone, na kojih im se privilegija osnivaju, jer se ona, koja nisu utemeljena na zakonih, kod nas redovnim načinom stvorenih i proglašenih, uvažiti mogla nebi (§ 13. o. g. z.)

S puno mara obradjeno je pitanje „o prestanku prava zaloga" (§§ 467. do 469.), u kojem gospodin pisac u pojedinih pitanjih pristaje uz Ungera proti nazoru Exnera, dočim glede pitanja: „da li se ovršnom uknjižbom prava nadzaloga na jur utrnutu, — ali u gruntovnici još uviek uknjiženu — tražbinu, stvarno pravo vjerom u javne knjige stiče?" — pristaje uz mnienje onih, koji na to niečno odgovaraju, ter taj svoj nazor obrazlaže razlozi dra. Kavčića, navedenimi u razpravi istoga: Executionsführung auf bereits getilgte Hypothekarforderungen".

Već ovo, što smo tek letimice naveli, da je nam najbolju sliku o načinu, kojim je „Tumač" udovoljio svojoj zadaći; pak s toga — jer nam ne dotiče prostora, svršavamo ovu zanimivu stranu „Tumača".

O pojmu služnosti i pravnoj naravi istih govori „Tumač" u uvodu k poglavju sedmom. Tu se u jasnoj formi iztiču temeljna načela služnosti po kojih: 1) nulli res sua servit, 2) servitus servitutis esse non potest i 3) servitus in faciendo consistere nequit, — pak nam se izcrpivo tumači narav i vrsti služnosti osobnih i servitus usus. usufructus i habitatio, ter služnosti realnih: servitutes praediorum urbanorum i rusticorum.

Zakon daje ovlašteniku na obranu prava služnosti stvarnu tužbu: „confessoria in rem actio (vindicatio servitutis), a vlastniku služeće stvari za uztuk nepripadnoga prisvajanja stanovite služnosti: „actio negatoria". Tumač ovdje točno upućuje stranke o njihovoj procesualnoj dužnosti na poseb, da li kod negatoriae imade tužitelj dokazati „nepravedno" prisvajanje ili u obće pako samo činjenicu prisvajanja, ter pristaje uz one, koji zastupaju potonji nszor. Tu nastaje dakako iznimka tada, ako je dotična služnost uknjižena, jer se u tom slučaju tužitelj ne može pozvati na slobodu vlastnosti.

Evo nas na svršetku prve knjige „Tumača". Trebalo bi, da koju spomenemo o tom, nije li ta prva knjiga bila kraj izvrstnog komentara dra. Derenčina suvišna?

Scienimo da nije, jer će se ta dva komentara sgodno popunjavati, a uza to nije smjela II. knjiga sama ostati, da „Tumač" ne bude krnjdjelo. Izim toga izazvala je potreba, da se prva knjiga napiše, jer je imala pružiti sadanju sliku našega današnjega pravnoga stanja, koje se iza izdanja djela dra Derenčina (god. 1883.) u koječemu promienilo.

Već radi same činjenice, što možemo kazati, da imademo „podpuni hrvatski „Tumač" obćega gradj. zakonika", opravdano smo zahvalni g.

Digitized by Google

piscu, da nam je svojim vanrednim marom u tako kratkom razdobju to djelo stvorio i time podigao naš ponos, jer se sada podičiti možemo, da smo na Balkanu mi prvi i jedini, koji prije svršetka 19. vieka imademo takvo djelo.

Sto se unutarnje vrstnoće djela tiče, naši redci ob ovoj prvoj, a prijašnji o drugoj knjizi sada podpunoga „Tumača“ g. Rušnova čednim su dokazom za to, da je isto na visini današnje znanosti, ukriepljene rezultati praktične uporabe zakonika, — da će podpuno odgovarati do sada težko osjećanim potrebam našim, — ter da će jamačno duboke brazde ostaviti na polju naše razvijajuće se tek mlade pravne knjige, za koju si je gospodin pisac trajnih zasluga stekao i u njoj dično mjesto usvojio.

Našimi redci trudismo se prikazati najbolje strane „Tumača“, ne žacasmo se sine ira et studio — iztaknuti po našem skromnom mnienju pronadjene nedostatke, koji izniču u obćoj vrstnoći djela, — ter je upravo ono, što smo našli i na ovom mjestu iznieli, jakom podlogom za netom izrečeni sud, uz koji će jamačno svatko nepristran, tko samo djelo pomno prouči, pristati.

Držimo s toga, da u nas neće biti naprednijega pravnika, koji nebi žudio upoznati se s tom knjigom, a željeli bismo u interesu valjane uporabe zakona, da taj „Tumač“ nadjemo kao knjigu pomagalicu u uredu svake sudbene i političke oblasti, a i u pisarnah odvjetničkih.

Neutrudivi je pisac učinio svoje, a do nas je, da se s njegovom mukom okoristimo.

Franjo Haladi.

VIESTNIK.

(Redovita ovogodišnja glavna skupština pravničkoga družtva u Zagrebu) obdržavana je dne 26. veljače 1894. Družtveni predsjednik presvjetli gospodin podpredsjednik kr. stola sedmorice dr. Franjo pl. *Burgstaller-Remetski*, konstatovavši, da se je u smislu družtvenih pravila sabrao dovoljan broj članova, pozdravio je sakupljene članove kratkim govorom, u kojem se je sjetio smrti bivšega prvoga predsjednika pravničkoga družtva i počastnoga člana Franje *Schmidta*, ter mu zajedno sa sabranimi članovi uzkliknuo „slava mu!“ Zatim se je prešlo na razpravljanje točaka, koje su bile na dnevnom redu, ter je predsjednik pozvao družtvenoga tajnika, zatim i blagajnika, da pročitaju izvješća „o djelovanju upravnoga odbora pravničkoga družtva u Zagrebu za god. 1893.“ i izvješće upravnoga odbora pravničkoga družtva „o financijalnom stanju za god. 1893.“ Pošto su ta izvješća već tiskana i medju prisutne članove podieljena odustala je skupština od čitanja istih (Izvješća ta bila su priložena jur posljednjem broju „Mjesecnika“) Nadalje prihvaćen je bez debate predlog izabranih u prošloj glavnoj skupštini pregledateljâ računâ Julia pl. *Halpera* i Ivana pl *Kuglera*, da se odboru i družtvenom blagajniku dru. Josipu *Pliveriću* za godinu 1893. podieli absolutorij. Zatim su izabrani za revisore, da pregledaju družtvene račune za godinu 1894. i opet Julio pl. *Halper* i Ivan pl. *Kugler*, a njihovimi zamjenici Svetoslav *Gaj* i Aleksander *Strohal*. Družtveni blagajnik dr. Josip Pliverić pročita zatim osnovu proračuna za g. 1894. koja bude jednoglasno prihvaćena. Prihvaćeni proračun priobćujemo ovdje u cielosti:

Digitized by Google

Primitak

Naslov	Stavka	Vrst dohodka	for.	nč.
I. Družtveni prinos	1	Članarina za god. 1894.	2000	—
	2	Od zaostataka	1000	—
II. Predplata	3	Od visoke kr. zem vlade	736	—
	4	Od privatnika	80	—
III. Prodaja knjiga	5	Za prodane knjige i časopise	50	—
IV. Gotovina	6	Gotovina u blagajni koncem g. 1893.	153	90
		Ukupno	4019	90

Izdatak

Naslov	Stavka	Vrst izdatka	for.	nč.
I. Mjesečnik	1	Štampa za 12 br. po 3 arka u 800 kom.	1000	—
	2	Vez, omot i ekspedicija	140	80
	3	Poštarina	70	—
	4	Nagrada uredničtvu	900	—
	5	Urednictvu paušal za nagradu pisaca	600	—
II Uprava	6	Nagrada blagajniku	360	—
	7	Paušal blagajniku	30	—
	8	Paušal tajniku	60	—
	9	Štampanje izvješća za god. 1893.	50	—
	10	Tiskanice	20	—
	11	Pomanje nagrade	50	—
	12	Sabiranje članarine u Zagrebu	80	—
III. Biblioteka	13	Časopisi, knjige i vezanje istih	200	—
	14	Nagrada za uredjenje biblioteke	20	—
IV. Izvanredno	15	Nepredvidjeni troškovi	30	—
		Ukupno	3640	80

Za ovjerovljenje zapisnika ove glavne skupštine budu izabrani presvjetli gospodin nadodvjetnik Otto *Spitzer* i viećnik kr. sudbenog stola u Zagrebu Mijo *Šaffarić*. — Pošto je tim izcrpljen dnevni red i pošto je prihvaćen predlog presvj. gosp. državnog nadodvjetnika Ottona *Spitzera*, da se cjelokupnomu upravnomu odboru u zapisnik stavi zahvala za neumoran rad oko unapredjenja družtva, zaključi predsjednik skupštinu.

(Upravni odbor „pravničkoga družtva“) držao je dne 6. ožujka t. g. redovitu sjednicu, u kojoj su primljeni novimi članovi pravničkoga družtva u Zagrebu: dr. Teodor grof *Pejačević* veliki župan u Osieku, Ljuboslav *Maričić* pristav kod kr. sudbenog stola u Osieku, Franjo *Maiksner* pristav kod kr.

Digitized by Google

sudbenog stola u Osieku, Emanuel *Thaller* kot. sudac u Osieku, Mato *Kišpatić* sudbeni pristav kod kr. sudbenog stola u Osieku, dr. Eduard *Kirschner* odvjetnik u Požegi i dr. Jovan *Ferenčić* kr. javni bilježnik i odvjetnik u Garešnici. Za tim su primljeni pravodobno prijavljeni izstupi iz družtva koncem godine 1893. Milana *Bledšnajdera* viećnika kod kr. sudbenog stola u Gospiću, Stanka *Galeckoga* auskultanta u Travniku i Ferde *Sonnleitnera* viećnika kod vrhovnoga sudišta u Sarajevu. Napokon primljeno je na znanje izvješće blagajnikovo o blagajničkom stanju.

Imenovanja. Njegovo ces. i kr. apostolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 7. ožujka 1894. preblagostivo tajnika kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade i privatnoga docenta dra. Josipa *Šilovića* imenovati redovitim javnim profesorom gradjanskoga parbenoga i izvanparbenoga postupnika i hrvatsko-ugarskoga privatnoga prava na pravo i državoslovnom fakultetu previšnje ime nosećega sveučilišta u Zagrebu. Nadalje imenovani su: sudbenimi pristavi II. razreda prislušnici: Marian *Knežić* kod sudbenoga stola u Osieku za kotarski sud u Djakovu, Milan *Gašparić* kod kotarskoga suda u Zagrebu za kot. sud u Kutini, dr. Dušan *Peleš* kod sudb. stola u Ogulinu za kot sud u Delnicah i dr. Otokar *Horvatić* pravni izvjestitelj hrvatsko-slavonske zem. hipotekarne Banke u Zagrebu za kotarski sud u Jaski, dr. Hugo *Stefanić* prislušnik kod kr. sudb. stola u Zagrebu, sudbenim pristavom II. razreda za isti kr. sudbeni stol, ter je dodieljen podjedno na službovanje kr. zem. vladi, odjelu za pravosudje, dr. Aleksander *Vilhar* pravni vježbenik kod kr. kot. suda u Čabru i Aleksander *Vaić* kod kr. kot. suda u Koprivnici i Mijo *Šeatović* kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu te Josip *Fuchs* odvjetnički perovodja u Mitrovici imenovani su prislušnici u obsegu kr. banskoga stola; a prislušnik dr. Krumoslav *Bobinac* pristavom kod statističkoga ureda zem. vlade.

(U Bosni i Hercegovini.) Imenovani su: odvjetnički kandidat u Sarajevu dr. Emanuel *Singer* privr. auskultantom kod okr. suda u D. Tuzli, svršeni pravnik u Schlanu Jovan *Kaksch* privr. auskultantom kod okr. suda u Banjaluci, c. i kr. konsul i privr. kotarski predstojnik I. razreda Fridrik *Foglar* u Mostaru okružnim predstojnikom u definitivnom svo stvu, a c. i kr. zajedničko ministarstvo povjerilo mu je upravu okružjem D. Tuzle, zamjenik državnoga odvjetnika manje pristojbe u Sarajevu Gustav baron *Buhl* zamjenikom državnog odvjetnika veće pristojbe, sudski pristav veće pristojbe kod kotarskog ureda u Drventi Stanislav *Babinsky* sudskim tajnikom manje pristojbe, dr. Oskar *Fischl* u Beču privremenim perovodnim vježbenikom kod I. odjela zem. vlade, perovodja magistrata u Požunu Koloman *Wagner* privremenim političkim pristavom II. razr. kod kot. ureda u D. Tuzli, razriešen je sudski tajnik kod seoskog kot ureda u Banjaluci Ladislav vit. *Chmielewsky* povodom njegovog naimenovanja pristavom kod c. kr. kot. suda u Radlovu od daljeg službovanja u Bosni Hercegovini, napokon imenovani su: privremeni imam centralne kazamone u Zenici Salih ef. *Dizdarević* definitivnim činovnikom bos.-herc. uprave, a svršeni pravnik u Roveretu dr. Leta *Tonini* auskultantom kod okružnoga suda u Mostaru.

Premještenja. Premješteni su: usljed vlastite molbe dr. Ladislav *Balogh* sudbeni viećnik II. razr. kod sudbenog stola u Petrinji k onom u Mitrovici, Juraj *Miholek* sudbeni pristav kod kr. kot. suda u Grubišnompolju ka sudb. stolu u Varaždinu, Franjo *Vrkljan* sudbeni pristav kod kot. suda u St. Pazui k onomu u Glini, Ivan *Biškupec* sudbeni pristav kod kotarskoga suda u Glini iz službenih obzira k onomu u St. Pazui, sudbeni pristav II. razr. dr. Ljudevit

Digitized by Google

pl. *Köröskeny* kod kr. kotarskoga suda u Delnicah ka kr. sudbenom stolu u Gospiću i Ivan *Kargačin* kod kr. sudbenog stola u Ogulinu k onomu Petrinji, napokon Antun *Andrić* sudb. pristav kod kot. suda u Kutini ureda radi ka kr. kotarskomu sudu u Garešnici.

(U Bosni i Hercegovini.) Premješteni su: kotarski predstojnik II. razr. Bela pl. *Gyika* iz Sarajeva u Visoko, kotarski predstojnik II. razr. Jeronim pl. *Tartaglia* iz Visokog k okružnom sudu u Mostar, vladin tajnik i kotarski upravitelj Livij *Dobošević* iz D. Tuzle u Sarajevo, kot. predstojnik II. razr. dr. Vencel *Radimsky* iz Županjca u D. Tuzlu, kot. predstojnik II. razreda Oton barun *Klimburg* iz Brčkoga k I. odjelu zemaljske vlade, kot. predstojnik II. razreda August pl *Kvassay* iz Petrovca u Brčko, a povjerena je sudskom tajniku manje pristojbe Stanislavu *Babinskom* u Drventi uprava gradskim kotarskim uredom u Mostaru. Nadalje povjerena je političkom pristavu I. razr. i upravitelju izpostave u Kreševu Mihajlu *Matasoviću* uprava kot. uredom u Petrovcu, dalje su premješteni vladin perovodja Kosta *Ćuković* od kot. ureda u Sarajevu i vladin perovodja Franjo *Večerina* od kot. ureda u Trebinju k I. odjelu zem. vlade, politički pristav II. razreda Gjorgjo pl. *Bencsiky* od izpostave u Varcar-Vakufu k okružnoj oblasti u Travniku, pisarnički oficijal i upravitelj izpostave Dominik *Kovačević* iz Grahova u Varcar-Vakuf, povjerena je perovodnom vježbeniku Josipu pl. *Mihanovichu* u Livnu uprava izpostavom u Grahovu, zatim premješteni su: sudski tajnici Aleksander *Irzykowsky* od kot. ureda u Tešnju k seoskom kotarskom uredu u Banjaluci, Antun *Siaskiewicz* od kotarskog ureda u Travniku k onom u Tešnju, Vilim *Krátky* od kot. ureda u Cazinu k onom u Travniku, Adam *Smolarski* od okružnog suda u Travniku k onom u Banjaluci, Romuald *Lelek* od kotarskog ureda u Čajnici k onom u Konjici, Jovan *Zorec* od okružnog suda u D. Tuzli k onom u Sarajevu, sudski pristav Stanislav *Lesiecky* od kotarskog ureda u Ključu k onom u Cazinu, Gavril *Wozniak* od kot. ureda u Kotor-Varoši k onom u Ključu, Julij *Ansion* od kot. ureda u Brčkom k onom u Kotor-Varoši, Jovan *Bezecny* od okružnog suda u Banjaluci ka kotarskom uredu u Brčkom, Vitëslav *Zikmund* od kot. ureda u Konjici k onom u Drventi, Jovan *Toman* od kot. ureda u Gračanici k onom u Čajnici, Mihajl *Tymczyszyn* od kot. ureda u Srebrenici k onom u Gračanici, Jovo *Dobsa* od kot. ureda u Prijedoru k onom u Srebrenici, Aleksander *Bojka* od kot. ureda u Bos. Gradišci k onom u Prijedoru, Marijan pl. *Theodorowicz* od okružnog suda u Banjaluci k onom u D. Tuzli, Martin *Niedzielsky* od kot. ureda u Bihaću k okr. sudu u Bihaću, Franjo pl. *Dominić* dojako na upotrebi kod osnivanja gruntovnice k okružnom sudu u D. Tuzli, auskultanti Franjo *Strupla* od okružnog suda u Banjaluci ka kotarskom uredu u Bihaću i Jovan *Weinzettl* od okružnog suda u Banjaluci ka kot. uredu u Bos. Gradišci Povjerena je nadalje političkom pristavu I. razreda i upravitelju izpostave u Doboju grofu Avramu *Vayu* uprava kotarskim uredom u Županjcu, a okružnom tajniku kod kotarskog ureda u Nevesinju Ignjatu *Kaćenki* uprava izpostavom u Doboju; dalje premješteni su vladin perovodja Antun pl. *Marczel* od kotarskog ureda u Gackom k onom u Trebinju, okr. povjerenik Filip *Krainčević* od okružne oblasti u Bihaću k I. odjelu zemaljske vlade, okružni povjerenik Mihajlo *Petraš* od I odjela zem. vlade k okružnoj oblasti u Bihaću, politički pristav II. razreda Nikola *Lekarsky* od I odjela zem. vlade ka kotarskom uredu Bugojnu, privr. politički pristav II. razreda dr. Adolf *Becker* od kot. ureda u Bugojnu k I. odjelu zem. vlade, auskultant Dimitrija *Vučkovački* od kot ureda u Gračanici k onom u Travniku, auskultant

Digitized by Google

Vencel *Gluszak* od kot. ureda u Travniku k onom u Gračanici i auskultant dr. Dimitrij *Nikolić* od okr. suda u Travniku k onom u Bihaću.

(Pravo odvjetovanja) u obsegu banskoga stola podieljeno je dru. Andriji *Peršiću* i dru. Izidoru *Lichtenbergu* sa sjedištem u Gjurgjevcu, dru. Milivoju *Miladinoviću* u Staroj Pazui i dru. Žarku *Miladinoviću* u Rumi.

(Sbornika zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad II. od godine 1894. izdan i razposlan je dne 28. veljače 1894., a sadržaje:

pod brojem 5. zakon od 22. siečnja 1894., kojim se uredjuje šumarsko-tehnička služba kod političke uprave u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji;

pod brojem 6. zakon od 25. siečnja 1894. o proračunu za potrebštine nutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1894. i konačno

pod brojem 7. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove i pravosudje od 14. veljače 1894. broj 2060, kojom se odredjuju neke promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova.

Komad III: 1894. izdan i razposlan je dne 1. ožujka 1894., a sadržaje:

pod brojem 8. zakon od 22. siečnja 1894. o uredjenju kr. zemaljske ženske stručne škole u Zagrebu.

Komad IV: 1894. izdan i razposlan je dne 9. ožujka 1894. i sadržava:

pod brojem 9. zakom od 24. siečnja 1884. o uredjenju zdravstvene službe u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

Komad V: 1894. izdan i razposlan je dne 16. ožujka 1894. a sadržaje:

pod brojem 10. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove, od 18. veljače 1894. broj 8798, kojom se preinačuje § 5. naredbe od 4. travnja 1876. broj 6331 i provedbene naredbe broj 6332 od istoga dana, sbornik komad XIV. ex 1876, sloveć o prekomjernom pušćanju krvi,

pod brojem 11. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove i za pravosudje, od 25. veljače 1894. br. 1874, kojom se odredjuju promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova,

pod brojem 12. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 25. veljače 1894. broj 2583, kojom se djelomice preinačuju teritorijalni obsezi kr. kotarskih sudova, ustanovljeni naredbom od 1. srpnja 1886. broj 9255 (broj 27. sbornika od god. 1886.) i

pod brojem 13. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 8. ožujka 1894. broj 4026, kojom se odredjuje predaja gruntovnih uložaka porezne obćine Komora kr. kotarskomu sudu u Glini, obzirom na naredbu kr. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 25. veljače 1894. br. 2583.

Stečaji.

Travanj. Stevan *Bakmaz* protokolirani trgovac u Mitrovici. — Kr. sudbeni stol u Mitrovici (odluka od 7. siečnja 1894. br. 82 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj dr. Fran Kucelić, zamjenik Gjorgje Sretković, oba odvjetnika u Mitrovici. — Rok prijavni do 26. travnja, ročište 7. svibnja 1894.

— Tomo *Božić* neprotokolirani trgovac u Otočcu. — Kr. kot. sud u Otočcu (odluka od 26. veljače 1894. broj 1120 gr.) Zastupnik i medjutomni upravitelj Jovo Bogdanović, gruntovničar u Otočcu, zamjenik Nikola Šimatović obćinski bilježnik u Otočcu. — Rok prijavni do 20. travnja 1894., ročište 28. travnja 1894.

Digitized by Google

Rapsodične misli o budućnosti kaznenoga prava.

(Razpravljao u skupštini pravničkoga družtva dne 10. veljače 1894. ***Milan Rojc,*** *odvjetnik u Belovaru.)*

(Nastavak.)

Institucija kaznenoga prava, djelo uma, mora valjda, da i u umnom mišljenju nadje svoje opravdanje. Kad ne bi tako bilo, mi bi morali posumnjati, da li je ta institucija u obće opravdana. — Vidimo i doista, da su se veleumi mnogo bavili zadaćom, da pred razumom opravdaju instituciju kažnjenja i kazni. U to ime — postaviše si izhodištem tezu: — kazna je opravdana i nuždna institucija, sav bi svjetski poredak bez nje propao. Prema toj tezi pokušaše sa svih mogućih stanovišta i filozofskih principa, da nam dokažu njeno biće, njezinu svrhu i njezinu opravdanost. Tih raznih mnienja ima sijaset.

Ta množina raznolikih tumačenja i teorija o tom pitanju poradja nam sumnju, jer što je opravdano u istinu, o tom moraju umnici biti složni.

Toliko imade raznih mnienja o pitanju, što je kazna i njezina svrha, da su se te razne teorije morale ćak već razvrstati u razne grupe.

Ja ću ovdje navesti njih samo kojih dvadeset:

teorija zastrašenja,
teorija prietnje,
teorija nuždne obrane,
teorija Grolmanova,
teorija poboljšanja,
teorija odštete i naknade,
teorija državnoga ugovora,
teorija Kantova: sa talijonističkim principom. Ovo načelo u istinu i obstoji, kako ću niže pokazati. Ipak svi ga naučnjaci prava zabaciše;
teorija Hegelova: — kazna je negacija negacije prava,
teorija Stahlova: — kazna je božja zapovjed,
teorija Herbartova: — kazna je estetska nužda,
teorija, po kojoj se kazna smatra izlievom naravnoga nagona za osvetom.

Digitized by Google

Dr. Šilović veli u svojoj knjizi o tom: „Doista zapada važno mjesto u povjesti kaznenoga prava nagonu osvete, nu moderna znanost ne može na njemu temeljiti kazne". — To je bez dvojbe istinito, ali ću nastojati da pokažem, kako je kazna i danas jošte puka osveta, dakle, da uprav po čuvenom moderna znanost nebi smjela na tom temeljiti kaznenoga prava.

Zatim navodim jošte: teoriju Abegovu, Köstlinovu i Bernerovu, Rossievu, Merkelovu, Barovu, Bindingovu, Heinzeovu, Laistnerovu itd. itd.

Koja od ovih svih teorija je prava? Nijedna; — jer sve pobijaju svaku osim svoje, i to sa razlozi tako opravdanimi, da to pobijanje možemo mirno njima samim prepustiti, i ne trebamo nikomu od njih proti drugomu da pomognemo.

U liepoj knjizi dra. Josipa Šilovića nalazimo još jednu misao izraženu po Janki, i to:

„Kao sve pravo, tako je i kazneno pravo zaštita dobara odnosno interesa, a kazna je pravno sredstvo zaštite".

Ovo je liepo rečeno, ali ne tumači nam ono, što bismo rado znali, a protivi se onomu praktičnomu uspjehu, koji smo malo prije konstatovali

Konstatovali bo jesmo, da kazneno pravo baš nimalo ne zaštićuje dobara odnosno interesa, a našli smo i to, da kazna, uprav po polučenih rezultatih sudeć, nije sredstvo shodno, da pruži zaštitu povriedjenom interesu, dok s druge strane vidjesmo, da je ovo „sredstvo" (kazna) nepoznata pojava; jer jošte znanosti nije uspjelo, ma i približnom neprepornosti ustanoviti, što je kazna i koja joj je svrha.

Kada dakle po Janki kažemo, da je kazneno pravo zaštita dobara ili interesa, a kazna joj je pravno sredstvo — moramo da se pitamo, što je kazna, i ovo nas za čas opet u vrzinom kolu premnogih teorija o kazni.

Da bi trebalo neko javno pravo za zaštitu interesa, o tom neima dvojbe, ali da tomu kazneno pravo neodgovara, to smo vidili prije; a leži mu i u samoj naravi: — kazneno pravo može se baviti, i bavi se samo osobom presumptivnoga krivca, — oštećenik mu je jedino tek dokazalo za krivnju osumnjičenoga i absolutno ništa više. Naravno je dakle, da se kazneno pravo ne može da brine za zaštitu povriedjenoga interesa u drugom pravcu, nego li je uprav naglašeno. Da se pako progonom krivca neudovoljuje povriedjenomu javnomu interesu, a niti isti zaštićuje, to smo već uvidili.

Kad se povriedi koje dobro ili interes, onda kazneno pravo traži povrieditelja. U tu svrhu ne mari i samo povrieditи najsvetije ine interese, kao osobnu slobodu (nevino osumnjičenoga) nepovriedivost domaćega ognjišta (kućnom premetačinom) i nepovriedivost osobe (pretraživanjem tiela). Nadje li ga, kazni ga, dočim se za povriedjeni interes ne brine, a ja mislim, da obći interes traži prije svega zaštitu.

Digitized by Google

Kažnjenjem nije kazneno pravo postiglo nikakove ine zaštite nego onu, da je možda uništilo štetnoga činitelja, ili ga za neko vrieme iz družtva odielilo. Nu i to ne na korist družtva, kako smo već prije opazili, jer je time unesrećena u družtvu preostavša obitelj njegova, i jer je njemu samomu dana prilika, da bude učiteljem i razsaditeljem zla.

Mi doista stojimo pred nekom zagonetkom.

Cielo ljudstvo kazni i tvrdi, da to mora biti, da bez toga neima poredka u ljudskom družtvu.

Ipak to cielo ljudstvo sažaljenjem podupire kažnjenike i nastoji im ublažiti ono zlo, koje im je u ime družtva naloženo pretrpiti; — ipak to cielo ljudstvo jošte po svojih najboljih umovih nije moglo saznati, za što je ta institucija kazne opravdana i koja joj je svrha!

Ta okolnost, da razumom ne možemo naći opravdanja pojavu tako starom kao samo ljudstvo, da mu još nismo nepreporno ustanoviti mogli svrhe, ta okolnost pozivlje nas opet, da si postavimo pitanje, da li je napokon kazna doista opravdana?

Što si o pitanju tom, što je kazna, i da li je opravdana, do sada još nismo neprepornoga odgovora dati mogli, držim da je uzrokom naše pogriešno motrenje.

Mi se fenomenu kazne bližimo uviek prožeti predsudami, koje nam ne dadu pojavu tu podpuno objektivno progledati i prosuditi. Mi smo pristupali riešenju toga priepora uviek sa pitanjem: — zašto je kazna opravdana i koja joj je svrha? umjesto, da se pitamo bez predsuda: — je li je kazna opravdana? — ima li svrhu?

Mi smo uviek smatrali kaznu kao oksiom, kao uredbu bezuvjetno nuždnu, bez koje ne bi bilo na svietu poredka, poštivali smo ju kao neki nolli me tangere, kao da je ona pojav posvećen, o kojega opravdanosti se posumnjati ne može, pak za to kad god smo pošli, da riešavamo to pitanje, polazili smo sa gledišta a priori prihvaćenoga, da je kazna opravdana. S toga tobož neoborivoga stanovišta pitali smo uviek: zašto je kazna opravdana? i dobili smo sijaset protuslovnih odgovora, kojih protivštine ujedno složene daju odgovor: — ne znamo zašto je kazna opravdana!

S vašom dozvolom pokušat ćemo da pristupimo k tomu fenomenu k pojavi kazne bez dosadanjih predsuda i bez kojega unapred stvorenoga mnienja, pa ćemo dosljedni tomu pitati: — što je kazna — je li je kazna opravdana? i koja joj je svrha? — Naravski, da imamo pred očima samo kazneno-pravnu kaznu.

Pristupimo posve blizu — ogledajmo — važimo — prosudimo te recimo:

„Kazna je zlo, koje čini država onomu, o keme misli, da je počinio zlo".

Država kazni onoga, koji je počino zlo, ili točnije onoga, o kome misli, da je počinio zlo.

*

Digitized by Google

O neprepornoj istini ove izreke ne ćemo jamačno posumnjati nas nikoji.

Što čini država onomu, koj je učinio zlo?

Ona ga kazni.

Kako to čini?

Time, da mu ona učini zlo, jer zlo mu je naniela, ako ga pogubi, zlo mu je naniela, ako ga zatvori, globi itd.

Nije li to samo slučajno, da je kazna — zlo? nije li to samo subjektivno shvaćanje onoga, koj kaznu trpi?

Ne, nije; jer i država, koja kaznu kroji, baš hoće, da ju osudjenik kao zlo primi i kao zlo shvati. I o tome ne ima sumnje.

Dakle, da ne budemo krivo shvaćeni, mi možemo gornju definiciju kazne, takodjer i za jednu riečcu razširiti, pa možemo reći naprosto:

Kazna je zlo, koje država čini onomu, o kome misli, da je počinio zlo; ili možemo reći širje:

kazna je zlo, koje država hotice čini onomu, o kome misli, da je počinio zlo; ili jošte širje:

kazna je zlo, koje država hotice čini onomu o komu misli, da je hotice i znalice počinio zlo.

Budući pako, da je zlo u etičkom smislu samo ono zlo, koje je hotice i znalice počinjeno, za to ostajemo kod kraće definicije, da je „kazna zlo, koje čini država onomu, o kome misli, da je počinio zlo. Ovoj definiciji ne može biti logičnoga ili u obće opravdanoga prigovora.

Ta nedvojbena sućnost kazni, dovodi nas nemilice do sliedećih rezultata:

Kazna je zlo, koje čini država onomu o kome misli, da je počinio zlo.

Dakle obćenitost po kaznenom pravu čini: zlo za zlo; — jer je pojedinac počinio zlo, čini opet i obćenitost zlo; — t. j. za svako zlo, za za koje obćenitost doznaje, ona sa svoje strane učini opet zlo; t. j. sve poznato zlo brojno podvostručuje. Kvalitativno ga još i razmjerno povećava, što ćemo poslie viditi.

Nu činiti zlo za zlo, podsjećava nas na zabačeni princip talionistički prema posebnomu: zub za zub, — obćenito rečeno: zlo za zlo; —

Doista, činiti zlo za to, jer je drugi učinio zlo, jest nemoralno, jest neetično, jest opet zlo. Od zla ne može poteći dobro. Prirodno je dakle, da kazna ne radja dobrim, prirodno je, da ona ne popravlja zločina, prirodno je, da ona razsadjuje zlo, prirodno je, da ona baca u zlo sve, koje ona zgadja, prirodno je, da u zlo baca mnoge nevine obitelji, prirodno je, da ne možemo nigdje naći ni blagoslova od njezinoga djelovanja; prirodno je, da ona ne može nikomu koristiti, prirodno je, da ona ne može pružiti zaštite, i prirodno je, da ne može nikoga udovoljiti!

Prirodno je sve to; jer je protivno moralu i etici, činiti zlo za to, jer je drugi zlo činio; — prirodno je, jer zlo ne može radjati drugo, nego opet zlo!

Digitized by Google

Jer se tako bezuvjetno zabaciti mora načelo: zlo za zlo, jer se ne smije dopustiti niti pojedincu kamo li družtvu, da čini zlo, jer je drugi činio zlo; — zebnjom izušćujem logični sud: kazna pred etikom nije opravdana, kazna neima etične svrhe; — kaznom se samo množi zlo na ovome svietu, koje opet izazivlje zlo! — Dakle kazna neima opravdanja, i u tomu leži uzrok, za što se je kroz tolike teorije badava mučilo naći to opravdanje, koje u obće nije moguće naći, jer ne eksistira!

Pustimo ovo za čas iz vida, pa pokušajmo naći, odkuda je taj fenomen „kazna" nastao, i kako se je uzdržao sve do danas, te da li historički razvitak toga fenomena dolazi u sklad ili u protivštinu sa netom postavljenom definicijom o kazni.

Već razmjerno kratka historička prošlost uzakonjenoga kaznenoga prava pokazuje nam, koliko je krivice u ime tih sadanjih raznih kaznenih zakona nanešeno ljudstvu i pojedinim mu članovom. Spomenut ću mučila u obće, kojimi se je država služila, kao iztražnim i kaznenim sredstvom, i koja mi danas bezuvjetno odsudjujemo kao barbarizam i u nebo vapijuću krivicu. — Spomenut ću razne kazni ovršene proti vještacam itd. — Spomenut ću toliko vrsti čina, koji su se nekad kao zločinstva kaznili, a danas su iz reda zločinstva posvema izbrisani. Na primjer još u austrijskom kaznenom zakonu od god. 1803., koji je do 1852. (dakle do sada valjanoga zakona) u krieposti bio, nalazimo medju zločinstvi, zločinstvo onanije kažnjivo.

Spomenut ću još i kazan bijenjem. Ova je kazna još i u našem kaznenom zakonu od god. 1852. sadržana, te se je do god. 1868. na sramotu devetnajstoga vieka razmahivala.

Spomenut ću napokon kaznu smrću, koja je očiti ostanak ultimae rationis barbarizma i mučenja.

Ja sam ovdje letimice natuknuo vrsti čina i razne načine kažnjivanja, o kojima, već mi temeljem danas valjajućega kaznenoga zakona moramo reći, da je onim, na kojih se to negda izvršivalo, učinjena ureda radi po državnoj vlasti nepopraviva krivica.

Napredovanjem kulture, prave kulture, neima dvojbe, da će možda već prvo ljudsko pokoljenje poslje nas doći do uvidjenja, da smo i mi kaznili česa nije bilo opravdano kazniti, -- pa će u ropotarnicu historije baciti mnoge i mnoge ustanove današnjega kaznenoga zakona dok onamo ne spreme i cielo t. zv. kazneno pravo.

Donekle se to vidi već iz osnovâ kaznenih zakona pripravljenih za Austriju, za Hrvatsku i poprimljenoga kaznenoga zakona za Ugarsku. Moram priznati, da mi se ipak i sve ove nove kodifikacije čine kao stvorene pod neodoljivom silom tradicije, pod sugestivnom moći historičkoga razvitka i postojećih činjenica. Toga dojma doista se je vrlo težko obraniti,

Digitized by Google

a biti će svakako najlaglje, ako se učini tabula rasa, pa s nova umuje i s nova gradi.

Kratko gornje natuknuto razmatranje pokazalo nam je doista čudan zagonetan pojav. Pojav naime taj, da država temeljem svoga kaznenoga zakona diktira kazan, zatvara, globi i pogubljuje svoje sudržavljane, a da se nezna, što i čemu se je to učinilo; jer biće i svrha kazni nije poznata Ne može bo se reći, da je poznato ono o čem razglaba nebroj teorija, jedna drugu pobija!

Nadalje pokazalo nam je to kratko razmatranje, da si i sami kazneni zakoni protuslove, dok se čas ne kazni, što se je prije zločinstvom proglasilo, i da sa u jednoj državi ne kazni, što je u drugoj zločinstvo. To opravdava opet pomisao, da kazna ne potiče od jedinstvene ideje.

Ova činjenica, da država kazni, a da se nezna s kojega je pravnoga temelja opravdana kazna, i nezna koja joj je svrha, — ova činjenica navodi me proti mojoj volji na novi sud, da država bezsviestno kazni. Ovo nas dovodi opet do nuždnoga logičnoga suda, da kazna u obće i nije opravdana. Opravdano je samo ono, čemu znadem bitnost i svrhu.

Mi dakle stojimo pred zapanjivom činjenicom, da kazni i kažnjivanju ne znamo za raison d'être.

Izpitajmo u kratko, kako li je to moguće, da su viekovi kažnjivali nesvjestno.

Činjenica ta, da se nješto čini bezsvjestno, bez opravdanoga temelja i bez svrhe, upućuje nas na to, do ono u obće nije moglo poteći iz razuma, da ono nije nastalo za to, ili uvedeno za to, jer se je pronašlo, da to uvesti treba, nego da je to inim načinom bez pomoći razuma niklo, da mu nije zametak u razumu, nego u strasti ljudskoj.

Mi poznamo mnoga praznovjerja, suludostmi bi ih danas nazivali, koja su vjekovi smatrali neoborivom istinom, po kojih se je ljudstvo kroz vjekove ravnalo, te bi veleuma, koji se je usudio silom logike razuditi onu utvaru i pokazati ju takovom, progonilo — ne riedko ća do lomače!

Pa koliko ovakovih tradicijom posvećenih sujevjerja još i danas ravna ili bolje izjeda sviet, toli u javnom koli u životu pojedinaca, premda znademo, da im nema pred silom logike obstanka, premda znademo, da im niti ima temelja niti svrhe.

Svako zlo, koje nam se nanosi, radja u nama želju, da takovo zlo uvrieditelju uzvratimo. Neki vele, da se ta želja u nas radja instinktivno. Time nisu protumačili ništa, jer ne znadu, što je to „instinkt", što to znači „instinktivno". Činjenica se medjutim poreći ne da, a tumači se doista najvjerojatnije psihološkim sugestijonizmom. Dojam nama nanešenoga zla ulovi se u nas, ter postaje našim pojmom i sili nas bezrazložno, da ga provedemo. Čim manje intelekta, tim jača je u nas ta sila. Izražaj te sile jest ono, što zovemo osvetom ili ljepšim imenom, a da se pojam

Digitized by Google

ne mienja — odmjenom. Osveta tim jače kipi, što je manji intelekt, koji bi bio kadar silom logige pokazati, da je taj pojam zločina upravo zločinac u nas usadio, i da nije pravo, ako se za njim povedemo.

Intelekt kritički razmatra svaki dojam, važe ga i uzporedjuje sa ostalimi nagomilanimi dojmovi, dovadja ga konačno sa svimi u sklad, te tako „logično" izriče o njem svoj sud.

Gdje nema toliko nagomilanih inih dojmova, koji bi se sugeriranom dojmu s mjesta oprieti mogli, tamo će buknuti čežnja za ostvarenjem sugeriranoga pojma o zlu, malo ne jednakom silom, kakovom je i nanešeno — nanešenjem sugerirano. Za to u davnih vremenih, gdje su narodi uploške manje sapeti bili množinom dojmova (koji sačinjavaju današnju kulturu), ili još i danas u onih slojevih naroda, u kojih je slabo kulture, želja za osvetom, za izvršenjem sugeriranoga mu zla čina, biva najjačom, a kad što i do pravoga biesnila dovodi.

A i kod jačega intelekta, čim ga je nanešeno zlo iznenadnije i okrutnije snašlo, ta u njegovu dušu usadjena misao o zlu, može da ga posve obuzme kao i intelektom zaostala čovjeka, jer mu je iznenadjenjem i afektom sav broj njegovih inih dojmova zasjenjen, ne javlja mu se, jer je onim silnim dojmom o zlu zapremljeno čitavo onaj čas razpoloživo pojimanje. Tako dolazi i najinteligentniji čovjek često do toga, da reagira, kako nije htio. Kad mu sugerirani dojam oslabi, javljaju se dotle zatomljene gomile ostalih dojmova, on ih počima stavljati uz bok sugeriranomu, važe ih i uzporedjuje t. j. prosudjuje čin i kaje se.

U tom svojstvu ljudskoga organizma nalazim povod i uzrok osveti. Ta osveta znade rasti — i do pravoga biesnila. U tom svojstvu ljudskoga bića nalazim postanak čeznje za osvetom. Osvetu naučni smo ubrajati u strasti, a strašću zovemo onaj neodoljivi motiv našemu djelovanju, koji nam nije posnat, koji logičnim prosudjivanjem ne možemo dokučiti, ne možemo pronaći.

Ta strast osvete obstoji od kad je ljudstva. Mi ju odsudjujemo kao nemoralnu. I ne ima dvojbe, da jeste nemoralna, jer vidimo, da ova nije samonikla iz zrna razuma nego, da ju u nas usadjuje (sugerira) zločinac, ter možemo opravdano reći, da mi, kad se osvećujemo, izvodimo u nas zasadjenu misao zločinčevu.

S toga je ta strast osvete i pogibeljna. Barem tako pogibeljna, kao sama prvobitna nakana zločinca.

Za to je opet opravdano bilo, da je država uzela u svoje ruke vršenje te osvete, ter je time stvorila novi dojam i to dojam uvjerenja, da će ona osvetu vršiti, koji dojam već asocijacijom svojom sa pojmom zločina može čestokrat unatoč afektu zločinom zatečenoga oštećenika sugerirani pojam o zlu svladati onoliko, da će ga on izvoditi umjesto osobnom

Digitized by Google

osvetom, osvetom, koju danas zovemo „prijavom“, kojom on pozivlje državu da ga osveti.

Iz ove stavke razjasniti mi je potanje troje.

Prvo to, što sam napomenuo, da je bilo opravdano, što je država uzela u svoje ruke vršenje osvete. Ja doista mislim, da je to onda bilo opravdano, ali da to danas više nije opravdano. Za sada ću samo natuknuti razloge toj tvrdnji.

Kazna — kako sam pokazao — ne nalazi danas u našem razboru ni opravdanja ni svrhe. — Ona po historičkom svom razvoju doista i nije drugo nego osveta, koju vrši država umjesto pojedinaca, što pokazuje i sam razvoj kaznenoga zakonodavstva, koje je počelo time, da se je nanešeno zlo, odmjenilo po vanjštini jednakim zlom, te se u toj čistoj formi uzdržalo i danas kod umorstva i kod javnoga nasilja ograničenjem osobne slobode, ali koliko oštrije! — To kažnjivanje preuzeli smo tradicijom od prošastih vjekova i nastavili ga, te ćemo ga možda opet namrieti budućim pokolenjem, premda mu nismo našli pravnoga, ni etičnoga temelja, a niti svrhe. — Mi smo, kao i mnogo drugo, što ne valja, ovako i taj fakat kažnjivanja preuzeli od naših predja. Oni su nam taj fakat sugerirali, i mi ćemo ga izvadjati, dok se ne budu ojačali i pomnožali ini dojmovi, kojim ćemo ovu nesviestnu tradiciju svladati i zabaciti.

Kad je država pod novim imenom kazne preuzela vršiti osvetu, bilo je to dobro, jer je svakako donekle stvorila bila motiv oslabljenju osobnoga izvadjanja osvete i kroz vjekove tu osvetu takodjer sve više ograničivala, naslućujući, da ne ima ni ona istinitoga prava na nju, nego da ju je uzela vršiti lih s pogleda nužde, da zauzda napredku i kulturi još pogibeljnije osobno izvršivanje osvete. Danas, kad to sve znamo, držim, da nam je gledati, da se u obće ukine svako osvećivanje ureda radi. Naravski, da to ne može biti iznebuha, nego da se to dalnjim razvojem kaznenoga zakonodavstva postepeno polučiti mora. Tako se i ljudskomu tielu, naučenomu otrovu (morfiju, alkoholu, nikotinu, arseniku itd.) bez velike štete po organizam samo po malo i lagano otrov uzkraćivati smije, dok mu se konačno podpuno ne uzkrati. Da je pako kažnjivanje još i po današnjem sustavu otrov za ljudsko družtvo, to sam donekle već napomenuo a još ću nastojati, da poslje dokažem, jer su kaznione razsadnici zlih dojmova, škole lienosti i nećudoredja, jer kazna uništuje imućtveno stanje kažnjenika, oduzima radne snage, i zahtjeva velikih ekonomskih žrtava i od neporočnih državljana za uzdržavanje tih razsadnika svega zla!

Drugo, što mi je iz one izreke još bolje razjasniti, jest ona stavka, kojom sam uztvrdio, da je država preuzevši izvršivanje osvete u svoje ruke, time stvorila novi silni dojam uvjerenja, da će ona osvetu vršiti, koji dojam već asocijacijom svojom sa pojmom zločina može čestokrat

Digitized by Google

unatoč afektu zločinom zatečenoga oštećenika, u ovoga sugerirani pojam o zlu svladati onoliko, da će ga on izvoditi umjesto osobnom osvetom, osvetom, koju danas zovemo „prijavom".

Ovo djelovanje državne osvete, iliti kazne treba svakako vrlo stegnuto shvatiti. Ondje bo, gdje imade napadnuti svoga napadača neposredno pred sobom, neće mu biti vremena, da se uz neposredno sugerirani mu po napadaču pojam o zlu, iliti uz neposredno sugerirani zao čin (sugestija čina) u obće pojavi ili dosta silno pojavi dotle počivajući dojam o kažnjenju (vršenju osvete) po državi, te će on sugerirani mu čin odmah na napadaču (sugerentu) izvesti, i tako sam zločincem postati! Amo ubrajam većinu u neposrednom afektu počinjenih djela. Na primjer. Kod zločinstva težke tjelesne ozlede ili ubojstva vidimo običajno, skoro redovito, da je težko ozliedjeni prvi navalio uvriedom, bilo sborom bilo tvorom, te pojam navale i zla djela sugerirao povriedjenomu, koj odmah izvadja sugeriranu mu zlu misao ili zao čin, te bi reć nesviestan postaje zločincem! Doista mi iz prakse znamo, da tučnjava — ne bude li tudje intervencije — svršava tek onda, kad jedan ili drugi postane fizično (obično usljed ozlede) nesposoban za daljnji boj. — Dojam, da će država napadača kaznit, vrlo riedko zapriečuje reakciju prvo-uvriedjenoga. I doista država dolazi, da kazni onoga, koji je reagirao! — Ova strana kazne, dakle praktično vrlo malo vriedi. Nešto više uspjeha na oko imade ona kod onih zločina, kod kojih oštećenik ne ima neposredno pred sobom zločinca (na pr. kod kradje, prevare itd.) — Nu i to je samo na oko, jer ovdje reagira oštećenik u obće samo na to, da svoje natrag zadobije, pa najpače za to državu na pomoć zove. Može li sam da dostigne tata, uzet će mu ukradjeno dobro, i skoro beziznimno izlemat će ga, t. j. vršiti će opet osvetu bez države i tim vršenjem osvete opet izazvati državu proti sebi. Sve to unatoč tomu, što zna, da je država sebi pridržala osvećivanje, zvalo se to i imenom kažnjivanja, što je sve jedno. — Dakle i kod ovih slučajeva ne ima puno vriednosti ta državna osveta, kao motiv odvratiti osobnu osvetu.

Treće, što mi je nešto pobliže spomenuti, jeste prijava oštećenikova. Ja mislim, da neće nijedan praktični kriminalista, što znači toliko, koliko empirički psiholog, poreći, da „prijavu" svaki oštećenik čini iz osvete, osvetnim čuvstvom, u koliko ovo čuvstvo ne nadjačuje želja za odštetom. Zato i prijave vrlo inteligentnih oštećenika vrve pretjeranostmi i pune su strasti. Nijedan ne čini prijave za to, „da državu pomogne u njezinom pravu na kažnjenje" ili za to, „da zastraši zločinca i one, koji bi to mogli postati", ili „da si dobavi negaciju negacije prava", ili čak „da popravi zločinca" itd. (Sliedi.)

Digitized by Google

Zar tabularni posjed zaista nije posjed?

Pod gornjim naslovom napisao je u 6. i 7. broju „Juristische Blätter“ (od god. 1894.) dr. Ferdinand Reinhold zanimivu razpravu, koju evo u prevodu čitateljem „Mjesečnika“ donosimo.

Gledom na sadržaj §-a 321. i 322. o. g. z. uztvrdio je već i Drdacki, da su dobra upisana u javne knjige premetom samo tabularnoga, a ne i fizičkoga iliti naturalnoga posjeda.[1]

Ovo mnienje usvojio je i Pachmann.[2]

Naproti tomu priznaje većina austrijskih pisaca,[3] a i praksa, da i na uknjižena dobra može biti naturalnoga posjeda.

Randa polazi ipak mnogo dalje — Besitz str. 69.: — „Samo fizički posjed jest pravi posjed, tabularni posjed nije u obće posjed.“[4]

Po tom je Randa u tom pitanju antipod Drdackoga i Pachmanna.

Mi se slažemo sa potonjimi. Da to opravdamo, valja nam prije svega razgledati razloge Randine, koje je za svoje protivno shvaćanje naveo.

Randa postavlja ponajprije zasadu, da po austrijskom gradj. zakoniku u svakom slučaju na uknjižena dobra imade takodjer fizički posjed, ter upućuje u tom pogledu na § 1468., 1470. i 1498., primjećujuć (str. 67) „Pošto samo dosjelost predpostavlja posjed (a ne samo držanje § 1460.), to zakonik priznaje u §-u 1468, 1470. i 1498. pravi fizički juristički posjed (a ne samo držanje) takodjer i na nepokretne stvari...“[5]

Uza sve to ne možemo se pridružiti gore iztaknutomu Randinomu mnienju.

Zakonik zahtjeva u §-u 1463 i 1477., a i u §-u 1470. za dosjelost, — koli za rednu toli za vanrednu — uviek poštenost posjeda, a taj rekvizit kod uknjiženih stvari uviek i svagda manjka, pa i mora manjkati.

Razlozi su za to sliedeći:

„Tko drži iz razloga vjerojatnih, — veli § 326 o. g. z. — da je njegova stvar, koju posjeduje, jest pošteni posjednik“. Dogadja se, da A.

---

[1] Ztschr. für oesterr. Recht 1827. I. str. 69 i sl, str. 72 i sl.; 1829. I. str. 341 i sl., 1833. II. str. 234. i 236.

[2] Die Verjährung nach dem allgemeinem bürg. Gesetzbuche in Oesterreich str. 73. i opazka 11.

[3] Winiwarter, Com. II. str. 53.. Nippel, III. str. 156.; Stubenrauch 5. izd. I., str. 403. i dr.

[4] Isti nazor kod Ungera, Ger.-Ztg. 1868. br. 25 i kod Strohala, Grünhut's Ztschr. III. str. 149.

[5] Na drugih mjestih. U riečima opazke 5. ista misao: „Dakle takodjer i za nekretna, u javne knjige upisana dobra priznaje se izrično (sudbeno zaštićeni) posjed“.

Digitized by Google

zemljište, koje je u javnih knjigah na B-a uknjiženo, već više godina sa vlastničkom voljom obradjuje, ter se tada sam upita, jeli on i vlastnikom toga zemljišta?

Može li biti dozvoljeno A-u, da se tu obzire samo na činjenice izvan gruntovnice, a da potonju samu ignorira? Držimo to nemogućim Svaki, koji se u položaju A-a nalazi, ter koji želi pošteno postupati, morati će to pitanje ne tek lahkoumno i površno, već temeljito i sa svom pažnjom[1] izpitati i razglobiti, a po tom samo od sebe sliedi, da A. u svojem slučaju takodjer gruntovnicu i to prije svega izpitati mora. Ne radi li on to, tada se ni časa o njegovoj dosjelosti govoriti ne može, jer tu će saznati, da je ili on sam ili neki drugi vlastnikom stvari uknjižen. U prvom slučaju jur je stekao vlastnost, u drugom pako slučaju ne može je — dosjelošću — steći, jer se ne može „vjerojatnim" vlastnikom smatrati.

Tomu se ne protivi ni zaglavna stavka §-a 336: „S toga, što se tko prevario u samom djelu, ili što nezna zakonitih propisa, takovi može biti nezakoniti, a pri svem tom pošteni posjednik", — koja ustanova je iznimkom §-a 2. o. g. z. Jer se kraj obće poznate institucije javnih knjiga, — obstojnost kojih je poznata svakomu seljaku i svakomu obrtniku, — jedva može dogoditi, — da bi se tko u tom pogledu na svoje istinsko neznanje pozvati užmogao!

U ostalom je ova institucija takove posebne naravi i bića, da javni poredak tobožnje ili istinito neznanje za istu u pravnom životu kao izpriku u obće primiti ne može. Što više za gruntovnicu mora se — hoćemo li, da podpunoma odgovara svojoj velikoj svrsi za općenitost — predpostavljati, da je svakomu poznata, pak se s toga u §-u 326 ustanovljena iznimna ustanova od one § a 2. o. g. z. na gruntovnicu protegnuti ne može.

To u ostalom gradj. zakonik podkriepljuje sam ovom stavkom §-u 443.: „Tko u ove knjige ne zagleda, trpi u svih slučajevih za svoju nemarnost". Savezno s tim navadjamo sliedeća razlaganja Exnerova[2]:

„Neizpričivo neznanje gornjih odlučnih činjenica ravno je civilnopravnom znanju. Neizpričivo je neznanje u obće, čim je utemeljeno na gruboj nemarnosti („velikoj nepomnji" § 1324 o. g. z.).." Naposeb pako utemeljuje neznanje razloga ništetnosti uviek tada malam fidem, ako se je isti (razlog) mogao saznati iz javnih knjiga", (§ 468. i 527.); jer „tko u ove knjige ne zagleda, trpi u svih slučajevih za svoju nemarnost" (§ 443. eod.) Dužnnost jest poštenoga stečnika zagledati gruntovno stanje u javnih knjigah".[3]

[1] Tako sam Randa, vlastnost str. 323.

[2] Oesterr. Hyp.-Recht, str. 109 b).

[3] Sravni k tomu Dernburg Preuss. Priv.-Recht I. str. 966. (u stvarnom kazalu): „Poznavanje gruntovnice jest praesumptio juris et de jure", i str. 290.:

Digitized by Google

Usljed pomanjkanja poštenosti nuždne za dosjelost samo biće i svrha javnih knjiga izključuju mogućnost dosjelosti uknjiženih dobara.

Za podkriepljenje ovoga nazora moglo bi se u ostalom jošte i to navesti, što dosjelost spada medju causae lucrativae, ter da su pravnopolitički razlozi za dozvolu iste — zaštita njene pravne sigurnosti, duljinom vremena su težim postajuće dokazivanje — kod uknjiženih dobara očito neumjestni.

Iz §§-a 1468., 1470. i 1498. o. g. z. neda se izvesti mnienje Randino, da na dobra, u gruntovnici uknjižena, imade i naturalnoga posjeda.

Ovi paragrafi, kao i § 70.[1] obć. grunt. zakona, na koliko se o njihovom sadržaju ovdje radi, imadu se smatrati kao neobstojeći u zakoniku; jer protuslove drugim zakonskim ustanovam (§§ 1463., 1470. i 1477.), pa su u očitoj i skroz nerazriešivoj protimbi i sa bićem ter svrhom našega instituta u javnih knjigah. S toga punim pravom pruski zakon o stečenju nekretnina od 5. svibnja 1872. §-om 6. odredjuje: „Proti uknjiženom vlastniku ne može se dosjelošću na nekretninu vlastnost steći", — a isto tako i saksonski zakonik u § u 279: „Vlastničtvo na nekretnine ne može se dosjelošću steći".

Eto nas sad opet kod jur gore navedene Randine tvrdnje: „Samo fizički posjed je pravi posjed, tabularni posjed nije u obće posjed".

Po Randi opravdavaju ovu zasadu sliedeći razlozi[2]:

I. Pojam posjeda — § 309. o. g. z.: faktična vlast nad stvarju s voljom zadržat ju kao svoju — nije uporabiv kod tabularnoga posjeda;

II. stečenje i gubitak tabularnoga posjeda računa se po drugih zakonskih načelih od stečenja i gubitka fizičkoga posjeda;

III. posjedovna zaštita ne pripada samo fizičkom posjedu na nekretnine, već izključivo samo istomu.

Predhodno primjećujemo na ovo sliedeće:

Ad I. Randa je doduše uztvrdio, da knjižni posjed ne sačinjava nit kakvu fizičku vlast s vlastničkom voljon nad stvari; ali tu tvrdnju nije dokazao, pak ćemo mi protivno tomu dokazati.

Ad II. Okolnost, da se na posebni način knjižni posjed stiče i gubi, — nije ni najmanjom zapriekom za obstojnost istoga. Po §-u 312. o. g. z. uzimaju se pokretne stvari u posjed fizičnim uzećem, odnešenjem ili čuvanjem, a nepokretne nastupom itd.

„Ova predmnjeva jest ustanova materijalno-pravna; nadalje Stubenrauch, Com. I. (5. izd.) str. 407 op. 2.

[1] § 70. austr. grunt. zakona od 25. lipnja 1871. glasi u prievodu: „Zabilježba parnice može se dozvoliti i onomu, koji s razloga dosjelosti (§ 1498. o. g. z.) priznanje stvarnoga prava zahtjeva". Sravni § 155. hrv. grunt. reda. —

[2] Posjed, str. 70. i sl.

Digitized by Google

Stečenje jedne i druge vrsti stvari jest dakle razno, ali je za to posjed ovdje kao i tamo skroz isti.

Po §-u 349. gubi se posjed tjelesne stvari, kad je nje nestalo. Takova vrst gubitka posjeda moguća je samo kod pokretnina, dočim su ostale u §-u 349. navedene vrsti i kod nepokretnih stvarih moguće.

Od tuda sliedi, da vrst postanka i prestanka posjeda s ovim samim nije ni u najmanjem savezu, ter da je za isti neodlučna.

Ad III. Randa scieni, da može ovu svoju tvrdnju utemeljiti najpače na §-u 5. carske naredbe od 27. listopada 1849.,[1] jer se po istoj u postupku radi smetana posjedovanja „izključivo" radi o pretresu i o dokazu činjenice posljednjega faktičnoga posjedovanja.

Ali u toj stavci spomenutoga §-a 5. nije ni iz daleka sadržano ono, što u istoj Randa nalazi, sve kad bi se i osobito uvažila rieč „izključivo" (str. 73). Ova je u §-u 5 upotrebljena očito za to, da se najodlučnije očituje namisao zakonodavca, da se u postupku radi smetana posjeda radi samo o posjedu, a nipošto o pravu na posjed, ili o inom kojem zahtjevanju. Nu iz rieči „izključivo" izvesti razliku izmedju fizičkoga i knjižnoga posjeda, to je očita nemogućnost. To dokazuje u ostalom Randa sam.

Randa najme tvrdi, — nu na sasvim drugom mjestu svoje knjige o posjedu — da je zakon izrekao razliku izmedju fizičkoga „posjeda" i „knjižnoga posjeda" te „prava na posjed". Dotično mjesto nalazi se l. c. str. 61., tuj ali ne nalazi Randa spomenutu razliku u rieči „izključivo", već u rieči „faktično"! Po Randi proizlazi to značenje iz §-â 2., 5. i 15. gornje naredbe.[2] Nu, kako jur spomenusmo, ti paragrafi misle ovdje očevidno na razliku izmedju „posjeda" s jedne strane i „prava na posjed" — i ostalih zahtjeva — s druge stiane, kako se to iz prve i sliedeće stavke §-a 5. najjasnije razabrati može.

S riečima „faktično" i „izključivo" htjelo se je očevidno pojam „posjeda" u obće što oštrije iztaći.

Randa nam sam pruža dalnji dokaz proti takovom shvaćanju, i to na strani 60, 111 i 112 eod. Randa tu odbija nazor, da posjedovna zaštita i držanju pripada, poriče ovdje naposeb, da je detenciji car. naredbom od 27. listopada 1849. novo podieljena zakonita zaštita. Randa kaže, da taj zakon sadržaje samo propise za brzo provedenje zaštite posjedu gradj. zakonom zajamčene, što neoporecivo iz poziva §-a 2. na § 339. o. g. z., kao i iz uvoda ove naredbe — ... posjedovanja — proizlavi, čime se je zakon sam procesualnom normom označio. Sasvim isto vriedi ali i u našem

[1] Ista odreba nalazi se i u §-u 16. II. stavci hrv. zakona od 8. svibnja 1890. o postupku u slučajevih smetana posjeda (br. 44. sbor. 1890.).

[2] Sravni §§ 1., 16. i 56. zadnja stavka našega zakona od 8. svibnja 1890. sbor. br. 44 : 1890.

Digitized by Google

slučaju, ter recimo dakle s Random, da je ta naredba htjela normirati izključivo postupak radi smetana posjedovanja, ali podnipošto nije kanila od posjedovne zaštite u obće stanovitu vrst istoga — knjižni posjed — izuzeti.

Dalnji razlog za svoju tvrdnju pod III. nazire Randa u §-ih 339., 345. do 347, ponajprije u §-u 339. („posjed bio kakov mu drago, nitko ne ima prava samovlastno smetat ga“); jer — drži Randa — smetanje knjižnoga posjeda ne dade se ni pomisliti.

Nu protivno tomu sliedi jur iz opazaka kod II. navedenih. Knjižni i fizični posjed razlikuje se medjusobno tek načinom svojega postanka i prestanka, ne pako u njihovom predmetu, jer taj je uviek svigdje dotična stvar.

Dalnji razlog dobiva se obzirom na §§ 345. do 347. o. g. z.

S toga i s razloga, jer se iz knjižnoga posjeda izbaciti ne može vi, clam, praecario — u čem se sa Random slažemo[1] — smatra se isti ovlaštenim, da može tvrditi, da tabularnoga posjeda u obće biti ne može. Ali se za pojam posjeda nipošto ne traži, da ga je moći i na neistiniti način steći. To je naproti očevidna i nikada za dosti procjenjiva prednost knjižnoga posjeda!

Napokon tvrdi Randa, da knjižni posjed neima nit koju pravnu prednost, koju zakon spaja uz posjed u obće ili uz posjed stanovito kvalificiran (str. 75).

Od tih predmosti spominje Randa:

a) Pravo samoobrane.

Pošto je po našem gornjem razlaganju naturalnom i knjižnom posjedu predmet isti, stvar (odnosno pravo), to samo po sebi sliedi, da pravo samoobrane svakako i knjižnom posjedniku pripada, ter da se doista može slučiti, da se i on s istim posluži baš kao i drugi posjednik.

b) Nedozvoljivost uzaziva proti naturalnom posjedniku. Nu Randa sam primjećuje, da uzazivnoj tužbi ni proti knjižnom posjedniku mjesta ne ima.

c) Prava poštenoga posjednika. „Samo fizični posjednik“ najme „može stvar upotrebiti, potrošiti, a i uništiti“.[2] — Iz naših ipak razlaganja ad II. proizlazi, da to pravo bez svake dvojbe pristoji i onomu, koji je posjed stvari stekao putem uknjižbe.

Knjižni posjednik može stvar založiti ili inače obteretiti, pa i prodati, dakle vriednost iste dielom ili sasvim izvaditi i š njom razpolagati.

[1] Ofner, Sachenrecht, str. 33 br. 3 tvrdi: „Tabularno pravo može se takodjer neistinitim načinom steći.“ Sravni ipak Randa l. c. str. 74., br. 16.

[2] Isto tako Randa, Vlastnost, str. 351.: „Samo naturalni vlastnik — ne uknjiženi — može po volji stvar upotrebiti i potrošiti“.

Digitized by Google

Tek ono, što je mnogo neznatnije, puka uporaba, da bi mu imala biti zabranjena.

Nadalje: Obći gradj. zakonik nabraja u §-u 354. i 362. razna iz vlastničtva proizviruća ovlaštenja, medju ovim uporabe i potroška. Nećemo li u zakon unieti protuslovje ili nedosliednost, tada je nedvojbeno, da ista ovlaštenja vriede i za vlastničtvo u §-u 431. eod. navedeno (i to nedirajuć u pojam vlastničtva, kako ga je Randa ustanovio. Vlastnost str. 6.)

S toga je i knjižni vlastnik i to kriepošću narebe zakona ne samo ovlašten, već i moguć svoje nekretnine upotrebiti itd., pak se razumije samo sobom, da to vriedi samo za njega, a ne istodobno i za koga drugoga, jer „condominium in solidum" ili „duorum in solidum dominium esse non potest" (L. 5. § 15., D. Comm. 13, 6).

d) Actio Publiciana. Ova pristoji po Randi ponajprije samo fizičkom posjedniku, a knjižnom posjedniku tek analogno. Pošto se ali prva tvrdnja upire takodjer samo na istinitost posjeda, a knjižni posjed jest uviek istinitim, sliedi, da ta tužba knjižnom posjedniku isto tako pripada kao i fizičnom posjedniku.

Sada dolazimo k našem odnosno već po Drdackom i Pachmannu izraženom nazoru, da u smislu našega austrijskoga obć. gradj. zakonika na uknjižena dobra imade samo tabularni posjed

Naši razlozi jesu za to sliedeći:

1) Rieči §-â 321., 322.. 350. i 441. o. g. z. Već same rieči jesu toli jasne i toli stanovite, da bi se protivno, — Randinu zasadu, — tek tada prihvatiti moglo, kad bi isti zakonik bud u kojem kasnijem §-u s istom jasnoćom i stalnošću prijašnju ustanovu dokinuo, što se ipak nije sbilo, niti se je reć bi dogoditi moglo.

2) Peto poglavje obćeg gradj. zakonika. Već naslov istoga glasi: „O stečenju vlastnosti predajom", a dosliedno tomu odredjuje § 425.: „Sam naslov ne daje još nikakove vlastnosti ... vlastnost i u obće sva prava stvarna mogu se samo steći, kada se po zakonu predadu i prime".

Jasno je iz obćenitosti ove ustanove, da se ista ne proteže samo na pokretne, već i na nepokretne stvari.

Tada nam zakon razjašnjuje u §-u 426.: „Stvari pokretne mogu se redovito prenieti na inoga samo po predaji tjelesnoj iz ruke u ruku".

Od tuda proizlazi, da onaj, koji načinom §-a 426 na pokretne stvari vlastnost steče, s istim nuždno i „posjed" tih stvari stiče.

Isto vriedi i o § ih 427. do 430.. i to takodjer glede pokretnih stvari.

Prije nego li ustanovimo, što zakonik u pogledu nepokretnih stvari odredjuje, uzet ćemo za čas, da je zakon u tom pravcu odredbu učiniti

Digitized by Google

propustio, ter da nam valja manjkajuću odredbu nadomjestiti pomoću analogije.

Držimo, da nećemo pogriešiti, uzmemo li, da bi mi svakako za stečenje nekretnina isto tako uz naslov i postignuće posjeda na strani sticatelja zemljišta tražili, na koliko isti želi vlastnost zadobiti. Protivno tomu držati bilo bi s toga razloga nemogućim, jer bi inače morali zakon objediti težkom nedosljednosti.

Takovu je pako zakon ovdje najmanje počinio; § 431. odredjuje najme: „Da se prenese vlastnost stvari nepokretnih, treba da je stečenje upisano u javne knjige za to odredjene ...“ § pako 441. kaže: „Čim je izprava o pravu vlastnosti upisana u javnu knjigu, novi vlastnik ulazi u posjed zakoniti“.

Zaista svaki zakon treba da bude prije svega tako jasno izražen, da ne nastanu dvojbe o sadržaju njegovih ustanova. Nu veću jasnoću tražiti, nego li za ustanovu našega gradjanskoga zakona, da se upisom u javne knjige podjedno i posjed stvari zadobiva, odnosno da je stečenje vlastnosti uvjetovano o stečenju posjeda, — držim, da se jedva iskati može.

Svakako ukazuje se §§ 321., 322., 350. i 441. s jedne strane, tada §§ 425., 426., 431. i 441., kao i naslovom cielog petog poglavja s druge strane svaka dvojba o spomenutoj ustanovi naprosto izključenom.

Pri tom ne mogu se navesti ni §§ 1468., 1470. i 1498. Jer ovi paragrafi nisu — ne obziruć se na §§ 1463., 1470. i 1477 — ni iz daleka tako bistro i jasno izraženi,[1] da bi pred istima morala uzmaknuti sva predhodna mjesta zakona o navedenom pitanju, kao i smisao, koji mi u istih nalazimo.[2]

Dalnji razlog nalazimo.

3) u materijalijah k obćem gradj. zakoniku. Ovdje nalazimo sliedeću stavku[3]: „Da bude.. neko pravo stvarnim, proti svakomu valjajuće, mora obstojati za sigurnost prometa jasno obilježje, po kojem svi razpoznati mogu, da pravo izključivo nekomu trećemu pripada.

Takvo jasno obilježje jest „posjed“; bio sad taj tjelesni, ili „posjed“ s udarenimi biljezi, ili upis u ... javne knjige. Jedan od ove vrsti „posjeda“ potreban je u Austriji uviek .... ako ćemo, da nam stvarno pravo pripada“. Bez „istoga“ pristoji nam samo osobno pravo.[4]

---

[1] Vidi o tom oštru kontroversu izmedju Ungera, saska osnova str. 111 i sl., i Pachmanna, Mag. VIII. str 52. i sl.

[2] Sravni takodjer Dernburg, Pr. pr. str. 585.

[3] Ofner, Citat k obćem gr. zak., I. str. 213.

[4] Ihering, Temelj posjedovne zaštite ustanovljuje sliedeće zasade, str. 144: „Posjed je sbiljnost i vidljivost vlastničtva“; str. 180, 187: „Posjed i neposjed jesu vanjski vidljivi, vidljivost jest za sigurnost posjeda, koja se osniva ne samo na fizičnih, nego li i na moralnih te pravnih momentih,

Digitized by Google

Ova činjenica govori jasno za sebe, ter će nam biti dopuštena nada, da ju takodjer Unger kao i Randa u našem slučaju neće iz Saula pretvoriti u Pavla. Jer protivno shvaćanje obojice kao i ostalih temelji se u glavnom samo na sadržaju §-a 1468., 1470. i 1498., — dvojbe, koje gledom na § 1463., 1470. i 1477. o. g. z. kao i gledom na naša gornja razlaganja o tom — poštenost, narav instituta gruntovnih knjiga — dalje po našem mnienju obstati ne mogu.

U sliedećem želimo razmotriti tabularni posjed, njegovo biće ter njegovo djelovanje.

Glede prvog ponovit nam je ponajprije ono, što smo jur u ovoj našoj razpravi kazali, da je posjed, stečen t. zv. knjižnim putem (tabulariter) skroz isti, kao i onaj na stanovito zemljište stečen izvanknjižno. Steče li dakle A. kupom i uknjižbom livadu u gruntovnici na B-a upisanu, to je on time postigao na istu uz vlastnost i „posjed“, — isti posjed, kojega C. zadobiva na neuknjiženo zemljište D-a, ako isto prije ili poslje sklopljenoga kupa „nastupi, omedjaši, ogradi, obilježi ili obradi“ (§ 312. o. g. z.), ter ima volju to zemljište kao svoje zadržati.

Knjižni posjed ne razlikuje se od posjeda u obće ili od izvanknjižnoga posjeda u svojoj bitnosti sasvim ništa. Razlika je samo vanjska, obstoji samo u načinu postanka i prestanka. Moglo bi se možda staviti pitanje, može li u obće obstojati knjižni posjed, odnosno, da li takav „posjed“ samim upisom nastati može?

Gledom na prije razloženo valja na ovo pitanje jestno odgovoriti. Jer kako bi se i za čas podvojiti moglo, da javno-pravni poredak nebi imao samo pravo, već i moć uz gruntovni upis spojiti onaj odnošaj upisane osobe prema uknjiženoj stvari, koji odnošaj mi posjedom nazivljemo?

Zaista su kod svakog posjedovnog stečenja odlučna dva momenta, onaj vlasti i onaj volje, pak zar je izvjestno, da potonju javno-pravni poredak nebi mogao stvoriti i udjelotvoriti? Volja može nastati uviek i izključivo samo u osobi, a svaki knjižni upis nastaje uviek — izuzev stanovite riedke iznimke — samo s voljom upisanoga, ili bolje: u predpostavi te volje.

Inače biva kod drugog momenta, kod vlasti. Jer država može i smije odrediti: na koga bude upisana stanovita stvar, tomu priznajem posjed te stvari, taj vriedi posjednikom, taj je ovlaštem sa

---

od najveće važnosti“; str. 189: „Kod normalnog položaja stvari može se posjed trećih opažati, a kod abnormalnog položaja uvidja svatko, da je posjed prost“; str. 210: „Na vidljivost posjeda valja cielu nauku o posjedu svesti. Vlastnik treba da bude vidljiv“. Kako je vidjeti izražene su ove misli jur davno prije Iheringa, najme u gornjoj stavci materijalija našega obćega gr. z.!

Digitized by Google

stvarju isto tako odredjivati, kao svaki ini sticatelj posjeda, tomu pružam u jednakoj mjeri svoju zaštitu.

Ako je pako tabularni posjed posjedom, to sliedi samo po sebi, da su i njegove posljedice one posjeda u obće, najme prije svega sudbena zaštita, tada ona posjedovna ovlaštenja, koja zakon stranom uz posjed u obće, stranom uz stanovito kvalificirani posjed spaja (Randa: Besitz, strana 75).[1]

Ako i stoji, da je prema svemu navedenomu knjižni posjed doista posjed, to se isti ipak od izvanknjižnoga odlikuje sa dvimi osobitostmi. Jedmu spomenusmo jur prije, ter ista sastoji u svagdanjoj istinitosti knjižnoga posjeda. To vriedi najpače o sili (vis), dočim je glede potajnog — i s lukavstvom — uvlačenja (u posjed) barem toliko nedvojbeno, da se isto još mnogo redje dogoditi može, nego li potajno stečenje izvanknjižnoga posjeda.

Druga osobitost knjižnoga posjeda sastoji u tom, da se u praksi prečesto poriče, da li konkretni izvanknjižni posjed obstoji, dočim se ovo pitanje glede uknjiženih dobara — ozbiljno — nigda poreći ne može! Ove dvie osobitosti knjižnoga posjeda ukazuju se kao osobita prednost toga posjeda, prednost, koja je očevidnom.

Kao što su pokretne stvari vrlo riedko predmetom parnica radi smetana posjeda — actio ex delicto — tako bi se i posjedovni priepori o nekretninah, dakle posjedovni prepori u obće na minimum sveli, kad bi se ovdje zastupano mnienje usvojilo!

---

[1] Meischeider: Posjed i posjedovna zaštita str. 196: „Zaštita stvarnoga posjeda kod nekretnina nije ovlastena obstojati, ako li imade sredstava, kojimi se vlastnost s mjesta likvidnom učiniti može". S tim se ne možemo složiti, jer possessorium pruža i u potonjem slučaju poznate svoje probitke — brzo provedenje ter izključenje petitornih prigovora. Slično i jednako nepravo Burckhard, Syst. III. 1, str. 469: „Tabularni posjed ne treba s toga nit kakove posebne tužbe, kao obični posjednik...", i na str. 470: „Uknjiženom ne treba nit kakove posjedovnim tužbam slične tužbe..." To bi moglo zavesti na mnienje, da B. — čim se s našim mnienjem ne slaže — pristaje uz teoriju Randinu. Nu tomu nije tako; B. se nalazi očito u sredini. U sv. III. 1., str. 6. navadja B. trovrstni posjed: 1) stvarni posjed; 2) pravni posjed, 3) tabularni posjed, obradjuje, dakle potonji kao pravi posjed. Ipak već ovdje pripisuje B. tabularnomu posjedu samo takvo djelovanje, da se u njem nalazi „pravna predmnjeva na ovlaštenje" — s toga gornji odklon posjedovnih tužba; nu dalje se kaže na str. 189: „učin tabularnoga posjeda ne ima baš nikakova posla sa držanjem stvari (te izvršivanjem prava)"; str. 465: „upis daje mu poziciju, koja se u mnogih (dakle ne u svih) točkah prispodobiti (dakle samo sličnu) može s onom posjeda stvari i prava; ter ova unutarnja srodnost (dakle srodnost, a ne jednakost).."; napokou str. 479: „naproti običnoj dosjelosti, ne može nigda tabularna dosjelost (dakle tabularni posjed u obće) pomoći."

Digitized by Google

Po tom obstoji takodjer veliki i znameniti vanjski povod prokrčiti slobodni i najslobodniji put nazoru, kojemu zaista nit kakove zaprieke ne ima, što više, koji se najobrazloženijim ukazuje.

Spomenute prednosti knjižnoga posjeda toli su ogromne, da se niti časak ne ustručavamo sliedeće izjaviti: Kad mi knjižnoga posjeda — u smislu naših razmatranja — ne bismo u našem pravnom inventaru imali, morali bismo sve sile uprieti, da ga što prije zadobijemo!

Do sada izpitasmo ponajprije nazor Rande o knjižnom posjedu i njegovo obrazloženje, tada razjasnismo naš protivni nazor zajedno s razlozi, a time se upoznasmo pobliže sa pojmom knjižnoga posjeda, ter sa posljedicami istoga.

Pri kraju naše razprave ogledajmo u kratko još i razloge Ungerove i Strohalove.

Unger[1] se kod tabularnoga posjeda izražava onamo, da tu ne valja misliti na posjed u pravom tehničkom smislu, ter za obrazloženje pridodaje: „kako bi bilo moguće ovaj — odnošaj čisto faktične vlasti nad stvarju — pukim upisom u javne knjige, koje se vode često na milje odaljeno od zemljišta, steći!“ ter veli dalje, da se pod tabularnim posjedom razumjeti imade činjenica uknjiženja u javnih knjigah, faktum knjižne (a ne takodjer i izvanknjižne) vlasti nad nekretninnom, pak da bi se bolje reklo umjesto „tabularni posjed“ „tabularno stanje“ (njemački: „Tabularstand“).

Ovaj Ungerov nazor podpunoma se sudara s Randinim. Naravski je, da nas za isti navedeno obrazloženje ne osvjedočava.

Ponajprije Unger i sam priznaje, da uknjiženom na stvar, — neglede ć na udaljenost iste od gruntovnice, — pripada vlast, i to mnogo vriednija, knjižna vlast. Zna se nadalje takodjer i to, da je često posjednik od neuknjiženih nekretnina vrlo udaljen, da se usljed toga ne dvoji o stečenju ili nastavku posjeda.

Napokon je u tom pravcu već i Randa (l. c. str. 324.) suglasno sa Iheringom (l. c. str. 181.) izrekao sliedeće: „Sjegurnost posjeda (fizičke vlasti) ne osniva se nikako samo na fizičkomu momentu, ... nego isto tako mnogo na moralnom i pravnom momentu, to jest na strahu, ... da se ne povriedi tudja pravna sfera“. K tomu nam je naglasiti, da se takav pravni momenat nalazi i u zakonito uvedenom institutu javnih gruntovnih knjiga, pak da se upravo s toga proti shvaćanju tabularnoga posjeda u pravom tehničkom smislu posjeda ozbiljne dvojbe navesti ne mogu.

Odlučni zastupnik nazora, da tabularni posjed nikakav posjed nije, jest napokon takodjer i Strohal. Ipak i Strohal ne može na ino, van dopustiti (l. c. str. 148) — što kod Rande ne nalazimo — da po §-u 441. općeg gradj. zak. i njegovoj rubrici sa strane uknjiženi uz

[1] Ger.-Ztg. 1866. br. 25.

Digitized by Google

vlastnost podjedno i posjed stiče; nadalje da kod uknjiženih stvari pravna predaja i preuzeće „samo“ upisom uzslediti može, — da s toga onomu, kojemu je gruntovna stvarnost samo tjelesno predana, zakon „istinito posjedovno pravo“, jura possessionis, ne priznaje.

Ipak smatra Strohal ovo shvaćanje i tu ustanovu zakonodavaca „krivom“ i „pogriešnom“, pak scieni, da se ove ustanove s ostalimi zakonika o posjedu te izvanknjižnoj dosjelosti naprosto ne mogu složiti (u pridanoj opazci 72. upućuje Strohal na Randina razlaganja o tabularnom posjedu), pak da je s toga jer pravoj volji zakonodavca ne odgovaraju (??), interpretacijom odstraniti valja.

Ovaj zaključak potiče nas ipak na sliedeće pitanje: Obstoji li zaista izmedju §-a 431. i sl. i paragrafa o dosjelosti 1468., 1470 i 1498. protuslovje, zašto moraju upravo prvi izmaknuti pred potonjimi, kad bi se ipak to protuslovje moglo riešiti i obratno uklonjenjem ili barem prilagodjenjem potonjih? O nestavnosti Strohalom odobrenih Randinih razloga uvjerismo se jur prije.

Ipak Strohal misli, da tim razlogom može sa svoje strane pridati još jedan, i to gledom na sliedeći mogući slučaj (l. c. str. 570 i sl.):

B. je stekao nekretninu X. od A-a izvanknjižnim odtudjenjem, koje danas nije više moguće dokazati, a od B-a. je prešla tečajem pol vieka na njegove nasljednike i nasljednike ovih; A. je već davno mrtav, a njegovi nasljednici, kojih nije moći pronaći, neimaju naravski (?) o obstojnosti te nekretnine ni pojma.

Zar će ovdje, pita Strohal, sila činjenica i vremena skroz nemoćnom biti prema pravu A-a, koje još uviek za njega u javnoj knjizi obstoji? Hoće li protuslovje izmedju činjenice vlastnosti i uknjižbe vlastnosti do vieka trajati, pak zar mora već davno umrvši A. nit komu na korist, a mnogomu na štetu samo za ljubav provedenja teorije za uviek figurirati kao vlastnik?

Na to nam je odgovoriti, da je to veliko, ali skroz opravdano pitanje. Zaista u takovih slučajevih, pa bili isti još i kako riedki, ne može se to, što je prvobitni vlastnik A. još uviek kao takav upisan u knjigah, odobriti; jer takovo stanje, u kojem dotična stvar najvažnije svoje ekonomske usluge obavljati ne može (prodaja, zalog), nije štetno samo po najbliže interese interesiranog, već takodjer po obćenitost.

Tu se dakle sasvim slažemo. Pitanje nastaje, kako će se tu pomoći? Jedini otvoreni put nalazi tu Strohal u dosjelosti, i to proti dosadanjemu knjižnomu vlastniku. Tako misli Strohal, da je svojim razlaganjem pružio odlučni dokaz za to, da je zakonik doduše htjeo knjižni posjed u strogo tehničkom smislu stvoriti, ali da je u tom bio time zapriečen, što je istodobno ostavio institut dosjelosti, pak da s toga ipak knjižnoga posjeda spomenute vrsti ne ima!

Digitized by Google

Gledom na gornje bit će razumljivo, što mi ovim Strohalovim putem iztaknutu gore pomoć tražiti ne možemo.

Ono, što navedosmo proti mogućnosti dosjelosti na uknjižena dobra, — gledom na javne knjige uviek postojeći manjak poštenosti, — vriedi po naravi stvari obćenito bez ikakove iznimke, dakle takodjer i za navedeni slučaj.

Od kuda dakle pomoć? Po našem mnienju pomoći će tu obći gruntovni red, i to s onimi paragrafi, koji rade o „amortizaciji starih hipotekarnih tražbina", u §-ih 118. do 121. eod.,[1] naravski uporabom po našem zakonu dopustive analogije.[2]

Sličnost ovoga slučaja s našim jest napadna; u oba slučaja jest — istinski — vlastnik molitelj. U oba slučaja jest svrhom postupka oslobodjenje pravoga vlastničtva od na istom nalazećeg se upisa, tamo založnoga prava, ovdje vlastničkog prava, dakle u oba slučaja stvarnoga prava. U oba slučaja jest napokon razlog postupka isti. Ovdje kao i ondje zaključuje se (predmnjeva) iz činjenice, što pravo drugoga tečajem dugog razmaka od 50 godina nit na koji način ili vrst nigda izvršivano ne bje, — kao i od tuda, što se unatoč povedenom i provedenom izazivnom postupku niti upisani niti njegov mogući pravni sliednik prijavio nije, — da to pravo u obće više ne obstoji, da je jur davno utrnulo, ter da je još i sada na dobru indebite upisano.

Samo u jednoj nebitnoj točki ukazuje se razlika: Konačni ili drugi postupak (§ 121. grunt. reda) neće se u stavljenom slučaju moći ograničiti gledom na narav stvari samo na brisanje prvašnjega vlastničtva, već se mora protegnuti i na uknjižbu vlastničtva za molitelja, kojom se dosadanji samo fizični posjed pretvara u posjed knjižni.

Time se je nestavnim pokazao i onaj razlog, koga je Strohal naveo za nazor, da knjižni posjed u istinu nikakav posjed nije — najme tobožnja potreba dosjelosti i na uknjižene nekretnine, — pak nam je s toga dozvoljeno podpunim osvjedočenjem držati se zasade: „Tabularni posjed jest pravi i (na uknjižene stvari) izključivi posjed".

[1] Ovakove ustanove ne pozna hrv. grunt. red.

[2] Sravni Stubenrauch, Com. I. (5. izdanje) str. 617.

Preveo ***Franjo Haladi.***

Digitized by Google

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Prava i dužnosti iz ugovora na sreću (§ 1284. o. g. z) imaju se prosudjivati po §-u 918. o. g. z.

Prilikom obave ostavinske razprave iza pok. P. K. iz C., sklopila je dana 10. rujna 1890. ovoga udova F. K. kao universalna oporučna nasljednica sa pokojnikovim bratom I. K. iz C. „pogodbu o dosmrtnom prihodu", te je o tom pravnom poslu sastavljen i bilježnički spis.

Bitni uvjeti su ove pogodbe sliedeći:

F. udova K. iz C. predaje I. K. iz S. svoj nasliedjeni paromlin sa cielim fundus instruktusom lista br. 698 obćine C. ležeći, koji je sudbeno na 40.000 for. a. vr. procienjen, — u vlastnost pod uvjetom, da joj ovaj dosmrtnu rentu od godišnjih 2400 for. a. v. plaća. — Po točki 2. te pogodbe ima I. K. dana 1. srpnja 1892. paromlin u posjed preuzeti, a po točki 3. ima sa tim danom započeti F. udovi K. ugovorenu rentu plaćati. — Osim te dužnosti obvezao se je I. K. po točki 4. pogodbe poslje smrti F. udove K. izplatiti A. K. iz S. 10.000 for., zatim oporučnim nasljednikom F. udove K. 10.000 i svojoj vlastitoj djeci 10.000 for. — Točka 7. pogodbe glasi nadalje, da iza smrti F. udove K. postaje i I. K. neograničenim vlastnikom paromlina — za slučaj, da se ovaj ugovor još za života F. udove K. razriešio nebi, a J. K. je tada vlastan uz priklop smrtovnice F. udove K. odmah na tom paromlinu svoje pravo vlastnosti gruntovo uknjižiti. — Ugovor prelazi i na nasljednike.

F. udova K. po biesnoj mački ugrižena, preminu dne 10. ožujka 1891. od hydrophobije, nerazriešiv rentovne pogodbe, a ne ostaviv iza sebe niti oporuke kakve.

Na njenu ostavinu očitovali su se kao nasljednici ex lege P. udova P. iz V., J. udova K. iz V. i S. Š. iz V. po skrbniku I. B. iz V.

Odmah iza smrti F. udove K. ustupiše ti nasljednici, koji su se prije, nego što su se jošt nasliedno očitovali, bez intervencije suda u posjed paromlina stavili, taj paromlin I. K. i to temeljem predrečene rentovne pogodbe, i to dobrovoljno; nu kraj svega toga podigoše u dva maha proti I. K. tužbu radi smetanja posjeda i zatražiše u dva maha i sekvestraciju paromlina, u kojih su ali parnicah kroz sve instancije pali. — Sada ustadoše — zastupani po dru. V. P. iz D. — proti I. K. sa tužbom de praes. 12. rujna 1891. br. 10404 gr. radi priznanja prava vlastničtva i ustup u posjed rečenog paromlina, dokazujući, da je paromlin vlastnost ostavine P. K., — da ga I. K. bezpravno posjeduje, pa da je I. K. po

Digitized by Google

tom dužan priznati pravo vlastničtva ostavini P. K. i ustupiti ga ostavini odnosno očitovanim nasljednikom u faktični posjed.

Na ovu tužbu bijaše odredjen ustmeni postupak, a tuženi I. K. zastupan po odvjetniku M. A. iz V. dada na prvom ročištu svoj odgovor, u kom je prigovorio navodom tužbe, pozivajući se na ugovor sklopljen sa F. udovom K. o dosmrtnom prihodu, vindicirajući na temelju istog paromlin kao svoju vlastnost. — U protuodgovoru priznadoše tužitelji eksistenciju pogodbe o dosmrtnom prihodu, nu prigovoriše, da ista nikad kriepostnom postala nije, a niti postati mogla, pošto je F. udova K. prije predaje paromlina u posjed I. K. i prije nego što je ovaj došao u mogućnost rentu plaćati, naime prije 1. srpnja 1892. preminula, te što je sa strane tuženoga glavna obveza t. j. plaćanje rente nemogućom pastala, a ta pogodba nije eksistentnom postala.

U drugotnici pobijao je tuženi ove nazore tužitelja, izvadjajući, da je ovo ugovor na sreću, — da momenat razriešenja ugovora nije nadošao; — da je obostranim odobrenjem i podpisom pogodbe, ugovor već tim momentom kriepost svoju zadobio, a smrću F. ud. K. da je on — tuženik — po točki 7. pogodbe neograničenim vlastnikom poromlina postao, što su tužitelji sami priznali time, kada su mu tužitelji sami paromlin dobrovoljno u posjed predali, i što je on povrh svega toga taj paromlin po smrti F. udove K. temeljem pogodbe gruntovno na svoje ime već i prepisao. — Ističe nadalje razliku izmedju krieposti i eksistentnosti pogodbe, kod koje se ova dva pravna pojma odnose i to prvi na sam pravni posao, a drugi na pojedine uvjete pravnog posla, i da se ta dva pravna pojma ne mogu zamienjivati, jer nisu jedno te isto. — Osim toga ističe nadalje, da su tim ugovorom po točki 4. i treće osobe stekle prava, naime prava na izplatu legata od 30.000. for. a. v.

Nakon sbivše se dne 8. srpnja 1892· usklade, izreklo je prvostepeno sudište naime kr. kot. sud u V. osudu de dato 20. listopada 1892. br. 6414 gr., usljed koje se tužitelji sa njihovim tužbovnim zahtjevom od bijaju, i na naplatu parbenoga troška osudjuju.

Razlozi: Ma da su grunt. izvad. G. ad III. i priznanjem tuženika dokazane okolnosti, o kojih se po §-u 366. i 369. o. g. z. kod parnica o pravu vlastničtva radi, to ipak naprama ugovoru 2—II., kojeg je F. ud. K. sa tuženikom sklopila, ne pripada pravo vlastničtva paromlina tužiteljem. Da je pogodba 2—II. utvrdjena izmedju F. ud. K. i tuženika, priznaju i sami tužitelji; — a njihov prigovor, da je predaja odnosnih nekretninah i početak plaćanja ugovorene rente odredjena na 1. srpnja 1892., dočim je F. ud. K. već 10. ožujka 1891. preminula, te da se po tom ugovor o plaćanju dosmrtne rente ima držati razvrgnutim, — nije izpravan; — jer kad se na um uzme, da se tu radi o pogodbi na sreću i to za oba kontrahenta, te da je ista pogodba 10. rujna 1890., kad je bilježničkom

Digitized by Google

izpravom konštatovana, — perfektnom postala, i kad se uvaži, da F. ud. K. sve do svoje smrti od pogodbe odustala nije, i kad se na um uzme, da se tuženi istom pogodbom obvezao, da će uz rentu jošte naplatiti i legate od 30.000 for. i kad se na um uzme, da u pogodbi 2—II. nema ustanove, da oba kontrahenta moraju 1. srpnja 1892. doživiti, to nema sumnje, da je pogodba 2—II. kriepostna, ma da nije počelo realiziranje iste, i ma da je jedan kontrahent prije 1. srpnja 1892. preminuo, i da je za tuženoga dužnost i pravo utanačeno u pogodbi, postalo eksistentnim. — S toga se tužitelji sa svojim tužbovnim zahtjevom odbijaju itd.

Tužitelji su proti ovoj osudi uložili priziv sa ništovnicom de praes. 4. studenoga 1892. br. 10868 gr. navadjajuć, da su dužnosti, koje je tuženi ugovorom 2—II. na sebe preuzeo, smrću F. ud. K. nemogućimi postale, da ta pogodba dakle nije aksistentnom postala, jer je F. ud. K. prije 1. srpnja 1892. preminula, da nije nikada predaja ugovorenog objekta posliedila, a bez toga, da ne može biti ni govora o stečenju prava vlastnosti; — dosliedno tomu, da je pogodba 2—II. smrću F. udove K. razriešenom postala i da tuženi nikakova prava tom pogodbom stekao nije niti steći mogao.

Na ovo je uzsliedila riešitba kr. banskog stola od 9. veljače 1893. br. 2836 gr. intimirana dekretom od 18 veljače 1893. br. 1894 gr. usljed koje se prvostepena osuda preinačuje, te tužbovnom zahtjevu bezuvjetno udovoljuje.

Kr. banski stol stavio se je posve na stanovište priziva, te je tumačio pogodbu 2—II. samo sa gledišta točke 1. 2. 3. bez obzira na ostale točke. Tvrdi u razlozih, da je pogodba 2—II. pogodba za plaću, u koju uvršćuje samo godišnju rentu od 2400 for. bez obzira na zapise od 30.000 for., — da se pogodba imala izpuniti tek 1. srpnja 1892. (§ 902. i 903. o. g. z.) — da je činitba ugovora voljom stranaka odgodjena, da pogodba nije eksistentnom postala, jer je F. udova K. prije umrla, te da su se prava iz te pogodbe tek 1. rujna 1892. steći mogla. — Izpunjenje pogodbe postalo je smrću F. ud. K. nemoguće (§ 878. o. g. z.) — nastala je objektivna nemogućnot izpunjenja, pa ista prieči i sam postanak prava i obveze. — Po §-u 880. i 1447. o. g. z. ne može tuženi tražiti ni izpunjenje pogodbe, uporaba kojih ustanova nije izključena i na preporne pravne odnošaje iz pogodbe na sreću. — Pošto tuženi dakle ne može pogodbe izpuniti, mora stvar povratiti. — Nije bilo predaje nepokretnostih, pa s toga prigovor tuženikov, da je on po pogodbi 2—II. točka 7. sa danom smrti F. ud. K. nepokretnosti stekao, ne stoji, jer nije 1. rujna 1892. nepokretnosti primio.

Proti ovoj drugomolbenoj rješitbi uložio je tuženi previd prim. 6. travnja 1893. br. 3923 gr. dokazujuć, da razlozi druge molbe opravdani nisu; — jer, pogodbom 2—II. stekle su osim tuženog jošte i treće osobe prava, naime prava na izplatu legata od 30.000 for. a bez njih o njihovom

Digitized by Google

pravu se nije ni razpravljati moglo, s toga su se i te osobe tužiti morale, i to ponajprije, ako tužitelji nevaljanost pogodbe tvrde, na priznanje nevaljanosti iste. — S toga se ukazuje tužba i kao prerano podnešena — Prigovara tužiteljem s pogledom na § 1286. o. g. z. i aktivnu legitimaciju ad causam. Prigovara, da se pogodba 2—II. jednostrano tumači, jer osim o dužnosti plaćanja rente o drugih dužnostih naime legatih druga molba niti ne spominje. — Ne stoji, da pogodba tek 1. srpnja 1892. dospjeva. Ustanovam §-a 902. i 903. o. g. z. nema ovdje mjesta. — Pogodba je već sa 10. rujna 1890. postala perfektnom. Kod nekretnina nema fizične predaje, nego samo gruntovni unos, a taj je nastao časom smrti F. ud. K. — (§ 7.) a i sproveden je. — Obećavanje rente je samo jedan dio pogodbe, te se je po tom moglo sa 1. travnja 1892. steći samo pravo na rentu, sliedstveno tomu nisu činitbe pogodbe u obće sa danom smrti F. ud. K. postale ne moguće; to je pogodba na sreću, koju smrt u pogledu već stečenoga prava ne razriešuje. — Ustanovi §-a 531. o. g. z. nema mjesta. — Ne stoji, da tuženi nije u stanju pogodbu izpuniti. — Ustanova §-a 880. o. g. z. nije umjestna, jer govori sasma o nečem drugom. Ustanova §-a 1447. o. g. z. nema ovdje uporabe. — Tuženi ne može izdati preuzetu stvar za to što rentu F. ud. K. nije doživila, jer mora i druge pogodbom preuzete obveze izpuniti. — Pogodbom 2—II. stekao je tuženi pravni naslov, a sa danom smrti F, ud K. i način stečenja — ergo je postao podpunim vlastnikom.

Na ovo je posliedila riešitba kr. stola sedmorice od 3. studenoga 1893. br. 1525 gr. intimirana dekretom od 30. sudenoga 1893. br. 14640 gr. usljed koje se drugomolbeno riešenje preinačuje, a prvostepeno u cielosti u krieposti uzdržaje, ali uz preboj parbenog troška.

Razlozi su poprimljeni prve molbe uz tvrdnju, da nazori druge molbe, kao da pogodba 2—II. nije perfektnom postala za to, što je F. ud. K. prije 1. srpnja 1892. preminula — nisu opravdani. — Vrhovno sudište drži, da je pogodba 10. rujna 1890. perfektnom postala, a ne stoji nazor druge molbe, da je perfektnost odgodjena do 1. srpnja 1892. naime kad bude odpočeo platež ugovorene rente, pa da je gledom na to, što je F. udova K. već 10. ožujka 1891. preminula, nastala nemogućnost izpunjenja toga ugovora sa strane tuženog.

Pogodba 2—II. mora se u cielosti promotriti, i kad se to čini, onda se dolazi do zaključka, da ne stoji nazor druge molbe, jer se taj ugovor ne sastoji samo iz točke 1., 2. i 3., nego i 7. F. ud. K. je ustupila tuženomu svoje nekretnine uz dvie glavne dužnosti, naime plaćanje dosmrtne rente i plateža legata. — Nastupom predaje paromlina bio je tuženi vlastan isti gruntovno na svoje ime bez daljega pitanja i privoljenja F. udove K. sa pravom vlastnosti prepisati i to uz uknjižbu prava zaloga na rentu, koji zalog prestaje sa danom smrti F. ud. K.

Digitized by Google

F. ud. K. imala je pravo taj ugovor razriešiti, ako bi tuženi ili njegovi nasljednici bili u zaostatku sa plaćanjem rente, iz čega sliedi, da su se te ustanove ugovora imale protezati i na tuženikove nasljednike, naime plaćanje rente i legata. — Iz ugovora se pako ne da ustanoviti, da je njegova perfektnost učinjena ovisnom od tog, da obje ugovarajuće stranke 1. srpnja 1892. doživiti moraju, jer je taj dan ustanovljen jedino za predaju posjed tuženiku prepornog paromlina, i za početak plaćanja rente; — iz tog ugovora dapače sliedi, da perfektnost pogodbe nije do 1. srpnja 1892. odgodjena, pošto nebi inače uvrstili bili u taj ugovor ustanovu, da isti valja i za nasljednike tuženog. — Dužnost plaćanja rente nastala je za tuženog tek 1. srpnja 1892. a nije rentu plaćati morao sve dotle, dok mu paromlin u posjed ne bude predan,

Prava i dužnosti iz te pogodbe imaju se za to prosudjivati po §-u 908. o. g. z., pa su s toga bili nasljednici pok. F. ud. K. dužni taj paromlin u posjed predati tuženomu i to sa danom smrti F. ud. K. bez obzira na to, da je jedan uvjet ugovora, plaćanje naime rente odpao — jer ta okolnost ide tuženiku u prilog, pa je upravo karakteristično obilježje pogodbah na sreću, da se od jedne strane preuzimaju dužnosti, glede kojih se neda ustanoviti, koliko dugo trajale budu. (§ 1284. o. g. z.) — Smrt F. ud. K. ne radja posljedicu, da bi nastupila nemogućnost izpunjenja, nego je njenom smrću odpala jedino dužnost tuženog, da plaća rentu, — ostali uvjeti ugovora ostali su za njega podpuno obvezatni i bili su za njega obvezatni od dana sklopljenog ugovora. — S toga je valjalo previdu mjesta dati, dočim se troškovi u smislu §-a 576. g. p. p.

M. A.

Da li ima svaki sud u smislu §-a 122. ipp. svaku prijavu za nasljedstvo izdanu u propisanom obliku primiti?

U ostavinskom predmetu iza pokojne D. R. očitovala se je na njenu ostavinu nasljednicom J. V. na temelju pokojničine oporuke, kojom je prva potonjoj oporučno ostavila jedan čardak, za koji sunasljednik S. R. tvrdi, da je zadružno dobro, a ne pok. D. R., dopriniev k tomu propisanu svjedočbu občinskog poglavarstva, koje potvrdjuje S. R-u. da je upravo čardak, koji je pok. D. R. testirala J. V. vlastničtvo zadruge R. iz S. k. br. 10. pak je S. R. zamolio sud, da neprimi nasljedno očitovanje J. V. dano na temelju oporuke na ostavinu pok. D. R. jer po zadružnom zakonu nema pravo zadružni član o zadružnom dobru testirati.

Toj molbi bude udovoljeno, i kr. kotarski sud u K. odlukom od 18. listopada 1891. broj 5785 gr. nije primio nasljedno očitovanje na temelju oporuke dano uvjetno po J. V., već je ostavina po §-u 72. ipp. u pomanj-

Digitized by Google

kanju imetka obustavljena, jer da je čardak, kojim je oporučiteljica u svojoj oporuci razpoložila, zadružan.

Proti toj odluci uložila je J. V. utok, na koji je kr. banski stol svojom rješitbom od 25. veljače 1892. br. 4382. odlučio:

Vidiv, da je svjedočbom občinskoga ureda u S. od 8. rujna 1891. kao i kasnijim dopisom od 3. veljače 1892. br. 298 zasvjedočeno, da se je u posjedu čardaka, ležećeg do kuće G. R. k. b. 8 iz Ž., kojim oporučiteljica D. R. u svojoj oporuci od 20. ožujka 1882. u korist svoje kćeri J. V. razpolaže, tako do smrti kao i poslje smrti D. R. nalazila zadruga R. k. br. 10 iz Ž., iz čega obć. ured zaključuje, da je pomenuta zadruga i vlastnica upitnog čardaka;

vidiv, da i pomenuta zadruga tvrdi, da je taj čardak njezino vlastničtvo i da ga u vlastito ime posjeduje;

vidiv, da se posjednik ne može pozvati, da izkaže svoj naslov već da prinadleži J. V. putem redovite parnice tužiti zadrugu R. k. br. 10 na priznanje prava vlastničtva pokojne D. R. odnosno njezine ostavine za upitni čardak i na ustup u posjed;

vidiv, da po §-u 122. ipp. ima sud svaku prijavu za nasljedstvo izdanu u propisnom obliku primiti;

obnašao je davši mjesta utoku, napadnutu odluku preinačiti, ter izreći da se uvjetno nasljedno očitovanje J. V. na temelju oporuke prima i ista upućuje, da imade u roku, koji će njoj kr. kotarski sud ustanoviti, putem redovite parnice u ime pokojne D. R upitni čardak od zadruge R. k. b. 10 potražiti, jer će se inače ostavina u pomajkanju imetka po §-u 72. ipp. dovršenom proglasiti. *P.*

Tko zanemari stečajni izročni rok za prijavu zahtjeva proti stečajnini, izključen je iz razprave stečajne i lišen svih svojih zahtjeva na stečajnu masu u koliko ne izhodi povratu u prijašnje stanje (§§ 30., 32., 60., 99.—102. steč. reda). Isto vriedi i za podignuće izlučne tužbe proti stečajnini.

Kr. kot. sud u B. odredio je odlukom od 2 rujna 1892.br. 4425 gr. na tužbu A. K. i drug. proti stečajnini J. R. na priznanje prava vlastničtva te izlučbu pokretnina iz stečajnine spp. propisani ustmeni postupak i podjedno dozvolio, da se na dne 5. rujna 1892. odredjena dražba pokretnina stečajnine do izlazka parnice obustavi pod uvjet, ako tužiteljica položi sigurnostnu svotu od 1200 for.

Povodom utoka sa žalbom ništovnom, što ga je proti cielom sadržaju prvosudne odluke uložio odvjetnik K., kao zastupnik stečajnine, te povodom utoka, štoga je uložila tužiteljica proti onom dielu te odluke, kojom se samo pod uvjet dane sigurnosti dražba obustavlja, — izdao je kr. banski stol dne 19. listopada 1892. br. 21176 riešenje, kojim je utok odputio,

Digitized by Google

ali usljed žalbe ništovne tužene stečajnine napadnutu odluku u cielosti ukinuo i prvomu sudu naložio, ta tužiteljici tužbu kao prekasno podnešenu vrati, osudiv potonju po §-u 573 g. p. p. i po §-u 97. steč. reda, da zastupniku stečajnine u roku od 14 dana pod inakom ovrhom plati utočni trošak sa 5 for. 30 nč.

Razlozi: ... „vidiv, da je izrokom od 2. veljače 1892. br. 417. gr., izdanom po §-u 30. steč. reda rok prijavni opredieljen do 30. travnja t. g. a tužba ova da je podnesena dne 2. rujna 1892., indi iza prijavnoga roka, — obnašao je kr. banski stol osnovom §-a 73., 101. i 104. steč. reda po §-u 342. i 339. br. 3. gr. p. p. utok tužiteljice A. K. odputiti, ali usljed žalbe ništovne napadnutu odluku ukinuti u cielosti i prvom sudu naložiti" ... (onako kako je uvodno spomenuto).

Povodom previdnog utoka tužiteljice izdao je kr. stol sedmorice dne 12. siečnja 1893. sliedeće riešenje:

„Uvaživ, da po §-u 60. stečajnoga reda učinci, skopčani s otvorenjem stečaja, nastaju glede svekolike stečajne imovine početkom onoga dana, kojega izrok stečajni na sudnici občega suda stečajnoga bude pribijen po naputku §-a 32., — i da na tom ne mienja ni malo okolnost, što je odnosna odluka stečajnoga suda tek usljed potvrdne riešitbe višega suda postala pravomoćnom;

uvaživ, da po sadržaju izroka stečajnoga, udešenom prema §-u 30. steč. reda, i po §§ 99—101. istoga steč. reda, zanemarenje izročnog roka, ustanovljenoga za prijavu zahtjeva proti stečajnoj masi, tu posljedicu imade, da su svi oni, koji svojih zahtjeva unutar toga roka prijavili nisu, izključeni iz stečajne razprave, i lišeni svih svojih zahtjeva na masu stečajnu, u koliko ne izhode povratu u prijašnje stanje (§ 102. steč. reda);

obnašao je kr. stol sedmorice uz odpućenje previdnog utoka A. K. i dr. potvrditi odluku kr. banskoga slola". —*a*—

B. Kazneno.

K juridičkom pojmu zločinstva potvore.

Osudom od 18. svibnja 1892. broj 5664 c. kr. pokrajinski sud u Z., kao sud prve molbe, završujući odnosnu razpravu, proglasio je F. K. krivim zločina potvore providjene u §-u 209. k. z, te ga zato na temelju §-a 210. k. z. osudio na godinu dana težke tamnice, pooštrene jednim danom samovanja svakog mjeseca, kao i na naknadu troškova kaznenoga postupka i ovrhe kazni.

Na obtuženikovu žalbu radi ništetnosti i priziv proti odmjerenju kazne, držana je dne 11. veljače 1893. kod c. kr. vrhovnog sudišta odnosna razprava, pri kojoj je ista žalba odbijena, dočim je naprotiv pomenuto sudište, u nejavnoj sjednici uvažilo priziv proti odmjerenju kazne,

Digitized by Google

obaliv ju na sama tri mjeseca težke tamnice, pooštrene danom samovanja svakog mjeseca za trajanja kazne. Vrhovna se riešitba osniva na sliedećih razlozih:

Izvedenje ništovne žalbe, u koliko se osniva na razlogu ništetnosti §-a 281. br. 9. A. kaznenoga postupka (§ 277. br. 9. A. hrv. kaz. post.) svadja se u jezgri na to: „da je za zločin potvore nuždan smišljeni izum lažne osvade nekim zločinom; da po tom kriva tumačenja stvarnih čina spadaju tim manje u pojam potvore, u koliko su to prosta nagadjanja, da obtuženik svakako nije izticao lažnih čina, nego je dapače iz istinitih čina, osobito iz nekih nepravilnostih, djelomice priznatih i od samog sudišta, a koje padaju na teret njime osvadjenih činovnika, izvadjao zaključke i na istih oslanjao svoje mnienje, da su ti urednici smišljeno postupali na način protivan zakonu, te da nisu odlučni obtuženikovi izrazi, nego oni čini, koje je obtuženik donio na znanje vlasti, i da prema tomu nedostaje temelja, da se primjeni § 209 k. z.“

Na ova izvedenja nije moguće pristati.

U koliko im je zadaća, da podupru tvrdnju kao da je obtuženik smatrao istinitimi osvade što ih je podizao na sudbene činovnike u P., dosta se je pozvati na izrična priznanja suda, po kojih je obtuženik punom sviešću postupao podižući osvade protivne istini, pošto se on zaista svakom prigodom služio, koja mu se zgodnom prikazivala, pa nije mimoilazio ni nepravilnosti u sudbenom postupku, a da se sudbenim činovnikom osveti pomoću smišljeno neistinitih denuncijacija za to, što su njihove odluke obično obtuženiku bile nepovoljne.

Što se tiče juridičkog sadržaja ništovne žalbe, istina je doduše, da se je obtuženik u svojih osvadah oslanjao na fakta u sebi istinita, kao na pr. na odbacenje u prvoj molbi tražbine J. ud. B. zastupane po obtuženiku, na sudbene mjere prihvaćene u njegovoj pravdi radi smetana posjeda proti F. V. i na preslušaje svjedoka izpitanih u ovoj kaznenoj pravdi itd., ali se podloga zločinu potvore nije sastojala u izticanju tih fakata u sebi, pa ni u žalbah proti pojedinim od tih odluka, kojimi bi se obtuženik bio mogao smatrati povriedjen u svom pravu, a proti kojim mu je prosto bilo uteći se putem zakona; nego se podloga zločinu potvore sastojala u tom, što je obtuženik kao što glasi osuda tvrdio, na način smišljeno neistinit, da su sudbeni činovnici djelovali himbeno, da su nanamjerno izkrivljivali smisao zakona, kršili svoje prisegnute sudačke uredovne dužnosti, zloupotrebljavajući svoju sudbenu moć, kako bi obtuženiku naškodili.

Ova osvada, koju je obtuženik iztakao u raznih svojih izrazih utvrdjenih u osudi, gdje se sudbenim činovnikom podmeće favoritizam, zlouporaba vlasti, nejednako postupanje sa strankami, zla namjera, i naglasuje, kako se je to sbivalo namjerom, da se ide na ruku suparniku, prijatelju

Digitized by Google

sudbenih činovnika; ova osvada velimo sačinjava, budući podnešena vlasti, obtužbu pripisanog zločina; a pošto je ta tvrdnja, kao što ustanovljuje osuda, bila očitovana sa punom sviešću o lažnosti podvale, to se ovdje radi o lažnom okrivljenju zločinom potvore, dočim bi se o prekršaju §-a 487. k z. radilo onda, kad bi se obtuženik sa svoje strane mogao pozvati na dobru vjeru (bezazlenu namjeru), a nebi u stanju bio, da iznese dokaze o istinitosti tvoje tvrdnje.

Ovi razlozi, koji obuhvaćaju cielu zadržinu ništovne žalbe, bez potrebe da se pojedine točke obtužbe pobliže u pretres uzmu, opravdavaju odbacenje žalbe ništovne u smislu §-a 288. k. p. (§ 284. hrv. k. p.)

Riešenje glede troškova za razpravu kod kasacije oslanja se na propise §-a 390 k. p. (§ 331. hrv. k. p.)

Naprotiv ukidno sudište uvažujuć po smislu §-a 43. k. z. stvarne prilike, pronašlo je da otegotna okolnost ponovljenja nema osobite važnosti, pošto se razna kažnjiva djela obtuženikova odnose na isti predmet, te se prikazuju kao jedinstveno kažnjivo djelovanje, koje se za prvi put kao zločin podvrgava sudstvu; a da se obratno ima smatrati ublažujućom okolnosti, što osvadjeni sudbeni činovnici jednostavnom denuncijacijom nisu bili postavljeni u neugodan položaj ni putem disciplinarnim ni putem kriminalnim, čega radi kasacija, dajući veću važnost ublažujućoj okolnosti priznatoj po sudu po glasu §-a 46. sl. d) k z. obnašla uvažiti priziv proti odmjerenju kazne, primjenom prava vanrednog ublaženja u smilu §-a 54. k. z. sniziti kaznu na tri mjeseca tamnice. *Dr. V. Pappafava.*

Vojnik u djelatnoj službi spada pod vojničku sudbenost.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 17. veljače 1894. br. 222.)

Osudom kr. kotarskoga suda u Z. od 30. listopada 1893. br. 6698 kz. osudjen je G. D. radi prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva, označenog u §-u 460. k. z., a počinjenog time, što si je svoje koristi radi bez privole vlastnika N. G. prisvojio dozu za cigarete u vriednosti od 60 nč., po §-u 460. k. z. na kazan zatvora od 7 dana, koju je i ovršio.

Uslied ništovne žalbe, podignute po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, sudio je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice iza obavljene u punom vieću javne razprave, da je osudom kr. kotarskog suda u Z. od 30. listopada 1893. br. 6698 kz. kojom je G. D. proglašen krivim prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva označenog u §-u 460. k. z. i na zatvor od 7 dana osudjen, — povriedjen zakon u §-u 62. alinea 1. i 3. zakonskog članka 6 : 1889. ob obranbenoj sili i u §-u 1., 57. i 60. k. p. — pa je stoga ukinuo tu osudu i odredio, da se dotični spisi ustupiti imadu po §-u 57. k. p. nadležnom vojničkom kaznenom sudu na uredovanje.

Digitized by Google

Razlozi: Gradsko poglavarstvo u Z. prijavilo je kr. kotarskom sudu u Z., da je G. D. dne 29. listopada 1893. ukrao stražmeštru G. od 53. pješačke pukovnije kožnatu dozu za cigarete vriednu 60 nč.

Pravomoćnom osudom kr. kot. suda u Z. od 30. listopada 1893. broj 6698 kz. proglašen je G. D. krivim prekršaja kradje § 460. k. z. na štetu N. G. i osudjen na zatvor od 7 dana, koji je i ovršio.

Kako se iz dopisa zapovjedničtva c. i kr. 72 pješačke brigade u Z. od 10. siečnja t. g. broj 1996 vidi, bio je G. D. dne 29. listopada 1893. kada je spomenutu kradju počinio, vojnik u djelatnoj službi, a po §-u 62. alinea 1. i 3. zak. čl. 6: 1889. (sbornika br. 23.) spadaju vojničke osobe, koje stoje u djelatnoj službi pod vojničke kaznene i zaptne propise.

Prema tome po §-u 57. k. p. za kazneni postupak proti G. D. nije bio nadležan gradjanski nego vojnički kazneni sud, pa je s toga osuda kr. kotarskoga suda u Z. od 30. listopada 1893. broj 6698 kz. radi absolutne nenadležnosti ništetna i bez pravne krieposti i njome je povriedjen zakon u §-u 62. al. 1. i 3. zak. čl. 6: 1889. i u §-u 1., 57. i 60. k. p.

S toga valja povodom žalbe ništovne kr. državnog nadodvjetničtva uložene, na obranu zakona, po §-u 286. st. II. k. p. izreći, da je osudom kr. kotarskoga u Z. od 30. listopada 1893. broj 6698 kz. povriedjen zakon u propisih, gore navedenih, — pa s toga ukinuti tu osudu i odrediti, da se dotični spisi po §-u 57. k. p. ustupiti imadu nadležnom vojničkom kaznenom sudu na uredovanje.

C. Mjenbeno-trgovačko.

Kada je u smislu §-a 355. trgovačkog zakona neki posao fiksovne naravi, odnosno koji su uvjeti, da se rok može smatrati točno ustanovljenim (fiksiranim)?

Kr. sudbeni stol u V. kao trgovački sud sudio je u parnici E. P. po odvj. dru. R. proti M. C. E. po odvj. F. radi plateža od 444 for. i 38 nč. spp. osudom od 2. rujna 1893. broj 2056 gr.

„Tuženi M. C. E. dužan je tužitelju E. P. za na vjeru od njega uzeti med platiti ostatak od 444 for. 38 nč. zajedno sa 6% kamati od dana podignute tužbe do plateža tekućimi i nadoknaditi parbeni sudbeno na 135 for. 45 nč. obredjeni trošak u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe.

Podjedno se odlukom B. ad I. izhodjena predbilježba prava zaloga na tuženikove nekretnine opravdanom izjavljuje“.

Povodom priziva tuženika sudio je kr. banski stol osudom od 11. listopada 1893. br. 22152: „Tuženi M. C. E. dužan je tužitelju E. P. za na vjeru od njega uzeti med platiti ostatak od 444 for. 38. nč. sa

Digitized by Google

6% kamati od dana dostavljene tuženiku tužbe do plateža i naknaditi parbeni trošak od 70 for. u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe, nu samo onda, ako tužitelj E. P. položi u roku od 3 dana nakon pravomoćnosti ove osude, ili ako bude proti njoj daljnji pravni liek poprimljen, u roku od 8 dana nakon dostavljene mu vrhovne osude treće molbe sliedeću domirnu prisegu:

„Da su sve stavke u trgovačkom računu pod A—I. tužbi priloženom, iz kojih utužena tražbina rezultira, unešene točno prema stanju poslovnog odnošaja, iz kojeg potiču, te koji je predmet nazočne parnice".

Ako tužitelj u gore navedenom zakonitom roku tu domirnu prisegu ne nastupi i nepoloži, — odbija se tužitelj sa tužbenim zahtjevom, te će na suprot dužan biti tuženiku naknaditi sa 55 for. sudbeno obredjene troškove u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe".

Vrhovnom osudom od 1. ožujka 1894. br. 625 — zabacio je kr. stol sedmorice žaobu ništovnu tuženika, ter odputio njegov izvanredni previd, i to iz sliedećih razloga:

„Tuženik ne navodi na poseb one mahne, radi kojih ulaže žaobu ništovnu, pa pošto se ne opažaju takove pogrieške u postupku, radi kojih bi napadnute osude po §-u 339. g. p. bile ništetne, to se njegova žaoba ništovna po §-u 347. dotično 342. g. p. p. kao neosnovana zabaciti ima.

Izvanrednim previdom pako tuženik napada osude nižih sudova s razloga, što se ne uzima, da je posao, radi kojega se ova parba vodi, bio stalne tako zvane fiksovne naravi, i što je odsudjen, da ima tuženiku troškove parnice nadoknaditi, a proti bansko-stolnoj osudi se naposeb žali radi formulacije prisežne stavke, koju bi tužitelj domirnom prisegom potvrditi imao.

Što se tiče prve previdne žalbe, odnoseće se na narav posla izmedju tuženika i tužitelja, to stoji, da je za riešenje priepora, koji je iz toga posla medju strankami nastao, odlučna okolnost ona, (kako to i niži sudovi uzimaju), da li je medju njima ugovoren bio točno ostanovljeni rok (fix) izpunjenja u smislu § 355. trg zakona, kako to tuženik tvrdi, i da li je on radi neobdržavanoga takovoga termina od strane tužitelja mogao od ugovora odustati, kako je to učinio.

U tom pogledu pruža tuženik za svoju tvrdnju, da je od tužitelja 15 bačava meda kupio uz točno opredieljeni termin izpunjenja, dokaz tužiteljevim listom od 2. listopada 1885. pod 2—II. Tim listom javlja tužitelj tuženiku, da može kupljenih 15 bačava meda za 14 dana (binnen 14 Tagen) preuzeti.

Ova se okolnost od obadvie stranke priznaje, koje se razilaze u tumačenju znamenovanja rieči „binnen" i njom ustanovljenoga roka predaje, odnosno dobave robe.

Digitized by Google

Po sadanjem stanju stvari nije nuždno uzimati u obzir različito shvaćanje stranaka glede roka ili vremena izpunjenja, kada se samo radi o pitanju, da li je taj rok ili to vrieme bilo točno ustanovljeno (fix).

U pogledu roka ili vremena izpunjenja, i posljedica pravnih radi neizpunjenja, kako se normira §§ 327.—334. i 351—355 trg. zakona, mora se iztaknuti, da se svaki, osobito kupovni i nabavni trgovački posao, mora u stanovitom roku ili vremenu izpuniti, koji rok ili vrieme se ili ugovorom ili zakonom ustanovljuje, pak se §§ 351.— 355. ustanovljuju prava i dužnosti ugovarajućih stvana, koje nastaju radi zakašnjenja izpunitbe.

U tom pogledu se normiraju § 355. cit. zak. na poseb iznimni odnošaji ugovaratelja, ako je rok ili vrieme točno ustanovljeno bilo.

Obzirom na obične ugovorene ili zakonske rokove mora točno ustanovljeni (fiksirani) rok u ugovoru na poseb naglašen biti, jer se inače ne može uzeti, da je točno ustanovljen i da stranke na točno izpunjenje odlučnu važnost polažu, koja okolnost se ima, ako ne proizlazi iz rieči ugovora, inače dokazati.

Iz pisma tužiteljevoga pod 2—II. ne proizlazi, da je točnost izpunjenja osobito naglašena kojim posebnim izrazom, a tuženi u nadopunjenju razprave, koja je baš u tu svrhu odredjena bila, da se narav roka sa trgovačko-pravnog stanovišta ustanovi, nije za fiksovnu narav roka nikakovoga dokaza pružio.

S toga ne ima podloge, na kojoj bi bila osnovana tvrdnja tuženika, da je rok izpunjenja, kako je u pismu pod 2—II. ustanovljen u smislu §-a 355. trg. zakona fiksiran bio.

Obrazac domirne prisege, koja se banskostolnom rješitbom tužitelju u nadopunjenje dokaza s izvadkom iz njegove redovito vodjene trgovačke knjige dosudjuje, odgovara dovoljno naravi stvari s obzirom na tražbine, koje su u knjizi unešene prama postojećem poslovnom odnošaju tim više, što tuženi nije uspjeo sa dokazi, da se taj poslovni odnošaj, kako je u trgovačkoj knjizi tužitelja predstavljen, ne temelji na istini, dotično, da je utemeljen na krivom shvaćanju sklopljenoga medju njima posla.

S potonjega razloga su opravdane dolnjosudne osude i u točki, kojom se tuženi na naknadu parbenoga troška osudjuje, jer ga kao podleglu stranku u smislu §-a 573. gr. p. p. ne oprašta od dužnosti naknade parbenih troškova okolnost, što je on bludnjom krivo shvatio bio poslovni odnošaj napram tužitelju, ter se s toga u parnicu upustio.

S toga u pomankanju uvjeta § 335. g. p. p. ima se tuženikov izvanredni previd kao nedopustiv po §-u 334. g. p. p. odputiti". —*a*—

Digitized by Google

Iz upravne prakse.

Kopitnice i pristajanje plovilâ.

Pitanje o kopitnicah i o pristajanju brodova i splava spada medju najvažnija pitanja vodnog, odnosno brodarskog prava.

Pitanje ovo riešeno je — u koliko se radi ob onih stegah vlastničtva, kojim je podvržen posjednik obale, pa ob odšteti, koja vlastniku u njekih slučajevih pripada — u §-u 56. i 57. zakona od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu.[1]

Obrazloženje osnove toga zakona opetuje jednostavno sadržaj jur spomenutih §-â, pa dodaje, da je služnost, ostaviti uzduž brodovitih rieka kopitnicu, postojala već od prije, te da će ta služnost, kao i služnost pristajanja plovila i slobodne komunikacije radi plovljenja drva teretiti vlastnika i nadalje bez odštete. U razpravi sabora ob ovoj osnovi pako se nije diralo u ova pitanja, ma da je zastupnik dr. Neumann u §-u 57. restituirati dao u tiskari izgubljeno slovo „i“ u rieci „pogibelji“.

§§ 56. i 57. autonomnog zakona slažu se u ostalom podpunoma sa §-i 65., 66. i 67. zakonskog članka XXII. od god. 1885., samo da je red pojedinih točaka drugi.

S toga je probitačno, da se osvrnemo na postajanje jur navedenih paragrafa.

Osnova ugarskoga zakona o vodnom pravu razpravljala se je kod postojalog ministarstva za poljodjelstvo, obrt i trgovinu u enketi u godini 1883. Temeljem razprave služila je u ministarstvu sastavljena osnova, od

---

[1] §§ 56. i 57. zakona od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu, tičući se kopitnicah i pristaništa, glase kako sliedi:

§ 56. Posjednik obale dužan je bez odštete:

1) ostaviti duž brodivih i splavnih rieka za ljude i marvu kopitnicu širine, statualno ustanovljene;
2) dozvoliti, da brodovi i splavi pristaju na mjestih, što ih je oblast opredielila;
3) onim, koji su ovlašteni plaviti drva i njihovim radnikom, ako to neobhodno treba za prevažanje — dozvoliti slobodnu komunikaciju na poljih, ležećih neposredno na obali;
4) dozvoliti, da se obale obadju s obzira vodnoga redarstva;
5) dozvoliti, da se gradjevine za obranu od vode, za reguliranje i porabu vode (§ 41.), što ih je oblast dozvolila ili odredila, izvedu u koritu odnosno u korito ugrade i u obale učvrste, pa da se bez odštete upotrebljuje materijal, dobiveni radnjami oko reguliranja i uredjenja korita, što ih valja izvesti u javnu interesu. Naprave ovako ugradjene svojinom su dotičnoga gradjevnoga podhvatnika.

§ 57. Ima li pogibelji, slobodno je svagdje pristati brodovi i splavi, izkrcati jih, te izvući na obalu, al tad je posjednik obale vlastan, potražiti odštetu štete, koja mu je nanešena.

Isto tako ide vlastnika odšteta za služnost za ona njegova zemljišta, na koja treba bud s kojega razloga preložiti ili izvesti kopitnice.

Digitized by Google

koje su se pojedina poglavja u enketi dodielila pojedinim referentom. Strukovna mnienja referenta razpravila su se u plenumu kroz 32 sjednice. Na temelju sjedničkih zapisnika sastavila se je kod ministarstva druga osnova, koja se je u enketi razpravila kroz drugih 9 sjednica, pa je tek onda uzsliedio sastavak definitivne osnove.

Referent za pitanja ob izvlastbi i služnostih bijaše kasniji hrvatski narodni zastupnik dr. Dragutin Herić.

Prvobitna osnova §-a o kopitnicah i pristajanju glasila je kako sliedi:

„Posjednici obale dužni su: ostaviti duž splavnih i brodivih rieka baz ikakve odštete kopitnicu za pješake ili marvu po modalitetih i mjeri oblastno opredieljenih, gdje pako širina kopitnice po još valjanih štatutih i običajih ustanovljena nije, računa se ona sa 8 metara; isto tako dozvoliti, da brodovi i splavi i nadalje pristaju te se učvršćuju na mjestih, što ih je oblast opredielila, ako za to do sada pristojbu pobirali nisu; ako je to potrebno, svagdje dozvoliti izkrcivanje plovilah, u kojem ipak slučaju vlastni su potražiti primjerenu odštetu štete, koja jim je nanešena".

Na temelju enketnih razprava sastavljeni tekst pako glasio je, kako sliedi.

§. „Posjednik obale dužan je bez odštete:

1) ostaviti duž splavnih i brodovitih rieka za teglenje, ljude i marvu put u širini statualno ustanovljenoj;
2) dozvoliti, da brodovi i splavi pristaju na mjestih, što ih je oblast opredielila.

Ima li pogibelji, slobodno je svagdje pristati s brodovi i sa splavi, izkrcati jih, te jih izvući na obalu; al je tad posjednik obale vlastan potražiti primjerenu odštetu.

§. Ako je nuždno, da se kopitnica dalje unutra preloži ili premjesti, dužan je posjednik obale to bez odštete trpiti. U takovom slučaju ne može se posjednik na izvedenje kopitnice pridržati; kod izvedenja novog puta odstranjeno drveće, bilje i ostalo gradivo pako pripadaju njemu.

Odšteta ide posjednika obale:

1) ako duž novog puta kakove sgrade porušiti uztreba, za ove sgrade;
2) ako je novi put nuždnim postao radi umjetnog premještenja korita, za cielu površinu puta.

§. Ako se koja voda tekuća brodivom ili splavnom načini: ima se posjedniku obale naknaditi šteta prouzrokovana oživotvorenjem kopitničke služnosti".

I prema ovomu teksu nebi išla u načelu za služnost kopitnice nikakova odšteta.

Zaista postojala je u zemljah krune ugarske služnost kopitnice bez odštete od vajkada, pa pod gospodstvom hrvatsko-ugarskoga privatnoga prava protezalo se je to ne samo na površiuu potrebitu za prvobitnu ko-

Digitized by Google

pitnicu, nego i na one površine, koje su se morale okupirati, kad je voda rušila prvobitnu kopitnicu. Tako je bilo u Ugarskoj sve dok je u kriepost stupio zak. članak XXII: 1885.

U Hrvatskoj i Slavoniji nasuprot izvlastile su se u raznih slučajevih površine potrebite za nove ili radi rušenja obale preložene kopitnice, ili se je za novu služnost odšteta davala, od kada u ovih kraljevinah austrijanski obći gradjanski zakonik valja.

Na ovu okolnost morao se je u obzir uzeti već iz razloga, jer se je kanilo ustanove glede kopitnicah u interesu brodarstva i u Hrvatskoj i Slavoniji provesti, što je i faktično učinjeno, makar i nije u zak. članku članku XXIII: 1885. izrično kazano, da se ove ustanove zajedničkog zakona za Hrvatsku i Slavoniju protežu. To se je pod ustanovu §-a 194. toga zakonskoga članka subsumiralo, glasom kojeg u ovih kraljevinah i i one odredbe zajedničkog zakona valjaju, koje se tiču uredjenja voda na brodivih riekah. Sličnu ustanovu sadržaje § 184. zakona od 31. prosinca o vodnom pravu.

Ali ni u samoj Ugarskoj nije se moglo više ostati kod staroga. Nije se moglo više dozvoliti statuiranje novih kopitničkih služnosti bez odštete.

Tereti za promicanje brodarstva spadaju na samu državu, te od posjednika obale ne smije se zahtjevati, da trpi štetu radi brodarstva, koje njemu valjda niti ne nosi koristi.

I zbilja je samo ugarsko ministarsko vieće odustalo od načela bezodštetne služnosti kopitnice te u zakonsku osnovu uvrstiti dalo sadašnji § 67., komu odgovara druga alineja §-a 57. zakona od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu, da naime vlastnika ide odšteta za služnost za ona njegova zemljišta, na koje treba bud s kojega razloga preložiti ili izvesti kopitnicu.

Uvažujuć sve, što je do sada rečeno, neće biti težko shvatiti smisao riečih u točki 1. §-a 56. zakona od 31. prosinca 1891. „ostaviti kopitnicu". Posjednik obale ne može za daljnje izvršivanje već postojeće služnosti kopitnice niti u buduće zahtievati kakovu odštetu. Teret služnosti medjutim ne može biti ni u buduće teretniji, nego je bio prije no što je u kriepost stupio zakon od 31. prosinca 1891. Ako dakle stara kopitnica odgovara širini propisanoj sa 4 hvata prama §-u 25. privremenoga brodarstvenoga reda za rieke, kanale i jezera, izdanog po kr. namjestničkom vieću dne 31. srpnja 1869. broj 6888, ne može se posjednik obale sada prisiliti na to, da kopitnicu razširi na 10 metara, makar da je sada ova veća širina po nadležnom faktoru ustanovljena.

Ako se pako radi rušenja obale koja postojeća kopitnica preložiti imade, ili ako je potrebno izvedenje kopitnice na mjestu, na kojem dosele kopitnice još nebijaše, ide vlastnika isto tako odšteta za ovu novu služnost.

Digitized by Google

Drugi je slučaj, ako se ne radi ob izvedenju stalne kopitnice na potezu rieka, gdje takove još ne ima, nego ob iznimnom teglenju u interesu izvedenja ili uzdržavanja koje vodogradjevine. U tom slučaju mjerodavan je § 60. zakona od 31. prosinca 1891. o vodnom pravu, prema kojemu §-u „dužni su vlastnici obalah, i to uz primjerenu odštetu, ako li neima prava, na bezplatnu dozvolu, dozvoliti, da se obalami prolazi te gradja dovaža, odvaža“ itd.

Važna je i ustanova točke 2. §-a 56. zakona od 31. prosinca 1891. prema kojoj je posjednik obale dužan, bez svake odštete dozvoti, da brodovi i splavi pristaju na mjesta, što ih je oblast opredielila.

I vlastelini i obćine haračili su njegda brodarstvo sa takozvanom kazukovinom. Prvobitno pobirala se takova pristojba po svoj prilici za kazuke, što ih je vlastnik ubijao u prilog brodarstvu; ali malo po malo nastalo je iz toga regalno pravo te se je pobirala pristojba za samo usidrenje, pristajanje brodova.

Istinabog odredio je već zak. čl. XVII: 1751., kako sliedi: „ut in omnibus Regni fluminibus ab ascendentibus sive descendentibus navibus ratibusque ... omnis sufferatur exactio“. Ali ova se odredba žalibože nije strogo provadjala. Današnji zakon precizira dužnosti posjednika obale, koj je dužan pristajanje bez odštete dozvoliti, ako je mjesto pristaništem opredieljeno, svakako pako u slučaju pogibelji.

Na temelju zak. članka XXIII: 1885. izdalo je postojalo kr. ug. ministarstvo za javne radnje i komunikacije dne 31. prosinca 1885. pod brojem 39507 nomativnu naredbu, kojom širinu kopitnice za Dunav i za brodive poteze Tise, Drave, Save, Köröša, Maroša i Kupe sa 10 metara ustanovljuje, koja naredba sadržaje potanke odredbe glede kopitnica i pristaništa.

Glede pristaništa odredjuje ta naredba, da se u svrhu slobodnog pristajanja prikladna obala opredieliti te znakovi označiti ima, i to — ako je ikako moguće — na obali, sačinjavajućoj vlastničtvo dotične obćine. Ta naredba ministarstva sadržaje nadalje odredbe glede pristojbah, koje se pobirati mogu, ako su na slobodnom pristaništu, u svrhu udobnije i sigurnije provedbe izkrcanja izvedene koje uredbe, kao na primjer paranci, vage, kamenite obale, ili ako su izvedene inovrstne gradnje skladištah itd. ili ako se obavljaju poslužbe. Takove pristojbe mogu se pobirati samo u slučaju, gdje se ove uredbe rabe ili poslužbe upotrebljuju, i to prema pristojbeniku potvrdjenom po ministru (u Hrvatskoj i Slavoniji dakako sporazumno sa banom).

Da se ne samo za samo pristajanje nego i u svrhu iztovarenja i utovarenja robe, pa ukrcanja i izkrcanja osoba prikladna mjesta opredieliti imadu, očevidno je, ako se točka 2. §-a 56. hrv. zakona sa prvom alinejom §-a 57. sravni. Jer ako stoji, da je slobodno u pogibelji svagdje ne samo pristati s brodovi, nego i izkrcati ih te ih izvući na obalu, to valja i stalna

Digitized by Google

mjesta opredieliti ne samo za pristajanje, nego i za izkrcivanje brodova itd. Dapače imat će se občina pobrinuti i za privremeno smještenje iztovarene ili utovariti se imajuće robe, te za slobodan put kojim pristanište, i stovarište pristupno bude. Glede Dunava je u ostalom opredieljenje takovih stovarišta internacijonalna dužnost. Dunavski ugovor od godine 1857. kaže:

„Dans chaque territoire le gouvernement désigne les ports et les lieux où il est permis aux bâtiments de charger ou de décharger".

Druga stvar nego pristajanje je stajanje plovila na vodi, ako je brod sidro bacio u korito ili se je privezao ka kolcu privremeno u strmini obale učvršćenom. Posjednik obale mora to dakako bez odštete trpiti, barem ova služnost nije izrično u zakonu ustanovljena. Imamo za to i analogiju sa točkom 5. §-a 56. zakona od 31. prosinca 1891., pa konkluziju ab majori ad minus. Ako je naime posjednik obale dužan bez odštete dozvoliti, da se gradjevine za porabu vode u korito ugrade i u obalu učvrste, dužan je trpiti i bacanje sidra i učvršćenje kolca.

U ostalom primjećujemo, da je zakon od 31. prosinca 1891. ustanovio služnosti glede obale i korita, u koliko to interes samih predmeta vodnog prava (toč. 4. i 5. §-a 56.), interes brodarstva (toč. 1. i 2. §-a 56. i 57.) te interes šumarstva (toč. 3. §-a 56.) zahtjeva, dočim u interesu ribarstva nuždne služnosti manjkaju. ***Hektor Catinelli-Obradich.***

SVAŠTICE.

Zemljištne zajednice.

(Svršetak.)

Temeljnim zakonom krajiškim nije se dakle ni htjelo ni moglo dirati u prava krajiških stanovnika na njihove „občinske" pašnjake, koje su, kako je nedvojbeno, od uvjek uživali krajišnici, u savez krajiški primljeni, na krajiškom zemljištu naseljeni.

Tada je vierno čuvana pravna predmnieva, da je vrhovni vlastnik svega kolikoga posjeda, posebnoga i skupnoga, vladar, koj je opet po naravi stvari od nabave „krajiških" zemljišta svakoga izključivao, koj napram vrhovnom vlastniku nije stupio u savez krajiški, preuzev na se sve terete i obveze toga saveza, ter se skupa sa svojom obitelji na krajiškom zemljištu o k u ć i o („sich h ä u s l i c h dort niederzullassen im Begriffe steht". § 2. temeljnog zakona od god. 1807.)

Naseljenje i s naseljenjem spojeno pravo na uživanje odnosnih občinskih zemljišta po naravi stvari nije visilo o jednostavnom občinarstvu, ili ob odredbi upravne kakove oblasti, već je ono bilo izljev vrhovnoga vlastničkoga prava po shvaćanju feudalnom. U tom načelu ne luče se

Digitized by Google

bitno odnošaji u krajini i provincijalu, samo što je u krajini bio jedan jedini vlastelin.

Nije težko odatle razabrati, kako mora da bude po zdravom shvaćanju stvari različit krug onih krajiških ovlaštenika, kojim je pripadalo pravo na obćinske pašnjake, od kruga stanovnikah, živući u području obćinah negdašnje krajine, odkad je podpuna sloboda promjene stanovanja zavladala.

Nastat je moglo za vladu samo pitanje, kako da se sad navrate odnošaji u pravi tečaj. Žalibože tu nije ni pomisliti na to, da bi se dalo na temelju ustanovljenja prvobitno ovlaštenoga zemljištnoga krajiškoga posjeda doći do onako pravedna razmjerja, kako nam ga je za bivše urbarsko područje moguće pronaći po točnih podatcih, što su nam sačuvani u spisih o razterećenju zemljištah i segregacionalnih operatih.

Neće zato preostat drugo, nego da sē za prvo uredjenje prihvati faktično stanje u vrieme, kad zakon stupi u kriepost, kao najshodnije izhodište za budućnost, a da ona bude stalna, da se stvore ovlašteni posjedi ter u tu svrhu izreče spoj sa posjedom nastanjene kuće.

Nije se pače moglo u tom pravcu ni izbjeći nuždnim obćenitim prelaznim ustanovam. S toga se u §-u 91. zaštićuju upravne, školske ili crkvene obćine od svake naprasne, jednostrane preinake odredaba, kojimi im je do sada pravovaljanim načinom osiguran stanoviti prihod od nekretnina zemljištnih zajednica, a u §-u 92. pridržaje svim onim, koji su za vrieme prvoga uredjenja (razgodbe) u neprepornom faktičnom uživanju skupnih užitaka bud kakove vrsti, i nadalje za njihovu osobu izvršivanje tih prava.

Ustanoviv u §-ih 10—14. neka načela, po kojih se obstanak i razmjerje užitnih prava ima prosuditi, odredjuje osnova zatim u §-u 15. i 16., da se svagdje, gdje je spojeno pravo sa zemljištem, ima spoj taj jasno u gruntovnici unieti.

Vlada drži, da je pravna uredba spoja ovlaštenoga stanovitoga zemljišta s uživanjem u zemljištnoj zajednici najprobitačnija po sačuvanje seljačkoga posjeda. Osnova s toga nastoji svagdje, gdje je god to moguće, ustaliti postojeći taj spoj.

S toga je u §-u 17. uvrštena načelna ustanova, kojom se u pravilu osigurava i za budućnost nerazdruživost ovlaštenoga zemljišta od „obćine“. Nu s druge strane valjalo je pomišljat i na to, da se zajednici moraju dati na ruku sredstva, da po mogućnosti odvrati provalu tudjih, njoj nepoćudnih živalja. Sve su te zajednice više ili manje zadruge ratara. Po sadašnjem stanju zakonodavstva ne može ih nijedan zakon sasvim obezbiediti od tudje primjese, ali predaleko bi se išlo, kad se nebi ništa učinilo, jer nije moguće svega učiniti.

Digitized by Google

Da se sačuva, što se sačuvati može, udarila je s toga osnova tim putem, da je u §-u 18. i 19. dozvolila svim zajednicam uvesti „statutovinu“, a plemićkim općinam gdje je zahtjev stališke pripadnosti u stalnu neprekinutu običaju, ostavila ovu iznimnu uredbu.

Dalje ne može se poći, stežuć individualnu slobodu. Valjalo je dapače u §-u 20. izključiti u takovih slučajevih podpuni gubitak samoga prava.

S druge strane mislila je vlada ipak nakon pomna promatranja svih odlučnih okolnostih, da mora u §-u 21. izreći mogućnost prenosa ovlašteničtva s jedne nekretnine na drugu uz stege, u zakonu jasno izražene.

Vladu je na to skonuo poglavito prevažan obzir, da je već odavna mogućnost takova prenosa bila priznavana i gdje gdje došla u običaj. Kako se samo radi o tom, da jedna nekretnina stupi na mjesto druge uz istoga ovlaštenika, nema ekonomskopa razloga proti takovoj preinaci.

U savezu s tim radja se ipak općenitije važno pitanje o samostalnu odsvoju ovlašteničtva. I tu se vlada obzirom na postojeće odnošaje riešila, da donekle potrebi slobodnijega prometa dodje u §-u 22. u susret.

Ali osnovom privezana je mogućnost takova, svakako po ekonomski obstanak ovlaštenika pogubna odsvoja, uz važan uvjet, da bude ovisna o statutarnom uredjenju prava „priekupa“ na korist zemljišne zajednice i suovlaštenika. Punim pravom počela je pravna znanost u novije doba sve to veću pažnju posvećivat „retraktu“, koj je naročito kod hrvatskoga naroda, kraj prvobitnoga plemenskoga ustrojstva, sve do najnovijega doba kao običajno pravo odlučno i blagoslovno djelovao, pripomažuć starosjediocem nekih predjela, da si spase „djedine“ i „općine“ od prelaza u tudje ruke.

Koliko god je težko zakonom uvesti „priekup“ kod prodaje nekretnina individualnomu vlastniku pripadajućih, ovdje se po mnienju vlade može i mora učiniti prvi pokušaj, hoće li pravni taj institut pokazati još dovoljne životne snage barem u tjesnijem okviru, gdje se je smjeti nadati povoljnu uspjehu.

Radi se bo o strogo omedjašenom krugu interesenata, a uza to tiče se priekup prava, koje je tako tjesno spojeno ako ne sa stanovitim posjedom, a to barem s probitci suovlaštenika, da se jedva može govoriti o neopravdanoj stegi slobodnoga prometa, kad se dozvoljava uzpostava te institucije, naravno samo prema statutarnoj odrebi pojedinih zajednica.

U savezu s tim izključuje se u §-u 23. posebna ovrha na ovlašteničtvo.

Urediv u §-ih 24.—39. neka bitna načela gospodarstva sa zemljištnimi zajednicami, ustvojstvo i djelokrug njihovih predstavničtva, riešava osnova u §-ih 40.—43. pitanje o dielivosti zemljišta na temelju statutarne samoodluke zemljištnih zajednica. Vlada naime polazi sa stanovišta, načelno gore obrazložena, da je svim vrstim zemljištnih zajednica, i onim kod kojih bi se moglo govoriti o nekom kondominiju sui generis, primješano

Digitized by Google

toliko javno-pravna elementa, koliko je nuždno, da se uzmogne ovlast diobe nekretninah, kao god i svaki ini odsvoj imovine učinit ovisnim o posebnih uvjetih, zakonotvornoj uredbi i promjeni podvrženih.

Sve te zajedniće, smatrale se one ovako ili onako, nose na sebi biljeg, da postoje „pro indiviso“, to jest da ne visi o volji pojedinca, da li će doći do kakova diela, već o javno-pravnih uredbah, koje se ravnaju po ekonomskih obzirih i narodno-gospodarstvenoj koristi ciele zemlje i pojedinih zajednica. Zakonodavstvo nije ni malo sumnjalo, da može podvrći pravostaji i zapriečivati diobe istih občinskih pašnjaka urbarskih občina, premda § 3. ces. patenta od 27. svibnja 1857. te nekretnine označuje jednostavno kao „podpunu svojinu bivših podložnika“.

Vlada u samoj stvari pako scieni, da je dieljenje „občinskih“ zemljišta (šume su načelno odatle izuzete) poželjno jedino ondje, gdje su gospodarstveni odnošaji veliku većinu ovlaštenika doveli do osvedočenja o pretežitoj koristi takove diobe. Osim toga misli vlada, da je prije svega nuždno osigurat zajednicu od naprasnoga prelaza od zajedničkoga na individualno gospodarstvo. S toga je u §-u 40. došla ustanova, kojom će se svaka zajednica moći, ako to bude držala koristnim, obraniti od težnje pojedinaca, da povećaju svoj posebni posjed.

U onih slučajevih, gdje se zajednica ne posluži pravom tim, zahtjeva se ipak u osnovi (§ 42.) kvalificirana većina.

Vlada si je i u tom pitanju ostala dosliedna. Prigodom razprave o privremenom zakonu od 7. veljače 1892. razloženo je njezino stanovište, da nije umjestno olakšavanjem diobe takovih zajedničkih posjeda pospješiti prelaz od skupnoga na individualno gospodarstvo.

Ostali §§ poglavlja I. neće trebati obširnijega obrazloženja. Iz prava nadzornoga, državi pripadajućega, izviru ustanove §§ 45.—49.

Vlada je u ostalom županijskim upravnim odborom, kao organom autonomnim, namienila viši nadzor u svrhu, da od strogo činovničkoga upravnoga aparata, i onako preobterećena, skine makar jedan dio težke odgovornosti. Ako je pako zajednica u podpunom neizliečivom zazsulu, tad se i upravni odbor više ne prikazuje shodnim organom za uzpostavu reda. U tom slučaju § 48. upućuje na „razgodbu“, o kojoj govore dalnje ustanove osnove.

Držeć se pri razredbi sadržine zakonske sisteme, prihvaćene u zakonu od 26. svibnja 1891. o kamasacji zemljišta, prelazi osnova na odsjek II. ter ustanovljuje oblasti, koje će sa zakonom zemljištnih zajednica rukovati.

Pri tom bilo je jasnijega pregleda radi umjestno, da se prema obilježju zadatka oblastih luče dva podrazdjela.

Nadzor i prvo uredjenje zemljištnih zajednica upućuje osnova pred upravne oblasti I. molbe. Iznimku je valjalo učinit samo u toliko, što se

Digitized by Google

poslovi te ruke glede zajednicah, vlastnicah šuma, povjeruju onim upravnim oblastim, kojim pripada nadzor nad šumami.

Samo tako dalo se je izbjeći nepriličnom dieljenju nadzorne ovlasti, pošto će biti šumskih posjeda, spadajućih zemljištnim zajednicam, nad kojimi upravnim oblastim prve molbe neće pripadat pravo nadzora (vidi § 8. osnove zakona, kojim se uredjuje stručna uprava u šumsko gospodarenje u šumah, stojećih pod javnim nadzorom).

Nadzornoj oblasti označen je u §§ 52. i 53. djelokrug i u pogledu preporah o izvršivanju ovlašteničtvah kao i o samom ovlašteničtvu.

Nu obzirom na pravna pitanja, koja tu nastati mogu, otvoren je strankam izrično put redovite pravde po članku 11. zakona od 28. veljače 1874. o sudačkoj vlasti.

Opravdana je nada, da će u najvećem dielu slučajeva upravnim (nadzornim) oblastim poći za rukom, da izravnaju oprieke, ter sporazumno sa zajedničari provedu prvo uredjenje. Odnošaji su bo teoretično za pravnika zapleteniji, nego li se oni zrcale u pravnom osjećaju našega seoskoga puka, ter će češće nego možda mislimo, i u najzakučastijih slučajevih doći do uporabe §-a 13. osnove. Svakako ipak kraj velika broja tih zajednica, bit će ih dosta, gdje će, kako veli § 66. osnove, bit tako zamršeni odnošaji, da se bez „razgodbe“ ne mogu urediti. U takovoj smutnji, gdje o sporazumku govora ne ima, gdje se ne radi samo o riešenju pojedinih prigovora pojodinih stranaka, gdje se diže prigovor, da zajednica ne postoji, gdje dakle u obće dolazi do potrebe, da se provedu izvidi na licu mjesta: u svih tih zgodah scienila je vlada, da mora potražit za osiguranje točne provedbe organe, različne od upravnih (nadzornih) oblastih.

Takovu obsežnijemu postupku oko uredjenja, za razliku od dobrovoljnoga, da je osnova uobičajeni naziv „razgodba“, a razgodbu tu povjerava, kako je na dlanu ležalo, povjerenstvom, postavljenim po II. odsjeku zakona od 26. svibnja 1891. o kamasaciji za provadjanje kamasacija.

Povjerenstva ta po sastavu svojem mješovita i upravna i sudbena odgovarat će posvema svrsi.

Tim se povjerenstvom s podpunim pouzdanjem može povjeriti i provadjanje dioba, u koliko su po zakonu dopustive.

Uredjujuć u III. poglavju postupak imala je vlada na umu, da već u zakonu najbitnijimi ustanovami barem glavna načela utvrdi, po kojih će se u buduće imati sastaviti provedbeni naputak. Da ne bude toga obzira, naročito da se ne bude htjelo osvetlit po mogućnosti već samim zakonom sva poglavita stadija njegove provedbe, moglo bi se bilo možebit znamenito skratiti ovo poglavje osnove.

Bitno u tomu poglavlju jest, što se prihvaća za razgodbu i diobu, uz neke nove podrobnosti, kratki postupak, uveden zakonom od 26. svibnja

Digitized by Google

1891. o kamasaciji. Samo u jednoj točki odstupa osnova načelno od zakona o kamasaciji.

Ondje se u §-u 24. izključuje uporaba §-a 11. zakona od 28. veljače 1874. o sudačkoj vlasti glede rješitbah kamasacijonih povjerenstva. U ovoj osnovi pako morala je vlada obazriet se i na to, da će se tečajem provedbe razgodba poroditi u mnogih slučajevih pravna pitanja velikoga zamašaja i načelne važnosti. Vlada se podpuno uzda u kamasacijona povjerenstva — nu postupak je tako brz, neformalan, da nije odklonjena svaka mogućnost pogrešna pravoroka. Da se toj pogibelji doskoči, uvrštena je u §-u 80. ustanova, da će stranka, koja drži, da joj je učinjeno krivo rješitbom o medjah skupnoga zemljišta ter ob obstojnosti ili obsegu ovlašteničkoga prava, moći se poslužiti pravom čl. 11. zakona od 28. veljače 1874. o sudačkoj vlasti.

O prelaznih ustanova bilo je već gore spomena.

Konačni §§ osnove sadržavaju, osim obične provedbene ovlasti ter ustanove o prestanku prijašnjih zakona, iznimni propis, da se zakon na zametnute diobe občinskih pašnjaka neće protezati, kao i ustanovu o globah, glede kojih se odredjuje, da teku u zakladu za promicanje gospodarskih svrha.

O roku, kad zakon ima stupit u kriepost, sadržaje osnova ustanovu, da ima biti odredjen po banu. Vladu pak upućuje § 93., da ima izradit potrebite provedbene naputke.

Obe ustanove stoje u savezu. Vlada si je sviestna, da zakonom samim bez valjanih propisa o provedbi, neće bit odstranjeni nedostatci sadašnjega stanja zemljištnih zajednica. Tomu se hoće točnih predradnja, koje vlada kani pospješiti, nu koje se ne smiju prenagliti.

Istom nakon završetka tih radnja, moći će vlada pozvati oblasti, da pristupe poslu, ter valjano podučene, započmu uredjivat zemljištne zajednice.

Pri tom će vlada imati svedjer na umu, da je za pojedine vrsti zemljištnih zajednica poželjna jednoličnost „pravilnikah“, uz zgodnu priudesbu prema odnošajem raznih prediela naše zemlje. S toga će se u provedbenom naputku svakako morati predložiti zemljištnim zajednicam obrazci tih pravilnika raznim mjestnim odnošajem primjereni, u kojih će biti sadržane variante ustanova s obziron na dopustive želje i zaključke zajedničara, stojeće u skladu s načelnimi propisi samoga zakona. Mnogo posla preostaje dakle još nakon prihvata ove osnove. Nije pače izključena mogućnost, da će se kod prvoga uredjenja pojaviti odnošaja, koji su sad izmakli našem vidiku, pa da će biti potrebno, da se kojoj nuždi, naknadno opaženoj, doskoči popunom zakona. Dulje se ipak razmišljati ne smije, mora se već jednom udariti temelj uredjenju vlastničkih i ekonomskih odnošaja, po zemlju toli važnih. Vlada se uzdaje, da će uvjerenje o toj priekoj potrebi s njome dieliti svi prosvjetljeni umovi naroda, ter da joj

Digitized by Google

s toga kod provedbe zakona neće uzmanjkati ni podpora svekolike inteligencije. Ova će se sigurno odazvati domoljubnoj dužnosti svojoj, da i poukom blagoslovno djeluje na jezgru našega naroda, na valjani, ali u mnogih predjelih još neuki naš seoski puk, kojemu je u prvom redu namienjen ovaj zakon.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Upravno sudovanje, od dra. Huge *Štefanića*. Kako na drugom mjestu našeg lista saobćujemo, zaključio je upravni odbor pravničkoga družtva u svojoj posljednjoj odborskoj sjednici, da u svojoj nakladi izda i medju svoje članove bezplatno razdieli razpravu darovitog i marljivog mladog pravnika dra. Štefanića o upravnoj sudbenosti, koja se već nalazi u tisku, ter će za koji mjesec biti dotiskana i medju članove razdieljena. Uvjereni smo, da će članovi pravničkog družtva s veseljem pozdraviti ovaj zaključak odborov, jer će se iz ove razprave, koja će obsizati kojih 8 tiskanih araka, najlaglje orientirati moći o pitanju, koje će bez dvojbe u skoroj budućnosti i u Hrvatskoj postati aktuelnim tim više, što se u Ugarskoj radi na tom, da se ustroje upravna sudišta, dočim u Cislitavi upravno sudište već davno postoji.

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga CXVI. Filologičko-historički i filozofičko-juridički razredi XXIX. 1893 8°. 229. Na prvom mjestu priobćena je razprava dra. Petra Matkovića: Putovanja po Balkanskom poluotoku XVI. vieka. XIII. Putopisi Stj. Gerlacha i Sal. Schweigera, ili opisi putovanja carskih poslanstva u Carigrad, naime Davida Ugnanda od god. 1573. do 1578. i Joach. Sinzendorfa od godine 1577. Zatim je uvrštena razprava profesora Vatroslava Rožića: Kajkavski dijalekat u Prigorju (nastavak). Na koncu je priobćena zadnja historijska razprava pok. dra. Franje Račkoga: Nutarnje stanje Hrvatske prije XII. stoljeća. VI. 2. Umjetnost i umjetni obrt.

Kurze Besprechung des russischen Gesetzes vom 12. Juni 1890. über die örtlichen Repräsentativ — Körperschaften der Provinzen und Distrikte. (Zemskia outchrejdenija), von dr. Vladimir Pappafava. Innsbruck (Wagnerische Universitäts-Buchhandlung) 1894. 8°. 15.

Kako se vidi iz samog naslova razpravlja u ovoj monografiji neumorni naš suradnik o zakonu od 12. lipnja 1890., kojim je revidiran zakon od 1. siečnja 1864. o pokrajinskih i kotarskih tjelesih, za koji veli g. pisac, da je jedno od najzaslužnijih i najvažnijih djela cara Aleksandra II. Svraćamo pažnju naših čitatelja na ovu monografiju.

Slovenski pravnik (uredjuje ga dr. Makso Pirc, a izdaje družtvo „Pravnik“) svezak 3. za mjesec ožujak 1894. sadržaje: O suponi in spregi po novem obć. imovinskem zakoniku za kneževino Črnogoro. — O jezikovnem vprašanju v načrtu novega civilnega postopka, od dra. Supana. — Kako se moreju napraviti, kolikor se dá, pravične kazenske razsodbe, od dra. Frana Oblaka. — Broj 4. za mjesec travanj 1894. sadržaje konac razprave: O suponi in spregi po novem obć. imovinskem zakoniku za kneževino Črnogoro, i nastavak razprave: Kako se moraju napraviti,

Digitized by Google

kolikor se dá, pravične kazenske razsodbe. — U oba broja nalazimo osim toga praktične slučajeve iz pravosudne prakse i iz upravne prakse, za tim književna poročila, razne vesti i pregled pravosodstva. Kako smo naveli, uredio je ova dva broja dr. Makso Pirc, jer se je koredaktor „Slovenskoga pravnika“ za njekoliko mjeseci preselio iz Ljubljane u Trst.

VIESTNIK.

(Upravni odbor „pravničkoga družtva“) držao je dne 3. travnja t. g. redovitu mjesečnu sjednicu, u kojoj je predsjednik priobćio, da su se izjavila pripravnimi na VIII. medjunarodnom kongresu za higijenu i demografiju, koji će se pod protektoratom Njegovoga c. i kr. apoštolskoga Veličanstva obdržavati u Budimpešti od 1. do 9. rujna t. g., zastupati pravničko družtvo presvj. gg. Otto Spitzer kr. državni nadodvjetnik i dr. Aleksander pl. Rakodczay, predsjednik kr. sudbenog stola u Zagrebu, što je odbor za zahvalnoću primio na znanje i zaključio, da im se izdadu vjerodajnice, ter da se saobći predsjedničtvu kongresa koje je posebnim dopisom pozvalo pravničko družtvo na sudjelovanje, i umolilo, da mu se čim prije saobće učestnici, da će navedena gospoda naše družtvo na kongresu zastupati.

Na predlog dra. Pliverića zaključeno je, da se na družtvene troškove izda i medju članove bezplatno razdieli monografija dra. Huge *Štefanića* „Upravno sudovanje“, koja će obsizati kojih 8 tiskanih araka u formatu i slovi „Mjesečnika“.

Za tim je primljen novim članom pravničkoga družtva Milan *Demetrović*, perovodja kr. zemaljske vlade višeg razreda i predstojnik prevodne pisarne. Nakon toga izvjestio je blagajnik, da su sve družtvene krunske obveznice u iznosu od 10.100 kruna vinkulirane u jednu od 16. siečnja 1894. broj 2556 s time, da kupone unovčuje blagajnik, čije se ime ima saobćiti kr. glavnoj državnoj blagajni. Konačno je primljeno izvješće blagajnika o stanju blagajne.

Imenovanja. Imenovani su: kr. financijalni perovodja Emil *Buljan* i kr. kotarskoj oblasti na službovanje dodieljeni računarski asistent dr. Dominik *Miletić* kr. kotarskimi pristavi extra statum, i to prvi kod kr. kotarske oblasti u Novoj Gradiški, a potonji kod kr. kot. oblasti u Novskoj, svršeni pravnici Franjo pl. *Knezoci*, Mijo *Delak* i Josip *Stiplošek* perovodnimi vježbenici u obsegu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, Mirko *Reichwein* sudbeni pristav II. razreda kod kotarskoga suda u Otočcu zamjenikom kr. državnog odvjetnika II. razreda u X. nadnevnom razredu ter je dodieljen na službovanje ka kr. drž. odvjetničtvu u Petrinji, Stjepan *Burazović*, prislušnik kod sudbenoga stola u Petrinji sudbenim pristavom II. razreda extra statum za kot. sud u Staroj Pazovi.

(U Bosni i Hercegovini.) Imenovani su: dr. Ljudevit *Zsilinszki* kod kralj. ug. vrhovne gradske kapetanije u Budimpešti privr. političkim pristavom II. razreda kod kot. ureda u Sarajevu, privr. sudski pristav veće pristojbe kod kotarskog ureda u Ljubuškom Wenzel *Podhurski* definitivnim činovnikom uprave Bosne i Hercegovine, odvjet. perovodja u Storozynetzu Natan *Schattner* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Banjaluci, političkom pristavu I. razreda u dodieljenju kod kot. ureda u Foči Josipu *Tabouré-u* povjerena je uprava kot. izpostavom u Orašju i političkom pristavu I. razr. kod okružne oblasti u Sarajevu Mirku *Navratilu* uprava kotarskom izpostavom u Kreševu, a naimenovan je privr. auskultant kod okr. suda u Sarajevu Alfred *Koszler*

Digitized by Google

priv. perovodnim vježbenikom ter je dodieljen za sad okr. oblasti u Sarajevu, odvjet. perovodja u Pragu Ljudevit *Podrahy* privr. auskultantom kod okr. suda u Bihaču, financijalni podnadzornici Kazimir *Zukowski* i Alfred *Abheiter*, za tim pristav poreznog nadzorničtva Viktor *Schneck* financijalnimi perovodjami, pristavi financijalnog nadzorničtva Karlo pl. *Gumberz* i dr. Julio *Prager* financijalnimi podnadzornici u IX. dnevnom razredu, privremeni financijalni perovodni vježbenici, Virgil *Homiuka* i Aleksander *Lukinac* privremeni pristavi financijalnoga nadzorničtva u X. dnevnom razredu i auskultant Pavao *Martinko* privremenim pristavom poreznog nadzorničtva u X. dnevnom razredu, konačno svršeni pravnici Pavao *Odstrčil* i Josip *Sotka* privremenimi financijalnimi perovodnimi vježbenici.

Premještenja. Premješteni su: kotarski predstojnici Branko *Cvijanović* i Martin *Dragolić* prvi od kot. oblasti u Belovaru k onoj u Koprivnici, a drugi od kot. oblasti u Ludbregu k onoj u Belovaru; vladin perovodja i privremeni upravitelj Metel barun *Ožegović* od kot. oblasti u Koprivnici k onoj u Ludbregu te mu je podjedno povjerena uprava potonje kotarske oblasti; kot. pristav I. razreda Dragutin pl. *Novak* od kot. oblasti u Ludbregu k onoj u Kostajnici, kot. pristav II. razreda dr. Vjekoslav *Mundorfer* od kot. oblasti u Novoj Gradiški k onoj u Ludbregu; županijski perovodja Milan *Bosanac* od kr. županijske oblasti u Ogulinu kotarskoj oblasti u Ćabru, te mu je podjedno povjerena uprava potonje oblasti; kot. predstojnik Dragutin pl. *Balogh* iz Novogmarofa kot. oblasti u Varaždinu; kot. pristav I. razr. Eduard pl. *Mrzljak* iz Varaždina kot. oblasti u Novimarof, te mu je podjedno povjerena uprava potonje oblasti, kot. pristav II. razreda Matija *Vrkljan* iz Novogmarofa kot. oblasti u Varaždinu, Ivan *Bily* podžupan županije modruško-riečke premješten je u istom svojstvu u županiju varaždinsku, Ivan *Biškupec* sudbeni pristav kod kot. suda u St. Pazui k onomu u Delnicah.

(U Bosni i Hercegovini.) Premješteni su: sudski pristav Miroslav *Vinković* od kotarskog suda u Jajcu k onom u Ljubuškom, sudski pristav Franjo *Braček* od kot. ureda u Višegradu k onom u Jajcu i sudski pristav Vencel *Podhurski* od kot. ureda u Ljubuškom k onom u Višegradu; a privremeni auskultant kod okružnog suda u Banjaluci Josip *Kotyk* razriešen je na svoju molbu od službovanja u ovih zemljah.

(Kr. javni bilježnici) imenovani su odvjetnik Milan *Simunović* u obsegu kr. sudbenog stola u Mitrovici sa sjedištem u Mitrovici, odvjetnik dr. Gjuro *Horvat* u obsegu kr. sudb stola zagrebačkoga sa sjedištem u Samoboru i odvjetnički perovodja dr. Mirko *Grahovac* u obsegu kr. sudbenog stola u Požegi sa sjedistem u Daruvaru, ter mu je podjedno podieljeno pravo odvjetovanja u Daruvaru.

(Sbornika zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad VI. od godine 1894. izdan i razposlan je dne 31. ožujka 1894., a sadržaje:

pod brojem 14. zakon od 13. ožujka 1894., kojim se preinačuju § 117., 328. i 346. zakona od 17. svibnja 1875. o kaznenom postupku (br. 30 sbor. od godine 1875.),

pod brojem 15. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm zem. vlade, odjela za unut. poslove od 2. ožujka 1894. broj 7171, kojom se djelomice preinačuje okružnica kr. namjestničkoga vieća od 6. veljače 1864. izdana na sve gradske municipije o sastavljanju proračuna, računskoga zaključka i ustanovljenja stalnih rubrika

Digitized by Google

u gradskih knjigah blagajničkih (sbornik br. 1 komad I. iz godine 1864.) ter kriepost ove okružnice proteže na područje bivše Vojne krajine, i

pod brojem 16. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm zem. vlade, odjela za unut. poslove od 11. ožujka 1894. broj 12241, kojom se preinačuje prva alineja §-a 50. naredbe kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove od 13. ožujka 1893. broj 10476 o provedbi zakona od 6. srpnja 1891. o ciepljenju boginja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji (br. 16. sbornika od god. 1893.

Komad VII. godine 1894. izdan i razposlan je dne 15. travnja 1894., a sadržaje:

pod brojem 17. zakonski članak XXVII: 1893. zajedničkoga ug.-hrvat. državnoga sabora o zaštiti obrtnih i tvorničkih namještenika proti nezgodam i ob obrtnih nadzornicih;

pod brojem 18. zakonski članak XXIX: 1893. zajedničkoga ug.-hrvat. državnoga sabora o vodjenju očevidnosti u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji stalno obitavajućih članova obitelji, koji u kući velikaša imadu nasljedno pravo članstva;

pod brojem 19. zakonski članak XXX: 1893. zajedničkoga ug.-hrvat. državnoga sabora o nadopunjenju zakonskoga članka LXVI: 1880. i

pod brojem 20. zak. članak XXXI: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora o državnom proračunu za godinu 1894.

(Uredovne sbirke naredaba pravosudne struke) izdani su i razaslani dana 2. travnja 1894., svezak IV. brojevi 480—497.

Sadržaj netom izašlih brojeva jest sliedeći:

Broj 480. naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove i pravosudje od 24. listopada 1893. br. 13443, kojom se odredjuju promjene u broju i teritojalnom obsegu mjestnih sudova;

broj 481. naredba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice od 12. listopada 1893. broj 2921 u predmetu sastavljanja urbarskih operata načinom takovim, da budu sposobni za provedbu u katastralnih operatih;

broj 482. izkaz poreznih občina, za koje se imadu usljed naredbe kr. hrv.-slav.-dal. zem. vlade, odjela za pravosudje od 1. studnoga 1893. br. 13671 predati novo sastavljeni gruntovni uložci nadležnim sudovom;

broj 483. naredba kr. hr.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 10. studenoga 1893. broj 14032, kojom se sporazumno sa kr. zemaljskim vladnim odjelom za bogoštovje i nastavu odredjuje, da se svaka kaznena iztraga povedena i svaka obtužba podignuta proti kojem učeniku ili slušatelju na kojem javnom učilištu, a tako i svaka konačna presuda proti istom ima priobćiti načelniku dotičnog učilišta (Sbor. br. 74);

broj 484. naredba kr. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 20. studenoga 1893. broj 14686 glede ućeranja obrtnih troškova skopčanih sa ovršenjem supletorne kazne dosudjene radi dohodarstvenih prekršaja;

br. 485. okružnica kr. banskoga stola od 8. studenoga 1893. broj 23968, kojom se kotarski sudovi upozoruju na neke propise o nadležnosti;

broj 486. okružnica kr. banskoga stola od 22. studenoga 1893. br. 24638, u pogledu upotrebljivanja gruntovničara kao sudbenih vještaka;

broj 487. okružnica kr. banskoga stola od 22. studenoga 1893. br. 25124, glede pozivanja tehničkih vještaka u kaznenih poslovih;

broj 488. okružnica kr. banskoga stola od 6. prosinca 1893. br. 26299, u pogledu oprosta od biljegovine za podneske i njihove priloge kod prenosa zadružnoga imetka (§ 11. zadr. zakona);

Digitized by Google

broj 489. naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 20. prosinca 1893. broj 16054, kojom se ustrojavaju nova mjesta kr. javnih bilježnika sa sjedištem u Mitrovici i Garešnici (Sbor. br. 77.)

broj 490. naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove i pravosudje od 24. studenoga 1893. broj 14409, kojom se izpravlja i nadopunjuje naredba istih vladnih odjela od 24. listopada 1893. br. 13443 glede promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova;

broj 491. naredba kr. hrv.-lav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 4. siečnja 1894. broj 15929, kojom se kr. sudovi upozoruju na naredbu bana od 14. prosinca 1893. broj 85341 u predmetu biljegovine i pristojba u poslovih vodnoga prava;

broj 492. naredba kr. stola sedmorice od 28. prosinca 1893. br. 4593 urb. u pogledu dostave urbarskih operata kr. financ. ravnateljstvu;

broj 493. okružnica kr. banskog stola od 10. siečnja 1894. br. 194, glede nastavljanja nacrta u smislu §-a 56. c) gruntovnoga reda na risaćem papiru;

broj 494. okružnica banskoga stola od 10. siečnja 1894. br. 27513 u pogledu formalnosti kod zaprisegnuća članova mjestnoga suda;

broj 495. naredba kr. hrv. slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove od 31. siečnja 1894. br. 566 upravljena na sve kr. županijske oblasti, glede molba za nadtutorstvenu ženitbenu dozvolu,

broj 496 naputak kr. državnog nadodvjetničtva od 24. siečnja 1894. br. 84 kz. glede tumačenja §-a 28. zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah te glede toga, kada se prisvojenje pomične stvari med zadrugari može smatrati kradjom;

broj 497. naredba kr.-hrv.-slav-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove i za pravosudje, od 14. veljače 1894. broj 2060, kojom se odredjuju ujeke promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova.

Stečaji.

Svibanj. Aleksander *Müller* neprotokolirani trgovac u Vrbanji. — Kr. kot. sud u Bošnjacih (odluka od 8. ožujka 1894. br. 1492 gr.) Zastupnik dr. M. Bunjik, odvjetnik u Bošnjacih, zamjenik dr. I. Jančiković odvjetnik u Vinkovcih, medjutomni upravitelj Pajo Štelzer trgovac u Vrbanji. — Rok prijavni do 7. svibnja, ročište 12. travnja 1894.

— Ivan *Terbežnik*, rukavičar i trgovac u Zagrebu. — Kr. sudb. stol u Zagrebu (odluka od 20. ožujka 1894. broj 4258 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj dr. Svetislav Šumanović, zamjenik dr. Pero Gavranić, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 9. svibnja, ročište 9. svibnja 1894.

Lipanj. Josip *Mayer* neprotokolirani trgovac mješovitom robom u Novoj Gradiški (odluka od 26. veljače 1894. broj 2106 gr.) Zastupnik i medjutomni upravitelj J. Strišković odvjetnik, zamjenik Joco Korka trgovac, oba iz Nove Gradiške. — Rok prijavni do 16. lipnja, ročište 19. lipnja 1894.

— Stanislav *Rekucki*, slastičar u Zagrebu. — Kr. sudb. stol u Zagrebu (odluka od 12. travnja 1894. broj 5507 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj dr. Ljudevit Švarc, zamjenik dr. Josip Frank, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 7. lipnja, ročište 9. lipnja 1894.

Digitized by Google

Rapsodične misli o budućnosti kaznenoga prava.

(Razpravljao u skupštini pravničkoga družtva dne 10. veljače 1894. **Milan Rojc,** *odvjetnik u Belovaru.)*

(Svršetak.)

Kazna je tradicijom medju nama uzdržana starinska institucija, kojom je htjelo zapriečiti izvršenje osobne neposredne osvete. Ja sam nastojao pokazati, kako je kazna vrlo slabo sredstvo za postignuće cilja, te da ga obično premaši t. j. da ne kazni onoga, koj je prvi povredom izazvao osvetu, nego čestokrat uprav onoga, koj je vršio osvetu.

Ovakovih konfuzija imade u kažnjivanju u obće vrlo mnogo. Mi se unatoč tome, podpuno odgovarajući biću sugestionizma, držimo te institucije o kažnjivanju, kao utopljenik slamke, premda kad stvar promišljamo, uviditi moramo, da je s nikoje strane teoretički t. j. razumno i logično opravdati ne možemo. Moć sugestije — tradicije jaka je.

Mi se težko riešavamo veriga tradicijom primljenih presuda. To je karakteristikon u obće svih sugestija, a tako i ove. — Sa mnogimi inimi presudami još se borimo, a boriti će se s mnogimi još i naši potomci.

Izmedju mnogih, izvaditi ću jednu ponajpoznatiju.

U današnjem vieku, premda se već dičimo, da smo „au fin de siécle", dvoboj je glupa institucija zabranjena crkvom, zakonom, razumom i moralom. Mi uvidjamo, da je zabrana opravdana, a unatoč tome često je dvoboj neizbježiv.

Što je dvoboj? U čem je opravdan?

Kao kazna, tako i on ne ima baš ni zere opravdanosti, te je kao i ona tradicijom prešao na nas, a narav mu je kao i kazni osveta.

U poštenju i časti povriedjenomu obećaje zakon osvetu, odmjenu ili kako vas je volja zvati tu zaštitu. — Kaznom i to puno većom prieti pako zakon i onomu, koj si dvobojem bude potražio lieka za povriedjenu čast

Ipak baš oni ljudi, koji do svoje časti i poštenja najviše drže ili bar da najviše drže, pokazati žele, preziru osvetu po državi, dapače preziru i

Digitized by Google

njezino zapriećenje, da će dvoboj kaznit, ter si traže u dvoboju kako mi kažemo, zadovoljštinu, a u istinu zadovoljiti želji za osvetom.

Zašto to čine unatoč svemu navedenomu?

Jer je to bio običaj od davnine. U kratko mi se te sugestije, te tradicije još nismo uspjeli riešiti, isto tako ne, kao ni tradicijom preuzete institucije kažnjivanja.

Kad sve do sada rečeno i natuknuto asociiramo sa srodnimi i poznatimi nam od prije pojmovi i činjenicami, tada držim, da u historiji postanka i razvitka kazne nalazimo i opet razlog, zašto se nije moglo naći ništa pozitivna, nikakva filozofička teorija, koja bi nam mogla doista, dakle nepreporno dokazati opravdanost kazne. Kazna bo — vidimo to iz predhodnoga umovanja, — ne dade se opravdati razumom i umnim razlaganjem. A ovdje sada vidimo zašto odoljeva svakoj filozofskoj teoriji. Ona se pod nikoju filozofsku teoriju skučiti neda, jer je ona naprosto historički faktum, koji smo mi od naših predja preuzimali kao aksiom, jer je ona historički faktum, koji nije nikao iz razumne potrebe, i nije stvoren razumom, nego je nastao iz ljudske strasti, a uzdržavan nepromišljenom tradicijom.

Doista, kad se kazna u historičkom svjetlu motri, ona nije drugo, nego pokolenjem degenerirano praunuče osvete.

Osveta indi zauzima ne samo važno mjesto u povjesti kaznenoga prava, nego je ona pojav identičan baš i sa modernom kaznom; samo što se je ova po vanjštini svojoj donjekle promienila, dokle joj je sućnost bezuvjetno ista.

Znanost ne može na pojavi osvete temeljiti kazne i kaznenoga prava, tome neima dvojbe.

Nu s toga ne sliedi, da kazna nije osveta, nego sliedi, da moderna znanost ne može jedan dio svoga javnoga prava temeljiti na kazni, usljed česa današnjemu kaznenomu pravu ne ima budućnosti.

Do ovoga rezultata dovelo nas je umovanje, kad ga riešimo svih tradicionalnih spona i predsuda, a do istoga rezultata dovelo nas je i pozitivno motrenje temelju na historije i psihologije.

Približimo sada oba rezultata, te omjerimo jedan o drugi, da učinimo bi reć računski pokus o našem kalkilu, da se uvjerimo, nije li nas i opet, kao kod nebrojenih teorija o kazni, prevarilo naše motrenje.

Mi smo već prije nepreporno ustanovili definiciju kazne, kakovu ju danas vidimo bez obzira na to, odkale je ona potekla. Učinimo to isto glede pojave osvete, pa pitajmo, kako smo se o kazni pitali: „što je osveta?“

Dobit ćemo odgovor, osveta je zlo, koje čini netko onomu, o kome misli, da je počinio zlo njemu ili njegovomu bližnjemu.

Osvetom se čini zlo za zlo, baš kao i kod kazne.

Digitized by Google

Tko se osvećuje, hoće da učini povrieditelju zlo, i hoće da to ovaj kao zlo shvati i razumije. Dakle mi možemo pravilno, kao i kod kazne razširiti definiciju osvete onamo:

Ona je zlo, koje hotice netko čini onomu, o kome misli, da mu je hotice i znalice počinio zlo.

Ove se dvie definicije podpunoma kriju, po čem vidimo, da nas naše umovanje i naše razmatranje nije prevarilo. Račun je točan, jasan i istinit.

Nu iztražujmo jošte dalje. Gledajmo ima li izmedju pojave kazne i osvete ipak možda koja razilazna točka, ili se doista te dvie pojave u svemu slažu.

Osveti je starinski princip: zub za zub, oko za oko, glavu za glavu. I danas ima toga osvetnoga čuvštva, i danas isto izbija na površinu kao reakcija toli na civilnu koli i na kriminalnu povriedu; samo što je taj princip obćenitije izražen: zlo — za zlo. To zlo, koje se za nanešeno zlo od osvete čini, neka bude barem ekvivalentno onomu, ali ga često i premašuje.

Taj isti talionistički princip ovako obćenito izražen nalazimo i u kaznenom pravu: neka bude zlo za zlo, neka to reakcijonalno zlo bude ekvivalentno prvo nanešenomu zlu, ili makar i veće, samo neka ne bude manje.

Dok je prvobitna talia čuvala formu ne pitajući za razliku subjektivnih osjećaja trpljenja i muke, mi tu formu ne čuvamo, kadšto u korist kadšto na štetu ravnoteže izmedju prvoga zla i njegove reakcije.

Na korist ravnoteže ondje, gdje miešamo subjektivni momenat te se više na ovaj, nego na vanjski uspjeh zla čina obraćamo. Na primjer kod zločina ubojstva nanaša se po državi čincu, barem po vanjštini mnogo manje zlo, nego li ga je on uzročio. Tu se mieša subjektivni momenat modernoga duha sa čistoćom talionističkoga principa.

Što vanjsku formu talije ne čuvamo, biva mogo puta na štetu ravnoteže.

Petar ozliedi Pavla, koj bude usljed toga trideset i pet dana za rad nesposoban. Mi ćemo Petra osuditi ne na trideset i pet dana, nego na mnogo mjeseci, dapače na godine tamnice. Komu je nanešeno veće zlo? Pavao će se zavezanom rukom već dvadeseti dan bez boli šetati po slobodnom zraku, njegova zasluga i obitelj neće kvarovati ništa, a onaj, koji je često krat samo reagirao na Pavlovu navalu, onaj će sjediti u tamnici mjesece ili godine, trpiti će fizično i moralno deset puta dulje nego Pavao, propasti će mu čast, zasluga i obitelj!

Petar umori Pavla, dočeka ga — svoga upropastitelja — te ga iz busije na mjestu ubije. Tuj se pojavlja u čistoj formi talionistički princip, koji ne pita za razliku subjektivnih osjećaja trpljenja i muke. Petra bo odsudit će na smrt. Od dana prvoga proglašenja osude on trpi kad što i mnogo mjeseci neopisivu moralnu muku. Napokon mu se proglašuje, da će ga sutra vješati. On dakle mora da gleda u sigurnu smrt barem 20

*

Digitized by Google

sati, a njegova žrtva možda nije trpjela ni jedan minut. — Tko je samo jedan put vidio i pratio boli i zdvojnost na smrt osudjenoga, gdje čeka na osmi sat s jutra, taj će pojmiti, kako se neodoljivom snagom uvlači u srce naše samilost sa osudjenikom. Svi osjećamo, da je zlo, koje on trpiti mora, nadmašilo ono zlo, što ga je on zadao!

Petar nadje Pavlova dječaka u svom kvaru, pa da ga pedepsa, sveže ga i ostavi svezana četvrt ure. Osuditi će ga ne na četvrt ure, nego na mjesece ograničenja osobne slobode, gubitak poštenja itd.

Mi vidimo iz ovoga nekoliko primjera, kako se i uz pojavu kazne veže ista mana, koja i uz njezino porieklo osvetu, da prečesto, da obično premašuje ono zlo, koje čini za nanešeno zlo. I tako kazna, kao praroditelj joj osveta, ne pomaže, da se „uzpostavi ravnoteža", nego ju samo u obratnom smjeru poremećuje.

To osieća cielo družtvo svieta, pa nastoji toli zakonskimi novelami koli cielimi novimi zakonici, a i raznimi humanitarnimi udruženji, da ublaži kaznu i po neposrednom djelovanju u kaznionah, koli i po trajanju i po posljedicah kazne. Po strogom otcu kažnjeno diete prima nježna mati u zagrljaj, i pokazuje tim samomu djetetu, da je više trpilo nego je zaslužilo.

Što država rado priznaje, a i podupire takova humanitarna družtva, pokazuje ona sama, da vidi potrebu i vidi opravdanost istih t. j. priznaje, da njezina kazna ide preko mjere daleko, pa joj je drago, ako se nadju udruženja, koja nastoje paralizirati to premašenje.

Mi — da se povratim na stvar — vidimo, da kazna imade istu pogriešku, koju i osveta, t. j. da prečesto odmjenjuje zlo mnogo težim zlom.

To nas opet utvrdjuje i u onom umovanju, da činiti zlo, jer je drugi činio zlo, nije etično ni za pojedinca ni za družtvo, i da ne može dobrim plodom uroditi. Zato i badava pitamo statistiku za uspjeh kažnjivanja; jer zlo činiti množi zlo, ali ga ne suzbija!

Kao i osveta, tako i kazneno pravo zahtjeva, da se za svako poznato zlo učini novo zlo. To nije opravdano ni etikom ni psihologijom. Jer zato, što vidimo, da se čini zlo, ne ćemo prionuti uz dobro.

Pa ako promislimo, kako kazneno pravo ide samo za tim, da uzmogne kazniti, kako u tom nastojanju nimalo ne mari za povriedjenoga, naziruć u njemu tek sredstvo za svoj postupak, kako dapače i mnoga prava povriedjuje (iztražni zatvor sumnjivoga nevinoga, kućna premetačina i pretraživanje osobe) i mnoge nevine upropašćuje na tom svom putu, onda si moramo priznati, da nam je sada to sve jasno. Prije smo se snebivali, kako li to može trpiti ideja pravde, da toliki nevini radi nje trpe. Sada si možemo reći, da je to posve naravno i prirodno, jer kazna jest zlo, jest neetična pojava, a ostvarenje neetične pojave ne može se

Digitized by Google

postići bez novoga zla. Isto tako ostvarenje naše osvete ne možemo postići etičnimi sredstvi.

Da je kazna i osveta isto, odavaju nam nehotice i neke institucije kaznenoga prava.

Na primjer institucija zastare kažnjivanja i zastare kazni. Ako li bi kazna bila absolutna nužda ili etični zahtjev, tada je povrieditelj danas tako kažnjiv ko što nakon 5, 10 ili 20 godina. — Dapače moralno je još i više skrivio.

Uzmimo Petar je umorio postiljona i porobio poštu. To isto učinio je na drugom kraju svieta Pavao. — Nu Petra grize savjest, te se on tako nehotice odaje. Dozna se, on prizna i — pogube ga.

Pavao je okrutjela srca, on znade šutiti. Pavao je lukav i skriva se te samo po malo troši ugrabljeni novac.

Tek nakon 20 godina iznese slučaj krivnju njegovu na vidjelo. Dozna se, i bude sudjen na vremenitu kazan.

A u koga je bilo više krivnje?

Ipak Pavla kazneno pravo pomiluje, premda je tako okorjeli zločinac, da mu je saviest dopuštala 20 godina uživati ugraljeno dobro i on ga se naužio.

Dakle niti ta institucija ne odgovara etičnomu principu; ali se kuša opravdavati u kaznenom pravu tim, što i u pravnom životu vrieme briše uspomene. Činjenice stupaju u zadak, bliede i konačno se zaboravljaju. Time gube svoju aktualnost i na toj podlozi počiva kazneno-pravna zastara.

Ako je pako kazna u obće opravdana, ako je ona nuždna, — kako naučna knjige kažu — za to da se u buduće zaprieče prekršaji norma, u zaštitu pravnih dobara, te da se time osiguravaju pravna dobra uzdržanjem od zločina, — onda je institucija zastare u direknom protuslovju s ovom tobož — svrhom kazne. Država je za viekove, dakle za nju 5, 10 i 20 godina ne broji. Ako ona dopušta da kažnjivost i kazna zastaruju, ona onda izriče načelo, da ona u obće neće da kazni, nego hoće da kazni samo onda, ako to može učiniti u stanovitom roku. Onda država samo uvjetno pruža tobožnju zaštitu, naime samo uz taj uvjet, da tu t. zv. zaštitu uzmogne u stanovitom roku pružiti. Taj rok je posve neznatan prema državi, koja je za viekove. — Tom institucijom država — predpostaviv u obće opravdanost kazne — izriče, da je slobodno činiti stanovito zlo, samo mora dotičnik da bude lukav, te se bude znao kroz 5, 10 ili 20 godina dobro zatajiti. — Sve ovo protivi se moralu i etici. Ako je kazna etično opravdana, onda nije opravdana institucija zastare. Ako je opravdana institucija zastare, tad ne počiva kazna na etičkom principu.

Još nešto. Institucijom zastare priznaje kazneno pravo, odnosno država, da dotični zločinac može biti posve dobar čovjek, koji je, kad stanovite okolnosti na nj ne djeluju, posve dobar i uporabiv član ljudskoga

Digitized by Google

družtva. Institucijom zastare prepušta država u zadnjem redu slučaju, bude li kaznila ili ne, bude li naime u stanovitom roku našla povrieditelja ili ne. Poredak pako države jest od jednoga vieka do drugoga jedna cielost, pa misli li se kaznom zaštiti ta cielost, koja je od vieka, tada se mora kazniti već po onom, da se u buduće zaprieče prekršaji normâ, koje su postavljeve za zaštitu pravnih dobara bilo to kadgod. — Ili je tako, ili kazna ne biva radi budućnosti, nego radi prošlošti, ne biva radi zaštite nego radi osvete.

Za gdjekoji zločin doznaje se tekar nakon 5, 10 ili 20 godina. Čim se za nj tekar sada dozna, stvar je tekar sada „aktuelna", da se poslužim izrazom naučnjaka. — Dakle zašto se ne kazni?

Mi vidimo indi instituciju zastare u očitoj oprieci sa svimi teorijami o kazni i njezinoj tobožnjoj svrsi, da za buduće zaprieči počinjanje zločina.

Zastara se opravdava time, da činjenice stupaju u zadak, bliede, i konačno se zaboravljaju, pa tako gube svoju aktualnost. — Zar pako ne gubi svoju aktualnost težka ili lahka ozlieda, čim se povrieditelj i povriedjeni pomiriše? Ne gubi li svoju aktualnost kradja, pronevjerenje i prevara, čim je šteta dobrovoljno podpuno naknadjena i čin oprošten? — A ipak se kazni!

Iz ovih mnogih nerazriešivih protuslovja opet nam je kadra pomoći jedino spoznaja prave naravi kazne, koja je jedino osveta.

Već smo prije vidili kako nastaje pojava osvete. Na zao čin reagiramo jednako zlim činom. Ta je reakcija to silnija, što je napadaj nama po prostoru i vremenu bliži, to jest, što manje imademo vremena, da se u nas iza sugeriranoga nam pojma o zlu pojave ostali, u onaj čas onom žestinom slike o zlu u zadak potišteni dojmovi. Što ćemo tomu imati više vremena, to će više oslabiti sugerirani dojam, javiti nam se dotle zatomljene gomile ostalih dojmova, mi ćemo ih početi motriti, sporedjivati sa sugeriranim dojmom, vagati ćemo ih i konačno — oprostiti. — Osvetno čuvstvo doista u prvi mah tako bukti, da ne slušamo ni brata ni prijatelja, samo žudimo za momentanom osvetom. (To je ono, što naučne knjige zovu kod kazne aktualnošću.) Mi znamo tako biti obuzeti tim čuvstvom osvete, da bi i u pogibelj vlastitu srtali, samo da se osvetimo (dvoboj). — A ipak — ne dodje li do osvete, koli često za koj dan opraštamo, pomirujemo se i opet smo dobri pijatelji; — naše osvetno čuvstvo i želja za osvetem izginula je — zastarila je.

Kako smo prije iztaknuli momente, koji su nas doveli do zaključnoga suda, da je kazna potekla od strasti, tako evo nalazimo i instituciju zastare s tom spoznajom u podpunom skladu. Što više, vidjeli smo, da se institucija zastare niti neda opravdati niti neda razumjeti, ako se u kazni nazire koj ideal.

Digitized by Google

I postanak želje za kaznom a tako evo i utrnuće ove želje dade se protumačiti samo onda, kad shvatimo bivstvo kazne bez ličila idealizma, time što doista jest, naime izlievom ljudske strasti, koju zovemo osvetom.

Ovako smo učinili kontrolu za naše dedukcije toli u psihologiji, koli u historiji i u samom pozitivnom pravu; i kontrola ta potvrdila nam je pravilnost našega zaključka, da je kazna i osveta jedno zlo, koje se čini onomu, o komo misle, da je učinio zlo; — dakle da su kazna i osveta pojave neetične, kojima se pod nikoju izliku ne može oktroirati opravdanost, a po tome niti ovlaštenje na to, da se uzakone.

Nu čim to osvedočenje sve čvršći i jači koren u nama hvata, treba, da odgovorimo i na to pitanje: zar se nebi zločinstva t. j. povriede bezbrojno umnožile, kada država nebi kaznila?

Prestanak kazne mogao bi samo tada umnožiti povriede, kada bismo mogli uztvrditi, da kazna djeluje preventivno, dakle bud ustrašenjem, bud prietnjom, bud poboljšanjem itd.

Da kazna tako ne djeluje, to su učenjaci bjelodano dokazali, pobijajući si medjusobno svoje teorije o kazni. Zato o tome ovdje ne trebamo duljiti.

Nego meni je naglasiti, da u obće ne vjerujem u nikakovu moguću korist kazne, čim sam uvidio, da je ona samo tako opravdana, kao god i strast osvete, ter da ju etika mora da zabaci. Sa temeljem kaznenoga prava, sa kaznom, pada i samo kazneno pravo, i ja mislim, da budućnost nije i ne bude njegova!

Predstavimo si, da ne ima kaznenoga prava, nego da država u prvom redu znatno razširi pravo privatne obrane. Za tim ciljem već se vidi, da hlepti sav moderni sviet. Prvi plod bude mu izlučenje velikoga niza delikta, koje misle prozvati privatnimi delikti: ozliede tjelesne, prevare, kradje i pronenjerenja, zlobne oštete itd. To jest ako se povriedjeni sa povrieditelјem izmiri, zadovoljeno je javnomu interesu. Vlast u ime obćenitosti intervenirati će samo na zahtjev povriedjenoga i dok on to traži.

Prva posljedica takovomu uredjenju biti će ne dvojbeno ta, da će se velika većina povrieda svršiti pomirbom i naknadom. Usljed toga ostati će povrieditelj sposoban član družtva, oblasti i kaznione će imati manje posla, a velikih prištednja, te će kaznione sudova prestati biti u onoj mjeri razsadnici zla, kako to danas nije moguće drugčije da bude.

Prištedjeni po državi trošak bolje će se upotriebiti na škole, na uzgoj masâ naroda i na to, da država po zaštitnoj svojoj dužnosti pritekne u pomoć povriedjenomu. Tada neka bude n. pr. kod ozlieda prva njezina briga, da podieli ozliedjenomu potrebnu liečničku pomoć, da u imetku povriedjenomu ureda radi nastoji zadobiti od povrieditelja odštetu itd.

Nu neima dvojbe, da medju povreditelji imade i bude takovih, koji ostaju pogibeljni za družtveni život.

Digitized by Google

Zar da ove država ne kazni?

Ne. Kazniti, vidili smo, da nije opravdano, pa zato i jer nije etično, nepostizava svrhu zaštite.

Nu država ima pravo i dužnost zaštite, i za to će sud kao najveća garancija za istinu — prosuditi, da li je dotični individuum takovim načinom povriedio koj interes, da država bude intervenirati morala i to jednako u dva pravca:

U jednom pravcu, da zaštiti povriedjenoga n. pr. tako, da nastoji zle posliedice ozliede liečničkom njegom što više ublažiti i zapriečiti; ili tako, da zakonom proglasi, da se počinjemom povriedom ipso facto smatra zaplienjenim imetak povrieditelja, i po tom izjalovi svako odtudjivanje na štetu povriedjenoga ili njegove svojte itd.

U drugom pravcu, da kao i sada, nastoji pronaći povrieditelja, te od njega zaštiti družtvo.

Na mjesto sa vidika odstupajućega kaznenoga prava u dalekoj budućnosti podići će se pravo državne zaštite.

Ako javnost, ako obćenitost znade, da zakon ide za tim, da po mogućnosti ljudskoj osujeti zle posljedice povriede i za iste od povriedittelja svimi sredstvi uznastoji povriedjenomu pribaviti realnu odštetu; — ja mislim, da će biti mnogo više umirena, da će mnogo više osjetiti obću zaštitu interesa, nego sada, gdje kazneno pravo i ne mari za povriedjenoga, nego svimi silami ma i na posrednu štetu i proti volji i na ucviljenje samoga povriedjenoga radi jedino samo za tim, kako će povrieditelju na nieti ekvivalentno ili još veće zlo, nego li ga je on sam počinio.

Da se nebi zlo razumjeli, opravdati mi je iz te izreke tvrdnju, da kazneno pravo ma i na posrednu stetu i proti volji i na ucviljenje samoga povriedjenoga radi.

Na posrednu štetu radi, kad udara kaznu, ma povrieditelj i povratio ukradjeno dobro, ako je vlast za povriedu doznala. Time se bo često spriečava, da oštećenik ne dobiva dobrovoljnu naknadu štete.

Proti volji povriedjenoga radi, kad se je ovaj sa povrieditelјem pomirio, jer su na pr. bili dobri prijatelji, rodjaci itd.

Na ucviljenje povriedjenoga radi, kad kazni sina, komu je otac oprostio, itd.

Ostavio sam otvoreno pitanje, kako bi država imala intervenirati, a bez kaznenoga prava, da pred pogibeljnim povrieditelјem zaštiti družtvo.

Početaka toj ideji državne zaštite umjesto kazne nalazimo već i u našem kaznenom zakonu, ako i u prikrivenoj, te na prvi pogled nesmiljenoj formi.

Tat od navade kazni se tamnicom do 10 godina kad ukrade koj novčić, recimo, preko 25 for.

Digitized by Google

Tako dugotrajnoj, tako nerazmjernoj kazni ne može biti uzrokom „navada“, jer znamo, da je navada nešto, što činimo bez naročite nakane.

Na primjer: netko uviek kune i psuje ter uz to viče kanda je u bjesnilu. Čovjek, koj bude prvi put š njime, naći će se uvriedjen. Ali potajice pristupit će k njemu prijatelj, pa će mu prišapnuti, da ga onaj nije htio uvrieditи, da je takov način govora samo njegova „navada“.

Ova je rieč za kazneni zakonik svakako nesretno odabrana, ali ipak odaje ono, što je zakonodavac htio da izreče, naime ovo: tat od navade jest čovjek, koji će krasti i bez petrebe, on mora krasti, kao drugi pušiti, podvržen je kradji, kao i drugim strastim. Takov je čovjek pogibeljan, pak zato slučaj, koj se dozna, upotrebljuje zakon u tu svrhu, da ga što dulje učini za družtvo neškodljivim.

Taj isti motiv leži i u strogosti zakona proti priupadnikom.

Bez ovoga motiva ne bi se moglo razumjeti zašto se jednake povriede toli razno kazne.

To su pako motivi, koji evo već godine 1852. navještaju silni razvoj psihologije i psihopatologije, koji će ne dvojbeno sve silnije djelovati kod budućih kodifikacija.

Ovaj momenat dovodi nas do opreza, da osim javnoga interesa moramo promatrati i sàmu osobu povrieditelja, prije nego li se možemo upustiti mislima u budućnost kako bi država imala intervenirati, da pred pogibeljnim povriediteljem zaštiti družtvo.

Objektom kazni jeste čovjek, i to čovjek, koji se je znalice i hotice ogriešio o tudje pravo.

Niti osvete neima, kada je zlo nanešeno slučajem, nehotice ili čovjekom nerazboritim.

Za zlo, koje nam je zadano višom silom ili slučajem, mi ne osjećamo potrebu osvete. Za osvetu tražimo, da ju onaj, koj ju trpi, i kao osvetu shvaća. S toga se ludjaku ne budemo ni poželili osvetiti. Isto tako je sa kaznom. Mi hoćemo, da onaj, koj bude kažnjen, kaznu kao takovu shvati, kao zlo, koje mu se čini za ono zlo, koje je on učinio.

Ova istovjetnost izazova osvete i kazni pokazuje opet njihovu podpunu srodnost.

Osvetoljublje shvaćamo kao čuvstvo prirodno, ako i ne baš plemenito; ali osvetu na čincu, koji nije htio ili znao što radi, dakle i na djeci, ludjacih, životiniji itd., takovu osvetu smatramo nepravednim i brutalnim nasiljem.

Baš tako i kazna hoće da pogodi samo onoga, koji je ono zlo, što ga je učinio, takodjer i namislio, odlučio i nakanio.

U tome dakle ne ima razlike izmedju osvete i kazne.

Nu jedna i druga trebala bi da pita, zašto je zločinac ovo ili ono zlo htio, odlučio i nakanio?

Digitized by Google

Kad na ovo pitanje hoćemo da odgovorimo, tada nam se otvara posve drugi vidik.

Svaki čin ima svoj razlog ili bolje svoj uzrok.

Svaki čin kao posljedak nakane i odluke mora da je imao motiva, predteča, koji su doveli činitelja do ove nakane i odluke, i ovu do čina.

Ovi predteče opet nisu prvi ni jednostavni, već su i oni tek rezultante drugih premisa. Od ovih drugih premisa opet svaka je za se rezultanta svojih predteča itd.

Ako iz ovoga slieda premisa jednu ili više njih povadimo, očito je, da će i zaključni sud (nakana, volja) drugačija biti.

Nu zavisi li sve ovo o volji dotičnoga individuuma? i po tom je li on kriv, da je baš onako i nikako drugčije htio i uzradio?

Svaki, bezuvjetno svaki naš čin, u svakom trenu naš čin jeste posljedak nebrojenih milijana premisa, sastojećih se toli od dojmova, koje smo od prvoga trena poroda crpili, koli od tjelesne sastojine naše, koja opet rezultira iz više koljena, od kojih smo potekli.

Sav ovaj sviet premisa čini u nas sastojine, koje zovemo temperamentom, karakterom, dušom, znanjem, intelektom, poštenjem itd.

Neka mi bude kratkoće radi, što reći želim, dozvoljeno izreći jednim primjerom.

Imam žitku slučeninu kemičnu u jednoj čaši od nebrojenih raznih slučenina i počela.

To su sve one premise, svi oni prvo navedeni dojmovi, počela i slučenine, iz kojih se sastoji sve ono, što jednom rieči zovemo: čovjek. — U tu čašu od milijun raznih tvorka i počela primetnuti ću samo trunak novoga počela, ili nove sastavine, kakve još neima u čaši. Onaj čas početi će drugo poredanje atoma u čaši i za malo imati ću posve drugo sjedinjenje i po obliku i po boji i po ukusu i po vonju i po svih ostalih fizikalnih i kemijskih svojstvih. Jedna trunka nove primjese bila je dosta, da spajanjem i preslaganjem atoma itd. napravi iz ciele ove smjese sasvim drugu. Ulijem li opet kapljicu drugoga počela, nastaje opet promjena cieloga itd.

Što više: ja u onu čašu primetnem malu količinu počela, koje se već doduše nalazi u onoj čaši medju inima, ali u stanovitom razmjerju i stanovitoj ravnoteži. Pridodanom malicom istoga počela poremećuje se to razmjerje i ravnotežje, te će nastati opet nova slučenina, za koju ne možeš ni opaziti, da je nastala od one!

Tako vam je u duši ljudskoj: — milijun počela i slučenina — milijun dojmova jednostavnih i sastavljenih!

Pridodajte novi dojam — nastaje asimilacija, asocijacija i za čas nećete prije dobro poznatoga čovjeku više razpoznati.

Digitized by Google

Je li stoji do čovjeka istoga to nagomilanje dojmova i fizične podloge im?

To je pitanje, koje riešavaju prvi psihologi i patholozi svieta, te se čini, da nije odviše daleko vrieme, gdje će jednoglasno odgovoriti — nestoji!

U pojedinih slučajevih odgovara isto tako i praksa, praksa porotnih sudova, a naročito najinteligentnija porota, porota francezkoga naroda.

I s toga gledšta podupire se ovdje izrečeni nazor o kazni i o budućnosti kaznenoga prava, koje nalazi upravo i u psihologiji velikih protivnika, dočim i ova ostavlja neokrnjeno pravo državne zaštite, koja bi izim zaštite povriedjenika imala još i da nastoji u povrieditelja novimi dojmovi uzpostaviti pravu ravnotežu, i dok to ne postigne učiniti ga nemoćnim, da opet povriedu počini.

Dakle svršavajući ove rapsodične misli, zahvaljujem se na prijaznoj strpljivosti, te dodajem:

Današnje kazneno pravo ima koristi samo u toliko, što sačinjava jedan dojam od onih milijuna, jednu premisu od onih milijuna, što naime, ako povreditelj u obće bude na nj pomišljao, u istom poradja dojam ustrašenja pred prietećim zlom. Protivnici teorije ustrašenja pokazali su kako je vrlo slab taj dojam.

Za volju njega dakle opet nije opravdano bivstvo kaznenoga prava.

Kako bi pako umjesto njega djelovati moralo pomišljano pravo državne zaštite u onih slučajevih, gdje bi država ureda radi intervenirati imala, ako dopustite, razložiti ću svoje misli o tom drugi put.

Smatraju li se pritužbe proti osudam mjestnih sudova prizivom poput priziva u redovitom gradj. parbenom postupniku

te imadu li se biljegovati sa biljegovkom propisanom za prizive?

Napisao ***Franjo Horvat,*** *kr. financijalni pomoć. tajnik.*

Temeljem §-a 29. zak. čl. XXVI ex 1881. izdana bje uredovna sbirka zakona i propisa o biljegovini i pravnoj pristojbi.

Ta sbirka stupila je u službenu porabu u Hrvatskoj i Slavoniji oglasom od 24. svibnja 1883. broj 28.097 danom 1. lipnja 1883. a tim povodom stupile su u kriepost i njeke ustanove koje prije te sbirke u Hrvatskoj i Slavoniji nisu postojale.

Digitized by Google

Medju te ustanove poglavito spada dužnost biljegovanja stvarih spadajućih pred občinsku sudbenost (mjestni sud).

Do nastupa u kriepost gore navedene sbirke biljegovnih i pristojbenih propisa t. j. do 1. lipnja 1883. prosudjivala se biljegovna dužnost osuda i nagoda izrečenih pred mjestnimi sudovi u Hrvatskoj i Slavoniji po naredbi c. kr. ministra nutarnjih posala i pravosudja od 26. svibnja 1860. te naredbi c. kr. ministarstva financija od 5. srpnja 1860. br. 33784.

Po naredbi od 26. svibnja 1860. i to po §-u 26. bio je sav postupak pred mjestnimi sudovi, ako tražbina svotu od 25 for. premašila nije, prost od biljegovine. Ako je iznosio tužbeni zahtjev tražbinu premašujuću svotu od 25 for., to se je za osudu i nagodu plaćala biljegovina od 36 nč. sve do uključivo zahtjeva tražbine od 60 for. Za tražbine pako premašujuće zahtjev preko 60. for. do uključivo 200 for. imala je po naredbi c. kr. ministarstva financija od 5. srpnja 1860. broj 33784 svaka parbena stranka pridonieti biljegovku od 1 for., indi obje stranke ukupnu biljegovinu od 2 for.

Po navedenih dakle naredbah samo su osude i nagode premašujuće zahtjev preko 25. for podpadale biljegovnoj dužnosti, dočim je sav ini postupak do 25 for. bio posvema prost od biljegovanja.

Nastupom u kriepost sbirke biljegovnih i pristojbenih propisa od god 1883. podpadaju biljegovnoj dužnosti sve osude i nagode izrečene u stvarih spadajućih pod občinsku sudbenost (mjestni sud) bez obzira na petit tužbe.

U Ugarskoj je ta dužnost ustanovljena jur naredbom kr. ug. ministarstva financija i pravosudja od 5. veljače 1878. broj 695 M. F. i to povodom zak. čl. XXII. ex 1877., kojim je u kriepost stupio zakon o manjih parbenih stvarih, (mjestnih, mirovnih sudovih), te koja naredba je uvrštena u sbirku pristojbenih propisa.

Biljegovna dužnost stvarih spadajućih pred občinsku sudbenost (mjestni sud) jest tom naredbom posve jasno ustanovljena prema sudbenosti ustanovljenoj zak. čl. XXII. ex 1877., koj govori o bagatelnom postupku te o postupku pred občinskim i mirovnim sudom postojećem u krieposti u Ugarskoj.

Nu zak. čl. XXII. ex 1877. neima zakonske moći u Hrvatskoj i Slavoniji, jer je u pravosudju Hrvatska i Slavonija autonomna. Kod nas postoji u krieposti zakon od 3. listopada 1876. o mjestnih sudovih.

Oba ova zakona, naime zak. čl. XXII. ex 1877. te zakon od 3. listopada 1876., što se tiče kompetencije sudbene, vrlo su različita.

Upravo radi te različitosti kompetencije nije dužnost biljegovanja u stvarih spadajućih pred občinsku sudbenost (mjestni sud) dosta precizno za Hrvatsku i Slavoniju u naredbi kr. ug. ministarstva financija od 5. veljače 1878. broj 695. ustanovljena.

Digitized by Google

Po §-u 14. zak. čl. XXII. ex 1877. podpadaju u Ugarskoj pod občinsku sudbenost prepori o svotah nenadilazećih 20 for.

Po zakonu od 3. listopada 1876. o mjestnih sudovih u Hrvatskoj i Slavoniji jest nadležnost po §-u 21. najmanja u prieporih do 30 for. a dosiže i visinu do 100 for.

Naredba dakle kr. ug. ministarstva financija od 5. veljače 1878. broj 695 M. F. jest glede mjere plaćati se imajućih biljegovina obzirom na nadležnost mjestnih sudova u Hrvatskoj i Slavoniji manjkava, jer nije upriličena prema nadležnosti ovdašnjih mjestnih sudova.

Nu ako naredba kr. ug. ministarstva financija od 5. veljače 1878. broj 695. ne sadržaje ustanove odredjujuće mjeru i način biljegovanja osuda izrečenih pred mjestnimi sudovi u Hrvatskoj Slavoniji prema nadležnosti tih sudova, tako u obće ne sadržaje odredbe, kako se imadu biljegovati pritužbe prijavljene proti osudam mjestnoga suda.

Ugarski bagatelni postupnik te postupak pred občinskim i mirovnim sudom (zak. čl. XXII. ex 1877.) ne poznaje tog pravnog sredstva proti osudam izrečenim pred občinskom sudbenosti.

Zak. čl. XXII. ex 1877. u §-u 25. veli: Stranke, koje sa zaključkom organa občinsku sudbenost vršećeg zadovoljne nisu, mogu priepornu stvar u roku od 8 dana iza proglašenja odnosno uručenja zaključka računajuć, upraviti na kot. sud, koj u istoj prema smislu propisa o bagatelnom postupku razpravlja.

Po slovu zakona sudeć, jest to jednostavni molbeni zahtjev, da se stvan od občinske sudbenosti prenese kot. sudu.

Naredba od 5. veljače 1878. br. 695 u §-u 3. odredjuje: Prijavi li se namjera, da će se pod mjestni sud spadajućim predmetom poći kot. sudu (§ 25. zak. čl. XXII. ex 1877) tad je dotična stranka dužna postupajućemu občinskomu sudu predati biljegovku.

To pravno sredstvo, da se najme stvar od občinske sudbenosti prenese pred kr. kotarski sud, zove se po zakonu od 30. listopada 1876. o mjestnih sudovih za Hrvatsku i Slavoniju „pritužba".

§ 53. spomenutog zakona veli:

Proti osudi mjestnog suda i proti njegovoj rješitbi, da nije nadležan dopuštena je uz rok od 8 dana pritužba na kr. kot. sud u okolišu kojega je sjedište mjestnoga suda.

Naredba kr. ug. ministarstva financija od 5. veljače 1878 broj 695 M. F. ne sadržaje ustanove kojim iznosom biljegovine imadu se providiti pritužbe po strankah u Hrvatskoj i Slavoniji proti osudam mjestnog suda prijavljene.

Ne ima je pako lih s toga uzroka, jer zakonski čl. XXII. ex 1877. tog pravnog sredstva pod tim nazivom ne poznaje.

Digitized by Google

U §-u 1. naredbe od 5. veljače 1878. broj 695 odredjuje se doduše, da, ako se podnaša tužba (pritužba) ustmenno, tad se ne plaća biljegovina. U posljednjoj alineji § 4. naredbe od 5. veljače 1878. takodjer stoji: Za ustmeno podnešenu tužbu (pritužbu) i tečajem razprave izrečene odluke ne ide biljeg.

U §-u 14. netom pozvane naredbe stoji nadalje: U ovršnom postupku predana pritužba (§ 78. i 79. zak. XXII. ex 1877.)ako je ovrha provedena na temelju osude izrečene u predmetih pod občinsku sudbenost spadajućih, ima se po arku sa biljegom od 12 nč. a u ostalih slučajevih sa biljegom od 20 nč. biljegovati itd.

Nu pritužba o kojoj govore §§ 78. i 79. zak. čl. XXII. ex 1877. nije identična s onom, o kojoj govori § 53. zakona od 3. listopada 1876. o mjestnih sudovih u Hrvatskoj i Slavoniji.

Pritužba u §-u 78. i 79. zak. čl. XXII. ex 1877. odnosi se na ovršni postupak. — Da je kr. ug. ministarstvo financija i tu pritužbu smatralo za pravni liek poput utoka, to bi bilo ustanovilo i biljegovinu, koja je odredjena za utoke, ako prem se i ta pritužba može donjekle smatrati pravnim sredstvom.

Pritužba pako po §-u 53. zakona od 3. listopada 1876. o mjestnih sudovih u Hrvatskoj i Slavoniji naperena je proti osudi po mjestnom sudu izrečenoj.

Uslied stavljenog pitanja glede mjere i načina biljegovanja pritužbah proti osudam po mjestnih sudovih u Hrvatskoj i Slavoniji izrečenim, odlučilo je kr. ugarsko ministarstvo financija, da se pritužbe bile ustmeno prijavljene ili pismeno podnešene imadu biljegovati kod tražbinah do 20 for. sa 12 nč. a kod tražbinah preko 20 do 50 for. sa 20 nč.

Glede pritužbah prijavljenih ili podnešenih proti osudam mjestnih sudova kod tražbinah premašujućih 50 do 100 for. nije do sele kr ug. ministarstvo financija nikakovu normativnu naredbu izdalo.

Usljed toga glede mjere i veličine biljegovanja pritužba proti osudam mjestnih sudova tražbinu 50 for. premašujućih a 100 for. dosižućih ustmeno prijavljenih ili pismeno podnešenih, vladaju vrlo različiti nazori, pa pa se prema tomu shvaćanju i biljegovanje tih pritužba zahtjeva.

Jedni naime drže pritužbu za jednostavni podnesak, pa s toga za pritužbu 50 for. premašujuću, drže, da je dovoljno biljegovana sa 50 nč.

Drugi opet shvaćaju pritužbu kao pravni liek poput priziva, pa s toga zahtjevaju biljegovanje pritužba proti osudam mjestnog suda prijavljenim a 50 for premašujućim, sa biljegovkom od 2 for. 50 nč.

Ovo potonje shvaćanje prihvatilo je kr. ug. financijalno upravno sudište u Budimpešti, koje je prema navedenom shvaćanju i više odluka kr. financijalnog ravnateljstva u Zagrebu potvrdilo. Nu te svoje riešitbe kr.

Digitized by Google

ug. financijalno upravno sudište nigdje nije obrazložilo, a niti ma jednu od tih riešitaba kao načelnu riešitbu izdalo.

Nu shvaćanje, da je pritužba proti osudi mjestnog suda ustmeno prijavljena ili pismeno podnešena jednostavni podnesak, naime molba, da se predmet parbe od mjestnog suda prenese na kr. kot. sud, jest po samom duhu i smislu zakona od 3. listopada 1876. o mjestnih sudovih kao i zakona od 3. listopada 1876. o bagatelnom postupku u Hrvatskoj i Slavoniji — jedino valjano i pravilno, što ću nastojati dokazati.

Da mi to pako bude moguće, valja mi posegnuti na naredbu ministarstva za unutarnje poslove i pravosudja od 26. svibnja 1860., kojom su uvedeni bili takozvani pomiriteljni sudovi, kao i na sam zakon o mjestnih sudovih od 3. listopada 1876.

Nu moram ovdje unapred iztaknuti, da ovom razpravicom ne mislim kakove teorije razvijati, već stvar onako praktični razviti, kako ju sa svog stanovišta shvaćam. Nije bo moje zvanje, da se bavim proučavanjem zakona pravosudne struke iz zabave i težnje, da si ih čim više teoretički prisvojim, već je moje zvanje, da valjanim i pravim shvaćanjem svih zakona mogu na iste prema duhu i smislu aplicirati financijalne zakone.

Svakomu bo, koj radi na pristojbenih stvarih nuždno je temeljito i podpuno poznavanje svih gradjanskih zakona i svih postupnika. Samo onda mogu se zakoni o biljegovinah i pravnih pristojba valjano uporabljivati, ako su odnosni pravni poslovi, pravni slučajevi ili narav podneska, na koje se imadu ti propisi uporavljivati, sa pravnog shvaćanja jasni.

Usljed toga činiti će se možda mnogomu čitaocu irelevantnim, kako tko shvaća pravnu narav pritužbe proti osudi mjestnoga suda ustmeno prijavljane ili pismeno podnešene.

Nu za financijalno-upravnoga činovnika, koj malo ne svakim danom dolazi u položaj, da prema shvaćanju: da li je pritužba priziv ili jednostavni podnesak, imade odlučiti, kako će ustanoviti količinu mjere biljegovanja pritužbe bilo ustmeno prijavljene ili pismeno podnešene, — jest to od odlučne važnosti.

Dočim je pravniku pred očima samo konačni pravni uspjeh na podnešenu pritubu, imala ta pritužba narav priziva ili jednostavne molbe (podneska), — financijalno-upravnom činovniku jest od odlučne važnosti: kakovu pravnu narav ima prema pravnom shvaćanju pritužba? Od toga bo shvaćanja ovisi, kolikom se biljegovinom imade pritužba proti osudi mjestnog suda iznos od 50 for. premašujuća providiti.

Struji, koja bje zavladala u naprednijih državah, da se naime sudstvo odieli od uprave, — nije se moglo oglušiti i oteti ni zakonodavstvo u Hrvatskoj. Rezultat tomu bio je taj, da se i kod nas počelo misliti na reforme.

Digitized by Google

U godini 1876. odieljeno je i u Hrvatskoj sudstvo od uprave, pa se je usljed toga moralo sudstvo urediti.

Prvi početak učinjen bje sa najnižim sudom i to sa onda obstojavšim pomiriteljnim sudom. U god. 1876. stvoren bje zakon o mjestnih sudovih.

Mjestni sudovi imadu svoj začetak u Hrvatskoj i Slavoniji na temelju naredbe ministarstva za unutarnje poslove i pravosudje od 26 svibnja 1860., kojom su bili uvedni tako zvani pomiriteljni sudovi.

Po toj naredbi sastojao se sud iz načelnika občine, njegovog zamjenika i više občinskih zastupnika ili porotnika. Porotnike moralo se je političkoj oblasti prijaviti. Ona ih je zaprisegla, odnosno, ako je proti kojemu bilo kakovih prigovora, istoga zabacila.

Nu ta odredba niti u pogledu ustrojstva mjestnih sudova a niti u pogledu postupka nije odgovarala svrsi.

Već odredba, po kojoj je politička oblast uplivala na ustrojstvo suda, odredba po kojoj je svaki načelnik občine eo ipso sudcem, a dotični većnici občinski prisjednici suda, nije odgovarala duhu vremena.

Zakonom o mjestnih sudovih od 3. listopada 1876. odstranjene su te sa pravosudjem u protimbi stojeće odredbe.

Prije svega je pravosudje u predmetih manje vriednosti učinjeno pučanstvu pristupnijim. Glavni cilj zakona o mjestnih sudovih jest taj, da se za pravni priepor manje vriednosti stvara postupak što jednostavniji i brži, dakle, da stranke uz što manje truda, vremena i troška do svoga prava dodju.

Ovim zakonom olahkoćen je cieli posao u maličnih stvarih.

Nu u občinah seoskih ima dosta i znatnijih stvari. Kotari sudbeni postali su veći, s toga je trošak veći, koji stranka nosi, ako mora iz svoga mjesta ići ka kotarskomu sudu.

Usljed toga je nadležnost mjestnih sudova od 25 na 30 for., u većih te inteligencijom pučanstva brojnijih občina i na 60 for., dočim u gradovih i u prieporih do 100 for. razširena.

Mjestnoga sudca, zamjenika i prisežnike bira svake godine občinsko zastupstvo iz listine občinara.

Mjestnog sudca potvrdjuje ban, dočim predstojnik kot. suda za okoliš, u kojem sjedi mjestni sud, ima mjestnoga sudca, zamjenika i prisežnike zapriseći. Pa kao što je po naredbi ministra za unutarnje poslove i pravosudje od 26. svibnja 1860. stranci, koja se smatrala i ćutila sa riešitbom pomiriteljnog suda otegoćenom, pristojalo pravo u roku od 8 dana zatražiti, da se cieli prepor povede pred nadležnim kr. kot. sudom, tako je i zakonom od 3. listopada 1876. o mjestnih sudovih dopuštena, za slučaj, da mjestni sud krivo sudi, proti osudi mjestnoga suda uz rok od 8 dana pritužba na kr. kot. sud u okolišu kojega jest sjedište mjestnoga suda, da

Digitized by Google

onda kr. kotarski sud prepor rieši (§ 53. zakona o mjestnih sudovih od 3 listopada 1876. za Hrvatsku i Slavoniju).

Nastaje sada pitanje: kakav pravni karakter ima ta pritužba? Je li ta pritužba pravni liek kao i prizivi u gradjanskom parbenom postupniku?

O pravnom karakteru pritužbe vladaju različiti pravni nazori.

Jedni drže pritužbu za pravni liek poput priziva u gradj. parbenom postupniku, dočim drugi drže pritužbu za jednostavni podnesak.

Pritužba proti osudi mjestnoga suda ne ima pravni karakter ni obilježja priziva Ona jest doduše pravno sredstvo proti osudi mjestnog suda, a to je i jedino, što ima zajedničkoga sa prizivom, dočim se nasuprot bitno razlikuje od priziva, od utoka a i žaobe ništovne.

Da pritužba proti osudi mjestnoga suda nije pravni liek poput priziva u redovitom gradjanskom parbenom postupniku, te da se bitno od priziva razlikuje, proizlazi iz ustanovah zakona o mjestnih sudovih od 3. listopada 1876. kao i zakona o postupku maličnom od 3. listopada 1876.

Po mojem nemjerodavnom shvaćanju, pritužba proti osudi mjestnoga suda nije ništa drugo nego jednostavna molba.

Shvaćanje da je pritužba jednostavna molba, jest po samom duhu i smislu zakona o mjestnih sudovih, te zakona o maličnom postupku od 3. listopada, jedino valjano i pravilno, što ću evo nastojati dokazati.

Prije svega valja mi iztaknuti, da su po zakonu od 3. listopada 1876. o mjestnih sudovih u Hrvatskoj i Slavoniji provedena načela ustmenosti i neposrednosti postupka, dočim u redovitih gradjanskih parnica postoji dvostruki postupak i to pismeni i ustmeni ili takozvani protokolarni.

Po §-u 28. zakona o mjesnih sudovih tužba se ima ustmeno obrazložiti pred mjestnim sudom. Tužitelj ima skladno i jasno raz'ožiti čine, na kojih mu se osniva tražbina, ima naznačiti sredstva dokazna, te uputno i izrazito izjaviti što zahtieva.

Po §-u 29. zakona o mjestnih sudovih razpravljaju se parnice pred mjestnim sudom ustmeno. Nije dapače dopušteno strankam čitati niti pismenih sastavaka.

Pred mjestnimi sudovi vode se razprave, govori se i pretresaju stvari, o čemu se ali ne vodi zapisnik, niti se u obće što bilježi ob onom, što se pred istimi razpravljalo.

Mjestni sud u slučajevih §-a 33. zakona o mjestnih sudovih ima ureda radi ročište odgoditi, narediti ročište i odmah ustmeno novo ročište strankam obznaniti. Sve to ne unaša se nikamo.

Ne podje li nagoda za rukom, ima se sud osvjedočiti ob istini onoga, što je stranka koja tvrdila ili tajila. U tu će svrhu pregledati izprave, preslušati svjedoke i vještake ili obaviti očevid. O svih tih dokazih ne sastavljaju mjestni sudovi zapisnik, već si članovi suda imadu sve što se tečajem razprave govorilo i razpravljalo, dobro zapamtiti.

Digitized by Google

Pošto je svestrano razprava zaglavljena, imadu članovi suda po svojem najboljem znanju i sviesti, uvažujuć samo ono, što su u razpravi slušali i vidili, izjaviti svoje mnienje, kako da se pravda rieši. Čim bude osuda ili rješitba izrečena, ima se ista u javnoj sjednici po sudcu proglasiti (§ 52.), koja se u uredovnu knjigu mjestnoga suda upisuje, gdje se jedino naznačiti ima, da li je jednoglasno ili većinom glasova izrečena (§ 60. br. 4 zakona o mjestnih sudovih).

Ako su obje stranke bile pri proglašenju osude, dostavlja se pismeni odpravak osude samo onda, ako stranka zahtjeva. Nije li nijedna od stranaka bila prisutna pri proglašenju, tada se ima obim strankam pismeni odpravak osude ili rješitbe ureda radi dostaviti.

Kada straka uloži pritužbu proti osudi ili rješitbi mjestnoga suda, mjestni sudac neodvlačno to prijavi nadležnomu kr. kotarskomu sudu uz udostojovjereni odpravak osude ili riešitbe, kao i odnosnih zabilježbah u uredvnoj knjizi. Mjestni sud nije vlastan odbiti pritužbe ni onda, ako je prekasno podnešena, nu ima to opaziti, kad ju kr. kot. sudu prijavi (§ 57.)

Na sliedivšu prijavu pritužbe proti osudi ili rješitbi mjestnoga suda, naredjuje kr. kot. sud ročište za ustmenu razpravu u postupku maličnom (§ 84. zakona od 3. listopada 1876. o postupku maličnom.)

Pred kr. kotarskim sudcem razpravlja se parnica iznova. Razprava počamši od ustmena obrazloženja tužbe vodi se, zaglavljuje, dokazi naredjuju i izvadjaju, nagode sklapaju, osuda proglašuje i dostavlja po ustanovah zakona o postupku pred kr. kot. sudom usljed neposredno podneše tužbe (§ 86.).

Po §-u 87. zakona o postupku maličnom mogu stranke pred kr. kr. kotarskim sudcem navesti okolnosti i dokaze, koje nisu pred mjestnim sudom predložile, ili koje mjestni sud nije uvažio ili pripustio, te sudac, ako ih smatra olučnimi, ima narediti, da se pred njim izvedu.

Pritužba dakle proti osudi mjestnoga suda jest po smislu maličnoga zakona od 3. listopada 1876. pravno sredstvo, usljed kojega se parnica pred kr. kotarskim sudcem posve iznova razpravlja, usljed koje pritužbe zadočimlje posve nov postupak kao i na tužbu neposredno pred kr. kot. kao maličnim sudom podnešenu. Na novo se parnica instruira, dokazi na novo provadjaju, svjedoci i vještaci preslušavaju, polažu se prisege, koje su kod mjestnih sudova izključene itd. — jednom riečju: usljed prijavljene pritužbe zameće se kod kr. kotarskog suda isti postupak, koji nastaje i usljed neposredno kr. kot. sudu kao maličnom sudu prve molbe podnešene tužbe.

Sudac, pred kojim se razpravlja stvar na pritužbu proti osudi mjestnoga suda, neima ni pojma ob onom, što je bilo tužitelj, bilo tuženik u razpravi pred mjestnim sudom naveo, a to upravo s toga, jer o cieloj razpravi ništa ubilježeno nije.

Digitized by Google

Usljed te novo zametnute razprave, kod koje se sav dokazni materijal na novo u pretres uzima, može sudcu kr. kotarskoga suda za izrečenje nove osude sasvim drugi pravni temelj služiti od onoga, koj je služio mjestnomu sudu.

Pa upravo radi te razlike u temelju ili podlozi izrečenja osude po kr. kot. sudu, kao i okolnosti te, što je strankam pred kr. kot. sudom slobodno navesti i nove okolnosti čina i dokaze, kojih nisu pred mjestnim sudom navele, gubi osuda, po kr. kotarskom sudu na pritužbu proti osudi mjestnoga suda izrečena, narav i značaj osude izrečene po prizivnoj instanciji.

Iz navedenog do sada proizlazi, da je kod mjestnih sudova u Hrvatskoj i Slavoniji proveden čisti ustmeni postupak, dočim u redovitih gradj. parnicah valja postupak skroz pismeni i tako zvani protokolarni.

Neoborivo je pako načelo i u teoriji i u pozitivnih naših zakonih, da su osude izrečene na temelju strogo ustmenog postupka neprizivne.

Osim parnica pred mjestnimi sudovi proveden je u Hrvatskoj i Slavoniji u gradjanskih parnicah čisti ustmeni postupak jošte u maličnih parnicah i parnicah smetanja posjeda. Zakon od 3. listopada 1876. o maličnom postupku ne pozna pravni liek priziva.

Proti osudam izrečenim pred kr. kotarskim kao maličnim sudom dozvoljen je po §-u 75. zakona od 3. listopada 1876. o maličnom postupku samo pravni liek žalbe ništovne, koja se ali samo onda podnieti može, ako postoje razlozi taksativno u zakonu navedeni, iz kojih se ništetnost osude pobijati uzmogne.

Nadalje zakonom od 8. svibnja 1890. o postupku u slučajevih smetanja posjeda dozvoljen je po §-u 62. proti konačnim odlukam jedino pravni liek žalbe ništovne, takodjer iz razloga u zakonu taksativno navedenih.

I taj pravni liek nije identičan sa prizivom, kakav je dozvoljen u redovitom gradjanskom parbenom postupku, već je žalba ništovna samo kao nekakva garancija, da u koliko je zakon očito povriedjen, može stranka upotriebiti pravni liek na drugomolbeni sud.

U ostalom, da pritužba proti osudi mjestnoga suda nije isto što priziv, proizlazi i iz gradj. parb. postupnika od 16. rujna 1852. Priziv bo je pravni liek proti osudi, kojim u svom pravu povriedjena stranka traži, da viši sudac, na temelju procesualnog i dokaznog materijala, koj je predležao nižem sudcu, izpita zakonitost i valjanost napadnute osude.

U prizivu moraju se navesti tegobe, kojimi se stranka ćuti povriedjena, zatim i točke osude navesti, kojimi se stranka ćuti otegoćena, pa moraju se i razlozi radi kojih se ćuti otegoćena razviti. Kod pritužbe toga nema.

Digitized by Google

Po gradjanskom parbenom postupniku moraju se sva dokazala u prvih govorih i pismih svestrano izcrpsti. Samo takove okolnosti i dozna sredstva, koja je stranka kasnije pronašla, mogu se u prizivu navesti. Nu zato imade takova stranka pravo povrate u prijašnje stanje.

Kod odpreme priziva na viši sud odprema se prepis osude i razlozi. Ako viši sud pronadje za shodno obnovu ili nadopunjenje za valjano izrečenje osude, te pronadje li viši sud, da je niži sud propustio saslušanje svjedoka ili vještaka, to mora uvjek izreći niži sud ponovno osudu; što kod pritužbe proti osudi mjestnog suda podnešene nije slučaj, već ovdje kr. kot. sud sve sam obavlja kao prvomolbeni sud.

Priziv poslje zakonom propisanog roka prijavljen ima nisi sudac odmah zabaciti, dočim pritužbu kasno prijavljenu ili podnešenu nije vlastan mjestni sud odbiti, već ima to opaziti prigodom podnešenja.

Pritužba proti osudi mjestnoga suda i priziv jesu dva skroz različita i protivna pravna sredstva. Dočim se na pritužbu kod kr. kot. suda parbena stvar posve iznova razpravlja u prisuću stranaka, to kod riešavanja priziva stranke u nikakav doticaj s višim sudom ne dolaze.

Kr. kotarski sudac dakle, na uloženu pritužbu prema onomu što je vidio i čuo kod razprave same neposredno od samih stranaka, sudi i izriče rješitbu po svojem najboljem uvjerenju i osvjedočenju. Kod priziva izriče viši sudac svoju riešitbu na temelju pruženog mu dokaznog materijala, koj je predležao nižem sudcu, eventualno i na temelju pruženih novih dokaza — dakako u ovom potonjem slučaju povratu u prijašnje stanje.

Na pritužbu proti osudi mjestnoga suda može kr. kot. sud osudu na sasvim drugom temelju izreći, nego li je to činio mjestni sud. Kod priziva mora viši sudac svoju osudu bazirati na materijalu, koj je predležao sudcu prve molbe.

Kad bi pritužba bila pravni liek kao i priziv, onda bi sudac kr. kot. suda morao crpiti nuždnu informaciju za izrečenje osude iz dokaznog materijala, koj je predležao mjestnom sudu.

Nu što može sudac crpsti iz izvadka iz uredovne knjige mjestnoga suda, kad se o cielom tečaju razprave u knjizi ništa ne ublježuje, do li izrečene osude ili rješitbe.

Identična sa pritužbom može se smatrati i molba za povratu u prijašnje stanje kao pravno sredstvo, koje može biti napereno i proti osudi.

Pritužba proti osudi mjestnoga suda jest naravi istovjetne i sa prigovori proti platežnoj zapovjedi u mandatnom ili proti mjenbenom plateznom nalogu u mjenbenom postupku uloženimi, koji prigovori mogu se takodjer smatrati pravnim sredstvom proti odnosnim platežnim nalogom.

Pa koli molbe za povatu u prijašnje stanje toli i prigovori proti platežnim zapovjedim uloženi, po biljegovnih zakonih podpadaju biljegovini

Digitized by Google

kojoj i tužbe, dakle biljegovini za jednostavni podnesak sa 20 odnosno 50 nč.

U ostalom da kr. ugarsko ministarstvo financija drži, da su pritužbe jednostavni podnesci, neimajući narav priziva, sliedi iz same riešitbe kr. ug. ministarstva financija, koje je odlučilo, da se pritužbe proti osudam mjestnoga suda, kojih zahtjev 20 forinta ne premašuje, imadu providiti biljegovkom od 12 nč., a pritužbe podnešene pismeno ili prijavljene ustmeno proti osudam kojih zahtjev 50 for ne premašuje, da se imadu biljegovati sa biljegovkom od 20 nč.

Da kr. ug. ministarstvo financija pritužbam proti osudam mjestnog suda daje pravni kzrakter priziva poput onoga u redovitom gradjanskom postupku, to bilo odredilo i biljegovanje pritužba po propisih, koji postoje za biljegovanje priziva.

Sbirka zakona i propisa o biljegovnih i pravnih pristojbah od godine 1883 u točki IV. br. 12 slovo a) tar. čl. 48. odredjuje; da se prizivi imadu providiti biljegovinom isto toliko, koliko imadu obje stranke platiti od riešitbe prve molbe, naime od osude.

Za osude prvomolbenoga suda o glavnoj stvari, ako se predmet parbe procieniti može, plaća se po tar. čl. 37. slovo C) sbirke zakona i propisa o bljegovnih i pravnih pristojbah:

ako vriednost ne premašuje 50 for. biljegovina sa 1 for.;

ako viednost premašuje 50 do 200 for. biljegovina sa 2 for 50 nč.;

ako pako premašuje 200 for. do uključivo 800 for. biljevina sa 5 for.

Prema gore citiranoj ustanovi glede mjere biljegovanja priziva podnešenih proti osudam po redovitom postupniku izrečenim, imadu se i prizivi sa 1 for., 2 for. 50 nč. i sa 5 for. biljegovati.

Da je dakle kr. ug. ministarstvo financija kod izdavanja naredbe glede mjere i iznosa biljegovanja pritužba proti osudam mjestnih sudova ustmeno prijavljenih ili pismeno podnešenih bilo tog pravnog shvaćanja i nazora, da su pritužbe pravni liek poput priziva, to bi ono bilo jednostavno izreklo, da se takove pritužbe imadu biljegovati po propisih, koji su ustanovljeni za prizive u redovitom postupku.

Istina je i to, da je kr. ug. ministarstvo financija odlučilo samo glede biljegovanja pritužba proti osudam mjestnih sudova, kojih zahtjev 50 for. ne premašuje, dočim glede onih pritužba, koje su ustmeno prijavljene ili pismeno podnešene proti osudam, kojih zahtjev 50 for. premašuje, nikakove normativne naredbe izdalo nije.

Nedvojbeno biti će tomu uzrok to, što to pitanje nije potaklo niti kr. financijalno ravnateljstvo, a niti koj od mjestnih sudova, dočim kr. ugarsko ministarstvu financija neće biti, a niti ne mora biti poznata nadležnost mjestnih sudova u Hrvatskoj i Slavoniji, pa naravski ni vrsti pod

Digitized by Google

nesaka, koji kod uporabe toga zakona dolaze. Pa dočim ni jedno ni drugo poznato nije, ne može o tom ni naredbe izdati.

Biljegovanje pritužbah proti osudam mjestnih sudova ustmeno prijavljenih ili pismeno podnešnih, kojih zahtjev 50 for. premašuje iznosom biljegovine od 2 for. 50 nč. dovodi do te anomalije, da se pritužbe pto. zahtjeva 50 do 100 for. većim iznosom biljegovine biljeguju, nego li žalbe ništovne u maličnom postupku, u parbah smetanja posjeda ili u redovitom gradjanskom parbenom postupniku.

Biljegovni bo propisi u točki IV. br. 13 tar. čl. 48. sbirke pristojbene odredjuju: Od ništovnih žaoba u parbenom postupku plaća se od prvoga primjerka, ako vriednost predmeta 50 for. ne premašuje, isto tako i u parbenih poslovih o stvarih manje vriednosti od prvoga arka 1 for., (u Hrvatskoj i Slavoniji u maličnom postupku o parbenih predmetih do 50 for.);

ako vriednost predmeta premašuje 50 for. plaća se od prvoga arka biljegovina sa 2 for.

Svakako se pako žalbom ništovnom kao pravnim liekom postizava posve drugi pravni konačni rezultat, nego li pritužbom, pa se taj pravni liek, u preporih, kojih zahtjev 50 for. premašuje, biljeguje samo sa biljegovkom od 2 for., dočim se za pritužbe proti osudam mjestnih sudova ustmeno prijavljene ili pismeno podnešene zahtieva kod prepora 50 for. premašujućih biljegovka od 2 for. 50 nč.

Iz dosadanjeg izloženja jasno proizlazi, da pritužbe proti osudam mjestnih sudova ustmeno prijavljene ili pismeno podnešene nisu pravni liek poput priziva, već jednostrani zahtjev, da se čitava preporna stvar prenese na kr. kotarski kao mališni sud, da taj sud cielu stvar iznova razpravi, dakle neka vrst povrate u prijašnje stanje. Jer kao što se kod povrate u prijašnje stanje parbena stvar iznova provadja te na temelju novo zametnute, provedene i dovršene razprave nova osuda izriče, tako i mališni sudac na pritužbu izriče ponovno osudu.

Molbe pako za povratu u prijašnje stanje biljeguju se, ako vriednost parbenog predmeta ne premašuje 50 for. sa 20 nč., ako li pako 50 for. premašuje sa 50 nč. biljegovine.

Pošto indi iz dosadanjeg izloženja jasno proizlazi, da pritužba proti osudi mjestnog suda prijavljena nije nikakav pravni liek a ponajpače ne poput priziva, već jednostavna molba, da čitavu stvar kr. kot. sud kao mališni sud razpravi, a takove pritužbe bi se po mom nemjerodavnom nazoru i shvaćanju zakona, u koliko se iste odnose na zahtjev 50 for. premašujući, imale providiti biljegovkom samo od 50 nč.

Radim malom iznimkom malne cielo vrieme moga službovanja od god. 1880. pa do danas na pristojbah, te me uviek muči kod riešavanja priziva naperenih proti biljegovinam propisanim radi nebiljegovanja pritužba

Digitized by Google

proti osudam mjestnih sudova, kojih zahtjev 50 for. premašuje, neizvjestnost. U prvom redu moram imati interes erara pred očima, a moram i prema stranci, koja zaštitu traži, pravednost vršiti

Moje je pako nemjerodavno mnienje i uvjerenje, da mjera plaćanja biljegovine, kako se ista prakticira u Hrvatskoj i Slavoniji za pritužbe prijavljene proti osudam mjestnoga suda ne odgovora naravi i duhu ne samo odnosnoga zakona, već ni samim načelom pristojbenih propisa.

Za mjerilo biljegovne dužnosti neima služiti samo dotična svota, koja je predmetom parbe, te usljed toga i predmetom prosudjivanja biljegovne dužnosti, nego i veća ili manja važnost ili vriednost parbenoga predmeta koji pod dotični zakon spada, koj je podloga za prosudjivanje opristojbenja, ne manje i važnost i vrst samoga suda, kojemu je prepor povjeren u nadležnost. To je načelo faktičnom dosliednošću u biljegovnih i pristojbenih zakonih i sliedjeno te i provedeno.

Tako nasljednu pristojbu plaćaju djeca sa 1%, braća sa 5%, a nesrodnici sa 10%.

Na Njegovo c i kr. Apoštolsko Veličanstvo upravljena molba milosti u dohodarstvenom narušaju podpada biljegovini od 1 for., na druge osobe, zastupajuće koj ured, upravljena molba popada biljegovini samo od 50 nč., 36 nč., pa i 12 nč. Za utoke prizive i previde propisana je veća biljegovina od obične molbe, tužbe itd., s toga jer su oni prvi podnesci od većeg zamašaja, važnosti i uspjeha od ovih potonjih sasvim običnih.

Prijava upisa za tjeranje slobodnog obrta podpada manjoj biljegovini od molbe, kojom se traži upis trgovačke tvrdke itd.

Temeljni princip pristojba jest taj, da one služe kao odšteta državi za učinjene usluge pojedinim strankam, koje te usluge od države traže. Čim veću uslugu, veću vriednost i od većeg te važnijeg ureda pojedinac tu uslugu traži, to se ima i veća odšteta za tu uslugu, dakle veća pristojba po stranci uplatiti.

Koli kod bagatelnog postupka toli i kod mjestnog suda ne traži pojedinac od države velike usluge, s toga ne može ni država od stranke veliku naplatu za tu uslugu zahtjevati i pobirati. Naročito pako neodgovara tom temeljnom principu pristojba navedeno zahtjevanje i pobiranje pristojba od pritužba u Hrvatskoj i Slavoniji. Kod mjestnih sudova ne traži stranka uslugu od države, već od svojih sugradjana i to uslugu neznatnu, pa tu uslugu čine ti sugradjani badava Sa kog dakle razloga da se zahtjeva i pobire za te neznatne usluge tolika pristojba? Da država ima pravo pobirati te pristojbe prema učinjenim uslugam razmjerno i kod mjestnih sudova jest sasma opravdano.

Državna bo vlast podielila je pravo sudbenosti nedržavnim uredom, mjestnim, občinskim suďovom, pa pošto ti mjestni sudovi u mjesto državne

Digitized by Google

vlasti strankam usluge čine, to neka razmjermo prema toj usluzi stranke i državi odštetu daju.

Traži li se pako za pritužbe proti osudam mjestnih sudova ustmeno prijavljene ili pismeno podnešene, kojih zahtjev 50 for. premašuje biljegovina od 2 for. 50 nč., to se taj ničim neosnovani zahtjev protivi temeljnom principu i cilju institucije mjestnih sudova. Cilj bo mjestnih sudova jest taj, da se za pravni prepor stvarih manje vriednih stvara postupak što jednostavniji, kraći i brži, a što je najvažnije i najjeftiniji. Biljegovni i pristojbeni propisi pako stoje u suvislosti sa zakoni, na koje se imadu aplicirati.

S toga odgovara sasvim duhu i smislu zakona o mjestnih sudovih kao i zakona o malićnom postupku, pravno shvaćanje, da pritužbe nisu prizivi.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Smetanje posjeda učinjeno u korist gospodara. — Je li smetanje posjeda ili poljska šteta?

Kr. kot. sud u G. odlučio je odlukom od 14. rujna 1893. br. 6942:

Tužitelj D. D. odbija se sa svojim tužbenim zahtjevom, da ga je L. M. smeo u posljednjem faktičnom i mirnom posjedu livade „Malovac" zvane a ležeće u Majskih poljanah time, što je dne 28. srpnja 1893. dao po svojih težacih prevesti sa svoje polag ležeće livade dva voza siena preko rečene tužiteljeve livade i da se imade u buduće kaniti sličnog smetanja pod prietnjom primjerene globe ili zatvora, a usuprot je dužan tuženiku nadoknaditi pod prietnjom ovrhe za 8 dana parbeni trošak od 3 for. 75 i to za to:

Tuženi priznaje, da su njegovi težaci i sluga prevezli sieno preko tužiteljeve livade, ali bez njegova znanja i upute. Saznao je on to istom onda, kad ga je tužitelj tužio kod obć. poglavarstva u G. I. radi poljske štete, koja je tužba odbijena, jer je obćinsko poglavarstvo pristalo uz mnienje tuženičkih cienaca, da spomenutim činom nije počinjena nikakva šteta, nu da si ne prisvaja a niti si je prisvajao kakovo pravo služnosti na tužiteljevoj livadi. Izkazom svjedoka ustanovljeno je, da su tuženički težaci vlastitim nagonom bez naloga i znanja tuženika provezli sieno preko tužiteljeve livade, ne imajući ni sami nakane smetanja, pa se je zato tužitelj sa tužbenim zahtjevom imao odbiti i osuditi prema §-u 59. zak. o smet. posjeda na naknadu parb. troška.

Digitized by Google

Na ništovnu žalbu tužitelja D. D. preinačio je kr. sudbeni stol u P. na osnovi §-a 62. i toč. 11. i §-a 66. zakona o postupku u slučajevih smetana posjeda gore rečenu odluku i odlučio riešitbom od 28. listopada 1893. br. 2311:

Tuženi L. M. smetao je tužitelja D. D. u posljednjem faktičnom i mirnom posjedu livade „Malovec“ u Majskih poljanah time, što su dne 28. srpnja 1893. njegovi težaci odnosno sluga s njegove niže ležeće livade prevezli dva voza siena preko rečene livade tužitelja te se imade u buduće kaniti ... i nadoknaditi parbene troškove od 9 for. 90 nč. u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe — iz sliedećih razloga:

Postupajući u prvoj molbi sud uzimlje dokazanim, da su dne 28. srpnja 1893. težaci odnosno sluga tuženika vozili sa livade ovoga dva voza siena i to preko livade tužitelja; smatra nadalje dokazanim, da ova činitba tvori smetanje posjeda tužitelja, odputio je pako tužbu ovoga s razloga, jer nije ničim dokazano, da je upitno smetanje posjeda počinjeno usljed naloga i znanjem tuženika. — Ovaj nazor pako ne stoji, jer je gospodar, koji naruči kakovo djelo svojim ljudem odgovoran za čine smetanja posjeda, koje ti ljudi u izvršivanju njima naloženog posla počine, ma da gospodar djela nije naložio počinjenje čina smetanja posjeda ili za isti ni znao nije, samo ako je smetanje posjeda učinjeno u korist gospodara, a to biva očito u ovom slučaju.

Prvomolbena je dakle odluka ništetna po §-u 62. toč. 11. gori rečenog zakona te ju je trebalo preinačiti i odlučiti, kako je to učinjeno u dispozitivnom dielu ove rješitbe. *D. Tončić.*

Dosmrtno pravo uživanja kao pravo osobno nije podvrženo realnoj ovrsi.

Molbom de pr. 18. lipnja 1889 broj 4394 gr. zamolio je odvj. dr. M. proti A. P. kod kr. kotarskog suda u K. za dozvolu i obavu ovršne uknjižbe prava nadzaloga na protivničko pravo doživotnog uživanja upisano na polovicu nekretnina grunt. ul. br. 159 občine K. radi 94 for. spp. i 94 for. spp.

Kr. kotarski sud u K. je odlukom od 13. srpnja 1889. br. 4394 gr. toj molbi udovoljio, a za provedbu molio svoju gruntovnu oblast.

Gruntovna oblast suda K. pododlukom od 23. srpnja 1889. br. 906. z. uzkratila je provedbu gornje odluke, jer da je zabilježena prepornost vlastničtva u grunt. ul. br. 159. za J. P. koje je vlastničtvo sa doživotnim uživanjem A. P. nastalo.

Na utok sa ništovnicom odvj. dra. M. proti pododluci grunt. oblasti od 23. srpnja 1889. br. 906 z. ukinuo je kr. banski stol rješitbom od 22 siečnja 1890. broj 528. pododluku grunt. oblasti, ter ovoj naložio, da

Digitized by Google

zamolbu kr. kotarskog suda u K. kao gradj. suda od 13. srpnja 1889. br. 4394 gr. mimo neosnovanog odputnog razloga rieši.

Na utok s ništovnicom A. P. potvrdio je kr. stol sedmorice rješitbom od 31. listopada 1890. broj 2656 rješitbu banskoga stola.

Na temelju takova stanja stvari provela je grunt. oblast kotarskog suda u K. odluku istog kao gradj. suda od 13. srpnja 1889 br. 4394 gr.

Molbom de pr. 6. lipnja 1893. broj 4302 gr. zatražio je odvj. dr. M. za dozvolu i obavu ovršne javne dražbe dosmrtnog prava uživanja pripadajućeg A. P-u na polovicu nekretninah grunt. ul. br. 159 obć. K. radi pomenutih dužnih tražbina.

Odlukom od 10. lipnja 1893. broj 4302 gr. odbio je kotarski sud u K. ovu molbu, jer da je dosmrtno pravo uživanja pripadajuće A. P-u. osobno pravo, i da kao takovo nije podvrženo realnoj ovrsi, te da se ne može javnom dražbom prodati.

Na utok sa žalbom ništovnom molitelja odvj. dra. M. potvrdio je banski stol rješitbom od 26. srpnja 1893. broj 14268 odluku prvoga suda, jer je ista iz razlogah u njoj navedenih kao i osvrtom na § 485. o. g. z. opravdava.

Rješitbom od 19. listopada 1893. broj 3264 odbio je kr. stol sedmorice previdni utok s ništovnicom odvj dra. M. kao po §-u 318. g. p. p. nedopustiv tim, da je ovrhovoditelju prosto voditi ovrhu na plodove pripadajuće ovršeniku iz osobnog prava plodouživanja.

Mato Rožman.

K tumačenju §-a 81. i 82. mal. postupnika.

U maličnoj parnici L. Ž. proti S. R. radi 60 for. 10 nč. spp. odredio je mališni sudac kod kr. kot. suda u K. prije izrečenja meritorne osude, da sa imadu saslušati svjedoci obijuh stranaka, ter je u tu svrhu odredjeno ročište pred istim sudom.

Zastupnik tužitelja dr. I. zamolio je podneskom pr. 29 srpnja 1892. br. 4460 gr. za odgodu ročišta, kod kojega bi se svi svjedoci imali preslušati, iz razloga, što je on dana, kada je naredjeno ročište za sasluhu svjedoka t. j. dne 6 kolovoza t. g., zapriečen kod drugih sudova neodgodivimi ročišti.

Toj molbi ne bude odlukom od 30. srpnja 1892. broj 4460 gr. udovoljeno iz razloga, što je dne 6. kolovova t. g. odredjeno ročište lih za preslušavanje svjedoka, kod kojega ročišta može stranka osobno prisustvovati i svoje posebne upitke na svjedoka stavljati, i iz razloga, što je molba prekasno podnešena, a da bi se svjedoci mogli pravodobno ob odgodi ubaviestiti.

Proti toj odluci uložio je tužitelj utok pr. 4. kolovoza 1892. broj 4635. gr. koji je kr. banski stol svojom riešitbom od 28. rujna 1892.

Digitized by Google

broj 18628 odputio obzirom na propise §-a 81. i 82. mal. postupka kao nedopustiv. P.

§ 279. g. p. p. normira poseban slučaj prokazne prisege, pak se s toga tužbom može zahtjevati položenje takove prisege i onda, ako podjedno ne predleže uvjeti potrebiti za prokaznu prisegu po §-u 278. g. p. p.

Prinos k tumačenju §-a 278., 279., 242. i 453. g. p. p.

U ustmeno razpravljenoj parnici L. P. po odvjetniku Gj. proti A. S. kao ovrhovoditelju trgovačke tvrdke S. et D. po odvj. dru. W. radi zahtjevanog prokaza i položenja prokazne prisege o godišnjoj plaći G. H., kod trgovačke tvrdke S. et D. u službi stojećeg spp. izrekao je kr. sudbeni stol u O. osudom od 11. ožujka 1893. broj 1237 gr.

Tuženik A. S. kao voditelj trgovačke tvrdke S. et D. dužan je prokazati sve, što mu je poznato o godišnjoj plaći kod tvrdke S. et D. u službi stojećeg knjigovodje G. H. i na taj svoj prokaz položiti prokaznu prisegu.

Stoji dakle prosto kako tužiteljki tako i tuženomu poslje pravomoćnosti ove osude zamoliti kod suda ovog ročište, na kojem će imati tuženik u ovoj osud izrečeni prokaz učiniti, te istinitost toga prokaza i zakletvom potvrditi; jer će u protivnom slučaju primjerenimi prisilnimi sredstvi na to primoran biti, a osim toga prosto stoji tužiteljki, da može takodjer i svoje odštetne zahtjeve posebnom tužbom izvesti.

Konačno je dužan A. S. naknaditi tužiteljici L. P. na 17 for. 75 nč. obredjene parbene troškove u roku od 14 dana pod teretom ovrhe, kao takodjer i financ. eraru namiriti pravnu pristojbu, koja će se od ove osude odmjeriti.

Usljed priziva tuženika preinačio je kr. banski stol osudom od 27. travnja 1893. br. 8859 prvosudnu osudu, te tužiteljicu L. P. tužbom de praes. 24. kolovoza 1892. br. 5043 gr. i sa zahtjevom u istoj stavljenim odbio tim, da se parbeni troškovi medju strankami prebijaju.

Razlozi: Zahtjevu na položenje prokazne prisege ima mjesta po §-u 278. g. p. p. proti onomu, koji je dužan pokazati izprave, dugove ili imetak, a po §-u 279. proti trećoj osobi onda, kada može onaj, koji je vlastan zahtjevati od stanovite osobe, da prokaže izprave, dugove ili imetak navesti temeljita straha, da ona krije stvari ili imetak načinom protupravnim, a odnosna treća osoba, da znade o tome.

U nazočnoj je parnici tuženiku, odnosno tvrdki S. et. D., odlukom kr. sudbenog stola u O. od 23. srpnja 1892. br. 22 gr. naloženo, da obzirom na dozvoljenu ovom odlukom ovršnu plienitbu i uručbu iznosa, nadilazećeg 500 for., od godišnje plaće ovršenika G. H., što ju on kao trgovački knjigovodja u trgovini kod tvrdke S. et D. u O. dobiva, od

Digitized by Google

mjesečne plaće istoga ovršenika G. H. svotu nadilazeću mjesečni iznos od 41. for. 66 nč susteže i ovrho voditelju izda.

Po tom nije naloženo ovom odlukom tuženiku, — (da je i dokazano, da je vlastnik tvrdke S. et D.) — da ima tužitelju predati kakove izprave, dugove ili imetak, niti ima on tužitelju prokazati kakav imetak.

Nije s toga tuženik osoba predvidjena u §-u 278. g. p. p. — Nije pako on ni treća osoba, koju predvidja ustanova §-a 279. g. p. p.; jer ovršenik ne krije svoj imetak, odnosno svoja beriva, navedena u gornjoj odluci, na koja je ovrha dozvoljena, — a kad to ne, — onda ne može ni tuženik — kao treća osoba — pozvan biti, da prokaže sve, što mu je o tom poznato.

U nazočnom slučaju dakle ne ima u obće mjesta tužbi navedenoj u §-u 279. g. p. p., već eventualno samo tužbi predvidjenoj u §-u 453. g. p. p.,

S tih razloga valja tužitelja s tužbom odputiti. — Parbeni troškovi se prebijaju, jer svaka stranka ima za sebe jednu povoljnu osudu.

Povodom previda tužiteljice L. S. preinačio je kr. stol sedmorice osudom od 6. srpnja 1893. br. 2323 osudu banskoga stola i potvrdio osudu prvoga suda time, da je tuženik dužan naknaditi tužiteljici i trošak previda u obaljenom iznosu od 11 for. 50 nč. u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe.

Razlozi: Propisi §-a 278. i 279. g. p. p. ne stoje medju sobom u takovu savezu, da bi prisega prokazna po §-u 279. g. p. p. umjestna bila samo onda, ako podjedno predleže uvjeti, potrebiti za prokaznu prisegu po §-u 278. g. p. p, — kako to predpostavlja banskostolna osuda, jer § 279. g. p. p. normira poseban slučaj prokazne prisege.

U predležećem pak slučaju dotiču se svi uvjeti prokazne prisege po po §-u 279. g. p. p., pošto je tužiteljica L. P. dokazala odlukom kr. sudbenoga stola u O. od 23. srpnja 1892. br. 4222 gr., da je ona za utjeranje svoje tražbine od 500 for. spp proti G. H. izposlovala ovršnu plienitbu i uručbu iznosa nadilazećega 500 for. od godišnje plaće, koju ovršenik G. H. kao trgovački knjigovodja tvrdke S. et D. bere od rečene tvrdke u mjesečnih obrocih, pa pošto tuženik A. S. (član tvrdke S. et D.) sam priznaje, da se rečena tvrdka krati, pa da neće unatoč sudbenoj odluci od 23. srpnja 1892. broj 4322 gr. A na I., da izplati tužiteljici ma štogod od plaće ovršenika G. H. tvrdeć, da je ovaj namješten kod rečene tvrdke sa 500 for. plaće i 220 for. stanarine, koja se tobože ne može uzeti pod ovrhu po §-u 7. zakona od 13. siečnja 1883., br. 24 sbor., o stegah ovršnoga prava, ter da je ovršenik primio od rečene tvrdke znatan iznos u ime predujma na plaću sv ju uz obvezu, da će taj predujam namiriti obročnim odplaćivanjem od plaće svoje.

Digitized by Google

Da li je ta tvrdka S. et D. vlastna poslužiti se tim prigovorom naprama sadašnjoj tužiteljici ili eventualno postupati po §-u 447. g. p. p., ako ona scieni, da je dozvoljenom ovrhom povriedjena u svojih pravih, — jest u nazočnoj parnici neodlučno, — svakako je tužiteljica dovoljno dokazala i vjerojatnim učinila, da se na njezinu štetu krije načinom protupravnim, što ovršenik prima u ime plaće od rečene tvrdke, a to tim više, što tuženik ne poriče, da se je tvrdka S. et D. napram tužiteljici poslužila i drugimi izlikami, a nije dopustila, da se tužiteljica uvidom u njezine knjige osvjedoči o tom, koliko se ovršeniku stalno izplaćuje u mjesečnih obrocih.

Da tuženik A. S. nije istovjetan sa tvrdkom S. et D., ili da je on naprama toj tvrdci tvrdci treća osoba u smislu § 279. g. p. p. naglasio tuženik i sam tečajem razprave.

Da li je tužiteljica vlastna od rečene tvrdke zahtjevati po §-u 34. trg. zakona, da predloži trgovačke svoje knjige, ne spada na stvar; isto tako odpada prigovor, da obrazac prokazne prisege, koju je tuženik položiti imao po prvosudnoj osudi nije točno preciziran; jer se kod prokazne prisege niti ne radi o tom, da se obrazac prisege formulira od rieči do rieči, kako to § 242 g. p. p. propisuje za druge prisege, pošto po §-u 279. g. p. p. ima tuženik sam prokazati sve, što mu je poznato o godišnjoj plaći ovršenika G. H., ter istinitost dotičnih svojih navoda potvrditi prisegom.

S tih razloga valja povodom previda tužiteljice L. P. banskostolnu osudu preinačiti i potvrditi osudu suda prvoga, — a podjedno dopitati tužiteljici po §-u 573. g. p. p. i trošak previda, kao što je učinjeno u dispozitivnom dielu vrhovne ove osude". —*a*—

---

1) Nije moguće držati da se zajmovna pogodba može pretvoriti u mandat (opunomoćenje) s toga što onaj, koji traži i prima novac, izjavljuje onomu, koji mu ga daje, kako je taj novac namienjen trećoj osobi i kako ga on traži jedino u namjeri, da ga njojzi preda.

2) Kad bi tužitelj dokazao, da je tuženiku predao izvjestnu svotu novaca te zatražio da mu bude povraćena kao zajam, dočim bi tuženik sa svoje strane tvrdio, da se radi o mandatu, te da prema tome on nije obvezan na povratak, dužan je tuženik dokazati, kako je za predaje novca bilo medju strankami izrično ustanovljeno, kojoj osobi da se novac preda, i kako je on, tuženik, zaista položio novac kod dotične osobe u smislu naloga, što tvrdi, da ga je zato imao, inače njegov je prigovor neosnovan.

U parnici priekim postupkom izmedju Ivanice udove R. tužiteljice i Petra D. tuženika, a u pogledu točaka spornih tužbom d. p. 7. oktobra 1891. broj 13171, c. k. gradska pretura u Z., završujući ustmenu razpravu dne 29. oktobra 1893. u prisutnosti obiju stranaka, osudom 7. novembra 1893. br. 16285, pristajuć na tužbu, sudila je:

Digitized by Google

I. Da je tuženik dužan platiti kroz 14 dana tužiteljici 400 for. a. vr., u ime jednake svote uručene mu dne 22. julija 1891;

II. Da je tuženik, kroz isti rok dužan platiti tužiteljici zatezne kamate od 5% na iznos od 400 for. od dana uručenja tužbe do podmire;

III. Da je tuženi dužan naknaditi tužiteljici, kroz 14 dana, 16 for. 82 nč. za tako ograničene parničke troškove.

Razlozi: Tužiteljica tvrdi, da ju je tuženik zapitao u zajam 400 for., kako bi ih onda predao drugoj, njojzi i neodkritoj osobi, i da se je on lično obvezivao tu svotu vratiti na 1. septemra godine 1891., pa ne budući svoju rieč održao, da ju je zapitao mjesec dana odgodbe, okolnosti to, koje bi tužiteljica htjela da podupre svjedočanstvom svoje djece R. i E., izključene od protustranke i za to nepripustive po §-u 206. g. p. p. i naknadno zakletvom, na koju tuženik je i pristao.

Tuženik zaista ne poriče, da je od tužiteljice primio onaj iznos, pa priznaje ćak i to, da se je obvezao na povratak, kao što ona kaže. — Samo veli, da je novac njemu bio povjeren, kako bi ga uzajmio trećoj osobi, koja da se radi oskudice sredstava iznevjerila svojoj dužnosti. Ipak tuženik, premda ga je zastupala osoba podpuno usposobljena za odvjetničko zvanje, nije našao shodnim, da taj mandat dokaže, dočim kad bi stvar u istinu bila prošla onako, kao što on tvrdi, ne uvidja se, zašto bi on propustio bio prokazati pravoga dužnika tužiteljici, kako bi ova mogla providjeti obrani svoga prava; šta više on u spisu priloženu pod A. govori o povratku na njegove ruke odnosne glavnice sa strane dužnika, tužiteljici nepoznatog.

Smatrajući s toga suvišnim dokaz prisežni, prikazuje se pravedno, da se uvaži tužba tužiteljice, da joj bude povraćena glavnica.

Što se tiče kamata, uporavljiv je § 334. o. g. z. i § 2. zakona od 14. junija 1868. a u pogledu parničkih troškova zakon od 16. maja 1874.

Protiv takove osude uložio je tuženik priziv i c. kr. prizivni sud dalmatinski, odlukom od 9. maja 1893. br. 25 na preinaku pritužene osude, podredio je izlazak pravde položenju sa strane tuženika sliedeće zakletve: „da nije istina, da je on, tuženik, kad je od tužiteljice u juliju 1891. zapitao i dobio u zajam za treću osobu 400 for. s njome izrično uglavio, da će on licem morati odgovarati za povratak te svote“.

Prizivni sud, izdajući takovu riešitbu, polazio je sa stanovišta: da, u pogledu same stvari stranke se razilaze samo u tome, što, dok tužiteljica već u svojoj tužbi, a još jasnije u replici, tvrdi da joj tuženik, pitajuć ju dne 22. julija 1892. 400 for. u zajam za treću osobu, nije naznačio tu osobu, i da je tom prilikom izrično s njom uglavio, da će joj on sam morati odgovarati za povratak pomenute svote dne 1. septembra iste godine, tuženik naprotiv kaže, da joj je u onoj prigodi posve bistro naznačio ime osobe, koja je njegovim posredstvom sklapala zajam, ne primajući on lično

Digitized by Google

na se nikakove obveze za povratak uzajmljenog novca; da istraživanje je li, nije li, tuženik kazao tužiteljici ime svojega pošiljača zajmoprimca, ili ga drugčije označio, nema nikakove važnosti, u koliko se tužiteljica nije nikad pozvala na takove okolnosti, koje bi po §-u 69. sl. a) trgovačkoga zakonika bile tuženika, kojega je ona priznavala kao javnoga mešetara, učinile odgovornim za štete slučajno u ovom poslu pretrpljene; da iz pisma što ga je tuženik prikazao pod broj 1 ističe, kako je tužiteljica u drugih prilikah sklapala sa trećimi osobami posala sličnih služeći se posredstvom tuženika mešetara, bez da je za to ikad smatrala njega obvezanim na povratak iznosa drugomu uzajmljenih, da je naprotiv važno bilo ustanovititi, da li je tuženik dne 22. julija zaista utanačio sa tužiteljicom, kao što bi ona htjela, da će joj on sam biti dužan povratiti na 1. susljednog septembra predatih mu 400 for., a da je tužiteljica bila dužna da taj ugovor, koji protustranka niječe, potvrdi dokazi; i napokon da se ne može pripustiti s uzroka navedenih od prvog sudca svjedočanstvo tužiteljičinih sinova i naknadno njezina zakletva, trebalo je izlazak parnice učiniti zavisnim od zakletve, koju je tužiteljica ponudila tuženiku i na koju je ovaj pristao."

Protiv takove presude tužiteljica je, mojim posredovanjem, uložila previd te sam u njem izveo, što sliedi:

Prizivna presuda, u koliko podredjuje izlazak parnice položenju odlučne zakletve sa trane tuženika vrhu okolnosti u istoj presudi utanačenih, prikazuje se za cielo nepravedna i netemeljita.

Tuženik priznaje, da je primio od tužiteljice 400 for. na zajam. Ali on tvrdi, da nije lično odgovoran za povratak te svote, nego da ta odgovornost pada na onu osobu, za koju bi on taj novac bio uzajmio. On, dapače, tvrdi, da je tužiteljici dotičnu osobu naznačio, kojoj se rečeni novac imao uzajmiti. Tužiteljica priznaje, da je cilj i uzrok, s kojega je ona tuženiku dotičnu svotu uzajmila, bio taj, da je on uzajmi trećoj osobi, nu ona ipak niječe, da je znala o kojoj se osobi radi, te da je sa istom u kakav odnošaj stupila.

Tuženika, treba dakle, u svakom slučaju, smatrati odgovornim za predani mu novac, izuzamši slučaj, kad bi *on* dokazao, da je tužiteljica bila stupila u neposredni odnošaj sa tom trećom osobom, koja bi se jedino i izravno bila prama tužiteljici zadužila. — I zaista, ili se radilo o zajmu tuženiku, i u tom bi slučaju on bio naravno odgovoran za povratak. Ili se radilo o mandatu — kao što bi htjela protustranka — i u tomu slučaju i bez obzira na osobitu odgovornost, koje bi se tuženik bio primio, on, tuženik, dok ne bi dokazao, da je tužiteljici saobćio ime dužnikovo i da je postupao na osnovu otvorena mandata, te prema tomu ne imao u ugovoru diela već kao predstavnik tužiteljice, bio bi uvjek odgovoran za povratak od 400 for., te bi ih morao platiti, pošto tužiteljica,

Digitized by Google

ne budući stekla nikakova prava napram toj trećoj osobi, nebi nikako mogla da proti njoj postupa, jer bi ista bila odgovorna jedino naprama tuženiku.

A da tužiteljica nije stupila ni u kakav odnošaj sa tom trećom osob m, ražabire se i po samom pismu od 10. septembra 1891., priloženom pod A. u replici, iz kojega izti̇če, kako ta osoba, i ako tuženik tvrdi, e on nije tužiteljičin dužnik, bijaše obvezana na povratak uzajmljene glavnice jedino njemu tuženiku.

Zakon nebi mogao ići i na ruku u njegovoj doskočici tuženiku, koji prima novac, da ga preda trećoj osobi, koji se š njome lično pogadja, i kojemu ona ostaje jedino dužna, tako da tužiteljica ne može nikako da proti istoj postupa; on ćak i ne kaže, koja je ta tobožnja treća osoba, pa ipak tvrdi, da on nije odgovovan za dug!

Ali ako tuženik priznaje, da je primio ono 400 for., i kaže da ih je primio svrhom, da ih uzajmi trećoj osobi, vjera i Bog, ako ne dokaže, da je novac upotrebio, i na koji način, za ugovorenu svrhu, on mora da da ga povrati.

Kad bi se ovo pitanje na čisto izvelo, te kad bi tuženik dokazao, da je izvršio obvezu, koju bi po svome tvrdjenju bio jedino na se primio prema tužiteljici, tek u tom slučaju mogla bi za ovu nastati druga dužnost, da dokaže naime, kako se tuženik bijaše u svakom slučaju izjavio odgovornim za povratak novca, pa ćak i sa strane te tobožnje treće osobe.

Naprotiv tužiteljica je odlučno izključila, da je tuženik sa tom trećom osobom pregovarao u njezino ime i u njenu korist, kao prosti izaslanik, tako da bi odatle bilo nastalo pravo i obveza izmedju tužiteljice i gori-pomenute nepoznate treće osobe, što je tuženiku sasvim nemoguće bilo, pošto on zato nije imao ni ustmenog ni pismenog mandata.

Opazit je na kraju, da je tuženik, kao mešetar, po trgovačkom zakoniku lično odgovoran za poslove, što se njegovim posredovanjem sklapaju, kad ne bi dokazao, da je jednoj stranci saobćio ime drugoga ugovorača, kako bi prva, do potrebe, znala protiv koga da postupa.

I zaista c. kr. vrhovno sudište riešenjem od 12. julija 1893. br. 8145 uvaživši previd tužiteljice, uz preinaku osude prizivnoga suda, uzpostavio je presudu prve molbe, osudivši nadalje tuženika da izplati tužiteljici 18 for. 86 nč. u ime troškova previdnih.

Razlozi: Tuženik priznao je u duplici, kao takodjer u pismu 10. septembra 1891., da je primio od tužiteljice na zajam svotu od 400 for. a ma ne za se, već za neku treću osobu, ne imenovanu ni od tužiteljice, ni od tuženika; a nije porekao okolnost, da je obrekao povratak novca do 1. septembra 1891. dočim u navedenom pismu nastoji da opravda propuštenu izplatu na izmaku dotičnog roka time, što mu treći dužnik nije predao novac, i obriče, da će dug podmiriti na 1. oktobra.

Digitized by Google

Odatle izlazi, da je zajam od 400 for. bio sklopljen izmedju tužiteljice i tuženika, pošto svrha zajma, biva, da je novac imao služiti za treću, tužiteljici nepoznatu osobu, ne može imati upliva na valjanost pomenutog ugovora, kriepošću kojega je tuženik obvezan na povratak primljene svote.

Prigovor tuženika, da je naime on primio novac ne za sebe već po nalogu tužiteljice, da ga dade na dobit trećoj osobi, neosnovan je, pošto ni tužiteljica ni tuženik, ne imenovaše osobu, s kojom se je tobož imao sklopiti zajam na ime tužiteljice, kao pošiljačice tuženika, niti je ovaj mogao dokazati svoju tvrdnju, da je zbilja predao novac, prema primljenom nalogu, nekoj trećoj osobi, koju on inače nije nikad imenovao.

Prema tomu nije moguće od tužiteljice zahtjevati daljih dokaza na potvrdu njene tražbine, čega je radi trebalo pristati na previd, uzpostaviti u kriepost osudu prvoga sudca, i odlučiti glede troška za pravne liekove po §-u 21. i 26. zakona od 16. maja 1874. broj 69.

Dr. V. Pappafava.

B. Kazneno.

Maćuha kao takova ne spada pod pojam „osobitog obvezanstva" u smislu §-a 142. al. II. k. z., kao što ne spada ni tastbina u obće kao takova.

Osudom kr. sudbenog stola u M. od 10. svibnja 1893. broj 3774 kz. proglašen je A. M. krivim zločinstva ubojstva, označenog u §-u 140 k. z., kažnjivog po al. II. §-a 142 k. z., a počinjenog time, što je u noći od 25. na 26. marta 1893. proti svojoj maćuhi R. M., prema kojoj se nalazio u osobitom obvezanstvu, ako i ne baš u nakani, da ju ubije, ali ipak s drugim namišljajem neprijateljskim srušivši ju na zemlju, pak ju zatim izgazivši nogami i izgnječivši koljeni po trbuhu — tako uzradio, da joj je sa tako silovitim i duže vremena trajućim pritiskom na trbuh zapriečio dihanje i ona tako od zadavljenja onaj čas umrla i umrieti morala.

U ništovnoj žalbi proti toj osudi pobija obtuženi dokaz o krivnji, a iza toga ističe, da se njemu ne može kazan odmjeriti po al. II. §-a 142. k. z. navodeći ovo:

„Ja bo se nisam nalazio u nikakovom obvezanstvu napram R. M. Ja sam naime punodoban i samosvojan, vodim svoje posebno kućanstvo, živim za sebe sa svojom obitelju, sam se hranim i uzdržavam, maćuha niti me je odhranila, niti sam ja što od nje imao, niti mi je ona ma u čem zapoviedala, niti sam ju ja morao slušati, niti sam š njom u srodstvu. Jednom rieči je se nisam nalazio u nikakvom odnošaju a najmanje obveznom naprama njoj. Slučajno jest ona supruga i mog otca; ali za to se

Digitized by Google

mene njihov medjusobni odnošaj ništa ne tiče, niti sam ja dužan bio R. M. na kakovu zahvalnost.

Pod osobitom obvezanosti držim, da se zahtjeva barem takav odnošaj, koji bi uvjetovao: odgoj, hranu, zajedničko življenje, dužnost zahvalnosti za stanovita dobročinstva itd. Takova pako ništa u konkretnom slučaju ne predleži.

Povodom te žalbe ništovne obnašao je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni rješitbom od 1. srpnja 1893. broj 2107 po §-u 303. k. p. ureda radi ukinuti osudu presudnog suda i dozvoliti obnovu kaznenoga postupka na korist obtuženoga iz sliedećih razloga:

„Presudni sud je po dispozitivnom dielu svoje osude uzeo, da je obtuženi proti svojoj maćuhi R. M., prema kojoj se nalazio u osobitom obvezanstvu, srušivši ju na zemlju te izgazivši ju nogami i izgnječivši koljeni po trbuhu, uzradio tako, da je ista od zadavljenja preminula; ali presudni sud nije niti u pravcu opisanog čina, a niti u pogledu osobitog obvezanstva obtuženikova prama R. M. naveo razloga, iz kojih se jedno i drugo ustanovljenim uzima".

Exmissis exmittendis navadjamo dalje riešitbu samo u koliko se odnosi na tumačenje osobitog obvezanstva. U tom pravcu kaže se u istoj sliedeće:

Ukazuje se potrebnim, da se patanje izvidi, kako su se R. M. i A. M. slagali, jer u tom pravcu izpovjedio je J. K. na glavnoj razpravi, da djeca F. M. — dakle ni obtuženi A. M. — u kuću k R. M. nisu smjeli dolaziti.

Ova potonja okolnost kadra je i uplivati na izreku, da li je obtuženi prama R. M. stajao u osobitom obvezanstvu, kako ga § 142 k. z. pred očima ima, i koje se bližnjem rodu suprotstavlja. Obtuženi bio je sa R. M. u tastbini; da je takav odnošaj jur dovoljan za osobito obvezanstvo, bila bi se tastbina nadovezala bližnjem rodu, a počem to učinjeno nije, moraju se ustanoviti posebne okolnosti, iz kojih to obvezanstvo sliediti ima.

Takovih okolnostih prvi sud niti naveo nije. *Dr. O.*

Poštarski odpravnik, ma i nebio stalno namješten, ma se nalazio kod kr. poštara kao njegov pomoćnik, ima se u širem smislu smatrati činovnikom i javnim urednikom.

Osudom kr. sudbenoga stola u G. od 10. ožujka 1893. broj 812 proglašen je Vj. H. odpravnik kr. poštarskoga i brzojavnoga ureda u O. krivim zločinstva pronevjerenja označenoga u §-u 181. k. z. a počinjenoga time, što je bivši u proljeću 1892. kao izpitani vježbenik u poslovih kr. pošta i brzojava po odredbi kr. ravnateljstva pošta i brzojava u Zagrebu dodieljen u svojstvu odpravnika kr. poštaru I. pl. V. na službovanje, koji

Digitized by Google

mu je povjerio svu poštarsku i brzojavnu manipulaciju, napose i primanje novaca po strankah kr. poštarskomu uredu u O. predanih, u svojemu svojstvu kao i poštarski odpravnik primio i sebi prisvojio od novaca u cheque predanih ukupnu svotu od 900 for. a od uplaćenih po strankah na tovarne listove i novčana pouzeća ukupnu svotu od 106 for. 55. nč. pa je radi toga osudjen po §-u 182. k. z. višoj stavci uporabom §-a 254. k. z. na kazan težke tamnice od dvie godine dana pooštrene dneva 2. rujna svake godine za trajanja kazni jednim postom kao i na nošenje troškova kaznenoga postupka i ovrhe kazni te na odštetu privatnomu učestniku I. pl. V. pronevjerenog iznosa od 1006 for. 55 nč.

Proti ovoj osudi uložio je otac malodobnog obtuženika Vj. H., St. H. ništovnu žalbu i priziv na temelju razloga ništovnih točka 5. i 10. §-a 277 k. p.

Kr. stol sedmorice vrhovnom svojom rješitbom od 30. rujna 1893. br. 3397 obnašao je ništovnu žalbu St. H. po §-u 282 IV. b) k. p. zabaciti a njegov priziv proti odmjerenoj kazni po §-u 291. odputiti iz sliedećih razloga:

Otac malodobnoga obtuženika Vj. H. St. H. iztiče u svojoj ništovnoj žalbi u prvom redu ništovni razlog §-a 277. točka 5. k. p. a zatim onaj točke 10. istoga §-a, ali u istinu napada žalbenik osudu presudnoga suda samo s ovoga potonjega ništovnoga razloga, jer scieni, da obtuženomu njegovomu sinu malodobnomu Vj. H., nije pronevjereni po njemu novac bio povjeren niti kriepošću javnoga ureda niti osobitim poglavarstvenim nalogom, po čemu da je presudni sud po krivomu tumačenju kaznenoga zakona čin njegov podvrgao ustanovi §-a 181. k. z. dočin bi se čin njegov imao kvalificirati samo kao zločinstvo pronevjerenja, označeno u §-u 183. k. z.

Nu ovo mnienje nije opravdano. Jer kako proizlazi iz obavljenih usljed odredbe ovog vrhovnog kao kasacionalnoga suda od 10. kolovoza 1893. broj 2738 izvida, naročito iz dopisa kr. poštanskoga i brzojavnoga ravnateljstva u Zagrebu od 30 kolovoza 1893. br. 456 nije doduše obtuženi Vj. H. bio po istom poštanskom i brzojavnom ravnateljstvu dodieljen u svojstvu manipulanta I. pl. V. kr. poštaru u O., već je primio od istoga ravnateljstva samo ustmeni nalog, da ide kao poštarski odpremnik u O., a poštaru V. bilo je na volju, da na mjesto H. uzme bez ikakve dozvole drugog odpravnika, ali je obtuženi Vj. H. u istinu obavljao poslove poštarskoga manipulanta kod poštarskoga ureda u O., a napose imao je sam ključeve od poštarske blagajne, iz koje je po vlastitom priznanju sebi prisvojio svotu od 1006 for. 55 nč. kako je to u osudi presudnoga suda potanko razloženo.

Poštarski odpravnik pako ma i nebio stalno namješten, ma se nalazio kod kr. poštara kao njegov pomoćnik, ima se u širem smislu smatrati činovnikom i javnim urednikom, jer njegova poštarska manipulacija

Digitized by Google

i izdavanje poštanskih predatnica, zaslužuje toli napram državnom eraru, koli napram strankam podpunu vjeru, akoprem, u koliko se tiče naknade štete, neposredno samo poštaru, a ovaj eraru jamči.

Po tom je presudni sud inkriminirani čin obtuženoga Vj. H. posve pravilno kvalificirao kao zločinstvo pronevjerenja, označeno u §-u 181. k. z. ter se zato ništovna žalba St. H. ukazuje neosnovanom, pak ju je valjalo i zabaciti po §-u 282 IV. b) k. p. A valjalo je i odputiti priziv proti odmjeri kazni obtuženom njegovom sinu Vj. H., jer je presudni sud sve olahkotne okolnosni, koje obtuženomu u prilog idu, dovoljno uvažio i kazan obzirom na veliku 100 for. daleko nadmašujuću svotu dosta blago odmjerio.

Em. A.

C. Mjenbeno-trgovačko.

Ne doživi li osjeguranik u osjeguratelјnom ugovoru naredenu starost, osjegurnina ne spada u njegovu ostavinu, već pripada pogodovniku; — ne bude li takav označen u polici i ne ostavi li osjeguranik oporučnog očitovanja, tada je pogodovnik njegov zakoniti nasljednik, i to ne titulo successionis, već osnovom osjeguratelјne pogodbe.

K tumačenju §-a 258. točka 4., §-a 498., 500. trg. zakona; §-a 19. zakona od 18. siečnja 1893. (sbor. br. 24); §-a 531. i 881. o. g. z.

Kr. sudbeni stol u M. izrekao je dne 31. prosinca 1892. br. 4410 gr. u parnici J. P-ć. i F. A-a. ko štitničtva mldb. Irene H. iz M., zastupanih odvjetnikom drom. B. u Z. proti stečajnoj masi Sch. et H. iz M., zastupanoj po zastupniku iste odvj. dru. N. radi priznanja prava pogodovničkoga iz police i izdanja osjegurnine od 5000 for. spp. — sliedeću osudu:

„Tužena stečajna masa Sch. et H. dužna je priznati zakonitim nasljednikom pokojnoga Dragutina H., to jest mldob. Ireni H. iz M. pravo na osjeguranu svotu od 5000 for. sa svimi pripadci, koju je pokojni Dragutin H. osjegurao kod osjeguravajućeg družtva „Gresham“ na policu broj 157.934, pa je usljed toga dužna tužena stečajna masa dozvoliti, da se ta svota iz stečajne mase izluči i tužiteljem kao štitničtvu malodobne Irene H. izdade, te je konačno dužna tužena stečajna masa naknaditi tužiteljem 115 for. 79 nč. u ime troška ovom parbom im prouzročena, — sve to za 14 dana pod prietnjom sudbene ovrhe“. Prvosudni razlozi glase:

Tužitelji Jadviga ud. H. preudata P-ć kao mati i štitnica mld. Irene H. iz M. i Fridrih A. kao pridani joj suštitnik svojoj u tužbi u ime iste malodobnice tvrde, da je godine 1883. umro u M. otac te malodobnice Dragutin H. — On da je bio vlastnik trgovine pod tvrdkom Sch. et H. u M. i da je ostavio pomenutu mldb. kćer Irenu.

Digitized by Google

Nad imetkom te trgovačke tvrdke, da se je otvorio stečaj vjerovnika.

Taj pokojni, da je bio osjegurao kod osjeguravajućeg družtva „Gresham“ svoj život na policu br. 157.934 za iznos od 5000 for. i to tako, da on ima taj iznos dobiti, ako doživi 50 godinu, a ne doživi li on te dobe, da ima taj iznos dobiti onaj, koga on odredi.

Nadalje vele tužitelji, da je stečajna masa Sch. et H. ustala bila proti njoj — najme Jadvigi H. tužbom na priznanje prava vlastnosti i ustupa u posjed iste police.

Ona — najme Jadviga H. u toj pravdi, da je prigovarala, pozivajuć se na sadržaj same police, da osjegurana svota ne spada stečajnoj ostavini, jer da pokojni nije niti za sebe, a niti za ostavinu svoju namienio osigurani iznos, ako bi on prije pedesete godine umro.

Njemu bo i njegovoj ostavini obzirom na ustanovu §-a 531. o. g. z., da bi pripadala osjegurana svota samo onda, kada bi bio doživio pedesetu godinu.

On da te godine doživio nije, pa za to da neizvire za njega i za njegovu ostavinu — pod stečaj palu — nikakovo pravo iz te police, a to tim manje, jer da je od toga prava stečajna masa izuzeta propisom §-a 19. zakona od 18. siečnja 1883., broj 24 sbornika, o stegah ovršnoga prava kod ovrha radi novčanih tražbina.

Pomenuti pokojni, da je imao pravo odrediti pogodovnika do svoje pedesete godine, i to da je bilo sve njegovo pravo, što ga je imao i sa kojim da je i umro.

On da toga prava vršio nije, pa da se ima uzeti u pomoć pravna analogija, da se opredieli odredba, koju bi pokojni Dragutin H. učinio bio, da ga nije smrt zatekla.

Za tim veli tužitelji, da se čitavo bezoporučno pravo osniva na predmnievanoj volji pokojnikovoj, pa da bi on praveć odredbu za slučaj smrti onako razpoložio bio, kako to zakon čini.

Prema tomu, da se mora presumptivna odredba pokojnikova u ovom slučaju analogno bezoporučnom nasliednom pravu opredileliti, te kada pok. Dragutim H. nije odredbe o polici učinio, da se mora uzeti, da nije htjeo svoje vjerovnike osjegurati, već da je htjeo osjegurati u prvom redu svoje diete, pa tvrde, ako je i riešena više spomenuta parnica u korist tužene stečajne mase — onda tužiteljice — to da je ipak kr. stol sedmorice riešenjem, priobćenim im ubaviesti ovoga suda od 2. kolovoza 1889. broj 4183 gr. pod A.—I. priloženim, izjavio, da se time ne rieša pitanje, tko imape po trgovačkom zakonu pravo na osjeguranu svotu, i da je nasljednikom pridržao naročito pravo tužbe u tom obziru.

Za to traže oni od tužene stečajne mase u ime malodobne Irene H. kao jedine zakonite nasljednice pok. Dragutina H., kao njezino štitničtvo — za to legitimirani odlukom ovdašnjega kr. kot. suda od 30. travnja

Digitized by Google

1890. broj 3248 gr. pod B. priloženim, i ovlašteni na podignuće gornje tužbe odlukom istoga suda kao štitničke oblasti iste malodobnice od 23. siečnja 1890. br. 489 gr. pod C. priloženom, — izdanje pomenute osjegurane svote od 5000 for. spp.

Zastupnik tužene stečajne mase priznaje (§ 108. g. p. p.) da je osjegurajna pogodba sklopljena medju osjeguravajućim družtvom „Gresham" i medju osjeguranikom — pokojnim Dragutinom H. — onako glasila, kako to tužitelji tvrde, najme, da je na temelju više spomenute police osjegurana svota od 5000 for. imala pripasti samo onda osjeguraniku kao pogodovniku, ako on doživi 50. godinu svoje dobe, a inače onomu, koga bude on kao pogodovnika imenovao, te da je pokojni par godina nakon osjeguranja umro, a da pogodovnika imenovao nije; nu ne priznaje niti ne dopušta, da ima za to osjegurana svota pripasti njegovim zakonitim nasljednikom, najme mldb. kćerki Ireni H., — već tvrdi, da ima pripasti stečajnoj masi osjeguranika pokojnoga Dragutina H. za namirenje njegovih vjerovnika, jer da je jedino njegova stečajna masa vlastnica dotične police.

Ustanova §-a 19. više spomenutoga zakona od 18. siečnja 1883., predpostavlja, da je osjeguranik označio pogodovnika, bilo kod osjeguranja samoga, bilo kašnjom razpoložbom; pa kad pokojnik pogodovnika označio nije, da je ostao on sam taj pogodovnik, i po tom njegova stečajna masa vlastnica police, te iz nje proiztičuće osjegurane svote.

Poriče, da je pravo pokojnoga Dragutina H. u pogledu police bilo stegnuto jedino na to pravo, da do pedesete godine svoje može odrediti pogodovnika.

Njegovo pravo na policu, da je bilo pravo vlastnosti iste; da je imao pravo razpolaganja s istom do svoje smrti, pa kad je umro, a nije razpoložio, da je umro kao v l a s t n i k p o l i c e, i kao vlastnik na temelju iste osjegurane svote, koja da spada u stečajnu masu njegovu, kao i ostali njegov imetak za namirenje njegovih vjerovnika.

U ovom slučaju, da pravnoj analogiji nikako mjesta neima, po kojoj bi rado tužitelji, da osjegurana svota pripadne njihovoj štićenici.

Nu osjeguravanje života je obzirom na ustanove § 258. toč 4. te § 498. i 500. trg. zak. posao trgovački, pa se obzirom na te zakonske ustanove i na ustanovu §-a 881. o. g. z. mogu sklapati pogodbe i na korist trećih osoba.

U pogodbi spomenutoj, po kojoj je pokojni Dragutin H. kod osjeguravajućeg družtva „Gresham" osjegurao svoj život za iznos od 5000 for. označio je on u spomenutoj polici — kako je to medju strankami nepreporno — sam sebe pogodnikom (§ 500. t. 3. trg. zak.) samo za onaj slučaj, da doživi pedesetu godinu svoje dobe, a inače si je pridržao pravo imenovati pogodovnika, kojega — kakono vele tužitelji — radi nagle svoje smrti imenovao nije.

Digitized by Google

Po tom je nedvojbeno, da je osjeguranik Dragutin H., što nije doživio pedesete godine svoje dobe, prestao biti pogodovnikom, i da je po njegovoj smrti netko treći postao pogodovnikom, prem po njemu naročito imenovan nije.

U ovom slučaju je sada medju prućimi se strankami prepor taj, komu da pripadne kao pogodovniku spomenuta svota od 5000 for. sa pripadci, koju je izplatilo osjeguravajuće družtvo na temelju osjegurajne pogodbe sa osjeguranim Dragutinom H. sklopljene, da li najme njegovoj malodobnoj kćeri Ireni H. kao jedinoj mu zakonitoj nasljednici, kao što to tužitelji hoće, ili njegovoj stečajnoj masi za namirenje njegovih vjerovnika, kao što to zastupnik iste mase hoće.

Po ustanovi §-a 531. o. g. z. ostavina kojega pokojnika zove se skup prava i obveza, ako ta prava i obveze nisu osnovane na čisto osobnih odnošajih.

Čim pokojni Dragutin H. pedesete godine svoje dobe nije doživio, već umro prije te dobe, nije on stekao nikakvoga prava iz osjegurajne pogobe na osjegurani iznos od 5000 for., dakle to pravo, kojega on ni imao još nije, nije moglo preći na njegovu ostavinu i sačinjavati dio iste, dotično njegove stečajne mase, već je to pravo iz rečene pogodbe na ovaj iznos od 5000 for. prešlo na treću osobu, koju je on kao pogodovnik imao imenovati, ali je slučajno imenovao nije.

Ta treća osoba obzirom na § 500. točka 2. trg. zak. ima se smatrati po ustanovi §-a 863. o. g. z. svakako pomenuta njegova malodobna kćerka Irena H. kao jedina njegova zakonita nasljednica, koju je on mogao imati kao pogodovnika pred očima, kad u spomenutoj polici, koja se je u ostavini njegovoj našla, treću koju osobu kao pogodovnika naročito imenovao nije.

S toga i jer su tužitelji dokazali odlukom pod B.—I priloženom kao izpravom javnom, da je ta malodobnica jedina zakonita nasljednica pok. Dragutina H. kao osjeguranika, i jer su zatim dokazali odlukom pod C.—I. priloženom takodjer kao javnom izpravom, koje istinitost pobijena nije, da su u ime te malodobnice ovlašteni na gornju tužbu, i jer se napokon zahtjev njihove tužbe u ime te malodobnice na iznos od 5000 for. ne osniva na njezinom pravu nasljednom već na osjegurajnoj pogodbi, po kojoj osjegurana svota ne sačinjava dio ostavine osjeguranika, a po tom ni dio stečajne mase njegove, koji bi imao služiti za namirenje vjerovnika njegovih, to se je i obzirom na ustanovu §-a 19. rečenoga zakona od 18. siečnja 1883. moralo zadovoljiti podpuno njihovom zahtjevu, najme suditi kako gori u osudi rečeno, te osim toga osuditi tužena stečajna masa kao stran nadvladana, da im po §-u 573. gr. p. p. naknaditi trošak ovom pravdom prouzročeni".

Digitized by Google

Usljed priziva i ništovne žalbe tužene stečajne mase potvrdio je kr. banski stol osudom od 22. lipnja 1893. broj 7753, uz zabačenje ništovne žalbe, napadnutu prvosudnu osudu u cielosti, i to iz sliedećih razloga:

Tužena stečajnina tvrdi, da je Dragutim H. umro kao vlastnik police, koja po ustanovi § 61. steč. reda spada u stečajnu gromadu, pa dosliedno i prava izviruća iz te police.

Napadnuta osuda temeljito razlaže, da Dragutin H., — koji nije doživio vrieme, koje uvjetuje izplatu osigurane svote, — nije stekao nikakovo pravo na ovu svotu, koja dosliedno ne spada u imovinu ostavinsku (§ 26. steč. reda), niti u stečajnu gromadu.

Tužena tvrdi, da je Dragutin H., — neučiniv odredbe, komu se ima izplatiti osigurana svota, — sam pogodovnik, pa s toga da ova svota pripada stečajnini, koja prema ustanovi §-a 61. steč. reda ima pravo, da se iz te imovine namiri.

Ovaj nazor oprovrgnut je napadnutom osudom, koja razlogom uzima, da je pogodba, sklopljena u korist treće osobe; osjeguranik ovu osobu istina nije naznačio, — pa s toga valja prema naravi ove pogodbe smatrati pogodovnikom onu osobu, koja u pomanjkanju očitovanja posljednje volje imovinu naslieduje, t. j. zakonitoga nasljednika.

Obzirom na načelo izraženo u §-u 914. o. g. z. i §-u 266. toga zakona pravilno tumači napadnuta osuda smisao ugovora, kojim je Dragutin H. osjegurao svoj život.

Ništine u postupku nema, s toga se ne mogu uvažiti pravni liekovi, poprimljeni po tuženoj stečajnini, i to ni u pogledu glavne stvari, ni glede dosudjenih parbenih troškova, koji nisu previsoko obredjeni.

Vrhovnom osudom od 7. prosinca 1893. br. 3019 odputio kr. stol sedmorice izvanredni previd tužene stečajne mase, i to iz sliedećih razloga:

„Tužena štečajnina Sch. et H. žali se ponajprije radi toga, što banski stol pri riešavanju njezine žalbe i priziva nije uzeo obzira na njezino izvedenje tih pravnih liekova; istina, da je banski stol u uvodu svoje osude naveo, da tužena stečajnina ništovnu žalbu i priziv nije izvela, nu taj se navod ima smatrati samo pogrieška pisanja; jer je to izvedenje, kako to spisi i datum riešenja dokazuju, banskomu stolu doista predležalo pri riešavanju rečenih pravnih liekova, i jer je banski stol na isto uzeo obzir toliko, što se u svojih razlozih poziva na prvosudne razloge, a ovimi su opovrgnuti svi odlučni prigovori tužene stečajnine; u koliko pako banski stol nije u smislu § 98. steč. reda zastupnike stečajnine ustanovio trošak izvedenja tegoba niže to ustanovljenje rečeni zastupnik zahtjevati posebnom molbom.

Digitized by Google

Što se merituma tiče, to je riešitbenimi razlozi nižih sudova prema stanju spisa i ustanovam zakona citiranim u razlozih temeljito izvedeno, da s razloga što Dragutin H. nije doživio u osjeguratelinom ugovoru navedenu starost, osjegurnina ne spada niti u njegovu ostavinu, a niti u stečajnu masu, već da pripada pogodovniku, a taj je u pomanjkanju očitovanja posljednje volje njegov zakoniti nasljednik, najme tužiteljica malodobna Irena H.

Pošto prema tomu u suglasnih osudah nižih sudova niti glede glavne stvari, a obzirom na propis §-a 573. g. p. p. niti glede tužiteljici dosuđenoga parbenoga troška ne predleži ni jedan od uvjeta §-a 335. g. p. p. koji bi podoban bio opravdati izvanredni previd tužene stečajnine, valja taj previd po §-u 334. g. p. p. odputiti kao nedopustiv".

(Trošak previda ustanovljen je zastupniku stečajnine temeljem §-a 98. steč reda sa 5 for. a. vr.)

—*a*—

Iz upravne prakse.

Razpravni postupak kod prelaza iz izraelitske vjeroizpovjesti na kršćansku vjeroizpovjest.

Kr. zem. vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, zamoljena je, da bi dozvolila pokrštenje izvanbračne djece Roze D., izraelitske vjeroizpovjesti. Na tu zamolbu izdana je po istoj oblasti rješitba od 9. prosinca 1893. broj 9718 sliedećega sadržaja:

„Po §-u 140. o. g. z. ustanovljuju politički zakoni, u kojoj vjeri se ima odgojivati izvanbračno diete i u kojih godinah ima diete pravo preći u vjeru različnu od one, u kojoj je bilo odgojeno.

Previšnjom naredbom od 18. srpnja 1838., intimiranom odpisom kr. ug. namjestničkoga vieća od 14. kolovoza 1838. broj 26823, odredjeno je, da se nezakonita djeca imaju uvjek odgajati u vjeroizpovjesti svoje majke (proles extra matrimonium progenitae semper in religione matris educentur.)

Kraljevskom naredbom od 21. travnja 1775., intimiranom odpisom kr. ug. namjestničkoga vieća od 4. svibnja 1775. broj 2062 odredjeno je, kada i pod kojimi uvjeti mogu se krstiti djeca izraelitske vjeroizpovjesti.

Po točki 4. navedenoga odpisa kr. ug. namjestničkoga vieća mogu djeca, koja su postigla potrebitu zrelost razsudbe (annus discretionis), te koja žele, da budu krštena, i bez ikakove potežkoće biti krštena i proti volji svojih roditelja, samo ako su u načelih i člancih rimokatolličke vjere dovoljno podučena.

U točki 4. gori navedenoga odpisa kr. ug. namjest. vieća propisana je kao potrebita zrelost razsudbe (annus discretionis), kada se mogu djeca izraelitske vjeroizpovjesti krstiti, doba od navršene sedme godine (exacto septenio).

Digitized by Google

Djeca pokojne Roze udove D. rodjene S., za koju se ište, da budu krštena, postigla su svu potrebititu zrelost razsudbe, pošto su jur sedmu godinu života navršila, jer je Miško (Simon) rodjen dne 25. studenoga 1877.; a po kazivanju naravskoga otca Ivana A. te svjedoka Josipa I. i Josipa G. rodjena je Anka dne 5. srpnja 1875., a Kata 17. travnja 1884. Sva ta djeca sama žele, da budu krštena, kako to pred kr. kot. sudom u Dj. kao nadtutorstvenom oblašću izjaviše, sva su ona u rimokatoličkoj vjeri podučena, dapače u istoj i odgojena po njihovu naravskom otcu, koji ih je učio molitve rimokatoličke vjeroizpovjesti, dolazila su dapače u rimokatoličku crkvu i prisustvovala kod svete mise, te slušala nauku kršćansku koli u crkvi toli u učioni, dočim o izraelitskoj vjeroizpovjesti, kojoj pripadaju, ni pojma ne imadu, — kako to sve koli biskupski duhovni stol u Dj. toli i nadtutorstvena oblast u svojih dopisih navadjaju.

Pošto je time u cielosti udovoljeno gori navedenim propisom intimata kr. ug. namjestničkoga vieća, to neima nikakove zapreke, da djeca pok. Roze ud. D. rodjene S. imenom Miško (Simon), Ana i Kata, budu krštena u rimokatoličkoj crkvi, te dalje u rimokatoličkoj vjeri odgojena i to tim više, što i naravski otac te djece Ivan A., njihov tutor Simon S., te kr. kotarski sud u Dj. kao nadtutorstvena oblast pokrštenje te djece žele odnosno preporučuju". *Dr. Križ.*

SVAŠTICE.

Naputak kr. državnog nadodvjetničtva od 24. siečnja 1894. br. 84 kz. glede tumačenja §-a 28. zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah te glede toga, kada se prisvojenje pomične stvari med zadrugari može smatrati kradjom.

(Na sva kr. državna odvjetničtva).

Povodom upita jednoga kr. državnoga odvjetničtva, koje uvriede poštenja i lahke ozlede, koje se dogode med zadrugari, spadaju po §-u 28. zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah obzirom na § 16. provedbenoga naputka od 16. prosinca 1889. broj 23403 pred občinska poglavarstva, a koje pred kazneni sud i kada se prisvojenje pomične stvari med zadrugari može smatrati kradjom, izdaje se sliedeći naputak:

U smislu §-a 28. zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah spadaju pred občinska poglavarstva razprave radi svih uvrieda poštenja, koje se med zadružnimi članovi dogode, spadale te uvriede poštenja inače bud pred kazneni sud (glava XII. kaznenoga zakona od 27. svibnja 1852.) bud pred redarstvo ili pred oblast političku (§ 1339. občega gradjanskoga zakona), a pod „lagljimi" tjelesnimi povriedami, navedenimi u §-u 28.

Digitized by Google

zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah imaju se razumjevati samo one, koje nemaju obilježja lahkih ozleda naznačenih u §-u 411. k. z.

Nu uvriede poštenja i laglje tjelesne ozlede spadaju pred občinsko poglavarstvo samo onda, kada se dogode med osobami, koje u smislu zadružnog zakona u zadružnoj svezi žive, a amo se imaju računati i članovi zadruge, koji su se samovlastno (potajno) podielili iza 1. siečnja 1890. kada je zakon od 9. svibnja 1889. o zadrugah u kriepost stupio, jer se u smislu §-a 58. toga zakona smatra, da takova dioba nije ni učinjena, nego da postoje prvobitni zadružni odnošaji, pa s toga nemože tu govora biti ni o kradji (§ 171. kaz. zak.) med zadrugari.

Ne proteže se pako ustanova §-a 28. zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah u pogledu uvrieda poštenja i lagljih tjelesnih povrieda na članove zadruga, koje su se prije valjanosti toga zakona potajno razdielile, jer se takova dioba ima po §-u 56. zadružnog zakona od 9. svibnja 1889. smatrati zakonitom i uzeti se mora, da razdieljenici ne žive u svezi zadružnoj, da nisu više u odnošaju, kakovu se u §-u 28. zadružnog zakona pogoduje. U takovom slučaju može se i prisvojenje pomične stvari med razdjelnici kradjom kvalificirati (§ 171. k. z.)

Medjunarodni kongres za proučavanje pitanja, koja se odnose na zaštitu odpuštenih kaznenika, na djecu moralno zapuštenu, na skitalice i na ludjake.

Od 25. do 31. srpnja t. g. obdržavati će se u Antverpenu drugi medjunarodni kongres, na kome će se razpravljati sliedeća pitanja:

Prvi odjel.

Zaštita mladeži.

I. Da li je uporaba načela prihvaćenih po medjunarodnom kongresu u Antverpenu godine 1890. glede zaštite mladeži odgovarala očekivanju kongresa?

II. Na koji bi se način moglo upoznati zlostavljanu i moralno zapuštenu djecu, koju bi valjalo u zaštitu uzeti?

III. Koje bi mjere valjalo preduzeti s obzirom na djecu pokvarenu, koja su oduzeta očinskoj vlasti?

IV. Koja pravila valja u kaznenom postupku uporaviti kod kaznenoga progona nedoraslih?

V. Da li je potrebno, da se ustanovi savez izmedju družtva za zaštitu mladeži raznih naroda, ter koja su praktična sredstva, da se u tom pogledu olahkoti djelovanje medjunarodne zaštite?

Drugi odjel.

Zaštita kaznenika i odpuštenih kaznenika.

I. Pod kojimi bi uvjeti stanoviti odpušteni kaznenici u specijalnih

Digitized by Google

slučajevih mogli biti provizorno oprošteni od policajnoga nadzora za da se olahkoti djelovanje družtava za njihovu zaštitu?

II. Kako bi valjalo provizorno priteći u pomoć odpuštenim kaznenikom, koji kod izlazka iz tamnice nemaju ni krova ni sredstava?

III. Da li je nuždno ustrojiti savez medju družtvi raznih naroda, kojim je svrha zaštita kaznenika i odpuštenih kaznenika, ter koja su praktična sredstva, da se u tom pogledu olahkoti djelovanje medjunarodne zaštite?

Treći odjel.

Skitalice, prosjaci i ludjaci.

I. Da li je uporaba načela, prihvaćenih po medjunarodnom kongresu u Antverpenu godine 1890. glede represije skitalica i prosjaka urodila povoljnim uspjehom, koemu se je nadao kongres?

II. Koji je najbolji način zaštite prosjaka i skitalica, napose onih, koji su predani sudovom ili stavljeni na razpolaganje upravnim oblastim?

III. Koji su u tom pogledu odnošaji medju javnom brigom za siromake i družtvi za njihovu zaštitu? Bi li valjalo podupirati ustrojivanje slobodnih kolonija?

IV. Ne bili bilo koristno organizirati zaštitu individua, koji su ozdravili od mentalne bolesti, gluhoniemih ili sliepih, kada izadju iz zavoda za njihov odgoj, i epileptika, koji su zapušteni i bez sredstava? Koji je najbolji sustav zaštite za ovu kategoriju nesretnika?

V. Kojimi bi se sredstvi moglo najlaglje osigurati medjunarodnu represiju skitalica i medjusobnu zaštitu odpravljenih u domovinu?

Četvrti odjel.

Kazneno pravo.

I. Koju bi metodu valjalo uporaviti za organizaciju znanstvene i jedinstvene statistike priupadničtva?

IV. Ne bi li valjalo strože ovršivati kazan slobode, najpače kod kratkotrajnih kazna?

V. Bi li valjalo razširiti nadležnost inokosnoga sudca u kaznenih stvarih?

Bureau medjunarodne kriminalisiičke udruge saobćuje članovom udruge, da ih belgijska vlada poziva, da prisustvuju ovom kongresu, ter da je odlučeno, da se četvrti odjel rezervira za udrugu, da u njem razpravlja pitanja, koja je udruga predložila. Administrativna sjednica udruge u smislu pravila obdržavati će se napose u prostorijah, rezerviranih za udrugu. Bureau udruge nada se, da će se njezini članovi u što većem broju odazvati ovom pozivu.

Načelna riešitba kr. ug. kurije u stvarih stečajnih. „Pester Lloyd“ javlja u broju 47. od god. 1894. po „Jogtudomanyi közlöny“, da je kr.

Digitized by Google

ugarska kurija načelno izrekla, kada austrijski sud otvori stečaj nad tvrdkom, protokoliranom u Austriji i u Ugarskoj prije ugarskoga, da se djelovanje u Austriji otvorenog stečaja proteže i na sve pokretnine tvrdkine u Ugarskoj, te da se imadu one na zahtjev austrijskoga suda uvrstiti u gromadu stečaja otvorenog u Austriji.

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Правник, лист за правне и државне науке (uredjuje ga Gj. B. Nestorović, a izdaje srpsko pravničko društvo) sv. 1. i 2. januar-februar 1894. sadržaje: Stari i novi krivični zakonik za Austriju, od dra. A. Lj. Mitrovića. — O gradjanskom položaju stranaca u Italiji, od dra. Vladimira Pappafave. — Strano zakonodavstvo u oblasti meničnoga prava, od Gj. B. Nestorovića. — Predbračni troškovi i sudjenje njihovih sporova po običajima Malorusa, od P. Daškevića. — Pravosudje. — Književni pregled. — Glasnik. — Srpsko pravničko družtvo. — Na koncu lista javlja upravni odbor srpskoga pravničkoga družtva, da je uvažujući ostavku dosadašnjih urednika gg. Jovana Aćimovića i dra. Mil. R. Vesnića odlučio, da se uredjivanje „Pravnika“ povjeri g. Gj. B. Nestoroviću sekretaru kasacionog suda.

Mi u interesu stvari veoma žalimo, što su dosadanji njegovi urednici ostavili „Pravnik“. Svakomu su našem pravniku dobro poznata imena gg. Jovana Aćimovića i dra. Milenka R. Vesnića, koji potonji je „Pravnik“ početkom godine 1892 i osnovao.

Našim je čitateljem poznato, kako se je „Pravnik“ pod njihovim uredničtvom liepo razvio, te je upravo šteta, što ga sada ostaviše, gdje bi mu najviše trebali. To je po nj tim štetnije, što će sadanji njegov urednik g. Nestorović podnieti ostavku čim se nadje zgodno lice za urednika, jer je premješten u nutarnjost Srbije. Mi od srca želimo, da odboru srpskoga pravničkoga družtva podje za rukom naći urednika, koji će „Pravnik“ održati na onom niveau-u, na koji su ga njegovi dosadanji urednici digli.

Slovenski pravnik (uredjuje ga dr. Makso Pirc, a izdaje družtvo „Pravnik“), svezak 5. za mjesec svibanj sadržaje: Forum solutionis po načrtu novega zakona o pristojnosti sodišč v civilnih pravnih zadevah. — Kako se moreju napraviti, kolikor se dá, pravične kazenske razsodbe, od dra. Frana Oblaka. — Iz pravosodne prakse — Iz upravne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

Biljegovnik. Sistematički propisi o biljegovanju parbenih i izvanparbenih podnesaka i spisa, spisa župnih ureda, te inih raznih podnesaka i izprava. S abecednim kazalom sastavio Franjo Horvat, kr. financijalni pomoćni tajnik kr. financ. ravnateljstva u Zagrebu. — Tisak i naklada

Digitized by Google

knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch) — Zagreb, Ilica br. 2; u maloj osmini: ciena 1 for. 50 nč.

Već sam naslov ove knjige pokazuje, da ista sadržaje propise o biljegovini i pravnoj pristojbi. Kako iste spadaju u vrst neizravnoga poreza, ter sačinjavaju važno vrelo državnoga prihoda, prirodno je, da država imade znatni interes, da se zakoni, u tom pogledu izdani, što točnije vrše. Da se taj cilj postigne, potrebno je što šire i što točnije poznavanje odnosnih financijalnih zakona, ter naredaba, koje ih tumače.

Pravo države na takvi porez osniva se na načelu, da privatnik, služeći se za svoj specijalni posao javnim organom ili oblasti, imade državi — općenitosti — pružene usluge odštetiti.

Državna vlast ustanovljuje visinu i način, kojim se takova odšteta dati mora. Tako se pojavi biljegovina i pravna pristojba.

Financijalna nauka uči nas, kojih načela treba da se država pri tom drži. Pošto je za pojedini konkretni slučaj nemoguće — kraj ogromne razlikosti pojedinih pristojba — ustanoviti jedno načelo, a ipak se je takovo nastojalo pronaći, uvažava pri tom državna uprava razmjer izmedju javnih i privatnih interesa za uredovno provedenje konkretnog slučaja.

Prevagne li interes državni, da se pojedino, makar i u prvom redu neposredno privatnika tičuće se — pravno djelo uredovno provede, tada neka bude odšteta sa strane privatnika za obavljeno oblastno djelovanje što manjom; nikada pako nesmiju biti pristojbe veće nego li su popriečni izdatci države, skopčani s pojedinim uredovanjem njezinim.

U „Biljegovniku“ sabrani su propisi, kako kod nas postoje u pogledu podmirivanja takovih pristojba.

Tu nalazimo ustanove, kada se iste imadu posredno, t. j. pomoću biljegovka ili biljegovanih blanketa podmirivati, a kada neposredno, t. j. uplatom u gotovom novcu.

Rekosmo, da je biljegovina i pristojba vrst neizravnog poreza, jer se uplaćuje od slučaja do slučaja. Ta narav istih sama sobom donosi razvrštenje njihovo u posebne skupine, pak je to sasvim prirodnim načinom našega pisca potaknulo, da je iste razvrstao po skupinah, na koje nas već samim naslovom knjige upozoruje. Osim toga razdrobio je pojedinu veću skupinu naposeb onu parbenog postupka na manje, tako da su pojedine vrsti toga postupka cielovito i pregledno prikazane.

Kao shodan uvod služi piscu uputa o načinu biljegovanja i prepisivanja biljegovka upozorenjem na visinu istih prema pojedinim biljegovnim ljestvicam, koje su takodjer saobćene.

Ovakovo razredjenje gradiva bit će doista po praktičnu uporabu „Biljegovnika“ od ne male koristi.

Nu g. pisac nije se ni samim tim zadovoljio, već nas poučava i o tom, kojim nam valja putem poći, scienimo li, da nam je platež bilje-

Digitized by Google

govine ili pravne pristojbe nepripadno ili barem pogriešno nametnut. On nam najme pruža podatke o dozvoljenih pravnih liekovih, ter upućuje i o tom, koji su nadležni organi za riešenje istih, i u kojih rokovih valja pravni liek uložiti.

Ne treba ni spominjati, da tuj nalazimo i propise o biljegovanju pojedinih izprava i podnesaka baš majstorskom vještinom predočene; a neočekivano svrstani su u „Biljegovniku“ i propisi, odnoseći se na biljegovine i pristojbe za uredovanje župnih ureda.

Praktičnu uporabu te knjižice na mnogo povećava, što su pojedine zakonske ustanove tumačene riešitbami financijalnog upravnog sudišta. Ako i nisu nazori u tih riešitbah izraženi obvezatni, ipak su već gledom na visoki auktoritet, koji vrhovne oblasti uživaju važnom direktivom za shvaćanje zakona.

Do sada bijahu vrhovne riešitbe te vrsti slabo ili nikako poznate, makar da je i svaki državljanin ovlašten crpiti iz istih za posebne svoje poslove pouku.

Toga stanovišta drže se izdavatelji sudbenih a i upravnih zakona, pak je u redu, da se to zavede i kod izdavanja financijalnih zakona. Držimo pače, da je to ovdje skoro potrebitije, nego li kod prvih, jer — priznajmo istinu — financijalni su zakoni za širu publiku težak, da ne rečemo taman terrain, i to ne samo radi kompliciranosti pojedinih propisa, već i radi nezgode kodifikacije, a što je često najgore, radi nerazumljiva jezika, kojim su isti spisani.

I onaj, koji te zakone umije čitati, koj razumjeva duh istih, prečesto pojedine ustanove ne može valjano shvatiti. Tu pomaže rješitbom financ. upravnog sudišta pronadjeno tumačenje.

Mar, koji je u tom pogledu vrli pisac u svoje djelo uložio, valja mu stoga osobito priznati.

Držimo, da će ta strana „Biljegovnika“ poslužiti i mnogom financ. uredniku, kojemu nije prilike bilo uvježbati se dugotrajnom praksom u pristojbenoj referadi, pak bi u interesu boljeg i naprednijeg uredovanja bilo poželjno, da se isti što češće tom knjigom služe, da ju kod zamršenijeg slučaja upotrebe, jer će time izbjeći nepotrebnom ulaganju pravnih liekova sa strane privatnika, čime se i njima uredovni posao gomila.

Ovako iztaknusmo u općenitih crtah sadržaj „Biljegovnika“ i način kojim je obradjen. Spomenemo li uza to, da je pisac nastojao obazrieti se na svaki mogući slučaj, u čem je i uspjeo, — bit će nam dozvoljeno izreći naš sud, da će ova knjiga bit vrstnom uputom za sve, koji traže u iztaknutih pitanjih temeljite ubavjesti.

Cielim djelom odiše savjestan duh točnosti piščeve, a — nikad preobilno — kazalo pokazuje nam uslužnost njegovu, kojom je nastojao, da

Digitized by Google

nam bude na pomoći kod traženja pojedinih mnogobrojnih ustanova razsijanih diljem njegovoga djela.

Ovo malo rieči, koje smo ovdje naveli, pokazuju, da nam „Biljegovnika ne treba preporučati, jer se sam dovoljno preporučuje koli svojom sadržinom i načinom izradbe, toli pristojnom i ukusnom vanjskom formom, kojom ga je po izdanje hrvatskih zakona zaslužna nakladna knjižara L. Hartmana uz primjerenu cienu izdala. *a—*

Нова збирка начелних одлука одељења у општих седница касационог суда, skupio i uredio St. Maksimović, advokat u Požarevcu 1894. 8° XIV. 347. Ciena 5 dinara.

Mjesečnikov davni prijatelj i dobar znanac, koji već dvadeset i osam godina neumornom marljivošću poput pčelice radi na srbskoj pravnoj književnosti, izdao je evo i četvrtu knjigu načelnih rješitba, koja će veoma dobro doći osobito mladjim srbskim pravnikom, a moći će takodjer poslužiti i hrvatskim pravnikom, koji bez dvojbe u velike zanima koli teoretička toli i praktička strana prava i pravosudja u susjednoj kraljevini Srbiji.

G. pisac, o kome je „Mjesečnik“ već opetovano obširnije progovorio, a najpače godine 1885. (br. 1) i 1892. (br. 1.) razlaže veoma liepo i temeljito važnost načelnih rješitba, uz koje razlaganje i mi posve pristajemo, ter ga preporučujemo pažnji naših čitalaca, kojim ovu knjigu najtoplije preporučujemo. On veli u predgovoru:

Do danas izdao sam tri knjige: „Zbirka sudskih rešenja i članaka o pravu“, od kojih je prva izišla 1877. god. sa 51, druga 1877. sa 20 i treća 1879. sa 14 odluka (slučaja). Sve ove tri knjige sadržavale su 85 pravnih odluka.

Kako je od 1879. god. (posljednje knjige) sudska praksa donela više načelnih odluka odeljenja i opšte sednice kasacionoga suda, to sam sve te odluke skupio i stavio u ovu knjigu, pošto sam podobne u vezu jednu s drugom doveo i kod mnogih ispisao našu a u nekoliko i hrvatsku literaturu.

Prema tome mogu reći, da su u ovoj novoj sbirci iznesene sve važnije odluke iz moje prakse, kao i odluke, koje su do danas publikovane, a padaju u gradjanski zakonik, gradjanski postupak, trgovački i krivični zakonik.

Da bi se pak odmah videlo, kako najviši (kasacioni) sud misli o pitanju, koje je razpravljeno, ja sam kod svake odluke naročito iz gradjanskog zakonika, stavio naslov (titulu), koji sadrži suštinu, upravo načelo te odluke. A sve pak odluke, ne dirajući ni u koliko u njihov jezik, podelio sam na odseke po zakonima, po kojima su ti slučaji razpravljeni, i tako od 185 slučaja, koji su ušli u ovu zbirku, padaju u:

Digitized by Google

I. Gradjanski zakonik 99,
II. Gradjanski postupak 25,
III. Trgovački zakonik 18,
IV. Krivični zakonik 43.

Za ovim smatram za potrebno, da kažem nekoliko reči o važnosti sudskih odluka u opšte za pravnu nauku i zakonodavstvo, ma da je to već svakom pravniku jasno.

Naš najveći teorijski pravnik Geršić veli: „Pod izvorima prava razume se oblici postanka prava, u kojima se ono kaq nešto zasebno i samostalno, nešto od ostalih strana društvene kulture odeljeno pojavljuje; to su dakle organi pravnoga stvaranja, forme postanja objektivnih pravnih pravila i opredeljaja. Svega ima i može da bude tri takva izvora prava, a to su: običaj, zakon i pravna nauka (ili „sudska praktika"). Zatim: „Medju tim medju pravnicima se vodi još prepirka o tom: da li da se sudskoj praktici prizna obavezna snaga zakona ili ne, i o tome su medju njima još podeljena mnjenja"[1] dok je u Njemačkoj i Francuskoj odlukama sudskim, naročito kasacionoga suda, koje su izrečene, u podobnim slučajima pridavata sila zakona.[2]

(Sliedi.)

VIESTNIK.

(Sa hrvatskoga sveučilišta.) Njegovo Veličanstvo odobrilo je previšnjim riešenjem od 16. travnja 1894., da se redoviti javni profesor klasične filologije grčke na mudroslovnom fakultetu previšnje ime nosećega sveučilišta u Zagrebu Franjo *Petračić* na vlastitu molbu postavi u trajno stanje mira, ter je imenovalo naslovom i značajem izvanrednoga profesora odlikovanoga profesora zagrebačke gimnazije dra. Augusta *Musića* redovitim javnim profesorom klasične filozofije grčke na mudroslovnom fakultetu pomenutoga sveučilišta sa sustavnimi berivi.

(Novi odvjetnik u Dalmaciji.) Naš vrli suradnik i član pravničkoga družtva dr. Ante *Trumbić* iz Spljeta položio je dne 7. travnja o. g. u Zadru odvjetnički izpit, ter je otvorio odjetničku pisarnu u Spljetu.

Imenovanja. Imenovani su: Antun *Turković* pravni vježbenik kod kr. sudbenoga stola u Belovaru prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola; dr. Krešimir *Kvaternik* kr. perovodni pravni pristav kod kr. ravnateljstva erarskih pravnih posala u Zagrebu, kr. pravnim perovodjom u 3. stepenu IX. plaćevnog razreda, kr. perovodni vježbenik kod istog ravnateljstva dr. Vladoje *Košćica* kr. pravnim perovodnim pristavom u 3. stepenu X. plać. razreda; svršeni pravnici Josip *Brčić* i br. Makso *Fröhlich* kr. perorodnimi vježbenici kod spomenutoga ravnateljstva, nadalje sudbenimi pristavi II. razreda extra statum

[1] B. Sisten rimskoga privatnoga prava (institucije) od Gersića, str. 9, 13 i 17.

[2] B. Sistem privatnoga prava, od Andre Gjorgjevića, str. 75 u Tumač austr. gradj. zak., od dra. Derenčina str. 125. k §-u 12. pod 1.

Digitized by Google

prislušnici Dragutin *Wendler* kod kotarskoga suda u Vukovaru za kot. sud u Kostajnici, Ivan Nepomuk pl. *Čokić* kod kot. suda Belovaru za kot. sud u Grubišnompolju, Dimitrija *Guteša* kod sudbenoga stola u Zagrebu za kotarski sud u Gospiću i Rudolf pl. *Horvat* kod sudbenoga stola u Zagrebu za kot. sud u Novojgradiški, zatim Gjuro *Car* pravni vježbenik kod kr. sudbenoga stola u Varaždinu, dr. Mirko *Košutić* pravni vježbenik kod kr. kot. suda u Krapini, dr. Ivan *Dobrila* i Vinko *Marton* pravni vježbenici kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu prislušnici u obsegu kr. banskoga stola.

(U Bosni i Hercegovini.) Imenovani su: sudski pristav niže pristojbe kod kot ureda u Jajcu, Stevan pl. *Somogji*, sudskim pristavom više pristojbe, sudski pristav niže pristojbe kod kot. ureda u Banjaluci, Arnold *Zerter*, vladinim perovodjom i auskultanti Anton *Jurinović*, kod okružnoga suda u Mostaru i Hugo *Steiner*, kod kr. kot. ureda u Rogotici sudskimi pristavi niže pristojbe, za tim c. i kr. financijalni perovodni vježbenik dr. Vilim *Kreft* pristavom poreznoga nadzorničtva i pravni vježbenik dr. Rudolf *Siebenschein* privr. pristavom financijalnog nadzorničtva u X. dnevnom razredu, svršeni pravnik Bogoljub *Petrović* privr. auskultantom kod okr. suda u Sarajevu dr. Oskar *Szilágyi* perovodnim vježbenikom kod pravosudnog odjelenja zemaljske vlade i pravni vježbenik kod c. i kr. trgovinskoga suda u Beču dr. Josip *Jeger* privr. auskultantom kod okr. suda u Travniku.

Premještenja. Premješteni su: kotarski predstojnik Aleksander *Škorić* iz Rume u Zagreb, ter je dodieljen na službovanje unutarnjemu odjelu kr. zem. vlade, kotarski predstojnik Svetozar *Kosanović* iz Iriga kr. kotarskoj oblasti u Rumi, kot. pristav prvoga razreda i upravitelj kr. kot. oblasti u Šidu Radovan *Babin* kr. kotarskoj oblasti u Irigu, kot. pristav II. razreda Ljubomir *Bastaić* iz Mitrovice kr. kotarskoj oblssti u Šidu, ter im je povjerena uprava tih kotarskih oblasti, kotarski pristav II. razreda Jovan *Mirković* iz Šida kr. kot. oblasti u Mitrovici, kot. pristav II. razr. Grgur *Bakalović* iz Zemuna u Ogulin, ter je dodieljen na službovanje tamošnjoj županijskoj oblasti, nadalje Ivan *Trgovčić* sudbeni pristav kod kot. suda u Kostajnici k onomu u Otočcu i sudbeni pristavi Ljubomir *Kapetanović*, kod kotarskog suda u Požegi usljed vlastite molbe k onom u Slatini a Josip *Pobor* kod kotarskog suda u Slatini iz službenih obzira k onomu u Požegi.

(U Bosni i Hercegovini.) Premješteni su: kotarski predstojnici barun Ervin *Wimmer* od seoskog kot. ureda u Banjaluci k tamošnjem gradskom kotarskom uredu, Ivan *Forkapić* iz Gacka k seoskom kotarskom uredu u Banjaluci i Todor *Varga* iz Bileća u Gacko, nadalje kot. upravitelj vladin perovodja Valentin pl. *Adamovich* iz bos. Kostajnice u Bilek, zatim je upravitelju izpostave u bos. Novom, vladinom perovodji Josipu *Neumannu* povjerena uprava kotarskim uredom u bos. Kostajnici, a političkom pristavu I. raz. Mihajlu *Murku* u dodjelenju kod kot. ureda u Bjelini povjerena je uprava izpostavom u bos. Novom, nadalje je premješten sudski pristav Stefan *Madon* od kot. ureda u Trebinju k seoskom kot. uredu u Mostaru, sudski pristav Stanislav *Lyszkowski* od seoskog kot. ureda u Mostaru ka kot. uredu u Prnjavoru, sudski pristav Josip vit. *Pajtoni* od kot. ureda u Prnjavoru k onom u Trebinju i auskultant Emil *Navratil* od okružnog suda u Sarajevu ka kot. uredu u Foči, sudski tajnik Samujlo *Schächter* od kot. ureda u Sarajevu ka kot. uredu u Bjelini, sudski pristav Aleksander *Hrašovec* od kot. ureda u Bjelini k onom u Sarajevu, sudski tajnik Vilim *Sandecki* od kot. ureda u bos. Kostajnici okružnomu sudu u Banjaluci, a sudski pristav Karlo *Kanjko*

Digitized by Google

od okružnog suda u Banjaluci kotarskom uredu u bos. Kostajnici a razriešen je privremeni auskultant kod okružnoga suda u Banjaluci Josip *Dvořak* na njegovu molbu od daljeg službovanja ovih zemljah.

(Pravo odvjetovanja) u obsegu banskoga stola podieljeno je dru. Petru *Pauloviću* sa sjedištem u Zemunu i dru. Benjaninu *Šuperini* sa sjedištem u Sisku.

(Sbornika zakona i naredaba, valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad VIII. od godine 1894. izdan i razposlan je dne 17. travnja 1894., a sadržaje:

pod brojem 21. zak. članak XXXIV: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora ob izpravnom računanju količoće onakove robe, koja se prodaje u zamotcih;

pod brojem 22. zak. članak XXXV: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora o dozvoli novaka, koji se ima staviti god. 1894.;

pod brojem 23. zak. članak XXXVI: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora o popunjivanju oružničkoga častničkoga stališa;

pod brojem 24. zak. članak XXXVII: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora o prijavnoj obvezanosti nekojih gromada pučkog ustanka;

pod brojem 25. zak. članak XXXVIII: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se privremeno uredjuju naši trgovački odnošaji sa Španjolskom;

pod brojem 26. zak. članak XXXIX: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se dozvoljuje vicinalna željeznica od Gunje do bosanske granice;

pod brojem 27. zakonski članak XL: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora, kojim je dozvoljuje vicinalna željeznica Budapešta Ostrogon i

pod brojem 28. zakonski članak XLI: 1893. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora, kojim se preinačuje članak XVI. zakonskim člankom XX. od god. 1878. medju državne zakone uvrštenoga te zakonskim člankom XXIV. od godine 1878. produljenoga carinskoga trgovačkoga saveza.

Komad IX. god. 1894. izdan i razposlan je dne 28. travnja 1894. a sadržaje:

pod brojem 29. zakon od 26. ožujka 1894., kojim se uredjuje stručna uprava i šumsko gospodarenje u šumah, stojećih pod osobitim javnim nadzorom;

pod brojem 30. naredbu kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove, od 3. travnja 1894. br. 8000 god. 1893. u svrhu zaštite ribo- i rakolova;

pod brojem 31. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove od 10. travnja 1894. broj 13381, kojom se obnaroduju promjene, nastale godine 1893. u političkom i sudbenem razdieljenju kraljevinah Hrvatske i Slavonije;

pod brojem 32. zakon od 11. travnja 1894. o povlasticah dioničarskog družtva hrvatsko-slavonske zemaljske hipotekarne banke;

pod brojem 33. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 13. travnja 1894. broj 4530, kojom se odredjuje dan za predaju novosastavljenih gruntovnih uložaka kr. sudbenim stolovom u Zagrebu, Varaždinu i Osieku, kao i kr. kot. sudovom u Vukovaru, Iloku, Velikoj Gorici, Križevcih, Sisku i Novom, ter ujedno ustanovljuje rok za povedenje izpravnoga postupka;

*

Digitized by Google

pod brojem 34. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje, poslove od 12. travnja 1894. br. 30478, kojom se činovnici i službenici austro-ugarske banke riešavaju dužnosti, pristupiti kao članovi okružnim blagajnam za podporu bolestnika i konačno

pod brojem 35. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove, od 12. travnja 1894. broj 51094 glede statističkih izkaza, što jih imadu voditi blagajne za podporu bolestnika, ustrojene u smislu zakonskog članka XIV : 1891. o podupiranju obrtnih i tvorničkih namještenika u slučaju bolesti.

Komad X. godine 1894. izdan i razaslan je dne 16. svibnja 1894. a sadržaje:

pod brojem 36. zakon od 25. travnja 1894. ob uredjenju zemljištnih zajednica, a

pod brojem 37. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove, i za pravosudje od 4. svibnja 1894. br. 5415, kojom se odredjuju neke promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova.

Stečaji.

Lipanj. Abram i Salika *Beer*, krčmari u Lipiku. — Kr. kotarski sud u Pakracu (odluka od 18. travnja 1894. broj 1855 gr.) Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine Jovan Stanisavljević, posjednik u Lipiku, zamjenik Mavro Singer iz Lipika. — Rok prijavni do 11. lipnja, ročište 12. lipnja 1894.

— Tvrdka Josip *Nohava*, koje je vlastnica Agneza Nohava, trgovkinja sa krznarskom robom u Zagrebu. — Kr. sudb. stol u Zagrebu (odluka od 28. travnja 1894. broj 6442 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine Mijo Tkalčić, zamjenik dr. Marijan Derenčin, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 28. lipnja, ročište 28. lipnja 1894.

— Mihajlo *Kaspar*, zlatar u Brodu. — Kr. kot. sud u Brodu (odluka od 12. svibnja 1894. br. 5066 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj stečajnine dr. Nikola Gjurgjević, zamjenik dr. Vatroslav Brlić, odvjetnici u Brodu. — Rok prijavni do 15. rujna, ročište 1. lipnja 1894.

Srpanj. Vilim *Salzer* u Belovaru. — Kr. sudb. stol Belovaru (odluka od 18. travnja 1894. br. 1421 gr.) Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine dr. Miroslav Strižić, odvjetnik u Belovaru, zamjenik dr. Mihajl Bogdanović-Tomić, odvjetnički perovodja u Belovaru. — Rok prijavni do 18. srpnja, ročište 23. srpnja 1894.

— Josip *Bichler*, trgovac u Virovitici. — Kr. sudbeni stol u Osieku (odluka od 16. travnja 1894. broj 2530 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj stečajnine dr. Milovan Gavrančić, odvjetnik u Virovitici, zamjenik dr. Ante Pinterović, odvjetnik u Osieku. — Rok prijavni do 30. lipnja 1894., ročište 5. srpnja 1894.

— Dimitrija *Ilić*, krojački obrtnik u Zemunu. — Kr. kotarski sud u Zemunu (odluka od 2. svibnja 1894. broj 7398 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine Š. Dežma, zamjenik dr. G. Avakumović, odvjetnici u Zemunu. — Rok prijavni do 7. srpnja, ročište 12. srpnja 1894.

Kolovoz. Matilda *Kumić*, protokolirana trgovkinja u Dubici. — Kr. sudbeni stol u Petrinji (odluka od 12. svibnja 1894. broj 1073 gr.) Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine dr. Vladimir Crnadak, zamjenik O. Klemenčić, odvjetnici u Sisku. — Rok prijavni do 16. kolovoza, ročište 28. kolovoza 1894.

Digitized by Google

Prilog tumačenju zakona o zadrugah.

Napisao dr. ***Izidor Lichtenberg.***

U 8. broju „Mjesečnika“ od god. 1892. priobćena je razprava pod slovom: „Šta da se radi sa zadružnim imanjem, kad zadruga izumre?“

U literaturi zadružnog zakona nisam naišao na nazore, koji bi mi se tolikoj mjeri činili pogriešnimi, kao oni, što su u citiranoj razpravi viti, a niti na definicije ni ine zaključke po mom mnienju u toliko pravdane, kako ondje. S toga ću pokušati, da one nazore, definiciju zaključke oborim i da ih zamienim sa drugimi. Kod toga baviti mi se je sa raznimi zadružnimi odnošaji, pak će s toga ova moja razprava raditi o sliedećih pravnih pitanjih:

1. O pravnoj naravi zadruge. — 2. Quid juris, kad preostane jedan zadrugar sam? — 3. Quid juris, kada umre i zadnji zadrugar? — 4. Quid juris, kad na zadružnom selištu ostane jedna uža obitelj? — 5. O razlozih pravnih u obće, po kojih preostaje bud jedan zadrugar sam, bud jedna samo uža obitelj, a o posvemašnjem izstupu ponapose. — 6. O različitih vrstih zadružnih članova; a naročito o razlici izmedju članova obskrbljenih izvan zadruge i t. zv. pravih članova zadruge.

U broju 8. „Mjesečnika“ definira spomenuta razprava zadrugu ovako: „Zadruga je privatno dobro, koje uživa i s kojim upravlja jedna osoba ili više osoba pod zajedničkim od njih izabranim kuće gospodarom, nu tako da pojedine osobe u pravilu ne dolaze u obzir, već zajednica, koja je vlastnica istoga dobra“.

Već početak ove definicije, koji zadrugu smatra „privatnim dobrom“, ni malo ne odgovara. Zadruga bo po jasnih propisih §-a 1. i 36. zadr. zak. nije skup imovinskih predmeta, već zajednica živih ljudi. Iz okolnosti pako, što stanovita zajednica po §-u 1. tek onda čini zadružnu svezu, kad osobe, koje ju sačinjavaju, živu skupa na zajedničkom dobru (zemljištu), nipošto ne sliedi, da je ovo privatno dobro dotične zajednice (zadruge) zadruga u smislu zakona. Zajedničko zemljište je uvjet ili potrebština za obstanak zadruge isto tako, kao što zakonom propisani kvalitet dotičnih zajedničara.

Digitized by Google

Jednako neopravdan je daljnji nazor, da zadrugu može uživati i upravljati i jedna sama osoba, što da tobože izriče § 3. zadr. zak. — Nu § 3. ne tiče se nutarnjeg obstanka i prestanka zadruge, već lih odnošaja zadruge prema trećim osobam; pa tko bi htio iz §-a 3. izvesti pravilo, da je za obstanak zadruge dovoljno, ako je na zemljištniku stanovitih nekretnina ubilježeno svojstvo zadzužno, taj bi time ujedno izrekao, da po §-u 3. za obstanak zadruge u obće ni netreba živih osoba. Ova ustanova po našem mnienju nije drugo, doli konsekventna provedba načela uredbe javnih knjiga, a smisao joj je taj, da se, ako i dok god je u javnih knjigah upisano zemljište na zadrugu, s obzirom na treće osobe po zakonu neoprovrzivo predmnieva (praesumtio juris et de jure), da zadruga obstoji, pa makar je na zadružnom selištu preostala samo jedna osoba (§ 55.).

S toji li pako ta naša tvrdnja, tad mislimo, da nije sretna stilizacija §-a 1. točka d) prov. nar. od 16. prosinca 1889. broj 23403, u kojoj se veli: da se može „zadruga sastojati iz jedne same osobe". Dopuštamo, da se time nije htjelo izreći ono, šio ove rieči znače, nu žalimo, što se i gospodin pisac one razprave na tu ustanovu poziva, shvaćajući njezine rieči u gramatičnom smislu, pak bi ju tako i drugi shvatiti mogao.[1]

Rekosmo, da valja pravni razlog (ratio juris) predmnieve §-a 3. postavljene radi obzira na treće osobe, tražiti jedino u načelih javnih knjiga. I doista, kad redom poumru članovi zadruge, tako da na zemljištu ostane jedna samo osoba, tada faktično ne obstoji skup od više osoba, tada je zadruga prestala. Zadruga bo po smislu zakona obstoji i prestaje bez obzira, dali je to vidljivo u gruntovnici ili ne.

[1] Mi smo u prov. nar. našli i drugih ustanova, koje nam se čine neopravdanimi, kao n. pr. § 7. i 54., o kojih ćemo niže govoriti; ili na pr. § 8. al. 3. i § 9. al. 10. i 11. o kojih u kratko navodimo ovo: § 18. al. 1. zakona glasi: „U gornjih §-ih 11—17 navedena najmanja izmjera zemljišta, izpod koje se zadružno imanje samo uvjetno odtudjiti ili obteretiti, nikako pako ciepati ne smije (§ 11.), proračuuava se tako, da u §-u 35. navedena izmjera vriedi samo za zadruge od 2—6 duša, dočim se za svakih 6 duša više ista izmjera priračunati mora". — Zakon indi za slučajeve, u kojih §§ 11—17 govore o najmanjoj izmjeri, traži da bude 2—6 duša u zadruzi ter ustanovljuje, da najmanja izmjera ima biti dvostruka, trostruka, itd. „za svaki slučaj šest duša više".

Ako je samo jedna, dvie, tri, četiri ili pet duša više, izmjera po zakonu ne treba biti dvostruka, nego istom: za šest duša više. — A provedbena naredba? Ona traži u §-u 8. i 9. da izmjera bude dvostruka, trostruka itd. već ako zadruga „broji 7, 13 i više duša", indi već: za svaku jednu dušu više. Ovu i njeke druge zakonu nehotice protivne ustanove provedbene naredbe mogla bi s toga kr. zem. vlada na temelju §-a 64. zadr. zak. preinačiti.

Digitized by Google

Dva su samo bitna obilježja za zadruge (§ 1.): 1. zajednica ljudi, 2. zajedničko zemljište. Takova zajednica ljudi na skupnom zemljištu je po §-u 1. zadruga: ako dotičnim osobam i dotičnom zemljištu pristoje svojstva u tom paragrafu navedena. Medju timi svojstvi mi ne nalazimo zahtjev, da zemljište bude upisano na zadrugu u gruntovnici.

Pa kao što ne čini bitno obilježje zadruge upis nekretnina na zadružnu zajednicu, tako neće nitko s druge strane tvrditi, da nije zadružno ono zemljište, koje stanovita zadruga od vajkada posjeduje, ali koje slučajno nije u obće upisano u javne knjige, ili ono koje je zadružna zajednica stekla pogodbom ili inim načinom na pr. dosjelošću, prisvojenjem nastalog otoka, alveo de relicto, naplavom, priraštajem pri gradjenju, ali koje još nije gruntovno prenešeno na zadrugu.[1]

Na temelju ovog razmatranja izričemo sliedeća načela:

Ako u njekoj zajednici ljudi nalazimo obilježja, propisana §-om 1. zadr. zakona, ta zajednica sačinjava zadrugu, bez obzira na okolnost, je li zadružno svojstvo vidljivo iz gruntovnice ili nije.[2]

---

[1] Zadružnih odnošaja niti je tek stvorio zakon, nití ih omogućio tek osnutak gruntovnice. Zadruga bo obstajaše jur davno po običajnom pravu, a i zakona bijaše za nju jur dugo vremena prije uredjenja javnih knjiga u narodu našem, u narodih slavenskih, pa kako njeki hoće i kod Germana i Franceza. Ta okolnost nepobitno dokazuje, da upis zadruge u gruntovnicu nije bitni uvjet ni postanka ni obstanka ni prestanka zadruge, glede čega nam služe kao primjer i ustanove krajiškog temeljnog zakona od 7. kolovoza 1807.

[2] Ovo načelo nalazi svoju konsekvenciju u §-u 37. zadružnog zak., koji odredjuje, da se u slučaju, kada postoje sve potrebštine § 1., a zadruga ipak u gruntovnici kao takova upisana nije, imade „izpraviti gruntovnica“ i „upisati zadruga“ kao vlastnica. — Citirana zakonska ustanova medjutim ne samo potvrdjuje valjanost gornjeg načela, nego ga ujedno i znatno modificira, polazeć kod toga sa posve opravdanog stanovišta, da bi bezuvjetna provedba istoga načela bila veoma nepravična. Jer premda nema dvojbe da zakon o zadrugah pruža zadružnim zajednicam liepih koristi, to ipak s druge strane mnoge ustanove ovog zakona težkimi sponami vežu ruke članu zadruge ter nemože slobodno razpolagati s imovinom, koja je njegova. Uvaživ to, moramo priznati, da zakon posvema politički postupa u tom, što u § u 37. naročito strankam stavlja na volju, hoće li u slučaju, kojim se bavimo, sačinjavati zadrugu ili ne ter što tamo ujedno odredjuje, da se po zakonu predmnieva, da stranke ne imadu volju sačinjavati zadrugu, već da žele sačinjavati gradjansko-pravnu zajednicu dokgod ne očituju protivno i to načinom onim, koji propisuje zakon. Bezizniman pako način za očitovanje upitne protivne volje jest: stavljenje zahtjeva kod upravne oblasti, da dade ureda radi izpraviti pogrešni upis dotične zajednice u gruntovnici kao gradj. pravne u zajednicu zadružnu (§ 37.). — Izim gorujega razloga pravičnosti za (neoprovrzivu) predmnievu za obstanak gradjansko-pravne zajednice još je jedan veoma važan razlog. Po §-u 3. zadr. zak.: „postoji prema trećim osoba zadruge samo tada, ako su

*

Digitized by Google

Ako njeko zemljište pripada jeduoj osobi samoj, tad ne obstoji zadruga (zajednica od više osoba), sve da je zemljište i upisano na zadrugu. A od tuda sliedi pravilo ovo:

Zadruga prestaje ipso jure, kad bilo s kojeg razloga prestanu biti članovi zadruge svi do li jednog jedinog,[1] ter tada zadružna imovina sa svimi pravi i dužnostmi prelazi na njega.

Kasnije ćemo spomenuti slučajeve, u kojih mogu svi zadrugari doli jednog jedinog prestati biti članovi zadruge a ovdje navadjamo primjerice pomor svih do li zadnjega.

Ne dade li takav samovlastnik sa svojih nekretnina brisati zadrugu, nastati će odnošaji slični na pr. onim, koje normira § 469. o. g. z. za slučaj, kad se izplati dug, a pravo zaloga sa hipoteke ne briše: Izplatom prestaje tražbina, a kad svi zadrugari do li jednog prestaju biti članovi,

---

nepokretnine u zemljištniku upisane na zadrugu kao vlastnicu". Pomislimo si sada slučaj, da je stanovita zajednica, kod koje postoje uvjeti §-a 1. zadr. zak., ali koja kao zadruga nije upisana u javnih knjigah, trećoj osobi podielila pravo zaloga na svoje nekretnine, ili makar drugo koje stvarno pravo, ili pravo obveznо, koje je predmet gruntovnog upisa, ili joj je, recimo, dio ili čitavo zajedničko dobro svoje prodala ili s njom ga zamienila. Zar da dotična treća osoba kod uknjižbe te kod realiziranja podieljenog joj po spomenutoj zajednici prava bude vezana na propise zadr. zakona na pr. na §§ 11—16., 18., 45.? To bi bila očita nepravednost i to napose u oči jasnog propisa §-a 3. zadr. zak. S toga odredjuje zakon u §-u 37. da se dotična zajednica nikad neće moći poslužiti okolnošću, što su prigodom sklapanja stanovitog pravnog posla izmedju nje i treće osobe postojale kod nje sve potrebštine §-a 1., nego baš obratno, da se ona bezuvjetno smatra i u svih odnošajih pravnih prosudjuje kao gradjansko-pravna zajednica, dokgod ne dade dovesti u sklad faktično stanje gruntovnice sa stanjem, u kojem bi se ista polak istinabog pravnog stanja zajednice same nalaziti imala. — Modifikacija dakle, koja je za gornje naše načelo sadržana u §-u 37., sastoji u tomu, da zajednica od više ljudi, obilježena po §-u 1. zadr. zak., neće podpadati u pravnih svojih odnošajih pod ustanove zakona o zadrugah, dokgod si zadrugu svoju neda kao takovu upisati u javne knjige.

[1] Kod jedinog člana bivše zadruge predmnieva §-a 37. ne obstoji, jer je izrično postavljena samo za slučaj, kad obstoji zajednica od više osoba; a nije ni mogla bez razboritoga razloga biti postavljena pravna presumcija, da obstoji gradjansko-pravna zajednica, kad faktično obstoji samo jedna osoba. — Mi ćemo kasnije vidjeti, da je u slučaju, o kojem gore u tekstu postavismo pravilo, dotični preostali zadrugar vlastan dati brisati zadružno svojstvo. Ne dade li ga brisati, tad nastaju odnošaji, slični onim, koje normira gradjanski zakon za slučaj, kad se pravo, koje je prestalo, odnosno prestala kakova dužnost, u obće njeko stanje, koje se promieni, u gruntovnici ne evidentira odnosno ne briše, t. j. tada u stanovitih pravnih odnošajih uslied načela o institutu javnih knjiga nastaju pravne predmnieve za obstanak zadruge (ali ne za obstanak gradjansko-pravne zajednice, koje potonje predmnieve jedino nastaju, kad doista obstoji zajednica).

Digitized by Google

prestaje zadruga. Nu hoće li se dužnik riešiti štetnih pravnih posljedica, koje bi ga mogle stići, dok pravo zaloga ne bude brisano u gruntovnici, dužan je pobrinuti se za brisanje. Ista dužnost prinadleži dotičnomu zadrugaru (§ 55.) hoće li se riešiti pravnih posljedica, skopčanih sa okolnošću, što zadruga još nije brisana u javnih knjigah. Zato velimo:

Ustanove zadružnog zakona, izuzev ipak u koliko su u savezu sa uredbom javnih knjiga, ne protežu se na zadrugara, koga zapadne imovina zadružna, kad ostali zadrugari prestaju biti takovimi (na pr. pomorom).

Taj samovlastnik bivšeg zadružnog imetka neće na pr. biti ograničen u pravu razpolaganja s ovim imetkom; on će ga na pr. moći po volji odtudjivati ili zadužiti. — Nu ustanove zadružnog zakona, u koliko se ukazuju kao posljedica gruntovnice, morat će on obdržavati. Tako će se na pr. u gruntovnici njegove odredbe provadjati istom kad bude dokazano, da je on doista jedini još zadrugar. A taj dokaz pružiti će on u smislu §-a 3., 11., 12., 55. zadr. zak. potvrdom kotarske oblasti izdanom na pr. u formi dopisa, svjedočbe ili u formi klauzule na dotičnom ugovoru, na dotičnoj zadužnici ili drugog izpravi.

Gornja dva pravila (izpustiv iznimku koja kao takova u pravilo ne spada) spojiti ćemo i izričemo ih u pozitivnoj formi ovako:

Pravni odnošaji zadrugara, koji ostane sam, prosudjuju se po obć. gradj. pravu. Za njega na pr. vriedi § 362. i 329. o. g. z. kao za svaku drugu osobu, koja je vlastnica kojeg zemljišta ili ga poštenim načinom posjeduje; a ne § 5. zadr. zak.

Ovo pravilo potvrdjuje nam i logično shvaćanje netom citiranog §-a 5. zadr. zak., koji sadržaje absolutnu ili preceptivnu odredbu, da pod inakom ništetnosti pravnog posla: „nijedan član zadruge ne smije dotle, dok postoji zadružna zajednica, razpolagati ni medju živimi, niti za slučaj smrti dielom, koji bi ga mogao zapasti iz zadruge, kad se provede dioba zadružne pokretne i nepokretne imovine (al. 1. § 5), niti se može taj dio „gruntovno obterećivati ni privolom njegovom ni ovrhom“ (al. 2).

Ova zabrana (§ 5.) razpolaganja i obterećivanja je iznimka od načela obć. gradj. prava (arg. § 60 zadr. zak.) ter kao takova vriedi samo dotle, dok obstoji iznimni odnošaj, za koji je postavljena. Čim indi zadružna zajednica ne postoji, tim odpada ova zabrana §-a 5. ter zadrugar može slobodno razpolagati sa citiranom imovinom, odnosno (kod slučaja diobe) sa pripalim ga dielom imovine. Od tuda se vidi, da je i po smislu §-a 5 svaki zadrugar, čim je zadruga prestala, vlastan razpolagati sa pripalim mu imetkom zadružnim toli medju živimi koli za slučaj smrti. Sad samo nastaje pitanje, kako prestaje zadruga, da li se po zakonu smatra prestalom i onda, kad još jedan zadrugar živi? Zadruga će tako

Digitized by Google

dugo obstojati, dok obstojale budu prije spomenute dvie bitne potrebštine za obstojanje zadruge, a to je a) zajednica od više osoba, b) zajedničko zemljište. Nestane li potrebština za obstanak, ne može biti o obstanku zadruge govora.

Ad a) — Osobe može iz zadruge posve nestati i to 1) diobom skupnog imetka, 2) po §-u 50. zadr. zakona t. j. kad se osoba odrekne, izključi, oženi ili uda iz zadruge ili po §-u 17. t. j. kad dobije odpremninu, 3) smrću.

Ad b) Zadružnog zemljišta može posve nestati: 1) diobom skupnog imetka, 2) po §-u 12. al. 1. i §-u 13. zadr. zak. t. j odtudjenjem istog budi privolom svih zadrugara budi ovrhom. Nu u ovom slučaju 2. ne mora ujedno i zadruga prestati; jer zadrugari mogu zamjenom ili nabavom za novac steći novo skupno zemljište.

Zapadnu li u slučaju naznačenom kod a) i b) sa brojem 1) t. j. u slučaju diobe pojedini dielovi više osoba zajedno, nastati će po §-u 36. zadr. zak. isto toliko novih zadruga.[1]

Zapadne li diobom jedan nerazdieljeni dio jednu samu osobu, ne nastaje po §-u 36. nova zadruga ni pravno ni faktično.

Iz svega toga sliedi, da jedna sama osoba može na bivšem zadružnom bilo skupnom ili razdieljenom zemljištu ostati: a) diobom, b) kad (predzadnji, član prestane posve biti takovim po §-u 50. i 17. c) kad umre predzadnji član. U tih slučajevih prestaje i zadruga.[2]

U svih ovih slučajevih pristoji indi preostalomu samomu članu pravo slobodnog razpolaganja po smislu §-a 5. zadr. zak.

Spomenuti ćemo u tom pogledu jošte ovo. Kad bi moglo po zakonu biti zadruge kod jedne samo osobe, jamačno bi zakon u §-u 36. bio odredio, da će se i u tom slučaju diobom dopali dio upisati na ime nove zadruge. Pravni bo razlog ustanove §-a 36. zrcali se u nastojanju zakonodavca, da što više u narodu uzčuva institut zadružni.[3]

---

[1] Stara zadruga je diobom prestala. — Ako pojedini dio u slučaju a) i b) broj 1. zapadne jednu užu obitelj. njoj po § u 36. zadr. zak. stoji do volje, hoće li sačinjavati novu zadrugu ili neće.

[2] Jer nema uvjeta za obstanak, jer nema budi više osoba budi skupnog zemljišta (§ 36. zadr. zak.).

[3] U koliko zakon o tom nastoji pokazuje još bolje § 37., pa ipak taj paragraf nije odredio, da će i jedna osoba, kada kod nje i njenog zemljišta obstoje obilježja § 1., moći zahtjevati upis zadruge. Razlog je očevidan, a glasi: jer jedna osoba ne može pojmovno ni faktično ni pravno sačinjavati zadrugu, jer tude zadruga — makar je obstojala prije — više ne obstoji. — Isti razlog vodi zakonodavca i u gornjih slučajevih §-a 36., kada izrično i doslovce veli, da novom zadrugom može biti samo „zajednica, koja se sastoji bud od više obitelji bud od osoba od kojih svaka pred-

Digitized by Google

Pa premda zakonodavca taj pravni razlog upravo prati u čitavom zadružnom zakonu ter ga uviek konsekvento i škrupulozno provadja, ipak nije odredio, da će se moći kod jedne osobe upisati nova zadruga, jer toga odrediti nije mogao, budući da ne obstoji bitni za to preduvjet: zajednica od više osoba.

Vraćamo se sad k definiciji, koja krivo veli, da nema zadruge, ako članovi ne uživaju i ne upravljaju privatnim dobrom „pod zajedničkim od njih izabranim kuće gospodarom".

Niti je po našem mnienju potrebito, da si članovi izaberu kuće gospodara, a niti je u obće nemoguće, da bude zadruga bez gospodara.

Zadruga bo obstoji i onda, ako joj se po §-u 8. al. 5. obć. poglavarstvo imenovalo kuće gospodara, pa i onda, kad slučajno ni nema kuće gospodara, jer je na pr. umro ili skinut je po §-u 25., a članovi još nisu novoga izabrali.

Posve je nadalje bezrazložno, što se tvrdi u onoj razpravi, da kod uživanja i upravljanja zadružne imovine: „pojedine osobe u pravilu ne dolaze u obzir, već zajednica, koja je i vlastnica toga dobra", kao što je to — kako se tamo argumentira — „kod drugih juristički osoba, radi česa se zadruga i ne može u podpunom smislu jurističkom osobom nazvati, ali pretežno jest ipak takova osoba".

Mi ne razumijemo kako da bude i takovih juristički osoba, koje se ne mogu jurističkimi osobami nazvati. A pokazat ćemo, da zadruga nije juristička osoba.[1]

---

stavlja po jednu obitelj, bud od obitelji i takovih osoba, bud od jedne samo obitelji".

Po §-u 36. zadruga nastaje, a po §-u 37. zadruga obstoji „samo kod zajednice" od više osoba, a podnipošto kod jedne jedincate osobe.

[1] Zadružni zakon od 9. svibnja 1889. postupa u tom veoma dobro, što se ne upušta niti u definiciju niti u razlaganje pravne naravi zadruge, nego prepušta riešenje ovih pitanja znanosti. Do skorijeg vremena smatrali su gotovo svi naši pravnici zadrugu jurističkom osobom, što nam na pr. posvjedočuje naredba kr. vlad. odjela za pravosudje od 18. studenoga 1875. br. 4163 upravljena na kr. banski stol odnosno naredba kr. nut. odjela od 24. prosinca 1875. br. 23427 na kr. podžupanije, u kojih se veli doslovce ovo: Zadruga kao vlastnica nepokretnina u gruntovnici uvedena predstavlja pravni subjekt. Kao drugi dokaz o mnienju, koje je vladalo, navadjamo § 1. točka VII. sl. c) zakona od 18. travnja 1879. za vojnu Krajinu o prihvatu njekih pravosudnih zakona gradj. diela kraljevine Hrvatske i Slavonije, komad V. lista zem. uprave za hrv.-slav. vojnu Krajinu, koji no kaže: Vlastnost zadruge nema se unesti prema stanovitim učestnim dielovom (§ 55. sl. b. grunt. reda) već se unaša kao cielost i to kao vlastnost pripadajuća juristič koj osobi (družbi). — U vrieme kad je kr. zem. vlada pripremala osnovu zadružnog zakona od godine 1889., dosta se je o tom pitanju govorilo i pisalo. Moguće je, da će i naše razlaganje nješto doprinieti za razbistrenje pravnog ovog pitanja, pak za to k onomu, što u tekstu velimo, ovdje još nješto dodajemo. Rieč: „zadruga" našem

Digitized by Google

Juristička osoba jest idealni imovinski subjekat. Juristička osoba je subjekat, koji postoji samo uslied fikcije pravne. To je indi umišljeni pravni subjekat, stvoren pravom, da bude nosiocem prava i obveza, koje ne pripadaju nikojoj živoj osobi.

U nijednoj ustanovi zadr. zakona ne nalazimo uporište za fikciju, da je imovina zadružna oduzeta članovom zadružnim ter podieljena njekoj idealnoj osobi. — U zadružnom zakonu nalazimo upravo skroz protivnih ustanova, koje indi dokazuju, da po tom zakonu takovoj fikciji mjesta nema. Evo tih ustanova:

Po §-u 1. pristoji svakomu zadrugaru suposjed na zadružno selište; po §§ 8—18. pristoji mu ingerencija kod upravljanja i razpolaganja s imovinom zadruge, a u sporazumku sa svimi zadrugari može po propisu §-a 12. čitavi imetak odtudjiti; po § u 22. i 23. pristoji mu pravo uživanja zadružne imovine; po §-u 50. i 53. može se pravovaljano odreći svoga diela; po §-u 6. može mu se njegov dio izlučiti; po §-u 17. može se on izplatom (namirenjem) njegovog diela odpremiti iz zadruge; po §-u 29. vlastan je (u okviru §-a 38.) tražiti diobu skupne imovine i tako može steći po §-u 30. i 32. (31. 34.) slobodnu vlastnost (odnosno vriednost, § 33.) jednog diela zajedničke imovine; njemu po §-u 5. jedan idejalni dio već za obstanka zadruge pripada, a kad prestane zadruga izim (jur spomenutog) načina diobe, zapasti će ga po §-u 55. čitava imovina prestale zadruge.

Prema smislu razlaganja spomenute razprave u broju 8. Mjesečnika

---

shvaćanju nije ništa drugo doli ime, kojim označujemo pojam stanovite vrsti zajednice od dvih ili više subjekta. Ta dakle rieč ne označuje jednu pravnu osobu, već skup od više osoba, baš kakono rieč: „stado“ ne znamenuje jednu stvar, već je ta rieč ime ili naziv, kojim označujemo zajednicu (skup) od više stvari. Tomu shvaćanju odgovaraju sliedeće historičke ustanove i to: 1. Zak. čl. IV. g. 1870. o uredjenju zadruga, sbor. od g. 1870. kom. XVI. br. 50, koji u §-u 1. glasi ovako: Više porodica ili kućana (domara), koji na jednoj podkućnici (domu) i pod jednim kućegospodarom živu i zajedno gospodare, to jest teže nerazdieljeno nepokretnine i zajedno uživaju plodine istih, sačinjavaju patrijarhalnu s v e z u, koja se zadruga zove. — 2. Prov. naredba od 30. ožujka 1874. sbor. g. 1874., komad XI. br. 21., k zakonu od 3. ožujka 1874. kaže u §-u 1. ovo: Zadruga je s k u p, koji sastoji a) iz više obitelji ili b) iz osoba, od kojih svaka predstavlja po jednu obitelj, c) iz obitelji i i takovih osoba podjedno, ako takov skup živi na urbarskom ili urbarsko-srodnom posjedu (gruntu) u zajednici pod jednim kuće gospodarom. — 3. Identičan je ovoj naredbi § 1. prov. nar. od 18. svibnja 1877., sbornik 1877. kom. XVIII. br. 40, k zakonu od 29. prosinca 1876. — Zakon dakle od g. 1870. dao je ime „zadruga“ onoj samo s v e z i, koja postoji izmedju više pravnih subjekata, a spomenute naredbe još markantnije definiraju zadrugu kao s k u p o d v i š e o s o b a.

Digitized by Google

i po stilizaciji tamošnje definicije (zadruge je „privatno dobro“) izgleda dapače, kao da zadrugu identificira sa zakladom.

Nu kako evo vidimo, zadruga niti je zaklada niti korporacija.

O zakladi (universitas bonorum) govorimo, kad je po zakonu njekoj imovini podieljen idealni pravni subjekat; a o korporaciji (universitas personarum), kad po zakonu idealno jedinstvo od više živih osoba sačinjava jedan idealni pravni subjekat. — U jednom i drugom slučaju pripadaju sva prava i sve dužnosti tomu idealnomu subjektu, nipošto živim kakvim osobam. Nikojim živim osobam ne pristoji po zakonu suposjed na imovinu jurističke osobe, ne pristoji ni idejalni dio iste, u obće nikakovo pravo na imovinu; pa s toga ni ne može biti govora o kakovom odreknuću, izlučenju diela, o odpremnini, o uživanju ili o odtudjenju imovine, niti o pravu tražiti diobu imovine jurističke osobe, ili ma samo jedan dio imovine, kad juristička osoba prestane; pravo pak ingerencije kod uprave imovine jurističke osobe pristoji samo onim živim osobam, koje su na to pozvane po statutih, bili to članovi, bile to druge osobe.

Od tuda izvadjamo, da zadruga nije juristička osoba, pak velimo, da je zadružna imovina communio pro indiviso, to jest zajednička vlastnost svih zadrugara.

Kod takove zajednice vlastnosti imali bi vrieditи propisi, koje za istu daje obće gradj. pravo. — Nu u narodu našem razvili su se za takove zajednice vlastnosti njeki posebni odnošaji. Uvidiv zakonodavac, da su ti posebni odnošaji po narod koristni, stvorio je i posebno — singularno — pravo pod imenom: zakon zadrugah, kojim normira takove zajednice i posebne odnošaje njihove (§ 60. zadr. zakona).

U tom anomalnom — iznimnom — pravu zadružnog zakona nalazimo propisa, koji su slučajno slični sa njekimi ustanovami, što vriede po obćem pravu za juristične osobe, a nalazimo u njem i drugih privilegija.[1] — Pa zar odtud sliedi, da je zadruga pravna osoba? Ne!

Prema gornjem našem shvaćanju pokušat ćemo izreći svoju definiciju o zadruzi, ter velimo:

Zadruga je specijalna (posebna) vrst zajednice od dvih ili više osoba, koje po posebnih pravnih propisih žive na jednom skupnom zemljištu.[2]

---

[1] Pod privilegiji dakako ne razumievamo ovdje povlastice u običnom (užem) smislu, nego svekolike izvanredne iliti nepravilne, to jest specijalne propise zadružnog zakona.

[2] Čini se, da nam je tražiti povod tomu, što se zadruga smatra juristickom osobom u teoriji obćeg gradjanskog zakonika o družtvu i to u §-u 26. obćeg gradjanskog zak., koji dopuštena družtva nazivlje juristickimi osobami. Nu niti sam obći g. z. ne drži se ove teorije kod normiranja pojedinih druž-

Digitized by Google

Gosp. pisac spomenute razprave veli, da se on ne slaže s onimi, koji koće: „da se zadružno imanje, kad izumru zadružni članovi, upiše na posljednjeg preminulog zadrugara, pak da se zatim sudbeno iza istog ostavinska razprava povede te imanje uruči njegovim zakonitim ili oporučnim nasljednikom.“

Gospodin pisac ne slaže se s tim mnienjem, jer se — kako kaže — pristaše istoga pozivaju na §§ 55. sl b) zadr. zak., kojom da se ustanovom to mnienje opravdati neda, pošto ista dozvoljuje brisanje zadružnog svojstva „samo dok živi zadnji zadrugar.“

Nu upravo ovo njegovo shvaćanje §-a 55. nije osnovano.

§ 55. veli, da su upravne oblasti dužne ureda radi odrediti brisanje zadružnog svojstva: „na zahtjev stranke“.

Svoju volju, svoj „zahtjev“ mogu ja očitovati ne samo inter vivos, već i mortis causa. Odtud sliedi, da zadrugar može, čim preostane sam,[1] sa pripalom ga imovinom prestale zadruge po smislu §-a 55. i oporučno razredjivati.

Imovina pako (skup prava i dužnosti), s kojom ja mogu oporučno razredjivati, prelazi po zakonu na moje zakonite nasljednike, ako sam

---

tvenih odnošaja. Samo za one družtvene odnošaje, koji se sudaraju sa odnosnimi odnošaji korporacije, postavlja gradj. zak. slična pravna pravila, kao što na pr. za jus standi in judicio, ili na pr. za pravnu mogućnost sticati prava i dužnosti jednim (zajedničkim — u ime čitave zajednice učinjenim) pravnim poslom. Ostali družtveni odnošaji drugčije su u gradj. zak. normirani (pogl. XXVII. o. g. z.) nego li odnošaji korporacije.

Po tom valja nam već sa stanovišta gradj. zak. kod prosudjivanja družtvenih odnošaja napustiti zastarjelu teoriju o juristično j osobnosti družtava. Ta je teorija naročito napuštena i u singularnom pravu trgovačkom i to za svakolika trgovačka družtva (na pr. §§ 4., 10., 64., 88., 101., 116., 125., 163., 176., 204., 231. i 233. trg. zak.)

Pa zašto da na singularno pravo zadružno protegnemo teoriju, koja je posve neosnovana, ne samo po smislu obć. gradj. i trg. zakona za pravnu instituciju t. z. dopuštenih družtava, nego ponapose po smislu zadružnog prava za pravnu uredbu zadruga, ter koja teorija povoda daje mnogim i mnogim krivim dedukcijam? — a to se ukazuje još neopravdanijim, kada uzmemo na um, da zadruga medju spomenuta t. zv. dopuštena družtva u obće niti ne spada i to niti po svojoj pravnoj naravi niti po pozitivnoj odredbi zakona, nego je pravna uredba sui generis. Krajiški zakon od 28. travnja 1879. u §-u 1. točka VII. sl. c), koji smo citirali gore više u opazci, polazi doduše sa stanovišta, da se zadruga ima smatrati juristično m „družbom“, družtvom; nu ovim stanovištem nije promienjena pravna narav zadruge, kako se ista ima shvatiti po pozitivnom zadr. zakonu, jer zakon od 28. travnja 1879. u obće nije mjerodavan za pravnu narav zadruge, pošto mu nije svrha normirati odnošaje zadružne i jerbo § 61. zadr. zak od 9. svibnja 1889. ukida prijašnje zakone o zadružnih odnošajih.

[1] Nu dok postoji zadružna zajednica t. j. dok još nije sam, dotle dakako ne može (§ 5.)

Digitized by Google

propustio oporučiti. Od tud sliedi, da pravo §-a 55. prelazi i na nasljednike, t. j. da i nasljednici mogu onaj zahtjev staviti.

Tomu ne protuslovi izraz: na zahtjev stranke; taj izraz to baš podkriepljuje. Zakon bo ne veli: na zahtjev prostalog „zadnjeg zadrugara dok živi", nego: na zahtjev „stranke".

Ovako dakle može se i iz §-a 55. izvesti već gore izraženo pravilo, da zadnji zadrugar može sa pripalom ga zadružnom imovinom razpolagati po volji medju živimi i za slučaj smrti a ne bude li učinio razpoložbe, preći će imovina na njegove zakonite nasljednike. (Sliedi.)

Njekoliko opazaka k članku: Zar tabularni posjed zaista nije posjed?

Napisao dr. ***Mirko Mikulčić.***

U broju 5. „Mjesečnika" priobćena je u prevodu razprava dra. Ferdinanda Reinholda napisana u broju 6 i 7: „Juristische Blätter", u kojoj pisac odriešito vojuje za pojam tabularnoga posjeda i sa svom oštrinom duha za to svoje shvaćanje proti glasovitomu Randi, koj u svom djelu: „Der Besitz" ne dieli mnienja pisca, da je tabularni posjed zaista pravi posjed.

Nije mi na umu, da ovo interesantno pitanje pogledom na sve faze nalazeće se u gori spomenutoj razpravi pretresem, ta o njem se govorilo obširno u skupštini pravničkoga družtva, već mi je jedino iztaknuti neka markantna mjesta iz te razprave, koja tim više izazivlju kritiku, jer držim, da se nimalo ne slažu budi sa valjanim načinom tumačenja zakona, budi što u sebi sadržavaju tvrdnju, kojoj manjka realnost.

Pisac naime u svojoj razpravi doslovce veli:

„Iz §-a 1468., 1470. i 1498. o. g. z. neda se izvesti mnienje Randino, da na dobra u gruntovnici uknjižena, imade i naturalnoga posjeda. Ovi paragrafi, kao i § 70. obć. grunt. zakona (austrijskog), na koliko se o njihovom sadržaju ovdje radi, imadu se smatrati kao neobstojeći u zakoniku; jer protuslove drugim zakonskim ustanovam (§§ 1463., 1470. i 1477.) pa su u očitoj i skroz nerazriešivoj protimbi i sa bićem i svrhom našeg instituta u javnih knjigah."

Biti će ljudih, koji će veoma sgodnom metodom nazvati postupak taj, po kojem se paragrafi, zakonski propisi, u koliko nikako ne prijaju stanovitoj teoriji, jednostavno izbace iz zakonika kao nemile i neugodne zaprieke k osnovanju te teorije. To je jednostavno i sgodno, treba jedino izjaviti, da se ti i ti paragrafi imaju smatrati kao neobstojeći, pa daljnjega

Digitized by Google

dokaza ne treba; to je neka vrst suvereniteta u tumačenju zakona, kojega stariji interpreti gradj. zakona nisu poznavali, a bojim se, da ni mladji neće s njim daleko doći, jer neka se uztvrdilo ma koliko puta, da su stanoviti §§ neobstojeći, oni ipak zato ostaju u zakoniku nederogirani, te samo zakonodavstvo može tu kakovu promjenu izvesti; dok pako ti zakoni postoje, valja s njimi računati te ih u sklad dovesti s ostalimi zakonskimi ustanovami. Što se dakle tim postiglo? Ništa. Čemu onda tolikog truda.

Ali ovakov postupak, onako jalov, kako se iz prerečenoga vidi, nije ni pravnički. Obći gradjanski zakonik jest zakon cjelokupni, koj predstavlja jednu cielost; s te njegove jedinstvenosti proizlazi, da ne valja pojedine ustanove njegove tumačiti tako, da medju sobom dolaze u sukob, ili da se medju sobom izključuju. Tu ne treba mnogo dokaza za opravdati tvrdnju, da nemogu pojedine ustanove jednog zakonika same sebe pobijati, jer dopuštajuć to, moramo doći do zaključka, da onda ni sam zakonik ne može obstojati, neda se najme odlučiti, koje od ustanovah u suprotivnom slučaju tumačenih ostaju u krieposti.

Pogledajmo § 914. o. g. z., koj govori o tumačenju ugovora; po njem valja dvojbenu pogodbu tako tumačiti, da nikakva protuslovja ne sadržaje u sebi i da bude kriepostna. Namjera je zakonu očito ta, da se tumačenjem pogodba ne ruši, već da se u krieposti održi. A kod zakona, koji su ipak puno važniji nego li je medju privatnici sklopljena pogodba, nebi smjelo valjati ovo načelo tumačenja? Očito, da to nije pravnički.

Do kojih se konsekvencija dolazi takovim tumačenjem, pokazuje nam pisac najbolje na onom mjestu svoje razprave, gdje opaža „da §§ 1468., 1470., 1498. nisu ni s daleka tako bistro i jasno izraženi, da bi pred istimi morala uzmaknuti sva predhodna mjesta zakona o navedenom pitanju", najme odnoseća se na tabularni posjed. On dakle hoće, da §§ 1468. 1470. 1498. o. g. z. imadu izčeznuti pred drugimi §§ istoga zakonika, koje je u svojoj razpravi naveo; nu isto tako mogao bi tko drugi ustati i tvrditi, da ona prvanja mjesta imadu izčeznuti pred sada citiranimi §§. To mu se pravo odreći ne može, ako smijemo zakon krojiti te s njega baciti sve, van što nam se časovito ne svidja. Tko će sada tu razpru riešiti?

Ako dopustimo, da može svaki, tumačeć pojedine ustanove gradj. zakona po svojem, pri tom izbaciti paragrafa, koliko ga volja, to se bojim, da za malo vvieme od 1502 paragrafa neće nijedan preostati; tim bi pako nestalo svake podloge daljnjemu tumačenju.

Nu da li zbilja §§ 1468., 1470. i 1498 stoje u tako strašnom protuslovju sa §§ 1463, 1470. i 1477. da valja s toga uzdrmati cieli sustav gradj. zakonika? Neću dosadjivati čitateljem citiranjem tih §-â, svatko ih može pročitati sam. Ovdje opazujem samo to, da kakova protuslovja ne

Digitized by Google

vidim, niti ga je pisac u svojoj razpravi odkrio. Usuprot je § 1498 sankcija ustanova §-â 1468., 1470. i 1477.

Da li pako ti pomenuti §§ stoje u oprieci s onimi, koji slove ob uknjižbi stvarnoga prava posjeda i vlastničtva, § 321. i 431., i ostalimi u razpravi citiranimi? Ne može li zakon, postaviv na jednom mjestu pravilo, na drugom statuirati iznimku od njega? Hoće li tko god toga radi nalaziti protuslovje? Zar ne može gradj. zakonik zahtjevati kod nekih vrsti stečenja prava posjeda i vlastničtva uknjižbu u javne knjige, nu ipak kod načina stečenja putem dosielosti učiniti iznimku od tog pravila, te i to samo kod dosielosti zadovoljiti se naturalnim posjedom, kako to gradj. zakonik faktično čini? Zar u tom leži protuslovje? Dopuštam, da stanovito pravilo nije dosliedno provedeno, ali zato se radi tu ob iznimci od pravila. Kakovo protuslovje tu viditi ne možemo, dok god se bude priznalo, da sam zakon može od postavljenog pravila odustati, i stvoriti iznimka. U ostalom nije li gradj. zakon vlastan 30-godišnji naturalni posjed aequiparirati sa tabularnim?

Uz put samo još ovu opazku. Pisac doduše mnije, da kod stečenja prava stvarnoga na nekretnine putem dosielosti fali nuždni zakonski requisit, najme pošten posjed, jer naturalni posjednik znajuć, da je druga osoba knjižni posjednik ili što nemarnošću ne ugleda javne knjige, već tim postaje nepošteni posjednik, a tu je izključena svaka dosjelost. Ne mislim, da bi se to tako općenito dalo tvrditi. Uzmimo, da A. svoje nekretnine, od kojih C. jednu samo česticu posjeduje, kupiv ju odprije od A. nu ne prenesav ju na sebe gruntovno, prodaje samo prividnim ugovorom B-u., na pr. da osujeti uknjižbu prava zaloga sa strane treće osobe. Zar će posjednik C. zato, što znade za ovaj prividni ugovor, već toga radi biti nepošten posjednik?

Teorija po piscu zastupana, a uzdržana takovimi nasilnimi sredstvi, probudjuje uviek sumnju glede valjanosti svoje.

Prelazim sada na drugu markantnu tvrdnju, koja se u tom sastoji, da tabularni posjed jest uviek istinit.

Ne držim, da bi ta tvrdnja tako općenito izražena mogla stajati. Po §-u 345. gr. zak. nepošten posjed jest predpostava za neistiniti posjed; u tom §-u naime veli se, tko vi, clam ili precario ulazi u posjed, tomu posjed po sebi nezakonit i nepošten postaje još neistinitim. Pita se sada, da li može tabularni posjed biti nepošten? Može i evo dokaza.

U §-u 25. zakona od 16. rujna 1876. o sastavljanju gruntovničkih uložaka ustanovljuje se kao pravna posliedica zanemarena roka u izroku naznačena to, da dotičnik gubi pravo na svoje zahtjeve napram onim trećim osobam, koje u dobroj vjeri steku prava na temelju upisa u novoj gruntovnici sadržanih i neprepornih. Gradj. parbeni postupnik odredjuje § 517. ovo: pošten (dobre vjere) kupac ne može biti usiljen

Digitized by Google

da odustane od kupnje . . . ni onda, ako bi baš ukinute i krieposti lišene bile osude i naredbe ovršne. Taj kupac postati će uknjižbom na temelju uručbenice u javne knjige tabularni posjednik.

Ima i više primjera ove vrsti, ali biti će ova dva dovoljna.

Ako dakle zakon toliko dobru vjeru naglasuje kod opisa stvarnih prava u javne knjige, onda bez dvojbe mora biti takovih upisa i m a l a f i d e, jer inače neima smisla u gornjih slučajevih napose zahtjevati requisit dobre vjere. Ako pako od tuda proizlazi, da može tabularni posjednik biti nepošten, onda za cielo može biti i neistinit. Kažem: može biti, jer svaki nepošteni posjednik nemora ujedno biti i neistiniti posjednik, ali mogućnost nepoštena tabularnog posjeda u obće stvara i mogućnost neistinitog tabularnoga posjeda.

Nu ako tabularni posjed može biti neistinit, onda odpada jedan razlog, s kojega bi se tabularni posjed živo zagovarati imao.

Stavimo primjer. A. prodaje B-u. svoje nekretnine te bude sastavljen pismeni ugovor. Nu prije nego će B. steći uknjižbu svoga prava vlastničtva, oba kontrahenta sklope nov ugovor, kojim kup razrieše, te B. tom prigodom obeća A-u., da će pismeni ugovov poderati. A. sada mirne duše proda te iste nekretnine C-u., koj zadovoljan, da se ugovor njegov prijavi kod obć. poglavarstva u svrhu odmjerenja postotne pristojbe i prenosa zemljarine, metne ga u svoju torbu držeći, da je tim sve u redu. A. umre, a B. sada na temelju svoga ugovora, kog nije poderao, zatraži i izposluje uknjižbu svoga prava vlastničtva. Nije li tabularni posjed B-ov. nepošten, a uz to neistinit? Prema §-u 25. gori citiranoga zakona uspjeti će C. proti B-u., makar je promašio rok.

Ja ne spadam medju one, koji bi zazirali od pojma tabularnog posjeda, te znam scieniti one prednosti, koje su š njim spojene. Znam, da već ta dvoličnost, tabularni i naturalni posjed u raznih osobah, stvara komplikacija, koje mogu osujetiti svrhu javnih knjiga. Nu uz sve to nebi htio tabularnomu posjedu pomoći do pobjede tumačenjem gradj. zakonika onakove vrsti, kakova je u razpravi dra. Reinholda sadržana, već bi volio, da se prije svega preinači sastav gruntovnoga reda. Taj pak imade svoj izraz u §-u 60.

Dok će publicitet i znamenovanje grunt. knjiga zavisiti od privatnih podnesaka i volje stranaka, dotle s propagiranjem pojma tabularnog posjeda do skrajnosti ništa nebi postigli, već bi samo stvorili pogibeljne i zamršene situacije.

Digitized by Google

Knjižni posjed.

U 11. broju „Juristische Blätter“ od ove godine nalazimo pod ovim naslovom članak pisca, koji se je označio sa —oe—, ter ga takodjer evo u prevodu čitateljem „Mjesečnika“ donosimo, pošto priobćismo u broju 5. „Mjesečnika“ od ove godine članak, na koji se ovim odgovara.

Neka nam bude dozvoljeno spomenuti nekoliko rieči o drom. Reinholdom zametnutom pitanju „Zar tabularni posjed zaista nije posjed“ (broj 6. i 7. Jur. Blätter). Po našem zakonu moglo bi se svakako na ovo pitanje odgovoriti protivno Randi, da tabularni posjed valja smatrati posjedom, jer za to govore rieči §-â 321., 1467., 1469. i 1500. obć. gr. z. Ipak se mora protivno nazoru dra. Reinholda uztvrditi, da ono čudovište knjižnoga posjeda uz obični pojam posjeda nipošto sretnom tvorevinom nije. Knjižni posjednik sličan je kao jaje jajetu knjižnomu vlastniku, a bit će jedva igra slučaja, da seljak još i danas u obće nikakvog vlastnika već samo posjednika pozna, ter razliku izmedju oba ne baš olahko nadje. Najčudnovatije pri tom jest ali to — barem u alpinskih zemljah, — što seljak unatoč krieposti gradjanskoga zakona i sile, da se sve posjedovne promjene u knjigah provesti imaju, ipak glavnu važnost u faktičnoj vlasti nalazi. Ova protimba izmedju pravnog shvaćanja pravnika i naroda nije bez vriednosti gledom na ono, što ćemo kašnje spomenuti.

Knjižni posjed jest po sućnosti svojoj takodjer samo forma za stvar, on je izraz javne vjere u gruntovne knjige. Ovdje imade biti postavljena predmnieva quod non est in actis, non est in mundo isto tako, kao u §-u 469. glede utrnuća zalogo-pravno osjegurane tražbine, u §-u 1500. glede uništenja posljedica dosjelosti i zastare sredstvom medjutim uzsliedivšeg knjižnog unosa.

Nije ipak bilo potrebno, da se ta svrha postigne, stvoriti posebni knjižni posjed, ter ustanoviti zakonsku predmnievu istinskog posjeda za onoga, koji je u gruntovnici upisan, a po tom pripisivanje posebne dokazne moći potonjoj, jer bi bila dovoljnom zaštita trećega, koji bona fide postupa, kako to analogno postupanje sa trgovačkimi knjigami pokazuje.

Polazi li dr. Reinhold sa zagovaranjem knjižnoga posjeda tako daleko, da taji obstojnost faktičnoga posjeda i ovlast istoga na obstanak uz knjižni posjed, tada se naproti tomu sa stanovišta zahtjeva svagdanjega života ne može nigda dosta odlučno protusloviti.

Da prije svega ovaj omraženi faktični posjed i mogućnost borbe potonjeg sa knjižnim posjedom naš zakon poznaje, može se ipak sasvim jasno iz samih zakonskih ustanova razabrati. To nam razjašnjuje jur i ta okolnost, što je § 321., koji radi o stečenju zakonitoga posjeda stvarnoga prava na nepokretne stvari upisom, iztaknut kao i razlika, koju nam pru-

Digitized by Google

žaju §§ 316., 326. i 327. o zakonitosti i poštenosti posjeda. Knjižnim upisom postaje posjed zakonitim, ali on može bez istog još uviek i poštenim biti. To sliedi isto tako i iz ustanova §-â 1468., 1470., 1498., 1499. i 1500, koji u obće nebi imali smisla, kad bi nauka dra. Reinholda izpravnom bila.

I doista dr. Reinhold pokušava putem §-a 326. sada navedene ustanove poraziti, ter s istimi prelazi na praktično polje. On naime tvrdi, da za dosjelost potrebna poštenost posjeda naproti knjižnim unosom uviek manjka. Neka bude samo nuzgredno spomenuto, da se kod našega prepornoga pitanja ne radi o poštenosti, jer i nepošteni posjed jest posjed, ter se štiti dotle dok nepoštenost ne bude dokazanom (§ 328. i 339.), te da je takodjer i dr. Reinhold prisiljen ma i nehotice po njem nepriznavano nješto „pravni posjed", — koji se ipak u svagdanjem životu opaža, ter koga je moguće samo sudbenim putem odstraniti, — nazivati posjedom, jer zato naprosto nikakvog drugog izraza nema.

Nu šta je sa navodnim svedjernim pomanjkanjem poštenosti faktičnoga posjeda?

Založna prava možemo mimoići, jer se ona bez knjižnoga unosa faktično izvršivati ne mogu, t. j. ondje je faktični posjed uviek knjižni, nu obratno zakoniti nije uvjek i pošteni (§ 469.) Kod služnosti nalazimo mi, ili bolje nalazi svatko, tko doista postojeće odnošaje pozna, na poseb one u alpinskih zemljah, da vrlo ogromna većina u gruntovnici niti upisana nije. Ovdje se radi o tisućah i tisućah takovih sasvim neprepornih prava, većinom o služnosti staze, u ostalom takodjer i o služnostih kućnih, vodovodnih itd. Obterećeni zaista niti ne pomišlja protiviti se izvršivanju ovih ponajviše prastarih, notornih, često upravo odnošaji stvorenih prava, kojih početak nitko na svietu više sračunati ne može. Povlašteni zadovoljava se sa nesmetanim izvršivanjem, koje drži sasvim prirodnim, niti se zato ne brine, da isto prigodom sastavka gruntovnice bude upisano. Takova je već narav seljaka. To zaista nije bilo uviek mudro, ali iz takove nerazboritosti ne može se ipak ovdje pomoću §-a 326. o. g. z. izklesati nepoštenost. Takav seljak doista ne misli jednog dana upitati se, da li mu u istinu služnost pripada; jer nitko — pače ni obvezani — nije do sada podvojio, a takov seljak neće od tuda, što to u gruntovnici upisano nije, nikada i nigda stvoriti pravni zaključak, da se on sada nebi „vjerojatno" povlaštenim smatrati smio. Tko bi htjeo nauku dra. Reinholda o knjižnom posjedu u njegovom smislu provesti, taj bi prouzročio seljačku bunu, pa bi se kod seoskog pučanstva uništio i zadnji ostanak poštovanja za našu pravničku učenost. Svakako ravnodušnost pučanstva prema knjižnim unosom nebi smjela ipak smetati nastojanju, da se — za izbjeći mogućim budućim parnicam — polagano pošteni posjed uknjižbom pretvori u zakoniti.

Digitized by Google

Sasvim slično jest i pitanje o posjedu kod zemljišta. Na riedko su zasijani slučajevi, u kojih netko zemljište nečije posjeduje, služeć se pri tom s neznanjem trećega u pogledu njegovoga prava. Veliku većinu slučajeva protuslovja izmedju knjižnoga i faktičnoga posjeda valja svesti na neizpravne unose u gruntovnici, odnosno u gruntovnoj mapi. Onaj, koji svaki dan šešir nosi, imade vrlo malo povoda na jedanput promišljati o tom, da li je isti zaista njegov, — isto tako malo povoda moralo bi se predmnjevat i kod seljaka za razmišljanje o gruntu i zemljištu, koje je težao jur njegov pradjed. On mora upozoren biti na nesuglasja gruntovnice i naravi, a to je svrha katastralnih zakona. U ostalom nije lahko niti seljaku niti juristi iz gruntovnice i mape, koja se u A. nalazi, stvarati zaključke o gruntu i zemljištu u B., što više izkustvo nas uči, da to mnogi iz obiju stališa lahko niti na licu mjesta ne pogadjaju, pače da i isti geometri do sasvim krivih zaključaka dolaze, jer su gledom na okolnosti, kratkoću vremena i pomanjkanje pomoćnih sredstava upućeni ograničiti se na neki prostor samog prepora, dočim bi tek veća izmjera svrsi shodnom bila. Podpisani naišao je kadkada upravo na prenerazujuće primjere takvog faktičnog — po dru. Reinholdu: „nepoštenog“ posjeda, u jednom slučaju radilo se je o samo — 10 ralih, o „zakonitom“ posjedu kojega bio je isto toliko iznenadjen knjižni posjednik, kao i izvanknjižni o svojem „neposjedu“.

U svih ovih slučajevih nebi izvanknjižni posjednik imao posjeda, jer mu manjka poštenost, dočim bi takav bio u knjižnog posjednika, makar da isti nit kakve posjedovne volje ne ima.

Bude li služnost ili medja prepornom, radi li se o tom, da li ista doista pripada „faktičnom posjedniku“, tada bi bilo svakako vrlo jednostavno, ovaj spor naprosto time razriešiti, da se rekne, neima izvanknjižnoga posjeda — quod non est in actis, non est in mundo. Nu pravedno to nikako bilo nebi. Ne valja naime misliti, da si izvanknjižni posjednik uviek ili barem u pravilu posjed „prisvaja“. Onaj knjižni posjednik, koji odkrije u gruntovnici, da je ista od služnosti prosta, ili nadje neku česticu, koja u istu ne spada, ter tada odmah stvori u sebi negatornu odnosno posjedovnu volju, — ne zaslužuje tako izdašne zakonske zaštite, pak s toga valja naš zakon mudrim nazvati, što protivniku pruža protudokaz — ma da je kadkada i težak — dosjelošću prava izvršivanjem poštenoga posjeda. Tražiti ini način stečenja, značilo bi ne računati sa faktičnimi okolnostmi. K tomu pridolazi, da većinu slučajeva, koji se pojavljaju budi slučajem budi periodičkim preizpitivanjem katastra, knjižni posjednik iz gruntovnice ne odkriva, jer je takovo odkriće pridržano samo vještakom. U tom pitanju ne valja si kod zelenoga stola stvarati neizpravne predstave. Svaki željeznički mjernik, kojemu je bilo pomagati izgradnju željeznice, mogao bi nas o tom ubaviestiti, koliko li je težko u svrhu gruntovne provedbe

Digitized by Google

u sklad dovesti tehnički izpravnu željezničku prugu se tehnički neizpravnom gruntovnom mapom.

Pošto i dr. Reinhold ne može podpunoma odoljeti sili činjenica, predlaže nam on napokon u mjesto dosjelosti vrlo čudnovato pomagalo. On bi najme htjeo, da se ustanove gruntovnoga zakona (§ 116. i sl.) o amortizaciji starih gruntovnih tražbina „analogno" uporabljuju. Ponajprije ide ova analogija ipak nešto malo predaleko. Uništenje takovih založnih prava dozvoljeno je jednom knjižnom posjedniku (vlastniku) proti drugomu (založnomu vjerovniku), te je u ostalom ograničeno na založne tražnine. Sada bi se imalo zemljište knjižnomu posjedniku nepokretnina oduzeti amortizacijom po neuknjiženom zahtjevaocu, — a tu je doista osnovano daljnje pitanje, na temelju kakvog naslova taj treći postupa, ta on nije posjednikom, on je isto naprosto 50 godina „imao". Osim toga ovaj treći s amortizacijom ovo zemljište ipak stekao nije, ter isto jednostavno nikojemu od obojice nebi pripadalo, pak bi se molitelj amortizacije požuriti morao, da ga okupira. Drastičniji je slučaj kod služnosti. Tu bi se sloboda vlastnosti djelomice „amortizirala", te bi se za faktičnoga izvršivaoca služnosti na tudjem zemljištu putem amortizacije uknjižila.

Prema navedenom bit će jedva potreban daljnji dokaz za to, da se nazor dra. Reinholda niti sa stanovišta zakona niti onog životnih potreba održati ne može. *Preveo* ***Franjo Haladi.***

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

§ 1468. prama §-u 1500. o. g. z.

Kr. kotarski sud u P. u parnici P. i K. M. iz O. po odvj. dru. M. proti M. M. iz O. po odvj. dru. M. P. radi tužbom prim. 19. ožujka 1890. broj 970 zahtjevanog priznanja prava vlastničtva na kat. parc. br. 118/$_2$, 117 i 119 grunt. uložka br. 29. občine O. nakon dne 1. rujna 1890. uskladom spisa dovršene ustmene razprave, te dana 17. veljače 1891. i 14. travnja 1891. obavljenog saslušanja svjedoka izrekao je sliedeću osudu:

Tužitelji odbijaju se sa svojim zahtjevom i dužni su tuženiku parbeni trošak u obredjenomu iznosu od 15 for 25. nč. u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe platiti.

Razlozi: Ugovorom pod A. ad I. te gruntovnim izvadkom pod B. ad I. dokazano je, da su tužitelji tabularni vlastnici kat. parc. br. 118/$_2$, 117 i 119. grunt. ul. br. 29 občine O., nadalje dokazano je priznanjem tuženika, da on te po tužitelju vindicirane parcele u svom posjedu drži.

Digitized by Google

Jedina za riešenje nazočne parnice odlučna te po tuženiku uztvrdjena okolnost jeste ta, da li u pitanju stojeće parcele koje tuženikovi prednici a koje on sam preko 40 god. uživa, te dosljedno tomu, da je on vlastničtvo tih parcela dosjelošću stekao.

Za dokaz te okolnosti poziva se tuženik na svjedoke Nikolu M., Mijata Š., Pavla K., Andriju N., Stjepana P., Josipa B., Adama S. te Marka M.

Pošto su prvih pet svjedoka navod tuženika, da su koje ovoga prednici a koje on sam preporne parcele prek 40 godina posjedovali i uživali, potvrdili a potonja tri svjedoka tu tvrdnju svojim izkazom i poduprli, to je dokaz glede te odlučne okolnosti po §-u 158. g. p. p. uzpostavljen.

Vidiv, da se naturalnim posjedom nastavljenim kroz 30 godina dotično 40 god. stiče vlastničtvo nekretnina i proti upisanom u javne knjige vlastniku §-i 1468., 1477., 1479. i 1493. o. g. z.; vidiv, da je tuženik dokazao posjed prepornih parcela, koje na strani svojih prednika, a koje na strani svojoj preko 40 god.; vidiv napokon, da je poziv tužiteljâ na zakonsku ustanovu §-a 1500. o. g. z. neumjestan sa razloga, što su se oni prije kupoprodaje lahko mogli osvjedočiti, da se gruntovno stanje sa materijalnim stanjem ne slaže, to je onda sud prema takovom stanju stvari morao tužitelje sa njihovom tužbom odbiti, te kao podlegavšu stranku po §-u 573. g. p. p. na naknadu parbenog troška pridržati.

Proti toj odsudi od 28. travnja 1891. broj 1682 gr. podnieli su tužitelji priziv, koji je kr. banski stol riešenjem od 17. lipnja 1891. br. 12920 odbio, i osudu prvoga suda u cielosti potvrdio.

Razlozi: Po točki trećoj kupo-prodajnog ugovora pod A. imali su tuzitelji odmah kod podpisa ugovora (1. ožujka 1889.) u faktični posjed kupljene nekretnine stupiti. Sasvim je dakle izključeno, da tužitelji, koji su, kao što sami priznavaju, gruntovnicu prije kupnje ugledali, uporabom obične pomnje prije ili barem prigodom podpisa ugovora saznali nebi, da se prodavaoci u posjedu vindiciranih nekretnina, medju kojimi je i kuća pod broj 29, ne nalaze, te da im ih ni u posjed predati ne mogu, da indi faktično stanje pravnom stanju izkazanom u knjigah ne odgovara, počem je i izključeno, da su tužitelji upitne nekretnine oslanjajuć se na javne knjige kupili.

Prvosudna osuda je dakle po spisih i zakonu osnovana, te je valjalo u cielosti ju potvrditi a priziv odputiti.

Kr. stol sedmorice riešenjem od 28. siečnja 1892. br. 3315. — 1891. odbio je izvanredni previd tužitelja kao nedopustiv tim, da imadu platiti tuženiku za protuizvedenje 2 for. za 14 dana pod ovrhom.

Razlozi: Dolnjosudne osude opravdane su sa razlozi u istih navedenimi tim više, što se pravo vlastničtva po §-a 1500. o. g. z. proti do-

Digitized by Google

sjelniku ima steći uknjižbom, a što tužitelji u previdu sami priznavaju, da su prije stečene uknjižbe opazili, da tuženik posjeduje preporne parcele.

Pošto po tom u nižih osudah nema predpostava za izvanredni previd po §-u 335. g. p. p., to se isti po §-u 334. g. p. p. odbija. Dosudjenje troška za previdno protuizvedenje osniva se na propisu §-a 573. g. p. p.

Dr. Vinko Matijević.

Makar stranke i priznale kamatnim zaostatkom, koji ne uživaju sa glavnicom jednakoga prava prvenstva (§ 12. steč. reda kamate starije od triju godina) takovo prvenstvo, — ipak je sud s prvenstvom glavnice ne smije u diobnoj osnovi u svrhu namirenja razvrstiti, već tek poslje svih vjerovnika, redom za glavnice opredieljenim.

Prinos k tumačenju §-a 12. steč. reda, § 557. i 560. g. p. p. i § 20. ovršne novele.

U ovršnom predmetu dioničke štedione u K. po odvj. dru. M. M. u K. radi plateža svote od 200 for. spp. izdao je kr. kot. sud u L. odlukom od 16. prosinca 1892. broj 11563 gr. osnovu diobe kupovnine, unišle ovršnom javnom prodajom nekretnina ovršenika M. M., upisanih u grunt. uložku broj 327 občine K., a kr. banski stol usljed utoka kr. ravna teljstva erarskih pravnih posala u zastupanju kr. financijalnog erara, uloženoga proti onomu dielu diobne osnove, kojim je izrečeno, da iz kupovnine od 555 for. imadu doći do namirenje osim glavnice dioničke štedione u K. od 200 for. od iste glavnice 12% kamati od 10. listopada 1873. do 15 veljače 1878. u iznosu od 108 for., te dalje u ime dionog namirenja 8% od 15. veljače 1878. do 30. studenoga 1892. proračunanih sa 236 for. iznos od 133 for. 85 nč. a. vr., riešitbom od 4. veljače 1893. broj 1896 prvosudnu diobnu osnovu u prenavedenom napadnutom dielu potvrdio, ostaviv ju u ostalom nenapadnutom dielu netaknutom i to iz sliedećih razloga:

...„jer kod razdiobe kupovnine nije glasom razpravnog zapisnika od 30. studenoga 1892. broj 11563 gr. nitko prigovorio zastaru prenavedenim kamatom glavnice dioničke štedione u K., pače je sa punomoćjem izkazani zastupnik kr. državnog erara izrikom priznao likvidnost i prvenstvo svih prijavljenih tražbina bez razlike dakle, i prenavedenih; a nije za kr. financijalni erar nikakvu tražbinu ni prijavio;...“

Usljed izvanrednog previdnog utoga kr. ravnateljstva erarskih pravnih posala ukinuo je kr. stol sedmorice vrhovnom riešitbom od 2. lipnja 1893. broj 1182 po §-u 318. i 339. točka 3. gr. p. p. obje dolnjosudne napadnute odluke, te naložio prvomu sudu, da u stvari razpiše novo ročište za nadopunjenje razdiobe kupovnine pravcem u toj vrhovnoj riešitbi navedenim, ter dalje po propisu zakona postupa, i to iz sliedećih razloga:

Digitized by Google

„Vidiv, da do duše punomoćnik kr. financijalnog erara prigodom razdiobe kupovnine, unišle za prenavedene ovršnim putem prodane nekretnine, nije prigovorio zastaru kamatam po ovrhovoditeljici za glavnicu od 200 for. prijavljenim;

nu vidiv, da se u nazočnom slučaju obzirom na ustanove §-a 12. steč. reda i §-a 560. g. p. p. in prima linea o tome radi, da li te koje prijavljene kamate imadu isto prvenstvo sa glavnicom uknjiženom za ovrhoviteljicu;

vidiv, da u tom pogledu § 560. g. p. p. izrično propisuje, da se zaostatci kamatni, koji ne uživaju sa glavnicom jednakoga prava prvenstva, u koliko dotječe kupovnina, razvrstiti imadu poslje svih vjerovnika onim redom, koji je odredjen glavnicam;

vidiv da je postupajući u prvoj molbi sud obvezan bio u tom pogledu na prenavedene imperativne zakonske ustanove obzir uzeti i po tome, jer prema stanju spisa kupovnina nije izrpljena, sve da se ovrhovoditeljici i dopitaju zakonite kamate, uživajuće jednako prvenstvo sa glavnicom, — i punomoćnika kr. financijalnog erara pozvati imao, da prijavi dotične kr. financ. eraru pripadajuće tražbine, glede kojih se je takodjer po propisu §-a 577. gr. p. p. i § 20. ovršne novele razpravljali imalo;

vidiv, da sve to učinjeno nije, te da se usljed dogodivših se mana stvar temeljito prosuditi može, — obnašao itd.“

—a—

Kada se može tražiti deložiranje iz kuće i stana, ako osuda glasi, da joj se imade udovoljiti, u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe?

U uporabnoj parnici J. L. proti J. T. M. radi odpoviedi stana sudio je kr. kot. sud u M. osudom od 31. prosinca 1892. br. 8891 gr.: da se tužiteljica J. L. odbija sa svojimi prigovori, ter se odpovied tuženika J. M. od 23. listopada 1892. br. 7910 gr. uzdržaje u krieposti i dužna je tuženiku kuću br. 840 u M. izprazniti i njemu na razpoloženje staviti, osim toga parnicom prouzročeni i na 19 for. 40 nč. obredjeni trošak naknaditi, sve to za 14 dana pod prietnjom ovrhe.

Ta osuda bude rješitbom kr. banskoga stola od 17. ožujka 1893. br. 5704 u cielosti potvrdjena i dostavljena strankam dne 28. ožujka 1893.

Na temelju tih dviju suglasnih osuda zatraži J. M. molbom de pr. 4. travnja 1893. br. 2591 gr. ovršno deložiranje J. L. iz kuće broj 840, te mu to bje odlukom kr. kot. suda u M. od 5. travnja 1893 br. 2591 gr. i dozvoljeno.

Proti toj odluci uloži J. L. utok, usljed kojega kr. banski stol preinači napadnutu odluku kr. kot. suda u M. te J. M. sa njegovom molbom de pr. 4. travnja 1893. br. 2591 za deložiranje kao prerano podnešenom odbije i odsudi na trošak utoka sa 2 for 50 nč.

Digitized by Google

Razlozi: Vidiv, da je osudom kr. kot. suda u M. od 5. travnja 1893. br. 2591 izrečeno: da ima tužiteljica J. L. odpoviedani joj stan i kuću tuženika J. M. izprazniti za 14 dana pod prietnjom ovrhe, koja je osuda potvrdjena osudom kr. banskoga stola dostavljena utjecateljici J. L. u ruke njenoga zastupnika odvj. dra. K. dne 28. ožujka 1893., pa da je s toga imala odpoviedani stan izprazniti istom dne 11. travnja 1893.; J. M. je pako molbu za deložiranje predao već 4. travnja 1893. dakle za 7 dana prerano, obnašao je itd.

Proti toj riešitbi uložio je J. M. previdni utok, a kr. stol sedmorice potvrdio je rješitbom svojom od 21. rujna 1893. broj 2301 napadnutu rješitbu kr. banskoga stola sa razloga u njoj navedenih.

Dr. Kucelić.

Sudbena zaštita ne smije se pružati za kamatno uživanje preko mjere od 8% kamata; — s toga je dužnik, koji je toliko noseću nekretninu kao naknadu za uživanje glavnice vjerovniku dao, vlastan od istoga tražiti povratak te nekretnine, ali uz dužnost, da počam od predaje iste pro futuro vjerovniku plaća 8% kamate.

K tumačenju §-a 4. zakona od 8. prosinca 1877.; § 1372. i 1432. o. g. z.

Kr. kot. sud u O. sudio je osudom od 14. rujna 1893. br. 5711 gr. „Tuženi Jakov M. dužan je priznati, da je založni ugovor od 16. kolovoza 1877. izplatom utrnuo, pa je s toga dužan dozvoliti brisanje prava zaloga, dozvoljena odlukom od 20. rujna 1878. br. 459 z. obć. Č., ter česticu br. 1168 tužiteljici u posjed i uživanje ustupiti, kao i naknaditi joj parbene sudbeno na 3 for. ustanovljene troškove, sve za 14 dana pod prietnjom ovrhe".

Riešenjem od 20. prosinca 1893. broj 26861 potvrdio je banski stol uslied priziva tuženoga prvosudnu odluku u cielosti.

Razlozi: „Po §-u 1372. o. g. z. u savezu sa zakonom od 8. prosinca 1877., uvedenim neredbom krajiškog odjela za pravosudje od 20. prosinca 1881. broj 5782, te uzakonjenim zakonom od 2. prosinca 1884. (sbor. kom. XIV. broj 57 od god. 1884.), — mora sa tuženiku Jakovu M. počamši od 1. siečnja 1882. uračunavati u odplatu zajamne glavnice od 90 for. i zakonito pripadajućih mu na tu glavnicu kamata onaj svakogodišnji prirod, što ga je on pobirao sa uzaložene livade tužeće zadruge N. kat. čestice broj 1168 grunt. uložka br. 79. obćine Č., a taj godišnji čisti prihod ustanovljen je sudbenim očevidom po vještacih na 18 for., pa je usljed toga sasvim pravilno i zakonito prvomolbeni sud izrekao, da je tim uživanjem prihoda od uzaložene livade parc. br. 1168 tuženiku izplaćena za vrieme od 1. siečnja 1882. do konca godine 1893. čitava zajamna glavnica od 90 for. sa zakonitim kamatama iz založnog ugovora od 16. kolovoza 1877., a prigovor proti vještacima M. M. i J. S. ne-

Digitized by Google

osnovan je, kad su te vještake obje stranke sporazumno izabrale glasom zapisnika od 5. rujna 1893. br. 5535.

Prema tome neosnovan je priziv tuženika Jakova M., a prizvana osuda prvoga suda opravdana po sadržaju spisa parnice i po zakonu, pak je s toga banski stol morao uz odpućenje priziva napadnutu osudu u cielosti potvrditi s tim, da trošak priziva po §-u 573. i 582. gr. p. p. ima sam tuženik nositi".

Na izvanredni previd s ništovnicom tuženoga Jakova M. izdao je kr. stol sedmorice dne. 9. svibnja 1894 broj 1509 sliedeću vrhovnu osudu:

... „obnašao je kr. stol sedmorice .... ništovnu žalbu tuženoga Jakova M. zabaciti, nu povodom njegovog izvanrednog previda djelomično preinačiti suglasne osude nižih sudova, te suditi:

Tužiteljica zadruga N. iz Č. br. 79. odbija se sa dionim zahtjevom svoje tužbe naperenim onamo, da je tuženi Jakob M. dužan priznati, da je založni ugovor od 16. kolovoza 1877. glaseći na zajam od 90 for. izplatom utrnuo, te da je stoga dužan dozvoliti uknjižbu brisanja prava zaloga, uknjiženoga na nekretninah tužeće zadruge grunt. uložka br. 79. obć. Č. uslied odluke od 29. rujna 1878. br. 459 do osiguranja zajma od 90 for.;

usuprot pako izvanredni previd tuženoga Jakova M., uložen proti onom dielu suglasnih osuda, kojim se osudjuje, da česticu broj 1168. grunt. ul. br. 79. obć. Č. preda tužiteljici zadruzi N. u posjed i uživanje u roku od 14. dana pod prietnjom ovrhe, — odputiti tim, da mu je tužena zadruga N. dužna na zajamnu glavnicu 8% kamate u novcu plaćati iza predaje spomenute čestice.

Parbeni se troškovi prebijaju."

Razlozi: Ništovnu žalbu tuženoga Jakova M. valja zabaciti, jer ne predleži nijedan od ništovnih razloga §-a 339. g. p. p.

U glavnoj se stvari ne može zahtjevu tražeće zadruge N.: „da tuženi prizna izplatom nastalo utrnuće založne pogodbe, ili bolje — jer se u toj izpravi krije i zajam — zajamno-založne pogodbe od 16. kolovoza 1877. vrhu 90 for. a. vr., i da dozvoli uknjižbu brisanja prava zaloga sa zadružnih nekretnina", — udovoljiti i to pogledom na jasne ustanove zakona od 8. prosinca 1877.

Po ovom zakonu i to §-u 4. sudovi jedino ne mogu dosuditi većih kamata od 8%; nu nisu vlastni, da od jur svojevoljno plaćenih kamata višak preko 8% obrate na obal same glavnice, pa s toga glede od prije plaćenih kamata u mjeri većoj od 8% sveudilj u krieposti ostaje § 1432. o. g. z.

S ovoga razloga valja odbiti tužbeni zahtjev glede utrnuća zajamne pogodbe od 90 for. putem posvemašnje izplate i založne pogodbe odnoseće se na dozvolu uknjižbe prava zaloga.

Digitized by Google

Nu sasvim drugčije stoji stvar glede zahtjeva tužbe naperenog onamo, da tuženi česticu broj 1168, predanu mu po tužećoj zadruzi na uživanje u mjesto kamata, tužiteljici natrag preda.

Tu valja uporaviti drugu alineju §-a 4. zakona od 8. prosinca 1877., po kojoj je sud dužan, ako se je dužnik obvezao na plaćanje većih kamata od 8%, obaliti ih na mjeru spomenutu u I. alineji toga §-a, daklena 8%.

Ne može pako dvojbe biti o tom, da se je dužnik, tužeća zadruga, obvezala izpravom od 16. kolovoza 1877. na plaćanje kamata većih od 8%, kad je u mjesto kamata u uživanje predala česticu br. 1168, koja po suglasnom nalazu vještaka u zapisniku od 12. rujna 1893. broj 5711 na godinu daje čisti dohodak od 18 for., koj napram zajamnoj glavnici od 90 forinti predstavlja kamatnu mjeru od 20%.

Prema tomu valja po II. alineji §-a 4 zakona od 8. prosinca 1877. stegnuti kamatni iznos pro futuro na mjeru od 8%, i to načinom naznačenim u 4. alineji §-a 4. rečenoga zakona, te odriešiti dužnika (tužeću zadrugu) od izpunjenja obveze, preuzete kao naknadu za uživanje glavnice, a ta se obveza sastoji u predležećem slučaju u tom, da dužnik mora dopustiti, da vjerovnik njegovu česticu uživa.

A morao se je izim ovih razloga izvanredni previd tuženoga u toj točki odputiti i radi toga, što se sudbena zaštita ne smije pružati za kamatno uživanje preko mjere od 8%, a to bi se učinilo, kad bi se i u ovoj točki tužbovni zahtjev odbio, jer bi tuženi tada ostao u uživanju kamata većih od 8%, a to se protivi §-u 4. gori spomenutog zakona.

S toga valja u toj gori spomenitoj točki tužbovnog zahtjeva izvanredni previd kao po §-u 335. neosnovan odputiti.

Za preinaku suglasnih osuda nižih sudova, kako je to učinjeno u dispozitivnom dielu ove vrhovne osude, govori izim gore naznačenih razloga još i ta okolnost, što zajamno-založna pogodba od 16. kolovoza 1877. i uknjižba prava zaloga na zadružne nekretnine grunt. uložka br. 79. obć. Č. glasi na supruge Jakova i Filu M., a ova posljednja nije utužena; nu ova okolnost ni malo ne prieči odpućenje izvanrednog previda tuženoga Jakova M. s razloga, što je isti u odgovoru (zapisnik od 8. srpnja 1893. broj 4224) priznao, da je njemu tužeća zadruga prepornu česticu na uživanje ustupila i da ju on sam uživa.

Parbeni se troškovi prebijaju po §-u 576. g. p. p. —*a*—

Pristojbenik izdan po kr. zem. vladi, odjelu za unut. poslove, od 26. veljače 1877., sbornika broj 60., nema se uporabiti na civilne inžinire, mjernike, zemljomjere itd. kada ovi ureduju kao vještaci kod sudova.

„Kr. banski stol pod 20. prosinca 1893. broj 27275 priobćio je ovomu sudu sliedeću riešitbu:

Digitized by Google

Kr. stol sedmorice odpisom od 2. prosinca 1893. broj 4074 odpravio je ovamo sliedeću svoju vrhovnu riešitbu:

Riešavajuć izvješće od 8. studenoga 1893. broj 23318, kojim kr. banski stol podnosi spise u molbenom predmetu J. i G. P. proti M. i St. V. radi uredjenja granica, u kojem je kr. kot. sud u P. odlukom od 16. travnja 1893. broj 3098 u riešenju ročištnog zapisnika izrekao:

Trošak sudbenoga povjerenika kr. kot. sudca A. V. obredjuje se sa 6 for. 38 nč., perovodje F. S. sa 1 for. a vještaka D. V. sa 19 forinta, ukupno sa 26 for. 38 nč. što je predujmom namireno;

trošak molitelja uredjenja medjaša obredjuje se na 30 for. 10 nč., u kojem su sadržane gornje pristojbe, te imade im protustranka najme: M. i St. V. u smislu §-a 850. o. g. z. polovicu sa 15 for. 5 nč. u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe naknaditi, a nezadovoljnoj stranci sa uredjenjem medjaša pristoji pravo udariti redovitim putem gradjanske parnice (851. o. g. z.), a kr. banski stol uslied utoka M. i St. V. uloženog proti dielu prvosudne odluke, kojim se istim nalaže platež od 15 for. 5 nč. riešitbom od 26. srpnja 1893. broj 15896 prvosudnu odluku u napadnutom dielu preinačio onamo, da se vještaku D. V. samo 10 for. 35 nč. dopituje, uslied česa povjerenstveni trošak samo 17 for. 73 nč. iznosi, od kojeg polovica u svoti od 8 for. $86^1/_2$ na utjecatelje po 850. o. g. z. pada, te ju imadu moliteljem u odredjenom roku pod prietnjom ovrhe naknaditi, dočim se ostali troškovi stranaka medjusobno prebijaju;

kr. stol sedmorice vidiv, da pristojbenik naredbe kr. vladnog odjela za unutarnje poslove od 26. veljače 1877. broj 15660 ex 1876. (sbornika broj 60 ex 1877.) kako je to pod konac §-a 23. iste iztaknuto, za sudbene oblasti obvezatatan nije;

ali vidiv, da se obzirom na udaljenost vještaka D. V. do lica mjesta pristojba odmjerena mu po kr. banskom stolu prenizkom ukazuje; obnašao je povodom previdnog utoka D. V. uloženog proti po banskom stolu izrečenom obalenju njegovih pristojba, preinačiti taj dio banskostolne riešitbe, ostaviv ostali dio netaknutim, te D. V-u. obrediti pristojbu sa 13 for. tako, da povjerenstveni trošak 20 for. 38 nč., polovica pako istoga 10 for. 19 nč. iznosi.

Trošak previdnog utoka ima po §-u 573. g. p. p. sam D. V. nositi pošto je samo diono uspio.“ *Dr. M.*

Ovrha na gotovinu uloženu u štedovnom zavodu.

U parnici M. B. po odvj. dru. S. proti č. z. u Z. po odvj. dru. V. radi izplate svote od 308 for. 28 nč. spp. izrekao je kr. kot sud u Z. dne 20. srpnja 1893. br. 15570 sliedeću osudu:

Digitized by Google

Tužena č. z. dužna je udovoljiti ovršnoj odluci kr. sudb. stola u Z. od 1. kolovoza 1892. broj 11071, te uloženih po J. P. 308 for. 28 nč. izplatiti tužitelju M. B. zajedno sa 6% kamati od dana uručene tužbe kao i naknaditi mu parbene na 29 for. 66 nč. obredjene troškove, sve to u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe.

Razlozi: Odlukom kr. sudbenog stola u Z. od 1. kolovoza 1892. br. 11071 dozvoljena je u korist tužitelja plienitba i uručba gotovine uložene za J. P. kod č. z. u Z.

Č. z. krati se tužitelju izplatiti navedenu svotu navodeć, da to može učiniti jedino onomu, tko uložnu knjižicu donese, pa da je s toga tužitelj imao ovu zaplieniti.

Uvaživ ali da tužena z. priznaje, da je uložnica vrhu svote od 308 for. 28 nč. vinkulirana onamo, da svotu može podići samo J. P. ili F. i K. D. koji najme najprije od ovih sa knjižicom dodje, uvaživ da je odlukom kr. sudb. stola u Z. nastao prisilni ustup, po kojem je tužitelj u pogledu pomenute uložnice stupio u sva prava J. P., uvaživ napokon, da je prema tomu pomenutom odlukom tužitelj prvi zatražio izplatu, proizlazi, da je tužena z. dužna bila udovoljiti sudbenoj odluci, i to bez doprinešenja uložne knjižice, pošto takovu sudbena odluka nadomješćuje.

Iz ovih dakle razloga valjalo je po zahtjevu tužbe sudit.

Osuda glede parbenih troškova osniva se na §-u 573. g. p. p.

Povodom priziva tužene preinačio je kr. banski stol osudom od 14. rujna 1893. br. 19877 prvosudnu osudu, te tužitelja s tužbom i u njoj stavljenim zahtjevom uz preboj parbenih troškova odputio.

Razlozi: Nepreporno je medju strankami, da se u I. h. č. z. nalazi uložena svota od 308 for. 28 nč., glede kojeg uloga je izdala I. h. č. z. uložnu knjižicu, koja je vinkulirana tako, da tu svotu može dići samo J. P. ili pako F. i K. D.

Ovo bo tvrdi tužena u odgovoru i u svom očitovanju, koje je tužitelj sam kao svoje dokazalo tužbi pod B) priložio, a tužitelj to u protuodgovoru prima na znanje.

Iz tako vinkuliranog uložka pako neda se još izvesti dokaz o vlastničtvu G. P. na ovaj uloženi novac, jer isti nije uložen izrekom u korist G. P. već je samo vinkuliran time, da ga dignuti mogu samo ili G. P. ili F. ili K. D.

Dokaz o pravu vlastničtva G. P. na ovaj novac nije tužitelj doprinjeo, nasuprot je tužena dopriniela protudokaz tužbenom izpravom kr. kot. suda u S. od 6. prosinca 1893. broj 6618, da ovaj novac nije vlastničtvo G. P. pošto ciela njegova ostavinska imovina polag ove uručbenice iznosi ukupno samo 120 forinta, a i ova se sastoji jedino iz tražbina.

Nu i ne gledeć na to, ne može se tužbenom zahtjevu mjesta dati već zato, što se ovdje radi o tražbini, o kojoj se nalazi izprava u rukuh

Digitized by Google

vjerovnika, te će s toga biti zaiskana i dozvoljena ovrha samo po propisu §-a 473. g. p. p.

Ovrha bo ovršnom plienitbom i uručbom može se dozvoliti po §-u 482. g. p. p. ako se ne radi samo o ovrhi glede probitaka glavnice ili drugih tekućih plaćanja, samo glede onih tražbina, glede kojih nije izdana vjerovniku dugovna izprava. Glede svih drugih tražbina pako, o kojih je dužnik izdao vjerovniku svom dugovnu izpravu, može se voditi ovrha samo ili po §-u 473. ili po §-u 478 g. p. p., t. j. ovršnoj uručbi ili dražbi ima predhoditi plienitba odnosne dugovne izprave izvedena na način propisan u §-u 473. g. p. p., jer dužnik po §-u 1428. o. g. z. nije dužan platiti, ako mu se podjedno ne povrati dugovna izprava, koju je izdao vjerovniku svom, a da to bude moguće i kod ovrhe odredio je zakon, da se ima ovrha provesti na način navedeni po §-u 473. g. p. p., po kojem ima doći ovrhovoditelj u posjed dugovne izprave, da ju može povratiti dužniku, kada bude platio.

Kod štedovnih, predujmnih i vjeresijskih družtava nadomješćuje dugovnu izpravu (zadužnicu) uložna knjiga, koju ta družtva izdaju onomu, koji ulaže novac; bez da se družtvu ta knjiga ne povrati, ne može se ono primorati obzirom na propis §-a 1428. o. g. z., da plati svotu, na na koji ista glasi

Obzirom na to, ukazuje se tužba ovog prepora neumjestnom, te ju valja uz preinačenje prvosudne osude povodom priziva tužene zadruge odputiti.

Parbeni troškovi se prebijaju s razloga, što je tuzitelj bio donekle zaveden na ovu parnicu odlukom kr. sudbenog stola u Z. od 1. kolovoza 1892. br. 11071, te što svaka stranka ima jednu povoljnu osudu za sebe.

Povodom previda tužitelja preinačio je kr. stol sedmorice vrhovnom osudom od 16. prosinca 1893. broj 4045 osudu banskoga stola i potvrdio osudu prvoga suda u glavnoj stvari s tim ipak dodatkom, da tuženica I. h. č. z. utuženi novčani iznos od 308 for. 28 nč. sa 6% kamati imade položiti kod suda prve molbe, gdje no ga tužitelj M. B. podići može, kada izhodi amortizaciju upitne uložne knjižice — parbeni pako troškovi svih triju molba, uz odpućenje previda tužene prebiti su medju se.

Razlozi: Osuda prvoga suda glede stvari same temeljito je opravdana po stanju spisa i po propisu zakona, česa radi ju valja u glavnoj stvari potvrditi uz preinačenje osude kr. banskoga stola.

Nu s obzirom na ustanovu pravila tužene z.: da se uložci izplaćuju uz predaju uložne knjižice, valja u osudi prvoga suda učiniti dodatak, da tuženica novac ima položiti kod suda, gdjeno ga tužitelj podignuti može kada izhodi amortizaciju upitne uložne knjižice, za koju tečajem parnice nije ustanovljeno, gdje da se ista nalazi.

Digitized by Google

Previdi uloženi proti osudi kr. banskoga stola u pogledu izrečenoga preboja parbenih troškova odpućuju se, pa je izreka o preboju troška svijuh trijuh molba utemeljena na tom, što svaka od parbenih stranaka ima za sebe jednu povoljnu osudu i što proti tuženoj nepredleži nijedna predpostava § 573. slovo a)—d) g. p. p. ***Akurti.***

B. Kazneno.

Stric smatra se „bližim rodom" u smislu §-a 142. k. z.

Osudom kr. sudbenoga stola u M. od 6. studenoga 1893. br. 8644 kz. proglašen je Rajo Ć. krivim zločinstva ubojstva, označenog u §-u 140. k. z., a počinjenog time, što je 23 septembra 1893. u S. ako i ne u nakani, da ga ubije, to ipak u inom neprijateljskom namišljaju zlostavljao svog rodjenog strica Živana Ć. tako, da mu je osim više lahkih tjelesnih ozleda zadao na tjemenu sa povredom lubanje skopčanu bezuvjetno smrtonosnu ozledu, pa je toga radi osudjen po §-u 142. stavci prvoj k. z. uporabom §-a 254. k. p. na kazan težke tamnice u trajanju od dvie godine.

Proti onom dielu prenavedene osude, kojim se obtuženik osudjuje po prvoj stavci §-a 142. k. z, uložilo je kr. državno odvjetničtvo žalbu ništovnu, te je povodom iste kr. stol sedmorice ka sud kasacionalni nakon obavljene javne razprave riešitbom od 19. svibnja 1894. br. 1911 u tom napadnutom dielu osudu presudnog suda po §-u 284. t. 3. k. p. ukinuo i obtuženika Raju Ć. po drugoj stavci §-a 142. k. z., uporabom §-a 292. k. p. osudio na 4 godine težke tamnice.

Razlozi te ukidne riešitbe glase:

Kr. državno odvjetničtvo napada prvosudnu osudu u dielu, odnosećem se na izreku o kazni, kao ništetnu s pozivom na § 277. točka 10. i 11. k. p., — a to s razloga, što je presudni sud, — premda ustanovljenim smatra, da je obtuženik Rajo Ć. počinio zločinstvo ubojstva suprot rodjenom si stricu Živanu Ć. (bratu otca obtuženikova), — obtuženiku ipak odmjerio kazan samo po I. stavci §-a 142. k. z. „jer da se u smislu §-a 137. stavka II. k. z. ne može uzeti, da je izmedju počinitelja i ubijenoga postojao onaj rodbinski odnošaj, koji bi opravdao uporabu st. II. §-a 142. k. z." Taj nazor je pogriešan, pa s toga jest i žalba ništovna kr. državnog odvjetničtva opravdana.

Po §-u 142. st. II. k. z. ima se zločinstvo ubojstva, ako je počinitelj s ubijenim u bližnjem rodu (in naher Verwandtschaft), ili u inom kojem osobitom obvezanstvu, kazniti težkom tamnicom od deset do dvadeset godina.

Već obzirom na obično značenje rieči i pogledom na propise §-a 216. k. z. ne može biti nikakove dvojbe o tom, da „bližnji rod" ide dalje

Digitized by Google

nego rodbinstvo lih u silaznoj i uzlaznoj liniji, pa je očevidno, da bi zakon, kad bi mu bila namisao stegnuti uporabu strože stavke kaznene § 142. k. z. lih na rodbinu u lozi silaznoj i uzlaznoj, — ili tom izrekom bio ustanovio, kao što je to učinjeno u §-u 137. k. z., ili barem u §-u 142. k. z. bio citirao § 137. k. z.

Čim pako to nije učinjeno, mora se pod rodom bližim razumjevati rodbina izbrojena u §-u 216. k. z., a to tim više što je, kod zločinstva ubojstva uvjetovana uporaba strože stavke kaznene i okolnošću, da je počinitelj s ubijenim stajao „u inom kojem osobitom obvezanstvu", — koja potonja okolnost kod zločinstva umorstva ne ima posljedicom uporabu strože stavke kaznene, ter što se u §-u 142. k. z. kod strože stavke kaznene radi o rodjaku kao neposrednom počinitelju, a u §-u 137. k. z. kod jednake stavke kaznene o rodjaku udioničtvujućem kod usmrćenja samo u svojstvu daljnjeg sukrivca (§ 5. k. z.)

Presuda kr. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 9. rujna 1893. broj 2942 izrečena u kaznenoj parnici proti Nikoli Ž. radi zločinstva ubojstva (na koju se pozivlje branitelj obtuženikov u protuizvedenju, podnešenom proti žalbi ništovnoj kr. državnoga odvjetničtva), — ne može biti mjerodavnom za prosudjivanje nazočnoga slučaja, — a to tim manje, pošto je obtuženik Nikola Ž. u onom prijašnjem slučaju počinio zločinstvo ubojstva suprot svom šurjaku (bratu ženinom), — dakle proti osobi, s kojom obtuženik u obće nije bio u rodu, a kamo li u „bližem rodu", — nego samo u odnošaju tastbinskom (§ 40. i 41. o. g. z.)

U tom stanju stvari valja povodom žalbe ništovne kr. državnoga odvjetničtva po §-u 284. točka 3. k. p. ukinuti prvosudnu osudu u dielu, odnosećem se na izreku o kazni, ter obtuženika radi zločinstva ubojstva počinjenog suprot rodjenom si stricu osuditi po stavci II. §-a 142. k. z. uporabom §-a 292. k. p. (obzirom na pretežne olahkoćujuće okolnosti iztaknute u prvosudnoj osudi) na primjerenu kazan, kao što je učinjeno u dispozitivnom dielu vrhovne ove osude. ***Hondl.***

Bratučed (sin očeva brata) smatra se „bližim rodom" u smislu §-a 142. k. z.

Osudom kr. sudbenog stola u O. od 21. veljače 1894. broj 91. proglašen je Mile Š. krivim zločinstva ubojstva, označenog u §-u 140. k. z. a počinjenog time, što je dne 20. listopada 1893. ne baš u nakani na usmrćenje, no u inom neprijateljskom namišljaju izpalio oštro nabijenu pušku na svog bratučeda Josipa Š., te pogodiv ga u trbuh zadao mu absolutno smrtonosnu ozledu, uslied koje je ovaj još isti dan umro, — pa je toga radi osudjen po prvoj stavci §-a 142. k. z. na pet godina težke tamnice.

Kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni obnašao je nakon obavljene javne razprave riešitbom od 2. lipnja 1894. br. 2122 proti prenavedenoj

Digitized by Google

osudi uloženu žaobu ništovnu obtuženika Mile Š. zabaciti, no uvažio je ništovnu žalbu kr. državnog odvjetničtva, uloženu proti onomu dielu osude, kojim se Mili Š. odmjeruje kazan po prvoj stavci §-a 142. k. z., te je po §-u 284. t. 3. k. p. u toj točki osudu presudnog suda ukinuo i obtuženika Milu Š. po drugoj stavci §-a 142. k. z. s obzirom na § 292. k. p. osudio na kazan težke tamnice u trajanju od šest godina.

Razlozi te riešitbe u koliko se odnose na žaobu ništovnu državnog odvjetničtva glase:

Kr. državno odvjetničtvo ulaže žalbu ništovnu temeljem §-a 277. točke 11. k. p. s toga, što je presudni sud rečenom obtuženiku kazan odmjerio po 1. stavci umjesto po 2. stavci §-a 142. k. z.

Ova je žaoba opravdana.

Presudni sud uzima, a obtuženi Mile Š. neporiče, da je bratučed usmrćenoga Josipa Š.

Po 2. stavci §-a 142. k. z. ima se kazan odmjeriti, ako bude učinitelj sa ubijenim u bližem rodu.

Taj § ne definira pojam bližnjega roda, te se s toga valja obazrieti na ostale zakonske propise, iz kojih se taj pojam izvoditi mora.

U prvom redu valja se osvrnuti na ustanovu §-a 216. k. z. po kojoj se uz rodjake i svojtu zločinca u liniji uzlaznoj i silaznoj ni djeca tete, ujaka i strica ne mogu kazniti radi zločinstva pripomoći dane zločincem zatajenjem istih.

Bratučedi uzporedjuju se tuj sa najbližim rodom, moraju se s toga smatrati barem kao bližnji rod.

Prispodobi §-a 142. sa §-om 463. k. z., na koji se obtuženi Mile Š. u svom protuizvedenju poziva, nema ovdje mjesta s toga, što je zakonodavac u §-u 142. k. z. očevidno proširiti htjeo pojam bližnjega roda, što biva jasno od tud, što je sa bližnjim rodom uzporedio i one osobe, stojeće izvan rodbinske sveze, s kojimi učinitelj bude u inom kojem osobitom obvezanstvu.

Valja indi mjesta dati žalbi ništovnoj kr. državnog odvjetničtva, te po §-u 284. točka 3. k. p. ukinuti dio prvosudne osude, kojim se rečenom obtuženiku kazan odmjeruje po prvoj stavci §-a 142. k. z. sa težkom tamnicom od pet godina, pak mu odmjeriti kazan po 2. stavci istog §-a.

Hondl.

C. Mjenbeno-trgovačko.

Prinos k tumačenju §-a 34. i 35. trgovačkoga zakona.

U parbenom predmetu K. et. M. proti M. B. radi 1193 for. 37 nč. spp. pozvao je kr. kot. sud u Z. usljed posebne molbe tuženog M. B-a. odlukom od 18. listopada 1893. broj 14646 gr. tužeću tvrdku, da pod prietnjom zakonskih posljedica na ročište dne 8. studenoga 1893. doprinese

Digitized by Google

radi pregledanja svoje trgovačke knjige, na kojih svoju tražbinu temelji, — a kr. banski stol usljed utoka tužeće tvrdke K. et M. rješitbom od 20. prosinca 1893. broj 25.939 prvosudnu odluku preinačio i tuženoga M. B-a. odputio sa skroz neosnovanom njegovom molbom primlj. 2. listopada 1893. broj 14646 gr. i to iz sliedećih razloga:

„vidiv, da se predloženje trgovačkih knjiga tečajem parnice po §-u 34. trg. zakona zahtjevati može jedino u svrhu, da se dokaže stanoviti sadržaj istih, koji se, bude li predloženje istih propušteno, proti stranki uzkraćujućoj predloženje, dokazanim smatrati ima, — ne pako za dokaz, da uztvrdjeni sadržaj ne obstoji, još manje za dokaz, da knjige uredno vodjene nisu;

vidiv, da tuženik niti tečajem razprave, a niti u svojoj molbi od 2. listopada 1893. broj 14646 gr. naveo nije, što se imade dokazanim smatrati, ako protivnik ne bude predložio svoje knjige;

vidiv, da tuženik ni naznačio nije, koje knjige tužitelj predložiti ima, a da se ovaj ni prisiliti ne može, da knjige svoje predloži kotarskomu sudu, u kotaru kojega on ne prebiva".

Povodom previdnoga utoka tuženika M. B-a. izdao je kr. stol sedmorice dne 27. travnja 1894. pod brojem 1405. sliedeću vrhovnu rješitbu:

„vidiv, da je tuženi M. B. u svojoj molbi de praes 2. listopada 1893. broj 14646, kojom ište, da tužiteljica tvrdka K. et M. pod prietnjom posljedica §-a 34. trg. zakona predloži svoje trgovačke knjige, na kojih se osniva njen tužbi de praes. 31. kolovoza 1892. broj 12215 priloženi izvadak istih, — naveo kao uzrok, da je taj izvadak nepodpun, jer se temelji na saldo od 4938 for., kojega postanak nije izkazan, te da se tuženi želi ubaviestiti, da li je trgovačka knjiga u pogledu upisa, tičućih se pod preporom stojećih stavka, propisno vodjena;

vidiv istina, da tuženi, u koliko se poziva na § 34. trg. zak., nije udovoljio zahtjevu i predpostavi istoga s toga, što niti je naveo, da li i koliko je koja stavka krivo u knjigah i u kojih unešena, ili da je izpuštena stavka, koja se je upisati imala, čega radi se ni izreći ne može posljedica u tom §-u zagrožena za slučaj, da se knjige predložile nebi;

vidiv s druge strane, da se po §-u 35. trg. zak. odrediti može predloženje trgovačkih knjiga u slučaju, kada se pokrene pitanje o tom, da li su one po propisu zakona vodjene, pa da je protivnoj stranci slobodan uvid spisa, koji se tiču stavka, stojećih pod preporom, te da je u slučaju, kad se radi o izpitivanju propisnog vodjenja knjiga, posljedica uzkraćenog predloženja istih ustanovljena u §-u 137. g. p. p.:

vidiv ipak, da tužeća stranka prvosudnu odluku nije napadala s toga, što joj bijaše naloženo, da svoje trgovačke knjige predloži, već ju je napadala samo s toga, što je njoj, akoprem u Beču stanuje, ipak naloženo,

Digitized by Google

da te knjige predloži kr. kotarskom sudu u Z. u mjesto, da je odredjeno saslušanje njezino (tužiteljke) o tomu, da li rečene knjige u odredjenom za to roku donieti može u Z., usljed česa i moli u nastavku svoga utoka, da se odredi saslušanje stranaka u tom, imade li se ili ne očevid vrhu knjiga obaviti u B.;

vidiv, da sudac u stvarih prepornih svoje odluke stegnuti ima na zahtjevanje stranaka, pak da prema tomu kr. banski stol nije imao povoda posvema odbiti zahtjev tuženoga M. B-a.;

obnašao je kr. stol sedmorice povodom previdnog utoka M. B-a. po §-u 343. i 339. br. 3. g. p. p. rješitbe nižih sudova ukinuti i prvom sudu naložiti, da prema osnovanom zahtjevu tužeće tvrdke K. et M. u svrhu saslušanja stranaka u tomu, gdje se obaviti ima očevid trgovačkih knjiga tužeće tvrdke, — ureče ročište, kojom će prigodom stranke takodjer imati prilike nadopuniti svoje zahtjeve u tom pravcu, koje da se knjige predložiti imadu, i u koju točno opredieljenu svrhu to uzslieditи ima.

Prema uspjehu toga preslušavanja parbećih sa stranaka imati će prvi sud dalje po zakonu postupati[a]. —*a*—

Iz upravne prakse.

Doprinos željeznica troškovom vodogradjevina.

(Iz ugarske prakse.)

U predmetih vodnog prava nije riedkost, da je koja željeznica ili molitelj, ili obvezanik, ili interesent.

To su kadkad velevažna i zamršena pitanja.

Autonomni zakon o vodnom pravu govori naročito o željeznicah u §-u 42., 109. i 183., ali taj je zakon tek dne 1. studenoga 1892. u kriepost stupio. Naredbe pako, što ih je kr. zem. vlada do sada izdavala radi provedbe toga zakona, ne sadržavaju posebnih ustanova glede postupka u takovih slučajevih.

S toga neće valjda suvišno biti, da prioćim danas jedan slučaj iz ugarske prakse, tičući se željeznica, drugom pako prilikom možda i dalnji koji slučaj.

Blizu ušća kanala E. imao se je u godini 1884. graditi zapor za dobavu od 0·68 m^3 vode po sekundi u interesu obskrbe želježničke postaje B. Cs. sa vodom. Prije započete gradnje odredio je tadašnji ministar za javne radnje i komunikacije, da se provede razprava radi ustanovljenja područja učestvovanja i doprinosbenoga ključa.

Kod razprave na licu mjesta pristali su interesenti na to, da polovicu gradjevnih troškova toga zapora nose željeznice M. i A., polovicu pako ostali interesenti, koji su potonji ujedno izjavili, da žele ustrojstvo zadruge

Digitized by Google

za interesovano područje. Ministar je prema tomu odredio, da se zapor izvede, te je podjedno podžupana županije B. uputio na dalnji postupak radi ustrojstva zadruge.

Podžupan pozvao je po dobivenom nalogu interesente na konstituirajuću glavnu skupštinu. Ali kod razprave pokazalo se je, da davno ustrojena, ali više ne poslujuća zadruga za kanal E. nije formalno prema zakonu razvrgnuta, to je većina interesenata izjavila želju, da stara zadruga djelovanje svoje nastavi, a da se u svezu iste sada povuku i oni, koji su po promjenjenih okolnostih interesenti postali, pa da se prema to mu i stara pravila zadruge modificiraju.

Interesenti tako proširenog područja učestvovanja obdržavali su u godini 1885. glavnu skupštinu, ustanovili su nova pravila te doprinosbeni ključ. Tadašnji ministar za javne radnje i komunikacije uzeo je na znanje novo ustrojstvo zadruge; budući da se je prigovorilo ustanovam pravila glede doprinosbenoga ključa, te pošto konačno ustanovljenje toga ključa prema §-u 15. i 16. zak. članka XXXIX.: 1871. odnosno §-a 78. zak. čl. XI.: 1874. na podžupana spada, dostavio je ministar pravila požupanu županije B. s pozivom, da izreče odluku o prinosbenom ključu, te da dade prema tomu ustanoviti novi tekst onih §-a pravila, koji govore o prinosbenom ključu.

Podžupan odbio je godine 1885. predležeće mu prigovore, odobrio je zaključak konstituirajuće glavne skupštine o doprinosbenom ključu, te time taj zaključak konačno ustanovio. S ovom odlukom bijaše doprinos za željezničku postaju B. Cs. ustanovljen sa 10 jedinica.

U godini 1887. pozvao je tadašnji ninistar za poljodjelstvo, obrt i trgovinu zadrugu, da uplati polovicu uvodno sponenutih troškova za gradnju zapora t. j. 5441 for. 34. nč. U glavnoj skupštini vodne zadruge, koja je skupština o toj ministerijalnoj naredbi razpravljala, prigovorio je K. T. kao punomoćnik željeznice M. tomu, da se željeznice osim nagodom ustanovljenih 50% troška jošte kao članovi zadruge sa daljnjim doprinosom k drugoj polovici istih troškova obterete.

Glavna skupština vodne zadruge odbila je taj prigovor, ravnateljstvo zeljeznice M. pako uložilo je proti zaključku skupštine utok na ministra za poljodjelstvo, obrt i trgovinu, koji je taj utok podžupanu dostavio time, da je to pitanje doprinašanja, te da prema tomu izreče u predmetu svoju odluku.

Podžupan osudio je željeznicu M. na uplatu od 544 for. 13. nč., koja svota odgovara iznosu od 10 jedinica zadružnog prinosa za pokriće polovice gradjevnih troškova zapora. Ali nakon dugotrajnih razprava sa tadanjim ministrom za javne radnje i komunikacije je sam tadašnji ministar za poljodjelstvo obrt i trgovinu god. 1888. ukinuo toli zaključak glavne skupštine, koli odluku podžupana, i uputio predmet prema §-u 105.

Digitized by Google

zak. XXIII.: 1885.[1] na povjerenstvo od pet članova, koje da glavna skupština izaslati ima, te je delegirao za slučaj, ako bi se proti odluci toga povjerenstva utok uložio, podžupana županije A., da eventualno u II. molbi postupa.

Povjerenstvo petorice izreklo je, da je željeznica M. dužna uplatiti za 15 dana u zadružnu blagajnu svotu od 544 for. 13½ nč. sa 6% kamati od 1. siečnja 1889. pod prietnjom utjerivanja te svote po smislu alineje 4. §-a 122. zak. čl. XXIII.: 1885.[2] Usljed uloženoga utoka pako odobrio je delegirani podžupan u cielosti odluku povjerenstva petorice.

Proti II. molbenoj odluci podžupana uložilo je ravnateljstvo željeznice M. utok na ministra za poljodjelstvo, koji je sporazumno sa ministrom trgovine II. molbenu odluku u III. molbi netaknutom ostavio, utočitelja pako uputio, da može potražiti liek urednim sudbenim putem.[3]

U obrazloženju veli ministar, da su postojala ministarstva za poljodjelstvo, obrt i trgovinu te za javne radnje i komunikacije sporazumno sa riešitbom od godine 1888. riešenje upitnog doprinosbenog predmeta uputila na postupak, što ga ustanovljuju § 105. i sliedeći §-i zak. čl. XXIII. god. 1885., prema kojim ustanovam, a naročito po §-u 108.[4] istoga zakona se ne može radi stvarnih prigovora upravnim putem dalnji liek potražiti. pošto su pako tečajem postupka obdržane ustanove zakona, to da ne ima niti povoda ukinuću napadnutih odluka, nu da je stranci pridržan redoviti put pravde.

Hektor Catinelli-Obradich.

SVAŠTICE.

Nauka o pravu i državi na nižih i srednjih školah.

Sveučilištni profesor u Greifswaldu dr. Feliks Stoerk držao je u sveučilištnoj auli dne 27. siečnja 1893. prigodom imendana pruskoga kralja svečano predavanje, u kom je razpravljao o temi „der staatsbürgerliche Unterricht“. Mi donosimo našim čitateljem glavne misli zanimivoga ovoga predavanja, koje se dade veoma dobro i na naše prilike aplicirati, ako se generalizira, izpustivši sve, što se odnosi na posebne

[1] Sravni § 104. autonomnog zakona o vodnom pravu.

[2] Taj § odgovara §-u 120. autonomnog zakona o vodnom pravu te sadržaje potanke ustanove ob utjerivanju zadružnih prinosa sa porezom u postupku uredjenom u zak. čl. XLIV.: 1883.

[3] Prema ustanovi na koncu ug. §-a 108. koja u hrvatskom §-u 107. manjka, dočim po §-u 183. autonomnog zakona postupa ban u dogovoru i sporazumno sa ministrom trgovine (dakako u III. molbi), ako se ima ustanoviti prinos sa trane koje željeznice.

[4] Hrv. § 104.

Digitized by Google

njemačke i pruske odnošaje, jer je u tom pogledu i kod nas stanje, reć bi, na vlas isto.

U kabinetskom odpisu pruskoga kralja od 1. svibnja 1889. iztaknuto je,[1] da će valjati u buduće naukovne osnove proširiti onamo, da se u mladeži naukom o biću države, o njenom postanku i pravnom razvoju duboko ukoreni uvjerenje, da samo državna vlast može pojedincu zaštititi njegovu obitelj, slobodu i njegova prava i da je uredjena država sa sigurnim monarkičkim vodstvom neobhodan preduvjet za zaštitu i napredak pojedinca u njegovoj pravnoj i gospodarskoj eksistenciji.

Prema tomu bi se imalo dojdućemu naraštaju od mladosti dovadjati u sviest pravni i državni život, imao bi se u glavnih crtah uputiti u dušev no blago prava i države, da bude jednom mogao svom svojom silom i snagom braniti jedno i drugo. Državljanska propedeutika stupila bi tako u službu socijalno-političke naobrazbe i razširenja poznavanja prava.

Bez dvojbe nije stranačko-politička već eminentno pedagogičko-tehnička zadaća proučavanje socijalnoga tiela, njegove strukture, pravne sfere pojedinca u njemu, prava i dužnosti izvirućih iz te zajednice, te razlaganje ovoga bogatoga životnoga gradiva nježnoj mladeži.

Pravo valjano shvaćanje državne i kulturne poviesti nije moguće bez poznavanja temeljnih pojmova javnoga prava, a isto tako niti razborito udioničtvovanje u političkom životu naroda. Uvedenje nauke o pravu i državi u naukovnu osnovu nižih i srednjih škola, gdje se je do sada veoma mnogo govorilo o zakonih Solona i Sulle, dapače i o zakonih Drakona, a o naših domaćih upravo ništa, neobhodno je nuždno, da se duh naroda moralno digne i državnički uzgoji. Onda će na mjesto jednostrane političke agitacije stupiti vlastito mišljenje, počivajuće na samostalnom razmatranju gradjana.[2]

Samo država je zvana, veli Schmidt-Warneck[3] i kadra stati na put političkomu neznanju naroda i na temeljit način prokrčiti put političkoj odraslosti naroda i to naročitom za to organiziranom. podukom naroda.

Kako je došlo do toga, da je ovo pitanje, tako dugo sakriveno, sada na jednom na vidjelo izašlo? Ovo nas pitanje dovodi k povjestnoj i pravnoznanstvenoj stvari naše teme.

---

[1] Verhandlungen über Fragen des höheren Unterrichts von 4. bis 17. Dezember 1890. Amtliche Ausgabe im Auftrage des Ministers der geistlichen Unterrichts- und Medizinalangelegenheiten, Berlin 1891.

[2] R. Mosch, Materialien zu einem Katechismus der Socialreform; Jende, Ueber di Einführung der Volkswirthschaftlehre in den öffentlichen Volksschulunterricht.

[3] Was fordert die Menschennatur vom Staate, Braunschweig 1890. str. 136.

Digitized by Google

U naše se je doba morala pojaviti želja za podukom o temeljnih načelih prava i države, jer je ona pravna nužda našega vremena. Danas udioničtvuje slobodno gradjanstvo u poslovih državnih, občinskih i onih svojega stališa, ono imade cieli niz političkih prava i isto toliko težkih javnih dužnosti. To je takovo stanje, čije unutarnje protuslovje nije sakrito nijednom uvidjavnom čovjeku, i čije velike pogibelji ne mogu biti ravnodušne nijednomu pravomu prijatelju našega kulturnoga života.

Narodu, koji je pozvan na sudjelovanje kod pravnoga života države u sudu i drugom uredu, u sudnici i na biralištu, sasvim su strane pravne podloge državne, on ne zna ništa o svom vlastitom domaćem pravu. Nijedno polje ljudskoga znanja nije u naše doba ostalo tako podpuno izključiva vlastnost malene družtvene klase kao što znanje onoga, što je pravo. Uza sve to je pravo ono, što najbliže leži svakomu udu gradjanskoga družtva, čije rezultate svaki neprestano pred sobom gleda i uporavljuje, koje prodire i obuhvaća sve životne odnošaje.

Ali ne samo narod u najširem smislu rieči, već dapače i oni, koji se smatraju nosioci povjestne države, kao jaki stupovi naše družtvene zajednice, stoje u podpunomu neznanju većinom apatični prama kulturnom faktoru — pravu. Oni vide u njem njeku tajnu znanost, u koju im je za sva vremena zabranjeno ugledati, koja je izključivo polje rada maloga jednoga stališa, koje svi drugi izbjegavaju. U doba, koje se inače otudjuje stališkim privilegijem, nastao je na čudan način novi jus pontificium, čiji svjetovni nosioci ne zauzimaju prva mjesta u državnom organizmu naklonošću svojih suvremenika, već usljed potrebe i nužde. Sasvim je zgodna rečenica duhovitoga učitelja prava Leonharda[1]: jedino što je popularno u našoj današnjoj jurisprudenciji, jest njezina nepopularnost; ali je pogibeljno kod te činjenice trajno ostati. Doista bi bio narod pravnika još štetniji nego li posve nejuristički narod. Ali imade možda sretan izlazak iz toga; možda podje za rukom oštrije označiti krug, u kome bi poznavanje prava moglo stalno prodrieti u sviest naroda i uzdržati se kao narodno kulturno dobro. Danas više niti najveći zagovornik čiste i stroge strukovnosti jurisprudencije ne drži, da bi se morali svi slojevi naroda, dapače i oni, koji su uživali temeljitu školsku obuku, posve i za svagda odreći svakoga poznavanja prava. Nije bila svrha pruske krune, kada je potakla ovo gibanje, da svi članovi socijalnoga tiela postanu pravnici, već da upoznadu svoje pravo i svoju državu. Ovo sjeme usadjeno u tako dugo zapuštenu pravnu i državnu sviest naroda, urodit će bez dvojbe krasnim plodom i pomoći samoj pravnoj znanosti do nenadanoga procvata.

[1] Die Unpopularität der Jurisprudenz. Ein populärer juristischer Vortrag: Die Grenzboten 47 god. str. 310.

Digitized by Google

Ovu našu tezu neka razjasni sliedeći primjer. I medicina, liečenje, veoma razvita znanost, koja zahjeva najstrožu strukovnu naobrazbu, znala si je u naše doba steći tako široko polje u duševnom životu svih slojeva naroda, kao što u nijednoj dosadanjoj epohi svoga djolovanja. Pak zar je ova činjenica od riedkoga domašaja škodila znanstvenom temelju ove nauke? Na ovo će se pitanje svakako morati odgovoriti niječno. Naprotiv je sklonost naobraženih slojeva naroda, da si prisvoje nauke pučke higiene, da se umanje bolesti pojedinih stališa, da se obrane od kontagiuma itd. sav naš život moćno preobrazila u kući i u obćini, u radionicah mirnoga rada i kod bolestnika, dapače ćak i kod njegovanja bolestnika na bojnom polju. Popularnost medicine stvorila je tako reforme, koje moramo veselo i izkrenom hvalom pozdraviti, kada pomislimo na dobrobit naroda i na stradajuće čovječanstvo.

Zar mora samo pravo vlastite države ostati narodu za uvjek tudje, zar će nepromienljivo morati svedjer snositi njegovo neznanje kao djelovanje naravnoga zakona, komu se više neizplati ugibati.

Tomu se mora stati na kraj! Raztrgani mostovi medju narodnim pravom i pravom jurista moraju se ponovno uzpostaviti, valja razpršiti maglu, koja dieli puk od njegova vlastita prava. Moć volje i želje vriedi i u povjesti naroda; što narod u dubini duše svoje zaista želi, to se i dogadja bilo prije, bilo kasnije

Veliki pokušaj sociološke naobrazbe naroda imati će se bez dvojbe boriti sa nebrojenimi zapriekami i protivštinami. Medju njima neće biti najmanja odpor u samom našem pravničkom taboru. Medjutim ne ima dvojbe, da se već niti u pravničkoj literaturi neda utišati tužba na posvemašno štetno odieljenje, o kome smo gori govorili.[1] Velika većina protivnika osnovi njemačkoga gradjanskoga zakona polazi kod izpitivanja njegove vriednosti sa stanovišta, da li sadržaje u sebi preduvjete, da njemački pravni život postavi više na narodni temelj.[2]

Svako doba pokazuje što je vriedno prama tomu, da li rieši ili ne rieši velike zadaće, koje su mu postavljene. Naše doba ima da probudi pravnu sviest u svih slojevih naroda, da podigne pravo do obćega dobra cieloga naroda.

Ludost anarhičnoga principa može se usuditi izići na površinu samo u takovo doba, koje je izgubilo čuvstvo za to, da u pravnom redu svaki

---

[1] Savigny, Beruf unserer Zeit zur Gesetzgebung, novo izdanje, Freiburg 1892.

[2] Gierke, Der Entwurf eines bürgerliches Gesetzbuches und das deutsche Recht, Leipzig, 1889; Bekker, System und Sprache des Entwurfes eines bürgerlichen Gesetzbuches für das Deutsche Reich; Bekker und Fischer, Beiträge zur Erläuterung und Beurtheilung des Entwurfes eines bürgerlichen Gesetzbuches für das Deutsche Reich, Berlin-Leipzig 1888.

Digitized by Google

pojedinac živi i radi kao udo cielosti, da pravni red ravna i upravlja njime, ali da je i on, pa ma bio njegov položaj još kako siromašan, malen i skroman, — da je i on pozvan, da ovaj pravni red, ovu državu neprestano uzdržaje i pomaže njezinom razvitku. Svakako ćemo razumjeti onu duševnu zabludu, ako se sjetimo, kako se malo s naše strane radi, da se prostomu čovjeku predoči velika stvarajuća, organizatorna sila države, a kako on dobro osjeća državu kao silu, koja prieči njegov razvitak sa poreznimi tereti, policajnom vlašću, vojničkimi tereti i kaznenom vlašću. Naša se moderna država ne smije varati dulje sa fikcijom o znanju valjano proglašenih zakona, pošto je svaki dan evidentno, da je protivno istina, a da podjedno ne pronadje puteve i sredstva, čijom će se pomoću probuditi u narodu znanje prava te prastari pravni nagon dovesti do svjestnog udjelotvorenja.

Ali ne samo nobile officium prama našim sugradjanom, vlastita naša potreba, da izadjemo iz osamljenja, koje nam je silom nametnuto, sili nas, da učvrstimo vjeru u veličinu, pravednost i neobhodnost prava njegovim razširenjem.

Stari dogma historičke škole ob organičkom razvoju prava zaniemio je u naše vrieme. Posve ga je nadvladao često nesnosni štropot naše zakonodavne mašine, koja trajno sa svom snagom radi.

Tko bi se danas usudio opetovati onu izreku, koja je bila kadra uznieti dušu Savigny-evih i Puchtinih učenika i suvremenika, da sile tvoreće pravo djeluju tako tiho i tajnovito, tako sigurno i neprestano kao što tjerajuće naravne sile jezika i narodne umjetnosti, toga bismo gledali sa onakvim začudjenjem, kao što su gledali onoga redovnika, koji se je nadao, da će nakon svoje stoljetne šetnje i lutanja naći stare stanovnike svoga davno propaloga samostana.

A ipak nam kaže cieli niz znakova, da ne možemo prihvatiti drugoga genetičkoga principa prava, samo si moramo osigurati sudjelovanje naroda kod organičkoga stvaranja našega socijalnoga prava. Nemojmo za Boga dulje omalovažavati snagu naroda za našu nauku! Narod je svojom borbom za svježi cviet prava odpuhnuo veliku laž naravnoga prava; on je absolutnoj vladi oduzeo prava jednostranoga zakonodavstva, premda si ga je ona ljubomorno čuvala, ter već preduzima sve zgodne korake, da deposedira strukovne pravnike, u koliko si ovi koće da sami prisvoje svako stvaranje prava. On nije više voljan zadovoljiti se sa izborom zastupnika. Osobni momenat izgubio je u sferi političkoga života svoj prvobitni čar, zajednica zahtjeva, da se njezine sile izkušaju i u materijalnih pitanjih, ona traži bezuvjetno od nas, da se povratimo k organičkom pravnom principu, ter nam ne smije nikakov trud biti prevelik, da doista dostignemo ovaj veliki cilj, da se bude život odrazivao u pravu, a pravo u životu. (Sliedi.)

Digitized by Google

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga CXVII. Matematičko prirodoslovni razred XVII 1893., 8°, 92. U ovoj knjizi su štampane sliedeće razprave: Tornado kod Novske, od A. Mohorovičića. Sa 4 litografske tablice. — O Martinu Getaldiću, patriciju dubrovačkom, znamenitom matematiku i fiziku na početku XVII. vieka, od Otona Kučere. — O početnom meridijanu, sveobćemu satu i jedinstvenom kolendaru, od J. Torbara.

Правник, лист за правне и државне науке (uredjuje ga Gj. B. Nestorović, a izdaje srpsko pravničko društvo) sv. 3. mart. 1894. sadržaje: O gradjanskom položaju stranaca u Italiji, od dra. Vladimira Pappafave. — Uvreda Veličanstva, od A. Antića. — Predbračni troškovi i sudjenje njihovih sporova po običajima Malorusa, od P. Daškievića. — Pravosudje. — Književni pregled. — Glasnik.

Slovenski pravnik (uredjuje ga dr. Makso Pirc, a izdaje družtvo „Pravnik"), svezak 6. za mjesec lipanj sadržaje: O pooblašćenji v načrtu novega civ. postopnika, od Kavčnika. — Načrt zakona o čeku. — Iz pravosudne prakse. — Iz upravne prakse — Književna poročila — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium. Izašao je evo 26. svezak historijskih spomenika, što ih izdaje jugoslavenska akademija, u kojem se nalazi veoma važan izvor za stariju hrvatsku poviest — Tome arcidjakona „Historia Salonitana".

Ovo je izdanje priredio pokojni dr. Franjo Rački, koji se je već od svoje mladosti bavio proučavanjem Tome arcidjakona, te je o njem i napisao strukovnu ocjenu u „Književniku" I. godine (1868.) u svojoj znamenitoj kritičnoj razpravi „ocjena starijih izvora za hrvatsku i srbsku poviest srednjega vieka". Rački je već u Rimu svratio svoju pažnju na rukopise Tomine poviesti; u ovom izdanju osvrnuo se na rukopis vatikanski, trogirski (u knjižnici Fanfogninoj) zagrebački (u sveučilištnoj knjižnici), Barberinski (u Rimu), a temeljem mu je služio najbolji rukopis, koji se nalazi u kaptolskom arkivu u Spljetu.

Sadržaj je Tomina djela veoma važan za hrvatsku poviest. U uvodu napominje Toma nekoliko bilježaka o Dalmaciji i Solinu, te o postanku Spljeta za rimske vlade; zatim pripovieda, kako je postala metropolija u Solinu i kako je kasnije poslje razorenja Solina prenesena u novo naseljeni Spljet. Onda nastavlja poviest solinske stolice u Spljetu, pa navadja, u kakovu je stanju bila ona za vlade hrvatskih knezova i kraljeva, kako su se od nje odciepile biskupije gornje Dalmacije pod metropolijom u Baru, kako postade nadbiskupija u Zadru, a biskupija u Hvaru. Spo-

Digitized by Google

minje napokon djelovanje nekih nadbiskupa. Uz ove strogo crkvene viesti prislanja Toma još druge viesti o državnih poslovih; tako pripoviedajući o tom, kako su došli Spljećani u odnošaj s ugarskimi kraljevi, navodi takodjer kako su ugarski kraljevi došli na priestol hrvatski, uza to dodaje, kako su u obće Magjari došli u Panoniju. Isto tako da objasni zgode svoga zavičaja Spljeta, pripovieda o sukobu Spljećana sa hrvatskim vojvodom Reljom. O tom govori u prva 23 poglavlja.

U drugoj česti svoga djela govori Toma o onih sgodah biskupije spljetske, prabiskupske crkve ciele Hrvatske i Dalmacije, koje su se ne samo razvijale pred njegovim očima, nego koje je on u mnogom obziru sam rukovodio. U toj česti govori o svojoj razpri s biskupom Guncelom, o izboru Gargona za načelnika spljetskoga, o bjeguncih hrvatskih i ugarskih pred Tatari, opisuje nam sukob Trogira i Spljeta, pobunu Spljećana i kraljice Marije. Ono, što piše u glavi 24. do 32. pada u Tomino djetinstvo: tu se opisuju djela Tatara izvan Dalmacije, pripovieda se o tom, kako su Mljetčani razorili (1203.) oporni Zadar, govori se o dolazku kralja Andrije II. (1217.) u Spljet i dr.

U jezgri čini se, da je Toma htio pobilježiti zgode spljetske crkve od god. 1200—1268.

Pokojni je Rački nastojao s podpunom akribijom podati tekst Tominih rukopisa, ali se nije zadovoljio time, nego je dodao u bilježkah sva znatnija mjesta drugih izvora (suvremenih listina i raznih pisaca). Poznavajući svaku i najsitniju viest o starijoj poviesti hrvatskoj, mogao je Rački taj posao izvršiti s najvećom podpunošću i točnošću, pa upravo u toj okolnosti i nalazimo najveću cienu njegova izdanja.

Nemila smrt prerano je otela nauci pokojnoga Račkoga, pak tako slavni pokojnik nije dospio, da napiše oveći predgovor. Usljed toga je mjesto predgovora u početku knjige štampana mala bilježka, nadjena medju pokojnikovimi papiri.

Izdanje i svojom vanjskom formom odgovara uzornom nutarnjem sadržaju, pak ga najusrdnije preporučamo svim prijateljem hrvatske poviesti.

Knjiga obsiže 225 stranica u velikoj osmini, a ciena joj je 2 for.

Нова збирка начелних одлука одељења у општих седница касационог суда, skupio i uredio St. Maksimović, advokat u Požarevcu 1894. 8° XIV. 347. Ciena 5 dinara. (Svršetak.)

Kao što se vidi, u izvore prava spada i sudska praktika, i teorija je sklona da odlukama sudskim da silu zakona. No zakonodavstva to ne mogu da usvoje. Sudske dakle odluke ne mogu se prostreti na druge slučaje ili na druge osobe, kao što izrečno glasi § 12. austrijanskog gradjanskog zakonika. Po §-u 11. našeg gradj. zakonika: „Više presuda izrečenih u podobnim slučajima sačinjavaju postojano sudsko tumačenje i samo će se kao na takvo prizrenje imati, ali sile zakona još za to nema“,

Digitized by Google

a takve odredbe imaju i drugi zakonici ove vrste. Sudske odluke veli dr. Pliverić, ne stoje iznad zakona. U njima je samo za pojedini slučaj izrečena volja države: ita jus esto (tako pravo neka bude), ali preko toga nemaju obvezne moći, jer je još car Justinijan kazao: non exemplis sed legibus judicandum est (ne sudi se po primjerima, nego po zakonima").[1] Zadatak je sudova zakone primenjivati, a nipošto zakone stvarati. Kad bi zakonodavac, veli Zeiler redaktor austr. gradj. zakonika, odluke sudske pretvorio u zakone izložio bi se opasnosti, da sankcioniše često obmanu i nepravdu; jer odluke sudske ma i viših sudova, veli Derenčin, ne mogu služiti uviek temeljem za rešenje drugih slučajeva s razloga, što se retko steku iste faktičke okolnosti i ista svojstva parničnih stranaka te analogija, za koju se drži da postoji izmedju više slučaja, često je prividna.[2]

I ako zakonodavstva protivno teoriji ne dopuštaju sudskim odlukama silu zakona, opet ta borba nesumnjivo potvrdjuje fakt: da je sudska praktika od ogromne važnosti za pravnu nauku i zakonodavstvo, a kao što će se iz sledećeg vidjeti, austrijsko zakonodavstvo u nekoliko je usvojilo ovo teorijsko mnenje davši u izvesnim slučajima praktičnu vrednost — silu zakona — sudskim odlukama.

Uz ovo neće biti na odmet da navedem reči jednog našeg ministra pravde o važnosti odluka kasacionog suda, koje je u jednome svome raspisu uputio kasacionom sudu.[3] One glase: „Zna se da je zadatak toga suda vrlo uzvišen. On je čuvar zakona, on je pozvan da zapoveda, da se zakoni poštuju i jedno-obrazno primenjuju; on je sud, ali ne sud ocene dela, nego sud o tumačenju zakona od strane nižih sudova, i njegova poglavita dužnost i sastoji se u tome, da istražuje, da li to rešavanje i sudjenje odgovara zakonu Njegov je posao čisto pravničko-naučne prirode, čime on popunjava ono, što zakonodavac nije mogao u zakon staviti; njegova rešenja nose na sebi karakter zakona i na neki način mešaju se sa zakonom; ona su izraz pravnoga smisla zakona. Kasacioni sud promatra zakone u njihovoj teoriji i u praktici, on proniče njihov duh i njihovu celj, on izvodi iz njih jedan niz doslednosti, koji sačinajava zakonsku doktrinu, i saglašavajući naučnjački svoje odluke jednu s drugom, on na taj način osniva jednu jurisprudenciju."

Važnost sudskih odluka uvidja se još i iz ove okolnosti: što se odluke opštih (plenarnih) sednica kasacionih sudova sviju kulturnih zemalja publikuju službeno i saopštavaju ih stručni časopisi; a medju tim najodličniji pravnici skupljaju ih i iznose u naročitim knjigama. Svakom pravniku poznate su „Sbirke odluka vrhovnoga bečkoga suda" od Manza, L. Gellera

[1] V. Govor dra. Plivierića u „Mjesečniku" 1892. god. str. 587.
[2] V. Tumač dra. Derenčina, knj. I. str. 125.
[3] V. „Srpski pravnik" 1883. god. strana 302.

Digitized by Google

i Glaser-Ungera, i one služe komentaristima kao izvrstan materijal pri tumačenju zakona, a važnije su od samog komentara u toliko, što su one rezultat savetovanja ne samo teoretičara, nego i praktičara pravnika.[1] Medju tim u Austriji odluke vrhovnoga suda i od praktičkog su značenja, što se vidi iz sledećeg. Po zakonodavnom rešenju od 7. avgusta 1870 god.[2] predsednik vrhovnoga suda načelno važne odluke svakoga senata (odeljenja) zavodi u knjigu (zbirka) osuda, koja se zove spruchrepertorium, te ako bi koji senat hteo u podobnoj prilici odstupiti od odluke koja je zavedena u ovu sbirku, onda se ponovljeno pravno pitanje pre publikacije osude predlaže uvećanom senatu, koji sastavljaju 15 članova, i rešenje (odluka) ovoga zavodi se u knjigu: judikatenbuch s obveznom silom za sve senate vrhovnoga suda sve donde, dok ta odluka nebi bila preinačena odlukom senata, koji sastavljaju 21 član. Dakle, kao što se vidi, tumačenje zakona pod izloženim ograničenjem obvezuje sva odelenja kasacionoga suda u Austriji, što sprečava čestu nejednobraznost, a to opet stvara kod gradjana veru u pravičnost pravosudja.

Istina, pravo tumačenja zakona i po našem zakonu pripada opštoj sjednici kasacionog suda (v. tač. 1. i 4. §-a 16. ustrojstva njegovog, od 20. februara 1865. godine); ali ovo tumačenje važi samo za izvjestan, konkretan slučaj, nema obavezne snage i za druge podobne slučaje po izrečnom propisu §-a 11. gradjanskog zakonika, ne obvezuje odeljenja kasacionoga suda ni u slučaju ako je opšta sednica u tom pogledu postavila jedno stalno tumačenje, te pojavljeni podoban slučaj može odelenje kasacionog suda rešiti nezavisno od odluke opšte sjednice, što ima za posledicu onu čestu nejednoobraznost, a toga, kao što videsmo, u Austriji ne može biti, jer su plenarne odluke austrijskog kasacionog suda obavezne za odelenja njegova.

Kao što je već navedeno, medju pravnicima vlada prepirka: da li da se sudskoj praktici prizna obavezna snaga, što je dokaz kako teorija daje veliku vrednost sudskim odlukama: i kao što je takodjer već navedeno, austrijsko zakonodavstvo u nekoliko je usvojilo ovo teorijsko mnenje, davši mu praktičku važnost time, što je ustanovilo: da odluke opšte sednice kasacionog suda obvezuju odeljenja njegova pod izloženim ograničenjem, te držim, da bi dobro bilo, da i naše zakonodavstvo sleduje u ovom pogledu austrijskom, ustanovivši zakonodavnu odluku: da su odluke opšte sednice obavezne za odeljenja kasacionoga suda u podobnim pitanjima, kao i u pitanjima, o kojima se nije zakon izjasnio, dokle isto ne bi drugče od strane druge opšte sednice bilo rečeno. Na primer: jurisprudencija je opšte sednice našeg kasacionog suda: da deca, koja stoje pod

[1] V. Tumač austr. zak. od Rušnova, knj. I. str. 85.
[2] V. Tumač istog zakona, od dra. Derenčina, knj. I. str. 118.

Digitized by Google

roditeljskom vlašću i drugi srodnici prodavca, koji ima svoje rodjene djece, nemaju prvenstvena prava kupovine nepokretnosti; ili: da sinovica po pravu predstavljanja nema prava prema stricu na nasledje dedovine[1]; i onda zašto ta odluka u podobnom (sličnom) pitanju nebi bila obavezna za odeljenja kasacionog suda, nego oba mogu mimo tu odluku nezavisno raditi, te se rešava da neko dobija pravo po odluci opšte sednice, dok na protiv drugi to pravo (tražbinu) gubi po odluci odeljenja, što biva u slučaju, ako niži sud ne da protivrazloga, te stvar ne može da dodje pred obštu sednicu. Sasvim je izlišno dokazivati, kako se ovim nanosi velika šteta glasu pravde. I ako je, veli Derenčin,[2] opravdana ustanova zakona: da odluke sudske nemaju moći zakona, opet iz toga ne treba izvesti nameru da odluke sudske treba ignorisati, jer držimo, ne može biti nego u prilog pravnoj sigurnosti, ako se jednaka pitanja rešavaju po istim načelima, ako počivaju na pravilnim dedukcijama,[3] one deluju spasonosno na pravosudje, te sudije ne smeju bez važnih razloga odbaciti te odluke.

Važnost sudskih odluka nesumnjiva je i sa toga razloga, što se one u opšte upotrebljuju kao materijal pri reformi zakona, a skupljanje istih kod nas u jednu knjigu olakšaće posao pri reformi naših materijalnih zakona, naročito gradjanskog, koji navršuje 50 godina života, i koji je od vremena njegovog izdanja do sada dopunjavan u mnogim naredjenjima, pa opet, kao što reče ministar pravde još 1872. god.[4]: „ne odgovara današnjem stanju i potrebama našega naroda".

Kad se ovako priznaje važnost sudskim odlukama, onda je u nerazdvojnoj vezi i važnost knjige, u kojoj se te odluke iznose, što me je i pokrenulo na izdanje ove „Nove zbirke", jer, kao što rekoh, odluke se sudske pri reformi uzimaju u obzir, a ovako skupljene i sistematski izvedene, u veliko olakšaće posao pri reformi zakona i učiniće, da naši zakoni budu savršeniji, pošto su to slučaji, koje je praksa na sito iskustva očinila, kao što u opšte za sudske odluke reče znameniti slovenski pravnik Maćejovski;[5] pošto i odluke sudske pokazuju: šta treba kao korisno usvojiti, a šta opet kao nepravilno odbaciti.

U ostalom nalazim, da će ova knjiga biti od velike koristi i učenicima prava, jer će iz nje videti: kakva je primena i tumačenje zakona bilo u sudovima, upravo videće šta važi u praktici; jer institucije Justinijanove, koje sadrže kratko uvodno i istoričko razlaganje rimskoga privatnoga

[1] V. br. 8 i br. 25 ili str. 8. i 38 ove knjigo.

[2] V. Tumač, knj. I. str. 126.

[3] Znači: u opšte dokazivanje nečesa na osnovu pripoznatog načela, koje je osnovano na zdravom razumu ili na nauci.

[4] V. br. 85 „Srp. Nov." 1872. god.

[5] V. Rad jug. akad. znanosti i umjetnosti, knj. IX. str. 9.

Digitized by Google

prava, i koje su 21. novembra 533. god. proglašene i namenjene za školsku knjigu „mladeži željnoj zakona“,[1] sastavljene su i iz svakidašnjih parnica.[2] Dakle, još se u to doba svraćala pozornost na sudske odluke, te se nadam da će „Nova zbirka“ odgovoriti ovde izloženom cilju.

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 11. lipnja t. g. redovitu mjesečnu sjednicu, u kojoj su primljeni sliedeći novi članovi pravničkoga družtva: dr. Dragan *Filipović*, sudbeni pristav u Petrinji, dr. Artur *Prodano* auskultant na Rieci i Dimitrija *Guteša* sudbeni pristav u Gospiću, nakon čega je primljeno izvješće blagajnikovo o stanju blagajne.

(Zemaljsko zdravstveno vieće.) Po točki 3. §-a 13. zakona od 24. siečnja 1894. o uredjenju zdravstvene službe u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji zadatak je zemaljskom zdravstvenom vieću, da izjavlja svoje vrhovno mnienje u pitanjih sudbeno-liečničkih i higijenskih.

Po čl. I. §-u 117. zakona od 13. ožujka 1894., kojim se preinačuju §§ 117., 328. i 346. zakona od 17. svibnja 1875. o kaznenom postupku daje zemaljsko zdravstveno vieće svoje mnienje u onih slučajevih, ako sudbeni liečnički ili kemički vještaci ne budu složni kao i u veoma važnih i težkih slučajevih. Sve do ove novele kaznenom postupku tražili su sudovi u ovih slučajevih po §-u 117. k. p. mnienje kojega liečničkoga fakulteta u monarkiji.

Prema tomu zastupa sada zemaljsko zdravstveno vieće u pitanjih sudbeno-liečničkih medicinski fakultet, pak za to priobćujemo njegove članove:

Ban je na temelju zakona o zdravstvenoj službi od 24. siečnja 1894. imenovao redovitimi članovi zemaljskog zdravstvenog vieća dra. Vatroslava *Thallera*, kr. županijskog fizika u Požegi; dra. Antuna *Lobmayera*, kr. profesora na primaljskom učilištu u Zagrebu; dra. Nikolu *Runjanina*, kr. kot. liečnika u Rumi; dra. Ivana *Kosirnika*, primarnog liečnika u Zagrebu; dra. Ivana *Žirovčića*, ravnatelja kr. zemaljskog zavoda za umobolne u Stenjevcu; dra. Bogdana *Jakopovića*, primarnog liečnika u Zagrebu; dra. Milana *Nemičića*, gradskoga fizika u Karlovcu, dra. Gustava *Beila*, kr. županijskog fizika u Varaždinu; dra. Vatr slava *Schwarza*, ravnatelja zem. Huttler-Kohl-Hoffer-Monspergove bolnice u Osieku. Izvanrednimi članovi zdravstvenoga vieća je imenovao: dra. Nikodema *Jakšića*, zamjenika kr. državnoga nadodvjetnika u Zagrebu; dra. Ladislava *Rakovca*, kr. umirovljenog tajnika kr. zemaljske vlade; dra. Dragutina *Reichweina*, kr. tajnika zem. vlade u Zagrebu; dra. Gustava *Janečeka*, kr. sveučilištnog profesora u Zagrebu; dra. Radoslava *Krištofa*, kr. zem. nadzornika veterinarstva u Zagrebu; dra. Franju *Mezzera*, kr. županijskoga fizika u Osieku; dra. Antuna *Gučia*, kr. kot. liečnika u Sisku; dra. Adalberta *Thallera*, gradskoga fizika u Zemunu; dra. Ivana *Kiseljaka*, kr. kot. liečnika na Sušaku; dra. Franju *Hadvigera*, kr. kotarskoga liečnika u Belovaru; dra. Hinka *Kerna*, kupališnog liečnika u Lipiku; dra. Theodora *Wikerhausera*, primarnog liečnika u Zagrebu; dra. Hermana *Fischera*, grad-

[1] V. Institucije rimskoga prava, od dra Barona, str. 1.

[2] V. Justinijanove institucije, po Ortolanu i Lagranžu, u prevodu Mih. M. Radovanovića, str. 8 pod 6.

Digitized by Google

skoga fizika u Belovaru; Antuna *Kögla*, ljekarnika u Zagrebu i Martina *Pilara*, ovlaštenoga graditelja u Zagrebu.

Imenovanja. Imenovani su: Mirko *Kovač*, pravni vježbenik kod kr. sudbenoga stola u Belovaru, prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola; prislušnik dr. Miloš *Nikolajević* sudbenim pristavom II. razreda extra statum za kr. kot. sud u Karlovcih; Franjo *Dominić*, sudbeni pristav više pristojbe kod okružnog suda u D. Tuzli, sudbenim pristavom I. razreda kod sudbenog stola u Varaždinu.

(U Bosni i Hercegovini.) Imenovani su: Auskultant kod okružnoga suda u D. Tuzli Viktor *Pechnik* privr. pristavom poreznog nadzorničtva i svršeni pravnik Stanislav *Lojasiewicz* iz Krakova privremenim financijalnim perovodnim vježbenikom; odvjetnički kandidat dr. Oton *Taussig* privr. perovodnim vježbenikom kod kot. ureda u Bos. Kostajnici.

Premještenja. Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim riešenjem od 2. lipnja 1894. premilostivo dozvoliti, da se sudbeni viećnik i upravitelj kotarskoga suda u Karlovcu, Pavao pl. *Mariašević*, premjesti k sudbenomu stolu u Gospić ter istomu podjedno povjeri uprava toga sudbenoga stola.

Nadalje premješteni su: kr. kotarskoj oblasti u Pregradi dodieljeni županijski perovodja Dragutn *Prikril* iz Pregrade u Varaždin, ter je dodieljen kr. županijskoj oblasti i povjereni su mu poslovi oko provadjanja potajnih dioba u upravnih kotarih Novimarof i Varaždin; zamjenik kr. državnog odvjetnika kod kr. državnoga odvjetničtva u Petrinji Mirko *Reichwein* k onomu u Zagrebu ter je podjedno dodieljen na službovanje kr. drž. nadodvjetničtvu; Dragutin *Mikić*, sudbeni pristav kod sudbenog stola u Varaždinu k onomu u Zagrebu; Josip *Manzoni*, sudbeni pristav kod kot. suda u Otočcu k onomu u Vel. Gorici, Eugen *Široki*, sudbeni pristav kod kotarskog suda u Bošnjacih k onomu u Vel. Gorici, Ljudevit *Sova*, sudbeni pristav kod kot. suda u Osieku k onomu u Karlovcu i Jeronim *Lopašić*, sudbeni pristav kod kot. suda u Jaski k onomu u Bošnjacih, sudbeni pristavi kod kot. suda u Vel. Gorici Rudolf *Peharc* k onom u Jaski i Matija pl. *Vučetić* k onomu u Otočcu, Aleksa *Mikac* sudbeni pristav kod kotarskog suda u Koprivnici k onomu u Krapini i Antun *Marjanović*, sudbeni pristav kod kot. suda u Krapini k onomu u Bakru.

(U Bosni i Hercegovini.) Premješteni su: kotarski predstojnici II. razr. Klemens grof *Brandis* iz Maglaja u Zenicu, Zdenko grof *Rumerskirch* iz Zenice u Gradačac, Ladislav vitez *Chrzanovski* iz Gradačca u Travnik i Charles Stuart *Yull* iz Travnika u Maglaj, auskultant dr. Louis *Singer* od okružnoga suda u Bišću ka kotarskom uredu u Cazinu; privr. perovodni vježbenik Luka *Trapp* od kot. ureda u Bos. Kostajnici k onom u Bjelini, sudski pristav Antun *Jurinović* od okr. suda u Mostaru ka kot. uredu u Bos. Gradiški, auskultant dr. Aleksander *Saxl* od okružnog suda u Travniku k onom u Mostaru i auskultant Nikola *Čović* od okr. suda u Sarajevu k onom u Travniku, sudski pristav Karlo *Granowski* od kot. ureda u Zvorniku ka kot. uredu u Drventi, auskultant Anton *Petar* od okr. suda u D. Tuzli ka kot. uredu u Zvorniku i šerijatski sudija Sadik ef. *Ugljen* od kot. ureda u Prozoru k onom u Ljubuškom; polit. pristav I. razr. Jovan *Petrowicz* od kot. ureda u Prijedoru k seoskom kot. uredu u Banjaluci, a povjerena je pol. pristavu II. razr. kod seoskog kot. ureda u Banjaluci Otmaru *Barišiću* uprava izpostavom u Kozarcu.

Digitized by Google

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XI. 1894. izdan i razposlan je dne 26. svibnja 1894. a sadržaje:

pod brojem 38. zakon od 11. travnja 1894. o ljekarničtvu:

pod brojem 39. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut poslove od 25. travnja 1894. broj 42.968 ex 1893., kojom se sporazumno s kr. zem. vladnim odjelom za bogoštovje i nastavu odredjuje, da političke oblasti imadu u svakom sbog kažnjivih čina povedenom postupku proti slušateljem, učenikom ili učenicam javnog kojeg školskog zavoda, kao što i o posljedku toga postupka ubaviestiti predstojničtvo dotičnog školskog zavoda,

pod brojem 40. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 15. svibnja 1894. br. 6310, kojom se ustanovljuje, da troškove za sastavljanje gradjevnih operata nose stranke, koje doprinose kod novogradnje i popravaka crkva i crkvenih beneficijatskih sgrada; konačno

pod brojem 41. naredbu kr. ug. ministarstva za javne radnje i komunikacije od 18. travnja 1888 br. 16529 o zaustavi odnosno izdavanju poštanskih pošiljaka i brzojavka, nadalje ob izdavanju podataka vrhu predaje i uručenja istih (sbornik kr. ug. poštanskih i brzojavnih ureda br. 21. od g. 1888.).

Komad XII. god. 1894. izdan i razposlan je dne 19. lipnja 1894. te sadržaje:

pod brojem 42. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove od 9. travnja 1894. br. 3396, kojim se obnaroduje ustrojstvo nove upravne občine Velika, u kotaru i županiji požeškoj;

pod brojem 43. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove od 9. travnja 1894. br. 6095, kojom se proglašuje ustrojenje novih upravnih občina Berak, Strošinci, Gibarac, Krušedol, Soljani, Ogar i Retkovci u županiji sriemskoj;

pod brojem 44. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove od 9. travnja 1894. br. 6947, kojom se do općega znanja donose promjene, nastale u političkom i sudbenom razdieljenju kraljevinah Hrvatske i Slavonije tečajem godine 1893.;

pod brojem 45. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove, za bogoštovje i nastavu i za pravosudje od 15. travnja 1894. br. 43.025 ex 1893. u pogledu sastavljanja opisa službe kod umirovljenja ili obskrbe urednika i službenika, odnosno njihovih udova i sirotčadi, i konačno

pod brojem 46. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove, i za pravosudje od 15. lipnja 1894. br. 6668, kojom se broj prisežnika za mjestni sud občine Lasinja, ustanovljen naredbom bana od 27. kolovoza 1883. br. 11.351 povisuje od 8 na 16.

Stečaji.

Kolovoz. Ostavina pok. Dragutina *Švarića* u Samoboru. — Kr. kot. sud u Samoboru (odluka od 22. svibnja 1894. br. 3176 gr.) — Zastupnik stečajnine odvjetnik dr. Gjuro Horvat u Samoboru, zamjenik odvj. dr. Virgil Devčić u Zagrebu, a medjut. upravitelj stečajnine Ferdo Veber u Samoboru. — Rok prijavni do 2. kolovoza, ročište 3. kolovoza 1894.

Rujan. Tvrdka J. *Sarajlije* udova, trgovina mješovitom robom u Okučanih. — Kr. kot. sud u Novojgradiški (odluka od 4. lipnja 1894. br. 6121 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine dr. P. Čupović, zamjenik dr. M. Posilović, odvjetnici u Novojgradiški. — Rok prijavni do 17. rujna, ročište 15. lipnja 1894.

Digitized by Google

Izkaz

plemićkih dobara, za koja se imadu usljed naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 13. travnja 1894. br. 4530 predati novosastavljeni gruntovni uložci nadležnim sudovom, i to:

Tekući broj	Ime sudb. stola, kojem su predani uložci	Tekući broj	Ime plemićkog dobra	Dan, od kojega se vode uložci kao gruntovnica	Rok za povedenje konačnoga izpravka: započeo	Rok za povedenje konačnoga izpravka: izteče	Opazka
					dana	dana	
1	Kr. sudb. stol u Zagrebu	1	Kaniža	1. svibnja 1894.	1. svibnja 1894.	31. listopada 1894.	
		2	Legrad				
		3	Oroslavje gor.				
		4	Stubica gor.				
		5	Golubovec				
		6	Karivaroš				
		7	Dobri Zdenci				
		8	Andraševec				
		9	Vukšinec				
		10	Bistrica gor. grad				
		11	Jakovlje				
		12	Pušća Kupljenovo				
		13	Novidvori				
		14	Januševec				
		15	Laduč				
		16	Dolec				
		17	Prigorje				
		18	Vukovoselo				
		19	Lužnica				
2		20	Buzin	1. lipnja 1894.	1. lipnja 1894.	30. studenoga 1894.	
		21	Čiče staro				
		22	Gradići				
		23	Karilovec I. i II. dio				
		24	Komposesorat turop.				
		25	Lomnica gor.				
		26	Mlaka velika				
		27	Vukovina				
		28	Podgradje				
		29	Šestine				
3	Kr. sudb. stol u Varaždinu	30	Beretinec				
		31	Biškupec				
		32	Jalžabet I.				
		33	Jalžabet II.				
		34	Ljubeščica				
		35	Novimarof				
		36	Šaulovec				
4	Kr. sudb. stol u Osieku	37	Nuštar	1. srpnja 1894.	1. srpnja 1894.	31. pros. 1894.	
		38	Gaboš				

Digitized by Google

Izkaz

poreznih občina i plemićkih dobara, za koje se imadu usljed naredbe kr. hrv.-sla v.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 13. travnja 1894 br. 4530, predati novo sastavljeni gruntovni uložci nadležnim sudovom, i to:

Tekući broj	Ime sudb. oblasti, kojoj su predani ulošci	Tekući broj	Ime por. občine	Dan, od kojega se vode uložci kao gruntovnica	Rok za povedenje konačnoga izpravka: započeo	Rok za povedenje konačnoga izpravka: iztiče	Opazka
					d a n a		
1	Kr. kot. sud u Vukovaru	1	Novi Vukovar	1. svib. 1894.	1. svib. 1894.	31. list. 1894.	
		2	Stari Vukovar				
2	Kr. kot. sud u Novom	3	Grižane	1. lipnja 1894.	1. lipnja 1894.	30. studenoga 1894.	
3	Kr. kot. sud u Vel. Gorici	4	Buzin				
		5	Cuceki				
		6	Čehi gor. i dol.				
		7	Desprin				
		8	Dragonožec				
		9	Dubranec				
		10	Golibreg				
		11	Grančari				
		12	Guštelnica				
		13	Hrašće				
		14	Mlaka mala				
		15	Štarjak				
		16	Zadvorsko				
		17	pl. dobro Hadibitek				
		18	pl. dobro Mlaka mala				
4	Kr. kot. sud u Križevcih	19	Brckovčina donja				
		20	Lemeš				
		21	Špiranec				
		22	Bojnikovec				
5	Kr. sudb. stol u Varaždinu	23	Beletinec				
		24	Beretinec				
		25	Petrijanec				
		26	Sračinec				
6	Kr. kot. sud u Vukovaru	27	Bršadin	1. srpnja 1894.	1. srpnja 1894.	31. pros. 1894.	
		28	Markušica				
7	Kr. kot. sud u Iloku	29	Bingula				
8	Kr. kot. sud u Sisku	30	Vukojevac				

Digitized by Google

Prilog tumačenju zakona o zadrugah.

Napisao dr. Izidor Lichtenberg.

(Nastavak.)

Ne čini nam se bezuvjetno potrebitim, da se nakon smrti posljednjeg zadrugara ponajprije u grunovnici briše zadruga te upiše ime pokojnikovo, a tek onda povede ostavinska razprava. — § 55. veli, da se zadnji zadrugar može upisati kao samovlastnik, nu ne veli, da to mora biti. Gruntovni pako red u §-u 120. izrično veli: „ako je nepokretno dobro bilo izvanknjižno prenešeno na više osoba uzastopce, tada posljednji preuzetnik[1] može moliti, da mu se ono gruntovno prenese na njegovu osobu".

Kad pročitamo § 55., vidjet ćemo, da isti normira osim do sad spomenutoga još i slučaj: kada preostane na zadružnom selištu samo „jedna (sc. uža) obitelj". Koli za prijašnji, toli za ovaj slučaj odredjuje § 55. da: „su dužne upravne oblasti ureda radi na zahtjev stranke odrediti, da se briše zadružno svojstvo i da se upiše predstavnik obitelji, odnosno zadnji član zadruge kao samovlastnik (§ 36.)".

Kako se već iz našeg dosadanjeg razlaganja razabire, ne nastaju iste pravne posljedice, kad na zadružnom zemljištu preostane samo jedna uža obitelj, kao kad preostane samo jedna osoba. S toga nam se sad namiće pitanje: zašto je zakon i jednoj užoj obitelji podielio netom citirano pravo §-a 55? te imade li se citirana ustanova i u pogledu takve obitelji shvatiti onako, kako ju mi shvaćamo u pogledu zadrugara samog? Odgovarajući ponajprije na drugo pitanje izričemo hipotezu, da se gornji citat u pogledu posljednje obitelji nema shvatiti onako, kako razložismo u pogledu posljednjeg zadrugara. — Opravdavajući ovu hipotezu odgovorit ćemo ujedno i na prvo pitanje.

Mi držimo, da se povod razširenju navedene odredbe §-a 55. od posljednjeg samog člana na posljednju samu užu obitelj nema tražiti u okolnosti, kano da zadruga ipso jure prestaje kad preostane jedna obitelj, kako se to doista sbiva kad preostane jedan zadrugar; nego da je ovo

[1] U našem dakle slučaju nasljednici posljednjeg preminulog zadrugara.

Digitized by Google

razširenje nuždna posljedica njekog drugog načela i to onog, koje je postavljeno u §-u 36. zadr. zak., koji se odnosi na diobu zadruge.

§ 36. al. 2. veli: „ako na (sc. diobom) novo osnovanom posjedu ostane jedna obitelj, stoji joj na volju, hoće li se upisati kao zadruga ili ne". To jest: dopadne li diobom jedan nerazdieljeni dio nekolicinu zadrugara, koji su članovi jedne uže obitelji, slobodno im je — iz razloga shodnosti — živjeti po obć. gradj. pravu mjesto po pravu zadružnom.

Nu na zadružnom selištu izim slučaja diobe može jedna obitelj preostati na prmijer i tada, kad poumru zadrugari, koji u tu užu obitelj ne spadaju.

S toga evo hoće zakonodavac, da ustanovom §-a 55. isto pravo podieli jednoj užoj obitelji i u potonjem slučaju, kao u slučaju diobe. Glavna je naime zadaća zakonodavca, da bude dosljedan.

Mi držimo da je propis §-a 36. al. 2. postavljen u zakon iz razloga sliedećih: Zadružni zakon prija zadrugam te je uslied toga propisao §-om 36. al. 1., da nakon razdiobe zadružne imovine zadrugari na novo osnovanih pojedinih zemljištih ne imadu sačinjavati gradjansko-pravne zajednice, već da sačinjavaju medju sobom nove zadruge — (izuzev dakako, kad nedostaje bitna potrebština zadruge, to jest kad nerazdieljeni dio dopadne jednu samo osobu, § 36.) — Nu zadrugar, kad traži diobu, redovito ide upravo za tim, da dobije slobodnu vlastnost svoga idealnoga diela. Pa kad toga diobom neće moći postići, čemu da diobu ište? — Ako i ne možemo kazati, da će § 36. učiniti iluzornimi ustanove poglavja III. o diobi, to ipak nema dvojbe, da će taj propis u većini slučajeva odvratiti zadrugare od diobe.

A ipak § 38. veli, da je polovica[1] punoljetnih članova zadruge, koji su predstavnici obitelji ili po zakonu predstavljaju jednu obitelj, vlastna iskati diobu dovoljno velike zadružne imovine! — S razloga indi, jer zakon diobi nije absolutno protivan, nego ju pače izrično dozvoljuje, nadalje s razloga, jer težište zadružnog života ne leži u zajedničkom življenju i gospodarenju članova jedne uže obitelji, nego u skupnom gospodarenju više od jedne obitelji, što ponajpače i historički razvitak zadruge pokazuje, ublažio je zakon u al. 2. §-a 36. strogost absolutne ustanove alineje 1. ter je jednoj užoj obitelji, koju kao diobnu stranku dopadne jedan nerazdieljeni dio, stavio na volju, hoće li sačinjavati novu zadrugu ili neće, to jest hoće li živjeti po pravu zadružnom ili po obćem pravu.

Shodnost je dakle legislativni politički razlog (ratio legis) §-a 36. alineje 2.

---

[1] A u važnih razlozih te dozvolom županijskog upravnog odbora i manjina članova zadruge, koji jesu ili se smatraju predstavnici obitelji.

Digitized by Google

Postaviv pak zakon tu iznimku za obitelj, koja sama ostaje na zemljištu zadružnom povodom diobe, morao i hotio je — da bude dosliedan i jednako pravedan za svakoga — toj iznimci dati mjesta i onda, kad obitelj preostane sama na zemljištu zadružnom, izim slučaja diobe i inim načinom.

Jedan takav ini način jest onaj, kojim se bavi § 55., to jest smrt ostalih zadrugara, koji ne bijahu članovi jedne obitelji.

Ovo je odgovor na prvo od dvih gornjih pitanja.

Nu takvi ini načini jesu i oni, o kojih govore § 50. i 17. Predležale dakle činjenice, o kojih govori § 36. al. 2. i § 55., ili činjenice, o kojih govore § 50. i 17., nastati će jedan te isti pravni odnošaj: preostati će na zadružnom zemljištu jedna samo obitelj.

Od tud indi po §-u 60. zadr. zak. u savezu sa §-om 7. o. g. z. t. j. po načelih zakonske analogije sliedi, da se ustanova §-a 36. al. 2. odnosno 55. proteže i na slučajeve preostanka jedne obitelji po §-u 50. i 17. Kad nastupe kojegod od prerečenih okolnostih (§ 36. al. 2. § 55., 50. i 17.), tada su po zakonu stranke ovlaštene zahtjevati, da se nekretnine upišu na predstavnika obitelji kao samovlastnika.

Dok to ne bude učinjeno, t. j. dok god zadnja obitelj nije ovim u zakonu propisanim načinom — upisom zadružnih nekretnina na ime predstavnika obitelji — izrazila svoju volju, da više ne želi živjeti po zakonu zadružnom, dotle se imadu uporabiti na istu propisi zakona o zadrugah; jer zakon u §-u 55. i 36. ne veli, da zadnja obitelj ne sačinjava zadruge, nego da može (na način, ustanovljen zakonom) izraziti svoju volju, hoće li sačinjavati zadrugu ili neće, ter da će se volja njezina, čim ju pravno-valjano izrazi, bezuvjetno respektirati.

Nu ovo pravo izbora medju zadružnom i običnom gradjansko-pravnom zajednicom pristoji jednoj užoj obitelji, samo ako i dok bude takovom. — Iz jedne pako uže obitelji može s vremenom na zadružnom zemljištu nastati i više užih obitelji, na pr. već samom smrću predstavnika obitelji, ili na pr. kad u zadrugu bude primljen novi zadrugar osobitim ugovorom po §-u 1. sl. d) bilo s obitelju, bilo i bez obitelji (takav novi zadrugar, ako i jest sam, ipak je osoba, koja po zakonu predstavlja jednu obitelj, vidi na pr. § 36.) Kad se takovi slučajevi dogode, prestaje iznimno pravo § 36. al. 2., ter nastupa pravilo §-a 36. al. 1.

Od tud sliedi: da nakon smrti predstavnika jedne uže obitelji pristoji preostalim članovom pravo §-a 36. al. 2 samo onda, kad skupa opet samo jednu obitelj sačinjavaju. Ovako smo, kako nam se čini, opravdali gore izrečenu hipotezu, da se citirana ustanova §-a 55. u pogledu posljednje obitelji nema u svih pravnih odnošajih shvatiti onako, kako ju razložismo u pogledu posljednjeg zadrugara.

*

Digitized by Google

Stranka, o kojoj § 55. govori, jest glasom alineje prve[1] jedna samo osoba ili obitelj, to jest jedan zadrugar budi sam budi sa užom obitelju svojom.

Nakon smrti jednog zadrugara samog, govorit ćemo opet samo o jednoj stranci, jer se nasljednici njegovi (koji dakako nisu članovi zadruge ter na koje se po tom zadružni zakon ne proteže kao ni — prema izvedenim načelom — na pokojnika samoga) po §-u 550. o. g. z.: „u pogledu svog zajedničkog prava nasljedstva smatraju kao jedna osoba".

Umre li pako u zadruzi predstavnik obitelji, u kojoj je više članova, tad ne ostane jedna stranka, već više stranaka (§ 8. i 10.) u smislu §-a 55. al. 1. zadr. zak.

Nu moći će nastati slučaj sliedeći: Na zadružnom selištu preostane jedna osoba sama ter time postane samovlastnicom imetka bivše zadruge, ali neda brisati zadružnog svojstva sa nekretnina. Nakon njekog vremena uzme ta osoba na bivše zadružno zemljište ženitbenog druga, ili dobije na zadružnom zemljištu djece bud s tim ženitbenim drugom u zakonitom braku, bud pozakonjenjem (§ 2.) nezakonite svoje djece. U tom slučaju nastati će nova zadruga, jer obstoje bitna obilježja potrebita za zadrugu i to: 1) više osoba sa svojstvom § 1., 2) zemljište sa svojstvom § 1., to jest takovo, koje je 1. travnja 1848. odnosno 7. svibnja 1850. bilo zadružno i glede kojeg to zadružno svojstvo nije brisano u gruntovnici. U tom slučaju vriede pravila, koja razložismo za svaku zadnju zadružnu obitelj.

Ovaj primjer jest jedan od onih slučajeva, na koje smo mislili, kad više gore rekosmo, da se ustanove zadružnog zakona, izuzev ipak u koliko su u savezu za institutom javnih knjiga, ne protežu na zadrugara, kad ostali zadrugari prestaju biti takovimi.

S našeg stanovišta netemeljito je mnienje onih, koji — kako se u spomentoj razpravi kaže — hoće: „da se zadružno imanje, kad zadružni članovi izumru, uruči bivšim članovom te zadruge, koji su iz zadruge udajom ili inače izstupili, a da zakonito nasljedstvo nastupa, kada nema takovih članova".

Argumenti, s kojimi se u onoj razpravi ovo mnienje opravdava, ne stoje.

Istina je, da se novi zadružni zakon u pogledu upitnog slučaja oslanja na predjašnje.

Istina je, da § 24. krajiškog zakona od godine 1850. naredjuje: da obće pravo baštinsko nastupa, kad zadružni članovi izumru i kad nema oporuke, odnosno (§ 25.) kad nema osoba, koje imaju pravo povratka u zadrugu.

---

[1] § 55. al. 1. glasi ovako: „Kad preostane na zadružnom selištu samo jedna obitelj ili samo jedna osoba" [bilo to a) diobom ili b) što su poumrli ostali zadrugari, dužne su itd.].

Digitized by Google

Istina je da polag §-a 22. provincijalnog zadr. zakona od g. 1870. nastupaju propisi obć. gradj. zak., kad svi članovi zadruge izumru, a da posljednji član o svom dobru nije razpoloženje učinio.

Nu težko bludi ona razprava u tom, što veli, da „zakoni od godine 1850. i 1870. predpostavljaju drugim umrlim članovom posljednjeg zadružnog člana, ali još živog, a ne umrlog", da „privilegiraju samo posljednjeg živog člana", da „ne protežiraju posljednjeg već umrlog zadružnog člana".

Ovimi nejasnimi izrekami htio je gospodin pisac reći, da po smislu §-a 24. zakona od god. 1850. i § 22. zakona od god. 1870. zakonitim nasljednikom posljednjeg zadrugara ne pripada više prava na bivši zadružni imetak, nego li nasljednikom onih zadrugara, koji su prije onoga preminuli. — Nu to nije smisao gornjih ustanova.

Po §-ih 24., 25. i 26. zakona od god. 1850. i §-u 22. zakona od god. 1870. može zadnji zadrugar i oporučno razredjivati imovinom bivše zadruge.[1]

Kad pak imademo na umu, da pravna kriepost oporuke nastupa tek iza smrti oporučitelja, tad moramo priznati, da gornji zakoni respektiraju i volju umrlog posljednjeg zadrugara, ili — kako bi se u ovoj razpravi reklo — da protežiraju posljednjeg već umrlog člana pred drugimi umrlimi članovi.

Pa kad nema oporuke, tad vrhu imovine preostale iza posljednjega zadrugara po jasnih riečih tih zakona nastupaju propisi općeg gradj. prava, nastupa obće pravo baštinsko t. j. ta imovina zapada zakonite nasljednike posljednjeg zadrugara.

U ovom pogledu jasan je posvema i § 60. zadružnog zakona od g. 1889, koji veli:

Ako za koji slučaj nema ustanove u ovom zakonu, valja se držati ostalih postojećih zakona i propisa. — Postojeći pak za upitni slučaj zakon jest: obći gradjanski zakonik.

[1] Upitne ustanove glase ovako. Car. pat. od 7. svibnja 1850. d. z. l. dio II. kom. LXXVII. br. 243 odredjuje u §-u 24.: Ako napokon koja graničarska kućna zadruga sasvim izumre i ako ne bude oporuke, tada zadobije kriepost bez obzira na spol obće prvo baštinsko. — Zatim § 25.: Samo zadnji potomak koje kućne obitelji može o negibivom imetku oporučno odrediti, osim ako ima osoba, kojim je priuzdržano pravo, da se u graničarsku kuću mogu povratiti. § 26.: Ako nema ni osoba za nasljedje sposobnih ni oporuke, pripada imetak Krajini.

Zak. čl. IV.: 1870. sabora kraljevinah Hrvatske i Slavonije o uredjenju zadruga, sbor. 1870. komad XVI. br. 50 pako glasi u §-u 22.: Ako svi članovi zadruge poumru, bez da je posljednji o svojem dobru razpoložio, nastupaju propisi općeg gradj. zakonika.

Ustanove §-a 24., 25. i 26. c. p. od god. 1850. odnosno § 22. od god. 1870. poprimljene su u cielosti u zadr. zak. od god. 1889., ne doduše izrično, ali po smislu istoga zakona.

Digitized by Google

Vidimo po tom, da nam ne treba sa g. piscem one razprave za riešenje nazočnog pitanja posegnuti za načeli tobožnjeg prava naravnoga.

Ovo naše pitanje riešeno je izrično u pozitivnom zakonu; tude ne treba analogije ni zakonske ni pravne, kamo li načela[1] prava naravskoga, kojege mi ne poznamo.

Ne stoji niti taj argumenat, da su „osobe, koje su ma kojim načinom izstupile iz zadruge, kao takove ipak najbliže i najpreče bivšoj zadruzi, jer da „zadrugari, koji izstupaju iz zadruge, ustupaju samo pravim zadružnim članovom svoja prava u pogledu zadružnog imanja, pa kad ne konkuriraju sa takovimi zadružnimi članovi, onda in se ne može odreći pravo na zadružno imanje".

O izstupu iz zadruge govori poglavje V. zadr. zak.

§ 50. radi, kako mu veli naslov, o „slučajevih izstupa" ter glasi ovako: Pojedinci prestaju biti članovi zadruge a) kad se odreknu radruge, b) kad se zakonito izključe iz zadruge (§ 6. o. z.); c) kada se mužka glava oženi iz zadruge, d) kada se ženska glava uda iz zadruge. Iz naslova pako §-a 51. vidimo da isti ne nabraja „slučajeve izstupa", jer su isti već u §-u 50. izbrojeni, nego da normira pravne posljedice, kad zadrugar postane „svećenik, častnik, činovnik, obrtnik, itd." i to sliedećom odredbom: Osobe koje stupe u svećenički stališ, koje postanu častnici ili činovnici ili steku drugo koje mjesto, s kojim je spojena svojevremena obskrba, zatim i osobe, koje samostalno nastupe kakav obrt ili trajno poduzeće, gube svojstvo pravih članova zadruge.

Osobe, koje izstupaju iz zadruge po §-u 50., prestaju — kako taj parapraf veli — biti članovi zadruge. Osobe, koje izstupaju po §-u 51. ne prestaju biti članovi zadruge nego samo gube svojstvo pravih

[1] Ustanova izreke 2. §-a 7. o. g. z., za kojom gosp. pisac posiže, nije za nas od nikakove vriednosti. Po toj ustanovi: „ako pravni slučaj ostane — (premda se je uporabila analogija i zakonska i pravna) — sa svim tim dvojben, valja ga s obzirom na okolnosti brižljivo sabrane i zrelo razsudjene presuditi po načelih prava naravskoga. — Nu već odavna se znade, da je teorija, koja je dala povoda citiranoj ustanovi, pogrješna; jer to t. zv. naravno pravo postojaše samo u fantaziji stare pravne škole, ono kao pozitivno pravo ne eksistira, njega nigdje nije moguće naći.

Od tud pako proizlazi, da izreka 2. §-a 7. normira nješto, što ne obstoji; ona imade istu vriednost, kano da bi se stvorila zakonska norma za odnošaje osoba, koja žive (ili ne žive) u mjesecu. Tu izreku ćemo tim više ignorirati, jer si ne možemo pomisliti u materijalnom pravu pravnoga slučaja, koji se nebi dao riešiti pomoću analogije pravne, o kojoj veli izreka 1. §-a 7. o. g. z., da: ako se pravni slučaj neda presuditi ni po riečih — (gramatično tumačenje), — ni po naravskom smislu zakona — (logično tumačenje), — imat će se obzir na spodobne slučajeve, koji su u zakonih stanovito presudjeni — (zakonska analogija) — kao i na razloge drugih s njim srodnih zakona — pravna analogija".

Digitized by Google

članova zadruge. — Medju jednimi i drugimi osobami treba dakle činiti razlike, premda su navedene pod istim poglavjem: o izstupu i zadruge.

Od tuda se razabire, da zakon zadružni razlikuje dvie vrsti izstupa zadrugara iz zadruge i to: 1. izstup posvemašnji ili izstup u užem smislu (§ 50.), 2. izstup uslied trajne obskrbe izvan zadruge (§ 51.). (Osim osoba § 50. nastupa posvemašnji izstup i kod osoba § 17, t. j. kada koji član dobije odpremninu.) — Osobe, koje su posve izstupile iz zadruge, stoje po smislu §-a 50. prema istoj kao svaka treća osoba, one se smatraju kao da nikad nisu bile članovi zadruge. To izrično veli i § 6. u al. 1. i 5. s riečima: „dotični zadrugar gubi svako dalnje pravo na imovinu zadruge". § 6. to veli za zakonito izključenog zadrugara, pa pošto § 50. uzporedjuje s takovim i ostale tamo navedene kategorije, to sliedi, da za njih ne samo po §-u 50., već po jasnijih riečih §-a 6. iste ove pravne posljedice nastaju.

Ne stoji prema tomu, da su osobe §-a 50. i §-a 17. zadruzi „najbliže i najpreče". Pa kako se i može tvrditi, da je onaj, koji se je pravnovaljano odrekao zadružnog članstva, koji je dobio posvemašnju odpremninu, ili koji je zakonito iz zadruge izključen, zadruzi najbliži i najpreči?!

Prema tomu nadalje ne stoji ni ona tvrdnja, da su izstupljeni članovi preostalim zadružnim članovom svoja prava na zadrugu „uvjetno ustupili".

Mi smo dakle na čistu glede osoba, koje su posve izstupile: Medju njima i zadrugom prestaje po odredbi §-a 50. i §-a 6. al. 1. i 5. svaka sveza.

Nu niti glede zadrugara, koji su si našli obskrbu izvan zadruge ne možemo dopustiti, da su oni zadružnim članovom, koji na zadružnom zemljištu preostadoše, svoja prava „uvjetno ustupili".

Ustup je pogodba, kojom jedna osoba prenosi na drugu kakvu tražbinu i ova prihvaća prenos taj (§ 1392. o. g. z.) Ima li tih uvjeta u našem slučaju? Da vidimo:

Pravo zadrugara na zadružnu imovinu nije tražbina, to jest nije pravo obvezno. Pak i bez obzira na to, nijedan član zadruge ne može razpolagati sa nerazdieljenim, idejalnim svojim zadružnim dielom (§ 5. zadr. zak.) — A pogodba, koja je nuždna za ustup, nastaje tekar sporazumnim očitovanjem volje dvaju kontrahenata. Volja kontrahenta može se doduše očitovati ne samo izrično nego i muče, to jest (§ 863. o. g. z.) takvimi činitbami ili djelovanji, koja po razsudjenju svih okolnosti ne daju razumnoga razloga dvojiti o znamenovanju njihovu. Nu kad stanovite osobe ne preduzimlju nikakovog djelovanja te kad mramorkome šute, tad nikakva pogodba medju njima ne nastaje.

S toga ćemo nastojat pokazati, da rieči §-a 51.: „gube svojstvo pravih članova zadruge", imadu drugi smisao, a ne onaj, koji im se pripisuje u više spomenutoj razpravi.

Digitized by Google

Pokazali smo prije, da je zadrugar u podpunom smislu rieči ona osoba, koja na zadružnom selištu zajedno sa drugimi osobami prebiva i gospodari. — Samo za njega stvorio je zakonodavac specijalne ustanove zadružnog zakona o kućnom zaptu, o načinu sudjelovanja kod uprave i uživanja zadružne imovine. Čim pako zadružni član izvan zadruge nadje službu te niti na zadružnom dobru niti sa zadružnimi članovi ne prebiva i ne obradjuje zadružno zemljište, ne privredjuje koristi za zadrugu, tada se one ustanove zadružnog zakona, koje su stvorene upravo s obzirom na prebivanje i gospodarenje u zadruzi, na takvog zadružnog člana protezati ne mogu. Ali budući da on nipošto nije izgubio svojstvo zadružnog člana (§ 51.), jer nije izstupio iz zadruge [§ 50. sl. a), b), c) i d), § 17.], s toga mu priznaje zakon sva ona prava, koja nisu posljedica zajedničkog prebivanja i gospodarenja na nerazdieljenom zadružnom selištu.

To su dakle ona imovinska prava,[1] koja zadružni zakon priznaje svakoj osobi, koja ima svojstva §-a 1. dok god ih po §-u 50. ili §-u 17. ne izgubi. — Ta pako prava jesu:

1) pravo živjeti i gospodariti po propisih zadružnoga zakona na zadružnom dobru zajedno sa ostalimi zadrugari;

2) pravo povratiti se u zadrugu i zadružni život, ako je koji član bio iz tog života izišao drugim, a ne u §-u 50. i 17. nabrojenim načinom na pr. po §-u 51. ili 52;

3) pravo zadobiti čitavu zadružnu imovinu, kad ostali t. zv. pravi zadrugari poumru.

Pravo točke 1. može dakako izvršivati samo onaj zadrugar, koji u zadruzi živi. O pravnih posljedicah, skopčanih sa življenjem i gospodarenjem na zadružnom dobru zajedno sa ostalimi zadrugari, govorili smo već prije, a nabrojili smo ih eksemplifikativno, kad smo izpitivali, da li je zadruga pravna osoba.[2] Ta prava ne pripadaju zadrugaru §-a 51. Medju ta prava spada i pravo tražiti diobu zadružne imovine i zadobiti

---

[1] Medju koga spada i singularno — t. j. na drugih načelih nego li je nasljedno pravo općeg gradj. prava osnovano — nasljedno pravo zadružnoga zakona.

[2] Zajednički život u zadruzi izim imovinskih prava i dužnosti donosi sa sobom i drugih njekih singularnih prava i dužnosti, koje se ukazuju kao posljedica, ne zajedničke imovine, nego zajedničkog življenja (življenja u zadružnoj zajednici). Ova prava i dužnosti ne pristoje zadrugaru §-a 51., dokgod jest takovim. Zato rekosmo, kad smo nabrajali prava, što ih zadružni zakon priznaje svakomu zadrugaru, indi i onom §-a 51., da su to imovinska prava. — Po tomu leži prva razlika izmedju t. zv. pravog člana i onoga po §-u 51. u sliedećem: Potonjemu pristoje samo imovinska prava na zadružnu imovinu, prvomu svakolika (od općeg prava iznimna) prava i dužnosti normirane u zadružnom zakonu.

Digitized by Google

razmjerni dio sa ostalimi živimi zadrugari. Kao što zakon u obće izvršivanje nijednog prava točke 1.; tako u §-u 29., 30. i 32. ni ovo pravo ne podieljuje zadrugaru §-a 51. A to je posve opravdano, jer pošto takav zadrugar — dok je zadruga obstojala, pa i za vrieme diobe — ne samo izvan zadruge živi, nego i svoju trajnu obskrbu imade, to mu se ne može dati dio iz zadružnog imetka i tako prikratiti ostale zadrugare, koji nakakove druge obskrbe nemaju, a koji su u većini slučajeva ne samo pribavili dotičniku tu obskrbu, nego ga podupirali iz zadružne imovine i svoje privrede, dok je do toga došao.

Kad ovo uzmemo u obzir, ukazuje nam se opravdanom i odredba §-a 52., prema kojoj su odsutni djaci, naučnici, vojnici itd., jednom rieči oni odsutni zadrugari, koji trajne obskrbe izvan zadruge neimadu, toli u pogledu diobe, koli i u svih pravih točke 1. uzporedjeni sa t. zv. pravimi članovi zadruge.

Dok god je član zadruge §-a 51. obskrljen, dotle se on neće moći poslužiti ni pravom, koje smo gore naznačili sa brojem 2.

Povrati li se pako zadrugar §-a 51., osiromašiv posvema (izgubiv obskrbu izvan zadruge), natrag u zadrugu, on je opet zadrugar u podpunom smislu rieči ili — kako zakon veli — pravi član zadruge. Nu pravom povratka rietko će se on moći poslužiti. Dok imade obskrbu izvan zadruge, dotle se mora takvim t. j. izvan zadruge obskrbljenim i smatrati, dotle se neće moći povratiti u zadrugu. A to će redovito i biti kod „svećenika, častnika, činovnika, obrtnika itd.“ Moći će se dakle pravom povratka u riedkih izvanrednih slučajevih poslužiti. Nu i onda neće se brzo odlučiti, da se posluži tim pravom, osobito ako ima obitelj, zadobljenu u izvanzadružnom životu. Ženitbeni drug, koga je uzeo, kao ni djeca, koja su mu se rodila izvan zadruge, nemaju svojstva §-a 1. Oni nemaju indi prava poći u zadrugu, a bez njih jedva da će se on u zadrugu povratiti.

Ali ipak bi se mogao povratiti. Tada je i on zadrugar u podpunom smislu rieči[1] Nu quid juris, ako se nakon toga dieli zadružna imovina a on je bio dobio na pr. za vrieme svojih studija, ili u svrhu nastupa obrta podporu iz zadružne imovine? Nema li se nato uzeti obzir?

Mislimo, da imade i upiremo se kod tog na § 6. al. 6. — Po §-u 6. može vjerovnik kojeg zadrugara u tamošnjih slučajevih za svoje namirenje tražiti izlučenje diela, koji njegovom dužniku pripada, iz zadružne imovine. Udovolji li zadruga tomu, smatra se dotični zadrugar zakonito izključenim iz zadruge (§ 6. i 50.). Namiri li zadruga u mjesto izlučenja dug onoga zadrugara, to valja namireni iznos t. j. svotu izplaćenu još za tra-

[1] To bijaše naročito izrečeno u §-u 9. zakona od 8. lipnja 1871. s riečima: „dotle ipak, dok se ne povrate u svezu zadruge, ne mogu zahtievati uživanje zadružnog imetka, niti mogu uticati u upravu istoga“.

Digitized by Google

janja zadružne zajednice: „prigodom diobe uračunati u dio onom zadrugaru (§ 6.)“.

Po zakonu (§ 60. zadr. zak. i § 7. o. g. z.) dozvoljeno je na osnovu načela analogije uporabiti svako pravilo zakonsko na svaki pravni slučaj, koji je identičan s onim, za koji je dotično pravilo postavljeno, pa makar ne bude nastao iz istih činjenica, iz kojih nastaje onaj u zakonu normirani slučaj.[1] Velimo s toga:

Ako je zadruga povraćenomu članu §-a 51. u svrhu, da je mogao pribaviti si trajnu obskrbu izvan zadruge, bila dala podporu, valja iznos iste prigodom diobe uračunati u dio onoga zadrugara.

S obzirom na pravo povratka riešiti nam je jošte pitanje: može li se izvanjski zadrugar §-a 51., osiromašiv posve, poslužiti pravom povatka i onda, kada prestanu biti t. zv. pravimi članovi zadruge svi izim jednoga?

U tom slučaju prelazi dakako zadružna imovina po zakonu (§ 55.) u samovlastnost posljednjeg pravog zadrugara. — Ali ipak, ne dade li on brisati zadrugu u gruntovnici, tad za stanovite slučajeve vriedi neoprovrziva pravna predmnieva, da zadruga i nadalje obstoji. Ta predmnieva, kako više gore razložismo, vriedi ne samo za treće treće osobe (§ 3.)

---

[1] Ne držimo opravdanim shvaćanje analogije kao operacije, kojom da se riešava pravni slučaj „sličan“ (§ 7. o. g. z.) onomu, što je u zakonu normiran; nego usvajamo nazor, da stanovito pravno pravilo samo za isti ili identični pravni slučaj valjati može. Riešavanje njekog pravnog slučaja po normiranih sličnih slučajevih ne bi doista značilo postupati ἀνάλόγον t. j. „uporabiti“ objektivna pravna pravila, već „stvarati“ nova. I mi shvaćamo analogiju kao znanstvenu radnju, kojom se popunjuju praznine objektivnog prava. Nu po našem se mnienju rad analogije ne sastoji u traženju novih srodnih (§ 7. o. g. z.) pravila pravnih, već u izpitivanju smisla i načela objektivnih ustanova prava i u predočivanju pravotvornih činjenica ljudskog družtvenog života, koje mogu prouzročiti nastanak pravnih odnošaja predvidjenih i uredjenih u objektivnom pravu. Svaka naime pravna ustanova, koja uredjuje stanoviti pravni odnošaj čovjeka, predočuje nam ujedno onu životnu pravnu činjenicu, iz koje će takav odnošaj nastati; nu zakonodavac ne može predvidjeti kamo li nabrojiti svih kolikih pravnih činjenica života našeg, iz kojih će se moći poroditi upitnom ustanovom uredjeni pravni odnošaj. Dužnost je s toga znanosti, da pronikne u misao i načela objektivnih pravnih ustanova, za tim da prati pravne činjenice, što ih donosi družtveni život ljudski, iza toga da izpituje, koja li se pravna norma na njih proteže i napokon da rezultat tog duševnog rada znanstveno predoči. — Ovako evo postupamo pri gornjem primjeru. Proučiv smisao §-a 6. zadr. zakona spoznali smo, da je u njem uredjen onaj pravni odnošaj zadrugara, u koji stupa prigodom diobe zadružnog imetka, ako mu bijaše za trajanja zadružne zajednice privolom zadruge izplaćen njegov idealni dio budi čitavi budi dielomice uz povlasticu, da i nadalje ostaje članom zadruge. Poslie toga izpitujući § 51. našli smo tamo pravnih činjenica, nastupom kojih će isti ovaj pravni odnošaj nastati. Nastane li taj odnošaj uslied činjenice, što zadrugara

Digitized by Google

nego uviek, kad se ne radi o samih odnošajih zadnjeg onog člana. Živi li dakle izim njega još koji član §-a 51., to upitna neoprovrziva presumcija vriedi i glede toga člana §-a 51.

Potonjemu indi, kad sasvim osiromaši, neće moći zadnji t. zv. pravi član zabraniti da se povrati na dobro, ako isto bude još na zadrugu upisano.

Ovaj primjer vodi nas do toga, da na novo formuliramo ponajprije pravilo, koje smo prije bili postavili za preostalog jedinog t. zv. pravog zadrugara, a za tim da ujedno postavimo jednu formulu za svekolike iznimke.

Pravilo glasiti će ovako:

Zadruga, a s njom i pravne posljedice skopčane po zakonu zadružnom sa obstankom zadruge, prestaju u pravilu ipso jure, čim bud s kojega razloga preostane na zadružnom imetku samo jedan unutarnji (t. zv. pravi) član. (Sliedi.)

---

ovrhom tjera vjerovnik (§ 6.), tada će dakako doći do uporabe propis §-a 6., po kojem valja namiren iznos prigodom diobe uračunati u dio onomu zadrugaru". A nastane li isti taj pravni odnošaj uslied činjenice, što je zadrugar trebao i dobio iz skupnog imetka sredstava za nauke ili nastup obrta ili ustrojenje poduzeća (§ 51.) a kasnje izgubio obskrbu izvan zadruge ter se u nju povratio, tada će prigodom diobe opet doći do uporabe isti propis §-a 6., budući da se radi o istom pravnom odnošaju, a in concreto o istom pravnom slučaju. U §-u 6. normirani pravni odnošaj moći će u ostalom nastupiti i uslied životnih činjenica, o kojih govori § 54. ter ćemo kasnije imati prilike, da se i s potonjim bavimo. — Pa ako je valjano naše shvaćanje zadatka analogije, tada je opravdan nazor, da kod prosudjivanja stanovitog pravnog slučaja nije relevantno, je li isti označen ovimi ili onimi ili trećimi životnimi činjenicami i jesu li to one isti činjenice, što ih čitamo u objektivnom pravu, nego da tude odlučuje lih pitanje, kojom je ustanovom pravnom isti taj slučaj uredjen, pa bila dotična ustanova nanizana na ine pravne činjenice, koje ga mogu poroditi onako kako one činjenice, koje nam upravo predleže. Zato nam je ponovno iztaknuti, da analogija ne traži novih pravnih slučajeva, već novih t. j. u zakonu izrično ne predočenih životnih činjenica, koje spadaju u sistem objektivnog prava. Da svoj nazor po mogućnosti još jasnije izrazimo, odvažili smo na definiranje načela, koja iz njega izviru ter s toga izričemo ova pravila: Analogija je znanstveni rad, kojim poredamo (uvršćujemo) u objektivnom pravu nepredočene životne pravne činjenice na ona mjesta pravnog sustava, u koja po načelih prava spadaju. Zakonska analogija uvršćuje pronadjene životne činjenice u pojedina pravna pravila, kojimi su normirane; pravna ih pak analogija postavlja u pojedine pravne institute, u koje po temeljnih načelih dotičnoga instituta spadaju.

Digitized by Google

Odreknuće na pravni liek ništovne žalbe i posljedice istog.

Napisao dr. Nikola Ogorelica.

Dok u gradjanskom postupku, gdje se ide samo sa formalnom istinom, izbija na površje načelo sadržano u rečenici; volenti non fit iniuria, postavlja kazneni postupnik, koj ide za materijalnom istinom, načelo etiam volenti non fiat iniuria, dok gradjansko pravo izrično normira načelo dispozicije, da svaki najme sa svojimi pravi može razpolagati, kako hoće napose, da se istih i odreći može, ne smije se to načelo kao pravilo poprimiti u kaznenom pravu, kao jednom dielu javnog prava.

U kaznenom postupku ne smije biti mjesta s jedne strane odreknuću oštećenika na realiziranje prava u pogledu oficialnih delikta, a s druge strane odreknuću okrivljenika na njegovu obranu. No ova negacija ima vrieditи samo dotle, dok se ne provede onaj stadij, tečajem koga se ima pronaći ono, što je istina i što je pravo, a to je stadij, koj svršava izrečenjem i proglašenjem osude po prvoj instanciji.

U daljnjem stadiju, koj iza toga sliedi, naime u stadiju pravnih liekova ne smije se isključenje odreknuća na prava obligatornim smatrati.

Za svaku po prvoj instanciji izrečenu osudu vojuje zakonska predmnieva, da je ista materijalno pravedna, izpravna i valjana. Ako je sad koja od stranaka protivnog mnienja, ako hoće naime da obezkriepi tu predmnievu, pruža joj zakon za realiziranje njenog mnienja procesualno pravo odnosno pogodnost u pravnom lieku. Upotrebom pravnog lieka vrši stranka svoje procesualno pravo, služi se zakonskom pogodnosti; a jer je pravni liek zakonska pogodnost za stranku, prosto joj stoji, da se i odrekne te pogodnosti, pa ako se ona te pogodnosti odrekne, postaje osuda za nju formalnim pravom.

Odreknuće na pravni liek protiv osude može uzsliedit izrično ili muče[1] na pr. nastupom kazni, molbom za odgodu ovrhe kazni, platežem dopitane odštete oštećeniku ili izjavom, da se sa osudom zadovoljava ili da na istu pristaje.

Imajuć u ovom razmatranju pred očima samo pravni liek ništovne žalbe, koja se po §-u 280. al. 1. k. p. ima prijaviti uz tri dana poslje proglašene osude, pitam ja, kakove posljedice ima izjava stranke, kojom se ona iza proglašenja osude, poučena o pravnih liekovih, izrično ili muče odrekne ništovne žalbe? Može li ona u otvorenom roku od 3 dana još svoje odreknuće opozvati i s uspjehom ništovnu žalbu prijaviti?

[1] Ulmann: System, II. Aufl. 1882. str. 756.

Digitized by Google

To je pitanje od eminentne važnosti, na koje se ne može obćeniti odgovor dati, nego se isti mora tražiti ili u izričnom slovu ili u duhu pojedinog zakona. Sa gledišta teorije mora se na to pitanje jestan odgovor dati, kako to u novije vrieme i neka zakonodarstva izrično čine. Tako ustanovljuje osnova njem. kaznenog postupnika u §-u 238.: „die Zurücknahme und der Verzicht auf ein Rechtsmittel kann wiederrufen werden, so lange die Frist zur Einlegung desselben noch nicht abgelaufen ist". Tim se hoće da izbjegne prenagljenim i nepromišljenim izjavam naposeb okrivljenika, komu je duh kod proglašenja osude okupiran dogodjaji, koji su se sbili na glavnoj razpravi.

Drugo je pitanje, kako stojimo u tom pogledu sa ustanovami našeg danas u krieposti stojećeg kaznenog postupnika.

Da dodjemo do čista i jasna rezultata, valja nam uzeti u pretres sliedeće tri periode:

I. perioda od god. 1853—1875.
II. perioda od god. 1875—1888.
III. perioda od god. 1888 do danas.

Ad I. Po kaznenom postupniku od 29. srpnja 1853. dopušten je bio prema propisu §-a 295. proti presudi sudišta prve molbe, stvorenoj o konačnoj razpravi, samo pravni liek priziva na viši sud, a po §-u 302. imao se je takov priziv prijavit za 24 sata od dana dostave presude, no prosto je bilo okrivljeniku i odreći se priziva. Odreknuće to moglo je uzslieditи budi izrično budi muče.

U §-u 203. sadržana je izrična ustanova i to u II. alineji: „ako se tko priziva odreče, neće moći više opozvati odreke svoje", a u alineji 4. kaže se: „priziv budi zakašnjen, budi prijavljen po očitovanoj već odreci... ima sud zabaciti".

Stanovište kaznenog postupnika od god. 1853. bilo je za teoriju i za praksu jasno, naime da okrivljeni svoje budi izrično budi muče odreknuće priziva nije mogao opozvati ili drugimi riečmi nije više mogao s uspjehom u otvorenom roku prijaviti priziv, i ako ga je ipak prijavio, imao se je a limine odbiti.

Ad II. U kaznenom postupniku od god. 1875. nije ustanova §-a 203. k. p. od god. 1853. poprimljena. Nastalo je s toga pitanje, da li je kazneni postupnik od god. 1875. ipak zadržao stanovište kaznenog postupnika od godine 1853. u ovom pitanju ili ga je napustio? Logični odgovor, koga je i doktrina i praksa usvojila, nije mogao biti drugi, nego li taj, da je volja zakonodavčeva, pošto ustanove §-a 203. k. p. od god. 1853. nije poprimio, bila ta, da se ta ustanova ima smatrati stavljenom izvan krieposti. Prema tome bilo je suglasno mnienje i teorije i prakse „da unutar zakonitog roka za prijavu pravnog lieka, mogu i okrivljeni i druge po zakonu ovlaštene osobe za nj pravni liek i onda prijaviti, ako je on kazan

Digitized by Google

već nastupio ili zatražio odgodu ovrhe kazni, ili se izrično odrekao ništovne žalbe, jer se takovo odreknuće može opozvati". (Plenarni zaključak vrhovnoga sudišta bečkoga od 28. travnja i 30. lipnja 1875. broj 3049 J. B. broj 27.)[1]

To mnienje usvojila je i sudska praksa u Hrvatskoj.

Ad III. Kaznenom novelom od 6. srpnja 1888. uvedene su mnoge promjene i preinake u k. p. od god. 1875., napose u odsjeku, koj sadržaje ustanove o ništovnoj žalbi, jer je tom novelom poprimljen u cielosti t. zv. „Nichtigkeitsgesetz" cislitavski od 31. prosinca 1877.

Tom novelom zauzeo je zakonodavac u našem pitanju opeta ono stanovište, na kom je stajao kazneni postupnik od godine 1853.

Uslied te novele preinačeni § 281. k. p. II. al. glasi ovako:

„Sudbeni stol imat će žaobu ništovnu odbiti:

ako je prijava prekasno učinjena, ili ako ju je učinila osoba takova, koja ovlaštena nije, ili koja se je iste odrekla".[2]

Po mom mnienju znači ustanova, da se ništovna žalba osobe, koja se je iste odrekla — a pod kojom se i okrivljenik razumieva, — ima, ako ju ta osoba ipak još u otvorenom roku prijavi, a limine odbiti, to isto, što i ustanova §-a 203. k. p. od g. 1853., da se odreknuće priziva (ništovne žalbe) ne može opozvati.

Glede tog odreknuća valja spomenuti, da isto može kao i po kaznenomu postupniku od godine 1853. uzsliedit izrično ili muče, jer zakon spominje samo rieč „odrekla" bez ikakva dodatka, sad uzsliedilo to odreknuće u obliku naročitog očitovanja: „odričem se pravnoga lieka ništovne žalbe", ili drugimi konkludentnimi čini na pr. zadovoljavam se sa osudom, nastupam kaznu, molim odgodu nastupa kazni, odreknuće ostaje odreknuće. S toga je mnienje onih, koji tvrde, da se pravnog lieka ništovne žalbe može odreći samo naročitim izričnim očitovanjem, osnovano na šolastičnom a nikako na zakonskom temelju, jer zakonodavac nebi, da je htjeo da to mnienje vriedi, izpustio a nebi ni smjeo izpustiti rieč „izrično" uz rieč „odrekla", a pošto je je zakonodavac hotimično taj dodatak izpustio, mora to praksa respektirati. Mora se i to iztaknuti, da bi rečena ustanova bila

---

[1] Rulf: Commentar str. 305, Mayer: Commentar II. dio str. 595. Mitterbacher u. Neumayer, Erläuterungen etc. str. 608., Vargha: Die Vertheidigung in Strafsachen str. 444., Dr. Jakšić: Mjesečnik od g. 1880. str. 185., Ullmann str. 757. II. Aufl.

[2] § 1. cisl. zak. od 31. prosinca 1877. glasi: „Der Gerichtshof I. Instanz ... hat die Nicht. Beschw. zurückzuweisen:

wenn die Anname zu spät erfolgte, oder wenn sie von einer Person eingebracht wurde, welcher die Nicht. Beschv. nicht zukommt, oder welche auf dieselbe verzichtet hat.

Digitized by Google

iluzorna, jer se može reći, da je to upravo osamljena iznimka, da će okrivljeni reći „odričem se ništovne žalbe“, šta više riedko će to i onda učiniti, ako je po proglašenju osude prijavio ništovnu žalbu, nego, će i tada hoteći odustati od iste, kazati: „pristajem ili zadovoljavam se sa osudom“.

Pa kako stojimo danas s našom praksom? Naša praksa, koja inače vierno sliedi stope vrhovnog sudišta bečkog, skrenula je u ovom pitanju s pravoga puta, pa se ili drži posvema stanovišta, koje je zauzimala prije novele kaznenog postupnika od godine 1888., ili prihvaća stanovište zauzeto novelom od godine 1888., ali ga krivo tumači, ili ako se i pojavi koji sporadični slučaj, koj odgovara volji i intenciji zakonodavca, sadržanoj u propisih rečene novele, to se ti slučajevi putem pravnog lieka potiskivaju.

Evo jasna primjera:

Kr. sudbeni stol u M. izreče proti Gj. R. osudu dana 17. ožujka 1890. Okrivljeni Gj. R. izjavi po proglašenju te osude: „z a d o v o l j a v a m s e s a o s u d o m i m o l i m o d g o d u n a s t u p a k a z n i“, koja mu bude i dozvoljena. No već 19. ožujka 1890. prijavi okrivljeni Gj. R. proti toj toj osudi ništovnu žalbu i priziv. — Zaključkom svojim od 19. svibnja 1890. broj 1919 odbi kr. sudbeni stol u M. tu ništovu žalbu kao po zakonu nedopuštenu.

No uslied pritužbe Gj. R. protiv tog zaključka obnašao je kr. stol sedmorice kao kasacionalno sudište rješ. od 13. prosinca 1890. br. 3756. „vidiv da je Gj. R. proti osudi od 17. ožujka 1890. prijavio žaobu ništovnu i priziv dne 19. ožujka 1890. indi u otvorenom roku od 3 dana iza proglašenje osude (§ 280. k. p.), vidiv, da se je ta prijava imala primiti, ma da je obtuženi Gj. R. prigodom proglašenja usude izjavio bio, da se istom zadovoljava, jer ta izjava ne sadržaje i z r i č n o odreknuće od pristojećeg pravnog lieka po §-u 281. II. a k. p., napadnuti zaključak ukinuti i sudu naložiti, da pravodobno podnešenu prijavu žalbe ništovne i priziva po Gj. R. izravno rieši i dalje po zakonu postupa.

Posljedica te rješitbe kr. stola sedmorice jest, da sudovi prve molbe i uzprkos protestiranju kr. državnog odvjetničtva primaju ništovne žalbe, ma da se je okrivljeni iste odrekao, kao pravodobno podnešene.

Pitam ja sada, zašto da naša praksa stoji u očitoj opreci sa jasnim slovom zakona? Zašto si naša praksa nebi bila dosljedna kao i cislitavska?

Bečko vrhovno sudište usvojilo je svojim zaključkom od 10. rujna 1889. broj 10.157 mnienje, da je judikat br. 27 zakonom od 31. prosinca 1877. § 1. br. 1 izvan krieposti stavljen, pa se je taj judikat temeljio na tom, što ustanova § 203. k. p. od god. 1853. nije u §-u 286. austr. k. p. (§ 281. hrv. k. p.) poprimljena ter istim tim svojim zaključkom odbija ništovnu žalbu okrivljenika — premda u otvorenom roku podnešenu — s razloga, što se je po proglašenju osude s istom zadovoljio i zamolio odgodu nastupa ovrhe kazni.

Digitized by Google

Sličan tomu je i zaključak bečkog vrhovnog sudišta od 13. lipnja 1889. broj 6.669 (priobćen u Mjesečniku od godine 1890. strana 103), kojim je odbio u otvorenom roku podnešenu ništovnu žalbu s razloga, što je okrivljeni izjavio, da nastupa kaznu, „weil die Annahme, dass dem Rechtsmittel der Nichtigkeitbeschwerde nur durch eine ausdrückliche Verzichtserklärung entsagt werden könne, der gesetzlichen Grundlage entbehrt etc.“

To stanovište kao zakonom izrično normirano, usvojila je i doktrina u Cislitavi.[1]

Pa kad je tomu tako, onda se praksa ne može i ne smije osvrtati na to, da li ta zakonska ustanova odgovara posvema zahtjevu pravičnosti, jer je ona pozvana, da se drži strogo zakona, da vrši volju zakonodavčevu, koja normira, da se opoziv odreknuća ništovne žalbe — bilo isto izrično ili muče — ne može uvažiti, a prema tome mora ništovnu žalbu, koja se iza očitovanog odreknuća ma i u otvorenom roku prijavi, a limine odbiti.

O položaju stranaca u Belgiji u pogledu gradjanskih prava.

Napisao Dr. ***Vladimir Pappafava.***

Bibliografija: Laurent, *Principes de droit Civil*, T. I. p. 510 à 572.
Arnzt, *Cours de droit Civil*, 2. édition.
Lippens, *Législation civile sur les droits dont les étrangers jouissent en Belgique.*

Po glasu §-a 128 belgijskoga ustava, stranac, koji se nalazi na belgijskom zemljištu, uživa sve zaštite dozvoljene osobam i dobrom.

Njegov položaj, u obziru gradjanskih prava, uredjen je Napoleonovim zakonikom, ali uz neke kasnije preinake u smislu što šireg i podpunijeg izjednačenja sa urodjenici.

Ima i takovih stranaca, koji uživaju jednaka gradjanska prava kao i Belzi, a to dok stanuju u zemlji. To su oni stranci, koji su kraljevim ovlaštenjem bili pripušteni, da se nastane u Belgiji. (Gradj. zak. čl. 13.)

Oni ostaju ipak stranci i podvrženi, u pogledu osobnih dužnosti, zakonom svoje domovine. Nemaju prava da vrše politička prava,[1] ni da obavlja javna zvanja,[2] a izključeni su kao svjedoci u bilježničkih spisih.[3]

[1] Rulf „der österr. Strafprocess“ II. Aufl. 1888. str. 279, 280 i 281, Ullmann: Strafprocess II. Aufl. str. 758, 775 i 804; Mitterbacher: Strafprocessordnung str. 476 i 477, op. 1; Mayer str. 680.

[1] Ustav, čl. 4.

[2] Ustav, čl. 6.

[3] Zak. 29. vjetrovitog god. XI., čl. 9.; gr. zak., čl. 980.

Digitized by Google

Što se tiče neovlaštenih stranaca, oni uživaju gradjanska prava poput onih, što ih Belzi, na temelju ugovorâ, uživaju u njihovih otačbinah. (Gradj. zakonik, čl. 11).

Prava, koja im pripadaju u nestašici ugovora, nisu na čisto izvedena i u tom se pogledu pravnička mišljenja razilaze. U praktičnom obziru njihov se položaj u malo čemu razlikuje od položaja urodjenika. Nesudaranje pravnika odnosi se najviše na vršenje prava vlastničtva, koje im pravo neki tumači poriču, kao i na to, mogu li koga posiniti ili biti sami od koga posinjeni, što im se obćenitije poriče.[1]

Izuzamši ova ograničenja udomljeni stranac vlastan je da posjeduje nepokretnih dobara, da ih nabavlja, prodaje, da vrši stvarno ili osobno pravo služnosti, da sklapa ili rješava obveze, da se koristi pravom zagode, da nudi i prima hipoteke, da se ženi i vrši muževlju i očinsku vlast. Njemu je slobodno baviti se trgovinom, potražiti i dobiti koncesiju za rudokope, patente za svoje pronalazke itd.

U pogledu prava na nasljedstvo Belgija se odmakla od Napoleonova zakonika.

U smislu zakona od 27. aprila 1865. stranci imaju pravo na nasljedstvo, te mogu da razpolažu i primaju ostavštine, kao i rodjeni Belzi, širom ciele kraljevine. Kad bi se jedna te ista ostavština imala podieliti izmedju sunasljednika stranaca i rodjenih Belga, ovim posljednjim pripada od dobara nalazećih se u Belgiji onolika čest, koliko vriede dobra nalazeća se u inozemstvu, a od kojih bi oni, makar s kojega uzroka, bili izključeni silom mjestnih zakona i običaja dotične zemlje.

Kao tužitelj pred sudom dužan je stranac da položi jamčevinu judicatum solvi. On je od toga oprošten, ako u Belgiji ima nepokretnih dobara u vriednosti dovoljnoj da zajamče izplatu parničkih troškova i slučajnih naknada (gradj. zakonik čl. 15), ili ako je položio iznos opredieljen od suda (zakonik o gradj. postupku čl. 167).

Jamčevina nije obvezna u pitanjih trgovačkih (gradj. zak. čl. 15.).

Položaj stranca tuženika uredjen je zakonom od 25. ožujka 1876., kojemu prepisujemo ovdje glavnije odredbe.

Članak 52. Stranci mogu biti pozvani pred sudove u kraljevini, bilo sa strane Belžana, bilo sa strane inostranaca, u ovih slučajevih:

1. U predmetu nekretnina;

2. Ako su se u Belgiji udomili ili nastanili, ili ako su u njoj izabrali boravište;

3. Ako je obveza, koja služi temeljem tužbi, primljena, bila izvršena ili ima biti izvršena u Belgiji;

4. Ako se razprava odnosi na nasljedstvo ostavljeno u Belgiji;

[1] Laurent priznaje strancem prvo od tih prava a poriče drugo. (Knjiga I. str. 560.)

Digitized by Google

5. Ako se radi o tužbi radi obustave pljenitbe, zatvora, ili ma koje provizorne mjere u kraljevini;

6. Ako se tužba odnosi na pravdu koja, se već razpravlja pred belgijskim sudom;

7. Ako se radi o tome, da sudbene odluke izdane, ili autentični spisi sastavljeni u tudjoj zemlji, budu proglašeni kao ovršivi u Belgiji;

8. Ako se radi o prigovoru propadnuća, a to je propadnuće sliedilo u Belgiji;

9. Ako se radi o tužbi za jamstvo ili o tužbi rekonvencionalnoj dok izvorna tražba visi kod jednog suda belgijskog;

10. U slučaju kad bi bilo više tuženika, a jedan je od njih imao svoje prebivalište ili boravište u Belgiji.

Članak 53. Kad su razni uslovi naznačeni u ovom poglavju nedostatni da se ustanovi nadležnost belgijskih sudova u pogledu stranaca, tužitelju je prosto iznieti svoju parnicu pred sudca onoga mjesta, gdje on prebiva ili prosto boravi.

Član 54. U slučajevih nepredvidjenih u članku 52. gore navedenom, strancu je slobodno, ako belgijski gradjani uživaju u njegovoj zemlji jednako pravo, da odkloni nadležnost belgijskih sudova; ali ako to ne učini pri prvih zaključcih, sudac će imat pravo da pridrži parnicu i da o njoj razsudi po zakonu.

Ta će se uzajamnost konstatirati bilo putem ugovora sklopljenih izmedju odnosnih država, bilo podnesenjem zakona ili izprava kadrih da tu uzajamnost posvjedoče.

Stranac, koji bi se oglušio pozivu suda, smatrat će se kao da odklanja sudbenost belgijskih sudova.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Državni i zemaljski fiskus te zavodi, koje oni zastupaju, nisu izuzeti od maličnog postupka.

K tumačenju §-a 14. slovo b) sudovnika; § 1. i 2. maličnog postupka i § 25. zakona o mjestnih sudovih.

U parnici zadruge G. po kuće gospodaru Josipu G. po odvj. dru. Z. proti kr. financ. eraru zastupanom po ravnateljstvu **erarnih pravnih** posala u Zadrebu radi 11 for. 32. nč. spp. izjavio se je **kr. sudbeni stol** u Z. nakon uskladjene parnice povodom po tuženiku stavljenog **prigovora** odlukom od 16. siečnja 1894. br. 17.810 nenadležnim za **riešenje**

Digitized by Google

ovoga priepora i dosudio tuženom eraru u ime troška iznos od 24 for. 90 nč., uputiv podjedno tužeću zadrugu na nadležni maličnі sud.

Tu svoju odluku obrazložio je prvi sud s ovimi razlozi:

„Vidiv, da se utužuje kr. financijalni erar na platež iznosa 11 for. 32 novč.;

vidiv, da tužbe proti državnom i zemaljskom fisku i zavodom, koje ovi zastupaju, nisu izključene od postupka maličnoga, u koliko se tiču parnica, navedenih u §-u 1. sl. a) i b) mal. post.; jer maličnі postupak sadržava u §-u 2. izrično parnice one, u kojih se ne imadu uporabiti propisi maličnog postupka;

vidiv, da su ustanove §-a 14. sl. b) sudovnika modificirane već ustanovom §-a 25. zakona o mjestnih sudovih“...

Proti toj odluci uložila je tužiteljica zadruga utok, na koji je kr. banski stol izdao dne 14. ožujka 1894. br. 5052 sliedeću rješitbu:

...„obnašao je kr. banski stol nižju napadnutu odluku — uz odpućenje utoka — iz prvomolbenih razloga potvrditi, pridodav jošte onaj, da pošto naslov I. zakona od 3. listopada 1876. o postupku u pravnih poslovih manje vriednosti govori o nadležnosti kotarskih sudova za razpravljanje i rješavanje tih u §§ 1—3 označenih poslova po maličnom postupku, a od postupka tog nije izuzet ni fiskus niti ine u §-u 14. sl. b) gradjanskoga sudovnika od 16. veljače 1853. napomenute juristične osobe: ne može biti dvojbe o tome, da je ova potonja zakonska ustanova gore pozvanim novijim zakonom od 3. listopada 1876. derogirana.

Utočni trošak ima utjecateljka sama nositi“.

Riešenjem od 14. lipnja 1894. br. 1922 odputio je kr. stol sedmorice izvanredni previdni utok tužiteljice zadruge po §-u 318. g. p. p.[1]

—a—

Može li kod ostavinske razprave sudjelovavši nasliednik iza pravomoćno izdane uručbene izprave podići tužbu o nasljedstvu po §-u 823. o. g. z.; što se može takovom tužbom tražiti i na temelju kakvoga pravnoga naslova; kada takva tužba zastari?

K tumačenju §-a 18. izv. p. p., — §-â 823., 876., 1431., 1467., 1479., 1481. i 1487. o. g. z.

U gradjanskoj pismenoj parnici M. A. po odvj. dru. D. proti F. K. i dr. po odvj. dru. C. radi zahtjevane neobstojnosti fideikomisarne zamjene na ostavinu Josipe K. spp. sudio je kr. sudbeni stol u Z. osudom od 8. ožujka 1893. 1560 gr.:

„Tuženici dužni su priznati, da im na ostavinu pokojne Josipe K. ne pripada pravo fideikomisarnoga nasljedstva, dužni su priznati, da je

[1] Sravni protivnu rješitbu saobćenu u broju 4. od ove godine.

Digitized by Google

tužiteljica neograničena oporučna baštinica majke si Josipe K., i da se usljed toga dokida i izvan krieposti stavlja uručbena izprava kr. sudbenoga stola u Z. kao razpravne oblasti od 25. svibnja 1868. broj 4833 gr. kao i dodatak iste od 15. prosinca 1883. broj 12839 gr. u toliko, u koliko se istom uručuje tužiteljici polovica ostavine pokojne Josipe K. sa stegom fideikomisarne zamjene u korist tuženika i napokon, da su dužni tuženici dopustiti, da si tužiteljica izhodi uknjižbu brisanja prava fideikomisarne substitucije, koja je uknjižena na temelju prenavedene izpravljene uručbene izprave za korist tuženika u gruntovnom uložku broj ...., sve to pak u roku od 14 dana pod prietnjom inake ovrhe, dočim se parbeni troškovi prebijaju".

Razlozi: Tužiteljica traži, da su joj tuženici dužni priznati, da im na ostavinu iza dana 29. travnja 1867. s razredbom posljednje volje od dana 1. travnja 1867. u Z. preminule Josipe K. udate P. ne pripada pravo fideikomisarnoga nasljedstva, i da se uslied toga ukida i izvan krieposti stavlja uručbena izprava kr. sudbenog stola u Z. kao razpravne oblasti od 25. svibnja 1868. broj 4833 gr., kao i dodatak .... (sliedi petit tužbe).

Tuženici prigovaraju tomu tužbovnomu zahtjevu i to temeljem propisa §-a 18. izvanp. p., jer da tužiteljici kao osobi, sudjelujućoj kod ostavinske razprave iza pok. Josipe K., ne pripada pravo pobijati parnicom odredbe, učinjene po sudu u tom ostavinskom predmetu, pošto si nije priuzdržala to pravo, — za tim da su kao takovi jur od 25. svibnja 1868. uknjiženi i gruntovnom dosjelošću stekli to pravo, a tužba njezina da je po tom zastarjela, — a napokon tvrde, da je njihovo fideikomisarno pravo utemeljeno na oporuci pok. Josipe K. imenito u točki 4., u kojoj se doslovce veli: „stirbt mein Kind, so hinterlasse ich das ganze Vermögen den Kindern meines Bruders Franz K."

U drugotnici pako prigovoriše tužiteljici, da je nedopustno promienila petit tužbe i poslužila se nedopustivimi novotami (§ 18. i 58. g. p. p.).

Po tom dakle stanju stvari je medju strankama neprieporno, da je polovica ostavinske imovine iza Josipe K. uručena tužiteljici s teretom fideikomisarne substitucije za korist tuženika, a prieporno je samo, da li je ostavnica Josipa K. oporukom odredila fideikomisarnu substituciju u korist tuženika, i da li tužiteljici pristoji pravo pobijati tužbom odredbe ostavinsko-razpravne oblasti, s kojimi se je bila zadovoljila bez ikakvoga priuzdržaja, i koje je kasnije i priznala, sklopiv ugovor E—I., pa ako joj to pravo i pristoji, da li nije zastarilo.

Prije stvarnog riešenja ovih priepornih pitanja mora se u pretres uzeti pravno pitanje, da li se posljedak ostavinsko-razpravne oblasti i prisudjenje nasljedstva uručbenom izpravom može pobijati parbenim putem, tužbom.

Ovaj kr. sudbeni stol drži, da se uručbena izprava, izdana po ostavinsko-razpravnoj oblasti, kojom se uručuje imovina ostavnika, može tužbom

Digitized by Google

na osnovu §-a 823. o. g. z. unatoč propisu §-a 18. izvp. p. pobijati po onih istih osobah, koje su učestvovale pri istoj ostavinskoj razpravi, ako su u stanju dokazati, da je uručbena izprava izdana lih na temelju krivoga shvaćanja posljednje volje ostavnika i na temelju krive predpostave; pošto propis §-a 823. o. g. z. dozvoljava, da se i prisudjeno nasljedstvo može tužbom napadati, i jer taj propis ne oduzimlje to pravo niti onim nasljednikom, koji su učestvovali kod ostavinske razprave, a izvanparbeni postupovnik kao formalni zakon ne može krnjiti prava, koja podaje materijalni zakon.

Uslied toga drži ovaj kr. sudbeni stol, da je tužiteljica mogla po §-u 823. o. g. z. ovu tužbu podići. Da li je pako ta njezina tužba opravdana, mora se presuditi prama sadržaju posljednje volje Josipe K. od 1. travnja 1867. (A—I) ... (sliedi tumačenje oporuke) ... Pa kada ostavnica nije niti naročito ni izrazito § 608. o. g. z. a niti muče § 610. o. g. z. svoju nasljednicu obvezala, da ima ostaviti poslje svoje smrti tuženikom primljeno nasljedstvo, tada se prama propisu §-a 614. o. g. z. ne može s razlogom uztvrditi, da je pok. Josipa K. oporukom A—I. odredila zamjenu povjerbinsku za korist tuženika.

Usljed toga mora se uztvrditi, da je u očitoj pravnoj bludnji sudbeni povjerenik, razpravljajući ostavinu iza Josipe K. oporuku iste tumačio u smislu zamjene povjerbinske, pa da se je u istoj bludnji nalazio i kr. sudbeni stol u Z. kao ostavinsko-razpravna oblast, kada je u tom smislu prisudio nasljedstvo uručbenom izpravom D—I.

Kraj takovoga stanja stvari jest opravdana predležeća tužba tužiteljice, kojom se kani lišiti stege, koja joj je nametnuta usuprot volji ostavnice.

Napokon drži ovaj kr. sudbeni stol, da to tužbovno pravo tužiteljice nije zastarjelo, jer se ovom tužbom ne napada samo očitovanje posljednje volje, da bi njezino iskanje moglo zastariti za tri godine prama §-u 1487. o. g. z., — već se tom tužbom traži razriešenje neopravdanog stegnuća u razpoložbi s imovinom, traži se dakle pravo, kojeg iskanje nije stegnuto na kraće vrieme zastare (§ 1487. o. g. z.), već za zastaru kojeg je nuždno izminuće od 30 godina (§ 1481. i 1479. o. g. z.). Tužiteljica pako podniela je tu tužbu prije izminuća 30 godina, dakle joj nije zastarjelo njezino pravo pobijati izpravnost uručbene izpreve (D—I).

Da su tuženici temeljem uručbene izprave D—I. uknjiženi preko 3 godine, ne može biti na uštrb tužiteljičinom pravu, niti se mogu oni pozvati na dosjelost po §-u 1467. o. g. z., buduć je po prenavadenom obrazloženo, da njihov naslov nije bio zakonit i da njihovo vlastničtvo nije neograničeno, pak da se je tužiteljičino ograničenje moglo pobijati i u roku od 30 godina, a sve dotle nisu mogli ni tuženici dosjesti pravo, koje odgovara gubitku prava sa strane tužiteljice.

Digitized by Google

Temeljem toga stanja stvari, kao i s razloga, da se tužiteljica nije odrekla svoga prava pobijati izpravnost uručbene izprave, ako i jest sklopila ugovor E—I. o razvrgnuću zajednice, pošto predmetom tog ugovora nije bilo u pitanju stojeće pravo, već razvrgnuće zajednice, — moralo se je suditi po tužbovnom zahtjevu, kako je navedeno u dispozitivnom dielu ove osude.

Tuženici nisu osudjeni na naknadu parbenih troškova, jer ne predleže uvjeti §-a 573. g. p. p., već je sudjeno na preboj parbenih troškova s toga, što je predmetom pravno pitanje, koje se je moglo jedino sudačkom presudom riešiti".

Povodom priziva tuženika potvrdio je kr. banski stol osudom od 19. svibnja 1893. broj 10492 prvosudnu osudu iz sliedećih razloga:

„Pod odredbami učinjenimi po sudu u poslovih sudbenosti izvan parnice bez priuzdržaja pravnog pretresanja, proti kojim se po §-u 18. izvan parb. postupnika ne može podignuti nikakova parnica, — ne mogu se smatrati odluke i rješitbe suda, izdane u izvanparbenom postupku na temelju sporazumka stranaka; jer tad sud nije ni izdao nikakovu odredbu, kojom je on sam nešto odlučio, već je to samo strogo formalna odluka, da se izvrši ono, o čem se stranke sporazumiše.

U nazočnom slučaju je sud razpravu ostavine Josipe K. odlukom svojom od 16. prosinca 1867. broj 9009 gr. jednostavno tako odobrio, kako je bila razpravljena po strankah u razpravnom zapisniku od 1. listopada 1867., a da nije sam izrekao, niti imao povoda izreći, kako se ima oporuka pok. Josipe K. tumačiti, pošto o tome nije bilo priepora medju strankami. Ne predleži s toga odluka sudbena, kako valja tumačiti oporuku pok. Josipe K.

Stranke su se nedvojbeno u bludnji nalazile, držeći da se oporuka po zakonu mora onako tumačiti, kako je te kr. javni bilježnik razpravljajući ostavinu učinio.

Jedino uslied ove pravne bludnje sa strane zakonitog zastupnika tužiteljice stekli su tuženici prava tobožnjih fideikomisarnih nasljednika pok. Josipe K., dočim im sama oporuka iste ostavnice od 1. travnja 1867. ne daje na to nikakova prava; jer se ona samo tako tumačiti dade, kako ju prvi sud tumači u razlozih svoje osude, koje je tumačenje po slovnom i logičnom tumačenju, a i namisli ostavnice posve pravilno .... U tom pogledu je izcrpivo i pravilno obrazloženje prvosudne osude, te mu ovaj drugomolbeni sud ništa dodati ne ima.

Gledom na to... opravdana je tužba u nazočnom prieporu, doduše ne po propisu §-a 823. o. g. z.; jer tužiteljica kao nasljednica nije bila mimoidjena kod razprave ostavine, niti ona temelji svoje pravo na nasljedstvo na drugom pravnom naslovu, — ali na temelju obćenitog u §-u 1431. o. g. z. izrečenog pravnog načela, te po analogiji §-a 876. o. g. z. — pošto su tuženice jedino s pravne bludnje, neimajući nikakvo

Digitized by Google

pravo niti na ostavinu Josipe K., niti proti tužiteljici, niti po zakonu niti po odredbi posljednje volje, niti po pogodbi, stekli pravo nasljedstva na ostavinu Josipe K.

Takova tužba nije po §-u 18. izvanparbenog postupovnika izključena, jer se u ovom izriekom veli, da se propisi toga paragrafa ne uporavljuju ondje, gdje zakon podjeljuje stranci osobito pravo tužbe, a neima dvojbe, da je tužba po § u 1431. o. g. z. i po ovoj zakonskoj ustanovi dopuštena, te da nije mogla biti izuzeta, čim je očito, da predleži pravna bludnja, s koje pravne bludnje stekoše jedini tuženici prava, ne imajući nikakova naslova na ista; jer formalni propisi izvanparbenog postupovnika nisu mogli izključiti pravno načelo materijalnoga prava, da si bez pravnoga naslova nitko ne može namaknuti nikakove koristi.

S ovih razloga valja prvosudnu osudu kao u zakonu opravdanu potvrditi".

Vrhovnom osudom od 28. prosinca 1893. br. 2701 gr. odputio je kr. stol sedmorice izvanredni previd tuženika, ter troškove previda i previdnoga izvedenja medju strankami prebio.

Razlozi: Odlučne su u ovoj parnici dvie okolnosti: prvo, da li oporuka pokojne Josipe K. od 1. travnja 1867. pod A—I. odredjuje zamjenu običajnu u smislu §-a 604. o. g. z., ili zamjenu povjerbenu po §-u 608. o. g. z.; a drugo, da li za slučaj običajne zamjene može tužiteljica M. A. pobijati sada pravo nasljedstva tuženika ... kao povjerbenih nasljednika iza Josipe K., koje im je pravo na jednu polovinu ostavine jur prisudjeno pravomoćnom uručbenom izpravom kr. sudb. stola u Z. od 15. svibnja 1868.

U razlozih osuda nižih sudova je temeljito obrazloženo, da se dokazanim uzeti mora, da je pok. Josipa K. oporukom pod A—I. naredila zamjenu običajnu;...

Što se tiče druge odlučne za ovu parnicu okolnosti, to tuženici poriču tužiteljici pravo na tužbu temeljem ustanove §-a 18. izv. p. p., te tvrde, da je ostavina pok. Josipe K. uručena na temelju sporazumka stranaka, napose na temelju sporazumnoga tumačenja oporuke A—I, po kojem tumačenju, da ih je tužiteljica priznala kao povjerbene nasljednike, pa da za to ona ne može pobijati pravomoćnu uručbenu izpravu A. na I., odnosno prava, koja su oni stekli tom izpravom.

Niži sudovi priznali su tužiteljici pravo na tužbu, no svaki iz drugog pravnog razloga.

Vrhovno ovo sudište prihvaća u tom pravcu razloge suda prve molbe. Istina, da je suvišan zahtjev tužbe, da se dokine i izvan krieposti stavi uručbena izprava A. na I., — u koliko se naime tom uručbenom izpravom tuženici priznavaju kao povjerbeni nasljednici, — no to na stvari ne mienja ništa, čim tužiteljica podjedno zahtjeva, da se izreče: da oporukom pod A. na I. nije odredjena povjerbena zamjena, da dakle tuženici nisu od

Digitized by Google

oporučiteljice postavljeni za povjerbene nasljednike, ter da su dužni priznati, da je tužiteljica neograničena oporučna nasljednica iza pok. si matere Josipe K., i da su oni dužni privoljeti na uknjižbu brisanja povjerbene zamjene, koje je pravo uknjiženo u njihovu korist na ostavinskih nekretninah, upisanih sada u gruntovnom uložku ...

Na ovakav pako zahtjev ovlaštena je tužiteljica po §-u 823. o. g. z. pa pošto se po tom to ovlaštenje osniva na zakonu, ne ima mjesta uporabi stavke §-a 18. izvanparbenog post., po kojoj se proti odredbam učinjenim po sudu u poslovih sudbenosti izvan parnica bez priuzdržaja pravnoga pretresanja ne može podignuti nikakova parnica.

U smislu pako §-a 823. o. g. z. može nakon prisudjenoga nasljedstva onaj, koji tvrdi, da ima bolje ili jednako pravo nasljedovanja, pozvati posjednika nasljedstva, da mu ga ustupi ili da ga podieli s njim; ta zakonska ustanova pri tom ne razlikuje, što se može tražiti i na temelju kakvoga se pravnoga naslova može tražiti, te se po tom može tražiti cielo nasljedstvo ili dio istoga, i to ili na temelju istoga pravnoga naslova, na temelju kojega je nasljedstvo jur prijavljeno, ili iz drugoga kojega pravnoga naslova.

Tužiteljica temelji svoje iskanje na temelju istoga pravnoga naslova, naime na temelju oporuke pod A. na I., na osnovu koje je sud nasljedstvo jur dosudio, — pak je zahtjev njezin obzirom na prije navedeno tumačenje oporuke osnovan, naposeb kad se uvaži, da se ona nije izrično odrekla prava tražiti neograničenu baštinu iza njezine matere, niti joj je inače to pravo utrnulo; a pri tom je posve neodlučno, da se ona, shvativ krivo oporuku, dosele zadovoljila bila sa manje no što ju ide.

Uvaživ ovo, pa uvaživ, da pravo tužbe tužiteljice nije zastarilo, kako je to sud prve molbe valjano obrazložio, — mora se priznati, da ne predleži nijedan od uvjeta §-a 335. gr. p. p., koji bi opravdavao uporabu izvanrednoga previda tuženika, pa s toga valja taj previd istih odputiti kao po §-u 334. gr. p. p. nedopustiv; no valja po §-u 573 gr. p. p. prebiti troškove narasle previdom, pošto su i parbeni troškovi pravilno izjavljeni kao medju se prebiti". —*a*—

Da li se može dozvoliti prenos i uzki zatvor zaplienjenih pokretnina na molbu jednoga vjerovnika, ako su jur iste pokretnine prije za drugoga vjerovnika zaplienjene?

U ovršnom predmetu paromlina „Concordia" u Budimpešti proti J. K. trgovcu u K. dozvolio je kr. sudbeni stol u Z. odlukom od 22. srpnja 1892. broj 10534 gr. ovršnu dražbu uz predhodnu pljenitbu, procjenu, prenos i uzki zatvor ovršenikovih pokretninah radi 275 for. 71 nč. spp.

Toj odluci jest kr. kot. sud u K. svojom pododlukom od 25. srpnja 1892. broj 4342 gr. naložio svomu izaslaniku obavu gornje ovrhe, ter je

Digitized by Google

izveo čin uzkoga zatvora sviju zaplienjenih odnosno nadplienjenih pokretnina, nalazećih se u dućanu ovršenikovu.

Proti tomu uložio je ovršenik utok, na koju je kr. banski stol svojom rješitbom od 17. kolovoza 1892. br. 17819 odlučio:

vidiv, da je dućanska roba ovršenikova, vrhu koje je dne 26. srpnja 1892. nadpljenitba i uzki zatvor obavljen, glasom pljenitbenoga zapisnika br. 4388 gr. već po četvorici vjerovnika prije toga zaplienjena i u pohrani ovršenika ostavljena bila;

te posmotriv, da je na zahtjev gornjega ovrhovoditelja kao petog vjerovnika vrhu zaplienjene i nadplienjene dućanske robe ovršenikove obavljen dozvoljeni uzki zatvor tako, da su vrata ovršenikova dućana, u kom se nadplienjene stvari nalaze, zaključana i sudbenim pečatom providjena, a ključ od dućanskih vrata ovršeniku oduzet, pak u sudbenu pohranu predan; no uvaživ, da se pod uzkim zatvorom doduše razumieva, da se zaplienjene stvari u pohrani ovršenika ostave ali tako, da se iste prenesu u stanovito hranilište, u ovom slučaju izvan dućana ovršenikova, tamo slože i sudbenim pečatom zatvore, za koji je čin po analogiji §-a 531. g. p. p. potrebno bilo predhodno saslušanje svih onih vjerovnika, koji su pljenitbu na iste pokretnine izhodili, prije gore spomenutog najnovijeg založnog vjerovnika;

napadnuti čin dne 26. srpnja 1892. obavljenog uzkog zatvora utočnikovih nekretnina, nalazećih se u dućanu njegovom, kao protuzakonit ukinuti. *P.*

B. Kazneno.

K tumačenju §-a 487. k. z.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 7. travnja 1894. br. 794.)

Osudom kr. kotarskoga suda u D. od 29. travnja 1893. br. 238 kz. osudjena je P. M. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja, označena u §-u 487. k. z., počinjena time, što je dne 9. ožujka 1893., vozeć se na željeznici iz B. u D. javno i pred više ljudi lažljivo obiedila M. Š. prekršajem kradnje i prevare time, da ga je nazvala „tatom i prevarantom“ i kazala, „da je cielu Njemačku prevario i okrao“, po §-u 493. k. z. na kazan zatvora od jednoga mjeseca.

Usljed priziva okrivljene P. M. potvrdio je kr. sudbeni stol O. osudom od 2. prosinca 1893. broj 3465 kz. osudu suda prve molbe.

Povodom žalbe ništovne, po kr. državnom odvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u u punom vieću javne razprave po §-u 286. st. II. k. p. obzirom na § 434. k. p. izreći, da je gore navedenimi osudami kr. kot. suda u D. od 29.

Digitized by Google

travnja 1893. br. 238 kz. i kr. sudbenoga stola u O. kao suda prizivnoga od 2. prosinca 1893. broj 3465 kz., kojimi je P. M. radi prekršaja uvriede poštenja, označena u §-u 487. k. z. osudjena, — zakon u §-u 487. k. z. povriedjen.

Razlozi: Osudom kr. kotarskoga suda u D. od 29. travnja 1893. br. 238 proglašena je P. M. krivom prekršaja suprot sigurnosti poštenja § 487. k. z., počinjenoga time „što je dne 9. ožujka 1893. vozeć se na željeznici iz B. u D. javno i pred više ljudi lažljivo obiedila M. Š. prekršajem kradnje i prevare time, da je njega nazvala tatom, prevarantom, i kazala, da je cielu Njemačku prevario i okrao", i osudjena je po §-u 493. k. z. na kaznu zatvora od jednoga mjeseca.

Osudom kr. sudbenoga stola u O. kao suda prizivnoga od 2. prosinca 1893. br. 3465. zabačen je priziv P. M. podnešen poradi izreke o krivnji i kazni.

Po §-u 487. k. z. krivac je uvriede poštenja, tko koga lažljivo okrivi zločinstvom (u koliko objeda nije zločinstvom potvore § 209. k. z.) prestupkom ili prekršajem.

Okrivljenje mora dakle da sadržaje u sebi stanoviti čin, koji po kaznenom zakonu ima sva kriterija zločinstva, prestupka ili prekršaja.

Objeda izušćena po P. M., da je M. Š. tat i prevarant i da je cielu Njemačku prevario i okrao, ne sadržaje nikakov izvjestni čin, koji bi se prevarom ili kradjom smatrati mogao, pa s toga ta objeda ne tvori prekršaj uvriede poštenja po §-u 487. k. z., nego prekršaj uvriede poštenja po §-u 491. k. z., jer je P. M. (po onom, što je prvi sud ustanovljenim uzeo) ne navodeći izvjestnih čina javno i pred više ljudi okrivila M. Š. pogrdnimi vlastitostmi i mišljenji nazvav ga tatom i prevarantom i rekav k tomu, da je cielu Njemačku prevario i okrao.

Povriedjen je dakle osudami kr. kot. suda u D. od 29. travnja 1893. br. 238. i kr. sudbenoga stola u O. kao prizivnoga suda od 2. prosinca 1893. br. 3465 zakon u §-u 487. k. z.

Po tom stanju stvari valja povodom žalbe ništovne kr. državnog nadodvjetničtva, uložene na obranu zakona, po §-u 286. st. II. k. p. obzirom na § 434. k. p. izreći, da je pomenutom osudom povriedjen zakon u prenavedenoj ustanovi.

Kr. sudbeni stolovi kao prizivni sudovi nisu vlastni kazan strogoga zatvora promieniti u novčanu globu.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 23. lipnja 1894. br. 2019.)

J. B. rimokat. župnik u M. osudjen je osudom kr. kot. suda u Z. od 29. prosinca 1893. broj 1530 kz. radi prekršaja §-a 35. car. patenta od 8. listopada 1856, odnosno § 507. k. z, počinjena time, što je bez

Digitized by Google

svake dozvole vjenčao malodobnu B. S. sa G. R., K. B. sa A. F., B. K. sa M. K. i T. D. sa S. V. po §-u 507. k. z. uporabom §-a 266. k. z. na kazan strogoga zatvora od 3 dana.

Povodom priziva okrivljenika J. B. potvrdio je kr. sudbeni stol u V. osudom od 22. ožujka 1894. broj 1120 kz. prvosudnu osudu glede izreke o krivnji, a u pogledu kazni preinačio je prvosudnu osudu ter kazan dosudjenu rečenom okrivljeniku promienio po §-u 261. k. z. s obzirom na § 266. k. z. u novčanu globu od 15 for. za korist ubožke zaklade obć. M.

Uslied žalbe ništovne, uložene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave po §-u 286. st. II. k. p. izreći: da je prenavedenom osudom kr. sudbenoga stola kao prizivnoga suda u V., i to onim dielom te osude, kojim je kazan strogoga zatvora, dosudjena okrivljeniku J. B. osudom kr. kotarskog suda u Z. od 29. prosinca 1893. broj 1530 kz. radi prekršaja §-a 35. zakona o ženitbah katolika, uvedenog ces. patentom od 8. listopada 1856, odnosno radi prekršaja §-a 507. k. z. — promienjena u novčanu globu od 15 for., povriedjen zakon u propisih §-a 261. k. z.

Razlozi: Prekršaj predvidjeni u §-u 35. zakona o ženitbi katolika od 8. listopada 1856. odnosno u §-u 507. k. z, kojim je okrivljeni J. B. krivim pronadjen osudom kr. kotarskog suda u Z. od 29. prosinca 1893. broj 1530 kz., kao i osudom kr. sudbenog stola kao prizivnoga suda u V. od 22. ožujka 1894. br. 1120 kz. — ima se po prenavedenih zakonskih ustanovah kazniti strogim zatvorom od tri do šest mjeseci.

Po §-u 259. i 265. k. z. ne može se u pravilu kazna zakonom za pojedine prestupke ili prekršaje odredjena, promieniti drugu koju vrst kazne. Iznimice može sudac po § u 266. k. z. promieniti strogi zatvor (§ 245.) u zatvor prvoga stupnja (§ 244.), a po §-u 261. k. z. zatvor prvoga stupnja u globu

Iz ustanova §-a 259, 260, 261., 262. i 265. k. z. biva jasno, da se promieniti može samo kazna, koja je za pojedini prestupak ili prekršaj zakonom odredjena, i da se po tome u smislu §-a 261. k. z. može kazna promieniti u globu samo onda, kada je zakonom odredjena kazna zatvora prvoga stupnja, a ne i onda, kada je po sudcu mjesto strogoga atvora izvanrednim pravom ublaženja odmjerena kazna prvoga stupnja.

Zakon nigdje ne dopušta, da sudac može dvakrat promieniti kaznu, koja je zakonom odredjena, pa za to nije dopustivo, da strogi zatvor bude promienjen u prosti zatvor, a ovaj opet u globu.

Po §-u 432. k. p. imadu kr. sudbeni stolovi u postupku glede prekršaja i kao prizivni sudovi suditi po propisih, koji postoje za sudbene stolove za stvaranje osude radi zločinstva i prestupaka, pa imadu se s toga i kao prizivni sudovi držati načela, izraženoga u §-u 254. k. p., da se

Digitized by Google

kazne zatvora, globe i ostale u §-u 240. k. z. pomenute kazne ublažiti, kao i pooštrenja kazni, odredjena u zakonu, oprostiti i promieniti mogu samo po propisu zakona kaznenoga.

Iz prenavedenoga proizlazi, da kr. sudbeni stol kao prizivni sud u V. nije bio vlastan, kazan strogoga zatvora, dosudjenu okrivljeniku J. B. radi gore označenoga prekršaja po §-u 35. zakona o ženitbi katolika od 8. listopada 1856, odnosno po §-u 507. k. z. uporabom §-a 266. k. z. — usljed priziva, uloženoga po okrivljeniku, po §-u 261. obzirom na § 266. k. z. promieniti u novčanu globu od 15 for. kako je to učinjeno osudom rečenoga kr. sudbenoga stola kao prizivnoga suda od 24. ožujka 1894. broj 1120.

S toga valja povodom žalbe ništovne kr. državnoga nadodvjetničtva uložene na obranu zakona proti prenavedenoj osudi po §-u 286. stavke II. kaznenoga postupnika izreći, da je tom osudom, i to promjenom kazni stroga zatvora u novčanu globu — povriedjen zakon u propisih §-a 261. k. z.

C. Mjenbeno-trgovačko.

K tumačenju §-a 258. t. 2. i §-a 260. trg. zakona.

Antun V. trgovac u B. zahtieva od Ljubomira B., mesara u B. tužbom pr. 3. svibnja 1892. broj 1328 gr. izplatu naknade štete u iznosu od 300 for. sa 6% kamatami od dostave tužbe do namirenja i parbenim troškom u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe, navodeć u tužbi, da je početkom veljače 1892. ugovorio sa protivnikom, da će sve kože i sav loj, što ga iz svoga mesarskoga posla u vremenu od 1. veljače 1892. do konca te godine zadobio bude, iza svakoga pojedinoga klanja njemu — tužitelju — dobaviti uz cienu od 26 nč. za 1 kilogram kože i 20 nč. za 1 klgr. loja, koju naručbu učinio je kao trgovac u tjeranju svoga kožarskoga posla u svrhu dalnje preprodaje.

Protivnik je dobavio njemu kožu i loj samo u mjesecu veljači 1892. te krati dalnju dobavu, s toga traži tužitelj naknadu štete radi neizpunjenja pogodbe, koja šteta se sastoji u gubitku zaslužbe kod 1 klgr. kože i loja sa 4 nč ; na mjesec dakle 30 for., za ostalih 10 mjeseci 300 for.

U riešenju zapisnika o ročištu za ustmenu razpravu vrhu te tužbe obdržavanog odbio je sudbeni stol — dokinuv dalnji postupak — odlukom od 25. lipnja 1892. br. 1826 gr. tužitelja sa tužbom po §-u 3. i 47. g. p. p. sbog nenadležnosti suda te ga je odputio na nadležni sud uz dužnost naknade parbenoga troška tuženiku (§ 582. gr. p. p.) i to iz razloga, što se izmedju stranaka sklopljeni posao ne može smatrati absolutno trgovačkim niti poslom trgovačkim sa strane tuženika (§ 260. trg. zak.), jerbo prodavanje koža i loja jest samo uzgredni posao, spadajući k tjeranju obrta tuženikova a tuženik prema stanju stvari nije primio dobavljanje u

Digitized by Google

tužbi označenih predmeta, da ih nabavlja u svrhu preprodaje odpadaka po njemu zaklanog blaga (§ 258. točka 2. trg. zak.), prema čemu gledom na § 1. zakona o sudb. trg.-mjenbenoj, pošto tuženik nije protokolirani trgovac a posao s njegove strane nije trgovački, ovaj sud za riešenje ove parnice nadležan nije; uz to dolazi i taj razlog, da tužitelj nije udovoljio propisu § 353., 354. 355. trg. zakona glede ubaviesti tuženika o zahtjevu naknade štete, a posao služeći temeljem tužbe nije fiksovni.

U utoku i žalbi ništovnoj proti toj odluci podnešenim navadja tužitelj, da je prodaja koža i loja samostalni i od mesarskog obrta neodvisni posao i svrha mu je daljnja preprodaja, da po §-u 260. trg. zakona mogu biti i zanatnici trgovci a preprodavanja njihova trgovački poslovi. — Kr. banski stol je svojom rješitbom od 3. kolovoza 1892. broj 17099 taj utok sa žalbom ništovnom kao neosnovan odputio iz razloga prvomolbenih, pošto se prema jasnim ustanovam §-a 258. t. 2. i 260. trg. zak. sklopljeni medju parbenici posao niti absolutno kao trgovački niti pogledom na tuženika, koji mesarski obrt tjera, te samo nuzgredno kože i loj od zaklanoga blaga prodaje kao takovi smatrati ne može. Utočni trošak spada na samog utjecatelja, jerbo s utokom uspio nije.

U izvanrednom previdnom utoku sa žalbom ništovnom proti toj rješitbi po tužitelju podnešenom tvrdi se, da prve dvie molbe stoje na netemeljitom stanovištu, da je po §-u 258., 1., 2. i 260. trg. zakona mjerodavan odnošaj, u kojem su prodavanja tuženikova (kože i loja) prema glavnom njegovom obrtu; i u pojedinom slučaju po §-u 258. trg. zakona lih nakana i svrha tih kupovanja i dobavljanja, preprodaja, i ta je nakana priznajem izvan svake dvojbe stavljena; predleže tuj dakle kriterija obsolutnog trgovačkog posla. Mesar je po §-u 258. 1. trg. zakona trgovac a ne treba niti dokazati, da njegovo poslovanje nadmašuje obseg obrta na malo, jer ne izradjuje ili preradjuje pokretne stvari na pojedine naručbe, već on te stvari kupuje s nakanom, da je preradjene dalje preprodaje.

Kr. stol sedmorice je rješitbom od 14. listopada 1892. broj 3745 uz zabačenje žalbe ništovne odputio izvanredni previdni utok tužitelja po §-u 318. g. p. p. kao nedopustiv. ***Drag. Spiess.***

Iz upravne prakse.

Može li odredba političke oblasti, izvedena u predmetu uvedenja u posjed nekretnina po političkom izaslaniku, ukinuti pravomoćnom sudbenom odlukom zaštićeni faktični posjed?

Kr. kot. sud u B. u parnici radi smetanja posjeda oranice „Prašnica“ povedenoj usljed tužbe K. S. iz B. po odvj. dru. V. B. primlj. 12. kolovoza br. 6052 gr. proti zadruzi M. k. br. 41 iz B. izrekao je odlukom od 23. kolovoza 1893. br. 6052 gr.:

Digitized by Google

Tužiteljka K. S. k. br. 15 iz B. odbija se sa tužbom i tužbovnim zahtjevom, da je tužena zadruga M. k. br. 4 po svom kućegospodaru T. M. smela tužiteljku u mirnom i faktičnom posjedu oranice „Prašnica“ zvane i to parc. br. 658, 659 i 661 time, što je dne 27. i 28. srpnja 1893. požela na njoj poraslo žito, pak da je dužna kaniti se daljega smetanja pod prietnjom globe od 100 for. ili 20 dnevnoga zatvora, napokon da je dužna naknaditi prouzročeni parbeni trošak; nasuprot se osudjuje, da ima tuženoj zadruzi M. naknaditi parbeni trošak u 8 dana pod prietnjom ovrhe iz sliedećih razloga:

Tužiteljka tvrdi, da je postala posjednicom usijanog žita time, što je po sudbenom izaslaniku kr. kot. oblasti u B. uvedena u posjed i uživanje oranice, a isto tako i žita, na istoj nalazećeg se, i to sljedstvom diobne razprave. — Time se smatra ona da je bila u zadnjem faktičnom posjedu priepornog žita i pošto ga je tuženik požeo i pospremio na svoju korist, što on sam priznaje, to bi bile obje činjenice u razpravi o smetanju posjeda kao odlučujuće dokazane.

Tuženica prigovara zadnjemu faktičnomu posjedu tužiteljke na priepornom žitu i smatra sebe posjednicom toga na temelju pridonešene sudbene odluke, kojom se ona štiti već od prije u posjedu upitne čestice, te da prema tomu razprava o smetanju posjeda biti ne može, jerbo drži, da se činom kr. kot. kao političke oblasti o uvedenju u posjed tužiteljice ne može dokinuti pravomoćna sudbena odluka.

Ako se uvaži gore stavljeni prigovor tuženice, jerbo se može uzeti opravdanim samo to, da je tužiteljka predajom u posjed po gradjanskopravnoj naravi prieporni predmet u najboljem slučaju mogla zadobiti samo naslovom na podignuće tužbe proti tuženici;

ako se uvaži, da je dotični izaslanik kr. kotarske oblasti opravdano u ovršenju diobno-razpravnoga postupka mogao uvesti tužiteljicu samo u posjed zemljišta odnosno čestice, na kojoj je žito stojalo, jerbo samo ta čestica sačinjava dio zadružne imovine, diobi podvržene, a nipošto žito na istoj stojeće, za koje mu je poznato bilo, kako se to vidi iz komisijonalnoga zapisnika, da je tudje vlastničtvo, a ne vlastničtvo dieleće se zadruge; i ako se prema tomu uvaži, da dakle tužiteljka nije mogla ni biti u zadnjem faktičnom posjedu toga požetoga žita, to se izpostavlja gore rečena odluka opravdanom i utemeljenom. — Dosudjenje parbenog troška osniva se na §-u 59. zakona od 8. svibnja 1890.

Proti toj odluci uložila je tužiteljica ništovnu žalbu temeljem §-a 62. t. 10. i 11. zakona o smetanju posjeda izvevši ju ovako:

Već je u tužbi dokazano, da mi je konačnim riešenjem kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove od 4. lipnja 1892. br. 25421, koju evo u prepisu prilažem, pripala sva imovina zadruge St. k. br. 15. iz B. te sam temeljem ove rješitbe usljed povjerenstvenog zapisnika kr. kot. oblasti

Digitized by Google

u B. od 14. veljače 1893. br. 1846. oblastno uvedena u posjed i uživanje cjelokupne zadružne imovine, a napose parc. br. 658, 659 i 661 „Prašnica“ zvanih.

Nu napadnuta odluka odbija ipak moju tužbu radi smetanja posjeda s toga razloga, što je tužena zadruga M. kao zadnji po sudu štićeni faktični posjednik, ter da se prema tome činom i uvedenjem u posjed po političkoj oblasti ne može ukinuti pravomoćna sudbena odluka. Taj je nazor posve kriv. Uvedenje u posjed u nazočnom slučaju nije na ini način moglo uzslijediti nego po političkoj oblasti, koja je razpravu glede diobe zadružne imovine provela, — dakle u zadružnih pitanjih jedino kompetentna — pa sam se na temelju zadnjomolbenog riešenja morala obratiti glede predaje i uvedenja u posjed zadružnih nekretnina jedino na političku oblast, a nipošto pako na sudbene oblasti. Pošto se pako tužena zadruga M. ukazuje kao pravna nastupnica bivšeg člana moje zadruge J. B., koji joj je neposredno prodao dio moje zadružne nepokretne imovine, to iz te okolnosti jasno proizlazi, da je oblastno uvedenje u posjed upravo tako kriepostno koli proti bivšem članu prvobitne moje zadruge toli proti tuženoj zadruzi, pa zato me je tuženica kao singularni successor člana bivše moje zadruge J. B. u posjedu meni oblastno predanog i pripalog zemljišta smetala.

Stoji dakle svakako, da je zemljište oranica „Prašnica“ oblastnom predajom i uvedenjem postala moja vlastnost, koja je takodjer u gruntovnici uknjižena na moje ime. O tom priepora biti ne može i to tim više, jer mi tuženica tu okolnost ne poriče, a napadnuta odluka navadja dapače, da sam opravdano po kot. oblasti u posjed toga zemljišta uvedena, nu samo da nisam uvedena u posjed žita, nalazećeg se na tom zemljištu, jer da je to tobože tudje vlastničtvo. Nu ako sam uvedena u posjed prepornog zemljišta to sam takodjer uvedena u posjed svega toga, što na tom zemljištu raste, te je u tom pogledu postupajući sudac krivo shvatio činjenicu o tudjem vlastničtvu žita, jer je smetnuo s uma propise §-â 294., 295., 404. i 405. o. g. z., koji govore o pripadnosti, i koji ubrajaju medju iste i travu i plodove itd., pa jer su se plodovi nalazili još na priepornom zemljištu i nisu ubrani bili, to sam se ja takodjer nalazila u posjedu toga žita. S toga je postupajući izaslanik kotarske oblasti posve korektno uradio, kad mi je predao zemljište zajedno sa žitom, te prisutnu tamo tuženicu odputio glede odštete za posijano sjeme i učinjeno oranje na put redovite pravde.

Na koncu valja mi iztaknuti činjenicu, koja je od velike važnosti. Tuženoj zadruzi, ako se je ćutila uvedenjem mojim u posjed povriedjena u svojem pravu, bilo je slobodno pravodobno proti meni udariti ovrhom radi ponovnog smetanja, odnosno prema propisu §-a 339. o. g. z. proti uredujućem kot. izaslaniku dignuti tužbu radi smetanja posjeda, što joj je

Digitized by Google

po zakonu dozvoljeno. Pošto pako tužena zadruga, premda je kod uvedenja mojega u posjed prisutna bila, za vremena ništa uradila nije, to je tim izgubila svaku daljnju zaštitu na svoj prijašnji posjed, jer nije iza mojeg uvedenja nikakove posjedničke čine na priepornom zemljištu vršila, a niti posjed natrag zadobila.

Odpada dakle i taj razlog napadnute odluke, da odredba političke oblasti ne može prejudicirati po sudbenoj pravomoćnoj odluci dosudjenom posjedu, a mora se uzeti, da sam se ja faktično nalazila u zadnjem mirnom posjedu oranice „Prašnica".

Povodom ove ništovne žaobe obnašao je kr. sudbeni stol u P. rješitbom svojom od 11. studenoga 1893. br. 2912 gr. prvosudnu odluku po §-u 66. zakona o smetanju posjeda kao ništetnu ukinuti i odlučiti prema zahtjevu tužbe odsudivši tuženicu na naknadu parbenog troška od 16 for. 25 nč., i to iz sliedećih razloga:

vidiv, da sudbena odluka u parbi smetana posjeda u smislu §-a 57. zakona o postupku kod smetana posjeda vriedi samo kao privremeno pravilo za posljednji faktični posjed, ali ne smeta stranke svoje, jače pravo redovitim postupkom potražiti;

vidiv, da prema tomu odluka kr. kotarskoga suda u B. od 30. srpnja 1893. broj 5667 gr. ne može zapriečiti daljnje izvedenje u prieporu diobe zadruge tužiteljice po nadležnoj političkoj oblasti pravomoćno izrečene odluke u pogledu jačeg prava tužiteljice na priepornu oranicu;

vidiv, da je doprinešenim zapisnikom od 14. veljače 1893. ustanovljeno, da je preporna čestica ujedno sa na istoj se nalazećim usjevom po nadležnoj političkoj oblasti tužiteljici u posjed predana, te tuženica upućena po povjerenstvu, da neima više prava na priepornu česticu i usjev na istoj

vidiv, da je dakle tužiteljica u vrieme tuženog smetanja posjeda u faktičnom i mirnom posjedu prieporne parcele i usjeva bila, i to na temelju rješitbe u predmetu nadležne političke oblasti, to da je s toga napadnutom odlukom zlo uporabljena ustanova §-a 339. o. g. z. i § 57. zakona o postupku smetana posjeda, a time počinjena ništetnost točke 11. §-a 62. rečenoga zakona. Naknada parbenih troškova utemeljena je na §-u 59. od 8. svibnja 1890. ***Dr. Kreč.***

Pitanja odnoseća se na uredjenje zadružnih posjedovnih odnošaja, kao i na izpravak gruntovni istim skopčani, spadaju izključivo u djelokrug upravnih oblastih. — Vidi § 37. zadr. zakona od 9. svibnja 1889. i § 22. provedbene naredbe k istomu.

Zadruga R. iz T. k. b. 21 razdielila se je potajno jur g. 1803. na tri diela.

Prigodom uvadjanja gruntovnice dobio je svaki dio posebni zemljištnik, tako da dobi k. br. 21/a zemljištnik broj 189, k. br. 21/b zemlj. broj 190, a kuće broj 21/c zemlj. broj 191 u poreznoj občini T.

Digitized by Google

Medjutim ovi zemljištnici nisu sastavljeni bili prema faktično provedenoj diobi i faktičnom posjedu, već izmješano, pa pošto je godine 1888. zatražena dioba ove zadruge, zamolila je kr. kotarska oblast u Z. zamolbom od 13. rujna 1891. br. 6852 izpravak gruntovnih zemljištnika onamo, ili da se gruntovne čestice spoje u jedan zemljištnik ili pako, da se svi gruntovni zemljištnici na zadrugu R. k. br. 21 izprave.

Kr. sudb. stol kao grunt. oblast u Z. odbio je odlukom od 22. listopada 1891. br. 6738 z. ovaj zahtjev, uslied česa se je kr. kot. oblast u Z. predstavkom od 8. studenoga 1891. br. 6852 obratila na kr. banski stol, pozivajuć se na ustanovu §-a 37. zadr. zak. od 9. svibnja 1889. i na § 22. provedbene naredbe k istomu.

Kr. banski stol uvažio je predstavku kr. kotarske oblasti, ter odredio da se zahtjevu iste udovolji rješitbom svojom od 19. prosinca 1891. br. 27885, koja glasi:

Rješavajuć izvješće od 14. prosinca 1891. br. 9131 z. obnašao je kr. banski stol povodom neposredno amo podnešene predstavke kr. kot. oblasti u Z. od 18. studenoga 1891. broj 6852 proti tamosudnoj rješitbi od 22. listopada 1891. broj 6728 z., kojom se molba njezina, da se gruntovno stanje zadruge R., spojivši zadruge R. k. br. 21/a, 21/b i 21/c unešene u z. z. br. 189, 190 i 191 općine T. u jednu zadrugu u svrhu diobe uzpostavi, odbija,

vidiv, da po ustanovah zadružnog zakona i provedbene naredbe k zakonu tom sva pitanja odnoseća na uredjenje zadružnih odnošaja izključivo u djelokrug političkih (upravnih) oblastih spadaju;

vidiv, da upravnim oblastim navlastito u postupku diobnom nadleži uredjivati i izpravak gruntovnice, a da su sudovi kao gruntovne oblasti dužni, na zamolbu oblasti izpravak taj u javnih knjigah provadjati (§ 37. zadr. zak. i § 22. alin 4. zadr. provedbene naredbe).

vidiv, da je kr. sudbeni stol kao gruntovna oblast prama zakonskim ovim ustanovam zamolbi kr. kotarske oblasti u Z. od 13. rujna 1891. br. 6852, kojom je zamolila, da se u svrhu omogućenja diobe zadruge R. razpisane pogriešno prigodom osnivanja gruntovnice zadruge R. k. br. 21/a 21/b i 21/c opet u jednu zadrugu spoje, udovoljiti imao i da uzkrata opravdana bila nije tim manje, što su zadrugari na izpravak taj privolili;

odluku toga kr. sudbenoga stola od 22. listopada 1891. broj 6728 z. po §-u 47. sudovnika kao ništetnu ukinuti, ter sudištu tom naložiti, da zamolbi u stvari jedino nadležne kr. kotarske oblasti udovoljiti i to načinom tim, da gruntovnoj pisarni naloži, da upisane u gruntovnih napisnicih 189, 190 i 191 općine T. kao vlastnice zadruge R. k. br. 21/a, 21/b i 21/c briše i kao vlastnicu svih ozih nekretninah zadrugu R. kuće br. 21 unese, pa da ob ovoj odredbi kao i o obavljenom izpravku gruntovnice tu spomenutu kr. kotarsku oblast obaviesti. ***Malvić.***

Digitized by Google

SVAŠTICE.

Nauka o pravu i državi na nižih i srednjih školah.

(Svršetak.)

I ona, druga moderna teorija pravnoga razvoja, naime Iheringova teorija o postanku i prestanku prava u borbi uzdrmana je kao i historička sa činjenicami odtudjenja izmedju naroda i prava.

Očevidno ima Iheringova borba za pravo bitnu predpostavu, koja nam istom lebdi pred očima kao izpunjenje idealne želje; narod i pojedinac mora doista poznavati svoja prava, došao on kojim mu drago načinom do toga. Ali onaj, koji hoće, da svu svoju osobnost, svu svoju snagu uloži za nj, mora poznati svoje pravo. jer inače njegova borba nije borba sa moralnom sadržinom, ona postaje nasiljem, pravdanjem ili onim užasnim kverulanstvom, koje u doba obćega moralnoga padanja naroda, to propadanje silno uskorava.

Kao što si svako doba prisvoji samo jedan dio teorija, koje u to doba vladaju, te tako samo divno ostvaruje misao umnoga njenoga stvoritelja, tako je i naše doba prihvatilo samo ćudorednu stranu Iheringove teorije; ali prečesto manjka toj borbi pravna sadržina, sviest, da je to justum bellum. Nema dvojbe, da nije Ihering mislio u svojoj nauci posvetiti svaku borbu samu po sebi radi same borbe, i možda se upravo samo za to razilaze tako divlje crte našega vremena, jer svaki borac misli, da ima pravo, te neće da prije ostavi bojište dok mu se ne dopita koje pravo, svejedno da li je to upravo njegovo pravo.

Do sada smo razložili teoretsku važnost ove teme te smo podjedno odkrili niti, koje ju spajaju sa temeljnimi pitanji pravne filozofije, sa problemi geneze prava, a sada moramo naš pogled svratiti sa ove obćenite slike na pojedinosti, na ono, što se praktički polučiti dade.

Polje gradjanske nauke o pravu i državi našlo je mnogo marljivih radnika, ali je pretežna većina tih radnika preslaba za polučenje ovoga visokoga cilja, jer se je većina auktora dala na riešenje toga težkoga problema doduše sa dobrom voljom, ali bez svakoga drugoga osposobljenja.[1]

Pri tom ne smijemo zamučati, da nema valjanih juristićkih predradnja na polju družtvene nauke. Još se nisu pravnici dali na sociološko promatranje juristićkih fenomena narodnoga života, koji nas neposredno okružuje.

---

[1] Obsežnu literaturu u tom pogledu vidi kod Fischera, Grundzüge einer Socialpädagogik und Socialpolitik, Eisenach 1892.; Historičku stranu problema razpravlja živo Ruland. Die Hohenzollern in ihrer Fürsorge für ihr Land und Volk, Köln 1892.

Digitized by Google

Sliedeći tragove znanstvene dogmatike bave se stranom i najbolja za školu opredieljena njemačka djela[1] o državljanskoj propedeutici teoretičkimi prepornimi pitanji ili predočuju mladeži odnah najteže političke probleme, te zahtjevaju od nje. da zauzme položaj prema neriešenim pitanjem o idealnoj državnoj formi, o dieljenju vlasti, o zaštitnoj carini itd. Druga djela, posvećena istoj svrsi i pisana u najboljoj namjeri izgledaju sa svojimi suhoparnimi podatci, sa nesaveznimi izvadci iz zakona, sa mnogobrojnimi članci iz pruskoga i njemačkoga ustava kao da će se sva njemačka mladež od sada naobraziti za nižu poštarsku službu.

Ovdje se valja u buduće ograničiti na najbitnije, ter postaviti u službu nove ideje sve sile čuvstva sa onimi razbora. Ovdje se neka prihvati posla socijalna pedagogija sa svimi registri svoje umjetnosti, da se u nauci o pravu i državi ne budu djeca mučila sa odlomci bez saveza nove posebne znanosti, te da se njihova pamet ne natrpa novim balastom. Što budući državljan treba, nije prije svega iztraživanje već znanje nuždnih odnošaja, uticaja i dopunjaja u sustavu svoga domaćega prava. Parlamentarizam u oprieci sa konstitucionalizmom, sustav dviju komora i jedne komore, razredno izborno pravo i izborno pravo temeljeće se na cenzusu, sve su to stvari, koje za mladenačko srce ne imaju nikakve privlačive snage, a niti je vriedno da ih uči.

U Švicarskoj postoje već od dulje vremena u većini kantona naukovne osnove za primarne, sekundarne i više škole, po kojima se kod poviesti i geografije zahtjeva i poznavanje pravnih odnošaja kantona i saveza, temeljne crte prava i ustava. U Švicarskoj imade uzornih knjiga, koje idu s pravom za tim, da mladenačkom duhu prije svega dovedu u sviest družtvene pojave, koji su mu najrazumljivije. Jednostavno i popularno, kratko i živimi bojami, ne prelazeći nikada u stranačku ugrižljivost, prikazuju život u obitelji u višem svjetlu saveza prava i dužnosti, nadalje susjedne odnošaje sa pravne strane, školu i njezin obseg, odnošaj drugovanja i prijateljstvo, prve i najuže krugove narodnoga zajedničkoga života.[2]

---

[1] Viereck, Bürgerkunde, Hannover 1892.. Dörpfeld, Repetitorium der Gesellschaftskunde, Güttersloh 1893. Bardey, Leitfaden für den staatsbürgerlichen Unterricht auf höheren Schulen, Brandenburg a. H. 1891.; Gareis, Leitfaden für den Unterricht in der Staatskunde, Würzburg 1881.

[2] Bühler, Gesellschafts- und Verfassungskunde. Ein Wegweiser für die reifere Schweizerjugend, drugo izdanje, Bern 1874.; Numa Droz, Bundesrath, Die Elemente des bürgerlichen Unterrichts. Leitfaden für den Gebrauch der Primarschulen; aus dem Französischen übersetzt von Niggli, Bern 1889. Schneebeli, Verfassungskunde in elementarer Form, Zürich 1880.; P. Bourde, Le patriote, 3. izd. Paris 1886.; Jules Simon, Le livre du petit citoyen, Paris 1880.; Petit catéchisme politique à l'usage des écoles primaires, Charleroi 1873.

*

Digitized by Google

Za tim se mladoj duši shvatljivim načinom razjašnjuje veća pravna i gospodarstvena zajednica pomoću izbora zvanja, zajednice prema sklonosti i zanimanju, prema načinu života u gradu i na selu. Nadovezujuć na religiozne predstave, dovodi svjetovna nauka o dužnostih do ćudoredne i ekonomske važnosti rada, do njegovoga sticajućega karaktera te do pravne zaštite zaradjenoga. Poznati pojmovi o naučniku, o pomoćniku i obrtniku dovode do pojma ob organiziranom zajedničkom radu, o podredjenosti i nadredjenosti prema subjektivnoj mjeri sposobnosti, dobe i gradjanskoga položaja. Odavde vodi most do pojmova obećanja, obveze, ugovora, činitbe i protučinitbe, vjere i poštenja u radu i prometu.

Slika državnoga i poglavarstvenoga uticaja proti nevjeri i povriedi imovine, na pravu utemeljeni zahtjev pobudjuju polagano i organički predstave o državnoj zaštiti mira, o svetosti i nepristranosti pravne zaštite, o moći i veličini države kao cielosti. U velikih crtah razlaže se mladomu državljanu nutarnje i vanjsko uredjenje občina, za tim redom viših grana državne uprave, tumače mu se pozitivne potrebe uprave, prometni instituti, pravne uredbe, ratna zaštita proti stranoj moći ili unutarnjim nemirom i konačno njegovo vlastito udioničtvovanje na pravih i dužnostih u miru i u ratu na veličini zajedničke domovine

Naš bi pisac, koji bi se dao na sastav takove knjige, imao prema švicarskomu lakši položaj, jer bi mogao upotrebiti monarkički princip, koji cieli naš državni život proniče i njime vlada. Ovaj lahko shvatljivi plastični elemenat osobnosti čini abstraknu moć zornom i shvatljivom za um i srce te uzdiže zbilju u sferu ideala. Tako dobiva ćutljivo mlado biće prvi pogled u zakonitost velike državne zgrade, u nuždni nutarnji savez družtvenih pojava. Tako neka uči rastući gradjanin prema glasovitoj formuli „endetté envers l'État" t. j. da je svaki od nas od svojega poroda dužnik države, da je svatko obvezan državi kao i svojim roditeljem na vječnu ljubav i zahvalnost. K tomu ali ne treba brojka, niti naslova obveze već skromnoga i požrtvovnoga srca, svjestnoga i veseloga uvrštenja samoga sebe u narodnu zajednicu i njezino pravo.

Kod svih ovakovih knjiga i nauke valja osobito na to paziti, da slovo ubija, a samo duh oživljuje. Sve bi takove knjige bez iznimke morale na svom naslovnom listu nositi kao moto izreku, koju je rimski pravnik na srce stavio narodu, koji je bio mnogo osjetljiviji za formalne pravne pojmove: Scire leges non hoc est verba earum tenere sed vim ac potestatem (Celsus, l. 17, D. 13) Znati zakone, veli se tuj, ne znači naučiti ih od rieči do rieči na izust, već shvatiti njihovu moć i njihovo djelovanje.

Ali se ono, što se je kroz vjekove zanemarilo, ne će moći samo kroz školu popraviti. Kao što valja da državljanska propedeutika uzgoji valjana gradjana, tako će moći samo veoma razvit, pun sadržine javni život pojedinca i ciele generacije uzdići do višega stupnja političke uvidjavnosti.

Digitized by Google

Školu valja da nadopunjuje svojih dužnosti sviestno činovničtvo, koje ima biti učitelj i uzgojitelj naroda. Od činovničtva, koje se je posvetilo svom svojom dušom visokoj službi države uči narod ljubiti državu, pouzdavati se u svoju snagu i vjerovati u svoje sveto pravo. Tako stoji i činovničtvo u službi nauke o pravu i državi. *Dr. Šilović.*

Reforma juridičkih nauka.

U 12. broju „Mjesečnika" od god. 1892. donieli smo nacrt osnove zakona, kojim se preinačuje i nadopunjuje zakon ob ustrojstvu hrvatskog sveučilišta i govor sveučilištnog rektora dra. J. Plivorića o istom predmetu.

Pošto je kr. zem. vlada podniela hrv. saboru navedenu osnovu zakona skroz modificiranu, donosimo ju našim čitateljem u cielosti s obrazloženjem s onimi promjenami, koje je saborski odbor za bogoštovje i nastavu na na njoj izveo:

Usnova zakona, kojim se preinačuju, odnosno nadopunjuju njeke ustanove zakonskog članka sabora kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 5. siečnja 1874. ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu (br. 3. sbornika od god. 1874.).

Članak I. Ustanove stavke prve §-a 2., §§ 3., 4., 5., 6., 7., 9., 11., 15., 25. i 27., stavke druge §-a 32., slovo a) §§ 39., stavke treće §-a 46., §§ 47., 48. i 49. uvod, sl. B i D, §§ 50., 51., 52., 55., 57., 58. i 60., te odsjeka IV. §§ 64. do 79. zakonskog članka sabora kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 5. siečnja 1874. ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu (br. 3. sbornika od god. 1874.) preinačuju, odnosno nadopunjuju se, ter imadu navedene ustanove glasiti kako sliedi:

Stavka prva.

§ 2. Učitelji sveučilištni jesu redoviti, izvanredni (aktivni i umirovljeni § 6. i 69.) ili honorarni profesori, privatni docenti, suplenti i učitelji u užem smislu rieči.

§ 3. Sistemizovane profesorske stolice imadu se redovito popunjivati stalno namještenimi redovitimi ili izvanrednimi profesori.

§ 4. Redovite i izvanredne profesore imenuje Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo kralj na predlog kr. zem. vlade (§ 22. i 23.).

Kad se radi o imenovanju profesora bogoslovnog fakulteta ima kr. zem. vlada, prije nego podnese previšnjemu mjestu glede toga predlog, stupiti u dogovor s nadbiskupskim ordinarijatom.

§ 5. Svi redoviti i izvaredni profesori jesu kr. javni činovnici.

§ 6. Svaki nakon navršenog obveznog službenog vremena u trajno stanje mira postavljeni redoviti ili izvanredni profesor može, privolom kr. zem. vlade i dalje predavati one predmete, koje je predavao, bivši u aktivnej službi (§ 69.).

Digitized by Google

Veoma zaslužni po znanost muževi mogu se imenovati honorarnimi (začastnimi) profesori za stanovite struke.

Privatni docenti kao takovi nisu činovnici.

Kano privatni docenti vlastni su samo oni na ovom sveučilištu javno predavati, koji su u smislu ovog zakona usposobljeni.

Suplente namješta u slučaju potrebe vlada (§ 22.), da zamjene redovita ili izvanredna profesora dotle, dok ne bude moguće opet redovito popuniti izpražnjenu sistemiziranu profesorsku stolicu.

§ 7. Za predavanje stanovitih znanstvenih struka i vještina, dalje za predavanje živih jezika za praktičnu porabu vlastna je vlada (§ 22.) postaviti učitelja u užem smislu, i to na bogoslovnom fakultetu tek nakon dogovora s nadbiskupskim ordinarijatom.

Ovi učitelji nemoraju kao takovi biti činovnici.

§ 9. Plaće i nagrade profesora i sveg kolikog sveučilištnog osoblja ustanovljuje odsjek IV. ovog zakona.

§ 11. Svaki redoviti profesor ima na tjedan barem osam, a izvanredni barem šest ura predavati.

Honorarni i umirovljeni profesori i privatni docenti imadu predavati tako često i tada toliko ura na tjedan koliko su se sami obvezali.

Suplenti predavaju toliko ura, koliko će u svakom slučaju ustanoviti kr. zem. vlada, saslušavši dotični profesorski sbor.

Učitelji u užem smislu imadu toliko ura na tjedan predavati, koliko će za predmete, za koje su postavljeni ustanoviti kr. zemaljska vlada na predlog dotičnoga profesorskog sbora.

§ 15. Privatni docenti biraju izmedju sebe svoje zastupnike u sbor profesorski, ako ih neima više od tri, jednoga, ako ih ima više, dvojicu. Izberivi su samo oni privatni docenti, koji su bar četiri semestra habilitirani.

Ovi zastupnici imadu u sjednicah ista prava, koja i ostali članovi profesorskoga sbora, uz jedino ograničenje, da neimadu sudjelovati kod stvaranja predloga za popunjivanje profesorskih stolica.

§ 25. Ako profesorski sbor radnju odobri i iz pregleda kolegijah uvidi, da predmet spada u dotični fakultet, tad će profesorski sbor unutar roka od jedne godine iza podnešene molbe, pozvati molitelja na razgovor, za koji će odrediti po mogućnosti tri profesora, koji će se š njim pred cielim profesorskim sborom razgovarati o pismenoj radnji i o pregledu kolegijah. Iza razgovora ima kandidat držati javno pokusno predavanje u nazočnosti profesora dotičnoga fakulteta o zadatku, što će mu ga zadati dotični profesorski sbor 8 dana unapried.

§ 27. Od dužnosti, da podnesu izkaze, naznačene u §-u 24. i da se podvrgnu po §-u 25. znanstvenom razgovoru i pokusnom predavanju mogu se izuzeti oni, koji su svoju sposobnost dovoljno dokazali znanstvenim

Digitized by Google

književnim radom u onoj struci, koju namjeravaju predavati. Za takav zaključak profesorskog sbora potrebne su dvie trećine glasova.

Stavka druga §-a 32.

Njemu su podčinjeni sveučilištni knjižničar, sveučilištni činovnici i sve ostalo sveučilištno osoblje.

Činovnici i sve ostalo osoblje sveučilištne knjižnice počinjeno je sveučilištnom knjižničaru.

Slovo a) §-a 39.

a) gimnazijske ili realno-gimnazijske nauke s dobrim uspjehom svršili i izpit zrelosti podnieli, a u matematičko-prirodoslovne struke mudroslovnoga fakulteta mogu se kao redoviti slušaoci upisati i oni, koji su s dobrim usjehom načinili ispit zrelosti na realci;

Stavka treća §-a 46.

Kašnje prošnje, ako su podnešene najdulje 6 tjedana iza početka svakoga poljeća, riešava senat akademički, ter samo onda dozvoljuje upis slušaocu, ako dokaže, da nije kriv, što se je prekasno prijavio.

§ 47. Svaki slušalac, koj hoće, da dovrši nauke kojega fakulteta, mora kroz stanovito vrieme polaziti kolegije na dotičnom fakultetu: na bogoslovnom, pravo- i državoslovnom i mudroslovnom po četiri, a na liečničkom pet godina.

§ 48. Naučna godina ima dva poljeća, zimsko i ljetno.

Početak i trajanje naučne godine i pojedinih poljeća ustanovljuje se naredbenim putem.

§ 49. Uvod. Na pojedinih fakultetih predavat će se sliedeći predmeti:

B. Na pravo i državoslovnom fakultetu:

a) Filozofija prava.
b) Enciklopedija prava i državoslovnih nauka.
c) Pravo rimsko s povješću rimskoga prava i s rimskim gradjanskim parbenim postupkom.
d) Obća pravna poviest.
e) Hrvatsko-ugarsko privatno pravo.
f) Crkveno pravo katoličke i grčko-iztočne crkve.
g) Gradjansko pravo.
h) Gradjanski postupnik s postupnikom u neparbenih pravnih poslovih.
i) Mjenbeno pravo.
k) Trgovačko pravo.
l) Pomorsko pravo.
m) Rudno pravo.
n) Kazneno pravo.
o) Kazneni postupnik.
p) Sveobće te hrvatsko-ugarsko državno pravo s osobitim obzirom na austrijsko državno pravo.

Digitized by Google

r) Medjunarodno pravo.
s) Upravna nauka i upravno pravo.
t) Narodna ekonomija.
u) Financijalna znanost i financijalno pravo.
v) Obća statistika te statistika austro-ugarske monarkije s osobitim obzirom na statistiku kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.
z) Sudstveno liečničtvo.
ž) Državno računoslovje.

D. Na mudroslovnom fakultetu.

a) Teoretička i praktička filozofija s povješću filozofije.
b) Posebni filozofički nauci.
c) Pedagoga
d) Obća povjest.
e) Hrvatska povjest s osobitim obzirom na austrijsku i ugarsku povjest.
f) Pomoćne znanosti povjesti s osobitim obzirom na domaću povjest.
g) Archeologija.
h) Povjest umjetnosti.
i) Georafija.
k) Slavenska filologija.
l) Hrvatski ili srbski jezik i književnost.
m) Klasična filologija latinska.
n) Klasična filologija grčka.
o) Živi jezici: magjarski, njemački, slavenski, talijanski, francezki, englezki.
p) Matematika.
r) Fizika.
s) Zoologija.
š) Phyziologija.
t) Poredbena anatomija.
u) Botanika.
v) Mineralogija.
z) Geologija i palaeontologija.
ž) Kemija.
aa) Astronomija.

Ustrojenje novih profesorskih stolica za predmete, koji nisu u ovom §-u navedeni, odredjuje Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo kralj na predlog kr. zemaljske vlade (§ 22.)

§ 50. Na bogoslovnom fakultetu imadu se svi predmeti navedeni u §-u 49. pod A. slušati onim redom, kojim su tamo navedeni.

Uz to imadu se na rečenom fakultetu predavat jezik sirski, kaldejski, arabski.

Digitized by Google

Na fakultetu pravo i državoslovnom bit će za slušatelje obvezatni svi predmeti, koji se pitaju na državnih izpitih.

Da li će uz ove pvedmete biti obvezatni još ini, te kojim se redom budu ti predmeti imali slušati, odredit će vlada, saslušav profesorski sbor. naredbenim putem.

§ 51. Na sveučilištu osnovat će se prema potrebi za razne nauke seminari.

§ 52. Svaki slušaoc mora slušati na bogoslovnom fakultetu najmanje 18, a na svih ostalih fakultetih najmauje 20 sati na tjedan.

§ 55. Zadnjih osam dana svakoga poljeća imaju se svi slušaoci prijaviti kod dotičnih učitelja, da jim potvrde polazak u prijavnicu, koju za tim dekan vidira.

§ 57. Svaki redoviti slušaoc pravo i državoslovnoga fakulteta ima na koncu drugoga ili početkom trećega poljeća podnieti prvi državni izpit pravno-povjestni, a na koncu četvrtoga ili početkom petoga poljeća drugi državni izpit pravno-povjestni.

Predmeti prvoga državnoga izpita pravno-povjestnoga jesu: povjest i institucije rimskoga prava s rimskim gradjanskim parbenim postupkom, povjest slavenskih i germanskih prava, te glavna načela hrvatsko-ugarskog privatnog prava.

Predmeti drugoga državnoga izpita pravno povjestnoga jesu: pandekte rimskoga prava i i crkveno pravo katoličke i grčko-iztočne crkve.

Slušaocem pravo i državoslovnoga fakulteta ne može se u zakonito njihovo četverogodište vrieme provedeno na sveučilištu prije s dobrim uspjehom položenog prvog državnog izpita pravno-povjestnoga uračunati za više no za dva semestra, a vrieme, provedeno na sveučilištu prije s dobrim uspjehom položenog drugog državnog izpita pravno-povjestnog za više no četiri semestra.

Za slušaoce pravo i državoslovnoga fakulteta, koji nisu ug.-hrv. državljani, može vlada naredbenim putem i ove izpite udesiti tako, da rečenim slušaocem bude moguć prelaz na domaća na domaća njihova sveučilišta.

§ 58. Tko se želi na temelju svojih pravo i državoslovnih nauka posvetiti javnoj službi, odvjetničtvu ili javnomu bilježničtvu, ima podnieti još dva teoretička državna izpita, sudstveni i državo-znanstveni po propisih ovoga zakona.

Treći državni izpit, sudstveni može se podnieti u osmom poljeću, četvrti pako, državo-znanstveni, istom po dovršenom četverogodištu.

Predmeti trećega državnoga izpita, sudstvenoga jesu: pravo gradjansko, trgovačko i mjenbeno, gradjanski postupnik u parbenih i izvanparbenih pravnih poslovih, kazneno pravo i kazneni postupnik.

Predmeti četvrtog državnog izpita, državo-znanstvenoga jesu: sveobće i hrvatsko-ugarsko državno pravo s osobitim obzirom na austrijsko državno

Digitized by Google

pravo, pravo medjunarodno, narodna ekonomija, financijalna znanost, upravno pravo.

§ 60. Doktorom kojega fakulteta može postati samo onaj, koj po navršenom peto- odnosno četverogodištu s dobrim uspjehom položi stroge izpite iz nauka dotičnoga fakulteta. Broj strogih izpita i način, kako se imadu polagati, ustanovljuje se naredbenim putem.

Niti pojedini strogi izpit a ni doktorat sam ne može nadomjestiti niti pojedinog teoretičkog državnog izpita, ni svih zajedno.

Ovom se ustanovom ipak ne dira u propise, koji za polučenje stanovitog zvanja zahtjevaju uz ine uvjete i doktorat prava.

Odsjek IV.

O naukovini, te plaćah i nagradah za profesore te svekoliko ostalo sveučilištno osoblje.

§ 64. U ime naukovine plaćaju na početku svakog poljeća, u koliko nisu izhodili oprost od tog plaćanja, redoviti slušatelji pravo- i državoslovnog fakulteta 25 for., a redoviti slušatelji mudroslovnog fakulteta 20 for.

Redoviti i izvanredni slušatelji bogoslovnoga fakulteta plaćaju toliko forinti na semestar, koliko ura na tjedan slušaju predavanja.

Oprost može se protezati ili na svu naukovinu ili na polovinu, te ga podieljuje kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, na predlog dotičnog profesorskog sbora.

Zakonito pravo biti sasvim oprošteni od naukovine, imadu samo sliedeći učenici bogoslovja:

a) od svjetovnoga duhovničtva ubogi pitomci biskupskih sjemeništa, i oni externiste, koji su za biskupiju potrebiti, ter duhovničtvu biskupije ili već utjelovljeni, ili osigurani, da će biti u biskupiju primljeni.

Biskup će početkom svake godine imenik takovih učenika, potvrdiv siromaštvo njihovo, poslati bogoslovnomu profesorskomu sboru;

b) od redovnoga duhovničtva svi pitomci ubožkih zavoda.

§ 65. Nakovinu ubire kvestor. Iznos naukovine uplaćen od slušatelja fakulteta pravoslovnoga i državoslovnoga i fakulteta mudroslovnoga odprema se kr. zemaljskoj blagajni, a iznos uplaćen u bogoslovnom fakultetu izplaćuje se dotičnim profesorom.

§ 66. Kakove će pristojbe imat plaćati izvanredni slušatelji fakulteta pravoslovnoga i državoslovnoga i fakulteta mudroslovnoga, ter u što će se se takove upotrebiti, ustanovit će vlada putem naredbenim.

§ 67. Redoviti sveučilištni profesori uvršćuju se u VI. nadnevni razred.

Sustavna im je plaća 1800 for.

Ova se plaća svakih 5 godina povisuje za 200 for. uključivo do 25. godina službovanja njihova.

Redovitim profesorom pravo- i državoslovnog fakulteta ipak te fakulteta filozofskog ustanovljuje se godišnja plaća jednoj polovici svakog

Digitized by Google

fakulteta sa 2600 for., a drugoj polovici sa 3000 for., i to tako, da se kod odredjivanja tih polovina broje stolice zapremljene izvanrednimi profesori i suplenti, kao da su popunjene redovitimi profesori. Ovi profesori neimadu pravo na petgodišnje doplatke.

Ako to zaištu okolnosti, mogu se pojedinim redovitim profesorom podieliti beriva veća od ovih, koja su u ovom zakonu ustanovljena, a dozvoliti i druge pogodnosti.

§ 68. Izvanredni profesori uvršćuju se u VII. nadnevni razred.

Plaća im iznosi 1400 for. na godinu, a na pravo- i državoslovnom te na filozofskom fakultetu 1600 for.

Plaća izvanrednih profesora povisuje se poslje svakih pet godina za 200 for. (Sliedi.)

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Slovenski pravnik (ureljuje ga dr. Makso Pirc, a izdaje družtvo „Pravnik") svezak 7 za mjesec srpanj sadržaje: O poublašćenji v načrtu novega civ. postopnika, od Kavčnika. — Shod odposlancev odvetničkih zbornic na Dunaji. — Iz pravosodne prakse. — Iz upravne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

* * *

Zur Dogmengeschichte und Dogmatik der Freigebung fremder Sachen im Zwangsvollstreckungsverfahren. Von dr. E. von Schrutka-Rechtenstamm, ordentl. Profesor des Rechtes an der Universität Wien. Dogmatischer Theil. Berlin. Carl Heymann's Verlag: 1893.

U dogmatskom dielu ove razprave, koja se kreće na osnovu današnjeg austrijskog prava i gradj. parb. postupnika za njemačko carstvo, promatra se ponajprije t. zv. izlučni zahtjev, a tada izlučni postupak.

Znanost nije do sada ustanovila jedinstveni pojam „izlučnoga zahjeva".

Pisac scieni, da bi mogao temeljem svojih dogmatsko-povjestničkih iztraživanja (I. diel ove monografije) uztvrditi, da se „izlučni zahtjev" ukazuje pravnim sredstvom trećega, kojim ovaj od vlasti traži oslobodjenje svojih zaplienjenih dobara, jer ista ne spadaju u imetak ovršenikov.

Analognom uporabom dvorskoga dekreta od 29. svibnja 1845. s. p. z. broj 889 proširen je djelokrug istoga.

Ustanove toga dvorskoga dekreta imale su se po namisli zakonodavca uporabiti na utjerivanje novčanih tražbina ovrhom:

1) sudbenom 2) na pokretnine; dakle na 3) ovrhu u užem smislu.

Nu potrebom prakse nastalo je pitanje:

Digitized by Google

a) da li vriedi analogija i kod t. zv. ovrha političkih;
b) kod ovrha na nepokretnine;
c) na slučajeve dozvoljenog osiguranja ili zabrane, ter može li se uporabiti i u slučajevih stečaja.

Sva ova pitanja tumači pisac pod naslovom: „Das Excindirungsrecht im objectiven Sinne", obaziruć se pri tom na austrijsko i njemačko zakonodavstvo, a i na glavna pitanja medjunarodnog izlučnog prava.

Rezultati iztraživanja razbistreni su obilnom uporabom judikature bečke, što u velike zanimanje praktičnih pravnika povisuje.

Akoprem se ne bi složili s piščevimi zaključci, da sudbene vlasti nisu nadležne rješavati izlučne zahtjeve kod t. zv. političkih ovrha; ipak upozorujemo i na taj dio razprave, jer su ovdje jezgrovito nanizani svi razlozi za ovo i protivno mnienje, ter čitatelja pobudjuju na dalnja razmišljanja.

Ostala gore iztaknuta pitanja razmotrena su točno, ter će biti za cielo s nasladom od svakoga čitana.

Prelazeć pisac na: „Excindirungsrecht im subjectiven Sinne" razdrobljuje pravnu strukturu izlučnoga zahtjeva na njegove elemente, ter ustanoljuje metodom analiytsko-synthetičnom pojam istoga.

Kod svakoga zahtjeva, pa tako i kod izlučnoga valja pitati: u čem imade činitba sastojati; tko je obvezan na istu; tko ju je vlastan tražiti; kada nastaje, a kada opet izgiba pravo na takov zahtjev?

O svih tih pitanjih ubaviešćuje nas pisac u ovoj svojoj knjizi.

Iztaknuti ćemo izmedju ostaloga to, da pisac dolazi do zaključka, da tužitelju ne pripada nit koje drugo pravo, van tražiti, da se ovrha ili dokine ili stegne, uslied česa, da zahtjev ne može smjerati onamo, da mu budu zaplienjene stvari izdane, ter da bude pitanje vlastničtva s materijalno-pravne strane prema ovršeniku riešeno.

Čim je osudom u izlučnoj parnici izrečeno, da predleži „aberratio executionis", nastalo je po tužitelja — kao trećega ovrhom povriedjenoga — pravo tražiti od ovrhovoditelja, koji je izhodio provedenje dražbe, povratak dražbom njegove stvari, postignute kupovnine (praetium succedit in locum rei).

Do toga zaključka dolazi pisac, — u kratko — ovako:

Sud je dozvolio ovrhu na stvari dužnikove, zakon perhorescira naplatu ovršenikovog duga tudjim imetkom. Vjerovnik, primajuć utržak od prodane neovršenikove stvari, dobio ga je sine causa, niti ga je vlastan (obzirom na vlastnika stvari) solutionis causa pridržati.

S toga zaključuje pisac, da „trećemu", koji nije za tečaja izlučne parnice izhodio obustavu dozvoljene ovrhe, pak je stvar prodana prije svršetka parnice, — pristoji tečajem čitavog zastarnog vremena „condictio sine causa".

Digitized by Google

Dalnje je tu pitanje može li „treći“ ovdje ovrhovoditelja tužiti i na „lucrum cessans“, ter po kojih bi se načelih ta stvar riešiti imala. I o tom se je pisac izrazio.

Ne spada amo pitanje, može li „treći“ i kada stvar tražiti natrag od kupca.

Kako je jur spomenuto, pisac stoji na stanovištu, da je izlučna (oppositio tertii) i opozicijona (oppositio debitoris) tužba procesualno pravno sredstvo posebne vrsti, jer im je svrhom dokinuće ovršne odluke.

Za ovu svoju tvrdnju naveo je pisac potanko razloge, kojih nisu ni D. Ullman ni Canstein naveli; već su jednostavno te tužbe stavili uz utok kao pravna sredstva u ovršnom postupku.

Upozoriti valja još i na to, kako pisac obradjuje pitanje ob osnovanosti izlučne tužbe, ter kako povlači paralelu medju tom tužbom i tužbom reivindikatornom te onom negatoria in rem actio.

Tu su upotrebljene kritičke rješitbe bečkog vrhovnog sudišta, pak se s toga još jasnije razlike izmedju tih tužba ističu, a uz to i pojedini u izlučnoj parnici mogući prigovori stranom tužitelja (§ 10.), stranom tuženika (§ 11.)

Neka bude ovdje spomenuto razmatranje o dokazu glavnom prisegom, kao i o tom, da li se propis §-a 456. o. g. z. može protegnuti i na ovršnim putem postignuto pravo zaloga na tudju stvar.

Drugi razdjel ove razprave radi o procesualnom oživotvorenju izlučnoga zahtjeva.

§ 12 bavi se pitanjen, kada je moguće postići istu svrhu u mjesto izlučnom parnicom sredstvom utoka; kada je dopušten samo utok, kada oboje: tužba i utok, a kada se isto postići može i jednostavnom prošnjom.

Pisac mnije, da je izlučna parnica spor „de jure tertii“, koji tertius — ovršenik parbenom strankom nije, niti biti može; s toga da je izključen pasivni litis consortium izmedju ovrhovoditelja i ovršenika; jer da su u obće izjave istoga po sudbinu parnice irelevantne.

S teoretskog stanovišta, ter gledom na ustanove dvorskoga dekreta od 29. svibnja 1845. rado priznajemo stavnost piščevih nazora, nu scienim, da bi se kod nas kraj ustanove §-a 447. gr. p. p. jedva moglo zastupati provedenje istoga nazora u praksi; pošto § 447. izrično nalaže, da se: „kako proti ovrhovoditelju tako i proti ovršeniku iskati ima, da se ovrha ili dokine ili stegne“.

U ostalom nije mi poznat slučaj, u kojem bi naše vrhovno sudište izreklo, da je time, što je tužen sam ovhovoditelj — mimo ovršenika, počinjena ništetnost, s toga valja razvoj toga pitanja u našoj judikaturi još pratiti.

U pitanju o nadležnosti suda za izlučnu tužbu i prošnju, da se ovrha medjutim obustavi, razpršio je pisac neke dvojbe, koje bi mogle nastati

Digitized by Google

gledom na neke nepodpunosti sudovnika od 20. studenoga 1852. d. z. l. broj 251. (§ 72.) u prispodobi sa ustanovami dvorskoga dekreta od 29. svibnja 1845., odnosno §-a 447 gr. p. p. in fine i §-a 70. našega sudovnika.

Zanimati će čitatelja razlozi, o kojih pisac misli, da su odlučni po riešenje pitanja o parbenih troškovih.

Da je pisac razmotrio pitanje o pravnom učinku osude gledom na ovršenika, o svrsi predane jamčevine, — držim, da ne treba na poseb izticati.

Ovo nekoliko redaka pokazuje jasno, koli je poučno i zanimivo to najnovije djelo profesora Schrutke. ***F. Haladi.***

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 16. srpnja t. g. redovitu mjesečnu sjednicu, u kojoj je zakjučeno, da u buduće imadu gospoda suradnici „Mjesečnika“, koji budu želili napose odtisnuti dati svoje sastavke, štampane u „Mješečniku“, prijaviti to odboru pravničkoga družtva. Nakon toga primljeno je izvješće blagajnikovo o stanju blagajne.

(† Antun Vukovarac) kr. kotarski sudac u Varaždinu preminuo je dne 13. lipnja t. g. Pokojnik bio je član pravničkoga družtva od njegova osnutka neprekidno sve do svoje smrti, a bio je i suradnik „Mjesečnika“ sve do svoje bolesti, koja ga je snašla g. 1891. Pokoj mu duši!

(† Dr. Živko Gojković) odvjetnik u Karlovcih umro je prošloga mjeseca. Pokojni je dr. Gojković bio članom pravničkoga družtva od njegova početka. On je bio jedan od najmarljivijih povjerenika, te je ovu plemenitu ali neugodnu dužnost svedjer obavljao najvećom ljubavi i točnošću, kao što je bio jedan od revnih suradnika našega lista. Pravničko družtvo i „Mjesečnik“, izgubiše njegovom smrću jednoga od najmarnijih članova, povjerenika i suradnika, a odvjetnički stališ jednoga od najboljih drugova. Lahka mu zemljica, a častan spomen medju nama!

(† Dr. Stanko Tkalac), kr. javni bilježnik u Karlovcu, umro je dne 17. srpnja t. g. Pokojnik bio je članom našega družtva od godine 1880., a bijaše poznat kao dobar pravnik i marljiv i savjestan kr. javni bilježnik. Lahka mu zemlja!

Imenovanja. Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 3. srpnja 1894. imenovati državnoga odvjetnika Manu *Alkovića*, uz istodobno dignuće od sadanje njegove službe, sudbenim viećnikom kod sudbenog stola u Mitrovici.

(U Bosni i Hercegovini.) Imenovani su: Šerijatski sudija kod kotarskog ureda u Prnjavoru Arif ef. *Mehinagić* šerijatskim sudijom IX. dnevnom razredu drugog stepena plaće, svršeni pravnik Hans *Wakonigg* privr. auskultantom kod okružnoga suda u Banjaluci, pravni praktikant kod c. kr. zem. suda u kaznenih stvarih u Beču dr. Maks vit. *Führich* privr. auskultantom kod okr. suda u Sarajevu, svršeni pravnik Ljudevit *Businar* iz Ljubljane privr. perovodnim vježbenikom kod kot. ureda u Gackom, te svršeni pravnik

Digitized by Google

dr. Oton *Moskowicz* de Zemplén privr. auskultanton kod okružnog suda u Banjaluci.

Premještenja. Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim riešenjem od 3. lipnja 1894. dozvoliti dodieljenje viećnika banskoga stola Kolomana *Egersdorfera*, zatim sudbenih viećnika dra. Adolfa *Koreisla* i Ljudevita pl. *Reiznera* u svojstvu pomoćnih izvjestitelja, i to prvoga hrv.-slav.-dalm. stolu sedmorice, a potonje dvojice banskomu stolu. Istim previšnjim riešenjem blagoizvoljelo je Neg. Veličanstvo odobriti, da se kotarski sudac Gjuro *Trbljanić* od sudbenoga stola u Belovaru premjesti kot. sudu u Vukovar kao upravitelj toga. Nadalje su premješteni kot. sudac Vladimir pl. *Jakopović* od kot. suda ogulinskoga k onomu u Veliku Goricu, a kot. sudac Antun *Starčević* od kot. suda velikogoričkog k onomu u Ogulinu.

(U Bosni i Hercegovini.) Premješteni su: okružni predstojnik Jaroslav barun *Sedlnitzky* pozvan je na službovanje u zajedničkom ministarstvu, a povjerena je kot. predstojniku I. razr. Mihajlu vitezu *Rukavini* privremena uprava okružnom oblašću u Travniku; dalje je premješten kot. predstojnik II. razr. Gjuro *Bijelić* od kot. ureda u Nevesinju k onom u Trebinju, a povjerena je polit. pristavu I. razreda Gezi *Galanthayu* uprava kot. uredom u Nevesinju, nadalje je premješten polit. pristav I. razreda Spiridion *Janković* od kot. ureda u Ljubuskom ka gradskom kotarskom uredu u Mostaru, šerijatski sudija u IX. dnevnom razredu kod kot. ureda u Fojnici Ali ef. *Babahmetović* na veći stepen plaće, sudski savjetnik Jovan *Durbešić* od okr. suda u D. Tuzli k onom u Sarajevu, sudski savjetnik dr. Nikola *Krzyzanowsky* od okr. suda u Sarajevu k onom u D. Tuzli, sudski pristav Ladislav *Michlewicz* od kotarskog ureda u Travniku k onom u Prozoru, sudski pristav Mihajlo *Paliwoda* od kot. ureda u Prozoru k okružnom uredu u Travniku i sudski pristavi Jovan pl. *Chodynicky* od okr. suda u Travniku ka kot. uredu u istom mjestu, a razriešen je sudski pristav kod okr. suda u D. Tuzli Franjo pl. *Dominić* i privr. auskultant kod ovdješnjeg okr. suda Aleksander *Waldmann* na njihove molbe od daljeg službovanja u ovih zemljah.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XIII. 1894. izdan i razposlan je dne 30. lipnja 1894. a sadržaje:

pod brojem 47. zakon od 5. lipnja 1894., kojim su zvane županije, da statutarnim putem urede pitanje ob umirovljenju i obskrbi stalno namještenih občinskih činovnika, te njihovih udova i sirota u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, i

pod brojem 48. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove i zza pravosudje od 23. lipnja 1894. br. 7708, kojom se odredjuju njeke promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova.

(Uredovna sbirka naredaba pravosudne struke.) Dne 23. lipnja 1894. izdan i razaslan je svezak IV. brojevi 498 do 508. Sadržaj netom izašlih brojeva jest sliedeći:

Broj 498. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 11. ožujka 1894. br. 2840, kojom se sudovi upozoruju na propise glede toga, kojim putem imadu odredjivati upise izpravaka i dodataka u matičnih knjigah;

Br. 499. Okružnica kr. banskoga stola od 7. ožujka 1894. br. 5068, glede ovršivanja kaznah slobode dosudjenih po gradjanskih kaznenih sudovih osobam stojećim u aktivnoj vojnoj službi;

Digitized by Google

Br. 500. Okružnica kr. banskog stola od 7. ožujka 1894. br. 5178. glede obdržavanja §-a 36., 75., 78. i 129. izv. p. p.

Br. 501. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 8. ožujka 1894. br. 3026., kojom se odredjuje predaja gruntovnih uložaka porezne obćine Komora kr. kot. sudu u Glini obzirom na naredbu kr. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 25. veljače 1894. br. 2583, sbor. br. 13;

Br. 502. Naredba kr. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 25. veljače 1894. br. 2583, kojom se djelomice preinačuju teritorijalni obsezi kr. kot. sudova, ustanovljeni naredbom od 1. srpnja 1886. br. 9255 (br. 27. sbor. od god. 1886„ uredovne sbirke naredaba pravosudne str. sv. II. br. 161)

Br. 503. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove i pravosudje, od 25. veljače 1894. br. 1874, kojom se odredjuju promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova (sbor. br. 2.)

Br. 504. Okružnica kr. banskoga stola od 4. travnja 1894. br. 6733 glede postupka kr. kotarskih sudova sa iztraženici;

Br. 505. Izkaz poreznih obćina i plemećkih dobara, za koje se imadu usljed naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 13. travnja 1894. br. 4530 predati novo sastavljeni gruntovni ulošci nadležnim sudovom;

Br. 506. Okružnica kr. banskoga stola od 18. travnja 1894. br. 8602, upravljena na sve kr. sudbene stolove i kr. kot. sudove o pitanju, koje li pristojbe idu u kaznenom postupku vještake namještene u javnoj službi, ter u kojem iznosu se pripadajuće pristojbe dopitati imadu takovim vještakom,

Br. 507. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove i za pravosudje od 4. svibnja 1894. br. 5415., kojom se odredjuju neke promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova;

Br 508. Okružnica kr. bankoga stola od 2. svibnja 1894. br. 9314 glede zaračunavanja pristojbah povjerenstvenih.

Stečaji.

Listopad. Gjoko *Pulja,* protokolirani trgovac u Irigu. — Kr. sudbeni stol kao stečajna oblast u Mitrovici (odluka od 8. srpnja 1884. br. 4168 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Mladen Lisavac odvjetnik u Irigu, zamjenik dr. Gjorgje Ivković, odvjetnik u Mitrovici. — Rok prijavni do 11. listopada, ročiste 13. listopada 1894.

— Jakob *Kohn* u Vukovaru. — Kr. kotarski sud u Vukovaru (odluka od 16. srpnja 1894. br. 12990 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Ljudevit Krašković, zamjenik Mihajlo pl. Rogulić, odvjetnici u Vukovaru. Rok prijavni do 15. listopada, ročište 16. listopada 1894.

Digitized by Google

Prilog tumačenju zakona o zadrugah.

Napisao dr. ***Izidor Lichtenberg.***

(Svršetak.)

Iznimke pako svadjamo na sliedeću formulu: Ako zadružno svojstvo u gruntovnici nebude brisano, vriede — uzprkos faktičnog i pravnog prestanka zadruge — i nadalje sve ustanove zadružnog zakona, u koliko su u savezu sa uredbom gruntovnice.

Prelazimo sada na izpitivanje gore u točki 3. navedenog imovinskog prava izvanjskog (§ 51.) člana.

Ono pravo pristoji svakomu zadrugaru. Ono pristoji indi i izvanjskomu, kad umre zadnji pravi član, ne ostaviv uže obitelji.

I izvanjski član je osoba sa svojstvom §-a 1. Na njega dakle prelazi zadružna imovina onim načinom, kao na svakog drugog zadrugara, to jest po propisu zadružnog zakona. Propisi pako zadružnog zakona (§§ 1., 19., 22., 23., 30. i 32.) glase, da imovina bez ikakve intervencije javne oblasti sve od prvih članova zadruge ipso jure prelazi na sve daljnje članove, pa sve do posljednjega, koji ju dobije u samovlastnost (§ 55.) — S toga velimo:

Izvanjski član stiče iza smrti zadnjeg samog unutarnjeg člana imovinu zadružnu bez intervencije javne oblasti ipso jure. — Stekav on pako zadružno zemljište, stiče se u njegovoj osobi ne samo svojstvo zadrugara nego i takvog zadrugara, koji je samovlastnik zemljišta sa svojstvom zadružnim. Odtud sliedi, da i za njega, čim ga zapadne zadružni imetak, obstoji po zakonu za stanovite slučajeve predmnieva o obstanku zadruge.

Hoće li on, da ta presumcija ugasne, imade postupati kao i svaki zadnji nutarnji član, t. j. ima po §-u 55. dati brisati zadrugu u gruntovnici. — Nu ako više izvanjskih članova konkurira u pogledu zadružne imovine: imade li tada jedan od njih više prava ili su im prava jednaka?

Na ova dva pitanja odgovaraju jasni propisi zadružnoga zakona.

Digitized by Google

Izvanjski zadrugari, ako hoće, mogu se povratiti u zadružni život na zadružno zemljište, pak tada: „svaki njih uživa pravednom mjerom koristi radružnoga dobra (§ 22.)“. — Nu neće li da se povrate, oni će si zadružnu imovinu medju sobom podieliti.

Načela pako o razdiobi zadružne imovine medju konkurirajuće zadrugare sadržaje poglavje III. zadr. zak. Oni će si dakle: „svukoliku zadružnu nepokretnu imovinu, ako se o načinu diobe ne slože, podieliti medju sobom po lozah, kojih su predstavnici bili u životu 1. siečnja 1837. (§ 39.), ako se radi o zadružnom posjedu u njekadanjem gradjanskom području; a radi li se o zadružnom posjedu u njekadanjem krajiškom području, tada se: „svakolika nepokretna imovina dieli po broju mužkih i ženskih — (izvanjskih) — članova (§ 32.). — Pokretnu svu imovinu podielit će si u jednom i drugom njekada različnom području „na jednake dielove (§ 33)“. — Pravo pako § 55., t. j. da si dadu jednostavne na mjesto zadruge upisati gradjansko-pravnu zajednicu, imati će izvanjski zadrugari (budući da su i oni osobe sa svojstvom §-a 1.) samo onda, ako skupa sačinjavaju jednu obitelj, a inače ne.

Iz dosadanjeg razlaganja o §-u 51. razabiremo ovo:

Po zadružnom zakonu razlikujemo dvie vrsti zadrugara i to jesu:

1) nutarnji, nazvani u zakonu „pravi članovi zadruge“, medju koje se po kvalificiranoj presumciji §-a 53. broje i neobskrbljeni odsutnici; te
2) izvanjski, za koje nema naziva u zakonu.

Prvim pristoje sva prava i sve dužnosti, normirane u zakonu o zadrugah; potonjim samo imovinska prava, normirana u istomu. Čini nam se nuždnim, da se u pogledu tih izvanjskih članova još i ponapose bavimo sliedećimi kazuističkimi pitanji:

1) Imade li izvanjski član prije nabrojena imovinska prava, ako nakon smrti zadnjeg nutarnjeg člana ostane na zadružnom zemljištu uža obitelj potonjega, koju je naknadno dobio?[1]

---

[1] Preživi li izvanjski član zadnjeg nutarnjeg, tad se može dogoditi a) da potonji ostavi na zadružnom imanju užu obitelj, b) da je ne ostavi.

Ad a) Ostavi li potonji užu obitelj, to je istu mogao dobiti 1) još dok mu ne bijaše zadružna imovina pripala u samovlastnost, to jest još onda, kad je živio prezadnji nutarnji član; ili 2) naknadno, to jest kad je već bio preminuo predzadnji nutarnji član.

Ovim drugim slučajem [2)] bavimo se gore u tekstu; a prvim [1)] već smo se prije bavili i dokazali, da tada neće zadružne nekretnine preći na izvanjskog člana, jer tada nije zadružni imetak bez nutarnjih članova, nego su na njem pravi nutarnji članovi, baš kao onda, kad je pokojnik živio.

Na izvanjskog naime člana prelazi imetak zadružni samo tada, kad više nema nijednog nutarnjeg zadrugara; izvanjski član ima prednost

Digitized by Google

2) Obstoji li pravna presumpcija o obstanku (u gruntovnici nebrisane) zadruge za užu obitelj izvanjskih članova, na koju iza smrti potonjih predje zadružni imetak?

3) Koja će oblast riešavati priepore, što nastanu u pogledu zadružne imovine medju izvanjskimi članovi i a) živimi nutarnjimi b) drugimi izvanjskimi članovi, c) trećimi osobami?

Ad 1) — Kad zadnji unutarnji član iza smrti ostalih dobije obitelj, tad nastaje nova zadruga, jer nadolaze na zadružnu imovinu novi zadrugari.[1] Dok pako imade t. zv. pravih članova zadruge (medju kakve dakako i novi zadrugari spadaju po §-u 1. točka b) c) d), dotle neće izvanjski član zadobiti zadružne imovine. Što više, mi tvrdimo, da u slučaju, s kojim se bavimo, izvanjski član sva svoja imovinska prava gubi, jer je imetak t. j. skup prava i obveza stare zadruge, koja je i onako samo još uslied predmnieve zakonske obstojala, prešao u novu zadrugu, u suvlastničtvo onih osoba, koje sačinjavaju novu zadrugu, medju koje pako izvanjski član stare zadruge ne spada.

Nastavši indi rečena nova zadruga ter zadobivši ona imetak stare, time je posve nestalo traga staroj zadruzi ter članovom iste.

Ad 2) Nu umre li posljednji nutarnji član bez uže obitelji, preći će imetak bivše u gruntovnici nebrisane zadruge na izvanjske članove, za koje takodjer — kako dokazasmo — dok ne brišu zadrugu u gruntovnici, vriedi presumcija o obstanku iste.

Takav izvanjski zadrugar pako može imati užu obitelj. — I toj obitelji može pristojati svojstvo §-a 1., a to će biti na pr. onda, ako ju je izvanjski član dobio još dok življaše u zadruzi.

Kada tomu bude pako, tada i nakon smrti izvanjskog člana za članove njegove uže obitelji vriedi rečena presumcija o obstanku zadruge, dok ne bude brisana zadruga u gruntovnici.

Ne pristoji li članovom njegove obitelji svojstvo §-a 1. tad presumcija o obstanku zadruge prestaje, jer fali jedan od potrebitih zato uvjeta, na ime osoba §-a 1.[2]

---

pred svakim, koji nije unutarnji član, nu nipošto pred unutarnjimi članovi.

Ad b) U smislu ovog načela sliedi ujedno odgovor i na slučaj b) i glasi ovako: U gruntovnici ne brisane nekretnine zadružne prelaze iza smrti zadnjeg pravog zadrugara ipso jure na izvanskog člana, a tek ako takovog nema, prelaze na rodjake pokojnikove odnosno pripadnu, ako nema ni rodjaka ni oporuke od pokojnika kao bonum vacans eraru.

[1] Stara je zadruga, što se tiče nutarnjeg njezinog obstanka, sama po sebi prestala, kad je preostao jedan samo t. zv. pravi zadrugar.

[2] Istina je, zemljište još ima svojstvo §-a 1., jer ono ga u svakom obziru gubi tek brisanjem zadružne zajednice u gruntovnici. Ali pošto su za onu presumciju potrebita dva uvjeta, to ona već prestaje, čim jedan samo

*

Digitized by Google

A šta je onda, ako se izvanjski član povrati na pripalo ga zadružno zemljište ter tamo dobije užu obitelj? — Onda po zakonu nastaje nova zadruga (§§ 1., 36. i 37.); onda indi nastupa isti slučaj, kano kad zadnji t. z. pravi član dobije užu obitelj na zadružnom zemljištu.

Ad 3) Mi smo pokazali prije, da prava izvanjskog člana nisu takova imovinska prava, koja bi istom on steći morao, nego da mu ona po zakonu samomu kao već prije stečena i ničim ne izgubljena pripadaju kao izvanjskomu članu zadruge. On imade ona imovinska prava, koja smo za svakog zadrugara nabrojili. — Nu dokgodj ne živi u zadruzi, dokgod ne osiromaši, dok god ne umre zadnji nutarnji član — samac, dotle izvanjski član nabrojenih imovinskih prava izvršivati ne može. Za to velimo:

Izvanjski član razlikuje se od nutarnjeg i time, što izvršivanje rečenih imovinskih prava ovisi kod njega o njekoj subjektivnoj nesigurnosti okolnosti.

Dok nije sigurno, da li će te okolnosti nastupiti, dotle on tih prava neće moći izvršivati. Čim te okolnosti nastupe, čim on dakle u zadruzi živi, pošto se je povratio, odnosno čim umre zadnji nutarnji član — samac, izvanjski će član moći od tog časa izvršivati sva ona prava, kao da je član zadruge unutarnji. — Odtud sliedi:

a) Uzkrati li zadruga članu §-a 1., kad osiromaši, povratak u zadrugu, riešiti će nastalu razmiricu o pravu uživanja zadružnoga dobra po §-u 28. zadr. zakona u prvoj molbi obć. poglavarstvo odnosno kotarska oblast u drugoj molbi konačno, jer se tu radi o „zadružnoj razmirici" u smislu §-a 22. zadr. zakona.

b) Zadrugar izvanjski zadobivši uslied smrti zadnjeg unutarnjeg člana — samca zadružnu imovinu ipso jure u samovlastnost moći će, legitimirav

---

uvjet odpadne. Da je tomu tako, potvrdjuje nam § 3. zadr. zak., generaliziranjem kojega smo našli predmnievu zadr. zakona o obstanku zadruge. — Taj paragraf, koji nnormira jedan od onih slučajeva upitne predmnieve, veli da: prema trećim osobam postoji zadruga samo onda ako su nepokretnine u zemljištniku upisane na zadrugu kao vlastnicu. Zakon ne veli, da zadruga onda postoji, ako je upisana u zemljištniku; nego veli: ako i postoji — (polak ustanova §-a 1., 36) — zadruga, ona prema trećim osobam postoji samo onda, kad je upisana u zemljištniku.

§ 3. predpostavlja indi, da obstoji barem jedna osoba sa svojsvom §-a 1. a) b) c) d). Fali li predpostava §-a 3., tad eo ipso nema govora o tom, da bi prema trećim osobam postojala zadruga.

Uporabimo li ovo načelo na našu predmnievu, odnosno na formulu postavljenu više gore, to ona formula točnije glasi: Dokgod prelazi zadružna imovina na takve osobe, koje su u zadruzi rodjene, priženjene (priudate), ili ugovorom primljene, dotle vriede one ustanove zadružnog zakona, koje su posljedica načela javnih knjiga, ako stečnik ne dade u gruntovnici brisati zazadružno svojstvo pripalih ga nekretnina.

Digitized by Google

se kao takov pred kot. oblasti na pr. svjedočbom obć. poglavarstva, drugimi izpravi, ili pomoću izkaza svjedoka, po smislu §-a 55. zahtjevati od rečene oblasti, da ureda radi dade brisati zadružno svojstvo sa nekretnina i njega upisati kao samovlastnika.

Ako bi si u slučaju, s kojim se sada bavimo, više njih prisvajalo svojstvo izvanjskog zadrugara, a svi si medjusobno to svojstvo i priznavaju, zapasti će ih zajedno zadružna imovina. Hoće li oni da si razdiele imovinu po gore jur razpoloženom ključu (§ 30., 32. i 34.), pak jesu li složni o načinu diobe, moći će se po smislu §-a 55., 39. i 40. zahtjevati od obć. poglavarstva da im ureda radi sastavi diobnu izpravu ter putem kot. oblasti gruntovni razpis izhodi. — Nisu li složni o načinu diobe, sliedi diobni postupak po poglavju IV., samo što ovdje na pr. neće trebati privole nadpolovične većine, ako izvanjski članovi i nadalje izvan zadružnog zemljišta ostanu, niti će trebati najmanje izmjere selišta za svaku diobnu stranku, niti će doći do uporabe §-a 36. al. 1., jer ne postoje odnošaji, sbog kojih je zakon te odredbe učinio.

Ako si pak oni, koji si prisvajaju svojstvo izvanjskog člana, medjusobno tog svojstva ne priznavaju, imat će obć. poglavarstvo, a u zadnjoj molbi kot. oblast ponajprije ob ovom pitanju stvoriti odluku (§ 28).

Ako pak ne bude konkurenta u tom pogledu t. j. ako treća osoba izvanjskom zadružnom članu ne negira pravo zadružnog člana, ali mu negira pravo na zadružno zemljište iliti bolje rekavši bud a) pravo na zemljište, koje je upisano na zadrugu ili b) na zemljište, koje doduše na zadrugu upisano nije, ali glede kojeg rečeni član tvrdi, da je bilo zadružno, tad će potonji u slučaju a) ponajprije postupati po §-u 55., a u slučaju b) kao pravni sljednik i u ime bivše zadruge ponajprije redovitom tužbom izhoditi bud izpravak gruntovnice bud inače upis nekretnina na ime bivše zadruge odnosno po §-u 120. grunt. reda odmah na svoje ime, ter za tim u oba slučaja podići proti dotičniku redovitu vindikatornu tužbu.

Tvrdi li pako izvanjski član, da se on kao pravni sljednik zadruge ima držati za vlastnika polag §-a 372. o. g. z., može proti trećoj osobi odmah ustati actione publiciana in rem. Isto tako tužbom osnovanom na dosjelosti, kad si prisvaja vlastničtvo zadružnog zemljišta na pravnom temelju dosjelosti, kojom da je zadruga bila stekla to zemljište.

Radi li se o pokretninah, rečeni član može dakako takodjer odmah udariti redovitom tužbom proti dotičniku.

Ovako smo, kako nam se čini, dokazali, da ne valja identificirati osobe §-a 51. sa osobami §-a 50. Po gotovo ne mogu se — kako se to u uvodno spomenutoj razpravi hoće — propisi valjani za jedne osobe potegnuti na druge, jer zakon sadržaje diametralno protuslovnih propisa za jedne i druge osobe.

Digitized by Google

Osobe §-a 51. t. j. izvanjski članovi ostaju takovimi dok tog svojstva ne izgube drugim kojim načinom na pr. prestankom zadruge ili smrću svojom.[1]

Osobe §-a 50. i 17. nisu članovi zadruge, one prestaju takvimi biti od časa izstupa, pak zato od tog časa nemaju nikakvog prava na zadrugu i zadružni imetak.

Drugo je dakako pitanje, je li pravedno, što zakon zadrugara, koji se (§ 50. slovo c, d) uda ili oženi izvan zadruge, stavlja u istu kategoriju s onim, koji (§ 50. slovo a] b] § 17.) bude zakonito izključen ili se pravovaljano odrekne zadruge i zadružnog imetka, ili ode iz zadruge sa odpremninom.

Kod osobe, koja se uda ili oženi iz zadruge, nipošto ne nastaju okolnosti one, koje kod izključene, odpremljene, ili one osobe, koja se je odrekla zajedničkog imetka. — Zakonito iz zadruge izključena ili odpremljena osoba gubi po §-u 6. i 17. svako daljnje pravo na imovinu zadruge, jer joj se je zakonitim načinom jur: „izlučio dio, koji ju ide iz zadružne imovine", a član, koji se valjano odrekne prava na zadružnu imovinu, gubi po §-u 53. dosadanja prava, jer ih je dobrovoljno napustio.

Za osobu, koja se iz zadruge uda ili oženi ne nastaju niti ove niti ovim sliče okolnosti, nego je to posve isti slučaj kao kod osobe §-a 51., ona ide iz zadruge, jer je našla trajnu obskrbu izvan iste.

Zato je zakon nehotice nepravedan,[2] kad te osobe, ne uvrštuje u § 51. nego u § 50., što je u ostalom za plemićke zadruge doista odredio (§ 59. al. 2. 6. 7.)

Mužkarcu ili udovici, kada se iz zadruge oženi ili uda, ne pripada po zakonu ništa iz imovine zadružne.

---

[1] Poslie govorit ćemo o još jednom važnom slučaju gubitka članstva izvanjskog zadrugara.

[2] Pokazati ćemo to na sliedećem primjeru. Uzmimo si dva člana zadruge, koji su brat i sestra. Prvoga pošalje zadruga u nauke i troši na nj skupe novce nu on neće da uči, već ostavi nauke ter se skiće kojekuda. Sestra mu se medjutim uda iz zadruge i to recimo za obrtnika. Prvi ne gubi članstva tako dugo, dok god ne izteče vrieme od 5 godina nakon dovršene mu ponodobnosti, a on će si svoje članstvo moći uviek i na daljnjih 5 godina sačuvati, ako se tik prije izminuća pete godine vrati u zadružni život pa makar samo na kratko vrieme (§ 53. zadr. zak.). — A udata sestra? Ona je članstvo izgubila danom izudaje (§ 50. zadr. zak.), ter ako joj suprug umre ma već drugi dan iza izudaje, pa makar joj ne ostavio ni pare, njoj zakon izrično uzkraćuje pravo povratka u zadrugu, ona je izključena iz zadružnog imetka i života, ona neka ide prosjačiti, pa bila i iz najbogatije zadruge. — Vječna je to krivica, koju zakon nehotice dekretira, a ipak zakon ne smije krivicu trpjeti, a kamo li sam propisivati.

Digitized by Google

Njima, ako nisu ništa dobili prigodom sklopljenja braka, nebi se smjelo ništa odbiti prigodom diobe, preduzete iza kako se oni, osiromašiv povrate u zadrugu.

Djevojci pako, kad se uda iz zadruge, pripada po §-u 54. miraz.

Kad bi se djevojka, koja je dobila prigodom udaje miraz, osiromašiv povratila u zadrugu, za taj slučaj valjalo bi analogno §-u 6. al. 6. i §-u 59. al. 10. vriednost miraza prigodom diobe uračunati u njezin dio.

Tako mislimo, da je zakon trebao propisati, a nipošto preuzeti u §-u 50. sl. c) i d) odnosne nepravedne ustanove starih zakona od 3. ožujka 1874. i 14. travnja 1880. ter oduzeti zadrugaru pravo članstva, jer se udao iii oženio iz zadruge.

U obće moramo reći, da su u poglavje V. zadr. zak. strpane ustanove, koje u jedno poglavje ni ne spadaju.

Isto tako nije uputno, što zakon ne samo u slučajevih izstupa nego i za izvanjskog člana, pače i za djaka, naučnika i vojnika veli, da je „izstupio iz zadruge“ (pogl. V. naslov).

Osobe, koje izstupom (u pravom užem smislu) prestaju biti članovi zadruge (§ 50. i 17.) valjalo je metnuti u jedno posebno poglavje o „izstupljenih zadrugarih“ i u istom normirati pravne posljedice izstupa (§ 50. al. 1., § 53. al. 1. i 2. i § 6.) — Izvanjski članovi, a tako i djaci, naučnici, vojnici itd. spadaju opet u zajedničko posebno poglavje o „odsutnih zadrugarih“.[1]

U isto ovo poglavje spada i mučeći način odreknuća, o kojem § 53. al. 3. kaže ovo: „drži se nadalje, da se je muče odrekao zadruge, koji je 5 godina nakon navršene punodobnosti neovlašteno odsutan iz zadruge“.

Provedbena pako naredba u §-u 54. propisuje: „neovlašteno odsutan je onaj, koji se je udaljio iz zadruge bez znanja[2] i privole kuće gospodara, ili je odsutan preko dozvole dane mu po kuće gospodaru, osim vojnika za vrieme djelatne službe“; a točniji je u tom pogledu § 7. prov. nar., koji veli: „Ovlašteno odsutnim smatra se svaki onaj, koji je odsutan od zadruge privolom kuće gospodara i to samo za vrieme po istomu dozvoljeno, za tim vojnici za vrieme djelatne službe“.

Na ovaj način moći će izgubiti svako pravo na zadrugu i izvanjski član, kojim se bavi § 51. Zato velimo:

---

[1] Ovo potonje poglavje imalo bi se razdieliti ovako:

Naslov I. O ovlaštenih odsutnicih i to 1) obskrbljenih (§ 51.), 2) neobskrbljenih ili samo prolazno obskrbljenih (§ 52.). — Naslov II. O neovlaštenih odsutnicih (za koje se po §-u 53. „neoprovrzivo drži“, da su izstupili premda su samo odsutnici).

[2] Znanje kuće gospodara ne odlučuje, već lih privola.

Digitized by Google

Prava izvanjskog kao i svakog drugog odsutnog zadružnog člana na zadružnu imovinu prestaju, čim se po zakonu imade smatrati, da se je tih prava muče odrekao.

Kani li si ta prava sačuvati i za onda, kad bude izteklo vrieme navedeno u §-u 53. al. 3., mora ili tražiti privolu kuće gospodara ili se u zadrugu povratiti.

Ne dade li kuće gospodar privole za daljnje odsuće, to će odsutnik ipak i dalje ostati članom u dva slučaja.

Prvi slučaj smo netom spomenuli: to je povratak u zadrugu.

Drugi će slučaj moći nastupititi, kad postoje važni i opravdani razlozi za produljenje odsuća. U tom slučaju riešit će pitanje, da li se ima dozvoliti produljenje odsuća ili ne, u prvoj molbi obć. poglavarstvo, a u zadnjoj kot. oblast (§ 28.)

Nu ne postoje li važni razlozi za produljenje odsuća ter dozvoli li isto ipak kuće gospodar, moći će mu se predbaciti, da „zlo ili sebično upravlja zadružnom imovinom (§ 25.)“ pošto bez opravdanog povoda dozvoljuje odsutniku imovinska prava, koja mu se nemaju dozvoliti. Tada će obć. poglavarstvo, odnosno u zadnjoj molbi kot. oblast na prijavu ukućana imat skinut kuće gospodara i izjaviti u smislu zakona (§ 22., 25. i 28.) privolu skinutog kuće gospodara ništetnom.[1]

Kad bi poglavje V. onako redigirano bilo, kako prije razložismo, mi smo uvjereni, da tad zakon ne bi padao u protuslovja, od kojih ćemo evo tri primjera navesti.

---

[1] U obće nama se privola za ovlašteno odsuće čini tako važnom, da ne odobravamo, što provedbena naredba naprosto u tom pogledu recipira propise dosadanjih prov. naredaba te veli: da ju podieljuje kuće gospodar. — To je posao, koji ne spada na redovito gospodarenje i to posao, kojim se dira u sućnost zadružnoga imetka. S toga po jasnom propisu §-a 10. zadr. zak. za taj posao treba „privole većine u §-u 8. napomenute“, a to jest većine „svih muških pravih članova zadruge, koji su 18. godinu navršili i svih ženskih u zadruzi živućih, ako su navršile 18. godinu, a ne zastupaju ih njihovi muževi ili otci“.

Ovako prov. naredba nehotice i u ovom slučaju mienja ustanovu zadr. zakona i to §-a 10.

S toga držimo, da bi kr. zem. vlada trebala odnosne ustanove §-a 7. i 54. prov. naredbe u navedenom smislu preinačiti ter odrediti, da kuće gospodar samo uz predhodnu privolu zadrugara napomenutih u §-u 8. zak. može podieliti dozvolu za odsuće pod inakom ništetnosti njegove dozvole; odnosno ovako: privolu za ovlašteno odsuće podieljuje po smislu §-a 10. zak. većina zadrugara napomenuta u §-u 8.

Ta pak dozvola za odsuće može po našem mnienju biti i mučeća na pr. ako jedan zadrugar izbiva iz zadruge budi po nalogu većine zadrugara, bud po nalogu kuće gospodara, kojem nalogu se većina ne protivi, bud bez naloga obavlja poslove za zadrugu, koja ih (i to opet ili izrično ili muče) odobrava.

Digitized by Google

Primjer 1) § 29. al. 1. veli: „Svaki punoljetni mužki i ženski član zadruge, kojemu predstavnik ne živi ili je inače prestao biti članom zadruge (§ 50., 51. i 52.), vlastan je iskati diobu zadružne imovine" — Ova štilizacija je pogriešna. Evo zašto:

Predstavnik obitelji, ako stupi u odnošaj spomenut u §-u 51., postaje izvanjski član po propisu tog paragrafa. S toga je protuslovje proti §-u 51. kad § 29. u zaporci za predstavnika veli, da on prestaje biti članom zadruge.

Osim toga je § 29. al. 1. manjkav, jer ne citira §-a 17., a preširok, jer citira § 52.

Primjer 2) — § 10. al. 4. veli: Isto tako treba, da su ovlašteni odsutnici, ako ih ne mogu preslušati, zastupani kod posala tičućih se nekretnina po skrbniku za čin, kojega imenuje obćinsko poglavarstvo.

Ova je ustanova preširoka: Medju ovlaštene odsutnike mogu spadati i osobe §-a 51. A ipak njima po zakonu, dok se u zadrugu ne povrate, ne pristoji nikakova ingerencija „kod uprave zadružnom imovinom (kako veli naslov §-a 10.)" — § 10. al. 4. misli dakako samo na neobskrbljene odsutnike, ali govori i o obskrbljenih.

Primjer 3) — § 2. al. 1. veli: „Nezakonita djeca mogu pozakonjenjem (§ 160. i 161. o. g. z.) steći svojstvo pravoga člana zadruge".

Njima dakle, dok nisu pozakonjena (§ 160. i 161. o. g. z.) ne pristoje „svojstva pravih članova zadruge", a ipak postoji velika razlika izmedju takovih osoba i nezakonite djece. Nezakonito po zadrugarici u zadruzi rodjeno diete nije nikakov član zadruge. Njemu zakon samo iz razloga pravičnosti podieljuje pravo uzdržavanja iz zadružnog imetka i to lih subsidiarno (§ 2. al. 2.). Osoba §-a 51. jest (izvanjski) član zadruge.[1]

Dokončavši ovu razpravu ne možemo prešutjeti, da iz iste sliedi ne samo neosnovanost zasada uvodno spomenute razprave, nego da smo i dokazali, da je pravno pitanje, koje stoji na čelu tamošnje razprave, riešeno nedvojbeno u pozitivnom zakonodavstvu našem.

Nema prema razloženom našem shvaćanju g. pisac one razprave pravo, kad veli, da se imovina nakon pomora zadrugara: „ima prije svega uručiti bivšim zadružnim članovom, koji su iz izumrle[2] zadruge ma kojim

---

[1] Od ustanova, izreka i izraza zakona, koji po nazoru našem ne odgovaraju posvema, navadjamo sliedeće:

§ 2. al. 1., § 6. al. 4, naslov §-a 7., § 8., § 10. al. 4., naslov nad §-om 11., § 12. al. 1., § 19. al. 3., § 20. al. 1., § 29. al. 1., § 32. al. 1. i 2., § 35. al. 1., naslov § a 36., § 40. točka b), § 46. al. 1., čitavo poglavje V. i s njim u savezu §. 17.

[2] Umrieti u pravnom smislu t. j. prestat biti, može samo pravna osoba bud živa bud fingirana; zadruga niti je pravni živi niti pravni neživi subjekt. — Ne valja dakle izraz: „iz izumrle zadruge".

Digitized by Google

načinom izstupili". Ovo uručenje imalo bi se prema tamošnjem nazoru: „izvršiti jedino političkim putem" i to tobože za to, jer da sudbena vlast u obće nije zvana razpravljati o zadružnom dobru. A koja li će vlast po onom shvaćanju „razpravljati" kad na pr. nastane parnica izmedju dvih ili više zadruga, ili izmedju zadruge i treće osobe, ili izmedju dvih ili više trećih osoba u pogledu stanovitih zadružnih nekretnina ili pokretnina na pr. o vlastničtvu, o obstojnosti prava zaloga (§ 12. zadr. zak.), o dozvoli i provedenju ovrhe (§ 13.)? Zar takodjer politička oblast?![1]

Nema g. pisac pravo, kad kaže: „da je velika i opasna praznina zadružnog zakona od 9. svibnja 1889., što se nije pobrinuo za normiranje onoga slučaja, koju praznini bi trebalo što prije popuniti zakonodavnim putem", pak da nam do tog vremena ne preostaje, nego očekivati naredbu kr. zem. vlade, a dok ova ne stigne, da se moramo pomoći s naravnim tobože pravom!

A držimo s toga, da gosp. pisac ne može imati pravo ni u tom, da se tobože i obćenito misli, da u našem zakonodavstvu nema ustanove u pogledu pravnog pitanja, koje mi u uvodu označismo sa brojem 3.

A sad na koncu još jedno:

Načela, koja smo gore za zadružne odnošaje razložili, vriede u pravilu i za plemićke zadruge, § 59. al. 1. — Iznimke, koje u pogledu razloženih načela[2] po smislu §-a 59. za plemićke zadruge nastaju, jesu ove:

---

[1] Mi smo gore pokazali, da član, čim posve izstupi, gubi svako daljnje pravo. — Od tud sliedi, da se njemu dakako ni „imovina umrle zadruge uručiti" neće.

Isti slučaj nastupa glede onoga, za kojeg se po §-u 53. al. 3. neoprovrzivo predmnieva, da je izstupio.

Samo članovi § a 51. t. j. izvanjski članovi pridržavaju — dok dakako i kod njih ne nastupi predmnieva §-a 53. — virtualno sva imovinska prava nutarnjih (i s nutarnjimi u § u 52. uzporedjenih) članova. Onim časom, kad nadodju okolnosti, o kojih ovisi izvršivanje istih imovinskih prava po izvanjskih članovih, mogu ih oni ipso jure izvršivati kano svaki nutarnji član. Ako ta naša teza, koju smo u tekstu dokazi podkriepili, stoji, tada iz iste sliedi, da izvanjskomu članu nijedna oblast nema „uručiti" imovinu preostalu iza pokojnog zadnjeg nutarnjeg člana, nego on, kao da nikad zadrugu nije bio ostavio, imade ipso jure pravo razpolaganja s imovinom ovom, baš tako kao što na pr. ako budem odsutan od kuće kroz njeko vrieme nije potrebno, da mi se nakon poratka istom uruči moje zemljište ili kućište. — Uzkrati li mi tkogod vlastnička ili koja druga prava na moje zemljište ili kućište, vlastan ću biti potjerati ga na priznanje mojih prava i predaju mojeg zemljišta ili kućišta redovitom tužbom, koju ću neposredno kod suda podići. — Isto pravo pristoji i to onako, kako evo razložismo, i dotičnomu izvanjskomu zadrugaru.

[2] Ostale iznimke, koje se našeg razlaganja ne tiču, ne nabrajamo gore, a navedene su u rečenom §-u 59. zadr. zak.

Digitized by Google

1) Izvanjski obskrbljeni član plemićke zadruge uzporedjuje se u zakonu posvema sa neobskrbljenim odsutnikom, a obojica sa svimi nutarnjimi članovi. — (Nu i za plemićke zadruge krepostan je § 53. al. 3. o neovlaštenih odsutnicih).
2) Član, koji se iz zadruge oženi ili uda, ne gubi članstva, nego je ravan ostalim ovlaštenim odsutnikom.
3) Zadružna nepokretna imovina dieli se i u nekadanjem krajiškom području po lozah.

Upliv obtuženikove smrti
na riešenje o poprimljenom pravnom lieku proti osudi.

Napisao ***Dragutin Markovac****, kr. drž. odvjetnik.*

Ne bih znao što boljega reći ob ovom predmetu, nego li je dr. Glaser napisao u svojoj razpravici: „Der Einfluss des Todes des Angeklagten auf schwebende Rechtsmittel" u br. 102. allg. österr. Gerichtszeitung od god. 1881. Da ipak o tom pišem, nukaju me protuslovja u našoj judikaturi ob ovom pravnom pitanju. Neimadoh zgode doznati, koje mnienje zastupa naše vrhovno sudište, samo znam, da se razilaze nazori kod nižih sudišta. Tako je kr. sudbeni stol u O. povodom priziva, što ga ga je R. K. poradi izreke o krivnji prijavila bila proti osudi kr. kot. suda u O. od 5. srpnja 1889. br. 896. kz. kojom bješe osudjena poradi prekršaja suprot sigurnosti poštenja po §-u 496. k. z. na 20 dana zatvora, akoprem je u spisih ustanovljeno bilo, da je obtužena medjutim umrla, unatoč protivnom predlogu sa strane državnoga odvjetnika sa svojom osudom od 10. ožujka 1890. broj 1139 kz. priziv glede krivnje po §-u 422. k. p. kao neosnovan zabacio, a glede kazni uvažio i kazan zatvora snizio na 3 dana.

U analognoj drugoj stvari kaznenoj izrekao je opet isti sudbeni stol sa svojom rješitbom od 30. prosinca 1893. broj 8250 kz. sporazumno sa predlogom državnoga odvjetnika, da je priziv okrivljenoga Fr. H. proti osudi kr. kot. suda u V. od 25. studenoga 1892. br. 2799 kz. uslied medjutim posliedivše smrti njegove postao bezpredmetnim s razloga, što po §-u 527. k. z. smrt. okrivljenikova dokida svaku iztragu i svaki učinak osude.

Cislitavska judikatura starija zastupala je mnienje, da valjano poprimljeni pravni liek obtuženika valja meritornomu riešenju podvrći, makar da je obtuženi medjutim umro, kao što je to izreklo bečko vrhovno sudište sa svojom rješitbom od 4. veljače 1876. broj 9951 M. br. 97., ali novija praksa napustila je to mnienje pa je bečko vrhovno sudište zaključkom svojim, od 18. svibnja 1881. broj 5621. uslied žalbe ništovne

Digitized by Google

sa strane obtuženika onamo prispjele spise povratilo prvomolbenomu sudištu sa izjavom: „da je žalba ništovna obtuženika bezpredmetnom postala, pošto je on medjutim umro.“ —

Istina u našem kaznenom postupovniku neima ustanove, koja bi izravno ovo pravno pitanje riešavala, ali naš kazneni zakon izriče u §-u 223. sl. a) i §-u 526., da smrću krivca utrnjuje svaki delikt, nadalje veli se u §-u 224. k. z.: „smrt zločinca, zbila se prije povedene iztrage ili poslie, prije izrečene osude ili poslie iste, ukida, istina, i progonjenje zločinca i uporabu kazni“, a u §-u 527. k. z. opet se veli: „smrt krivca ukida posve svaku istragu a i svaki učinak osude, ako već bude izrečena, izim u koliko glasi na naknadu ili odštetu“.

Mimogred samo radi boljega shvaćanja spominjem, da se u §-u 527. k. z. uporavljeni izraz „iztraga“ mora uzeti u širem smislu, naime identično sa „kaznenim progonom“ u obće, jer niti je bilo mjesta po kaznenom postupniku od godine 1853. niti po sadanjem kaznenom postupniku ima mjesta formalnoj iztrazi poradi prekršaja.

Sve citirane ustanove materijalnoga prava kaznenoga izriču dakle glavno pravilo, što no već leži u naravi stvari, da se kazneni proces proti umrloj osobi ne može ni započeti ni nastaviti.

Dosljedno tomu nije se dosele dvojilo, da prestaje kazneni proces, koji u prvoj molbi teče, čim se saznade za smrt okrivljenoga, i da se poradi obtuženikove smrti ne može više na njegovu štetu poduzeti pravni liek proti jur izrečenoj osudi.

Da nepravomoćna osuda poslie smrti obtuženoga na njegovu štetu ne može više steći pravne moći, dade se izvesti iz minist. naredbe od 3. travnja 1859. br. 52. d. z. l., po kojoj novčane kazni prelaze na obtuženikove baštinike samo onda, ako on umre, pošto je kaznena presuda jur zadobila pravnu moć, i iz treće alineje §-a 330 k. p., po kojoj dužnost: naknaditi troškove kaznenoga postupka pada na obtuženikovu ostavštinu samo onda: „ako je po nastaloj jurve pravnoj moći osude preminuo“ obtuženi.

Usuprot o pravnih liekovih, poduzetih u korist obtuženoga, misle neki, da treba razpravljati i po smrti obtuženoga, jer da se duguje dobroj uspomeni pokojnika, da se poravna nepravda, koja se napada pravnim liekom.

Zadubljenim izpitivanjem ali doći ćemo do toga, da u tu cielj ne treba pravnoga lieka i da razprava o pravnom lieku dovodi u pogibelj, da se ili osujeti namišljena svrha ili učini nešto, što bi bilo juridički nedopustivo.

Stoji li naime pravilo: da smrt obtuženoga već sama po sebi za uviek zaustavlja pravomoćnost osude, onda ne treba nikakove izreke sa strane višega suda za to, da se uništi osuda. Dr. Glaser veli: „der Tod

Digitized by Google

hebt das Urtheil auf, so rechtswirksam als nur irgend eine Cassirung es vermöchte". Istina, da se formalno ne proglašuje nevinost obtuženoga, kako bi se to možebit bilo učinilo, da je ostao na životu, ali današnjim kaznenim postupnikom niti nije namienjena zadaća sudovom, da se izjavljuju o krivnji ili nekrivnji i u onih slučajevih, gdje bi izreka o krivnji bila bez svake praktične posljedice, gdje naime nebi bila kazan ovršiva.

Današnje zakonodavstvo kazneno-pravno uzporedjuje svako meritorno okončanje kaznenoga postupka, koje ne sadržaje kondemnacije, sa odriešujućom osudom. Nuždna je to dosljednost napuštena odriešenja „ab instancia". Sliedom toga ne može okrivljeni ni za svoga života tražiti puku teoretičnu presudu o svojoj nekrivnji, kad se obustavi postupak proti njemu, niti ne može sa pravnim liekom napadati osudu, kojom je odriešen lih sa tehničkih razloga, dočim je pitanje o činu riešeno nepovoljno za njega, na pr. ako se osudom izjavljuje delikt nekažnjivim po §-u 187. k. z. ili poradi zastare, dočim se okrivljeni ne osjeća počiniteljem delikta.

Ni na korist onoga, koji umre pod teretom pravomoćne obtužbe, ne može se izazvati sudačka presuda o mogućoj nekrivnji njegovoj. U očigled tih činjenica neima baš nikakova opravdana razloga za to, da se u korist obtuženika, umrloga poslie osude, dopusti nešto drugo, nego što samo po sebi nastaje: da naime može nastupiti pravomoćnost osude. Tko bi htio što više učiniti za volju pokojnikove uspomene, nebi mogao prema današnjem zakonodavnom stanju, a da se ne zaplete u nerazriešive zamke, kako se možemo lahko osvjedočiti, ako uzmemo na oko pitanje: kako da se razpravlja o ništovnoj žalbi umrloga obtuženika? Uzmimo da obtuženi umre unutar prijavnoga roka za žalbu ništovnu, a da žalbe prijavio nije. Zar bi tada mogla nastupi pravomoćnost dotične osude? Zar bi bilo pravedno, da obtuženiku propadne onaj dio prijavnoga roka, što ga nije proživio?

Uzmimo, da je obtuženi pravodobno prijavio ništovnu žalbu, ali da je nije obrazložio, nego da je zatražio odpravak osude, nu da je medjutim umro prije nego li mu je dostavljena osuda. Komu bi se tada imala dostaviti osuda? Zar bi bilo pravedno, da se odputi majkava prijava žalbe ništovne? Da je obtuženi poživio, bio bi mogao nadopuniti prijavljenu žalbu ništovnu u pismenom izvedenju i podkriepiti ju razlozi, smrću njegovom pako bilo bi okrnjeno to njegovo obranbeno pravo.

Već ovim povodom nabacuje nam se pitanje: da li obranbena djelatnost obtuženikova nože nadomještena biti po drugom kom?, a to pitanje postaje još važnijim u prigodah, kad bi se trebalo poslužiti pritužbom proti zaključku prve molbe, kojim je odpućena ništovna žalba (§ 281.—IV. k. p.) ili kad bi kasacionalno sudište odredilo ustmenu razpravu vrhu ništovno žalbe. Komu bi se dotična ubaviest imala dostaviti u ovih prigodah? Skrbničtvu neima mjesta u kaznenom postupku. Istina da se od-

Digitized by Google

sutnomu okrivljeniku može postaviti branitelj za preuzeće obtužnice po §-u 362. k. p. ali ova zakonska ustanova očevidno predpostavlja, da je okrivljeni na životu, pa se s toga ne može analogno uporaviti poslie smrti okrivljenikove. Kad bi se i htjelo branitelju, kojega je okrivljeni za svoga života jur imenovao, na osnovu §-a 45. k. p. priznati pravo, da može i u ime umrloga obtuženika raditi, to se ipak nebi smjelo sa vida pustiti, da braniteljeva povlast nije istovjetna sa punomoćjem u smislu o. g. z., nego da je branitelj samo savjetnik (Beistand), a ne punovlastnik (mandatar) obtuženikov. Sva procesualna prava ovise lih ob osobi okrivljenikovoj i ova prava nesmiju biti oslabljena tim, što si je okrivljenik prizvao branitelja u pomoć. Kazneni postupnik predpostavlja, da obtuženi može u svakom stadiju procesa osobno učiniti uporabu svojih procesualnih prava i da po svojoj volji i vlastitoj uvidjavnosti može popuniti djelatnost svoga branitelja; da ga može naputkom ravnati ili se pasivnim držanjem posve povjeriti braniteljevoj zaštititi. Procesualno stanje, u kom bi bilo moguće samo potonje, najme: pasivno držanje okrivljenoga, ne bi odgovaralo ustanovam našega formalnoga prava, koje predpostavlja mogućnost ingerencije okrivljenikove.

Pri takovoj proceduri bio bi prikraćen okrivljeni, odnosno njegova stvar, u svom pravu obranbenom, koje mu svako formalno pravo u podpunoj mjeri dati i osigurati mora.

Kad bi se već pripustila razprava o žalbi ništovnoj umrloga okrivljenika, onda bi se s razloga ravnopravnosti morala u pretres uzeti i tužiteljeva žalba ništovna, koja bi mogla predležati u istoj kaznenoj parnici. U takovoj prigodi ne bi se mogli ugnuti pitanju: komu da se dostavi tužiteljeva žalba ništovna na protuizvedenje i kako da se udovolji propisu §-a 281.—III. k. p. Samo obtuženik kadar je u izcrpivoj mjeri pružiti podatke za pobijanje protivnikovih navoda, a njega više nema. Kako već gori rekoh, ne smatram branitelja ovlaštenim za izvedenje preturazloga, jer je njegova povlast ugasla smrću okrivljenikovom. Generalni prokurator dr. vitez Liszt reče na javnoj razpravi, na kojoj je donesena gori citirana osuda bečkoga vrhovnoga sudišta od 4. veljače 1876. broj 9951: „Die Vollmacht, mit welcher St. seinen Vertheidiger ausgerüstet hatte, ist durch den Tod des Machtgebers erloschen". U ostalom ne smijemo pustiti s vida, da u mnogih kaznenih parnicah niti neima branitelja, pa komu da se tada dostavi protivnikova ništovnica? Riedko će kada biti uspjeh žalbe ništovne taj, da se obtuženi odmah odrieši od obtužbe, jer se to može dogoditi samo onda, kad se ne izjavljuje obtužba faktično neosnovanom, nego se inkriminirani čin smatra nekažnjivim bud s toga, što neide pod udar kaznenoga zakona, bud sa juristiških tehničkih razloga, ako naime postoji materijalno-pravni razlog ništetnosti. Nu isto takav p r a v n i uspjeh polučuje već smrt obtuženikova, a od kakova bi upliva taj uspjeh mogao

Digitized by Google

biti na dobar glas pokojnikove uspomene, to ovisi posve od prilika konkretne stvari.

Svaku ljagu sa pokojnikove uspomene mogla bi očistiti samo predsuda takova, koja bi definitivno obarala one činjenice (thatsächliche Feststellung), koje je prvi sud kao uglavljene uzeo za podlogu svojoj osudi. To se pako ne da postići inače, osim da se prema propisu §-a 284. t. 1. k. p. odredi ponovna glavna razprava.

Nu može li se držati glavna razprava proti mrtvacu?

Kako vidimo, ne dade se zapletaj u povodu ovih iztaknutih upita i dvojba riešiti inače, van sa predmnievom: da osuda, koja još nije pravomoćna u času smrti obtuženikove, niti ne može nikada više steći pravne moći, i da se sa istoga razloga, koji uzrokuje taj posljedak, s razloga naime, što se ne može nastaviti kazneni proces proti mrtvacu, ne može dopustiti ni zametnuće ni nastavak razprave vrhu žalbe ništovne, kad je obtuženi jur izčeznuo sa svjetskoga poprišta.

Protivnoga je mnienja Mitterbacher, Strfp. str. 483. točka 9., koji sliedeći gori citiranu rješitbu bečkoga vrhovnoga sudišta od 4. veljače 1876. broj 9951. veli, da se imade držati kasacionalna razprava o prijavljenoj žalbi ništovnoj, makar da je obtuženi medjutim umro, i to s razloga, što se radi o pravu obtuženoga, da može od kasacionalnoga sudišta zahtjevati riešenje pitanja, da li napadnuta osuda stoji po pravu ili ne? Proti tomu razlogu polemizira vrlo uspješno dr. S. Mayer, Handbuch II. str. 15. § 2. op. 51., jer je dužnost višega sudca: žalbu izpitati i o njoj suditi, pravno ugasla smrću obtuženikovom, u koliko to prosudjenje nije drugo, nego li sastavina sudbenoga progona u smislu §-a 2. k. p. — nadalje, jer je pravo obtuženoga, kao čisto osobna povlast obranbena (als ein auf Ausübung des materiellen und formellen Vertheidigungsbefugnisses gerichteter, höchst persönlicher Anspruch) prestalo i odpalo njegovom smrću.

Kako sam već gori razložio, ne bi se i onako u mnogih prigodah dalo udovoljiti obtuženikovomu pravu na vrhovnu sudsku izreku: da li napadnuta osuda po pravu stoji ili ne?

Predjimo sada na pitanje: kako sa prizivom?

U koliko je priziv naperen jedino proti oštrini kazne, to je takav uslied obtuženikove smrti postao pogotovo bezpredmetnim, jer se mrtvacu ne otvara više nikoje uzište, pa bi s toga bilo bez svakoga smisla, da se dira u odmjerenu kazan slobode, a radi li se o novčanoj kazni, to takova glasom gori citirane minist. naredbe od 3. travnja 1859. broj 52 d. z. l. i onako ne može obteretiti obtuženikovu ostavštinu, ako obtuženi umre prije pravomoćnosti osude.

Osim priziva poradi kazni dopušten je još i priziv poradi izreke o privato-pravnih zahtjevih, pa je u tom pogledu ustanovom §-a 279. al. II. k. p.

Digitized by Google

priuzdržano pravo priziva pače i obtuženikovim baštinikom. Na prvi pogled čini se, kano da iz ove zakonske ustanove probija misao, da osuda može još steći svoju pravnu moć i poslje obtuženikove smrti, nu tomu nije tako.

Rješitba o privato-pravnih zahtjevih je accessorne naravi i ovisi, istina, o pravomoćnosti primarne rješitbe, naime osude poradi delikta, nu prva sama po sebi ne spada pod pojam kazneno-pravnoga progona, nego je čisto civilno-pravne naravi. S toga noće moći ni odštetna osuda u kriepost stupiti, ako osuda u stvari glavnoj poradi samoga delikta ne postane pravomoćnom, i neće u tom pogledu biti nuždan nikakov korak sa strane baštinika za uništit odštetnu rješitbu. Može se ali dogoditi, da osuda u stvari glavnoj poradi delikta postane pvavomoćnom tim, što se obtuženi izrikom odrekne žalbe ništovne, dočim ostavlja otvorenim pitanje o pravomoćnosti odštetne riešitbe, pa ako u takovoj prigodi obtuženi umre prije izmaka prizivnoga roka, moći će se tada njegovi baštinici poslužiti prizivom lih proti odštetnoj izreci. Jedini je to slučaj, u kom rješitba odštetna poradi accessorne svoje naravi i po smrti obtuženikovoj unatoč pravomoćnosti kondemnatorne osude u stvari glavnoj poradi samoga delikta, može biti bez pravne moći te će jedino u toj prigodi baštinici moći se poslužiti prizivom na temelju §-a 279. al. II. k. p.

Sve gori iztaknute potežkoće, koje bi nam zadalo razpravljanje žalbe ništovne proti osudi radi zločina ili prestupka poslie smrti obtuženoga, nastaju i glede priziva u prekršajih.

Uvidjam, da mi gornje razlaganje vrlo pomućuje ustanova §-a 415. al. II. k. p., gdje se veli: „baštinici okrivljenikovi, koji nisu bili u nijednom od spomenutih (naime u §-u 415. al. I.) odnošaja s obtuženikom, mogu primit se priziva ili nastaviti priziv samo poradi odluke o tražbinah privato-pravnih, ako je takova odluka sadržana u osudi". Dakle argumento a contrario mogu u §-u 415. al. I. k. p. spomenute osobe i po smrti obtuženoga primiti se priziva ili ga nastaviti poradi razloga ništovnih i poradi izreke o krivnji (§-a 414. točka 1. i 2. k. p.) Tako tumače suglasno Mitterbacher, Strfps. str. 740. i Ullmann, österr. Strpfs str. 798. analognu ustanovu §-a 465. k. p. cislitavskoga.

Ne mogu se nikako dosjetiti pravnomu razlogu, s kojega je ova ustanova stvorena, nu kad već postoji, ne smijemo ju ignorirati. Medjutim ne držim ipak, da bi ova ustanova logičnom nuždom rušila gori postavljeno pravilo: da smrt obtuženika za nepravomoćne osude osujećuje nastup pravomoćnosti osude.

Ustanova ova, istina, podajuć pravo priziva dotičnim osobam i po smrti obruženika, implicite nameće višemu sudu takodjer dužnost, da izpita prizivne točke i o njima donese svoju rješitbu, nu dužnost ova nastupit će tek onda, kad koja od osoba, spomenutih u §-u 415. al. 1. k. p.

Digitized by Google

u otvorenom roku podnese priziv u korist obtuženika ili kad koja od tih osoba u povodu okrivljenikove smrti nastavi priziv, što ga je obtuženik pravodobno prijavio, što ali dotična osoba mora izjaviti izrikom u otvorenom roku shodnim očitovanjem, makar da je obtuženi jur izveo bio svoje prizivne tegobe. Jedino onda, kada bi takovo očitovanje od strane koje osobe, spomenute u §-u 415. al. 1. k. p. postojalo, imati će viša molba uzeti u pretres obtuženikov priziv i riešiti ga, kano da se radi još o živom obtuženiku; ako pako neima takova očitovanja, tad valja priziv medjutim umrloga obtuženika kao bezpredmetan zavrći.

Razumieva se samo po sebi, da se mora u prigodi, kad ovlaštena treća osoba poduzme priziv za umrloga obtuženika, s razloga ravnopravnosti uzeti u pretres i podvrći rješitbi takodjer i priziv tužitelja, ako je valjano podnesen.

Odatle se pako može lahko uviditi, da ustanova §-a 415. al. II. k. p. slabo prudi onoj svrsi: da se obrani častna uspemena pokojnika, — i da je u tom pogledu svaki priziv od vrlo problematične vriednosti s toga, što u mogućem odpućenju priziva implicite leži pravomoćna potvrda osude.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Da li redoviti ili mališni postupak? (§ 15. sl. a, zadnja alineja sudovnika ili § 1. zakona od 3. listopada 1876.)

Kr. kotarski sud u N. izrekao je u ustmeno razpravljenoj parnici Ferde Š. iz S. po odvj. I. S. proti Gjuri K. u B. po odvj. dru. M. P pcto. plateža svote od 100 for. naslovom ostatka podzakupnine ribolova nakon na tužbu de praes. 18. svibnja 1890. broj 4229 gr. zametnute a dana 16. veljače 1891. br. 1467 gr. obavljenom uskladom spisa dovršene ustmene razprave kao i iza preduzetog preslušanja svjedoka sliedeće za pravo:

Tuženi Gjuro K. ribar u B. dužan je platiti tužitelju Ferdi Š. naslovom ostatka podzakupnine za ribolov svotu od 100 for. sa 6% kamatami od dana tužbe do plateža kao i ovoparbeni sudbeno obredjeni trošak u iznosu od 48 for. u roku od 14 dana pod inakom prietnjom ovrhe, nu samo onda, ako tuženi Gjuro K. u roku od tri dana iza pravomoćnosti ove osude ne nastupi i ne položi domirnu prisegu sadržaja: „istina je, da sam ja ugovorio sa tužiteljem platiti mu ostatak podzakupnine za ribolov u iznosu od 100 for., nu samo pod tim uvjetom, da tužitelj iz tog po meni zakupljenog sreza izvadi svu gradju, koja je na istom bila“, — ako tuženi tu dosudjenu domirnu prisegu pravodobno nastupi i položi, tad nije

Digitized by Google

dužan platiti tužitelju utuženu svotu od 100 for., već naprotiv tomu dužan je platiti tužitelj tuženomu ovoparbeni sudbeno obredjeni trošak u iznosu od 42. for. u roku od 14 dana pod inakom prietnjom ovrhe.

Razlozi: Tužitelj tvrdi, da je dao tuženom dne 1. svibnja 1889. u podzakup pravo ribolova u srezu R. za ugovorenu cienu od 120 for. za god. 1889., te mu tim naslovom dao kaparu od 20 for., a ostatak od 100 for. da se tuženi obvezao platiti mu, čim dodje u upitni srez ribu loviti. Za dokaz tako sklopljene pogodbe poziva se na svjedoka Antuna N. uz svoju domirnu prisegu, odnosno vrhu te okolnosti navraća tuženomu glavnu niječnu jestno uzvrativu prisegu. Veli nadalje, da je tuženi 8 dana iza toga došao u taj po njemu zakupljeni srez, te tu lovio do tri nedelje dana, što dokazuje po Stjepanu G. uz svoju domirnu prisegu, odnosno i vrhu te okolnosti navraća tuženomu glavnu niječnu jestno uzvrativu prisegu, pa ju tako utužuje, pošto mu tuženi s dobra ostatak glavnice od 100 for. platiti neće.

Tuženi priznaje obstanak pogodbe vrhu ribolova, priznaje ugovorenu cienu od 120 for., priznaje, da je dao tužitelju kaparu od 20 for., nu tvrdi, da se obvezao platiti tužitelju ostatak zakupnine u iznosu od 100 for. onda, kad tužitelj iz tog zakupljenog sreza gradju, koja se u istom nalazi, bude izvadio, pa da je on došao u srez, počeo ribariti u tom zakupljenom mjestu, nu ribariti nemogao, pošto tužitelj prema ugovoru gradju izvadio nije, i tako je ribarenje u istom bilo onemogućeno. Okolnost tako sklopljene pogodbe naime uvjetni platež da će posvjedočiti Karlo R. i Antun B. koji tu okolnost posvjedočuju u cielosti; dočim tužiteljev svjedok tvrdi, da o tom odstranjenju gradje u pogodbi ugovora nije bilo, i da u samom gradje bilo nije t. j. da nije bilo zaprieke ribarenju; dočim Stjepan G. tvrdi, da nezna, komu spada upitni srez, u kom je zatekao tuženikove momke pri ribarenju, a svjedok Luka S. ne potvrdjuje navode tužitelja. Stoji dakle navod tužiteljevog svjedoka Antuna N. u protuslovju sa tuženikovim svjedokom Karlom R., dočim ostaje drugi izkaz svjedoka Antuna B., pa prema tomu moralo se ob toj po ovu parnicu odlučnoj okolnosti u smislu §-a 260. g. p. p. suditi na domirnu prisegu tuženika, pošto sam tužitelj poriče, da je ugovoreno čišćenje tog potoka, tako isto priznaje, da istoga čistio nije. Izkazi dakle tuženikovih svjedoka uz domirnu prisegu dokazano bi predležalo niječnim priznanjem tužitelja, da on sa svoje strane nije izpunio ugovor na ugovoreni način, pa prema tomu u smislu §-a 919. o. g. z. morao se tužitelj, pošto sa svoje strane pogodbu izpunio nije, sa zahtjevom svoje tužbe odbiti, pošto je za ovu parbu odlučna okolnost ta, da li je ugovoreno čišćenje potoka ili ne. — Presuda na naknadu parbenih troškova temelji se na §-u 573. g. p. p.

Kr. banski stol uslied priziva tužiteljevog riešenjem od 2. rujna 1891. br. 18950 obnašao je, vidiv, da se u ovoj parnici radi o platežu kupov-

Digitized by Google

nine od 100 for., po čemu je kr. kotarski sud imao parnicu razpravljati i riešiti po postupku maličnom § 1. zakona od 3. listopada 1876., napadnutu osudu sa cielim postupkom do uključivo odluke na tužbu po §-u 339. točka 1. g. p. p. kao ništetnu ukinuti, ter kr. kotarskomu sudu naložiti, da u ovoj parnici zakoniti bagatelni postupak naredi, prema zakonskim propisom povede, pa da za tim novu osudu izreče. Trošak parbeni kao i i trošak priziva ima stranka nositi sama, što je zahtjevajuć povedenje postupka redovitog taj trošak skrivila.

Uslied toga je kod kr. kotarskog suda u N. po propisih maličnoga postupka dne 14. ožujka 1892. uz pristup obih stranaka osuda izrečena:

Gjuro K. ima unutar 8 dana pod prietnjom sudbene ovrhe platiti Š. zaostalu dužnu zakupninu u iznosu od 100 for. sa 6% kamatami od dana tužbe i 12 for. 5 nč. parbenoga troška.

Razlozi: Godine 1889. tužitelj je u zakupu imao pravo loviti ribu i pijavice u vodah nalazećih se u srezu R. političke obćine K. Ovo svoje pravo dao je on u podzakup tuženiku za 120 for., ovaj mu je 20 for. platio na račun odmah kod sklopljene pogodbe, a ostatak obećao skorih dana, dok dodje ribu loviti. Tužitelj tvrdi, da mu tuženik ostatak taj naplatio nije, pak moli osudu po zakonu. Tuženik priznaje sve gore navedene okolnosti, nu krati se platiti s toga, što je navodno naročito ugovoreno bilo, da tužitelj imade odstraniti iz vode sve zaprieke ribolovu, a nije odstranio.

Ovaj odlučan prigovor zaniekao je tužitelj preslušan kao svjedok, a tako i jedini kod pogodbe pritoman svjedok Antun N. K tomu je priznao tuženik, da je tužitelj pod konac zakupne godine došao k njemu po svoj novac, samo se ne sjeća, što je odgovorio, dočim tužitelj pod prisegom kaže, da je obećao to izravnati, čim ozdravi. Da je ovo vjerojatno, sliedi iz dokaza svjedoka Antuna R. Ovaj svjedok naime pod prisegom kazuje, da je upitne godine tuženik došao vidjeti, gdje njegovi momci u zakupljenom potoku ribu love, dakle nakon upitnog podzakupnog ugovora, pa kad je odlazio kući svojoj u B., da je hotio po njegovu sinu poslati tužitelju a conto 50 for., što svakako nebi bio učiniti htio, da su kakove zaprieke ribolovu smetale, i da je pod prietnjom razvrgnuća pogodbe ugovoreno bilo, da se te zaprieke ukloniti imadu. Što se napose tiče izkaza tuženikovih svjedoka, koji nisu bili kod pogodbe, osim što su sumnjivi obzirom na odnošaj prema tuženiku, protuslove si u svojih izkazih, jer svjedok R. govori o nekoj odšteti od 200 for., ako ne budu zaprieke odklonjene, zašto niti drugi svjedok a niti tuženik sam baš ništa ne znade. Najposlie ni to nije neuvaživo, što je tuženik priznao, da je i prije godine 1889., a i poslje sam u zakup uzeo pravo ribolova u upitnom reviru i lovio ribu uz iste zaprieke, koje su obstojale godine 1889., pa s toga nije nevjerojatno, da je pogadjajući se tužitelj te zapreke imao na umu, a pro-

Digitized by Google

tivno je naravno, da je tužitelj prodao onako, kako je i sam kupio. Obzirom dakle na te činjenice sudac nije uzeo dokazanim nego oprovrgnutim odlučan prigovor o razvrgnuću pogodbe, pak je s toga sudio po zahtjevu tužbe. Prigovor nenadležnosti suda oprovrgnut je samim priznanjem tuženika, da se je obvezao platiti u Š. Prigovor da krivnjom tužitelja, tuženik nije mogao loviti ribu kao i tvrdnja da ju je u istinu lovio, nije odlučan za ovu parnicu, nego za parnicu odštetnu. Glede parbenoga troška sudjeno je po §-u 71. m. p.

Kr. banski stol uslied ništovnice tuženikove izdao je svoju od 27. travnja 1892. br. 9156. rješitbu:

vidiv, da je slobodnom osvjedočenju razpravljajućeg sudca prepušteno, koji prokaz on uvaženjem svekolike razprave i svih izvedenih dokazala istinitim smatra ili ne smatra; vidiv, da je napudnuta osuda dovoljno obrazložena, te da po tome mališni sudac uzima dokazanim, da je pogodba glede ribolova u srezu R. sklopljena onako, kako tužitelj navodi, za tim da je tuženi zaista u srezu tom ribe lovio, i da se je obvezao utuženi ostatak zakupnine u Š. platiti; vidiv, da prema tome iztaknuti po tuženiku razlozi ništovni § 75., 1., 2. i 9. m. p. osnovani nisu niti razlog daljnji, da ga mališni sudac unatoč tomu, da je to zahtjevao, poput svjedoka saslušao nije, jer je protivno tomu razpravnim zapisnikom od 14. ožujka o. g. br. 1084 gr. dokazano; vidiv, da je osuda i u pogledu izreke o trošku parbenom u zakonu opravdana, a da je mališni sudac ustanovivši parbeni trošak bez obzira na trošak parnice vodjene po redovitom postupku, a rješitbom ovog banskog stola od 2. rujna 1891. br. 18950 do tužbe ukinute posve zakonito postupao, — obnašao je žalbu ništovnu koli tužitelja proti cielom sadržaju prvosudne osude, toli tuženika radi premalo dosudjenih mu troškova zabaciti. *Dr. Vinko Matijević.*

Posebna ovlast, podieljena sudbeno imenovanom skrbniku pisarne pokojnog odvjetnika za utjerivanje njegovih troškovnika, ne utrnjuje uručenjem njegove ostavine, već jedino ovršenjem naloženog mu posla ili opozivom ovlasti.

K tumačenju §-a 128. i 129. izv. p. p.

U ovršnom predmetu dra. D. kao postavljenoga skrbnika pisarne pok. odvjetnika B. pvoti H. K. radi 66 for. 20 nč. spp. dozvolio je kr. kotarski sud u V. odlukom od 5. travnja 1893. broj 3245 gr. uknjižbu prava zaloga na ovršeničine nepokretnosti, upisane u gruntovnom uložku br. 793. občine V. i grunt. ul. br. 29. občine V., kr. pako sudbeni stol kao gruntovna oblast u V. odlukom od 15. travnja 1893. br. 1279 z. provedenje rečene uknjižbe gruntovnom uredu naložio.

Digitized by Google

Povodom utoka ovršenice izdao je kr. banski stol rješitbom od 8. lipnja 1893. br. 11400 sliedeće riešenje:

„Vidiv, da je odvjetnik dr. D. podneskom de praes 5. travnja 1893. br. 3245 gr. gore navedenu ovršnu uknjižbu prava zaloga zamolio kao skrbnik ostavine Josipa B.;

vidiv, da iz ureda radi nabavljenih ostavinskih spisa iza pok. Josipa B. proizlazi, da je ostavinska razprava iza istoga gledom na uručbenicu, izdanu po kr. sudbenom stolu u V. dne 23. srpnja 1892. pod br. 3240 gr. dovršenom izjavljena, ter ostavina očitovanim nasljednikom uručena, po tome dakle da je rečena ostavina kao pravni subjekt izčeznula;

vidiv, da djelovanje skrbnika ostavinskog, § 129. izv. p. p., prestati imade, čim je odpao razlog njegovomu postavljenju, § 128. izv. p. p.; uslied česa se isti sada više ne ukazuje ovlaštenim kao skrbnik ostavine zastupati interese očitovanih i po sudu priznatih nasljednika, — odnosno nastavljati odlukom sirotinjskoga povjerenstva grada V. od 2. srpnja 1892. br. 2845 gr. povjereno mu utjerivanje ostavinskih tražbina;

obnašao uvaženjem utoka ovršenice preinačiti napadnutu odluku toga kr. kotarskog suda od 5. travnja 1893. br. 3245 gr. tako, da se odpućuje molba dra. D. de praes. 5. travnja 1893. br. 3245 gr.

Troškovi utočni ne dopituju se, jer za to ne dostaju uvjeti §-a 316. gr. p. p.“ —

Povodom previdnoga utoka dra. D. izdao je kr, stol sedmorice dne 3. studenoga 1893. br. 3526 sliedeću vrhovnu rješitbu:

...„kr. stol sedmorice: vidiv, da je odvjetnik dr. D. dekretom kr. sudbenoga stola u V. od 2. srpnja 1892. broj 2845 gr., izdanim u sporazumljenju sa sirotinjskim povjerenstvom u V. kao štitničkom oblasti malodobnih nasliednika iza odvjetnika Josipa B., ovlašten, da kao skrbnik kancelarije pok. odvjetnika Josipa B. sve njegove troškovnike — ma bilo proti komu — obrediti, a nakon toga, ako izplaćeni ne budu, sudbeno utjerati, i da će imati o svemu tomu točan račun voditi i sudu podnieti;

vidiv, da ova odvjetniku dru. D. takodjer u interesu malodobnika podieljena posebna povlast ne utrnjuje uručenjem ostavine, već jedino ovršenjem naloženoga posla, ili opozivom te ovlasti od strane kr. sudb. stola u V.;

vidiv, da glasom nabavljenih ostavinskih spisa uručbena izprava u ostavini Josipa B. jošter izdana nije;

vidiv, da deservita odvjetnika Josipa B. nisu ni uvrštena u ostavinski inventar, a tomu da će biti uzrokom, što je glede istih odredjen po nadležnoj oblasti posebni skrbnik, naime odvjetnik dr. D., da ih utjera;

vidiv, da za to ne stoji ukidajući razlog manjkave legitimacije,

Digitized by Google

obnašao je povodom previdnoga utoka dra. D., odvjetnika u V., kao skrbnika pisarne pokojnoga odvjetnika Josipa B., napadnutu banskostolnu rješitbu po §-u 342. g. p. p. ukinuti ter istomu naložiti, da utok H. K. iznova u pretres uzme, i nakon toga dalje po zakonu postupa". —*a*—

Tko ima nositi troškove predhodnog sudbenog očevida (§ 206. i 217. g. p. p.)

Kr. zemaljska vlada odjel za unutarnje poslove jest svojom rješitbom od 10. prosinca 1890. broj 46230 naložila svim onim vlastnikom mlinova, koji takve posjeduju na rieci Uni odnosne brane porušiti.

Medju inimi vlastnici takvih na rieci Uni mlinova jest vlastnicom jednoga od takvih i A. K. u gradu K. Vlastnica A. K. dobiv gornju rješitbu zamolila je molbom pr. 5. kolovoza 1891. broj 4525 gr. kod kr. kot. suda u K. proti kr. hrv.-slav. eraru zastupanom po kr. državnom nadodvjetničtvu za predhodni očevid na brani i mlinu na rieci Uni.

Pošto pako u kotaru K. nema takovih vještaka, koji bi imali svojstva propisana §-om 211. g. p. p., to je kr. kot. sud u K. odlukom od 6. kolovoza 1891. broj 4525 gr. odredio ročište za izbor vještaka, u slučaju dozvoliti se imajućega predhodnoga očevida.

Kod ročišta predložilo je kr. drž. nadodvjetničtvo za erar kr. inžinira E. u P. a A. K. zemljomjera u K. L-a.

Odlukom od 12. kolovoza 1891. broj 4655 gr. dozvolio je kr. kot. sud u K. predhodni očevid prema molbi moliteljice. — Odlukom od 16. kolovoza 1891. broj 4724 gr. primljen je zapisnik o predhodnom očevidu ter je dozvoljen strankam uvid i prepis, a istom odlukom obredjen je trošak kr. mjerniku sa 20 for. a zemljomjeru sa 2 for., ter platež troška prvomu naložen je kr. hrv.-slav. eraru, a trošak potonjega moliteljici.

Proti toj odluci uložilo je kr. drž. nadodvjetničtvo utok pr. 23. rujna 1891. broj 5401 gr. Na isti je kr. banski stol rješitbom svojom od 14. listopada 1891. broj 22107 izrekao: da se napadnuta odluka u pogledu plateža troškova preinačuje i naknadu troška od 20 for. kr. inžiniru F. E. za 14. dana pod prietnjom ovrhe nalaže moliteljici A. K. s razloga, jerbo je ona u svoju korist pomenuti sudbeni očevid tražila, pak s toga ima po §-u 217. g. p. p. sama i troškove očevida platiti.

Na previdni utok moliteljice A. K. pr. 31. listopada 1891. br. 6042 izrekao je kr. stol sedmorice rješitbom od 4. siečnja 1892. broj 4269 ex 1891.:

uvaživ, da po §-u 217. g. p. p. troškove za očevid ima vazda predujmiti dokazivalac, ter se samo iznimice, ako očevid bude obim strankam na korist može naložiti protivniku, da polovicu troškova predujmi, uvaživ, da u nazočnom slučaju po stanju stvari za sada nije moguće prosuditi, da li obavljeni očevid može na korist kr. zem. erara biti,

obnašao je uz odpućenje previdnoga utoka A. K. potvrditi napadnutu rješitbu kr. banskoga stola. *P.*

Digitized by Google

Dozvoli li se zabrana na tražbinu, koju molitelj zabrane duguje svojemu vjerovniku (odnosno u pogledu njegove tražbine: dužniku) — tada molitelj tu tražbinu mora staviti u sudbeni polog; inače je zabrana (a i ovrha) nedopustna.

Temeljem izvadka iz trg. knjige ne dozvoljuje se zabrana bezuvjetno.

K tumačenju §-â 407., 408., 410., 413., 414. i 421. g. p. p. i §-â 471., 1392., 1395. i 1496. o. g. z.

Kr. kotarski sud u S. odlukom od 29. ožujka 1893. broj 766 gr. dozvolio je na molbu trgovačke tvrdke V. C. po odvjetniku B. proti Mariji i Gj. B. sudbenu zabranu na tražbinu Marije B. od 600 for. spp, što ju ista proti molitelju zabrane imade tim ipak pozivom, da molitelj zabrane dužnu po njem tražbinu od 600 for. iz osude od 5. svibnja 1892. br. 535 gr. kod suda položi, i tada da u roku od 14 dana stečenu zabranu opravda.

Povodom utoka obiju stranaka izdao je kr. banski stol sliedeću rješitbu od 10. svibnja 1893. br. 9564:

Kr. banski stol: vidiv, da se molitelj zabrane utiče proti navedenoj odluci poradi toga, što je njom naloženo mu, da tražbinu, koju pod zabranu uzimlje, kod suda položi, i da dozvoljenu zabranu tužbom opravdati imade u roku od 14 dana;

vidiv, da je ova žalba opravdana, jer po §-u 413. g. p. p. ima sud onomu, u čijih je rukuh stvar — na koju je zabrana dozvoljena — naložiti, da stvari te pod vlastitim jamstvom ne izdade do dalje naredbe sudbene, a za položenje stvari kod suda, koje je predvidjeno po §-u 414. g. p. p., ne predleže uvjeti prenavedene zakonske ustanove;

vidiv, da je molitelj zabrane u molbi jurve naznačio, da je radi plateša tražbine od 654 for. 50 nč., koju zabranom na tražbinu svoga protivnika osjegurati hoće, parnica već u tečaju uslied tužbe kod toga suda 12. veljače 1891. broj 674 podignute, te je tim dužnosti, koju radi opravdanja zabrane nalaže § 421. g. p. u zadnjoj alineji molitelju, — zadovoljeno, kad je zabrana izhodjena u sudca, koji je po sebi nadležan za tražbinu, i napomenutu u molbi parnici pred sobom imade,

vidiv, što se utoka Marije B. tiče, da je molitelj zabrane predloženom u svojoj molbi svjedočbom gradskoga poglavarstva u S, kojom se posvjedočava, da tuženici Gj. i Marija B. u S. nikakova pokretna imetka ne posjeduju, a Marija B., da posjeduje nekretnina, koje ali su preobterećene tako, da niti dosadanjih dugova namiriti kadra nije, — vjerodostojno dokazano, da je tražbina moliteljeva radi nestašice drugih platila u pogibelji, a da je posvema irelevantno, kako u tom pravcu molitelj zabrane stoji; ali

vidiv, da izvadak iz trgovačke knjige, što je molbi pod A. priložen, tražbinu moliteljevu podpuno ne posvjedočava, ter se u

Digitized by Google

takvom slučaju zabrana dozvoliti može samo pod tim uvjetom, da vjerovnik dade dužniku dovoljnu sigurnost za zadovoljštinu, koja bi ga tegnula ići (§ 408. g. p. p.), a da je prvi sud dozvolio zabranu bez navedene sigurnosti;

obnašao uslied utoka molitelja zabrane i protustranke napadnutu odluku prvoga suda potvrditi s tom ipak preinakom, da molitelj zabrane ne imade pod zabranu uzetu tražbinu od 600 for. spp. kod suda položiti i dozvoljenu zabranu tužbom opravdati u roku od 14 dana, za tim uz dodatak, da molitelj zabrane imade dužniku svojem Mariji B. dati sigurnost iznosom od 150 for. za zadovoljštinu, koja bi ju tegnula ići".

Uslied previdnoga utoka Marije B. izdao je kr. stol sedmorice dne 15. veljače 1894. broj 291. sliedeću vrhovnu rješitbu:

vidiv, da po §-u 471. o. g. z. nitko nije vlastan tudju stvar radi kakove svoje tražbine zadržati, nego da ju ima u sudbenu pohranu predati, i na nju zabranu izhoditi;

vidiv prema tomu, da je prvosudna odluka, kojom se molitelju nalaže, da dužnu Mariji B. svotu od 600 for. ne plati ovoj, nego u sudbene ruke, u tom na zakonu osnovana; no

vidiv, da izvadak iz trgovačke knjige molitelja pod A. ne pruža podpuni dokaz o tražbini tvrdke V. C., pa da u takovom slučaju ima molitelj zabrane dati svomu protivniku po §-u 408. g. p. p. sigurnost za eventualnu štetu,

obnašao je (stol sedmorice) uslied previdnoga utoka Marije B. preinačiti napadnutu rješitbu banskoga stola u dielu, kojim se izriče, da molitelj zabrane dužnu svotu od 600 for. u sudbene ruke položiti ne ima, ter u tom dielu potvrditi odluku prvoga suda, — u ostalom pako uz odpućenje previdnoga utoka potvrditi banskostolnu rješitbu".

Medju istimi strankami zatraženu sličnu zabranu odbio je isti sud odlukom od 8. studenoga 1891. broj 5766 gr., a kr. banski stol potvrdio je rješitbom od 16. prosinca 1891. br. 26903 prvosudnu odluku, ter je ta rješitba pravomoćnom postala. Navesti ćemo ovdje razloge našega prizivnoga sudišta navedene za tu rješitbu; jer se isti ne protive stanovištu, da valja odnosnu tražbinu najprije u sudbenu pohranu predati, i tada tek na nju zabranu izhoditi. Evo tih razloga:

Kr. banski stol: vidiv, da se zabrana ne može dozvoliti na predmete, koji se ne mogu uzeti u ovrhu (§ 410. g. p.);

vidiv, da predmetom ovrhe ne može biti tražbina pripadajuća ovršeniku proti ovrhovoditelju, jer se ovrha na tražbinu ukazuje kao prisilna cesija, svaka pako cesija predpostavlja po §-u 1392. i 1395. obć. gr. zak. pristup novoga vjerovnika, toga ali nebi bilo, kada bi prema molbenom zahtjevu tražbina od vjerovnika prešla na dužnika; i

Digitized by Google

vidiv, da se zamjenita iskanja, ako su svojstva navedenih u §-u 1438. obć. g. z, i onako već po zakonu medjusobom izjednačuju, pa je s toga i posve suvišno vodjenje ovrhe, — kakovim se mora smatrati i zabrana — na takove tražbine;

obnašao uz odpućenje utoka potvrditi napadnutu prvosudnu odluku".

—*a*—

Najmoprimac smeta najmodavca u posjedu uporabnog objekta preinačenjem jednog diela istoga na bolje.

Od kaptola prvostolne crkve z., kao vlastnika V. toplica, uzeo je F. K. u najam gostionu broj 4. u V. toplicah zvanu „stara pintarija" sa sušom i radionicom.

Tu šušu dao je ove godine najmoprimac F. K. daskama obiti i vapnom obieliti, te ju tako priredio za gostioničarske prostorije. Uslied toga čina tužio je kaptol prvostolne crkve z. F. K. radi smetanja posjeda, počinjena time, što je bez dozvole kaptola dao šušu pod k. b. 4. u V. toplicah daskama obiti i obieliti.

Nu kr. kotarski sud u N. nije u tome činu F. K. nazreo učin smetanja posjeda, te je tužitelja kaptol prvostolne crkve z. sa njegovom tužbom odbio i dakako na naknadu parbenoga troška odsudio.

Proti toj odluci od 20. travnja 1894. broj 1895. gr. uložio je kaptol prvostolne crkve z. ništovnu žalbu na kr. sudbeni stol u V., koji je rješitbom od 10. svibnja 1894. broj 1916 gr. obnašao prije navedenu odluku po §-u 66. obzirom na § 62. točka 11. zakona o smetanju posjeda ukinuti, te odlučiti, da je F. K. smeo kaptol prvostolne crkve z. u posjedu suše kod kuće broj 4. u V. toplicah time, što je dao tu šušu daskama obiti i obieliti, a osim toga, da je sa sjeverne strane podigao zid i providio ga prozori, pak imade on uzpostaviti prijašnje stanje, te u buduće kaniti se dalnjega smetanja pod prietnjom globe od 100 for. ili dvadeset dnevnoga zatvora, kao i naknaditi parbeni trošak.

Razlozi su ovi: Kod uporabnih objekta posjednik stvari same ostaje uporabodavac, dočim je uporaboprimac samo posjednik uporabnog prava, te podjedno on tom uporabom izvršuje za uporabodavca izvršivanje corpore, dočim je animus u uporabodavca. Prema tomu neima nikakove dvojbe, da je tužitelj posjednik priepornog objekta.

Pitanje je samo, da li se može nazrieti u preinakah, koje su dale povod ovoj parnici, smetanje toga posjeda tužiteljeva?

Da se to pitanje rieši, valja ponajprije uvažiti glavno načelo općeg gradj. zakona, po kojem onaj, koji se svojim pravom služi, ne mora za to nikomu odgovarati. Uporabiv to načelo za taj slučaj, mora so uviditi, da tuženi nije tužitelju odgovoran za sve ono, što je po uporabnoj pogodbi smjeo na upitnom objektu preduzeti, nu da svako prekoračenje ovlasti

Digitized by Google

involvira nepravo, za koje on odgovara. Kako stvar stoji, imade tuženi pravo služiti se priepornim objektom nu samo tako, kako je taj objekt obstojao. Preduzimati kakve preinake na tom objektu imao bi pravo samo onda, da mu je to izrično dozvoljeno, a ne imade pravo k tomu za to, što mu preinake nisu dozvoljene, jer se dozvola preinake ima smatrati razširenim pravom danim uporaboprimcu, a takovo se mora izrično dozvoliti, a ne razumjeva se samo po sebi. Po tom je tuženi obseg prava, danoga mu uporabnom pogodbom, prešao, pa pošto je upitnimi čini preduzeo nešto, čim se dira u posjed, jer se prijašnje stanje uporabnoga objekta preinačuje, valjalo je tužbovnom zahtjevu udovoljiti uz ukinuće prvosudne odluke, koja se očito temelji na krivom shvaćanju zakonskih propisa". *V.*

B. Kazneno.

§ 157. k. z. predpostavlja težku ozledu u smislu §-a 152. k. z., dočim je uporava toga §-a izključena, ako je ozleda samo lahka, no kvalificirana po §-u 155. sl. a) k. z.[1]

Osudom kr. sudbenoga stola u M. od 15. prosinca 1892. br. 10205 kz. proglašeni su D. R. i S. R. krivimi zločinstva težke tjelesne ozlede u smislu §-a 152. i 157. k. z., a počinjenog time, što su dana 5. svibnja 1892. u N. ne doduše u nakani, da ga ubiju, ali ipak drugim kakovim neprijateljskim namišljajem Gjoku S. ćulami tako zlostavljali, da su mu na lievoj lopatici, na lievom obrvniku i na lievoj polovini zatiljka nanieli povriede, koje su prouzročile poremećenje zdravlja i nesposobnost za rad doduše izpod 20 dana, nu s kojima je obzirom na mjesto, orudje i način nanešenja obično skopčana pogibelj za život, nu tako da se nezna, tko mu je koju od tih ozleda nanieo.

Povodom žalbe ništovne kr. državnog odvjetničtva u M. obnašao je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni rješitbom svojom od 20. svibnja 1893. broj 716 po §-u 284. 3 k. p. ukinuti osudu presudnog suda, donešenu proti D. i S. R. i suditi:

D. i S. R krivi su, što su dne 5. svibnja 1892. u N. ne doduše u nakani da ga ubiju, ali ipak drugim kojim neprijateljskim namišljajem Gjoku S. ćulami tako zlostavljali, da su mu na lievoj lopatici i na lievom obrvniku, na lievoj polovini zatiljka nanieli povrede, koje su prouzročile poremećenje zdravlja i nesposobnost za rad doduše izpod 20 dana, nu s kojima je obzirom na mjesto, orudje i način nanešenja obično skopčana

[1] Vidi i suglasnu rješitbu vrhovnog bečkog sudišta od 21. lipnja 1884. broj 4798.

Digitized by Google

pogibelj za život — zločinstva težke tjelesne ozlede, označenog u §-u 155. a) k. z. itd.

Razlozi: Kr. državno odvjetničtvo napada osudu presudnog suda iz razloga ništovnih, navedenih u točkah 5., 9. sl. a) i 10. § 277. k. p. i to punim pravom.

Čim je presudni sud ustanovljenim uzeo, da su oba obtuženika Gjoku S. ćulami tukli, te mu na glavi nanieli tri lahke ozliede, koje su pak obzirom na mjesto, orudje i način nanešenja skopčane obično sa pogibelju za život — nije on mogao više taj obtuženikom u grieh upisani čin označiti zločinom težke tjelesne ozlede u § 157. k z. navedene, jer taj zakonski propis predpostavlja težku ozledu u smislu §-a 152. k. z. čemu je dokaz okolnost, da se u §-u 157. k. z. citira § 152. k. z.

Lahke ozlede nanešene na način po presudnom sudu ustanovljeni, čine zločin težke tjelesne ozlede u §-u 155 a) k. z. naveden, a pošto presudni sud drži ustanovljenim, da su oba obtuženika Gjoku S. ćulami po glavi tukli, to nema tvrdnja presudnog suda, da se nezna koji je od njih dvojice koju od tih ozlieda nanieo, nikakova osnova, jer je glavno da presudni sud drži ustanovljenim, da je S. R. Gjoku S. ćulom po glavi udario i naravski da ga je ozliedio.

Gledom na to valja žaobi ništovnoj kr. državnog odvjetničtva mjesta dati, te po §-u 284. — 3 k. p. osudu presudnog suda ukinuti i suditi, kako je u dispozitivnom dielu vrhovne osude navedeno. *Dr. O.*

Tjelesne ozlede, koje jedan te isti počinitelj zada jednoj te istoj osobi uzastopce (in continenti) imadu se smatrati djelovi jednoga te istoga čina, i sve skupa sačinjavaju jedan nastavljeni delikt.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 23. lipnja 1894. br. 2021.)

Kr. sudbeni stol u P. osudio je T. Č. osudom od 30. prosinca 1893. broj 8097 kz. radi zločina težke tjelesne ozlede, označena u §-u 152. i 155. sl. b) k. z. i prekršaja §-a 411. k. z. počinjena time, što je dne 11. listopa 1893. u Gr. proti A. J. ako i ne u nakani, da ga ubije, a ono ipak u inom neprijateljskom namišljaju, udariv ga kolcem po lievoj strani prsiju, tako uzpostupao, da mu je nanieo prelomom desetoga lievoga rebra težku ozledu i preko 30-dnevnu smućenost zdravlja i nesposobnost za obavu zvanja za isto vrieme, a osim toga ga mu je istom sgodom zadao na lievoj podlaktici lahku ozliedu tiela, — na kazan težke tamnice od 15. mjeseci, pooštrene jednim postom svakoga mjeseca.

Povodom žalbe ništovne, podnesene po kr. drž. nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalmatinski stol sedmorice nakon

Digitized by Google

obavljene u punom vieću javne razprave izreći za pravo: da je napadnutom osudom kr. sudb. stola u P. zakon povriedjen u ustanovah §-a 152., 411. i 35. k. z., te po §-u 286. II. k. p. ukinuti prenavedenu osudu u dielu odnosećem se na izreku o krivnji i kazni ter suditi:

T. Č. 23 godine star, rodom i prebivalištem i Gr., grčko-iztočnog vjeroizpovjedanja, neoženjen, ratar, nepismen, kažnjen radi prekršaja kradje, kriv je time, što je dana 11. listopada 1893. u mjestu Gr. proti A. J., ako i ne u nakani, da ga ubije, ali ipak u inom neprijateljskom namišljaju, udariv ga kolcem po lievoj strani prsiju, tako uzpostupao, da mu je nanesao prelomom desetoga lievoga rebra ozledu, sačinjavajuću težku ter preko 30-dnevnu smućenost zdravlja i nesposobnost za obavu zvanja njegova uvjetujuću povriedu tiela, a osim ove ozlede zadao mu na lievoj podlaktici lahku ozliedu tiela, — zločinstva težke tjelesne ozlede označena u §-u 152. i 155. sl. b) k. z., te se toga radi po §-u 155. k. z. osudjuje na kezan težke tamnice u trajanju od jedne godine, pooštrene jednim postom svakoga mjeseca.

U cielom ostalom dielu ostaje prvosudna osuda netaknutom.

Razlozi: Osudom kr. sudbenoga stola u P. od 30. prosinca 1893. broj 8097 proglašen je T. Č. krivim zločinstva težke tjelesne ozlede § 152. i 155. sl. b) k. z. i prekršaja suprot sigurnosti tjelesnoj § 411. k. z. počinjenog na štetu A. J. i odsudjen je po §-u 155. k. z. obzirom na § 35. k. z. na težku tamnicu od 15 mjeseci, pooštrenu jednim postom svakoga mjeseca.

Sudbeni stol uzeo je ustanovljenim, da je T. Č. dne 11. listopada 1893. A. J. ne u nakani, da ga ubije, ali ipak u inom neprijateljskom namišljaju kolcem tukao, te mu tom zgodom zadao težku tjelesnu ozliedu prelomom 10. lievoga rebra (§ 155 sl. b, k. z.) i ozledu lahku na lievoj podlaktici.

Kod tjelesnih ozlieda, koje su po istom počinitelju jednoj te istoj osobi zadane, valja razlikovati, da li su nanešene raznom zgodom, u razno doba ili pak istom zgodom uzamance in continenti. U prvom su slučaju zlostave potekle svaka iz posebne odluke počiniteljeve, te su zato svaka za se posebni čin, a u drugom slučaju je izvor svim aktom zlostave jedna odluka, pa se s toga imaju smatrati samo dielovi jednoga te istoga čina, i svi skupa sačinjavaju jedan nastavljeni delikt.

Tako se i sve zlostave nanešene po T. Ć. A. J., kojih je skupni učinak težka tjelesna ozlieda, imaju smatrati samo jednim kažnjivim činom i to prema zloj nakani po sudu ustanovljenoj zločinstvom težke tjelesne ozliede § 152. i 155. sl. b) k. z. a ne može se krivcu okrom toga ubrojiti i prekršaj lahke ozliede § 411. k. z. Nanešenje potonje ozliede jest samo otegućujuća okolnost.

Digitized by Google

Osudom kr. sudbenoga stola u P. od 30. prosinca 1893. broj 8097 povriedjen je dakle zakon u §-u 152., 411. i 35. k. z., te valja usljed toga i obzirom na to, da je pritužba obtuženika T. Č. proti zaključku kr. sudbenog stola u P. od 3. veljače 1894. br. 773, kojim se njegova žalba ništovna proti prenavedenoj osudi kr. sudbenoga stola u P. po §-u 281. točka b) k. p. odbija ovdašnjom rješitbom od 12. svibnja 1894. broj 830 odbijena — uvaženjem žalbe ništovne kr. drž. nadodvjetničtva poprimljene na obranu zakona po §-u 286. II. k. p. ukinuti napadnutu osudu u dielu odnosećem se na izreku o krivnji i kazni, ter suditi, kako je to izraženo u dispozitivnom dielu ove vrhovne osude.

Kazan je ustanovljena u okviru §-a 155. k. z., pošto olahkoćujućih okolnostih ne ima.

Lahke ozlede, označene u §-u 411. k. z., koje se dogode med zadrugari, spadaju pred kaznene sudove, a samo one ozlede, sbivše se med zadrugari, koje ne imaju obilježja lahkih ozleda označenih u §-u 411. k. z. spadaju pred občinsko poglavarstvo.

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacionalnoga od 23. lipnja 1894. br. 2020.)

Kr. kotarski sud u B. osudio je J. i M. Č. osudom od 24. kolovoza 1893. broj 2455 radi prekršaja suprot sigurnosti tjelesnoj označenoga u §-u 411. k. z., a počinjenoga time, što su proti I. Č. tako postupali, da su zadavši mu na licu mnogobrojnih ogrebina, a na drugom članku lievoga palca i na lievoj polovici prsiju osjetljivih povrieda smutili mu zdravlje za 6—7 dana, za koje vrieme je bio nesposoban za obavu svoga zvanja, na kazan zatvora od 5. dana.

Kr. sudbeni stol u P. kao prizivni sud ukinuo je osudom od 3. ožujka 1894. broj 1386 osudu prvoga suda, riešio okrivljenike od obtužbe po §-u 250. t. 3. k. p. i odredio, da kotarski sud ustupi spise nadležnomu občinskomu poglavarstvu na uredovanje.

Povodom žalbe ništovne podnešene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave po §-u 286. st. II. k. p. izreći, da je osudom kr. sudbenoga stola u P. kao prizivnoga suda od 3. ožujka 1894. broj 1386 kaz. povriedjen zakon u §-u 411. k. z. i u §-u 7. slovo a) kaz. postupnika.

Razlozi: Osudom kr. kotarskog suda u B. od 24. kolovoza 1893. broj 2455 proglašeni su J. i M. Č. krivimi prokršaja suprot sigurnosti tjelesnoj § 411. k. z. počinjenoga time, što su proti I. Č. tako postupali, da su zadavši mu na licu mnogobrojnih ogrebina, a na drugom članku lievoga palca i na lievoj polovici prsiju osjetljivih povrieda smutili mu

Digitized by Google

zdravlje za 6—7 dana, za koje vrieme je bio nesposoban za obavu svoga svanja i osudjeni su na kazan zatvora od 5 dana.

Osudom kr. sudb. stola u P. kao suda prizivnoga od 3. ožujka 1894. broj 1386 ukinuta je osuda prvoga suda; okrivljeni riešeni su od obtužbe po §-u 250. točka 3. k. p. i odredjeno je, da kotarski sud ustupi spise nadležnomu občinskomu poglavarstvu na uredovanje, i to s razloga, „što su okrivljenici i oštećenik članovi jedne te iste zadruge, te što po § u 28. zadružnoga zakona od godine 1889. laglje tjelesne povriede medju zadrugari občinsko poglavarstvo kazniti ima".

Istina, po §-u 28. zakona od 9. svibnja 1889. o zadrugah ima obć. poglavarstvo kazniti laglje tjelesne povriede, koje se med zadrugari dogode, nu koje se tjelesne povriede imaju smatrati l a g l j i m i, nije u zakonu izrečeno. Al ako se uzaži, da tim zakonom lahke tjelesne ozlede kažnjive po kaznenom zakonu (§ 411.) nisu naročito predane na sudjenje občinskim poglavarstvom, onda se mora uzeti, da lahke ozliede označene u §-u 411. k. z., koje se dogode med zadrugari, spadaju i nadalje pred kaznene sudove, a pod lagljimi ozledami u smislu §-a 28. zadružnog zakona, da se imaju razumjevati samo one ozliede, koje ne imaju obilježja lahkih ozlieda, označenih u §-u 411. k. z To se vidi i iz §-a 16. provedbenoga naputka od 16. prosinca 1889. br. 23403 k zadružnom zakonu od 9. svibnja 1889. u kojem se naročito navodi, da pred občinsko poglavarstvo spadaju i laglje tjelesne povriede, u k o l i k o n e s p a d a j u p o d u s t a n o v e z a k o n a k a z n e n o g a.

Kotarski je sud uzeo ustanovljenim, da su okrivljenici nanieli I. Č-u. ozliede, koje su ostavile vidive znakove i kojim je bila posliedica ta, da je ozliedjeni 6—7 dana bolovao i za obavu svoga zvanja nesposoban bio. Takove pak ozlede jesu prekršaji po kaznenom zakonu § 411., kojih kažnjenje pripada po §-u 7. sl. a) k. p. kotarskim sudovom, pa je s toga osudom kr. sudbenoga stola u P. kao suda prizivnoga od 3. ožujka 1894. broj 1386 zakon u §-u 411. k. z. i u §-u 7. slovo a) k. p. povriedjen.

C. Mjenbeno-trgovačko.

K tumačenju §-a 38. i 62. mjenb. zakona i §-a 1425. o. g. z.

Dora T. podniela je kod sudbenoga stola u B. molbu pr. 5. veljače 1892. broj 418 gr. u kojoj navadja, da je Edm. P. u proljeću 1891. podpisala 1 mjenicu na 18 for., 1 na 20 for. i da mu je o dospjetku istih koncem kolovoza 1891. nudila novac, da obje te mjenice izplati, nu Edm. P. ne htjede primiti plateža niti mjenice izdati. Pošto Dora T. hoće, da se duga rieši, moli da se po §-u 1425. o. g. z. primi svota ukupno od 38 for. u sudbeni polog na trošak i pogibelj protivnika time, da je po-

Digitized by Google

tonjem slobodno tu svotu podići uz namirenje obih kvitiranih mjenica, i da je protivnik dužan naknaditi trošak molbe u roku od 3 dana pod prietnjom mjenbene ovrhe.

Molbom pak pr. 1. ožujka 1892. broj 671 gr. moli Dora T. po odvj. R. s razloga, što ju usuprot pologu od 38 for. Edm. P. utužio na platež mjenbenog duga od 20 for. i izhodio platežni nalog od 13. veljače 1892. broj 465 gr. — da se za razpravu pologovne molbe pr. 5. veljače 1892. br. 418 gr. odredi ročište za da se ta stvar razjasni i Edm. P. ju ne goni ovrhom za novac, koj je za doba prije tužbe položila i da se nakon saslušanja stranaka protivniku naloži naknada troška molbe i razprave.

Za razpravu vrhu ove molbe bje urečeno ročište pod prietnjom zakonskih posljedica; tečajem te razprave dopunila je moliteljica svoj zahtjev onamo, da se polog od 38 for. kao po zakonu učinjen smatra, dočim je protivnikov zahtjev išao onamo, da se molbe Dore T. odbiju, polog protivniku izda i njemu naknadi trošak razprave u roku od 3 dana pod prietnjom mjenbene ovrhe.

Nu sudbeni stol u B. je u riešenju molbe Dore T. po odvj. R. proti Edm. P. po odvj. dru. R. primlj. 5. veljače 1892. broj 418 gr., kojom polaže u sud svotu od 38 for. povodom uzkrate primitka iste po Edm. P. u ime plateža njegovih mjenbenih tražbina od 18 i 20 for. na njegov trošak i pogibelj uz dužnost naknade troškova te molbe, te u riešenju molbe iste Dore T. pr. 1. ožujka 1892. broj 671 gr. za saslušanje stranaka vrhu te molbe, te u zapisniku od 22. ožujka 1892. broj 679 gr. stavljenog zahjeva, da se taj polog kao po zakonu učinjen smatrati imade — nakon obavljene razprave i saslušanja svjedoka, odlučio 5. ožujka 1892. br. 671 gr. da se molbom Dore T. pr. 5. veljače 1892. broj 418 gr. u sud na trošak i pogibelj Edm. P. učinjeni polog od 38 for. ne smatra kao po zakonu učinjeni i da imade Dora T. Edm. P. troškove vrhu te pologovne molbe sa 9 for. 70 nč. obredjene u roku od 8 dana pod prietnjom ovrhe naknaditi i to iz razloga: Dora T. uztvrdjuje, da je Edm. P. ponudila koncem kolovoza 1891. platež njegovih u kolovozu 1891. dospjelih mjenbenih tražbina od 18 i 20 for. nu da je Edm. P. primitak plateža uzkratio, što potonji poriče. Nu mjenica vrhu 18 for., koja se u pomankanju bitnih potrebštinah ni takovom smatrati ne može, nema ni oznake vremena plateža, nije bila dakle u kolovozu 1891. dospjelom, a ne tvrdi ni moliteljica, da bi ikada na platež te tražbine bila opominjana, prema tome nije postojala dužnost za stran Dore T. tu tražbinu platiti, niti za stran Edm. P. platež primiti (§ 1417.—1413. o. g. z.)

Mjenica od 24. ožujka 1891. vrhu 20 for. bila je doduše plativa 20. kolovoza 1891., nu Dora T. tvrdi sama u molbi, da je platež te mjenice ponudila Edm. P. koncem kolovoza 1891., ne naznačujuć točno datum te ponude i uzkrate, koju ponudu i uzkratu protivnik poriče. Svjedok Janko

Digitized by Google

S. izpovieda, da je Dora T. nudila Edm. P. platež mjenica, koje točnije označila nije, a svjedok Miško J. tvrdi da je ponuda i uzkrata uzsliedila tek u rujnu ili listopadu 1891., nu svjedok nije u stanju označiti predmet i dan plateža, u ostalom bje Edm. P. polog obavljen odlukom od 13. veljače 1892. broj 418 gr. nakon podneska tužbe njegove proti moliteljici pr. 8. veljače 1892. br. 465 gr. te je polog učinjen tek 5. veljače 1892. nekoliko mjeseci iza dospjelosti mjenb. tražbine od 20 for.

Treća mjenbena tražbina od 20 for., dospjela 5. siečnja 1892., vrhu koje bje izdan platežni nalog od 24. siečnja 1892. broj 176. gr. — ne može doći u pretres, jerbo se u pologovnoj molbi ne tvrdi, da je platež i te tražbine ponudjen, niti je ona u vrieme te ponude bila plativom.

Prema tomu ne može se dakle gore naznačeni polog smatrati zakonitim u smislu §-a 1425. o. g. z. i ne mogu s toga pasti štetne posliedice zatezanja primitka izplate na protustranku po §-u 1419. o. g. z., usuprot ima se potonjoj po §-u 582 g. p. p. naknaditi trošak po moliteljici prouzročene razprave.

U utoku proti toj odluci navadja Dora T. da je posjedniku mjenice dozvoljeno i bianco — akcept izpuniti, da mora posjednik mjenice primiti svaki dioni platež, kadgod mu se ponudi, po §-u 38. i 62. mjenb. zak. tim više podpunu platež prije utuženja mjenice i da nije opravdan nalog naknade troška protivniku.

Kr. banski stol je rješitbom svojom od 2. studenoga 1892. br. 2416 — vidiv, da primanje pologa spada medju poslove izvanparbene, da u postupku o dalnjem razredjivanju propisa nema, poradi čega sud prispjeli polog samo primiti i dalnje korake strankam prepustiti ima, vidiv, da i u gradj. parb. post. ustanove nema o tomu, kako se oživotvoriti ima izreka suda u smislu §-a 1425. o. g. z., da indi valja obćenito načelo, da to biti može samo putem redovite parnice, bilo u formi posebne tužbe, bilo u formi prigovora prigodom tekuće jur tužbe o glavnoj stvari, vidiv, da u molbi pr. 1. ožujka 1892. broj 671 niti prikladnog zahtjeva nema, jer se ište ročište u svrhu, da se stvar razjasni, te je po tom i odlučeno mimo zahtjeva, vidiv po svemu, da je prvi sud tu molbu a limine natrag odputiti i moliteljicu na put parnice uputiti imao, vidiv, da se protustranka prema tomu ni u razpravu upustiti trebala nije i ako se uglušila nije, da sama svoj trošak nositi ima, čim prema sudu ne dotiče uvjet iz analogije §-a 316. gr. p. p. — napadnutu odluku sa cielim postupkom ukinuo, troškove medju strankami prebio i prvom sudu naložio, da molbu pr. 1. ožujka 1892. broj 671 gr. Dori T. kao za postupak neprikladnu vrati uz uputu, da joj prosto stoji putem redovite parnice udariti, ako u smislu §-a 1425. o. g. z. izposlovati kani izreku suda o tom, da je polog po zakonu učinjen. — Proti toj drugomolbenoj rješitbi nije poprimljen daljnji pravni liek. ***Drag. Spiess.***

Digitized by Google

Iz upravne prakse.

Molbu za obnovu postupka suprot pravomoćnoj osudi radi prekršaja, spadajućega pod upravnu kaznenu sudbenost, imade riešiti ona upravna oblast, koja je u prvoj instanciji osudu izrekla bila.

Ces. i kr. satničtvo u M. odsudilo je I. D. osudom od 3. prosinca 1891. broj 659. radi prekršaja šumskoga zakona. Priviv, uložen po stranci, odbijen je rješitbom c. i kr. namjestničtva od 4. travnja 1892. br. 6632.

Nakon toga podnio je isti satničtvu molbu za obnovu kaznenoga postupka uslied pronadjenih novih dokaza o nekrivnji, a satničtvo odstupilo je tu molbu namjestničtvu, koje je posljednje u tom predmetu bilo osudu izreklo, na nadležno riešenje. C. i kr. namjestničtvo odbilo je odlukom od 24. travnja 1892. br. 6642. molbu s razloga, jer nisu pruženi dokazi bili dovoljni za obezkriepljenje prve presude.

Proti toj odluci, uložen utok riešilo je c. i kr. ministarstvo unut. posala sporazumno sa onim trgovine pod 30. srpnja 1892. broj 13693 na taj način, što je napadnutu odluku ukinulo i naložilo, da obnovnu molbu c. i kr. satničtvo u razpravu uzme uz pravo daljnjega utoka, a to s razloga: „što je za odlučenje o molbi za obnovu kazn. postupka nadležna u prvoj instanciji ona oblast, kojoj pripada izrečenje presude u prvoj instanciji u pogledu glavnoga predmeta“.

(Analogno u slučaju molbe za obnovu kaznenoga postupka pred upravnom oblašću te analogno prama §-u 436. i 298. k. p.)

Oesterr. Zeitschrift für Verwaltung.

---

1. Flosari, koji se bave kupom i preprodajom liesa, dužni su providiti se obrtnom izkaznicom.

2. Za postupak proti takovim u slučaju prekršaja § 4. obrtnog zakona nadležna je ona oblast, u području koje je kupoprodaja perfektnom postala.

Josip T. iz P., satničtva C., bavi se kao flosar prodajom dasaka, letava, širejma, špiravaca itd.

Dne 18. svibnja 1892. došao je tako sa svojom splavi u G. na lievoj obali Save, te je tu došavšem trgovcu s liesom iz S. Ivanu Antunu B. prodao cielu splav, koja je tada radi lagljega izvoza dopeljana u rieku Kupu pod most, koj spaja stari i novi S.

Gradski redari opaziv to, prijave Josipa T., da trguje s mehkim liesom bez obrtne izkaznice, uslied česa ga je gradsko poglavarstvo u S. presudom od 18. svibnja 1892. broj 3134 po §-u 156. obrt. zakona osudilo na 40 for. globe u korist obrtnih eventualno trgovačkih svrha.

U utoku, koga je Josip T. uložio, priznaje, da trguje sa liesom kao i ostali flosari, nu poriče, da bi se na njega odnosio obrtni zakon, a

Digitized by Google

glavno što je, prigovara nadležnosti gradskog poglavarstva u S., pošto da je splav sa liesom prodao na teritoriju kot. oblasti s. a ne grada S.

Kr. županijska oblast u Z. odbila je rješitbom svojom od 18. listopada 1892. broj 15453. utok i potvrdila prvomolbenu presudu uz sliedeće razloge:

Presuda se je morala potvrditi, pošto je Josip T. dolazeć splavlju, prodavao les, špiravce itd. načinom obrtnim, jer on glasom odpisa ces. i kr. kot. satničtva u C. od 21. rujna 1892. broj 35608 preprodaje po njem kupljeni lies itd., što se ne može subsumirati pod slovo a) niti pod slovo b) § 183. navedenog zak. članka XVII. ex 1884. ob obrtnom zakonu, a niti pod § 50. istoga zakona, jer nije bio dovezen lies itd. na naručbu B. već ga je isti po vlastitom priznanju kupio u G. Prigovor, da prekršaj nije počinit u području grada S., već u području kr. kot. oblasti s., pošto je T. pristao na lievoj obali Save u G., a kašnje nakon kupoprodaje radi lagljeg izvoza dopeljao splav u S., ne može se uvažiti na temelju §-a 1053. obć. gradj. zak., jer je kupovna pogodba postala perfektnom tekar u S., gdje je T. splav izkrcao, dosliedno je nadležno gradsko poglavarstvo kupovnom pogodbom počinjen prekršaj razpraviti.

Povodom utoka uložena proti ovoj rješitbi, potvrdila je kr. zem. vlada odpisom svojim od 21. travnja 1893. broj 14613 gori navedenu drugomolbenu rješitbu na temelju razloga u istoj navedenih u pogledu krivnje, dočim je za ovaj put kaznu od 40 for. snizila na 10 for. a vr.

Malvić.

SVAŠTICE.

Reforma juridičkih nauka.

(Nastavak.)

§ 69. Umirovljenim profesorom može kr. zemaljska vlada za obavljanje predavanja, nevedenih u stavci drugoj §-a 6. dozvoliti godišnje nagrade.

Honorarna profesura je bezplatna, te neimadu honorarni profesori pravo ni na naukovinsku nagradu. (§ 70.)

§ 70. Privatni docenti imadu pravo na naukovinsku nagradu i to na pravo i državoslovnom fakultetu za kolegij od 2 sata (na tjedan) u iznosu od 50 for., za kolegij od 3 sata u iznosu od 100 for., a za kolegij od 4 sata u iznosu od 150 for, na filozofičkom fakultetu pako za kolegij od 2 sata 25 for., za kolegij od 3 sata 50 for., a za takov od 4 ili više sati 100 for.

Digitized by Google

Nijedan privatni docent ipak ne može takovu nagradu dobiti češće no svakog trećeg poljeća.

§ 71. Učiteljem u užem smislu ustanovljuju se plaće odnosno nagrade svakogodišnjim proračunom.

§ 72. Rektor sveučilištni dobiva za obavljanje poslova, skopčanih s tim zvanjem, godišnju nagradu od 500 for.

Godišnju nagradu u istom iznosu uživa i sveučilištni propovjednik.

§ 73. Suplenti dobivaju mjesečne nagrade; ove iznose:

a) kod suplenta, koji za vrieme supliranja ne obavljaju svoje vlastite, s plaćom skopčane službe, povrh rečene plaće iznos od 25% mjesečne plaće izvanrednog profesora;

b) kod suplenta, koji za vrieme supliranja obavljaju i čitavu svoju, s plaćom skopčanu javnu službu, povrh rečene plaće 50% mjesečne plaće izvanrednog profesora;

c) kod suplenta napokon, koji neuživaju nikakove plaće iz javnih sredstava, čitavu mjesečnu plaću izvanrednog profesora.

Pristavi (§ 8.) imadu nagradu godišnjih 500 for.

§ 74. Knjižničar uvršćuje se VII. nadnevni razred s plaćom godišnjih 1600 for. Uz to imade pravo na pet petgogišnjih doplataka po 200 for.

Nakon 10 godina službe u svojstvu knjižničara može biti promaknut u VI. nadnevni razred.

Pristavi knjižnice prvoga razreda uvršćuju se u IX. nadnevni razred s plaćom godišnjih 1000 forinti.

Uz to imadu pravo na pet petgodišnjih doplataka po 200 for.

Nakon 15. godina definitivne zemaljske službe mogu biti promaknuti u VIII. nadnevni razred.

Prema potrebi mogu se u knjižnici sveučilištnoj namjestiti i pristavi knjižnice II. rareda u X. nadnevnom razredu s plaćom godišnjih 800 for. i s pravom na dva petgodišnja doplatka po 100 for., te pomoćnici knjižničarski s pripomoći godišnjih 500 for.

§ 75. Sveučilištni tajnik ujedno kvestor uvršćuje se u IX. nadnevni razr.

Plaća mu je 1000 for. na godinu. Uz to imade pravo na 5 petgodišnjih doplataka po 200 for.

Nakon 15 godina, provedenih u definitivnoj zemaljskoj službi, može mu se podieliti VIII. nadnevni razred.

§ 76. Sveučilištni pisari uvršćuju se u XI. nadnevni razred. Plaća im je 500 for. na godinu. Uz to imadu prava na 7 petgodišnjih doplataka po 75 for. Nakon 20 godina zemaljske službe može im se podieliti X. nadnevni razred.

Pedelu se opredieljuje plaća sa godišnjih 500 for.

Uz to imade slobodan stan i drva i pravo na 7 petgodišnjih doplataka po 25 for.

Digitized by Google

§ 77. Profesorom i činovnikom sveučilišta pripada stanarina kano ostalim činovnikom ovih kraljevinah.

§ 78. Sveučilistni podvornici uživaju sva beriva i pristojbe podvornika zemaljske vlade.

§ 79. Propisi zakona od 10. ožujka 1892. ob umirovljivanju i obskrbi zemaljskih urednika i službenika u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, njihovih udova i sirota valjaju i za profesore i ostale urednike i službenike sveučilištne s tim ipak, da redovitim ili izvanrednom profesoru sveučitištnom niti mirovina niti odpravnina ne pripada, ako dobije prebendu, koje dohodak nadmašuje profesorsku plaću.

Članak II.

Zakon ovaj stupa u kriepost 1. listopada 1894.; u koliko se pak ovim zakonom povisuju beriva profesora, činovnika i službenika sveučilištnih kao i osoblja sveučilištne knjižnice, dne 1. srpnja 1894.

U vrieme za odmjerenje petgodišnih doplataka osoblja navedenoga u §-u 74., 75. i 76. računa se sve provedeno vrieme u dosadašnjoj njihovoj ili u drugoj definitivnoj službi, ako je s ovom bilo skopčano pravo na petgodišnje doplatke.

Članak III.

Doktoratu prava onih osoba, koje su prije krieposti ovoga zakona položile bar jedan strogi izpit, ostavlja se ona kriepost, koju je doktorat prava imao po dojakošnjih propisih.

Slušatelji prava, koji su prije krieposti ovoga zakona jur započeli svoje pravo- i državoslovne nauke, polažu po svom izboru državne izpite razdjela pravno-povjestnoga po dojakošnjih propisih, ili po propisih ovoga zakona, ako je ovo potonje moguće.

Sve ostale prelazne ustanove izdat će vlada naredbenim putem.

Članak IV.

Nazočnim se zakonom stavljaju izvan krieposti zakonski članak sabora kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 5. siečnja 1874. o plaćah, nagradah i mirovinah za učiteljsko i činovničko osoblje na sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu, (br. 4. od god. 1874.), zakon od 16. rujna 1876. o preinaci onih ustanova §-a 7. zakonskog članka od 5. siečnja 1874. o plaćah, nagradah i mirovinah za učiteljsko i činovničko osoblje na sveučilištu Franje Josipa I. Zagrebu, kojimi se uredjuje plaća i dnevnički razred aktuara ujedno kvestora (br. 82. sbor. od god. 1876.), zakon od 16. veljače 1887., kojim se povisuje plaća knjižničara na sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu, ustanovljnje udovština za udovu toga činovnika i ustrojava se kod knjižnice istoga sveučilišta mjesto pristava (broj 20 sbor. od god. 1887.), zakon od 1. prosinca 1889. o povišenju plaće pisarâ,

Digitized by Google

pedela i podvornikâ na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu (br. 4. sbor. od god. 1890.) te u obće svi zakoni i propisi, koji stoje u protuslovju sa ustanovami ovoga zakona.

Članak V.

Provedba ovoga zakona povjerava se banu kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Obrazloženje osnove zakona, kojim se preinačuju odnosno nadopunjuju njeke ustanove zakonskog članka sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 5. siečnja 1874. ob ustrojstu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu.

Za dvadeset godišnjeg postojanja kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu, pokazali su se njeki nedostatci sveučilištnih organizacionih zakona i izpitnih propisa uvedenih timi zakoni, nedostatci, koji smetaju valjanom napredku zavoda, tako da ne može onako, kako bi morao, djelovati na kulturni razvitak naroda.

Ti nedostatci su u glavnom sliedeći:

1. Postojeći naučni i izpitni propisi za pravnike na kr. sveučilištu ne pružaju dovoljno jamstva za valjani napredak djaka srednjih sposobnosti, dakle ogromne većine; a ipak je valjani juridički pomladak od eminentne važnosti za pravni i državni život svakoga naroda.

2. Trajanje filozofičkih nauka normirano je zakonom na 3 godine; za to kratko vrieme ne mogu kandidati steći onog naobraženja, koje bi bilo prema današnjem stanju znanosti te onoga, što se iziskuje od stručnjaka koje mu drago filozofske struke, radi čega su jur naredbenim putem provedene promjene, koje se sad uzakoniti imadu.

Sistem naukovine, kako je zakonom normirana, nije takodjer prema prilikam našega sveučilišta. Jedno, jer je u obće zasnovan na zastarjelom i zabačenom sredovječnom sistemu pristojba (sportula), a drugo jer su na našem sveučilištu takove prilike, da se po postojećem sistemu naukovine znatno umanjuje moralni upliv profesorskog sbora na akad. mladež, što svakako smeta uspješnom djelovanju profesora. Pokazalo se je nadalje, da su postojećimi zakonskimi ustanovami odmjerena sveučilištnom pomoćnom osoblju odveć mršava beriva. To se doduše ne tiče duševnoga razvitka sveučilišta, ali svakako smeta valjanom razvitku zavodskih administrativnih agenda.

Pošto navedeni razlozi jur svakako zahtjevaju legislativnu reformu, to je kr. zemaljska vlada držala nuždnim, da preduzme reviziju cieloga skupa postojećih sveučilištnih zakona, da se tako legislativnim putem doskoči svim nedostatkom; kad se naime već s važnijih razloga mienja zakon, mora se i na manje važne okolnosti obzir uzeti, da se u jednu

Digitized by Google

ruku odstrane i manje pogrieške starih zakona, a u drugu uvedu uz znatne i manje važne novote, od kojih se je ipak nadati kakovoj koristi za ražvitak zavoda. Uslied toga mienja se ovom osnovom znatni broj §-â sveučilištnih zakona, bilo da se popravljaju bilo popunjuju, bilo pako novimi ustanovami zamjenjuju.

Konačno se ističe, da je valjalo upotrebiti ovu priliku, da se skupe razbacane zakonske ustanove, koje su tečajem 20 godina glede sveučilišta u obće a i poimence glede plaća sveučilištnih profesora i činovnika stvorene. Sve te ustanove uvršćuje osnova u temeljni sveučilištni zakon od 5. siečnja 1874. (sbornik br. 3. od god. 1874.), tako da su osnovom u organičku cjelinu stopljene sve norme, koje se tiču sveučilista i osobnih prilika sveučilištnoga osoblja.

To su u glavnom razlozi, s kojih se kr. zemaljska vlada odlučila donieti zakonsku osnovu, kojom se preinačuju dotično nadopunjuju njeke odrebe zak. čl. sabora kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 5. siečnja 1874. ob ustrojenju kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu.

U sliedećem razjasniti će se ponajprije načelno uvodno navedene bitne promjene, koje su dale neposredni povod ovoj zakonskoj osnovi, za tim će se napose obrazložiti pojedine odredbe, koje se tiču tih glavnih a napokon i one, koje se tiču nuzgrednih — bolje rekuć — izoliranih promjena navedenoga zakona.

Već je gore spomenuto, da je za svaki narod od eminentne važnosti valjana naobrazba pravnika. Kr. sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu imade uz to još i posebno znamenovanje pogledom na okolnost, što mnogo na njem naobraženih sila praktično djeluje u okupiranih bosansko-hercegovačkih zemljah.

Imajući dakle kr. zemaljska vlada pred očima važnost što valjanijeg odgoja juridičkog pomladka, bila je dužna nastojati, da si stvori na temelju mnogogodišnjeg izkustva sud o tom, da li su pravnici, koji ostavljaju naše sveučilište, stekli ono naobraženje, koje se danas od njih zahtjeva, i da li se odgaja dovoljni broj valjanih pravnika, kojih sve to više treba.

Sud, što si ga je morala kr. zem. vlada u tom pogledu stvoriti, nije posve povoljan za juridički fakultet kr. sveučilišta Franje Josipa I.

Istina je, da svake godine ostavlja sveučilište nekolicina izvrstno naobraženih pravnika, koji bi služili na čast svakom sveučilištu; nu kao što svagdje, teko i na zagrebačkom sveučilištu ogromna većina djaka je sredње ruke nadarena, a ti djaci ne stiču na našem juridičkom fakultetu one prosječne naobrazbe, koja bi odgovarala prosječnoj duševnoj sposobnosti naše mladeži i modernim zahtjevom, koji se stavljaju na pravnike. Nadalje mora se konstatovati, da znatni postotak mladih ljudi, koji su se posvetili pravo- i državoslovnim naukom, ne svrši nauke, te je za uvjek

Digitized by Google

izgubljen za juridičku praksu. Tim pako u jednu ruku raste duševni proletarijat, pogibeljan za svaku državu, a u drugu ne odgaja se dovoljno juridičkoga pomladka, jer nema dvojbe, da u naših zemljah pravnika sve to više treba, pa je s toga i opravdano, da se preduzmu mjere, kako bi se, ako je ikako moguće, ovakovim gubitkom pravnika predusrelo. — U kratko budi rečeno, valja ići za dvojim, jedno da se naobrazi što više pravnika, a drugo da poluče što višu prosječnu juridičku naobrazbu.

Prema tomu treba da ponajprije odgovorimo na pitanje, zašto postojeće institucije zahtjevom ne odgoraraju? Evo razloga:

Iz strogoga gimnazijskoga zapta dolazi mladi pravnik u podpunu slobodu modernoga, po njemačkom sustavu uredjenoga sveučilišta. Mnogi je udaljen od kuće i otčinskih prijatelja, pa ako je k tomu od naravi nešto lahkouman, nije ni čudo, da se nezna snaći u slobodi, u kojoj se je najednoč našao, pa da krivo shvati akademičku slobodu učenja i naučanja te drži, to znači, da mu je slobodno učiti ilj neučiti, ne shvaćajući pravō značenje te slobode, da naime učenik nije na nikakvu šablonu u nauci vezan, da ne stoji pod nikakovim neposrednim pritiskom, tako da mu je slobodno udesiti nauku, kako to najviše prija njegovom značaju, daru u obće njegovoj naravi i sposobnosti. Mnogi se otriezni istom na koncu četvrtog poljeća, kad se nadje pred prvim državnim izpitom, a tad je često prekasno. Daroviti, energični mladići saberu se još u posljednji čas, pa prošavši na brzu ruku propisane izpitne predmete, podvrgnu se izpitu, koji boljim ili lošijim uspjehom polože. Dakako da se takovo na brzu ruku stečeno znanje obično brzo zaboravi; te ne može biti od trajne koristi za život.

Manje daroviti, plašljiviji, nervozniji od takovih mladića ili se u obće ne podvrgnu izpitu ili propadnu. U oba slučaja izgubljena godina, često promašen život.

Osobito je interesantan pojav, da su takovi mladići, koji se ne podvrgnu u prvom ustanovljenom roku, redovito ili bar u velikoj većini slučajeva posve izgubljeni za dalja akademička studija; jer se, što se više od prvog izpitnog roka udaljuju, sve te više plaše izpita, te se jedva najvećom presijom mogu sklonuti, da mu se podvrgnu. Nasuprot se oni, koji se podvrgnu u prvom opredieljenom roku izpitu, pa padnu, ne ustručavaju ponavljati izpit u drugom roku, a imade ih mnogo, koji ga polože drugi put baš odličnim uspjehom.

Od ove posljedne kategorije nema za juridički pomladak nikakove pogibelji; uvjek je bilo i bit će djaka, koji u prvom roku ne polože izpita, a poslje se poprave. Osim neznatne materijalne nema tu nikakve štete. Osobitu pozornost valja obratiti samo na one djake, koji prebrzo uče, tako da uzmaknu kontroli i najstrožega izpitnoga povjerenstva, jer su faktično na izpitu pokazali dovoljno znanje, ali kako je bilo neprokuhano, nisu

Digitized by Google

stekli solidna temelja; nadalje na takove mladiće, koji se u obće ne podvrgnu izpitu, pa redovito i posve propadnu.

Isti se nedostatci pokazuju doduše i na drugih velikih sveučilištih, ali u naših prilikah treba uvažiti, da zagrebačko sveučilište ima obskrbiti juridičkim pomladkom daleko veće područje nego li je Hrvatska i Slavonija, pa je zato mnogo više već drugdje stalo do toga koliko mladića prodje kroz izpite koliko li propadne.

Kr. zemaljska vlada drži, da bi se tu najbolje pomoglo posve jednostavnim sredstvom, da se naime poslie drugog semestra uvede jedan državni izpit.

Kad bi se uveo takov izpit na koncu prve a prije druge godine, nebi tako lahko, kako to sad često biva, lahkoumnijega mladića svladala misao, da može prva dva semestra pravo- i državoslovnih nauka posvetiti dokolici i neradu. Znajući, da ga na koncu godine čeka državni izpit, jasno bi mu bila iztaknuta potreba, da valja što prije naukom početi. Takovim izpitom polučilo bi se još i sredstvo, koje bi djake indirektno sililo na nauk, pošto se nitko nebi mogao upisati u drugo godište, koji nebi sa uspjehom položio prvoga državnoga izpita. Mnogog mladića, koji naginje od naravi k neradu, sklonulo bi na nauku uvjerenje, da ga već poslie godine čeka državni izpit, a roditeljem i skrbnikom bila bi olahkoćena kontrola djakova života i rada. Bez svake dvojbe polagalo bi takav izpit više mladića, nego što ih polaže sadanji prvi izpit; čim manje bi se subduciralo od prvoga izpita, tim više bi se medju samimi djaci osudjivalo to subduciranje, što bi takodjer bilo poticalo na slabije djake.

Takovim izpitom bio bi takodjer uredjen njeki sistematski prelaz iz gimnazijskog zapta u akademijsku slobodu. U gimnaziji naime postoji dužnost polaziti školu i učiti, na što se djak direktno sili, uz to semestralni izpiti, na juridičkom fakultetu ponajprije dužnost polaziti predavanja i učiti, na koju se indirekte sili, a na koncu prve i druge godine po jedan državni izpit. Kad bi ovako mladići succesive privikli akademijskoj slobodi, moglo bi za sada ostati pri drugom i trećem državnom izpitu nakon osmoga semestra.

Konačno misli kr. zemaljska vlada, da bi ovakovo umnoženje državnih izpita pružilo i znatne znanstvene probitke. Razdieljenjem naime prvoga teoretičnoga državnoga izpita pruža se mogućnost umnožati izpitni materijal, i što je još važnije, daje se prilika intensivnijemu radu oko dosadanjega materijala.

Do sada bili su predmeti prvoga državnoga izpita:

1. Rimsko pravo (posve obćenito);
2. kanoničko pravo katoličke i grčko-iztočne crkve;
3. obća pravna povjest u savezu sa hrvatskom povjesti.

Ako je kandidat pokazao dovoljno znanja institucija i povjesti rim-

Digitized by Google

skoga prava, držalo se je do sada, da je zadovoljio zahtjevom iz rimskog prava, pa su rad toga slabiji djaci studij pandekta ili posve napustili ili mu bar nisu posvetili osobitu pomnju.

Nazočna osnova ustanovljuje pako u §-u 57.; da se na državnom izpitu poslie drugog semestra kandidati izpituju iz institucija i povjesti rimskoga prava i rimskog civilnog procesa, na drugom državnom izpitu poslie četvrtoga semestra iz pandektarnoga rimskoga prava.

Tako će biti kandidati prisiljeni po dvaput učiti rimsko pravo, jedan put kao institucije, a drugi put kao pandektarno pravo; tim će se pako mnogo bolje, nego li do sada izcrpiti studij rimskoga prava, to najbolje sredstvo juridičke naobrazbe, taj jedini sigurni temelj svega modernoga civilnoga prava.

Temeljito poznavanje rimskoga prava bit će opet od velike koristi kandidatu u trećoj i četvrtoj godini, imat će naime podpunu teoretičku podlogu za izučavanje austrijskoga civilnoga prava, i dovoljno teoretičkih temeljnih pojmova za trgovačko i mjenbeno pravo. Pošto će se pako laglje svladati rečena prava, preostat će kandidatu više vremena za studij javnoga prava, koji se je pod sadanjim sistemom malne posve zapuštao. Studij naime civilnog prava zahtjevao je dosele u trećoj i četvrtoj godini odviše vremena, jer kandidat nije imao dostatna predznanja, a pošto je ovo pravo predmetom drugoga izpita, nisu mogli kandidati toliko pomnje posvetiti javnomu pravu, koje kao predmet trećega državnoga izpita dolazi poslie na red.

Polučit će se tim dakle još i novi probitak, da će se moći umnožati materijal sadanjega trećega po osnovi četvrtoga izpita prema modernim potrebam državne uprave.

Do sada je bio naime materijal trećega državnoga izpita sliedeći. Statistika austro-ugarske monarkije s osobitim obzirom na kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju, politička ekonomija i financijalna znanost; nasuprot po osnovi bit će predmetom odgovarajućega četvrtoga državnoga izpita: Obće državno i hrvatsko-ugarsko državno pravo s osobitim obzirom na austrijsko državno pravo; medjunarodno pravo; nacijonalna ekonomija; financijalna znanost i upravno pravo Materijal je dakle doista znatno umnožan, a to neće ostati bez koristi; odpala je samo statistika, koja je svakako manje važna za naobrazbu od disciplina, koje nisu do sada bile predmetom trećega državnoga izpita.

Još nešto o prvom t. zv. pravno-povjestnom izpitu. Skupi li se zajedno materijal po osnovi prvog i drugog historičkog izpita, mora se priznati, da je i taj materijal umnožan prema materijalu dosadanjega prvoga državnoga izpita. Uvedeno je naime kao predmet izpita hrvatsko-ugarsko privatno pravo, koje je važno za poznavanje mnogih institucija domaćega prava i susjednoga ugarskoga privatnoga prava. (Sliedi.)

Digitized by Google

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Slovenski pravnik (uredjuje ga dr. Makso Pirc, a izdaje družtvo „Pravnik“) svezak 8. za mjesec kolovoz sadržaje: Nemško-slovenska pravna terminologija, od dra. K. — Kraj storjenega kaznivega dejanja, od dra. R. Pipuša. — Iz pravosodne prakse. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

* * *

Tumač gradjanskomu parbenomu postupku. Uz sudjelovanje dra. Josipa Šilovića napisao Adolfo Rušnov. Zagreb 1894. 8°. XII. 936. Knjižava Lavoslava Hartmana (Kugli Deutsch). Ciena 6 for. 50 nvč., tvrdo vezan 7 for. 50 nč.

Mi ćemo ob ovom djelu donieti u jednom od idućih brojeva „Mjesečnika“ obširnu ocjenu iz pera g. dra. Stjepana Posilovića, predsjednika kr. sudbenog stola u Mitrovici.

* * *

Правник, лист за правне и државне науке (uredjuje ga Gj. B. Nestorović, a izdaje srpsko pravničko društvo) svezak 4. i 5. — april — maj — sadržaje: Hrvatski osvrt na ruski zakon od 12. juna 1890., od dra. Vladimira Pappafave. — Aval ili naročito menično jamstvo, od Gj. B. Nestorovića. — Porota u Srbiji za vlade cara Dušana nije sudila krivična dela, od A. Antića. — O predupredjenju krivice, od dra. Ferdinanda Tonniesa. — Sociologija u pravnim fakultetima u Francuskoj, od dra. F. Fora. — Pravosudje. — Pismeni zadatci rešeni na advokatskim ispitima. — Rad kasacionog suda u 1893. godini. — Književni pregled. — Glasnik.

* * *

О положају породице и наслеђства у правној системи. Studija V. Bogišića. U Biogradu 1893. 8° 54.

Kako će se naši čitatelji sjećati, štampana je ova vanredno zanimiva i poučna studija našega slavnoga zemljaka u Pravniku, odakle je evo napose preštanpana.

Pisac je svoju studiju razdielio u četiri odsjeka. U prvom odsjeku govori najprije o poznatoj četverodionoj sistemi gradjanskoga prava t. zv. Hugo-Heisovoj, zatim postavlja sliedeću tezu:

1. „Porodično pravo predstavlja nam predmet posve različan od stvarnog i obveznog prava; ovo dvoje posledn je sastavlja čisto imovinsko pravo u opće;

2. Nasljedno pravo ne pripada — kako bi se na prvi pogled moglo misliti, i kako mnogi doista misle — po

Digitized by Google

svojoj prirodi imovinskome pravu, nego se spaja sa porodicom".

Onda navodi najvažnije njemačke civiliste, koji stranom pristaju uz sustav Hugo-Heiseov, a u koliko i ne pristaju uza nj, ipak postupaju po njem, dočim bolji njemački pravni historičari, shvaćajuć svoj predmet više realno i objektivno izjavljuju, da se nasljedstvo ne može odvojiti od porodice, pošto mu ona upravo i jest temelj. Nakon toga izpituje pisac, u koliko je moderna kodifikacija prisvojila sustav Hugo-Heiseov, te dolazi do zaključka, da su ga prihvatila samo četiri zakonika, dočim su ostali sliedili francuzki od godine 1804. i austrijski od godiue 1811., koji su u glavnom osnovani na sustavu Justinijanovih institucija, dočim odgovaraju tezi piščevoj samo dva najnovija zakona, crnogorski i japanski.

U drugom odsjeku prmatra pisac starije zakone, te govori najprije o rimskom pravu i nalazi podporu svojoj tezi već u zakonu dvanaest ploča, koji ima u četvrtoj ploči odredbe porodičnoga prava, a u petoj ploči odredbe nasljednoga prava. Taj se isti red nalazi i u Edictum perpetuum Salvia Juliana i u Paulovih Sententiae receptae. a u Tituli ex corpore Ulpiani ni ne nalazimo tako rekuć ništa drugo do pravila o porodici i nasljedstvu.

Red edicti perpetui sretamo u Codexu cara Teodosija mladjega, koji je u iztočnom carstvu proglašen g. 438. Taj red nalazimo i u Justinianovom Codexu od 529. godine i u njegovoj repetita prelectio od g. 534. Od germanskih t. zv. leges barbarorum dolazi u jednoj grupi porodično-nasljedno pravo u Lex Alamanorum a Hlotario constituta i u Landfridiana, koji je za više od jednoga vieka mladji od gornjega, nadalje u edictum Rotari, u Lex Saxonum, u Lex Visigotorum i u Saxenspiegelu.

Za tim pisac promatra u tom pogledu statute dalmatinskoga, hrvatskoga i istarskoga primorja, te govori najprije o dubrovačkom štatutu od godine 1272., koji u četvrtoj knjizi sadržaje porodično i nasljedno pravo, onda o kotorskom štatutu, u kojem se grupa o porodično-nasljednom pravu nalazi od glave 137. do 213., onda o farskom (ili lezinskom), u kojem su te odredbe sadržane od glave 30. do 40., za tim o starom korčulanskom od god. 1214., u kom ima šest glava o nasljednom pravu. Poljički štatut ostavlja veći dio porodičnoga i nasljednoga prava nepisanomu pravu. Ipak i ovdje se nalazi ono nekoliko članaka, koji se porodice i nasljedstva tiču, u jednoj grupi i to od članka 49. do 51.

Od gradskih zakona hrvatskoga primorja govori ob onom grada Krka i o štatutu trsatskom, od kojih prvi govori o porodično-nasljednom pravu u drugoj knjizi od glave 58–83., a potonji od glave 57–61. Od zakona istarskih gradova spominje pisac samo rovinjski gradski zakom od god. 1531., koji u drugoj knjizi od članka 53. do incl. 80. sadržaje po-

Digitized by Google

ponajviše propise o nasljedstvu, ali je ipak medju nje uvrštena i njekolicina članaka, koji se porodice tiču.

Po tom promatra pisac francuske „Coutumes“ te dolazi do istoga rezultata.

Nabrajanje ovih činjenica završuje pisac značajnimi primjeri iz naše najnovije pravne poviesti, veleći:

„Nijedan od zakona postavljenih u Hrvatskoj, u bivšoj vojnoj Krajini i u Srbiji o t. zv. zadruzi, nije se ograničio uredjenjem odnošaja porodice za vrieme dok su svi njeni članovi zajedno, dok nerazdieljno žive, nego je svaki od tih zakona uztvrdio pravila i za ono što biva, kad se kuća dieli, pojedini članovi izstupe iz kuće ili umru. To je tako radjeno, jer priroda stvari nije nikako dopuštala, da bude drugačije“.

Na koncu ovog odsjeka napominje pisac kako je u Turskoj koran obći izvor ne samo vjere nego i prava i kako je kadija u obće nadležan za sve parnice, a napose za one, koje potječu iz takozvanoga gradj. prava. Kako za sve podanike, vriedi ovo pravilo i za sljedbenike istočne pravoslavne vjere, pa ipak postoji iznimka u oba obzira za sve, što se tiče njihovih parnica i veza, koje se odnose na porodicu i nasljedstvo. Za ove parnice i predmete, i to samo za njih, pravila su u crkveno-gradjanskom pravu pravoslavne vjere; za njih je kompetentan ne kadija, nego crkovna hristjanska vlast. Posve sličan pojav sretamo u francuskih kolonijah. Francuzi podvrgavaju sve svoje podanike svojim gradjanskim zakonom. Ali i oni prave izuzetak za sve odnošaje porodice i nasljedstva. Za njih se traže pravila u osobitom pravu pojedinih etnografskih ili religioznih elemenata tih kolonija.

U trećem odsjeku govori pisac o zakonih crnogorskom i japanskom, u kojih je, kako već rekosmo, prihvaćena njegova teza, da porodici i nasljedstvu nije pravoga mjesta u t. zv. gradjanskom zakoniku, ter dodaje ocjene o sustavu tih zakonika.

Glede crnogorskog zakonika kaže:

Ako izuzmemo externa porodice, to jest strane, koje se tiču sveza porodice sa vanjskim svietom, izlučenje je odavde porodično-nasljednog prava potpuno.

Ovo izlučenje, razumije se, nije učinjeno olako niti po kakvoj preduzetoj misli. Ta je odluka bila uzeta u suglasju sa načeli i rukovodnimi pravili utvrdjenimi za sve kodifikatorsko preduzeće, i to nakon prilično dugog pretresanja svih pitanja, koja od tuda proizticu, i poslie usporednog proučavanja drugih zakonotvornih radova ove vrste i njihovih rezultata.

(Sliedi.)

Digitized by Google

VIESTNIK.

(Sa hrvatskoga sveučilišta.) Ban kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije podielio je na predlog profesorskoga sbora mudroslovnoga fakulteta kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu dozvolu profesoru kr. velike realke zagrebačke dru. Andriji *Mohorovičiću*, da kao privatni docent može predavati na rečenom fakultetu meteorologiju, i profesoru kr. velike realke zemunske dru. Hinku *Hraniloviću*, da može na istom fakultetu predavati geografičku metodiku i morfologiju, a na predlog profesorskoga sbora pravo- i državoslovnoga fakulteta perovodji kr. zem. vlade dru. Dragutinu *Cupoviću*, da može na navedenom fakultetu predavati gradjanski parbeni postupnik.

Imenovanja. Imenovani su: Milan *Ugarković* pravni vježbenik kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu i Vinko *Treybal* pravni vježbenik kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu prislušnici u obsegu kr. banskoga stola, Gjuro *Badovinac* perovodni vježbenik kod kr. županijske oblasti u Zagrebu i Vladimir pl. *Borota* perovodni vježbenik kod kr. kotarske oblasti u Virovitici, kr. kotarskimi pristavi II. razreda extra statum.

(U Bosni i Hercegovini.) Imenovani su: Sudski pristav manje pristojbe kod seoskog kotarskog suda u Mostaru Alois pl. *Curinaldi* sudskim pristavom veće pristojbe, auskultant kot. ureda u Foči Emil *Navratil* sudskim pristavom manje pr., pravni vježbenik u c. kr. kot. sudu u Smichowu dr. Filip *Stein* privr. auskultantom u okružnom sudu u D. Tuzli, svršeni pravnik Nikola *Dolić* privr. auskultantom u okr. sudu u D. Tuzli, svršeni pravnik Josip *Adamik* privr. auskultantom kod okr. suda u Bihaću, šerijatski praktikant Abdulah ef. *Hafizović* privr. šerijatskim sudijom kod kot. ureda u Prozoru, i odvjetnički kandidat dr. Arnold *Mandl* privremenim financ. perovodnim vježbenikom.

Premještenja. Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim riešenjem od 2. kolovoza 1894. odobriti dodieljenje kot. sudca u Gospiću Ferdinanda *Petričevića*, sudbenomu stolu u Gospiću i kot. sudca u Bošnjacih, dra. Antuna viteza *Tujčevića*, sudbenomu stolu u Belovaru; kot. sudca u Irigu, Andrije *Milića*, hrvatsko-slavonskoj zemaljskoj vladi; kot. sudca u Vrbovskom, Ladislava *Bauera*, sudbenomu stolu u Ogulinu; konačno premještenje kot. sudca Jurja *Štefanovića* od kot. suda u Iloku k onomu u Bošnjacih te kotarskoga sudca Ivana *Mudrinića* od kot. suda u Kutini k onomu u Vrbovsko. Franjo *Vidmar*, zamjenik kr. državnog odvjetnika I. razreda u Zagrebu premješten je u Gospić, ter mu je povjerena uprava tamošnjega kr. drž. odvjetničtva, a Josip *Tarabochia* zamjenik kr. drž. odvjetnika II. razreda u Petrinji premješten je kr. drž. odvjetničtvu u Zagrebu.

(U Bosni i Hercegovini.) Premješteni su: Kot. predstojnik II. razreda Adam *Karszniewicz* iz Vlasenice k zem. vladi, povjerena je političkom pristavu I. razr. dru. Gjuri *Grasslu* u zem. vladi uprava kotarskim uredom u Vlasenici, a premješten je perovodni vježbenik dr. Antun *Feifalik* od kot. ureda u Vlasenici k zem. vladi, sudski pristav Eduard *Jurak* od kot. ureda u Brčkom k onom u Županjcu; sudski pristav Anton *Přikryl* od seoskog kot. ureda u Banjaluci ka kot. uredu u Bos. Gradisci, auskultant Franjo *Bonač* od okr. suda u Mostaru k onom u D. Tuzli; sudski tajnik Josip *Szczeszniak* od vrhovnog suda ka kotarskom uredu u Sarajevu, sudski tajnik Aleksander *Benak* od kot. ureda u Sarajevu k okružnom sudu u Banjaluci, sudski tajnik

Digitized by Google

Josip vitez *Ilnicki* od okr. suda u Sarajevu k onom u Bihaču, sudski pristav Teofil vitez *Tomicki* od okr. suda u Bihaću k onom u Sarajevu, sudski pristav Alois *Knoflach* od okružnoga suda u Sarajevu k vrhovnom sudu; vladin perovodja Nuredim beg *Azabagić* od seoskog kotarskog ureda u Mostaru k okružnoj oblasti u Sarajevu i perovodni vježbenik Alfred *Koszler* od potonje okružne oblasti k seoskom kotarskom uredu u Mostaru, nadalje naizmjence politički pristavi II. razreda dr. Henrik baron *Ferstel* kod zem. vlade I/a i Adolf vitez *Zambauer* kod okružne oblasti u Mostaru; auskultant Karlo *Goll* od okružnog suda u D. Tuzli ka kotarskom uredu u Brčkom.

(Pravo odvjetovanja) podieljeno je dru. Vilimu *Breyeru* u obsegu kr. banskoga stola sa sjedištem u Križevcih.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XIV. 1894. izdan i razposlan je dne 28. srpnja 1894. a sadržaje:

pod brojem 49. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove, od 20. lipnja 1894., broj 41207 ex 1893., kojom se nadopunjuju naredbe, sadržavajuće propise o bilježničko-blagajničkih izpitih u tom smjeru, da se vodjenje očevidnosti zemljarine uvrstiti imade medju obligatne predmete za bilježničko-blagajničke izpite;

pod brojem 50. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unut. poslove i odjela za bogoštovje i nastavu, od 24. lipnja 1894. broj 29043, na temelju dogovora izmedju austro-ugarske monarkije i republike francezke glede priobćivanja izpravah o rodjenju, vjenčanju i smrti obostranih državljana; nadalje

pod brojem 51. naredbu kr. hrv. slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 21. srpnja 1894. broj 9228., kojom se odredjuje predaja gruntovnih knjiga porezne obćine Molve kr. kot. sudu u Gjurgjevcu, obzirom na naredbu kr. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 25. srpnja 1894. broj 8909, i konačno

pod brojem 52. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 25. srpnja 1894. broj 8909, kojom se djelomice preinačuju teritorijalni obsezi kr. kotarskih sudova.

(Uredovna sbirka naredaba pravosudne struke.) Dana 21. kolovoza 1894. izdan i razposlan je svezak IV., brojevi 509. do 518. Sadržaj netom izašlih brojeva jest sliedeći:

Broj 509. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove i za pravosudje od 15. lipnja 1894. broj 6668, kojom se broj prisežnika za mjestni sud obćine Lasinja ustanovljen naredbom bana od 27. kolovoza 1883. br. 11351 povisuje od 8 na 16. (Sbornik br. 46).

Broj 510. Okružnica kr. banskoga stola od 13. lipnja 1894. br. 13.359.

Broj 511. Okružnica kr. banskoga stola od 30. svibnja 1894. br. 11878, kojom se pozivaju svi sudovi u obsegu kr. banskoga stola na što točnije obdržavanje okružnice od 28. srpnja 1880. br. 8814., glede dopisivanja s oblastmi i uredi kraljevina i zemalja zastupanih u carevinskom vieću (uredovne sbirke naredaba pravosudne struke sv. 1 br. 16).

Broj 512. Naredba kr. hr.-slav-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 23. lipnja 1894. broj 7317, kojom se upućuju sve kr. sudbene oblasti I. molbe na jednoličan postupak s novcem ili novčanom vriednotom, stizavajućom jim od strane ovozemnih ili inozemnih oblastih radi izručbe strankam.

Digitized by Google

Broj 513. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove i za pravosudje, od 23. lipnja 1894. broj 7708, kojom se odredjuju neke promjene u broju i teritorijalnom obsegu mjestnih sudova (sbor. br. 48).

Broj 514. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 1. srpnja 1894. broj 8028 o sunadzoru kr. državnih odvjetničtva nad uzišti kr. sudbenih stolova.

Broj 515. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 3. srpnja 1894. br. 7907, da se znakovi spomenkolajne badenske od god. 1870. i 1871. i dekoracija virtenberžkog Olginog reda ne imadu povraćat poslje smrti posjednika.

Broj 516. Nareba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 28, srpnja 1894. broj 6056, kojom se popunjuje naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, od 16. svibnja 1877. broj 2143 glede ustanovljenja pristojba, koje se pratiocem uznika izplaćivati imadu, ter glede načina zaračunavanja popratničkih troškova.

Broj 517. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 25. srpnja 1994. broj 8909, kojom se djelomice preinačuju teritorijalni obsezi kr. kotarskih sudova.

Broj 518. Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 21. srpnja 1894. broj 9228, kojom se odredjuje predaja gruntovnih knjiga porezne obć. Molve kr. kotarskom sudu u Gjurgjevcu obzirom na naredbu kr. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 25. srpnja 1894. br. 8909.

Stečaji.

Rujan. Jakob *Deutsch*, neprotokolirani trgovac u Koprivnici. — Kr. kotarski sud u Koprivnici (odluka od 10. kolovoza 1894. broj 10368 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine dr. Mato Malančec, zamjenik dr. Stanko Wolf, odvjetnici u Koprivnici. — Rok prijave do 30. rujna ročište 23. kolovoza 1894.

— Žiga *Deutsch*, protokolirani trgovac u Belovaru. — Kr. sudbeni stol u Belovaru (odluka od 10. kolovoza 1894. broj 3076 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine dr. Bernhard Rehberger odvjetnik u Belovaru, zamjenik dr. Mavro Rein, odvjetnički perovodja u Belovaru. — Rok prijave do 29. rujna, ročište dne 5. listopada 1894.

Listopad. D. *Löwy i sin*, trgovina mješovitom robom u Cerniku uz podružnicu u Novoj Gradiški. — Kr. kotarski sud u Novoj Gradiški (odluka od 2. srpnja 1894. broj 7325 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnine dr. M. Posilović, zamjenik dr. P. Čupović, odvjetnici u Novoj Gradiški. — Rok prijave do 1. listopada, ročište 4. listopada 1894.

Digitized by Google

Izkaz

poreznih občina i plemićkih dobara, za koje se imadu uslied naredbe kr. hrv.-sla v.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 13. travnja 1894 br. 4530, predati novo sastavljeni gruntovni uložci nadležnim sudovom, i to:

Tekući broj	Ime sudb. oblasti, kojoj su predani uložci	Tekući broj	Ime por. občine	Dan, od kojega se vode uložci kao gruntovnica	Rok za povedenje konačnoga izpravka: započeo	Rok za povedenje konačnoga izpravka: iztiče	Opazka
					d a n a		
1	Kr. kot. sud u Vukovaru	1	Novi Vukovar	1. svib. 1894.	1. svib. 1894.	31. list. 1894.	
		2	Stari Vukovar				
		3	Bršadin	1. srpnja 1894.	1. srpnja 1894.	31. pros. 1894.	
		4	Markušica				
2	Kr. kot. sud u Novom	5	Grižane	1. svib. 1894.	1. svib. 1894.	31. list. 1894.	
3	Kr. kot. sud u Vel. Gorici	6	Buzin	1. lipnja 1894.	1. lipnja 1894.	30. studenoga 1894.	
		7	Cuceki				
		8	Čehi gor. i dol.				
		9	Desprin				
		10	Dragonožec				
		11	Dubranec				
		12	Golibreg				
		13	Grančari				
		14	Guštelnica				
		15	Hrašće				
		16	Mlaka mala				
		17	Starjak				
		18	Zadvorsko				
		19	pl. dobro Hudibitek				
		20	pl. dobro Mlaka mala				
4	Kr. sudb. stol u Varaždinu	21	Beletinec				
		22	Beretinec				
		23	Petrijanec				
		24	Sračinec				
5	Kr. kot. sud u Križevcih	25	Brckovčina donja				
		26	Lemeš				
		27	Špiranec				
		28	Bojnikovec				
6	Kr. kot. sud u Iloku	29	Bingula	1. srpnja 1894.	1. srpnja 1894.	31. pros. 1894.	
7	Kr. kot. sud u Sisku	30	Vukojevac				

Digitized by Google

Četvrti obći kongres medjunarodne kriminalističke udruge.

Kako smo obećali našim čitateljem u broju 8. „Mjesečnika“ od pr. god., saobćivši im kratak tečaj skupštine, progovorit ćemo sada, pošto nam je stiglo izvješće, nješto obširnije o njoj.

Skupštinu je otvorio francezki ministar pravosudja Guérin sliedećim govorom:

Gospodo!

S veseljem sam prihvatio poziv, da predsjedam prvoj sjednici kongresa. Vanredno mi je mila dužnost, da vas ovdje pozdravim i uvjerim, da ste nam u našu sredinu dobro došli. Osobito se scienim sretnim, što mogu pozdraviti moga zamenitoga kolegu belgijskoga ministra, čija vam prisutnost dokazuje, s kolikim interesom prati vaš rad.

Sretna vam je, gospodo, bila misao, kada ste se stavili pod zakrilje dviju naših družtva, kao što je kaznioničko družtvo i družtvo za uporedno zakonodavstvo. Ova dva družtva imadu jednako pravo na priznanje od strane svih onih, koji se bave sa kriminalističkimi pitanji i koji teže za tim, da se kazneno zakonodavstvo u raznih svojih grana popravi. Oba nam pružaju dokaz, što sve može učiniti volja privatnih ljudi i čemu se sve moženo nadati od rada ovakovih udruga, kojim je svrha umnažanje ćudorednoga i duševnoga blaga naroda.

I medjunarodna kriminalistička udruga ima da zahvali svoj postanak i napredak inicijativi pojedinaca. Utemeljena da kuje oružje proti zločinu, hoće podjedno da podvrgne ozbiljnoj i pomnoj kritici razne preventivne i represivne sustave.

Istom su tomu četiri godine, što ste razvili svoj program, pak već možete opravdanim ponosom gledati na polučen uspjeh.

Pravnike i kriminaliste najraznijih narodnosti znali ste sjediniti u zajedničkoj misli, da se posvete djelu od vanredne socijalne važnosti. Na kongresih u Bruselju, Bernu i Cristianiji pokazali ste, kako znadete izpitivati i riešavati najteža kazneno-pravna pitanja. Izvješća o vaših razpravah pružaju nam sliku o sigurnosti, kojom je diskusija vodjena i o oštroumnosti, kojom su zaključci stvoreni.

Digitized by Google

Dobar dio zadaće, koju ste si postavili, već ste sjajno riešili.

Ali vi se ne zadovoljavate sa čisto spekulativnimi razpravami, jer one pružaju samo izvjestitelju priliku, da iztakne svoju duševnu sposobnost i moć svoga dokazivanja. Vi hoćete da prije svega praktično djelujete.

Vi hoćete da izvadite zajedničke temeljne misli svih prosvietljenih naroda, koje se nalaze u svih zakonodavstvih, premda su različna prema navikam, običajem i uredbam pojedinoga naroda. Vi hoćete da razsvietlite ove zajedničke temeljne misli te da njihovu legitimnost kroz juriste i kriminaliste cielomu svietu saobćite; jer je samo to put, kojim se mogu skoro prenieti u praksu.

Vaši radovi pružaju zakonodavcu materijal, bacajući jako svjetlo na nedostatke starijega zakonodavstva. Svagdje se pita za vaš rad i uporabljuje se. Tako žanjete jedino priznanje, na koje reflektirate; vi ste sviestni da služite stvari napredka.

Gospodo! Pošto ste izabrali Pariz sielom kongresa, dobili se za vašu udrugu kod nas zavičajno pravo. Budite uvjereni, da ćemo vaš rad pratiti živim interesom i da ćemo vaš uspjeh veselo pozdraviti.

Završujem sa željom, da bi vaša razprava još više učvrstila sveze počitanja i zamjenitoga pouzdanja, koje nas spajaju, ter da bi još u većoj mjeri prikazivala svietu uzvišen i nesebičan karakter vašega poduzeća. Izjavljam otvorenim kongres medjunarodne kriminalističke udruge.

Na to mu odgovori profesor P r i n s, predsjednik udruge:

U ime medjunarodne kriminalističke udruge hvalim gosp. ministru pravosudja, što je primio predsjedničtvo; hvalim mu nadalje na prijatnih riečih, kojimi je pozdravio kongres, i uvjeravam ga, da znademo podpuno cieniti intereres, kojim prati naš rad.

Svima vama, gospodo, imam da zahvalim, jer istom time, što ste nas dobrohotno primili u vašu sredinu, dobiva naša udruga medjunarodni značaj. Mi smo postavili temelj, na vama je da dalje gradite, da izpravljate i popunjujete, što smo mi počeli.

Ovdje se ponovno obistinjuje izreka, da je jedno od glavnih obilježja 19. vieka medjunarodni smjer znanosti. Napose napredak kaznenoga prava pokazuje jasno tendenciju ljudskoga duha u ovom pravcu.

Već su poštovani naši učitelji našli znanost kaznenoga prava u fazi sjajnoga preporoda; onda je u njoj još živila snaga 18. vieka i zanosne rieči Servana, Beccarie, Filangeria nadjoše svuda odziva.

I mi smo si sviestni, da živimo u velikoj epohi pomladjenja i napredka, u dobi humanitarnoga nastojanja, i ako se tako smije reći, u dobi, koju nadahnjuje misao socijalnoga saučešća.

Znameniti pravnici vaše zemlje, koji rade oko reforme zakona od godine 1810., pružaju dokaz ob ovom procesu preporoda na polju kaznenoga prava.

Digitized by Google

Ali što uzrokuje ovu želju za promjenom, koja se svuda pomalja? Oprieka izmedju mrtvoga teksta zakona s jedne strane i živoga bila družtvenoga tiela u njegovom snažnom sastavu s druge strane, socijalnoga života sa njegovimi radostmi i boli i sa njegovimi nerazriešivimi zagonetkami.

Naproti abstraktnomu deliktu, njegovoj jurističkoj konstrukciji stoji počinitelj, živi čovjek, koji trpi ili se buni; zapušteno diete, čiji je udes već unapried izviestan; početnik u zločinu, čiji život imade samo jednu ljagu, okorjeli priupadnik, komu je zločin zanimanje; degenerirani, epileptičar, alkoholičar, čiji sav život pripada sramoti.

Tu se onda mora kazati, da valja u obzir uzeti sve bezkrajne varijante naravi, koja nije ljude stvarala po jednom kalupu, te da prema tomu valja zločince razvrstati u razne kategorije. Pošto se pako moraju kazni primieniti počinitelju, to valja onda i njih mienjati, klasificirati, podati im faktični, manje abstraktni, manje neosobni i manje simbolički temelj.

Dandanas je nemoguće crpiti svoje misli izključivo iz jedne teorije, ljudi nisu jednako organizirani, pak bi značilo raditi kao loš liečnik, koji za sve svoje bolestnike i za sve bolesti upotrebljuje jedan te isti liek, kad bi ih se hotjelo sve podvrći zaključkom iz jedne ekskluzivne teorije. Nama valja u obzir uzeti individualnu narav pojedinca i žive odnošaje ozbiljnosti.

Popravna teorija ima svoje prednosti, teorija zastrašenja i teorija družtvene obrane mogu biti od koristi; teorija odmazde ima u stanovitoj mjeri pravo na obstanak; niti se teorija naknade smije sasma pustiti s vida.

Sve su ove teorije igrale važnu ulogu; one pokazuju povjestne stope, u njima se odrazuju nastojanja i tendencije naših predaka, a na nama je sada da povučemo korist iz načela, koja su nam ostavili, ne da naročito prihvatimo ili zabacimo jednu ili drugu od ovih teorija, već da iz njih stvorimo razboritu i harmoničnu cjelinu.

Mi nemamo samo kazni da mienjamo; mi mislimo, da ne valja naproti zločinu uviek posizati za kaznom, već da valja kadšto poseći i za zaštitom i pomoćju. Jest, medju t. zv. zločinačkimi klasami nalazimo uz zlikovce potrebite kazne, mnoge nesretnike, koji trebaju zaštite. Nama valja ove potonje upravo onako klasificirati kao što klasificiramo prve; mi moramo sredstva zaštite upravo onako individualizirati, kao što individualizujemo sredstva kazne; valja nam podporne uredbe prilagoditi upravo onako raznim kategorijam nesretnika, kao što prilagodjujemo kaznione raznim vrstim zločinaca.

Ovakovo će shvaćanje pravosudja bez dvojbe bitno otežčati sudačko zvanje, ali će ga za to učiniti uzvišenijim i važnijim. Ovakovo shvaćanje ne trpi na sudačkoj stolici pravnika, koji pozna samo tekst zakona; ono

Digitized by Google

zahtieva čovjeka, koji pozna ljude, koji ih znade kazniti a i sažaljivati i koji razumije ne samo pritisnuti nego i u pravo vrieme uzpraviti.

Proučavanje čovjeka i njegovoga života dovodi nas do toga, da moramo priznati odlučnu važnost preventivnim mjeram, koje jedine imadu pravoga uspjeha, te se sve više uvriežuje uvjerenje, da je ćudoredni život naroda, ovo posvećeno dobro, za čije smo uzdržanje i mi svi odgovorni, rezultat kompleksa faktora, medju kojima igra kazna samo nuzgrednu, a zaštita, najpače zaštita djece, glavnu i odlučnu ulogu u borbi proti zločinu.

Ovim putem kroči naša udruga odlučno ako i oprezno. Mi smo podjedno reformatori i konservativci. Mi smo reformatori, jer tražimo napredak, mi smo konservativci, jer znamo, da se samo onda može što trajnoga stvoriti, ako se gradi na prošlosti. Mi ne zaboravljamo, da je napredak u svom početku predaja, da je svaka predaja bila jednom napredak.

Naše misli živu svuda, i za to je naša udruga doista medjunarodna; za to se razumiju ljudi sviju zemalja, kada se udruže kao mi, da razpravimo predležeća pitanja. Zato ih mi s pouzdanjem podvrgavamo vašemu savjestnomu izpitivanju.

I mi možemo jedva na zgodnijem mjestu razpravljati ovakova pitanja nego li pod auspiciji kaznioničkoga družtva i družtva za uporedno zakonodavstvo, pod zaštitom ovih auktoriteta, koji ulažu svoje sile u riešenje najuzvišenijih zadaća, i koji su jedan dio svoga dragocienoga vremena upotrebili na organizaciju našega kongresa.

Nije se moglo naći bolje mjesto za naše razpravljanje nego li je ovo; jer za nas strance predstavlja ova veličanstvena dvorana Sorbonne, ovo staro poštovano ime, koje nosi ova sjajna nova sgrada, cielu periodu u povjesti ljudske misli, cio ciklus duševne predaje Europe.

Ta već su u prijašnje doba sa svih strana ljudi hrlili ovamo, da crpe iz pehara ondašnje medjunarodne znanosti, da se jačaju kulturom ideja, koje su posjedovale onda kao što posjeduju i danas magičnu silu, da poruše ograde i narode sakupe oko sebe.

Mi smo sigurni, da mora biti plodonosno zbliženje duhova i srdaca, kada ovi duhovi i srca, kao što naša slušaju zajedničku inspiraciju, čiji smisao mnijem, da ću najbolje izraziti kad kažem, ako hoćemo malo dobra polučiti, moramo si savršenost postaviti ciljem.

Sliedećoj sjednici predsjedao je Garofalo, znameniti talijanski kriminalista. U njoj se je razpravljalo o pitanju: Neopredieljene kaznene osude.

Nakon što su izvjestitelji van Hamel i Prins obrazložili svoja izvješća uze rieč novi predsjednik udruge Léveille, te reče, da gornje pitanje glasi: imade li se sudbina osudjenoga neopozivo ustanoviti prigodom proglašenja osude.

Digitized by Google

U starom pravu vladao je bezuvjetno princip slobodnoga sudačkoga uvjerenja. Godine 1791. postavljen je novi princip, po kojem je imao u u buduće zakon točno ustanoviti kazan prije osude. Tako je postao sudac robom rieči zakona. Kazan je bila neopozoviva, jer se nije mogla ublažiti niti pomilovanjem niti uvjetnim dopustom, koji onda još ne bijaše poznat. Od prvoga carstva zadobio je sudac više slobode, jer ima pravo odmjeriti kazan unutar maksimuma i minimuma; a osim toga je ponovno uvedeno pravo pomilovanja i uvjetnoga dopusta. Po predloženom sistemu ne bi više zakon ustanovio trajanja kazne već kasnija sudačka izreka.

Ovu su novost potakli liečnici još prije nego li je praktično uvedena u Elmiri. Prema njoj valja postupati sa zločincem kao i sa bolestnikom, te neopredieljene osude uporavljati na sve krivce. Ovaj je sustav tako jednostavan kao i kriva predstava. Za to su ga znatno oslabili njegovi pristaše van Hamel, v. Liszt i Prins. Ja držim, da se ne varam, ako ovaj modificirani sustav nazovem sustavom sadanjega francezkoga zakonodavstva, koje dolazi do istoga rezultata do kojega i neopredieljene osude, ali drugim putem.

Doista nalazimo u njem provedene nazore van Hamela, v. Liszta i Prinsa.

Van Hamel zahtieva troje:

1) da se neopredieljena osuda uporavlja samo na nepopravive;
2) da se donesu dvie osude;
3) da samo pravosudje pri tom intervenira.

U Francezkoj su ova načela u kriepost stupila zakonom od god. 1885. o izgonu (sur la relegation). Proganjaju se samo priupadnici; glavna je kazna uza; istodobno ima sudac da odluči, da li se imade osudjeni odpraviti u kolonije, da tamo pretrpi kazan. Dogodili se ovo posljednje, to imade šest godina nakon osudjenikovoga došašća u koloniju tamošnje sudište odlučiti, da li se imade kaznenik vratiti u Europu ili tamo pridržati.

V. Liszt želi, da se kazna ne ustanovi sudačkom rješitbom, već da se kreće izmedju maksimuma od 4 godine i minimuma od dvie godine. Istom nakon osudjenja imalo bi upravno povjerenstvo u kojem bi bilo i sudaca, odlučiti ob odpustu. Ali ovaj sustav je sasvim identičan sa sustavom ustanovljenja kazne po sudcu uz uvjetni dopust, dakle uz anticipirano oslobodjenje.

Prins hoće, da se neopredieljene osude uporave na one, koji su prvi put pogriešili: na djecu i mladiće.

Ovaj nazor odgovara podpuno onom sustavu, koji malodobne uz usudjenje na kazan uze stavlja do 21. godine upravnoj oblasti na razpolaganje. Pak i ako hoćemo zadovoljiti zelji Prinsovoj, te nećemo da ništa znademo kod mladenačkih zločinaca za represiju već samo za uzgoj, to

Digitized by Google

ovo isto rade francezki sudovi, kada ovakovoga krivca pošalju u popravionicu, a da ga ne kazne. Svagdje se mlada osoba stavi na slobodu čim je uzgojena; često se pusti na slobodu već davno prije nego li je postigla punoljetnost.

Ja držim, da je dovoljno, da zakon ovlasti sudca, da odmjeri dosta dugotrajnu kazan, a da ne treba posizati za radikalnim i nekoristnim sredstvom neopredieljene osude; proti nepopravljivim priupadnikom može se ova kazan u Francezkoj produljiti doživotno. Ali je potrebno, da se se ova dosta duga — eventualno doživotna kazan može i prikratiti na korist osudjenika, koji ovu pogodnost zaslužuju, i to uvjetnim dopustom.

Le Poittevin, državni odvjetnik u Lugersu.

Ovdje se radi o nepopravivih. Prof Léveillé mnije, da se Francezka ne treba baviti više ovim pitanjem jer je riešeno zakonom od god. 1885. Ja bih prije svega primjetio, da osim Francezke nema nijedna država instituta izgona. Za to ostaje ovo pitanje za sve ostale države otvorenim. U ostalom niti u Francezkoj nije riešen problem nepopravivih, jer se progon ne tiče skitalica, koji su svakim danom veća pogibelj za družtvo, te bi se i na nje morao protezati doživotni progon.

Na koji način ćemo otvoriti kazneniku vrata u družtvo? Zakon ob uvjetnom dopustu je teoretički izvrstan, ali praktički dobiva ministar pravosudja izvješća o kaznenicih od upravitelja uza, koji su u departamentih prosti stražari. Osim toga valja uzeti u obzir, da se upravo najokorjeliji i najpodmukliji kaznenici podvrgavaju podpuno propisom uze. Za to mislim, da valja dati jedinom sudcu punovlast, da preinači svoju osudu, jer je praksa dovoljno dokazala pogibelj takova uticaja uprave.

Foinitzky, profesor prava u Petrogradu.

Ja sam pristaša neopredieljenih osuda, jer ih držim prikladnim sredstvom, da se skrati trajanje kazne. Amerikanski sustav, koji se u Elmiri provadja, čini mi se humanim, svrsi shodnim i odgovarajućim modernim nazorom. Ja držim, da mu pripada budućnost. Ali ovdje se ne radi ob ovom sustavu. Profesor van Hamet želi neopredieljene osude samo kao sredstvo, da se kazna produlji; on ima samo nepopravivoga zločinca pred očima.

Sa ovoga stanovišta neće njegov sustav steći obćenitoga priznanja; ja sa svoje strane ne pristajem uza nj, već se priključujem Léveilléu, te imam dodati sliedeće.

Sustav opredieljene osude jest neobhodna zaštita slobode individualne a ovu moramo visoko držati i cieniti kao jednu od najvažnijih stečevina moderne civilizacije.

I oni, koji zastupaju misao nepopravivosti, zastupaju ju samo u relativnom smislu. I oni imadu pred očima samo nepopravljene a ne nepopravive, jer je popravivost sposobnost prilagoditi se socijalnom životu i

Digitized by Google

socijalnim interesom, sposobnost, koja se ne da odieliti od kaznene ubrojivosti.

Osobito škakljivo pitanje pri tom jest pitanje, koja bi oblast imala preinačiti prvu osudu. Uprava je onda kompetentna, kada se radi o sačuvanju i obrani družtvenih interesa; nema pogibelji, da joj se dade ovlast ublažiti osudu kao što to biva kod uvjetnoga dopusta. Ali uprava nije zgodan organ, kada se imade interes pojedinca žrtvovati općenitom interesu. To je shvatio i van Hamel, pak je preporučio uticanje suda. Ali do sada su sudovi odlučivali samo o pravih i dužnostih obtuženoga, o njegovoj krivnji ili nevinosti, dakle o faktičnih okolnostih; za to trebaju već cieli niz dokaza, vanjskih simptona, da uzmognu obtuženoga razumjeti, pak se ipak dogadjaju bludnje. Prof. van Hamel hoće da protegne njihovo djelovanje ne samo na vanjske konkretne činjenice, nego i na odluke, na čisto nutarnje dogodjaje; on hoće da im povjeri odluku ne ob onom, što se je dogodilo, nego o budućem, ne o krivnji, nego o mogućnosti popravka, o pogibelji, koja prieti družtvu od individua. Nema dvojbe da naši današnji sudovi ovoj zadaći nisu dorasli.

Osim toga valja imati na umu da kao što deportacija, tako i neopredieljena osuda, u koliko je sredstvo produljenja kazne umanjuje zadaću i popravnu snagu kaznioničke uprave, jer je pravilo kaznioničke politike, izkustvom potvrdjeno, da kaznionička uprava može s uspjehom raditi samo onda, ako ju sam kaznenik pomaže; a ovo njegovo sudjelovanje mora počivati na točnom poznavanju kazne, koju ima pretrpiti i pogodnosti, koje eventualno ima očekivati.

V. Mayr, državni podtajnik.

Ovo je pitanje, koje razpravljamo, medjunarodno, za to se ne možemo zadovoljiti sa uspjesi, koje je Francezka postigla sa deportacijom, jer je deportacija u drugih zemljah neizvediva. Ja držim, da je potrebno pitanje svesti na njegovo pravo polje, najme na nepopravive. Ovdje su samo dvie metode moguće: osuda na doživotnu kazan slobode, ili neopredieljena osuda. Drugi sustav mi se čini pravednijim, čovječnijim. Ovdje sudac priznaje, da se ne može izjaviti glede trajanja kazni slobode, te prepušta odluku o toj točki daljnjim iztraživanjem. Ovo je za one, koji su vjerojatno nepopravljivi, najbolji sustav. Okrutnije je odmah osudit čovjeka na doživotnu kazan slobode, pak mu samo ustaviti sasvim neopredieljenu nadu na odpust, nego li ostaviti samomu kazneniku mogućnost, da privede buduću koristnu rješitbu, čim je oblast izpitala, da li imade razloga, da se izreče odpust.

Petit, viećnik kasacionoga sudišta francezkoga.

Ja ne mogu pristati uz navedene sustave radi strogosti, s kojom se zločinca osim za djelo, koje povlači za sobom kazan, čini odgovornim i za buduće nepravo, dapače i za one pogibelji, kojim ga družtvo izlaže.

Digitized by Google

Jer ako ga porinemo u korumpirano družtvo sa ostalimi zločinci, to možemo malo ne matematičkom sigurnošću proreći njegovu propast, dočim bi se bio u drugih prilikah možda popravio.

Pak kakve poteškoće pružaju ove nove ideje u praksi! Tu se ima raditi samo o nepopravivih; ali se ne može tvrditi, da takovih u obće imade, pak ako ih i ima, po čemu će ih sudac upoznati, zar po opetovanju zločina, ili po broju ili težini pretrpljenih kazni? Koja oblast imade odrediti konac kazne? Konačno bi ova oblast svoje podatke morala crpiti od kaznioničkoga osoblja, a njegov se pogled sigurno takodjer lahko pomuti.

Svakako je bolje držati se stare obće poznate prakse nego li upuštati se u takove novosti. Danas posjeduje družtvo i zločinac sve garancije dobroga pravosudja. Sudac, koji imade da sudi o zločinu ili prestupku, razpolaže sa najpodpunijimi sredstvi dokaza, koja se samo pomisliti dadu; on pozna motive k djelu, pozna prošlost obtuženoga ili osudjenoga; njemu je prema tomu lahko odmjeriti trajanje kazne prema težini čina i stepenu pokvarenosti, koji iz toga čina rezultira te prema antecedencijam obtuženoga.

Sasvim je opravdano, da se priupadnik strože kazni nego li onaj, koji je prvi put posrnuo. Ali zakonodavstva imadu u tom pogledu još strožih ustanova. Ako zakoniti maksimum ne dostaje, može se lahko još povisiti. Tako se može javna sigurnost uspješno štititi. Obratno daje nam uvjetni dopust priliku da uračunamo osudjenom njegovo ozbiljno nastojanje, da se popravi i dokaze, koje nam za to pruža.

Izvjestitelj van Hamel: Ja moram izjaviti, da ne držim, da bi valjalo neopredieljene osude protegnuti na sve zločince, već samo na višekratne priupadnike.

Glavni prigovor proti našoj tezi jeste, da je neopredieljena osuda pogibeljna osobnoj slobodi.

A imade li većega napadaja na individualnu slobodu nego li je doživotna deportacija. Ja ne imam hrabrosti na ovakav način opredieliti kazan. Meni se čini pravednijim i boljim ustanovljivati ju sukcesivno u periodah.

G. Petit mi je odgovorio, da to već ne spada u sudačko zanimanje. Svakako je to sudčeva zadaća, jer on nema suditi delikta već počinitelja, dakle mora svakako čovjeka izpitivati. U ostalom zar leži pogibelj od priupadnika u počinjanju pojedinih delikta ili u tom, što se oni sgrnjuju u bande ubojica kao što je bilo za vrieme velike revolucije i kod drugih krvavih ustanaka. Ove posljedke ne može zapriečiti sustav Prinsov. Kod ovih neprijatelja družtva neću vremenito opredieljene kazni, oni bi morali cio život ostati u kaznioni. Danas ih ostaje unutri veoma malo uslied uvjetnoga dopusta. To se nikako ne može označiti prednošću.

Digitized by Google

Senator Bérenger. Ja ne mogu dopustiti, da mi imademo pravo koga označiti nepopravivim. Možda imade doista takovih ljudi medju zločinci, ali ih mi ne možemo unapried ustanoviti. Izaberimo mjesto toga izraz: pogibeljni zločinci. Ali ni kod ovih ne smijemo se usuditi niti u ime „zaštite družtva" stvoriti odluku o cielom njihovom životu. Toga prava mi nemamo.

Pomislite nadalje, kojoj muci izvrgavate ove individue, kada si pridržajete pravo, da periodično razpolažete sa njihovom sudbinom i da absolutno s njom vladate sa pravom odlučiti i na doživotnu tamnicu. S druge strane ne možete prusuditi, da li je zločinac vriedan da ponovno stupi u družtvo.

U uzištu ne podaje on dovoljnih dokaza, da se je digla njegova ćudorednost, kad bi ih sve na slobodi i podao bio. Pak koja oblast bi ih sve na slobodi i podao bio. Pak koja oblast bi imala o tom odlučivati. Ja sam dakle protivnik teze v. Liszta i van Hamela. Ja ostajem kod mojih starih nazora: Opredieljenost kazni jedna je od velikih stečevina revolucije. Nemojmo je pogibeljnimi reformami dovadjati u dvojbu.

Predsjedatelj Garofalo: Ja držim, da skupština nije još dovoljno informirana, da bismo mogli preći na glasovanje, pak predlažem, da se odgodi glasovanje do konca razprave o četvrtom pitanju, koje glasi: Upliv kriminalno-sociložkih i kriminalno-antropoložkih iztraživanja na pravna temeljna načela kaznenoga prava.

Izvjestitelj van Hamel pristaje uz ovaj predlog, te priznaje otvoreno, da struja u skupštini nije sklona neopredieljenoj osudi. Uza sve to drži, da je ovo potonje vriedno, da se pomno proučava.

U trećoj sjednici, kojoj je predsjedao Foinitzky, razpravljalo se je pitanje: Kako da se zaprieči prosjačenje i skitanje.

Petit saobćuje u kratko izvješće župnika Robina, koji je bio zapriečen doći na skupštinu.

Robin razlikuje tri razreda prosjaka i skitalica:

1. Invalidi, bolestnici ili starci, osobe, koje su posve nesposobne za rad. Ove su osobe nesposobne i za počinjenje delikta, kod njih se radi samo o pripomoći.

2. Prigodni prosjaci, t. j. oni, koji su na jednom bez posla, pak ih nužda nagoni na prosjačenje. Glede ove kategorije postoji veoma praktično sredstvo u raznih zemljah, naposeb u Njemačkoj. Slobodne kuće rada za slobodne radnike. Radnju mora da pribave privatnici, ali država mora dati podporu.

3. Prosjaci od zanata i skitalice.

Za ove je prisilna radnja najbolje sredstvo. Za nje bi valjalo ustrojiti prisilne radionice. Za to bi valjalo kod priupadnika da zakon odredi,

Digitized by Google

da ih valja predati u prisilnu radionicu na vrieme od 2—5 godina. Ova kazna nije prestroga; jer čim se opazi kod prosjaka, da se je popravio, stavit će ga se na uvjetni dopust. Izvjestitelj drži, da je zatvor i u samici sasvim bezuspješan spram ovom razredu ljudi, dočim kad su jednom u prisilnoj radionici, onda će se podvrgavati propisom, a ako ne bude htjeli, lahko će se njihov odpor skršiti.

Izvjestitelj Drioux dolazi do istih rezultata kao i Robin.

Paulian, član višega kaznioničkoga vieća:

Ja držim, da bi prije svega valjalo točno ustanoviti pojam prosjaka. Nadalje valja točno razlikovati medju prosjaci, te si ne smijemo predstavljati pod prosjakom uviek nesretnika, jer imade medju njima i bogatih ljudi. Za ove potonje bila bi umjestna kazan slobode od 2—5 godina, te bi sudac morao biti ovlašten, da joj može dodati još i globu do 3000 franaka.

Prosjačenje djece valjalo bi smatrati posebnim deliktom, osobito ondje gdje ima sirotišta i azila. Konačno držim, da bi valjalo naložiti prosjaku, da nosi troškove kazni.

Flaudin, podpredsjednik tribunala seinskog:

Svakako su prosjačenje i skitanje konvencionalni delikti, pak bi danas bilo u najvećem stepenu nehumano uhvatiti po policiji čovjeka, koji je, premda sposoban za rad, uslied nesretnih okolnosti postao prigodni prosjak osobito u Francezkoj, gdje ima tako malo ubožnica na ladanju.

Ovdje je potrebna reforma. Ali prije nego li se u to upustim neka mi bude dozvoljeno, da poštovane članove kongresa izviestim, kako se u Francezkoj postupa sa onimi, koji prosjače s djecom.

Tko spekulira na javno milosrdje na taj način, da šalje prosjačiti djecu, kazni se po zakonu od 7. prosinca 1874. Na koncu ovoga zakona nalazi se dvostruka odredba: tjelesna kazna, vremenita kazna slobode za onoga, koji pridržava djecu na prosjačenje; drugo oduzeće otčinske vlasti u buduće, čime preuzima država dužnosti, koje pripadaju obitelji. Znajte prema tomu, gospodo, ako u našem gospodskom gradu opazite na ulicah prosjačiti djecu pod otvorenim ili potajnim nadzorom roditelja, pak ako ćutite samilost pram ovim malim muzikantom ili prodavačicam cvieća, koje veoma često još uvehlije izgledaju nego li njihovo cvieće, da policija neprestano i neumoljivo vojuje proti ovim nenaravnim roditeljem, koji ovako žrtvuju svoju djecu i koji se u protimbi sa naravnim redom stvari daju od vlastite djece uzdržavati.

Isto se tako nemilosrdno kazni prosjak, koji sakuplja kapital, jer pravi strašnu konkurenciju zaista siromašnomu, a osim toga zatvara vrela milosrdja, jer ozlovoljuje milosrdne ljude. Ovu vrst prosjaka valjalo bi uzporediti varalicam.

Ja držim, da se na prigodnoga prosjaka ni skitalicu nebi smjelo uporavljati brži postupak, koji se uporavljuje na osobe uhvaćene in flagranti

Digitized by Google

već da bi valjalo predati stvar sudcu iztražitelju, da točno izvidi ćudoredni niveau i prošlost prigodnoga prosjaka i skitalice. U svakom većem sudbenom okružju valjalo bi ustrojiti zaštitno družtvo i subvencionirati ga; ono bi se imalo staviti u sporazumak sa zavičajnom obćinom ili s roditelji, da se učine nuždni koraci za povratak dotičnika kući ili da mu se pribavi posao. Onda bi trebalo nadležnom sudu po zavičajnosti takvoga prigodnoga prosjaka ili skitalice poslati izvješće, koje bi mu u slučaju opetovanja služio informacijom.

Proti okorjelim priupadnikom ne koriste kratke kazni slobode, već im samo produljuju skitalački život, a da kod osudjenoga ni najmanje ne probudjuju volju, da promieni način života; tu su potrebne duge, eksemplarne kazne slobobe.

U tom smo svi složni, da valja sustav kratkih kazna napustiti; jer nimalo ne djeluje na osudjenoga. Mjesto toga je bolje riešenje od obtužbe sa podporom zaštitnoga družtva ili težke kazni slobode.

Još mi se je dotaknuti pitanja, da li imade preventnih mjera, da se zaustavi napredak ove socijalne rane, odnosno da se ona izliečí.

Jedno sredstvo sam već spomenuo, a to je napuštenje bržega postupka koli za prigodne prosjake i skitalice toli za one od zanata, te pomna istraga, na temelju koje se moše prvi pustiti, a potonji strogo kazniti.

Još ima jedan liek: mora se zlo s korenom izčupati. Medju odraslimi prosjaci i skitalikami ima ih mnogo, koji su od mladosti krivnjom roditelja naučeni na lienost i skitanje.

Pred malo godina vraćali su parižki sudci svako diete izpod 16 godina roditeljem, makar da je sustavno prosjačilo i skitalo se. Danas se povadja iztraga glede svakoga djeteta, koje se uhvati na javnoj cesti kao prosjak ili skitalica od zanata. Prema rezultatu iztrage ili se diete vrati roditeljem, ako su kadri 'uzgajati ga, ili se preda zaštitnom družtvu, ili ako je diete zapušteno, može se predati korekcionalnom tribunalu, koji će izreći, da se ima predati u popravionicu do punoljetnosti.

Prije nego završim, još bih nješto gospodu zamolio. Ovaj je kongres doveo u našu zemlju najznamenitije zastupnike stranih narodnosti. Ja ih molim, da se izvole izjaviti o rezultatih, koji su kod njih na ovom polju polučeni, da nam tako pruže priliku, da iz njihovoga izkustva i savjeta crpimo korist.

Senator Berénger zamoli na to belgijskoga ministra pravosudja Le Jeune-a, da saobći kongresu svoje mnienje ob ovom pitanju i da mu kaže napredak, koji je Belgija njegovom inicijativom i požrtvovnošu postigla.

Ovaj znameniti govor Le Jene-ov, koji je po skupštini primljen s oduševljenjem, donosimo u cielosti, jer je reforma u tom pogledu u

Digitized by Google

Belgiji njegovo djelo. Spomenuti nam je još, da je njegovo djelo i belgijski zakon ob uvjetnih osuda, kojim je on prvi u Europi, dakle još prije Francuske proveo misao Bérengerovu u život i već do sada polučio upravo krasne rezultate.

Le Jeune, belgijski ministar pravosudja:

Belgija je mala zemlja, te se u njoj dade lakše sakupljati izkustvo nego li u velikoj državi. U ostalom želio bih upozoriti na to, da potiču iz Francuske misli, koje smo nastojali provesti u praksi.

Ja bih vam rado odmah saobćiti, da ću svoj predmet ograničiti i govoriti samo o represivnih mjerah.

Dozvolite mi jednu primjetbu, koja je važna za valjano razumjevanje. Sve naše iskustvo u Belgiji temelji se na mirovnih sudcih (juges de paix). Mi im povjeravamo veliki djelokrug i dajemo im upravo na ovom polju veoma znamenitu ulogu.

Naš sustav sačinjava zaobljenu cjelinu. On obuhvaća sav život čovjeka za vrieme njegovih stadija kao diete, mladić i starac.

Osobito smo držali, da nam valja veliku pažnju posvetiti djeci. Tu leži sva težina pitanja; samo ćudorednim podignućem, zaštitom i uzgojem nesretne zapuštene mladeži možemo zaustaviti zločin, možemo suprotstaviti uzpješnu zapreku neprestanom pridolazku priupadnika od zanata u zločinačku vojsku. Prije svega mi nikada ne sudimo djecu t. j. maloljetnike do 16. godine na kaznu slobode t. j. mi ih nikada ne zatvaramo.

Uza je za njih vrelo delikta ili skitanja; to je dokazalo mnogogodišnje i preskupo izkustvo. (Sliedi.)

Prinos k tumačenju §-a 126. g. p. p. i §-a 31. trg. zakona.

Priobćio dr. ***Gustav Gaj,*** *odvjetnik.*

§ 126. g. p. p. veli: Knjige trgovaca, tvornika, apotekara, zanatnika i družtava tečevnih vodjene po ustanovah XV. i XVI. zak. članka sabora zemaljskoga od god. 1840. i VI. zak. članka od god. 1843/4. imadu u poslovih trgovačkih, tvorničkih i obrtničkih pol dokazne moći, kakono im bi podieljena u istih zakonih.

§ 31. trg. zakona glasi: Uredno vodjene knjige trgovaca, upisanih u registar tvrdka trgovačkih, daju u prieporih, iz trgovačkih poslova nastalih, u pravilu nepodpun dokaz, koj se može nadopuniti prisegom ili inim kojim sredstvom dokaznim.

Rješitba od 11. srpnja 1866. br. 5866 G. H. 1867. br. 71 A. C. 86. citirana u Rušnovom izdanju trg. zakona od god. 1887. kod §-a 31. izriče načelo, po kojem trgovačka knjiga ne može pružiti poludokaza i o tom, da je tuženik robu u istinu primio, ili

Digitized by Google

da je bar u njegovu poslu uporabljena. Toga načela drže se i mnogi od naših sudaca, pa nalažu trgovcu kao tužitelju, poreče li tuženi primitak robe, da o tom primitku poseban dokaz pruži.

Što se mene tiče, to držim, da ovo načelo stoji u oprieci sa namjerom zakonodavca i logikom, a prenos tereta dokaza o primitku robe na tužitelja ustanovi §-a 104. g. p. p. o teretu dokaza.

Da vidimo.

Kad je zakonodavac stvarao ustanove §-a 31. trg. zakona i §-a 126. g. p. p. to je namjeravao time stvoriti dotičnikom polakšicu, koja postaje iluzornom usvoji li se gornje načelo, pošto tuženik, da obezkriepi poludokaznu moć knjige naprama sebi, jednostavno poreče primitak robe.

Ne vriedi li poludokazna moć knjige i za taj primitak te mora li tužitelj isti posebnim dokazom dokazivati, to je poludokazna moć glede vremena predaje i ciene non sens, jer kako može vriediti poludokaz za vrieme predaje i cienu, kad ne vriedi za faktum predaje?

Nije li to contradictio in adjecto?

Kad trgovačkom knjigom pružam poludokaz, da sam nekomu nešto prodao i predao u stanovito vrieme i uz stanovitu cienu, onda sam time eo ipso pružio poludokaz o samoj predaji, jer vremena predaje i dospjelosti ciene, ne može logično bez same predaje biti.

Upis u knjigu posljedica jest prodaje i predaje, pa pruža li knjiga poludokaz o istinitosti te posljedice, pružila je eo ipso poludokaz o istinitosti uzroka posljedice, o uzroku upisa, naime predaji robe.

Istoga je mnienja i Schuster koj veli: Wird die erfüllungs- und schätzungsweise Beschwörung des Handels- oder Gewerbebuches oder des hieraus gezogenen Conto-Corrente angeboten, so bezieht sich der Erfüllungseid auf die Ergänzung des halben Beweises des Handlungsbuches in Ansehung der Thatsache der Lieferung, der Schätzungseid aber auf den Betrag der Forderung.

Po tom shvaćanju pruža dakle trg. knjiga poludokaz o tom, da mi tuženi duguje na robi, ali ne pruža poludokaza o tom, da se je tuženi zadužio aequale primio robu — jer dok robu primio nije, dotle se nije zadužio, dole ne obstoji dug.

Knjiga dakle pruža poludokaz o objektivnoj ostojnosti duga, ali ne o subjektivnoj, stvara poludokaz o tražbini bez subjekta duga, stvara poludokaz o tom, da obstoji pojam tražbine bez pojma dužnika, jer da li takav obstoji, treba posebnim dokazom dokavivati.

Pošto pako pojam tražbine uvjetuje pojam dužnika isto tako kao pojam vlastničtva uvjetuje pojam vlastnika i stvari ili prava, to ne može

Digitized by Google

logično nijedna trg. knjiga pružati poludokaza o tražbini, ne pruža li ujedno poludokaza o dužniku, ili obratno čim je mogla pružiti poludokaz o tražbini, morala je pružiti poludokaz o dužniku.

Tražbina bez dužnika jest isti non sens kao vlastničtvo bez stvari ili prava. Jer pako, kako jur rekoh, ne može dužnika biti bez predaje robe, to ne može biti niti tražbine bez predaje robe, pa prema tim logičnim premisam sliedi logični zaključak, „da trg. knjiga čim pruža poludokaz o tražbini, pruža poludokaz o osobi dužnika i predaji robe.

Quod erat demostrandum.

Ko što se napadnuto ovim člankom načelo protivi namjeri zakonodavca i logici, isto tako se protivi mnienje pristaša toga načela, da tužitelj ima o predaji robe pružiti dokaz, ustanovi §-a 104. g. p. p. o teretu dokaza.

Tvrdnja tuženikova, da robu primio nije, akoprem je pružen knjigom i domirnom prisegom poludokaz, da je roba kupljena i naručena, prigovor je tuženikov, kojim se brani, a exceptione reus fit actor.

Prema tomu imat će tuženi, ma da se i uzme, da je napadnuto načelo opravdano, pružiti dokaz ma i prisegom o istinitosti toga prigovora, isto tako košto kod dokazane istinitosti obveznice ima dužnik dokazati prigovor non numeratae pecuniae.

Time sam dakle dokazao:

I. Da trg. knjiga pruža poludokaz ne samo o cieni robe, kakvoći i i kolikoći, već i o faktumu predaje robe.

II. Da bi i u tom slučaju, kad o predaji robe nebi pružala poludokaza, imao tuženi dokaz pružiti o tom, da predaja (ili naručba) robe uzsliedila nije.

Utoci kr. javnih bilježnika

kao sudbenih povjerenika proti obredjenim po sudu pristojbam, molbe za ovršno utjeranje kao i molbe za ovršno osiguranje njihovih sudbeno obredjenih pristojba ne podpadaju biljegovnoj dužnosti.

Sudovi prve molbe dužni su za njihov obseg postavljenim kr. javnim bilježnikom u svojstvu sudbenih povjerenika povjerivati obavljanje u §-u 183. bilježničkoga reda od 21. svibnja 1855. navedenih uredovnih diela u poslovih izvanparbenih.

Digitized by Google

Nagrade kr. javnih bilježnika za obavljena uredovna djela imade sud prve molbe sa priuzdržajem utoka na viši sud od slučaja do slučaja obrediti.

Glede platežne dužnosti i utjerivanja pristojbah za poslove kr. javnih bilježnika kao sudbenih komisara, valjaju propisi, koji postoje i za ućerivanje sudbenih pristojba. Svaki najme sud imade po njemu obredjene pristojbe kr. javnih bilježnika kao sudbenih povjerenika od dotičnih dužnika ureda radi utjerati makar i putem ovrhe.

Nu dogadja se, da nekoji sudovi po njima pravomoćno obredjene takove pristojbe kr. javnih bilježnika kao sudbenih povjerenika ureda radi ne utjerivaju, već daju ovim povoda, da posebnimi podnesci na sud zahtievaju, da se pristojba ovršnim putem utjera, kada obvezanik izplatu uzkraćuje.

Porodila se dvojba o tom, da li te ovršne molbe podpadaju biljegovnoj dužnosti ili su pako proste od biljegovine?

Naredba kr. ugarskoga ministarstva financija od 27. studenoga 1892. br. 53167 ustanovljuje: da takovi podnesci obzirom na to, da kr. javni bilježnici i sudbeni vještaci iste podastiru kao izaslanici suda, iliti kao uredovni organi, imadu značaj uredovnih izvješća i kao takovi jesu u smislu ustanova, sadržanih pod člankom 92. pristojbene tarife pod glavnim nazivom „uredovna dopisivanja" prosti od biljegovine.

Prema odredbi kr. ug. ministarstva financija od 14. siečnja 1880. broj 62115 niti utoci kr. javnih bilježnika kao sudbenih povjerenika, što ih radi svojih, za obavljene u tom svojstvu poslove, pristojba sudovom podnašaju, biljegovnoj dužnosti ne podpadaju, jerbo imadu značaj sudbenoga dopisivanja.

Ustanove pako tar. čl. 105. točke l. alineja 2. pristojbene tarife odnose se na one podneske, koje kr. javni bilježnici podnašaju radi utjeranja naprama strankam sudbeno ustanovljenih pristojba za ine, polak bilježničkoga reda u djelokrug njihov upućene poslove, nego li su poslovi, koji se osnivaju na posebnom sudbenom nalogu.

Navedene naredbe ministarstva financija ustanovljuju oprost biljegovine za utoke kr. javnih bilježnika kao sudbenih povjerenika proti obredjenju pristojba, kao i za podneske, kojimi mole ovršno utjeranje pristojba pripadajućih im za obavljene poslove u tom svojstvu.

Nu rješitba kr. ug. financ. upravnog sudišta od 28. travnja 1892. br. 3468 izriče biljegovni oprost takodjer molbam kr. javnih bilježnika kao sudbenih povjerenika, kojimi mole založnopravno osiguranje pristojba.

Povod izrečenju te rješitbe bio je sliedeći slučaj:

Kralj. javni bilježnik Dr. T. u K. proveo je u svojstvu sudbenog povjerenika ostavinsku razpravu, za vodjenje koje bje mu dopitana po sudu pristojba. Stranke te pristojbe uplatile nisu, a nije se mogla ista ni iz

Digitized by Google

pokretnina utjerati; uslied česa molio je kr. javni bilježnik gruntovno osiguranje svoje pristojbe.

Molba ta bje po činovniku kr. kot. suda kao grunt. ureda manisana radi tobožnje prikrate, te prikrata prijavljena kr. porez. uredu, koj je kr. javnom bilježniku propisao u ime prikraćene pristojbe 2 for. 86 nč. te u ime povišice 11 for. 44 nč., indi ukupno 14 for. 30 nč.

Proti toj biljegovini uložio je kr. javni bilježnik utok na kr. financ. ravnateljstvo u Z., u kom je pobijao neosnovanost odmjerenja biljegovine. Nu utok bje odlukom kr. financ. ravnateljstva od 12. veljače 1892. br. 1459 odbijen navodom, da je biljegovina, što se prikraćene pristojbe tiče pravilno propisana, dočim se je povišica imala samo u trostrukom iznosu propisati. Nu iz milosti snižena bje povišica na iznos od 1 for. 44 nč., uslied česa bi kr. javni bilježnik bio morao platiti ukupno 4 for. 30 nč.

Proti toj odluci prizvao je kr. javni bilježnik na kr. ug. financ. upravno sudište, koje je ukinulo gornju odluku kr. financ. ravnateljstva i naredilo brisanje napadnute pristojbe iz sliedećih razloga:

Točka l) članka 105 pristojbene tarife ustanovljuje, istina, biljegovni oprost samo glede podnesaka, upravljenih na sud po javnih biježnicih glede ustanovljenja njihovih beriva i glede na to odnosećih se razprava.

Pošto je pako kr. javni bilježnik glasom u Hrvatskoj i Slavoniji kriepostnoga bilježničkoga reda dužan na nalog suda uredovati: to neima dvojbe, da kada kao pojerenik suda ureduje, ima se iz toga uredovanja nastala njegova pristojba i trošak dogodice i ovršnim putem utjerati polag istih pravila, kao sudbene pristojbe.

S toga valja točku l) članka 105 pristojbene tarife, kao i točku gg) članka 49. pristojbene tarife tako shvatiti, da nisu samo oni podnesci kr. javnih bilježnika prosti od biljegovine, kojim je predmet ustanovljenje njihovih pristojba, nego u obće bez iznimke svi u svojstvu sudbenog povjerenika predani podnesci njihovi, kojimi mole za utjeranje njihovih pristojba, nastalih iz uredovanja njihova u svojstvu sudbenog povjerenika.

U nazočnom slučaju je molitelj doduše molio utjeranje iz postupka njegova u svojstvu sudbenog povjerenika nastalih pristojba i troškova, nego založno-pravnu predbilježbu istih. Nu pošto je pravni temelj molbe isti kano da se moli izdanje platežnoga naloga iliti ovršno utjerivanje pristojbe, — jer svrha istog nije druga, nego obaviti osiguranje pristojbe i kasnije utjeranje iste, — pošto je nadalje takovo osiguranje pristojbe u veoma mnogo slučajeva bezuvjetno nuždno; konačno pošto su takovi podnesci isto tako posljedice uredovno izvedenog čina, kao molbenice glede ovrhe, te se izmedju molbe za utjeranje i za osiguranje pristojbe ne može sa gledišta biljegovne obveze učiniti razlika: uslied svega toga valjalo je drugomolbenu odluku preinačiti i na temelju netemeljito sastavljenog obnašašća propisanu pristojbu brisati dati.

***Franjo Horvat**, kr. fin. pom. tajnik.*

Digitized by Google

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Dionik gruntovne stvarnosti ne ima prava razredjivati sa svojim suvlastničkim dielom glede pojedine parcele, niti se mogu promjene vlastničtva glede pojedine parcele gruntovno provadjati bez suglasne volje svih suvlastnika.

K tumačenju §§-a 362., 834., 835., 841. i sl. o. g. z., § 12. c., d. min. naredbe od 18. travnja 1853., § 55. a., c. in fine, § 56., 63., 68., 69 i 81. grunt. r,

U gruntovnom predmetu Milovana T. proti ostavini Kate Sr., zastupanoj po skrbniku odvj. dru. N., zatim proti ostavini Jovanke J. po skrbniku odvj. dru. J. i proti ostavini Petra St. po skrbniku dru. K. radi uknjižbe prava vlastničtva na dielove suvlastnica Kate Sr. i Jovanke J. na kat. čestice broj 412 i 413 uložka br. 68. občine L., odputio je kr. sudbeni stol u M. odlukom od 9. rujna 1893. broj 1766 molitelja s njegovom molbom.

Na utok molitelja izdao je kr. banski stol dne 13. prosinca 1893. br. 26.630 sliedeću rješitbu:

„Vidiv, da sudbeno postavljeni skrbnici na čin za ostavine pokojnih prodavaoca Kate Sr. i Jovanke J., u ime istih kao gruntovnih suvlastnica od jedne idealne polovice čestica kat. parc. br. 412 i 413 grunt. uložka br. 68. obć. L., pristaju na zamoljeni odpis i pripis, i da sudbeno postavljeni skrbnik na čin za ostavinu Petra St. u ime iste, kao suvlastnice od druge idealne polovice upitnih čestica nije vlastan svoju privolu na zamoljeni odpis i pripis uzkratiti; jer svaki vlastnik imade pravo slobodnog razpolaganja sa svojim idealnim dielom nekretnina, kroz što ostali suvlastnici iste nakretnine u fizično nerazdieljenom stanju ne mogu trpiti nikakovu štetu, jer onaj, koji se služi svojim pravom u granicah pravnih ne imade nikomu za to odgovarati, i to s tim manje, što se takovi odpis i pripis ne protivi ustanovam § 12. min. naredbe od 18. travnja 1853. o predhodnih radnjah za osnovanje gruntovnica, niti propisom § 55. gr. reda;

Vidiv prema tomu, da je svaki suvlastnik nepokretnog dobra dužan dopustiti, da se svaka promjena vlastničtva istoga dobra u javnih knjigah unese, jer se samo time stiče vlastnost (§ 431. obć. gr. zak.);

Vidiv, da se glasom zapisnika pr. 24. srpnja 1893. br. 1766. zastupnik kr. drž. erara, kao hipotekarnog vjerovnika, ne protivi pristati na zamoljeni odpis i pripis gore navedenih čestica sa uknjižbom prava vlastničtva time, da se ujedno prenesu iz grunt. uložka br. 68. obć. L na teretovnici C. pod red. br. 1. 2. 3. i 4. pravom zaloga uknjižene tražbine

Digitized by Google

kr. financijalnog erara na izravnom porezu i pristojbah, na što takodjer i molitelj pristaje, — obnašao je, davši mjesta utoku, napadnutu odluku toga kr. sudbenoga stola, kao gruntovne oblasti od 9. rujna 1893. br. 1766 z. tamo preinačiti, da se na temelju kupoprodajnoga ugovora od 2. prosinca 1866. i očitovanja od 27. svibnja 1883. zamoljeni teretni odpis čestica kat. broj 412, kuća br. 76/63 sa dvorištem od 244□°, i kat. parc. br. 413, kuhinjski vrt u mjestu od 64□° iz grunt. ul. br. 68. obćine L. sa imena Kate S., Jovanke J. i ostavine Petra St. i pripis u novo otvoriti se imajući gruntovni uložak iste obćine uz istodobni prenos svih tereta unešenih u grunt. uložku br. 68. obć. L. na teretovnicu (C. r. br. 1—4) i uknjižba prava vlastničtva za korist molitelja na jednu polovicu (1/2) i za korist ostavine Petra St. na jednu polovicu (1/2), dakle na razne dielove dozvoljava, i tomu sudu naložiti, da gruntovnoj pisarni radi provedbe dozvoljenog odpisa i pripisa shodni nalog podieli.“

Uslied previdnog utoka odvjetnika dra. K., kao skrbnika ostavine Petra St. preinačio je kr. stol sedmorice vrhovnom rješitbom od 19. srpnja 1894. br. 2526. rješitbu kr. banskoga stola i potvrdio odluku prvoga suda iz razloga sliedećih:

„Po §-u 55. grunt. reda ima se svako gruntovno tielo ili gruntovna stvarnost u pravnom obziru smatrati kao cielina, a po §-u 11. naredbe od 18. travnja 1853. drž. z. l. br. 65., smatra se pod gruntovnom stvarnošću više nepokretnosti (ukup zemalja), za koje se zajednički, kao i svaka pojedina nepokretnost, za koju se napose otvoriti ima samo jedan gruntovnički list, dakle i spisati samo jedan gruntovnički napisnik.

Ako jedna još nerazdieljena stvar pripadleži nekolicini osoba, tad postaje po §-u 361. o. g. z. vlastnost zajednička, pak se glede svekolike stvari suvlastnici smatraju kao jedna jedina osoba, dočim svaki suvlastnik ima podpunu vlastnost svoga stanovitoga — no u naravi nerazlučenoga — diela zajedničke stvari.

Po §-u 829. o. g. z. može svaki dionik, u koliko ne vriedja prava svojih sudionika, sa svojim dielom razpolagati.

Glede ciele zajedničke stvari pako predstavljaju dionici jednu osobu dok su suglasni i mogu s njom razredjivati po svojoj volji. Ali čim su nesložni, nijedan ne može činiti u zajedničkoj stvari takove preinake, kojom bi se razredjivalo o dielu inoga dionika § 828. o. g. z.

Pojedine čestice jedne gruntovne stvarnosti, dok od iste nisu gruntovno odieljene i upisane u posebni gruntovni list, nisu stvari u smislu cit. gruntovnog reda, ter dionik gruntovne stvarnosti ne ima prava razredjivati sa svojim suvlastničkim dielom glede pojedine parcele, niti se mogu promiene vlastničtva glede pojedine parcele gruntovno provadjati bez suglasne volje svih suvlastnika po §-u 362., 834.,

Digitized by Google

835., 841. i sl. gradj. zak., § 12. c., d. cit. naredbe od 18. travnja 1853., § 55. a., c. in fine, § 56., 63., 68., 69. i 81. grunt. reda.

Pošto su u nazočnom slučaju suvlastnici gruntovne stvarnosti ulož. br. 68. občine L. Kata Sr. Jovanka J. i ostavina Petra St., to nisu prve dvie suvlastnice mogle svoj suvlastnički dio kat. čest. br. 412. i 413. prenieti na molitelja Milovana T., jer takovoga diela na pojedine čestice ne imaju, nego samo na cielu gruntovnu stvarnost, pa se bez privole suvlastnika ostavine Petra St. ne mogu ove čestice izvanparbenim putem odieliti od gruntovne stvarnosti, i kao nova gruntovna stvarnost na molitelja i suvlastnika Petra St. u posebni gruntovni uložak unieti, budući suvlastnici samo sporazumno ili pako po §-u 834., 835. ili 841. i sl. o. g. z. jednu gruntovnu stvarnost od više stvarnosti iste vrsti dieliti mogu".

F. Haladi.

K tumačenju §-a 427. g. p. p. u savezu sa §-om 1090., 1098. i 1118. o. g. z. t. j. da li je moguća sekvestracija u zakup danoga zemljišta, ako se porodi priepor o zakupštinskoj pogodbi?

S. S. podigao je tužbu de pr. 28. ožujka 1893. br. 2441 gr. kod kr. kot. suda u M. na razvrgnuće zakupnoga ugovora glede stanovitih nekretnosti proti M. Č. i S. K. iz M.

Obzirom na tu tužbu zatražio je tužitelj posebnom molbom za sekvestraciju prepornih nekretnosti prema propisu §-a 427. g. p. p. Kr. kot. sud u M. odlukom od 17. travnja 1893. br. 2905 gr. dozvolio je zamoljenu sekvestraciju uz uvjet, da molitelj sekvestracije S. S. za sigurnost i eventualnu štetu M. Ć-a. i S. K. položi svotu od 300 for. a v.

Proti toj odluci uložile su obje stranke utoke, a M. Č. i S. K. po odvj. dru. K. i ništovnicu sa razloga; jer da u obće u tom slučaju sekvestraciji mjesta ne imade.

Kr. banski stol rješitbom svojom od 24. svibnja 1893. broj 10062 potvrdio je osudu suda prve molbe, odputiv utoke obiju stranaka.

Razlozi: S razloga što utjecatelji M. Č. i S K. kao zakupnici na temelju sa vlastnikom St. S. na vrieme od tri godine početkom god. 1892. sklopljenoga zakupnoga ugovora po §-u 1090. i 1098. o. g. z. imadu pravo gore navedene oraće zemlje obradjivati, i pobiruć od njih dohodke kao naravne plodove uživati, oni plodovi pak čim budu pobrani, postaju neograničena vlastnost zakupnikâ, sa kojima oni mogu neograničeno razpolagati, kroz to ipak prieti zakupodavcu, koji je već podigao proti njim parnicu na razriešenje dotičnoga zakupnoga ugovora, — očevidna pogibelj, da će zakupnici dobivene plodove odsvojiti, osobito u tom slučaju, kada bi oni u zakup uzete zemlje oranice, kao što sami priznaju, pretvorili u bostan, kojega plodovi po njihovoj kakvoći moraju biti predmet bezodvlačne prodaje, od tuda sliedi, da u predležećem slučaju predleže uvjeti

Digitized by Google

za dozvolu sekvestracije prepornoga prava uživanja dotičnih oranica u posjedu zakupnikâ nalazećih se prema ustanovi §-a 427. g. p. p.; s razloga, što po §-u 1098. o. g. z. zakupnici M. Č. i St. K. jesu vlastni upotrebljivati i uživati kroz vrieme od tri godine po njima u zakup uzete oranice samo polag dotične sa vlastnikom S. S. sklopljene zakupne pogodbe; oni pako nisu niti uztvrdili, jošte manje su dokazali, da su oni pogodbom ovlašteni oraće zemlje pretvoriti u bostan, za koja vrst obradjivanja nije svaka oraća zemlja prikladna, — kroz što bi zakupodavac kao vlastnik mogao doći u pogibelj, da će se tim načinom obradjivanja zakupište proti njegovom naravnom opredieljenju zlorabiti; što i onda, kada bi zakupnici bili po pogodbi ovlašteni, da zakupište pretvore u bostan, a preporno pravo uživanja toga zakupišta bude sekvestrirano, ne može za njih tom sekvestracijom nastati znatna šteta, ako se uvaži, da će njima za slučaj, da oni u glavnoj stvari za opravdanje dozvoljene sekvestracije (§ 434. g. p. p.) nadvladaju, od istih zemalja pripasti savkoliki čisti dohodak, koji se bude prema izpravnom računu sekvestra pokazao, za to po prvom suda ustanovljena jamčevina od 300 for., koju bi molitelj sekvestracije i zakupodavac S. S. imao položiti kod suda, kao sigurnost za štetu zakupnikâ nije previsoko opredieljena; kad se uvaži, da se zakupište sastoji iz tri jutra oraće zemlje, koji bi zakupnici tečajem triju godina imali uživati, pak kroz to, što se njima ovo pravo na tako dugo vrieme uzkraćuje, mogli bi oni imati godišnju štetu, to jest pravu štetu i izmakli dobitak u iznosu od 100 for., — što molitelj sekvestracije S. S imade u parnici, koju je proti zakupnikom podigao tužbom kod toga suda primljenom 28. ožujka 1893. br. 2441. radi razriešenja zakupnoga ugovorenoga roka i povratka zakupišta dozvoljenu sekvestraciju opravdati, a on će ju onda opravdati, ako bude pravomoćnom osudom njegovom tužbenom zahtjevu mjesta dato, samo u tom slučaju mogla bi se njemu dosuditi naknada troškova sekvestracijonalne razprave, — u protivnom pak slučaju morati će on kao nadvladana stranka troškove u glavnoj stvari i troškove akcidentalne sekvestracionalne razprave naknaditi — uz odpućenje utoka obiju stranaka itd.

Proti toj rješitbi podnieli su M. Č. i S. K. vanredni previdni utok sa ništovnicom pobijajući tu riešitbu i iztičući medju ostalim, da baš protivno oni imadu prema zakupnom ugovoru pravo, da zakupljenu oraću zemlju pretvore u bostan; jer da su ju baš u tu svrhu u zakup i uzeli i da su ju tako kao bostan već godinu dana uživali, a da im je molitelj tu zemlju preorav ju, samovlastno pokvario, i da je baš sada neprikladna već za bostan, pa da iz toga njegova postupka njima nenaknadiva šteta prieti i da tim manje ima mjesta sekvestraciji, upravo za to da traže, da se i prvomolbena i drugomolbana rješitba ukinu i protivnik odputi svojom sekvestracionalnom molbom.

Digitized by Google

Kr. stol sedmorice rješitbom svojom od 28. prosinca 1893. br. 4374 ukinuo je po §-u 318. gr. p. p. suglasne odluke nižih sudova, odputio molitelja sekvestracije S. S. sa njegovom sekvestracionalnom molbom, a troškove narasle u sve tri molbe medju strankami prebio.

Razlozi: Molbom primlj. 29. ožujka 1893. broj 2482 traži S. S. na temelju tužbe prim. 28. ožujka 1893. br. 2441. po §-u 427 g. p. p. sekvestraciju gore navedenih čestica, što ih je M. Č. i S. K. na tri godine počam od 1892. godine u zakup dao, a to s razloga, što pogibelj postoji, da bi zakupnici plodove potrošili. — Iz naknadno nabavljene tužbe zakupodavca protiv zakupoprimca de pr. 28. ožujka 1893. br. 2441 proizlazi, da prvi traži razriešenje zakupa s razloga, što su zakupoprimci navodno s platežom zakupnine u zaostatku ostali (§ 1118. o. g. z.). No zakup sastoji u tom, da se nepotrošiva stvar nekomu na stanovito vrieme u porabu daje, § 1090. i 1091. o. g. z., ter je zakupnik po §-u 1098. o. g. z. povlašten zakupljenu stvar kroz ustanovljeno vrieme polag pogodbe uporabljivati i uživati.

Prema ovoj zakonskoj ustanovi vlastni su dakle zakupoprimci zakupljene čestice polag pogodbe uporabljivati i uživati, daklem i plodove potrošiti sve dok uslied tužbe zakupodavca ne bude u smislu §-a 1118. o. g. z. po sudu izrečeno, da se zakupna pogodba prije ustanovljenoga vrenena toga radi razrješuje, što zakupoprimci ne plaćaju zakupnine polag pogodbe.

Prema tom stanju stvari i obzirom na tužbu zakupodavca i molitelja sekvestracije, kojom on ne traži plodova ili pravo pobiranja istih iz uporabnih čestica, nego razriešenje zakupnoga ugovora, — nema mjesta sekvestraciji uporabnih čestica po §-u 427. g. p. p., koja se utemeljiti ne može ni na ustanovi §-a 14. ministarske naredbe od 17. prosinca 1858. o postupku u parnicah iz uporabne pogodbe, jer molitelj sekvestracije nije ni tužbom ni sekvestracijonalnom molbom uztvrdio, i dokazao, da zakupnici uporabni predmet proti ugovoru ili za vlastnika štetno uporabljuju.

U tom pogledu navedeni razlog banskoga stola, da zakupoprimci zakupljene čestice pretvaraju u bostan, ne može služiti temeljem sekvestracije; jer ju zakupodavac s toga razloga nije ni zahtievao, niti je dokaza ponudio, da je taj način uporabe proti pogodbi i štetan za njegovo zemljište. *Dr. Kucelić.*

K tumačenju §-a 12. zakona od 10. siečnja 1876. broj 8.

Nekretnine zemlj. br. 80 obćine St. bijahu obćerećene pravom zaloga sa 255 for. na korist zemaljske odkupne zaklade.

Iste nekretnine dodjoše pod ovršnu dražbu, te ih dosta Z. Š. za 150 for.

Digitized by Google

Dioba kupovnine bud provedena. Same prvenstvene stavke izerpiše cielu kupovninu. Nijedan hipotekarni vjerovnik — kano takav — ne dobi ništa.

Dostalac Z. Š. udovolji dražbenim uvjetom; zatraži i dobi uručbenicu, provede uknjižbu prava vlastnosti; zatraži konačno i brisanje svijuh tereta sa kupljenih nekretnina. To brisanje svijuh tereta dozvoli kr. kot. sud u Z. odlukom od 15. veljače 1890. broj 3802 gr.

Proti ovoj odluci uloži kr. državno nadodvjetničtvo utok naperen proti brisanju prava zaloga uknjižena za tražbinu odkupne zaklade od 255 for.

Kr. banski stol izda na to svoju odluku od 3. svibnja 1893. broj 9509 gr.

„Vidiv, da po jasnoj ustanovi §-a 12. zak. od 10. siečnja 1876. broj 8. odkupna glavnica tereti odkupljeno zemljište dotle, dok posvema odplaćena nije;

vidiv prema tomu, da odkupna glavnica i nadalje uknjižena ostati imade na tih nekretninah, sve da se iste opetovano dražbi izlažu, i sve da kupovnina postignuta za ove nekretnine za namirenje odkupne glavnice ne dotiče;

vidiv s toga, da se napadnuta odluka, u koliko se istom odredjuje i brisanje uknjižene odkupne glavnice, protivi se jasnoj ustanovi više spomenutog zakona.

obnašao, davši mjesta utoku, napadnutu odluku u tom dielu kano protuzakonitu ukinuti i odrediti, da tražbina odkupne zaklade od 255 for. ostane i nadalje uknjižena na parc. broj 461. i 462. u zemlj. br. 80. obć. St. sa prvenstvom zakona od 10. siečnja 1876., pa ujedno tomu kotarskomu sudu naložiti, da radi ove uknjižbe nakon pravomoćnosti ove rješitbe s mjesta shodna daljnja odredi".

Proti ovoj banskostolnoj odluci podnese dostalac Z. Š. previdni utok u glavnom ovog sadržaja:

„Pomenuti zakon od 10. siečnja 1876. br. 8 ne podupire napadnute odluke.

U § 3. daje se odkupnoj zakladi „uknjižba prava zaloga" za odkupninu. Dakle: odkupnina je tražbina osigurana pravom zaloga — kano svaka druga hipotekarna tražbina.

U § u 12. daje se toj tražbini neko preimućtvo, a to sastoji u tom, da ta odkupnina ima prednost pred svakim inim teretom". Dakle: odkupnina je tražbina uknjižena primo loco. I ništa više!

Po §-u 570. g. p. p. imadu se brisati sve tražbine, došle do namirenja ili nedošle, bile uknjižene loco primo ili ultimo. Razlike nema!

Napadnuta odluka u očitoj je oprieci sa zakoni.

Digitized by Google

Ponajprije § 570. g. p. p. imperativno nalaže brisanje svijuh tražbina, dakle i onih primo loco uknjiženih.

Zakon od 10. siečnja 1876. u §-u 12. veli, da odkupnina u gruntovnom stanju „dolazi iza državnog poreza".

Zak. čl. 44 ex 1883. u §-u 88. veli, da trogodišnji državni porez dolazi tek iza ovršnih troškova. Ako prvenstveni trošak pojede kupovninu, sasma je naravno, da državni porez ne dolazi do namirenja. Ako državni porez — koji je pred odkupninom — ne dobije ništa, kako da šta dobije odkupnina, koja je iza državnog poreza? To je pravna nemogućnost.

Porez trogodišnji — i bez uknjižbe — imade prvenstvo; odkupnina je tek uknjižba primo loco. Kako da ta odkupnina u diobi kupovnine dobije jače pravo od poreza?

Baš u ovoj istoj stvari postoji poučno riešenje. Kako jur spomenuto, prvenstveni troškovi pojedoše cielu kupovinu. Porez osta kratkih rukava. Porezni nadzornik posluži se proti tomu utokom. Banski stol izreče, da porez nema dobiti ništa. Kako dakle da šta dobije odkupnina, koja dolazi tek „iza državnog poreza" Prior tempore, potior jure — argumentum a contrario.

Dostalca vežu dražbeni uvjeti. U njih ne stoji, da bi odkupnina prelazila kano teret na dostalca. Dostalac kupuje čiste nekretnine § 570. g. p. p.

Čiste nekretnine kupih od javne oblasti za 150 for. Sada ta ista javna oblast krši kupovnu pogodbu sa mnom utanačenu, te mi navaljuje teret od 255 for.

Napadnuta odluka veli, da hipotekarna tražbina odkupne zaklade i nakon ovršne dražbe ostaje uknjižena na prodanih nekretninah, makar da polučena kupovnina do nje ne dosiže Poziva se napadnuta odluka na zadnju izreku §-a 12. zak. od 10. siečnja 1876. Ta izreka glasi: „Ista (naime odkupnina) s kamatami, odplatci i troškovi uprave obterećuje odkupno zemljište naprama svakomu posjedniku sve dotle, dok ne bude podpunoma namirena". Nu ova izreka ne sadržaje pomenutog argumenta druge molbe; ona niti ne može toga kazati; to bi bilo u oprieci sa kardinalnimi pravnimi principi. Mnogi zakoni — radi svoje zakonodavne tehnike, radi podpunosti, radi stilizacije, radi jasnoće, — opetuju mnogu izreku već postojećeg kojeg zakona, izreku, koja se sama sobom razumije. Tomu primjer pruža saborska razprava o zakonu o postupku u smetanju posjeda. Tako je i ovdje.

Gornja izreka nije ništa drugo, nego opetovanje zadnje izreke § 469. o. g. z. koja glasi: „Dobro dano u hipoteku ostaje dotle obvezano, dok se izprava zadružna ne izbriše iz javnih knjiga" u savezu sa prvom izrekom istog §-a: „Kada se dug izplati, prestaje pravo zaloga". Dakle i po gore citiranoj izreci §-a 12. ostaje odkupna tražbina jednaka svakoj

Digitized by Google

inoj tražbini s tom razlikom, što joj njezina geneza daje prioritet primo loco. Taj prioritet, to je jedino što ju razlikuje od drugih hipotečnih tražbina. Zakon bo druge razlike nepoznaje. Težina bo §-a 12. zakona od 10. siečnja 1876. ista je, koja i u §-u 466. o. g. z.

Svaki § zakona za sebe, svaki zakon u cielosti za sebe, svi zakoni ukupno jesu i moraju biti jedna organička, simetrička, sistematička cjelina. Nazor druge molbe, što ga izvadja iz zadnje izreke §-a 12., nedade se nikako dovesti u sklad niti sa prvimi dvimi izrekami istog §-a. Taj nazor nedade se dovesti u sklad niti sa načeli gradj. zakona. Taj nazor najmanje se dade dovesti u sklad sa ovršnimi zakoni. Takav je nesklad zabranjen u §-u 6. i 7. o. g. z.

Načelo „lex nova derogat priori" postoji još uvjek § 9. o. g. z. Kada bi se nazor druge molbe i dao izvoditi iz §-a 12. cit. zakona, on sada ne bi postojao. Nakon zakona o „konačnom razterećenju" od 10. siečnja 1876. došla ovršna novela od 17. prosinca 1876. Tuj u §-u 19. stoji: „Za postupak kod dioba kupovnine valjaju propisi sadržani u poglavju 23. gradj. par. post." U tom poglavju jest i § 570., koji propisuje, da se i nenamirene hipotečne tražbine imadu brisati. Ova ustanova stoji podpunoj krieposti.

Nazor druge molbe ne podupire niti pravne sigurnosti, a ovakovi slučajevi su odveć česti".

Na to kr. stol sedmorice izdade svoju odluku od 16. rujna 1893. broj 3020. gr., kojom je obnašao uz odpućenje previdnog utoka dostalca Z. Š. potvrditi napadnutu odluku banskog stola i to s razloga: „što je zakonom od 10. siečnja 1876. kano specijalnim u §-u 12. odredjeno, da odkupnina dok nije izplaćena, tereti odkupno zemljište naprama svakomu posjedniku, te zakon ne pravi razlike, da li je tko posjednikom postao na temelju privatnog pravnog posla ili javne dražbe". *D. M.*

Kada može stranka od suda zatražiti obredjenje odvjetničkog troškovnika?

K tumačenju §-a 26. odvj. reda.

Kr. kot. sud u S. pozvao je odlukom od 2. ožujka 1893. br. 1124 gr. uslied molbe M. R. odvjetnika Z., da predloži sudu svoj troškovnik o troškovih zastupanja molitelja u stanovitom prieporu u svrhu sudbenoga obredjenja.

Na utok odvjetnika Z. izdao je kr. banski stol dne 5. travnja 1893. pod brojem 7493 sliedeće riešenje:

„Vidiv, da stranci tek onda pripada pravo posredovanjem suda od svoga odvjetnika zatražiti položenje troškovnika vrhu obavljenih zastupničkih usluga, ako joj je to odvjetnik na njezin vlastiti zahtjev uzkratio;

Digitized by Google

vidiv pak, da M. R. nije ni riečju uztvrdio, da mu je odvjetnik Z. uzkratio položenje troškovnika, dakle nije bilo ni povoda za posredovanje suda u iztaknutom pravcu;

obnašao utoku udovoljujući napadnutu odluku ukinuti, ter tomu sudu naložiti, da M. R-a. uputi, da posredovanje suda proti odvj. Z. za položenje troškovnika tek onda zatražiti ima, ako bi mu rečeni odvjetnik to položenje troškovnika uzkratio, ako bi mu se položeni troškovnik pretjeranim učinio, da mu prosto stoji od suda zamoliti obredjenje toga troškovnika".

Daljnji pravni liek nije poprimljen. —*a*—

B. Kazneno.

Pod kaznenu stavku §-a 195. k. z. podpadaju oni, koji su kod samoga ranjenja neposredno udioničtvovali.

O žaobi obtuženikovoj razpravlja se meritorno, makar da je obtuženi medjutim umro.

Kr. sudbeni stol u O. izrekao je osudom od 14. studenoga 1893. br. 8119 k. z., da su Mato L. i Marko M. tim, što su prema predhodnom dogovoru dana 7. lipnja 1893. na večer u V. trafikantici Teresiji B. u njezinom dućanu učinili uvredom tvornom silu tako, da ju je Marko M. šakami za vrat spopao, na pod oborio, gnjavio, te joj maramu u usta utisnuo, ozliedivši ju na tielu težko i životu pogibeljno, dočim je Mato L. nakon kratkotrajnog stražarenja na sokaku pred dućanom u ovaj unišao i vrata za sobom zamandalio, dok je još oštećena po Marku M. gušena bila, a to sve obadvojica u nakani, da osvoje oštećeničinog novca, kao što je zaista Mato L. uzeo i odnio gotovinu od 4 for. i nekoliko cigara, a Marko M. oko 10 for.; počinili se krivimi zločinstva razbojstva, označena u §-u 190. k. z., i osudio je Matu L. po §-u 194. k. z. na težku tamnicu u trajanju od 12 godina, a Marka M. po §-u 195. k. z. na kazan doživotne težke tamnice.

Proti ovoj osudi uloži žaobu ništovnu i priziv obtuženi Marko M., a kr. državni odvjetnik žalbu ništovnu samo u pogledu Mate L. za to, što ovomu nije kazan dosudjena prama obtužbenomu petitu po §-u 195. k. z.

Predlažuć obe ove ništovne žalbe kr. stolu sedmorice sa izvještajem od 6. siečnja 1894. br. 15 kz. iztaknuo je pomenuti kr. sudb stol. naročito, da je Marko M. medjutim dne 31. prosinca 1893. umro.

Kr. državni odvjetnik reče izmedju ostaloga u svojoj ništovnoj žalbi sliedeće:

„Predložio sam naime, da se Mato L. osudi po stavci kaznenoj §-a 195. k. z., dočim mu je napadnutom osudom odmjerena kazan po

Digitized by Google

stavci §-a 194. k. z., a da nije zato nikakav razlog naveden u obrazloženju osude.

Istina je, da se u ovom pravnom pitanju toli u teoriji, koli u praksi mnienja razilaze. Dr. Herbst tumači § 195. k. z. onamo, da pod sankciju u tom §-u normirane kaznene stavke podpada samo onaj, koji neposredno sudjeluje kod ozledjenja, zlostave ili pogibeljne prietnje, jer da se pod pasusom „der daran Theil genommen" imade razumievati udioničtvo lih u spomenutih kvalifikatornih momentih razbojstva.

Nazor ovaj prevladjuje u literaturi austrijskoga prava kaznenoga pa je izražen i u rješitbi bečkoga vrh. sudišta od 30. travnja 1880. br. 1420 M. 254, ali protivno stanovište imade takodjer vrlo uvaženih zagovornika svojih.

Tako je generalni prokurator dr. pl. Liszt vrlo temeljitimi razlozi dokazao, da se kaznenoj stavci §-a 195. podvrći imadu svi učestnici u „razbojstvu", koje je kvalificirano sa momentom težke tjelesne ozliede, zlostave ili pogibeljne prietnje, bez obzira na obseg svoje djelatnosti. Njegove razloge usvojilo je i bečko vrhovno sudište u svojoj rješitbi od 24. studenoga 1876. br. 9850 M. 134.

Neodoljivom nutarnjom snagom svojom sili me, da se podam strožijem tumačenju ustanove §-a 195. k. z., onaj razlog, što ga potonja citirana rješitba vrhovnoga bečkoga sudišta ističe: da po vladajućem načelu u našem kaznenom pravu svi, koji izvjestno kažnjivo djelo dogovore, imadu odgovarati za sve čine svojih sukrivaca, koji čini smjeraju na izvšenje dotičnoga djela kažnjivoga. Izvršitelji razbojstva spadaju pod pojam supočinitelja — Mitthäter — i kao takav — kako to uče dr. Janka: österr. Strfr. u § u 68. i dr. Berner: die Lehre v. d. Theilnahme am Verbrechen str. 392 — odgovara svaki solidarno za cieli efekt kažnjivoga djela, naime svaki supočinitelj odgovara bez obzira na obseg i karakter svoje djelatnosti, a da se i ne traži od njega takozvana izvedbena činitba, ujedno i za djelatnost svojih supočinitelja, odgovara dakle za za izvršenje i onda, ako je uspjeh samo sudjelovanjem ostalih nastupio. Čim postoji subjektivna predpostava za krivnju supočiniteljstva izvjestnoga zločinstva, onda je u pravilu mjerodavan objetivni karakter zločinstva tako, da supočiniteljem padaju u teret okolnosti, koje zločinstvo objektivno otežčavaju, makar da nisu specijalno sakrivili i te okolnosti. In konkreto uzimlje sudište dokazanim, da su se obtuženici unapred dogovorili bili, da će na Tereziji B. počiniti razbojstvo, nadalje uzimlje dokazanim, da je obtuženi Mato L. neposredno učestvovao pri izvedenju toga razbojstva, i da je pri tom Marko M. težko ozledio Terezu B., pa sliedom toga držim, da se je prema gori iztaknutom tumačenju našega kaznenoga prava i Mato L. imao podvrći kaznenoj stavci §-a 195. k. z.; nu pošto ga je napadnuta osuda podvrgla kazni §-a 194. k. z., držim da je tim počinjena ništetnost po §-u 277. toč. 10.

Digitized by Google

k. p. ili kako bečko vrhovno sudište u rješitbi od 1. veljače 1884. br. 8639 M. 613. analogno reče: ništetnost po §-u 277. toč. 11. k. p.“

Kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni zabacio je svojom osudom od 17. veljače 1894. br. 168 po §-u 282. točka IV. sl. b) k. p. koli žaobu ništovnu obtuženoga Marka M., toli kr. državnoga odvjetnika i izrekao je podjedno, da se Marku M. po prvom sudu dosudjena kazan ima smatrati uslied njegove dne 31. prosinca 1893 dogodivše se smrti utrnulom. U obrazloženju vrhovne osude rečeno je medju ostalim sliedeće:

„Obtuženi Marko M. napada prvosudnu osudu s uputom na točku 10. §-a 277. k. p. itd.

Pošto je izreka prvog suda o krivnji tuženikovoj koli u pogledu kvalifikacije kažnjivog čina, toli glede subjektivnog dokaza prama propisu §-a 264. točka 7. k. p. temeljito obrazložena, valja žalbu ništovnu obtuženika Marka M. po §-u 282 točka IV. sl. b) k. p. zabaciti.

Kr. državno odvjetničtvo pobija pvvosudnu osudu osudu glede Mate L. na temelju točke 5, 10., odnosno 11. §-a 277. k. p. itd.

Istina, da presudni sud nije naveo razloga, zašto nije po predlogu kr. državnoga odvjetničtva odmjerio kazan obtuženiku Mati L. po stavci §-a 195. k. z., ali iz osude prvosudne proizlazi jasno, da sud nije uzeo dokazanim, da je obtuženik Mato L. pri samom ranjenju ili zlostavi Terezije B. učestvovao, te da je svoju izreku o kazni dosudjenoj rečenomu obtuženiku sa ustanovom §-a 194. k. z. obrazložio.

Navod kr. državnoga odvjetničtva, da se kaznenoj stavci §-a 195. k. z. podvrći imadu svi učestnici u razbojstvu, koje je kvalificirano sa momentom težke tjelesne ozliede bez obzira na obseg svoje djelatnosti, ne stoji obzirom na ustanove cit. §-a 195. k. z. u savezu sa ustanovami §-a 141., 190—194. i 136. k. z., jer se kazan doživotne težke tamnice, zapriećena ustanovom §-a 195. k. z., ako komu naime prigodom razbojstva bude nanešena težka tjelesna ozlieda, ima izreći samo proti onim, koji su kod samoga ranjenja neposredno udioničtvovali.

Ako je dakle postupajući u prvoj molbi sud s obzirom na to, da nije uzeo dokazanim, da je obtuženi Mato L. pri samom ranjenju ili zlostavi Terezije B. sudjelovao, kazan na temelju ustanove §-a 194. k. z. izrekao, ne može se reći, da je u tom pogledu zakon krivo uporavio, te pošto po tomu uztvrdjeni razlozi ništine ne obstoje, zabacuje se i žalba ništovna kr. državnoga odvjetničtva kao netemeljita po §-u 282. toč. IV sl. b) k. p.

Priziv obtuženoga Marka M. odpućuje se, no u pogledu dosudjene mu kazni mora se obzirom na ustanovu §-a 223. k. z. podjedno izreći, da je ista utrnula, pošto je obtuženik dne 31. prosinca 1893. preminuo.“

D. Markovac.

Digitized by Google

1. Ako privatni tužitelj ne dodje na razpravu ima se po §-u 34. k. p. smatrati, da je odustao od tužbe i obtuženik po §-u 250. t. 2. k. p. riešiti od obtužbe.

2. U takovom slučaju gubi privatni tužitelj prava privatnoga tužitelja, dakle i pravo priziva proti odriešujućoj osudi (§ 415. alineja 3. i § 420. k. p.)

(Žalba ništovna na obranu zakona. — Rješitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice kao suda kasacijonalnoga od 23. lipnja 1894. broj 2022.)

Kotarski sud u M. riešio je Ferdinanda M. osudom od 7. prosinca 1893. broj 1257 od obtužbe po §-u 250. t. 2. k. p. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja, počinjenoga time, što je Mihajla W. dne 8. kolovoza 1893. u prisutnosti više ljudi pogrdio, da je „elender, švindler, bećar i balavac". Uslied priziva privatnoga tužitelja Mihajla W. ukinuo je kr. sudbeni stol u M. rješitbom od 27. siečnja 1894. broj 202 prvosudnu osudu i naložio kotarskomu sudu, da odredi novu razpravu.

Povodom žalbe ništovne podnesene po kr. državnom nadodvjetničtvu na obranu zakona, obnašao je kr. hrv.-slav.-dalm. stol sedmorice nakon obavljene u punom vieću javne razprave po §-u 286. st. 2. k. p. izréći, da je rješitbom kr. sudbenog stola u M. od 27. siečnja 1894. broj 202. povriedjen zakon u §-ih 34., 250—2., 415. al. 3. i 420. k. p., pa spomenutu rješitbu ukinuti.

Razlozi: Odlukom kr. kotarskoga suda u M. od 12. listopada 1893. br. 1257 odredjena je bila na dan 7. prosinca 1893. u 8 sati prije podne ustmena razprava proti Ferdinandu M. na tužbu Mihajla W. radi prekršaja suprot sigurnosti poštenja § 496. k. z. U zapisniku o ustmenoj razpravi od 7. prosinca 1893. konstatirano je, da privatni tužitelj nije k razpravi pristupio, a uslied toga izrečena je osuda od 7. prosinca 1893. broj 1257, kojom se Ferdinand M. po §-u 34. i 250. točka 2. k. p. od obtužbe riešava. Uslied priziva privatnoga tužitelja Mihajla W. ukinuo je kr. sudbeni stol u M. kao sud prizivni rješitbom od 27. siečnja t. g. broj 202 osudu kotarskoga suda, ter odredio, da se nova razprava ureče, i to s razloga: „što je privatni tužitelj na razpravu došao po izvješću kotarskoga suda u ¼9 sati a po navodu privatnoga tužitelja 7 minuta iza 8 sati, i što je to zakašnjenje tako neznatno, da se jedino radi toga ne može smatrati opravdanim (valja neopravdanim) izostanak privatnoga tužitelja od razprave, niti mu se može oduzeti pravo, da svoju tužbu na razpravi obrazloži i dokaže".

Ako privatni tužitelj ne dodje na glavnu razpravu ima se po §-u 34. k. p. smatrati, da je odustao od tužbe i u tom slučaju ima se po §-u 250. točka 2. k. p. obtuženik riešiti od obtužbe, To valja po §-u 391. k. p. i u postupku glede prekršaja.

Digitized by Google

U zakonu se izrično ne kaže, kada se može uzeti, da privatni tužitelj nije na razpravu došao, nu jer u zakonu nije odredjena hora legalis, mora se uzeti, da privatni tužitelj nije došao na razpravu, ako ga nema kod suda u času, kada je razprava odpočeti imala. Kada to sudac službeno konstatuje, onda ima obtuženika po §-u 250. točka 2. k. p. od obtužbe riešiti.

Zakon ne daje sredstva i nedopušta, da zakonska predmnieva §-a 34. al. 3. k. p. protudokazi oborena bude; neodlučno je tu, da li je privatni tužitelj kriv ili nije kriv, što nije došao na razpravu; neodlučno je da li je zadocnio na razpravu manje ili više, pa zato ni neima u takovih slučajevih mjesta povrati u stanje prijašnje (§ 305. k. p.) ni obnovi postupka (293. al. 4. k. p), a nije u takovom slučaju dopustiv ni priziv proti odriešujućoj osudi, jer privatni tužitelj, za koga se uzeti mora, da je od tužbe odustao, izgubio je time prava privatnoga tužitelja, dakle i pravo priziva (415. al. 3. i § 420. k. p.) Protuzakonita je dakle rješitba kr. sudbenoga stola u M. kao suda prizivnoga od 27. siečnja 1894. br. 202.

C. Mjenbeno-trgovačko.

1. Tuženi naledjnik mjenice može s uspjehom podići zavratnu mjenbenu tužbu proti ostalim mjenb. obvezanikom i u onom slučaju, ako je prijašnji posjednik mjenice kao tužitelj od tužbe odustao bio.

2. Skrbnik jamči osobno, kada podpiše mjenicu za svoga skrbljenika bez naročite za to ovlasti.

Na tužbu B. štedione proti Gjoki M. kao prihvatniku, Aleks. P. i Ottonu P., kao izdatnikom, te Alex. R. i Alex. B., kao naledjnikom mjenice od 10. studenoga 1890. vrhu 550 for. spp., izdao dao je kr. kot. kao mjenbeni sud u B. platežni nalog od 28. veljače 1891. br. 1491 gr. proti kojemu je Otton P. u ime svoje i kao skrbnik slaboumnog Alex. P. prigovore podnjeo Prije danog protuodgovora odustade tužiteljka od tužbe.

Poslije toga podiže naledjnik Alexander R. zavratnu tužbu proti Ottonu P. radi zavratne mjenbene tražbine u ukupnom iznosu od 604 for. 87 nč. spp, a isti kot. sud izdade platežni nalog od 6. lipnja 1891. br. 4155 gr. Proti tomu uloži Otton P. prigovore, u kojih kao i tečajem parnice nastoji dokazati, da se ovaj platežni nalog nije smjeo izdati iz razloga, što je već prijašnji tužitelj B. štediona od svoje tužbe odustao i time je onaj prvi platežni nalog od 28. veljače 1891. br. 1491. gr. i glede njega izvan krieposti stavljen, te iz razloga, što je on dotičnu mjenicu podpisao samo kao skrbnik izdatnika Alex. P-a, a nipošto kao izdatnik i osobni obvezanik.

Digitized by Google

Kr. kot. kao trg. mjenbeni sud u B. osudom od 22. srpnja 1892. br. 4761 gr. uzdržao je platežni nalog od 6. lipnja 1891. br. 4155 gr. u krieposti iz sliedećih razloga:

U nazočnom slučaju ne odlučuje ta okolnost, da prvobitni platežni nalog od 28. veljače 1891. br. 1491 gr. nije proti tuženiku pravomoćan, ili da je ćak izvan krieposti stavljen time, što je prijašnji tužitelj B. štedionica u zapisniku od 16. lipnja 1891. br. 4422 gr. od tužbe odustao, nego je odlučna ta okolnost, da je sadanji tužitelj Alex. R. naledjnikom mjenice od 10. studenoga 1890. pod A—I., a kada ju je odkupio izplativši svu mjenbenu tražbinu, da je time postao i posjednikom te mjenice, a čim to stoji, tada je po ustanovi §-a 49. mjenb. zak. vlastan podići zavratnu tužbu po svojoj volji proti svimkolikim mjenbenim obvezanikom ili proti kojemu god od od njih, a da ne izgubi prava tražbine proti onim, na koje se nije obratio, jer su svi mjenbeni obvezanici prema ustanovi §-a 91. mjenb. zak. solidarno obvezani prema svakomu posjedniku mjenice.

Što se tiče drugog prigovora, to je tuženi Otto P. sudbeno imenovani skrbnik slaboumnom Alex. P-u, — dakle osobi takovoj, koja ne može sama da nastoji oko svojih poslova i da svoja prava sama brani (§§ 269 i 270 o. g. z.), tuženiku kao takovom izdano je ovosudnim dekretom od 27. siečnja 1891. br. 418 gr. punovlašće o b ć e n i t o, u kojem nisu izrečene pojedine vrsti posla, dakle mu manjka p o s e b n o punovlašće glasećе na iste vrsti poslova (§ 1008 o. g. z.), a prema tomu nije bio ovlašten na skapanje zajma pa niti na podpis mjenice A - I., te je podpisav tu mjenicu prekoračio danu mu vlast, s toga jamči osobno kao i svi drugi mjenbeni obvezanici (§ 105. mjenb zak.).

Kr. banski stol riešenjem od 16. studenoga 1892. br. 20.016 povrdio je prvosudnu osudu iz iz sljedećih razloga:

Onim časom, kada je B. štedioni tužbom od 25. veljače 1891. br. 1491 mj. utužena mjenica od 550 for. po tuženomu žirantu Aleksi R. sa svimi pripadci ukupno sa 604 for. 87 nč. izplaćena — a to je bilo 3. lipnja 1891. — prešla su sva iz te mjenice izviruća prava od B. štedione na platca Alex. R., današnjega tužitelja. Ako se je dakle B. štedionа poslje toga najme dne 16. lipnja 1891. odrekla tih prava, ne može to biti od nikakova pravna učinka za tadanjega vlastnika mjenice Alex. R-a, kad joj u to doba već nikakva prava iz te mjenice pristojala nisu. Ne stoji dakle prigovor tuženoga izdatnika Otona P-a, kao da se on nema smatrati mjenbeno obvezanim s toga, što je dne 16. lipnja 1991. B. štedionica odustala od tužbe, koju je proti svim mjenbeno obvezanim a naročito i proti njemu naperila bila; a tako isto ne stoji ni daljnji njegov prigovor, da nije ni s toga razloga osobno s te mjenice obvezan, jer da

Digitized by Google

ju je podpisao ne u svoje ime, već samo kao skrbnik slaboumnoga Alex. P-a.

Kako je, na ime, već u obrazloženju prvosudne osude obširno i temeljito izvedeno, nije se tuženik kadar izkazati propisanim ovlaštenjem, da je za svoga skrbljenika smio podpisati upitnu mjenicu, a najmanje da se je prigodom podpisa utužene mjenice izkazao takovim punovlašćem i očitovao, da mjenicu podpisuje u ime svoga skrbljenika bez vlastite obveze.

Vis. kr. stol sedmorice vrhovnom rješitbom od 11. siečnja 1894. br. 4510 potvrdio je obe dolnjosudne osude iz sliedećih razlogah:

Suglasne osude nižih sudova nisu utemeljene ni na uporabi ili tumačenju zakona očevidno pogrešnom, ni na predpostavi takovoj, koja je protivna jasnom sadržaju spisâ, a to tim manje, sto iz samoga dekreta od 27. siečnja 1891. br. 418 proizlazi, da tuženi dne 10. studenoga 1890. kada je mjenicu vrhu 550 for. kao kurator Alex. P-a navodnog izdatnika podpisao, nije imao još te vlasti, pak se je po propisu §-a 105 mj. z. svojim podpisom osobno obvezao, ter što tužitelj neizvodi svojeg zavratnog prava proti tuženiku kao izdatniku iz ustupljenih mjenbenih prava posjednika mjenice i sliednika njegovoga B. štedione, nego iz mjenbenoga zakona (§ 51. mj. z), te je s toga sasvim neodlučno, ako je potonja odustala od svojega mjenbenoga potraživanja proti tuženiku.

Dragutin Becić.

Iz upravne prakse.

Dielovi, nastali potajnom diobom, mogu se suglasjem zadružnih ovlaštenih posjednika sjediniti u zajednicu te time sačinjavaju opet pravno i faktično postojeću zadrugu.

Zadruga Z. kbr. 22. iz S. razdielila se je prije 20 godina potajnom diobom na dva diela tako, da je prvi dio pripao P-u str., a drugi dio G-u i P-u mladj. P. st. preminu g. 1885. te ostavi iza sebe na svom dielu suprugu T. Pošto T. nije mogla voditi gospodarstva, to se je g. 1888. nagodila sa odionici G. i P. tako, da se oba diela sjedinjuju opet u zajednicu, a njoj, koja je ostala u odjeljenoj kući, da davaju godimice stanovitu količinu hrane. Medjutim g. 1890. zatraži T., da joj se dio pok. P-a st dopita i na nju gruntovno upiše.

Povodom toga izdala je kr. kot. oblast u D. odluku od 30. kolovoza 1891. br. 3571, kojom se moliteljica odbija sa svojim zahtjevom s razloga: „jer je gornjom nagodbom sama od prijašnje potajne diobe odustala te prama tomu ta potajna dioba više ne postoji, dočim u prilog toga shvaćanja govori okolnost, što novi diobni zakon od 9. svibnja 1889. sliedi tendenciju, da se dioba zadružnoga imutka otegoti, odnosno da se zadružni posjed uzdrži."

Digitized by Google

Uslied utoka T. ukinu upravni odbor u O. rješitbom od 16. listopada 1891. br. 1237 napadnutu odluku, te odredi, da se imade u ovoj zadruzi postojeća od 20 g. potajna dioba provesti s razloga: „pošto protivnici nisu dokazali nijedan uvjet §. 56. zak. od 9. svibnja 1889., s kojeda se ta potajna dioba nebi imala uvažiti. Traženi dio pako da se imade upisati na ostavinu P-a st, pošto je on pravo na taj dio stekao već po zakonu od 3 ožujka 1874. te bi se već na temelju toga zakona imao taj dio na nj ureda radi upisati.“

Uslied utoka G. i P. mladj. ukinu kr. zem. vlada rješitbom od 20. listopada 1893. br. 56.410 1892. riešitbu upravnoga odbora, a potvrdi odluku kr. kot. oblasti i to s razloga:

„Nakon smrti P-a st., uzsliedile g. 1885., nastavila je doduše njegova udova T. na pripalom mu potajnom diobom dielu posebno gospodarstvo, ali ne za dugo, jer je već g. 1888., dakle prije nego je zatražila provedbu potajne diobe, stupila opet u zajednicu sa G-em i P-om mladj., koji su njezin dio uzeli u posjed, uplativ njene dugove i uz obvezu, da će ju uzdržavati. Tako je potajna dioba učinjena nagodbom, nagodbenim načinom opet ukinuta, pa se nemože govoriti o potajnoj diobi, jer de facto nepostoji.“ *Dr. Krčl.*

Nerazdjeljene čestice kod potajne diobe, koje se nalaze u suposjedu zadrugara, imadu se razdieliti na zahtjev makar i jednog ovlaštenika. Vidi § 57. zad. zak. od 9. svibnja 1889.

U diobnom predmetu potajno razdieljene zadruge N. k. br. 27 iz P. nagodiše se stranke dne 9. rujna 1890., da jim kućište, koje bijaše i od prije nerazdieljeno u zajednici ostane i nadalje nerazdjeljeno.

Prema tomu i obzirom na § 57. zad. zak. od 9. svibnja 1889. izdala je kr. kot. oblast u S. 10. prosinca 1890. br. 8916 diobnu odluku sa diobnim listom i kućište grunt. čest. br. 627 odgovarajuću kat. čest. br. 145, 146 i 147 u površini od 597□° nerazdjeljeno ostavila.

Proti ovoj odredbi uložio Stjepan star. N. član I. loze utok i kada je povodom istoga upravni odbor županije zagrebačke odredbom od 21. veljače 1891. br. 22 pp. odb. odredio nadopunjenje razprave u pogledu razdiobe kućišta i još jedne čestice, koja je nerazdieljena ostala, odustao je utjecatelj Stjepan st. N. glasom s njim dne 15. srpnja 1891. sastavljena zapisnika kod kr. kot. oblasti u S. od svoga utoka.

Gledom na ovu odustaju nije upravni odbor, izdavajuć konačnu rješitbu dne 3. prosinca 1891. br. 1959, obazirao se na utočne ove prigovore, već je ostavio diobni list netaknutim.

Medjutim Stjepan star. N. podnio je opet utok u kojem tvrdi, da nije odustao od svoga utoka, već da želi da se kućište, kao i ostale nerazdieljene čestice podiele.

Digitized by Google

Kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove u Zagrebu izdavajuć svoju konačnu rješitbu od 20. veljače 1893. br. 9852 promjenila je u pogledu ovih nerazdjeljenih česticah rješitbu upravnog odbora i odredila, da se u pogledu istih ponovna razprava povede i prema uspjehu izreče naknadna nadopunjujuća odluka.

Razlozi jesu:

što se ukinuta odredba skroz protivi i duhu zakona, a i pravnoj, gospodarstvenoj i procesualnoj svrsi diobe zadružne, pošto je razdjeljeno dvorište prvi uvjet uredjenju novih posebnih gospodarstva, a nerazdjeljeno dvorište bilo bi izvor neprekidnim sukobom, te bi tako sva dioba po stranke iluzorna ostala ili ih za kratko natjerala pred mnogo skuplji i tegotniji forum redovita sudca.

Malvić.

SVAŠTICE.

Reforma juridičkih nauka.

(Nastavak.)

Nasuprot olahkoćuje osnova kandidatom prvi i drugi pravno-povjestni izpit tim, što je posve eliminirana hrvatska povjest, koja je do sada bila savezno sa općom pravnom povjesti predmetom državnoga izpita; jer djaci moraju i onako iz gimnazije donieti dovoljno znanje hrvatske povjesti.

Nadalje restringirana je obća pravna povjest kao predmet izpita na pravnu povjest germanskih i slovenskih naroda.

Kanoničko pravo ostaje u dosadanjem obsegu predmetom državnoga izpita.

Predmete pravno povjestnoga izpita razdielila je osnova ovako:

I. državni izpit na koncu prve godine:

Povjest i institucije rimskoga prava uz rimski civilni proces, povjest slavenskog i germanskog prava i temeljna načela hrvatsko-ugarskog privatnog prava.

II. državni izpit:

Pandekte rimskoga prava i kanoničko pravo katoličke i grčko-iztočne crkve.

To su promjene izpitnog reda na juridičkom fakultetu, od kojih se kr. zemaljska vlada nada, da će mnogo doprinieti napredku juridičkoga studija na zagrebačkom sveučilištu, da će povoljno djelovati na marljive i vrstne djake — te da će povodom istih što je osobito važno, povoljnije uspjehe polučivati velika masa srednjih djaka.

Digitized by Google

Po §-u 47. zak. članka od 5. siečnja 1874. imao je filozof. studij na sveučilištu trajati samo tri godine, te je filozof, svršivši trienij imao pravo podvrći se svim izpitom, za koje se zahtjeva slušanje filozofskih disciplina.

Pošto se je medjutim pokazalo, da to vrieme nije dovoljno za valjanu filozofsku naobrazbu, morale su se preduzeti sliedeće promjene navedene zakonske ustanove.

Članak 2. prev. riešenjem od 19. kolovoza 1885. odobrenoga izpitnoga reda za kandidate učiteljstva na srednjih školah odredjuje, da će kandidati rečenoga učiteljstva imati izkazati, da su najmanje četiri godine učili na sveučilištu; previšnjim pako riešenjem od 11. studenoga 1892. ustanovljuje se promjena §-a 1. sl. b) reda za stroge izpite na filozofskom fakultetu, pa se odredjuje, da se kandidat može pripustiti strogomu izpitu za polučenje doktorata filozofije samo, onda ako je 4 godine učio na sveučilištu Nije medjutim samo kandidatom učiteljstva na srednjih školah i onim, koji žele polučiti doktorsku čast, potrebno, da uče 4 godine na sveučilištu filozofijske nauke; kako su u novije vrieme silno napredovale naravoslovne znanosti, pa i arheologija te historija, to je bez svake dvojbe quadrienium filozofskih nauka sasma obćenito opravdan baš onako kao što je opravdan za juridičke nauke. Jedno s obzirom na iztaknute okolnosti, a drugo, što je uputno, da netom navedene odredbe poluče naknadno zakonsku moć, drži kr. zemaljska vlada, da je nuždna navedena promjena § a 47. zak. čl. od godine 1874.

Već je u početku ovoga obrazloženja iztaknuto, da je naukovina, što no pripada profesorom, ostatak sredovječnoga sistema športula.

Imade dakle ta institucija sve mane športulskoga sistema, a te su u kratko sliedeće: za jednaki posao i uz jednake životne potrebe pružaju ovlaštenom nesiguran, nestalan dohodak; po njima često se prikazuje ovlašteni lakomim a obvezanomu pričinjaju se takove športule nepravedne, konačno poremećuju športule često prilike, u kojih bi obvezani morao stajati prema ovlaštenomu. Sve te mane vriede još više za naukovinu profesora. Radi se naime tu o športulah za posve idealne činitbe i za osobne prilike.

Profesor je upućen na naukovinu, jer s obzirom na nju odmjerena je profesorom manja plaća, nego što ju imadu drugi činovnici istoga ranga.

S druge pako strane ipak očekuje djak od profesora, da će mu oprostiti naukovinu; a tomu se ne nada samo siromašan djak, već često i takav, koji se nalazi u srednjih imovinskih prilikah, polazeći sa stanovišta, da je profesor svakako bolje od njega ekonomski situiran.

Što pako da čini profesorski sbor, komu je odlučivati o molbah za oprost od naukovine; kad je u jednoj osobi sudac i stranka?

Digitized by Google

A što tek onda, ako, recimo, doista siromašan djak ne može biti oprošten od plaćanja naukovine s kojega zakonitoga uzroka, jer na pr. nije položio propisana izpita ili nije kolokvirao?

Kakvi konflikti nastaju tuj u duši profesora!

Mora naime s jedne strane imati pred očima, da ne smije oprosti od naukovine, jer valja da se uzdrži disciplina medju djacima, a s druge strane, kako da prima materijalnu korist od sirotinje, koja je novac samo težkom mukom namaknuti mogla,

Često dolazi profesor u još gori položaj time, što djak, koji nije mogao biti oprošten od naukovine, plativši u kvesturi naukovinu, dodje pred njega, pa ga moli, da mu ju povrati. Što tek da u takovom slučaju čini profesor, kojemu je s jedne strane čuvati svetinju zakona, kojemu se mora zadovoljiti, dočim ga s druge strane na milosrdje nuka najveća možda bieda djaka, koja ga je nagnala na prosjačenje! Ako milosrdno povrati novac, povriedit će zakon, jer je faktično oprostio od naukovine onoga, koji ne smije biti oprošten; odbije li pako molitelja, držeći se zakona — prikazat će se bezdušnikom prema sirotinji; djaci će ga držati lakomcem, kojemu vlastita ekonomska korist ide nada sve. Što dakle da čini profesor?

Uzmemo li u obzir navedene mane današnjega naukovinskoga sistema, mora da se zapitamo, nije li ipak taj sistem od kakove koristi, koja samo površnomu motriocu ne pada namah u oči?

Kr. zemaljska vlada misli, da se na malih sveučilištih, kakovo je zagrebačko, ne dade postojeći naukovinski sistem nikako opravdati.

Na velikih sveučilištih imade po više profesorskih sila za važnije katedre, imade privatnih docenata, koji se posvećuju izključivo znanosti, imade konačno velika množina djaka, tako da pojedinac djak ne dolazi u bližnji doticaj sa profesorom, a poprièčno je svakako i ekonomski položaj djačtva bolji.

Tamo može naukovina imati narav premije za osobito vrstni rad profesora. Na malih sveučilištih nemože biti o tom ni govora, već s toga razloga, što imade jedna samo profesorska sila za svaku stolicu; ne može se dakle naukovina ni s toga gledišta opravdati. Obratno radja sistem naukovine u ovakovih prilikah daljom jošte nepravdom.

U kojem god naime tečaju profesor predaje, imade jednake dužnosti, a ipak je naukovina u raznih tečajih vrlo različita; posve je naime naravno broj djaka u nižih tečajevih veći od broja u viših tečajih. Prema tome dobivaju profesori u nižih tečajih veću naukovinu od onih u viših tečajih, što se neda nikako opravdati.

Konačno valja još primjetiti, da se uz postojeći sistem naukovinom udara porez na marljivost djaka. Naukovina naime plaća se od ure; što više dakle sati uzme slušatelj, to više plaća naukovine. Marljivi djaci upisuju

Digitized by Google

što više sati, nemarni pako ograničuju se na najnuždnije; prvi dakle plaća rad svoje revnosti više naukovine od nemarnjaka, koji sluša samo ono, što absolutno mora.

Kr. zemaljska vlada misli, da je s navedenih razloga baš nuždno preduzeti neke promjene postojećega naukovinskoga sistema, pa mnije, da valja ustanoviti sliedeća načela:

Naukovina imade se ustanoviti stalnim, postojećim u nas odnošajem i okolnostim odgovarajućim iznosom, neovisno od broja sati, što ih pojedinac sluša.

Prema razloženom ustanovljuje se za pravnika 25 for. a za filozofa 20 for. na poljeće, jer je to prema poprječnom broju sati, kako će ga morat slušati slušatelji navedenih fakulteta po novoj naučnoj osnovi. U koliko bi se ta naukovina činila previsoka, valja uvažiti, da će se siromašni opraštati od plaćanja iste.

Po tom će se ključu naukovina prikazivat donekle i kao nagrada za marljiva djaka, jer neće za to, što više sati sluša, morat plaćat veću naukovinu, nego jednaku sa onim, koji najmanji broj sati sluša.

Za teologe nije propisana nikakva naukovina, jer su i onako po postojećih propisih od nje oprošteni. Kr. zemaljska vlada misli, da imade i nadalje tako ostati, te da neće tim štetovati budget, jer se teološkim profesorom neće dati naknada za naukovinu pošto je nisu nikad pobirali.

2. Naukovina ne ubire se više za profesore, već ju bere zemlja za svoj račun.

3. Profesorom obih svjetovnih fakulteta izjednačit će se u ime naknade za naukovinu plaća sa plaćom drugih činovnika istoga čina, i to tako, da će u svakom svjetovnom fakultetu polovica redovitih profesora dobiti plaću od 2600 forinti, a druga polovica 3000 forinti. Izvanredni profesori pako dobivat će plaću od 1600 for. i petgodišnje doplatke po 200 for.

Tom regulacijom plaća obteretit će se doduše budget prve godine sa većim teretom od 4800 for. Nu valja uvažiti, da bi se tečajem sliedećih 10 godina budget i bez te forme obteretio tolikim izdatkom uslied prirasta petgodišnjih doplataka; za 10 godina dakle svakako će se izjednačiti taj izdatak uz jedinu tu razliku, da će uz modus, što ga prihvaća osnova, biti odstranjen i štetni naukovinski sistem, dočim bi po postojećem zakonu uz jednake terete budgeta ostala stara naukovina.

Sliedeći račun opravdava ovu tvrdnju. Naukovina mogla bi iznositi 8952 for. 86 nč na godinu. Po desetgodišnjem prosjeku dobivali su profesori juridičkog fakulteta zajedno u ime naukovine na godinu 4359 for. 71 nč. Naukovina pako profesora filozofskog fakulteta po desetgodišnjem prosjeku činila je na godinu 2174 for.

Digitized by Google

Po istom dosadanjem prosjeku plaćao je jedan slušatelj na pravo- i državoslovnom fakultetu 18 for. naukovine za semestar (za pravo 18 for. 90 nč.; pošto se od ure plaća 1 for. 5 nč., nu onih 5 novčića nedobiva profesor već se odbija za manipulaciju, pa je uslied toga izpušteno posve onih pet novčića iz računa). Ako je računajući po 18 for. na poljeće, naukovina na pravo- i državoslovnom fakultetu odbacivala 4359 forinti 71 nč. to nam, računajući naukovinu po osnovi sa 25 for.; jednačba 18 : 4359·71 = 25 : x pokazuje, da bi naukovina u buduće iznosila 6054 for. 20 nč.

Na filozofskom fakultetu plaćao je djak poprječno do sada za 15 sati po 15 for. naukovine: po osnovi pako plaćati će prema popriečnom broju sati (20 sati na semestar) svaki djak 20 for.; ako je dakle 15 for. na semestar do sada odbacivalo 2174 for. to će se po računu 15 : 2174 = 20 : x od naukovine na filozofskom fakultetu dobivati svega 2898 for. 66 nč.

Naukovina na sveučilištu Franje Josipa I. odbacivat će dakle, kako je rečeno, 6054 for. 20 nč. više 2898 for. 66 nč., ukupno 8952 for. 86 nč.

Sadanja plaća dvadesetorice redovitih profesora (9 juridičkih, 11 filozof. fakulteta) obterećivala je budget, ako se računaju i kvinkvenalni doplatci, sa	44.200	for. —	nč.
Po osnovi trebalo bi za plaće desetorice profesora po 2600 for. i desetorice po 3000 for. ukupno . .	56.000	„ —	„
dakle za	11.800	„ —	„
više od svote, koja je bila do sada potrebna.			
Odbijemo li od toga viška potrebe dohodak od školarine sa	8.952	„ 86	„
to se pokazuje ne pokriti manjak od	2.847	„ 14	„
Tomu valja dodati veću potrebu za 8 izvanrednih profesora (mjesto dosadanje plaće od 1400 for. po osnovi 1600 for.)	1·600	„ —	„
Ukupno veća potreba	4.497	for. 14	nč.

Ta razlika izjednačila bi se za deset godina, pošto bi kod redovitih profesora odpali petgodišnji doplatci. Ovi doplatci čine danas za profesore svjetovnih fakulteta okruglo 10.000 for.

Ako je dakle za dvadeset godina (od 1874.) na kvinkvenalkah priraslo 10.000 for. to bi za sliedećih 10 godina, priraslo valjda daljnjih 5000 for.; prispodobimo li pako ovu prištednju sa gore izkazanim manjkom od 4448 for. 14 nč.; ta se prikazuje dobitak budgeta od 500 for.

Taj gubitak ukidaju dva faktora, tako, da se po točnom računu pokazuje posve neznatni deficit.

Izvanredni profesori dobivat će naime petgodišnje doplatke; za prvih pet godina ne će ti doplatci obterećivati budgeta, za daljnjih pet godina iznosit će po prilici 1600 for. Veće svote ne će dosegnuti potreba za do-

Digitized by Google

platke izvanrednih profesora, pošto će svaki obično prije nego dobije drugi doplatak postati redovitim profesorom. Osim toga dobivat će po osnovi privatni docenti njeku remuneraciju na mjesto ukinute školarine. Ova remuneracija neće prekoračiti potrebe od 216 for. na godinu. Na juridičkom fakultetu imade naime popriečno po tri, na filozofskom po šest privatnih docenata; pošto po §-u 70. osnove može privatni docent svakog trećeg semestra dobiti remuneraciju, to će se na juridičkom fakultetu imat platit svake godine najviše jedna, a na filozofskom fakultetu najviše dvie remuneracije odnosno doplatci. Pošto su doplatci na juridičkom fakultetu ustanovljeni sa 50, 100 i 150 for., a na filozofskom fakultetu sa 25, 50 i 100 for., to se pokazuje kao potreba za remuneracije privatnih docenta semestralni iznos na juridičkom fakultetu od 100 for. a na filozofskom dvaput po 58 for., dakle 116 for.; ukupno 216 for. (dvie sto i šestnaest forinti).

Rezultat računa bio bi dakle (prištednja 500 for.; više — izdatak 1816 for. prema tomu) neznatni dificit od 1300 for.; nu kr. zemaljska vlada misli, da neće doći ni do tog deficita, jer će se frekventacija sveučilišta bez svake dvojbe znatno povećati. Prirastom školarine ne samo da će se pokriti onaj deficit, već će ostati suficit, tako, da će biti kr. zem. vladi moguće, da što više siromašnih djaka, posve ili djelomice oprosti od školarine, što je s jedne strane opravdano s humanitarnog i državnopolitičkog gledišta, a s druge strane valja uvažiti, da zemlja nebi imala tražiti od školarine nikakav financijalni probitak.

Po mnienju kr. zemaljske vlade nisu ni plaće pomoćnih sveučilištnih činovnika valjano uredjene. Prva plaća dovoljno je visoka, tu i tamo i previsoka, pa ju s toga nazočna osnova kod nekih kategorija snizuje. Nu plaće su u toliko manjkavo normirane, što po sadanjem zakonu ne mogu rasti. Primjerice bibliotečni pristav dobiva, čim nastupi službu, posve dovoljnu plaću od 1000 for., nu ta plaća ostaje uvjek jednaka makar 30 godina još tako valjano služi. Rečeni činovnik ima bar nade, da će avancirati, postati bibliotekarom, dočim se kvestor, koji počima takodjer sa plaćom od 1000 for., pa ima takodjer akademijsku naobrazbu, ne ima nadati nikakovoj poboljšici, makar služi 40 godina. Uz taj sistem mora da individuum omlitavi, što je na uštrb službe.

Da se poluči poticalo i za takove činovnike, te da im se pruži poboljšica, kako bi pod starije dane kad su i potrebe veće, imali i veći dohodak, prihvatila je osnova posve obćenito ovaj sistem, što ga je već prihvatila naša legislativa zakonom od 16. veljače 1887. za bibliotekara, a to je sistem petgodišnjih doplataka, k čemu pristupa još i to, da se osobito vrstni činovnik može nagraditi promaknućem u viši nadnevni razred. Napose govorit će se o tom još u posebnom dielu ovoga obrazloženja.

Digitized by Google

Pod konac općenitoga obrazloženja spomenuti je kr. zemaljskoj vladi još i to, da je glede općenitih načela reforme saslušano i mnienje profesorskoga sbora, pa da se je s gore razvitimi predlozi sporazumnim izjavio akademijski senat s izvješćem od 31. srpnja 1893. broj 340 dekanat pravo- i državoslovnoga fakulteta izvješćem od 28. svibnja i konačno dekanat filozofijskoga fakulteta izvješćem od 5. lipnja iste godine br. 56.

Da se posavjetuje o predležećih legislativnih reformah, sazvala je kr. zemaljska vlada uz to još i enketno povjerenstvo od odličnih zastupnika profesorskih sborova, pa se je malne u svih točkah naumljenih promjenah posve sporazumila s tim povjerenstvom. (Sliedi.)

KNJIŽEVNE OBZNANE.

О положају породице и наслеђства у правној системи. Studija V. Bogišića U Biogradu 1893. 8° 54. (Nastavak.)

O rečenih rukovodnih pravilih pa i osnovah njihovih, bilo je prilična govora i u samih naših spisih i u množini kritika, prikaza i ocjena samog zakonika; ovi posljednji sastavljaju tako reći cielu literaturu Osim toga, većina onih, koji se tiču našega specijalnoga pitanja, bit će privedeni niže na svom mjestu, po tome nama nije nikakva potreba još ovdje o tome duljiti besjede. Nego, možda neće suvišno biti, da se uprav ovdje, kao u zagradi, kaže barem nješto o razlici i značaju, prirodi i uzajamnoj vezi pojedinih vrsta tih pravila. O ovome je vrlo malo govoreno bilo,[1] a to bi nam ipak pokazalo i mjesto, koje u sistemi rukovodnih pravila zauzimlje uprav načelo, koje se tiče naše postavke o izključenju porodično-nasljednog prava iz zakonika.

Prije svega napomenimo da se tek što navedena rukovodna pravila mogu razdieliti na dva glavna razreda.

Jedna su postavljena imajući pred očima u glavnomu obći sadržaj tako zvanog podpunog gradj. zakonika; — a druga, pogledom najviše na osobine pojedinih grupa naredjenja takvih zakonika.

Tako na primjer: staranje privesti što je moguće više kodifikatorski rad u saglasje: sa pravnimi formami, koje u zemlji gospoduju; — sa pravimi potrebami sadašnjeg narodnog života, pogledom i na dalji razvitak; — sa sredstvi, ličnimi i stvarnimi, kojimi država razpolaže, pogledom na primjenu zakonika; — sa načini, kojimi narod i sudije mogu lakše

[1] I sam naš spis o načelih i metodi kodifikacije (Quelques mots sur les principes et la méthode etc. Paris 1886. i 1888.) nije na ovo pažnje obraćao, jer je to „pismo prijatelju“ imalo pred očima posve druge, najviše službeno praktične svrhe.

Digitized by Google

shvaćati zakonska naredjenja; — sa svimi oblici, u kojih se pravo projavljuje i tih oblika medju se; — sa formami, koje je već izradila europejska nauka i zakonodavna praktika obrazovanih naroda itd. pripadaju svakako onoj prvoj kategoriji. Ovakva se rukovodna pravila mogu uzeti kao različni ciljevi kodifikatorskog preduzeća.

Oni imaju, naravno, i svoja sredstva, i to, za pojedini cilj ima često po njekoliko njih, te stoje u uzajamnoj svezi uzroka i posljedka. Po tomu pojedini sglobovi ovakvih verižica, bivaju njekoliko puta na izmjenice, čas ciljevi, čas sredstva, razumije se, prema gledištu, sa koga se smatraju.

Pomenimo kao primer pravilo o nastojanju udesiti posao tako, kako bi narod i sudije lakše shvatali zakonska naredjenja. Za ovo, naravno, treba najprije, da je jezik zakonika što je moguće više narodu razumljiv. Sastavni pak dio toga jezika jesu i tehnički izrazi, koji treba da takodjer imaju pomenutu osobinu lahke razumljivosti. Za pribiranje i ovakvih tehničkih izraza, mi sami postavismo njeka osobita pravila.[1] Očevidno, ovdje su dobri tehnički termini, sami po sebi cilj; vršenje pak toga što se za taj posao predpisuje, sredstvo je k cilju. Ali izradjeni tehnički termini, koji su do sada bili cilj, postaju svojim redom sredstvo, i to tek parcijalno, kad se za cilj uzme pomenuta lahha razumljivost zakonikova jezika. Ova razumljivost opet i ako je cilj biva djelimice i sredstvo nekolicine ciljeva, kao: da se zakonska pravila lahko i prirodno primjenjuju, da se organički stapaju s nepisanim pravom, da bude moguć dalji harmonički razvitak prava u zemlji itd.

Ali sredstva k pomenutim ciljevom i ti ciljevi sami po sebi, bili oni podredjeni ili usporedni jedni drugim, postaju najposlije zajedničkim pukim sredstvom i orudjem postizanju vrhovnoga zakonikova cilja a taj je: da se on sam približi čim više k pravomu savršenstvu, da bi tako sobom obilježio, ne samo na vid, nego i djelotvorno, njeki napredak u pravnome životu zemlje kojoj je namienjen.

Što se tiče drugog razreda rukovodnih pravila, mi već rekosmo, da su ona odredjena bila najviše pogledom na pojedine grupe zakonikove gradje, od kojih svaka ima njeka zasebna svojstva. I doista, kodifikator pred što će da započme svoj rad, najprije proučava sa osobitog gledišta njeke grupe uporedo sa drugimi, koje su manje više šnjimi u oprieci. Za tim, prema osobinam svake od nih, odredjuje za svaku zasebito postupanje pri svom radu imajući, naravno, i opet pred očima glavne ciljeve svoga rada.

---

[1] Tehničeskie termini v zakonodateljstvě. Čtenie v zasědanii v filologičeskom obšestvě v peterbugskom universitetě 13 januarja 1887. g. Prievod srpski od arhim. N. Dučića u Biogradu 1888. (Ovaj je prievod štampan i u Mjesečniku broj 1. od g. 1888. Ur.)

Digitized by Google

Tako na pr. lahko je u svakomu od dosadašnjih gradjanskih zakonika opaziti grupu pravila, koja upravo nješto naredjuju, leges imperativae et dispositivae, bile one perfectae ili imperfectae, te po tome i imaju značaj pravoga zakona. Prema toj najvećoj grupi, ima opet druga, manja, koja odredjuje pojmove i objašnjuje naredjenja, te tako ima didaktični karakter. Ove dvie grupe, i ako u istome zakoniku, treba da se po sve zasebno i nezavisno jedna od druge namjeste.

Tako je i bilo u našem radu. Šesti je dio našega zakonika uprav zapremljen pravili poučnog svojstva, dok su svi ostali dielovi, koji su pred njim, napunjeni pravimi pravcatimi zakoni. Razumije se, da i način kojim se izlaže sadržaj ove dvie grupe, treba da bude, prema naravi njihovoj, različan.

Osim privedenih kategorija, u istih se zakonicih sreta grupa pravila sa općim, tako reći kozmopolitskim, značajem (kao na pr. veći dio dugovinskih pravila), dok ima prema njoj druga grupa pravila, koja imaju više zasebno narodni predioni ili mjestni karakter. Što se tiče ove posljednje grupe, trebalo je pri izradi držati se, što je moguće više dosadašnjih živih običaja, u koliko neodklonjive potrebe života ne iziskuju kakve manje ili više preinake. Naprotiv, izradjujući onu prvu, moguće se više oslanjati — ovo se šta više preporučuje — na oblike proizvedene vjekovi u općoj nauci i zakonodavnoj praktici evropskoj, i ovo, naravno, sa preinakami i udešavanjem, koje iziskuju osobine zemlje i harmonija sa ostalim sadržajem zakonika.

Od ovoga razreda rukovodnih pravila, privest ćemo još dvie grupe koje nas ovdje najviše zanimaju. Jedna od njih sadrži obće imovinsko pravo (stvarno i dogovinsko); u drugoj su pravila o porodici s nasljedstvom. Poslie svega što je do sada rečeno, navedeno i realnimi primjeri podkriepljeno, posve je prirodno bilo načelo: ostaviti obim grupam, svakoj svoju podpunu samostalnost, te pri kodifikaciji općeg imovinskog prava izključiti iz zakonika porodicu i nasljedstvo.

O zasebnoj rukoveti pravila, koja se tiču razporeda zakonikova sadržaja na dielove, razdjele, podrazdjele itd., ne treba ni pominjati. Svi se kodifikatori manje više staraju da razporede sadržaj zakonika prema manjoj ili višoj, medjusobnoj srodnosti pojedinih predmeta. Onaj par novih rukovodnih pravila za ovu vrstu rada, kao: namještati predmete, koji se u životu češće sretaju, te su po tom narodu poznatiji, prije onih, koji su redji i manje poznati; uvrštavati, u koliko je moguće, prije obstraktnih pravila konkretna, već su i onako dosta poznata, a i osnova im očevidna, nego da bi trebali naročite motivacije.

I rukovodna pravila drugog razreda, i ova koja dolaze u dometnutoj na posliednjem mjestu rukoveti, i ako se u njih ne mienjaju tako često uloge ciljeva i sredstava, idu očevidno sva na to, da se postignu jedna ili

Digitized by Google

više od onih svrha, na koje se smiera, kao: lahka dostupnost zakona za sudije i narod; ravnovesje izmedju pisanog i nepisanog prava; ravnomjeran i slobodan razvitak pojedinih pravnih ustanova zakonika; organično stapanje novih elemenata sa starimi itd.

Jasno je, da sva rukovodna pravila različitih razreda, i ako polaze s različnih odpravišta pa imaju u vidu i različne ciljeve, opet idu koncentrično k jednoj glavnoj svrsi. Uprav u tomu, što se svi ciljevi i njihova sredstva, bili oni koordinovani bili subordinovani, kreću u različnom pravcu, te se tako reći ukrštavaju, mi vidjasmo neko jemstvo uspjeha našeg vazdašnjeg staranja, da se čim više približimo našemu glavnomu više pomenutomu cilju.

U četvrtom posljednjem odsjeku dokazuje pisac kako pitanje o samostalnosti porodično-nasljednog prava nije samo od teorijske već i od čisto praktičke zakonodavne važnosti.

Ovaj je odsjek osobito interesantan i poučan a tiče se osim toga i naših užih prilika, pak ga za to u cielosti priobćujemo:

Već je na drugom mjestu opaženo bilo, kako miešanje elemenata različne prirode u jednu te istu sistematički uredjenu zakonsku knjigu, smeta prirodnoj harmoniji, ravnomernomu njihovu razviću. I ovo je lahko pojmiti. Poznato je, da se neke uredbe sporije a neke skorije razvijaju, i to često u vrlo različnom pravcu. Po tomu kad se nadju skučene sve u jednu knjigu, jedna uz drugu vezane i medju se izprepletane, razumije se, da jedne druge neprestano spriečavaju, a osobito onda kad je potrebna kakva izmjena, popravak, prilagodba k novim, ili novo-opaženim prilikam narodnoga i družtvenoga života.

Lahko je zamisliti kako neprirodna ima biti primjena zakonskih pravila, koja se u takvoj stisci nahode i koja kao što bi Bekon kazao, tamquam ex vinculis sermocinantur.

Poznato je svojstvo ukočenosti i neke neprignutosti pisanog zakona. Možda je ta neprignutost zgodna i koristna za predmete odredjenijeg karaktera, ali nije nikako za one koji su posve suprotne naravi, kao što su uredbe i predmeti porodično-nasljednog prava. Ta u toj grupi ima predmeta prepunih moralnimi elementi, o kojih već Rimljani kazivahu da su divini et humani juris comunicatio. Je li moguće da se svi takvi elementi zbiju u neumoljivu, nepomičnu formu pisanog zakona? Prema prirodi ovakvih naravstveno-pravnih predmeta, zamašna količina njih priliče više prilagodnijem, čovječnijem, blažem obliku običaja. Ovdje je dakle najoprezniji izbor nuždan, neobhodan.

Ima kodifikatorska izreka: „Najteže je birati i odredjivati ono što ne treba da se uzakoni“. Prema tomu ni probiranje gradje: koja je prigodnija za jednu, koja li za drugu, što će da postane zakonom, što li će se ostaviti običaju, ne može biti lagan posao. Taj izbor nije lagan ni

Digitized by Google

onda, kad se jednovrstni predmeti tek nepomiešani u svojoj vlastitoj prirodnoj grupi nalaze. A koliko će taj rad biti teži i nesigurniji onda, kad su naprotiv, različni predmeti medju se izpremiešani!

Svakako je po našemu mišljenju nepobitno ovo: dok se god dvie ogromne, raznovrstne grupe pravila zbijaju u jednu sistematsku knjigu, u tako zvani gradj. zakonik, kao što je do sada bivalo, kodifikator je na klizavu, zavodljivu putu. Gonjen navikom, dugim predanjem, analogijom, simetrijom on neprestano teži da sve dielove obćeg privatnog prava, pa i one, koje nikako nebi trebalo, što je moguće više u pismenu formu stegne.

Ti isti elementi dovode kodifikatora i na to, da obopćuje i tamo, gdje generalizaciji nikako mjesta nije, te postavlja za sav zakonik pravila koja nisu prigodna nego samo za njeku odredjenu grupu njegovu.[1]

Već je u nauci i u praktici priznan obstanak više nego jedne porodične zajednice, i to motreći ne samo na ekonomne, nego i na pravne i moralne elemente njene. Pojedini porodični tipovi, — od kojih kako je poznato, može biti po njekoliko u jednoga te istoga naroda, — predstavljaju nam mnoge medjusobne razlike, i to veoma bitne, i u najglavnijih elementih. Razlike se sretaju: u položaju starešine napram kućnom imetku, — u roditeljskoj vlasti nad djecom, — u ličnih i imovinskih vezah suprugâ, — u pravih mužkih i ženskih ukućana, — u njihovih dužnostih što se rada tiče, — u pravu na ličnu osobinu, — u položaju pojedinih vrsti ukućana prema domaćem imanju dok je porodica ujedno, — u pravu na dio kad se razvrgne, — u nasliedju kad tko umre itd.

Odredjenje i uredjenje svih ovih razlika samo se sobom nameće svakomu kodifikatoru, predpostavljajuć da su mu poznate. I sam nivelizator par exellence, Napoleonov zakonik nije mogao su manje, a da ne konstatuje i uredi barem razlike, koje se u pojedinih pokrajinah francezkih sretaju i koje se tiču medjusobnih imovinskih odnošaja muža i žene (regime des biens entre époux). U tjesnoći u kojoj su se kodifikatori nahodili od drugih, i to inovrstnih predmeta, nije moguće bilo ni misliti o

[1] Mi se sami sićamo jedne lekcije poznatoga profesora Ungera u Beču o austrijskom gradj. zakoniku, u kojoj se on podsmjehivaše kodifikatoru radi članaka 1458. i 1481. toga zakonika. Prvi od tih članaka izrično veli: da se lična prava, koja se osnivaju na porodičnih vezih, ne mogu steći održajem, — a drugi, da taka prava zastarom ne prestaju. Unger govoraše, da pošto je to istina, što no vele, Gospodina de la Palisse, koja je očigledna, uprav je smiešno uvrštavati o tome u zakonik osobita pravila. Što se nas tiče, mi bismo prije tome zabavili, što je zakonodavac generalisao pravila koja nisu obća svim dielovom zakonika, jer kad toga nebi bilo, tad bi još izlišnija bila, kako dva privedena članka, tako i Ungerova jeftina ironija.

Kad bi pak porodično-nasljedno pravo bilo samostalno ostalo, a ne ulazilo u zakonik sa obće imovinskim pravom, tad bi, razumije se, i samo obobćenje nemoguće bilo.

Digitized by Google

tomu, da se uzakone još i razlike svih ostalih strana porodičnoga prava, razlike koje su ipak u vrieme kodifikacije gradjanskog prava u Francezkoj obstojale kao što i danas obstoje,[1] one su šta više davno prije toga u različitih Coutumes i uzakonjene bile, te je trebalo da budu poznate kodifikatorom. U ostalih pak gradjanskih zakonicih na zapadu nije se za razlike ni tog jedinog predmeta prostora našlo!

Auktoritat rimskoga prava i postojana navika osnivati, tekom mnogih vjekova, svu naučnu radnju o porodičnom (pa i nasljednom) pravu na jednoj jedinoj formi familije, imala je, medju ostalim, jednu veoma nenaučnu posljedicu. Mnogi su pravnici još i danas uvjereni da oblik o kome su oni toliko slušali s katedre, čitali u učbenicih, u zakonih i njihovih komentarih, da taj upravo oblik i jest jedino racionalna forma porodice. Ta za Boga temelji su joj u rimskom pravu, a već su i vrabci po krovovih slušali da rimsko pravo i jest prava ratio scripta!

Vi možete toj gospodi dokazivati koliko vas volja da i drugi oblici familije obstoje, i da se nahode u tvrdu životu; oni će nam odgovoriti, da forme koje se još sretaju u „neukog seljačtva“ treba da se doskora izjednače sa jedino spasonosnim, t. j. jedinim njima poznatim tipom individualne porodice. Gradovi su taj tip usvojili, a svakako su gradjani napredniji od seljaka, ergo: već napredak iziskuje da mu se i seljaci prilagode.

Treba li naročito naglašivati nenaučnost, šta više podpunu izvrnutost ovakovih naivnih tvrdnja?

Nego, uzmimo za časak, da je baš sve tako kako ti izjednačioci à tous prix tvrde, pa ih zapitajmo: da li je bar za vrieme, dok ti različni oblici postoje, neobhodno zakonodavcu da se stara, da ni sudovi ne budu na njih primjenjivali pravila odredjena za posve druge, ma koliko prividno slične uredbe? Jer, tako radeći, — a vidjet ćemo niže, da, na sramotu našega vieka i toga ima, — sudovi bi očevidno, mjesto pravde dielili nepravdu! (Sliedi.)

VIESTNIK.

(Promotio sub auspiciis regis na hrvatskom sveučilištu) uvedena je naredbom kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu od 18. kolovoza 1894 broj 9.828, koja glasi:

Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim riešenjem od 16. srpnja 1894. preblagostivo dozvoliti, da se na previšnje ime nosećem sveučilištu u Zagrebu uvede institucija „Promotio sub auspiciis regis“.

[1] Vidi naš članak u posebnoj svezci (128.) časopisa „Otačbine“ u 3. sv. „Pravnika“ 1893. god.

Digitized by Google

Glede ovoga svečanoga promaknuća na čast doktorsku, koje se imade izhoditi kod previšnjega mjesta, ima se kr. sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu držati sliedećega postupka:

1. Radi postignuća napomenutoga previšnjega odlikovanja imade sveučilištni senat na predlog dotičnoga fakulteta podnieti kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu, svoj predlog.

Fakultet može svoj predlog podnieti vlastitom inicijativom ili na temelju podnešene molbe.

Odnosne molbe mogu se i neposredno kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu podnieti; ako su pako takove molbe podnešene previšnjemu mjestu, imaju se iste putem kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, dostaviti kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu.

2. Svake naukovne godine može se jedan slušatelj kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu za ovo previšnje odlikovanje predložiti.

3. Kod podnašanja predloga ima se obzir uzeti samo na one doktoratske kandidate, koji su posvema bezprikornog ćudorednog ponašanja, koji su sve svoje koli gimnazijske toli i sveučilištne nauke u obće s izvrstnim uspjehom svršili i koji su sve, za postignuće doktorske časti nuždne, stroge izpite s odlikom položili.

Pri jednakih okolnostih ima onaj kandidat prednost, kojega je otac za domovinu stekao zasluga.

4. Sveučilištni senat podnaša svoj predlog redovito koncem svake naukovne godine pod konac roka, opredieljenoga za polaganje strogih izpita, ili pako početkom sliedeće naukovne godine.

5. Tečajem naukovne godine može se molba za svečano promaknuće na čast doktorsku samo tada u pretres uzeti, ako to kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, na previšnji nalog odredi.

6. Kod podnašanja predloga imade se po mogućnosti nastojati, da se pojedini fakulteti pravednim redom izmienjuju.

7. Ako imade više kandidata, koji su vriedni previšnjeg odlikovanja, valja da se sveučilistni senat u svojem predlogu, što ga imade po točki 2. ove naredbe podnieti, očituje i o tom, kojim redom on drži kandidate vriednimi previšnjeg odlikovanja.

8. Ako tečajem naukovne godine neima nijednoga kandidata, koji se u podpunoj mjeri može smatrati vriednim previšnjega odlikovanja, to sveučilištni senat ne podnaša nikakova predloga.

Ova naredba stupa u kriepost početkom naukovne godine 1894/5.

(Znamenita sbirka starina u Dalmaciji.) U gradu Hvaru čuva obitelj *Macchiedo* bogatu i znamenitu sbirku starina, novaca i rukopisa, što ju je sabrao od 20 godina pokojni dr. Macchiedo, koji je tako rekuć sav svoj imetak i život posvetio ovoj sbirci. Osobito je važna i znamenita numismatička sbirka sa blizu 6000 komada novaca grčkih, ilirskih, hrvatskih, rimskih konzularnih i carskih, te bizantinskih i mljetačkih, municipalnih dalmatinskih itd. Ima tu i japanskih i kitajskih novaca starih i modernih, od bakra, zlata i srebra. K ovoj sbirci pripada bogata i znamenita numismatička knjižnica u njemačkom, talijanskom, englezkom i francezkom jeziku. Od nemanje je važnosti bogata sbirka starih i riedkih izdanja talijanske i francezke te hrvatske književnosti (sve što je izašlo u Mljetcih) a po gotovo sbirka rukopisa. Tu ima originalnih statuta gotovo svih dalmatinskih občina.

Digitized by Google

U umjetničkom odjelu imade liepa sbirka kiparskih predmeta od zemlje i mjedi, medju mjima glava jednoga crnca od velike vriednosti po sudu prof. Steindachnera iz Beča, te napokon slikarskih originalnih radnja od Murilla, Tiziana i drugih.

Pošto su nasljednici pok. sabirača ove sbirke već podielili ostalu baštinu, htjeli bi sada da prodadu i ovu sbirku, kojoj dakako u gradu Hvaru ne ima mjesta. Vlastnici imadu ponuda iz Beča i Berlina, ali bi željeli, da prije pokušaju, nebi li se ova sbirka mogla sačuvati u Hrvatskoj, te je u tu svrhu došao u Zagreb g. L. Macchiedo, da ponudi kr. zemaljskoj vladi, neka bi odkupila ovu sbirku, koja imade za hrvatsku prošlost po sudu vještaka velika važnost. N. N.

(Sa hrvatskoga sveučilišta.) Nj. ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo odriešilo je previšnjim riešenjem od 21. kolovoza 1894. redovitoga javnoga prof. gradjanskoga parbenoga te izvanparbenoga postupnika dra. Josipa *Silovića* od dužnosti predavanja ugarsko-hrvatskoga privatnoga prava, te je perovodju hrv.-slav.-dalm. zem. vlade dra. Milivoja *Maurovića* imenovalo javnim izvanrednim profesorom obće pravne poviesti i ugarsko-hrvatskoga privatnoga prava na pravo- i državoslovnom fakultetu, a ravnatelja zagrebačke učiteljske škole dra. Gjuru *Arnolda* javnim izvanrednim profesorom pedagodike te teoretičke i praktičke filozofije na mudroslovnom fakultetu previšnje ime nosećega sveučilišta u Zagrebu sa sustavnimi berivi.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je na predlog profesorskog sbora bogoslovnoga fakulteta kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu i dogovorno sa ordinarijatom nadbiskupije zagrebačke dra. Rudolfa *Wimera* docentom sirskoga, kaldejskoga i arabskoga jezika na bogoslovnom fakultetu rečenoga sveučilišta, uz godišnju nagradu od 500 for.

(Dru. Baltazaru Bogišiću), našem čuvenom zemljaku ministru pravosudja u Crnoj gori, dozvolilo je Njegovo Veličanstvo, da smije primiti i nositi naslov carskoga ruskoga državnoga savjetnika, zatim red sv. Ane drugoga razreda, carsku rusku spomen-kolajnu od mjedi na vrbci Andrijina reda, komanderski krst francezke počastne legije, srbski sveto-savski red prvoga razreda, crnogorski red prvoga razreda, crnogorsku ratnu medalju te napokon dekoraciju „Officier de l' Instruction publique". Srdačno čestitamo!

Imenovanja. Kr. hrv.-slav.-dalm. ministar imenovao je u sporazumku sa kr. ug. ministrom-predsjednikom, te ministrom financija svršenoga pravnika Oskara pl. *Szallopeka* kr. ministarskim perovodnim vježbenikom u kr. ug. ministarstvu financija.

Nadalje imenovani su: Daniel *Sokup* pravni vježbenik kod kr. sudbenoga stola u Zagrebu, prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola, dr. Viktor *Alexander* sudbeni pristav II. razreda kod kot. suda u Vukovaru zamjenikom kr. državnog odvjetnika II. razreda u X. činovnom razredu u Petrinji.

(U Bosni i Hercegovini.) Imenovani su: Mihajlo *Kokalj* kot. upravitelj u Čajnici, Mihajlo *Matasović* kot. upravitelj u Bos. Petrovcu, Karlo barun *Redwitz* kot. upvavitelj u Livnu i vladin perovodja Ernest Felix *Bardasch* kot. upravitelj u Stolcu kotarskimi predstojnici II. razreda, te su ostavljeni svikoliki u njihovih dosadašnjih službenih mjestih; kot. predstojnik II. razreda u okružnom sudu u Mostaru Jeronim pl. *Tartaglia* sudskim savjetnikom i vladin perovodja i povjerenik za osnivanje grunovnice u Visokom Jovan *Karmanski* sudskim tajnikom manje pristojbe, politički pristav I. razreda Tomo

Digitized by Google

Radulović u okružnoj oblasti u D. Tuzli i Adalbert *Erös* pl. *Bethlenfalva* u zem. vladi vladinimi perovodjami potonji izvan stanja; dalje polit. pristavi II. razreda i upravitelji izpostava Karlo *Baukovac* u Lastvi i Jeftomir *Zaharić* u Bos. Samcu, kao i sudski pristav m. pr., koji je skoro pozvan na službovanje u političkoj struci kot. ureda u Sarajevu, dr. Julio pl. *Bitto* polit. pristavi I. razreda; perovodni vježbenici dr. Antun *Fejfalik* i dr. Aleksander pl. *Blaskowich* u zemaljskoj vladi polit. pristavi II. razr. ter su ostavljeni svikoliki u njihovih sadašnjih mjestih službovanja, politički pristavi II. razr. Gjulag *Omeragić Bagdadija* u kot. uredu u D. Tuzli i Izidor *Ličanin* u kot. uredu u Ljubuškom polit. pristavi I. razreda, perovodni vježbenici Aćim *Zimonić* u kot. uredu u Fojnici i Josip pl. *Mihanovich*, upravitelj izpostave u Grahovu, političkimi pristavi II. razr. ter su ostavljeni u sadašnjih mjestih službovanja; privremeni auskultant u okr. sudu u Banjaluci Mihajlo *Hackmann* privr. sudskim pristavom m. pr. i svršeni pravnik Antun *Šikić* privr. auskultantom u okr. sudu u Mostaru, te odvjetnički perovodja u Brnu dr. Makso *Strassmann* privr. perovodnim vježbenikom u okr. oblasti u Travniku.

Premještenja. Premješteni su: Ivan *Tuškan* kot. sudac u St. Pazovi k onomu u Zlataru Lazar *Sremčević*, sudbeni pristav kod sudb. stola u Mitrovici, ka kot. sudu u Staroj Pazovi te je povjerena potonjemu podjedno uprava rečenoga kot. suda, nadajle premješteni su pristavi Dragutin *Bajer* kod kot. suda u Novskoj k onomu u Kutini, Gjuro *Petrović* kod kot. suda u Osieku k onomu u Irig, Josip *Subotić* upravitelj kot. suda u Delnicah k onomu u Gospiću, Dragutin *Broschan* u službovanju kod kr. zem. vlade, odjela za unut. poslove, ka kot. sudu u Iloku, te je povjerena rečenoj četvorici uprava odnosnih kot. sudova, zatim je premješten Šandor *Oršolić* kod kotarskog suda u Karlovcih k onomu u Osieku, dr. Ljudevit pl. *Köröskeny* kod sudb. stola u Gorpiću ka kot. sudu u Gospiću i Dimitrija *Guteša* kod kot. suda u Gospiću k sudb. stolu u Gospić.

(U Bosni i Hercegovini.) Premješteni su: Šerijatski sudije i to: *Ureis Naili* ef. od kotarskog ureda u Cazinu k onom u Priedoru, Hafiz Mustafa ef. *Hadžić* od kot. ureda u Petrovcu k onom u Cazinu, Murat Hulusi ef *Tafra* od kot. ureda u Sanskom mostu k onom u Petrovcu, Lutfullah ef. *Hafizović* od kot. ureda u Priedoru k onom Sanskom mostu, Sulejman ef. *Ajanović* od kot. ureda u Bos. Gradiški k onom u Prnjavoru, Omer Ruždi ef. *Imamović* od kot. ureda u Maglaju k onom u Bos. Gradiški, Ali ef. *Čirkinagić* od kot. ureda u Žepču k onom u Maglaju, Ragib ef. *Smajlkadić* od kot. ureda u Gračanici k onom u Žepču, Arif ef. *Mehinagić* od kot. ureda u Prnjavoru k onom u Gračanici, Ali ef. *Kosović* od kot. ureda u Nevesinju k onom u Gackom, H Osman ef. *Hadžić* od kot. ureda u Zvorniku k onom u Nevesinju, Abid ef. *Sadiković* od kot. ureda u Konjicu k onom u Zvorniku i Mehmed ef. *Ugljen* od kot ureda u Gackom k onom u Konjicu, sudski savjetnik Ljudevit pl. *Farkaš* od pravosudnog odjeljenja zem. vlade k okružnom sudu u Mostaru, sudski savjetnik Engelbert *Gokiert* od okružnog suda u Sarajevu k pravosudnom odjeljenju zemaljske vlade i sudski savjetnik Vladimir pl. *Strutynski* od okružnog suda u Mostaru k onom u Sarajevu, auskultant Franjo *Hanna* od okružnog suda u Travniku ka kot. uredu u Bugojnu; naizmence vladin perovodja Tomo *Radulović* u okr. oblasti u D. Tuzli i perovodni vježbenik dr. Oskar *Fischl* u zemaljskoj vladi; nadalje je pozvan financijalnom nadzorničtvu u Sarajevu dodieljeni financijalni tajnik Fridrik *Wolff* k zem.

Digitized by Google

vladi; dalje je premješten financijalni podnadzornik Alfred *Baukoac* od financ nadzorničtva u Mostaru i financijalni perovodni vježbenik Stanislav *Lojasiewicz* od zemaljske vlade k financijalnom nadzorničtvu u Sarajevu kao i pristav poreznog nadzorničtva Pavao *Martinko* i financijalni perovodni pristav Ervin Karlo *Weiss* od zemaljske vlade, i to prvi k financ. nadzorničtvu u Mostaru, a potonji k financ. nadzorničtvu u D. Tuzli; dalje je povjerena polit. pristavu II. razreda u kot. uredu u Stocu Jovanu *Rauchu* uprava spomenutom izpostavom, a razriešeni su privremeni auskultant u okružnom sudu u Bihaću Ljudevid *Podrahy,* privr. polit. pristav II. razreda Labud *Vrbica* i najzad privr. perovodni vježbenik Alfred *Koszler* od dalje upotrebe na zem. službi.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XV. 1894. izdan i razposlan je dne 31. kolovoza 1894. a sadržaje:

pod brojem 53. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 14. kolovoza 1894. broj 10333, kojom se odredjuje predaja gruntovnih napisnika kr. kot. sudu u Sv. Ivan Zelina

pod brojem 54. zakon od 20. kolovoza 1894. ob uredjenju beriva zem. urednika i službenika u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji,

Komad XVI. godine 1894. izdan i razposlan je dne 7. rujna 1894. te sadržaje:

pod brojem 55. zakon od 20. kolovoza 1894. ob pokriću izvanrednih potrebština unutarnje samouprave kraljevinah Hrvatske i Slavonije, za kojih namirenje redoviti dohodci godine 1894. ne dosižu;

pod brojem 56. zakon od 20. kolovoz 1894, kojim se do konca godine 1894. obustavlja obnova gradskih zastupstva, i konačno

pod brojem 57. dozvolnu izpravu kr. ug. ministarstva trgovine od 21. srpnja 1894., broj 51994 za parovoznu vicinalnu željeznicu Szent-Lőrincz-Slatina-Našice.

Stečaji.

Listopad. Julij *Brüll* trgovac mješovitom robom u Novoj Gradiški. — Kr. kot. sud u Novoj Gradiški (odluka od 7. srpnja 1894. br. 7530 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka Juraj Striškovič odvjetnik u Novoj Gradiški. — Rok prijavni do 10. listopada a ročište 13. listopada 1894.

Studeni. Emanuel *Hirth*, staklar u Mitrovici. — Kr. sudbeni stol u Mitrovici (odluka od 19. kolovoza 1894. broj 5267 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj stečajnoga imetka Milan Šimunović, zamjenik Gjorgje Sretković, odvjetnici u Mitrovici. — Rok prijave do 10. a ročište 12. studenoga 1894.

Digitized by Google

Četvrti obći kongres medjunarodne kriminalističke udruge.

(Svršetak.)

Onu djecu, koju naši korekcionalni sudovi, koji još vjeruju u uzgojnu moć uze, — oni bivaju na sreću svaki dan redji — osude na zatvor šiljemo u škole, koje su sasvim analogne odgojnom razdjelu u naših dobrotvornih školah (écoles de bienfaisance); jerbo k demoralizujućemu uplivu uze pridolazi još sramotna ljaga kaznenoga registra, koja im ostaje kroz cieli život, te koja je u stanju sve naše nastojanje uništiti. Ja govorim samo o djeci, a ne o takovih, čija je nenaravna rana zrelost uzrokom, da su prije vremena u kriminalističkom pogledu punoljetni. Kod djece nam valja razlikovati dvie vrsti: sad se nalazi uzrok delikta ili skitanja u njima samim, u njihovom lošom karakteru, u patološkoj hereditalnosti, koja ih vuče neodoljivom silom k zlu, sada je roditeljsko zlostavljanje, izrabljivanje ili zapuštanje uzrokom tomu. U prvi razred spadaju svi oni, koji počinjaju prekršaje ili neznatne prestupke — redovito kradje — i mladenačke skitalice. Ako njihovi odnošaji opravdavaju točan nadzor, to se postavljaju pod državni nadzor do 21. godine. Djeca drugoga razreda, zlostavljana, imadu se privatnom inicijativom oteti pogubnom uplivu roditelja.

Ako se ne možemo ničemu nadati za njih od njihove obitelji, šaljemo ovu djecu, skitalice i zapuštene, u dobrotvorne škole. Često je dovoljno postaviti ih pod državni nadzor i zagroziti se sa ovom vrsti interniranja, da se sklone na posluh, pak ih u ovakvom slučaju ostavljamo uvjetno kod njihove obitelji, ako je ona u stanju valjano vršit nadzor. veoma riedko ostaju do punoljetnosti u dobrotvornoj školi; samo oni ostaju tako dugo ovdje, kod kojih ima malo nade na promjenu. Većina ih ostavi već prije toga vremena Ruysselede, Reckheim, Saint Hubert ili Namur; ako je njihova obitelj sposobna za to, dajemo ih njihovoj obitelji; inače ih dajemo posredovanjem zaštitnih družtva odhraniteljem ili adoptivnim roditeljem, koji ih odgajaju valjanimi gradjani i kod kojih dalje uče zanat, kojega su počeli već učiti u školi.

Digitized by Google

U samoj školi diele se djeca u razrede. Djeca izpod 13 godina žive sasvim odieljeno od drugih, koji su postali teže pristupnijimi popravku uslied dugogodišnjeg boravka u lošom družtvu i saobraštaja sa družtvu pogibeljnimi elementi medju odraslimi. One prve nastojimo da uzmognemo odpustiti sa navršenom 13. godinom, a ove posljednje čim se poprave. Odkad sam ja nastupio ministarsku stolicu predali smo 800 djece odhraniteljem, a polaz dobrotvornih škola povišen je od 1500 na 3000 glava.

Što se tiče odraslih prosjaka i skitalica uveden je sliedeći sustav od 1. siečnja 1892., kada je u kriepost stupio zakon od 27. studena 1891. Osobe imedju 18—21. godinom stavljaju se u poseban zavod, gdje su brižno odieljene od starijih, te ondje dobivaju poduku. Ostali se razpadaju u dvie kategorije: Prosjaci od zanata, koji su 10, 20, 30 puta uhvaćeni bili, pa su se uviek ponovno vratili k svomu nekoristnomu, sramotnomu načinu života, dolaze u prosjački depot" (dépôt de mendicite) u Meuxplas na 2—7 godina.

Oni druge kategorije, prigodne skitalice, koji još nisu kažnjeni, dolaze u Wortel u azil (la maison de refuge).

Ovi su potonji nesretnici bez posla i krova. Medju njima možemo opet razlikovati tri vrsti: 1) Oni, koji znadu zanat; u Wortelu obavljaju isti zanat. 2) Oni, koji ne znadu zanata, ovdje se kakav lahki zanat nauče. 3. Limfatici, kod kojih nastojimo, da im usadimo volju za rad.

Azil je prema tomu radiona. Individuum, koj u nj dodje, ne ostane tamo stanovito vrieme; njegov odpust odvisi od njega samoga. On samo mora da si je stanovitu svotu od svoje plaće prištedio. Ova plaća predstavlja produktivnu vriednost njegove radne snage te ju svake godine ustanovljuje ministar poprieèno prema plaći u zemlji.

Organizacija je u prosjačkom depotu mnogo stroža. Ovdje ima radnja prije svega represivni značaj. Većina osoba onamo sa nalazećih već je prije kažnjena. I ovdje se klasifikuje: Nemoralni, iz kojih se neda više ništa napraviti, odieljuju se od ostalih i separiraju po noći; oslabljeni, koji su propali uslied slabe hrane, bave se poljodjelstvom, dakle produktivnim lahkim radom. Najbolji moraju obavljati zanat. Nagrada, koju dobivaju, sasvim je slobodno odmjerena; oni nemaju na nju nikakova prava, te se ravna prema njihovom ponašanju.

Da upodpunim organizaciju, pretvorio sam prijašnji prosjački depot u Hoogstraatenu u hospic za starce, koje imadu obskrbljivati po pravu obćine, ali ih prepuštaju državnoj brizi tako, da ih država ondje smjesti na trošak obćine.

Cieli ovaj sustav temelji se na mirovnih sudcih. Najprije je mjerodavna klasifikacija, koju oni postave. Oni su točno informirani ob osobah, koje im se predvode. Od kratkoga vremena postoje u ministarstvu pravo-

Digitized by Google

sudja kazneni registri glede skitalica. Svaki individum poslat u Wortel ili Mauxplas imade ondje svoj opis. Čim dodje koji skitalica pred mirovnoga sudca, brzojavi ovaj na ministarstvo, i odmah, — jer u roku od 24 sata mora sudac osudu izreći — sazna antecedencije dotičnika, njegovu prošlost kao zločinca ili kao skitalice.

Ovi se kazneni registri točno vode te su od velike važnosti. Proti rješitbi mirovnoga sudca nema pravnoga lieka. Ova je iznimka od obćega prava neobhodno nuždna, jer su prije osudjenici svaki put prizivali, kad su imali biti odaslani u Hoogstraaten, s jednostavnoga razloga, jer su bili do pravomoćnosti osude pridržani u okružnom uzištu, gdje im je bolje bilo nego u prosjačkom depotu. Ipak imade jedina vrst priziva upravnim putem proti osudi. U mjesecu osudjenja može skitalica zamoliti, da bude odpušten, pak ako bude odbit, može svaka tri mjeseca otvoriti svoju molbu.

Evo vam rezultata ovoga postupka: Strani skitalice dolaze veoma riedko natrag u Belgiju pošto su jednom bili 4 mjeseca zatvoreni u prosjačkom depotu, gdje je postupak s njima veoma strog, te pošto su onda bili izagnani. Godine 1891. bilo ih je 9000, a godine 1892. samo 4500. Od domaćih odpremljeno ih je za prvih pet mjeseci godine 1891.: 6100 u prosjački depot; u istom razdobju god. 1892.: 5800, a 1893.: 3098. Prema ovim rezultatom nadamo se pobjedonosno dovršiti započet boj i tako odstraniti jedno od najtežih i najosjetljivijih družtvenih zala.

Ovom prigodom saobćiti ćemo našim čitaleljem još dvie važne reforme, koje je Le Jeune u Belgiji proveo.

On je osobitu pozornost posvetio iztražnom zatvoru. U opetovanih nalozih na državna odvjetničtva upozorivao ih je, da se iztražni zatvor ima odrediti samo u slučaju nužde, te da ga valja po mogućnosti skratiti. Svaki se zatvor mora u roku od 24 sata ministru prijaviti, te se u roku od 5 dana imade ministar o tom obaviestiti, što je glede iztražnoga zatvora odlučio sud (komora). Ako komora zatvor potvrdi, imade se ministar obaviestiti o danu glavne razprave, a nakon razprave o rezultatu njenom. Le Jeune je shvatio kako težko pooštrenje kazni sastoji u tom, što kaznenik znade, da mu kod kuće umire žena ili diete, pak ih ne može prije smrti viditi, što vidi da mu se približava u tamnici smrt, a da neće na skrajnjem času njegova obitelj biti oko njega.

Za to su u Belgiji dobili državni odvjetnici pravo, da u ovakovih slučajevih dozvole prekinuće nastupljene kazne i da provizorno puste kaznenika kući.

Borzenko, odvjetnik u Moskvi. Ruski zakon ne smatra skitanja deliktom, već dapače dozvoljenim i dobrim djelom. Razjašnjuje se ova anomalija time, što mi imamo mnogo nepoznate zemlje, koju nomadi malo po malo obradjuju; tako su oni svu okolicu kaspijskoga mora učinili pristupnom kulturi. Sasvim je dakle u redu, da u zakonu priznamo ove

*

Digitized by Google

zasluge skitalica za kulturu. Za to se ova debata ne tiče naših odnošaja. Ja sam držao shodnim upozoriti kongres na poseban položaj, što ga mi u ovom pitanju zauzimamo s gospodarskih razloga.

Spitzer, kr. drž. nadodvjetnik u Zagrebu. I kod nas u Austro-Ugarskoj mora da bude riešenje ovoga problema svoje vrsti radi posebnih elemenata, iz kojih se kod nas sastoji rulja prosjaka i skitalica, najme radi cigana. Ovaj nomadski narod daje materijal malo ne svim četam skitalica, koje prolaze monarkijom. Prema tomu je kod nas pitanje o skitalicah uzko skopčano sa naseljivanjem cigana.

Vi znate gospodo, da je ovo potonje kod nas predmetom mnogih filantropskih pokušaja. Ali do sada još nisu urodili konačnim plodom ovi pokušaji, preduzeti uslied inicijative nadvojvode Josipa.

Prof. v. Liszt daje razjašnjenja o njemačkom zakonodavstvu ob ovom pitanju i o iztraživanju njemačke grupe medjun. krimin. udruge.

Profesor van Hamel saobćuje stanje zakonodavstva holandeskoga u tom pogledu.

Gautier, profesor kaznenoga prava na sveučilištu u Genfu, daje razjašnjenje glede Švicarske, za koju kaže, da se u ovom pitanju ne može pohvaliti povoljnimi rezultati, čemu je kriva okolnost, što svaki kanton ima svoj posebni kazneni zakon, te je prema tomu i ovo pitanje u svakom drugčije uredjeno. Ali ima nade da će Švicarska skoro dobiti jedinstven kazneni zakon, pa će onda crpiti korist iz izkustva drugih zemalja.

Predsjedatelj v. Mayr: Ja mislim, da možemo rezultat debate resumirati rekavši:

Kongres drži, da valja brižno lučiti kod ugušivanja prosjačenja i skitanja te da valja preduzimati posebne preventivne mjere na korist djece i nesretnika. Ja držim, da ću pogoditi vašu misao, ako izrazim naše najživahnije priznanje belgijskoj državi, koja je znala tako neočekivan uspjeh polučiti na ovom težkom polju te ako istodobno čestitam njenom najpozvanijem zastupniku g. ministru pravosudja Le Jeune-u, čije rječito predavanje bijaše za nas sve dragociena poduka.

U četvrtoj sjednici, kojoj je predsjedao Torp razpravljalo se je pitanje: Metoda znanstvene i jedinstvene statistike priupadničtva.

Izvjestitelj dr. Köbner iz Berlina predočuje kongresu bitni sadržaj svoga izviešća, te na koncu predlaže, da se nakon dovršene raprave izabere odbor za proučenje mnogobrojnih tehničkih pitanja u tom pogledu.

Yvernès, začastni ministerijalni ravnatelj u francezkom ministarstvu pravosudja.

Francezka je kriminalistika jedina, koja već 65 godina pravi točna opažanja o priupadu. Čudno bi bilo, kad nebih ja, koji već 45 godina radim na tom poslu, upotrebio ovu priliku, da vam saobćim misli, koje

Digitized by Google

su posljedak tako duge prakse u ovom predmetu. Ja bih želio kao statističar po zanatu, da potražim s vama praktična sredstva, da možemo ustanoviti priupad i vojevati proti njemu.

Koju je svrhu imala pred očima naša udruga, kada je stavila na dnevni red pitanje o statistici priupada? Da se pronadju sredstva pratiti gibanje statistike priupada, da se postave kriminalista i zakonodavac u stanje, da budu mogli reformirati kazneni zakon i sustav kaznâ.

Da uzmognemo štogog postići, moramo naše zahtjeve restringirati na minimum, malo tražiti, da velikimi zahtjevi ne preplašimo one, koje trebamo za ostvarenje naših želja. Po mojem mnienju imale bi kriminalne statistike sviju zemalja u dvie table, od kojih jedna radi ob obtuženih, druga ob osudjenih, sadržavati sliedeće podatke:

1) Koliko je kazna već pretrpila bila stanovita osoba, kada je počinila novi zločin ili prestupak.
2) Kakove su vrsti bile odnosne kazne, da li u užem smislu rieči ili samo policajne kazne.
3) Odnošaj, koji postoji izmedju čina prijašnjega i novoga delikta.
4) Dobu priupadnika za vrieme kada je počinio prvi delikt i za vrieme kada je počinio posljednji delikt.
5) Konačno u kakvom su zavodu dotični individui pretrpili kazan (da li u samotnom ili skupnom zatvoru itd.), kako su dugo tamo ostali, da li su naučili zanat, kolika je bila prištedjena svota, koju su kod odpusta (konačnoga ili uvjetnoga) sobom ponieli te razmjer medju popriečnim brojem u jednoj godini odpuštenih kaznenika i brojem onih odpuštenih, koji su u isto doba osudjeni bili.

Iz podataka ovih tabela mogla bi se saznati istina, o kaznionah i o ćudorednom popravku kaznenika: da li su oni, kako to mnogi moraliste tvrde, samo radi nevolje, radi nesreće ponovno pošli stazom zločina, ili sliede samo svoje zločinsko nagnuće, koje se nije moglo izkorieniti ondje, gdje su svoju kazan pretrpili. Nadalje da li su ove osobe, kada su izašle iz kaznione, bile sasma bez sredstava ili da li su naučile kakav zanat, da pokriju svoje potrebe. Ova bi se pitanja dala riešiti iz tih tabela. Prispodoba dokazala bi, da li ova ili ona situacija pruža više sigurnosti za budućnost odpuštenoga kaznenika, da li primjerice posjed znatne gotovine i izučenje zanata pružaju dovoljno jamstvo za buduće dobro vladanje, a uprava bi iz ovih podataka saznala, koja joj sredstva valja upotriebiti, da osigura kaznenikom kod njihova odpusta iz kaznione one prednosti, od kojih odvisi njihova dobrobit i sigurnost družtva.

Ja sam sa svojim kolegom g. predgovornikom toga nazora, da bi s obzirom na težkoću i poseban karakter ovoga pitanja bilo koristno povjeriti odboru izradak što točnijega nacrta statistike priupada. Ja držim,

Digitized by Google

da bi taj odbor imao sastojati polovinom iz ljudi teoretičara, a drugom polovinom iz statistike po zanatu.

Pošto imadu kazneni registri služiti temeljem statistici priupada, valjalo bi upozoriti vlade onih zemalja, gdje ih još nema, na mnogostrane prednosti ove uredbe.

Statistika priupada ima da sačinjava sastavni dio kriminalne statistike. Podatke ob osobnih odnošajih priupadnika (doba, stališ, naobrazba itd.) mogu lahko sakupiti i ravnatelji kazniona i saobćiti u statistici kaznionićkoj; ali priupad nakon odpusta, a to je najvažnija točka, može ustanoviti samo pravosudna uprava; kriminalna statistika ima dakle ovoga da kontrolira.

Dr. Köbner drži, da nije potrebno svake godine publicîrati kriminalnu statistiku, da je dovoljno ako se publicira svake tri do pet godina. Ja sam odlučno proti tomu iz sliedećih razloga.

Publikacija kriminalne statistike ima dvojaku svrhu: 1. Pružiti centralnoj vlasti valjano sredstvo, da uzmogne nadzirati djelatnost sudova i tečaj pravosudja u pojedinih krajevih. 2. Podati znanosti gradivo za iztraživanje.

Za ovu potonju svrhu dovoljne bi bile publikacije svake pete godine, jer se podatci, koji se odnose na čisto moralnu stranu, tako malo mienjaju kao i narav ljudska. Ne treba nego baciti pogled na dugu periodu, pak ćemo se o tom uvjeriti, da nam se obtuženici i osudjenici prikazuju svaku godine identični s obzirom na spol, dobu i stališ itd.

Već je dugo vremena dokazana istinitost riečih Queteletovih: Jedno je podavanje, koje čovjek redovitije daje nego li podavanje, koje duguje državi, a to je ono, koje plaća zločinu".

Ja bih shvaćao, da se statistika priupada publicira svakih pet godina, kad bi služila samo drugoj svrsi. Ali ovo ne dostaje za polučenje prve elementarne svrhe njezine. Svatko zna, da nadzor nad tako mnogostručnimi točkami mora biti trajan, ako hoće da bude uspješan. Nemože se dosta naglasiti dobro djelovanje godišnjega publiciranja statistike sudovanja.

Ova dužnost sudaca, da na koncu svake godine promotre što su napravili, da to uzporede s onim, što su napravili predjašnje godine, da konstatuju, što su propustili uraditi, radja veoma dobrim uspjehom. To je jedna vrst izpitivanja saviesti, koja uviek koristi sudjenim. Ovaj permanentni nadzor nad radom suda i sudca iztražitelja, nad trajanjem iztraga i iztražnoga zatvora bio je povodom nedvojbenom napredku.

Osim toga kako bi valjalo sastaviti tu petgodišnju statistiku? Ako bi se imale brojke svake pojedine godine napose saobćiti, onda bi se mogle isto tako svake godine saobćiti; ako bi se pako imali saobćiti samo obći i popriečni brojevi, onda bi se u ovom slučaju, kad bi bio unutar te periode izdan koji važan zakon, težko dalo dieliti vrieme, za koje bi

Digitized by Google

se taj zakon morao u obzir uzeti, od drugoga vremena. Vlada se doduše može uviek o tom osvjedočiti, ali ne sudci, odvjetnici, publiciste. Mi ne smijemo zaboraviti, koliko je reforma prodrlo samo uslied tvrdokornosti, s kojom su pisci neprestano navaljivali na stanovite manjke i praznine u zakonu.

Ja prihvaćam rieči izvjestiteljeve: „Statistika mora ići pred zakonodavstvom, da mu u svom jeziku brojka saobći, kojim mu putem valja udariti u buduće"; samo bih dodao: predpostavivši, da se statističke publikacije što moguće više naslanjaju na činjenice, na koje se odnose.

Ja držim, da sam dovoljno razložio nedostatke petgodišnje publikacije kriminalne statistike.

Što se tiče uvedenja medjunarodne kriminalne statistike, to moram priznati, da su joj na putu nesvladive zaprieke, koje rezultiraju iz raznolikosti kaznenih zakona i zakona ob ustrojstvu sudova.

Možda bi se mogla polučiti medjunarodna statistika priupada, kad bismo se mogli kod narodnih statistika informirati o priupadnicih a ne o priupadu. Ovu bi točku u ostalom imao izpitati odbor.

Ovo je pitanje bez dvojbe od velike važnosti; ono se je u drugih znanstvenih sastavcih pomno izpitivalo, ali nije konačno riešeno. Podje li našoj udruzi za rukom uvjeriti vlade, da valja u statistiku priupada uvrstiti samo jednostavne podatke, koji se dadu lahko sabirati i prispodabljati, ona će izkazati znanosti veliku uslugu i olahkotiti proučavanje pitanja, koje je od velike važnosti za javnu sigurnost i dobrobit čovječanstva.

Garçon, profesor u Lille.

Ja bih želio samo njekoliko rieči primjetiti.

Ja držim njemački sustav individualnih karata mnogo boljim od svih ostalih, napose boljim od francezkog sustava tabela, kojega držim zastarjelim. On me sjeća na stare kataloge u knjižnicah, koji bijahu sastavljeni na temelju registara; kada je izašla koja nova knjiga, bijaše unešena nakon ostalih ili izmedju redaka na odnosnoj alfabetskoj strani. Naskoro se čovjek u takvom katalogu nije mogao više snaći. Danas su došle cedulje na mjesto registara, koje se na odnosno mjesto postave u alfabetskom redu i tako znatno olakšavaju traženje.

Isto tako mora biti i kod kriminalne statistike. Tabele mogu biti i pogriešno sastaljene, te sadržavati krivih podataka. Njemački je sustav mnogo bolji; čim bude koji individuum osudjen, izpuni se cedulja, koja sadržaje sve statističke podatke. Ova cedulja ostaje tri mjeseca kod suda prve molbe, onda dolazi k prizivnom sudištu, a odavde u statistički ured. Tako je svaka bludnja izključena, pošto se cedulja sastavlja u momentu osudjenja.

Još mi je dodati, da je statistika samo onda dobra, ako je godišnja za to se ja odlučno protivim preplogu, da bi se imala ograničiti na tro-

Digitized by Google

ili petgodišnju periodu. Mi moramo biti brzo informirani, a ovakova odredba uzrokovala bi bitno zavlačenje.

A sada zaključujem sa željom, da se što prije pospieše i internacionaliziraju statistički podatci.

Foinitzky: Ja upozorujem na to, da je u Rusiji uveden sustav individualnih cedulja godine 1873. i da je š njime postignut najpovoljniji uspjeh. I ja smatram potrebnom kriminalnu statistiku, koja promatra zločin ne samo kao družtveni nego i kao osoban pojav. Ja bi osim toga želio, da ti izkazi sadržaju i podatke o porodu, smrti i sve one, koji su od važnosti u životu dotičnika.

Predsjedatelj Prins.

Naša razprava urodit će tim plodom, što ćemo potaknuti razne narode, da preduzmu u tom pogledu zajedničku reformu.

Ja se pridružujem predlogu izvjestitelja dra. Köbnera, te predlažem, da se izabere odbor za izradak mnienja o novoj metodi kriminalne statistike.

Imena odbornika i zaključak kongresa priobćili smo već našim čitateljem. *Dr. Šilović.*

Fantazija u pravu.

Predavanje, što ga je dne 21. ožujka 1894. držao dr. Henrik **Dernburg** *u pravničkom družtvu u Beču.*[1]

Veleugledna skupštino!

Kadno mi je stigao častni poziv vašega predsjednika, da u vašoj sredini džim predavanje, zatekao me je baš zadubljena u studij osnove gradjanskog zakona za njemačko carstvo i uronjena u misao, da mrva fantazije zakonodavcu ipak ne bi bila baš sasvim suvišna. To mi bijaše putokazom za moj odgovor. Na meni je danas da izvršim moju naglu a

[1] Die Phantasie im Rechte. Vortrag von Dr. Heinr. Dernburg. Berlin 1894. U uvodu izriče Dernburg ove objasnjujuće rieči: „I znanost i umjetnost zahtjeva razvijenu tehniku i čvrste oblike. Nu da se u njima ne ukoče, treba se vazda povraćati k njihovim prasilam.

Medju te sile spada imenito u pravu i fantazija. Pod njom ja razumievam silu duše stvarati neposredno umjetničke, častne i plemenite predstave. Ja dakle fantaziju ne smatram samo kao stvoriteljicu liepoga, već i dobroga. Ona je prvobitni izvor u oprieci s deduktivnim izvadjanjem razuma.

Frohschammer u svom djelu „Die Phantasie als Grundprinzip des Weltprozesses“ shvaća slično taj pojam ne samo u estetskom, već u mnogo širem smislu, naime kao neku nesviestno stvarajuću silu.

Digitized by Google

možda i prenagljenu privolu, da ću pred vama govoriti o znamenovanju fantazije u pravu, ako se i bojim, da ću s takovom temom izazvati kritiku, koja će me dapače a limine odbiti.

Što ima fantazija s pravom, pitaju skeptično jedni, dok se drugi podruguju. Kakova posla ima fantazija u našemu pravnomu sistemu, koji je na razumu osnovan, logično proveden, proziran i jasan a uslied toga i praktično uporabiv? Ona je tudja i suhim paragrafom zakona i obieljenim uredskim sobam, zelenomu stolu i prašnim spisom, oko kojih se kreće pravo i vršenje prava. Neka fantazija vlada u carstvu glasova, neka stvara pjesmotvore, neka vodi slikarev šaroviti kist i oživljuje mramor i mjed. Ali iz krugova prava neka bude izključena. Tu mora logika odlučivati i odlučiti. Tu se računa s pojmovi, operira se s pravnimi zasadami na matematički način, da se poluče sigurni i opredieljeni, objektivni i neosobni sudovi. U takovom je smislu nekoć težio veliki filozof i matematik Leibnitz, da tabelarno sastavi pravna pravila i da tako poluči najsavršenije izpunjenje misli o modernoj kodifikaciji, kojoj je on otcem bio. Do toga doduše nije došlo, nu mnogi su kompendiji ipak previše udaljeni od toga cilja.

U toj se nevolji ogledavam za zaštitnikom. Pa tko bi mi drugi mogao biti zaštitnikom, ako ne veliki učitelj prava, koji je nekoč Beč svojom drugom domovinom prozvao, naime Rudolf pl. Ihering, u čijem se bogatom duhu ujedinilo moćno čuvstvo za istinu i pravičnost, logična oštroumnost i visoka fantazija.

Rado se spominjem vremena, kadno je Ihering, stupivši jedva u muževno doba, objelodanio svoj prvienac: „Geist des römischen Rechtes". Tada se Ihering pričini svojim drugovom u znanosti kao neki Prometej, zvan, da na zemlju donese božansku vatru. U svjetlu njegovih poletnih misli oživljavahu se rimske prikaze te se činila odkrivenom tajna prava sviju vremena kao nekoga organizma, koji podaje najšire polje jakosti osobne volje. U rimskom pravu nazriesmo absolutno ostvarenu pravnu ideju.

Živo se sjećam i dojma naivnih priznanja Iheringovih u kasnije izašlih sastavcih, onih pravih biserih u kruni njemačke pravne znanosti. Uživasmo kako je Ihering pripoviedao o svojoj nutarnjoj uzrujanosti, kadno je u nekom nedavno sbivšem se pravnom slučaju jedna od interesiranih stranaka tražila njegovo mnienje, te izpovjedio, da se sve pravno čuvstvo i sav juristički takt, što ga ima, opire uporavi njegova nazora, tako da nije više tjedana znao naći izlazka, koji bi bio mogao umiriti njegovu pravnu sviest". Neposredno osjećanje onoga, što bi imalo biti pravo, opredielilo je ovdje unapried cilj s pomoću utvarajuće sile. Razbor, koji triezno računa i sistematično radi, sliedio je s mukom naknadno. Težko da samostalne i izvorne znanstvene radnje na drugi način postaju.

* * *

Digitized by Google

Tako se usudjujem tvrditi, da je fantazija zadnji temelj svega prava, ona je oživljujući elemenat, putem kojega pravo obstoji.

Koliko je moćan organizam pravo. Ono umije obaviti čitav izvanjski život pojedinaca, korporacija i država. U javnom i privatnom životu pruža svakomu sferu sa djelovanje, da po vlastitoj razsudi radi i ravna. Ono oplemenjuje osobnost pojedinca i pripravlja tlo, na kome čovječanstvo postizava svoje najviše ciljeve.

Logika neprestano radi, da taj organizam pregledno uredi. Ona razvija norme, koje iczpivo odgovaraju na nebrojena pitanja, što se svaki čas pravniku nameću, ona stvara pravničku tehniku, bez koje se pravom ne da sigurno i jednolično upravljati, ona svrstava bezbroj pojedinosti u pregledni sustav.

Ali temelja nije postavila logika. Ona razstavlja i sastavlja ono, što jest, razvija već postojoće misli, nu u istinu ne stvara.

Nema sumnje, da je gospodarska potreba ljudi od vajkada odlučno uplivala na tvorenje prava. I to je neprieporno, da se je pravo moralo različito razviti u različitih susljednih stupnjevih ekonomskoga napredka. Drugačije je bilo, dok se je pleme još bavilo lovom i ribolovom; drugačiju je moralo dobiti boju, kad je pleme prešlo k pastirskom životu, te se opet bitno promieniti, kadno se je narod popeo na stupanj poljodjelstva, dok napokon nije procvat obrta, industrije i trgovine opet proizveo novih pravnih nazora i tvorba.

Uslied toga nalazimo neku jednoličnost pravnoga razvoja kod plemena, kojih ne veže niti zajedničko podrietlo, niti gospodarska ili politička zajednica, koji pripadaju različitim dielovom svieta, samo ako stoje na istom stepenu gospodarske kulture. Komparativnu pravnu znanost ide zasluga, da je to objašnjeno.

Gradju za podignuće pravne sgrade podaše naravni uvjeti, ekonomski obziri, interesi i borbe slojeva.

Nu nije izpravno, što se je onomadne izvodilo, da se naime čovječji život dade motriti samo s jednoga znanstvenoga stanovišta, a to da je stanovište anatomije i fiziologije.

Individualitet kako naroda tako pojedinaca tajna je, koje razum ne može pojmiti, pa ipak leži baš u njoj odlučujući momenat za ćudoredje i pravo.

Prema osebinam fantazije i ćudi naroda dobivaju svoj posebni oblik i boju, svoj posebni značaj njihove velike prave institucije kao što su brak, otčinska vlast, vlastničtvo, kazneno pravo, kraljevstvo. One se utemeljiše i ukorjeniše na prastarih navadah.

Historička je škola prva priznala znamenovanje običaja po postanak prava. Pred njenim se shvaćanjem poput magle pred sunčanimi traci

Digitized by Google

razpršila zavladavša nauka škole naravnoga prava, da obvezna moć običaja leži samo u mučećemu odobrenju zakonodavca. To bijaše velik korak u spoznaji. Nu manje sretna bijaše historička škola u tom, što je smatrala običaj posljedkom narodnoga osvjedočenja što je dakle nazirala u osvjedočenju naroda onaj pravi, naprosto obvezni pravni izvor tako, da osim toga osvjedočenja, ako predleži, ne treba ništa više, imenito niti kakovo dugotrajno vršenje.

Ovo osvjedočenje naroda, koje predhodi i utemeljuje običaj, sasma je strano istini, jest fikcija. Pravni običaj bo ne nastaje sviestno već bezsviestno; na nj djeluje i učvršćuje ga obćenita, neposredno osjećana potreba, shodnost, pa vjerski i ćudoredni nazori. Narodi nizke i nečiste fantazije imadu brutalne i proste običaje, kao što su na pr. oni surovi oblici spolnoga saveza, o kojih zna pripoviedati komparativna pravna znanost, s kojimi se nasladjuje moderno barbarstvo unutar civiliziranoga svieta. Čistije običaje stvoriše narodi plemenitije mašte, naime oni, kojim ljudstvo zahvaljuje pjesničtvo, Grci, Rimljani, Germani, Semiti.

Pravom ne postaju nestalna mnienja i osvjedočenja, nego pravom postaje ono, što stiče auktoritet nad ćudi ljudi, što njihov sud osvaja i njihovim djelovanjem ravna.

U čovječjoj duši je usadjeno čuvstvo ovisnosti o nečemu višemu, o nečemu, što u čovjeka ulieva strah i počitanje. Jednostavnim i nepokvarenim ljudem činit će se uviek častnim i svetim ono, što od davnine predaja nosi i što već dugo postoji. Ono imponira, jer je preživjelo promjenljivu sudbinu, koja pojedincem i družtvom trese; ono budi bezbroj uspomena; poezija se oko njeg vije te posvećuje ćak i opačinu, koja se je podvukla pri prvobitnomu njegovomu utemeljenju. Što je kroz generacije i generacije jednako trajalo uzbudjuje u ljudskoj fantaziji dojam nečega jakoga, nerazorivoga, nuždnoga i obveznoga.

S toga je historička škola nepojmljivim načinom zabludila ne držeći ništa do glavnoga uvjeta običajnoga prava, de njegove dugotrajnosti.

Kud i kamo bolje je shvatilo biće običaja saksonsko zrcalo veleći:

Dies Recht hab ich nicht erdacht,
Es habens von Alters uf uns bracht
Unsere guten Vorfarhen.

Prije nego što se pojaviše zakonodavci, koji su izdavali obćenite zapoviedi i prepoviedi, mora da se je davno već prešlo preko početnih stadija državne tvorbe. Nu da oni steku autoritet nad masom naroda, tomu nije dostojala volja vladareva. Oni su dakle tražili i našli podporu za slušanje njihovih zapoviedi u božjoj volji. Vjerska i svjetovna pravila iz istoga su izvora: njihova moć potječe od fantazije, uslied koje nadzemaljsko i nepojmljivo postaje razlogom zemaljskomu. Iz groma i striele

Digitized by Google

dolazi na sinajskom briegu rieč božja: Ne ubij! Ne poželi tudje žene! Božanska briga dovela je narode putem svetih zakona na viši stepen.

Moralo je doći vrieme, kad je zakonodavstvo postalo samostalnim, svjetovnim.

Prije svega bijaše rimska država, koja si je kao takova sa silnom moći podčinila ćud svojih državljana i tudjinaca te svojim zakonom pribavila gotovo nerazorivu trajnost.

Na pragu rimskoga zakonodavstva stoji zakon dvanaest ploča. Kakove li zornosti i plastike u njemu! Kako li se njegove rieči lahko slušaju i pamte! Koli je veličajno zamišljena, dà fantastička samovlast pojedinca kod razpoložba za slučaj smrti i medju živimi. Ali ima i tvrdih, oštrih ustanova, na pr. u ovrsi protiv osudjenoga dužnika. Sve grozote krvave smrti predočene su prezaduženiku.

Oblici, u kojih su se u Rimu još dugo iza zakona dvanaest ploča vršili pravni čini, bijahu svi dramatički, puni čuvstva i fantazije.

Parnica o „mojemu" i „tvojemu" odpočela je dvobojem. Jedna je stranka stupila proti drugoj i drskimi rieči tvrdila da ima pravo. Svaki parbenik prietio je kopljem, svaki navješćivao protivniku rat. Tad se pojavio pretor i zapovjedi mir, našto je jedna drugoj predbacila narušaj mira te obje moradoše položiti odštetnu svotu novaca za slučaj svojega neprava. Za taj su se novac pravdale.

K tomu valja još pomisliti, kako se je svečano išlo po grudu zemlje, pa eto pravoga prizora.

Bez tih dramatičkih prizora ne mogaše si Rimljani ni pomisliti parnice.

To bijaše pupoljak, iz kojega se razvio zrio plod modernoga postupka. Uzdržaše se dapače ista imena starih tužaba. Dakako da je malo ostalo od one sbitosti, oštrine i plastike staroga rimskoga procesa.

Pučka fantazija je praizvor svega prava. Ona je, kako uztvrdismo, v r e l o, iz kojega se pravo oživljuje i razvija.

To čuva sudbinu država. One rastu, postaju velike i jake, jer ih pučka fantazija podiže. One propadaju ako se pučka fantazija od njih odvrati, dapače ako samo smalakše.

Silu i jakost ne podaje državam tek mudro umieće vladati državom, a niti masa izvanjskih sredstava. I najmudriji se državnici znadu zaračunati. Često se rezultati njihove diplomatičke umjetnosti protive njihovim ciljevom, a najjača se sredstva sile razpadaju, ako ih ne drže na okupu ideje i mašta puka.

Šaka Špartanaca kod Termopyla, koji padoše pokoravajući se zakonom Šparte, izvojštila je većih uspjeha, nego li što bi to bile čitave vojske, kojim bi manjkala fantazija i oduševljenje, da se žrtvuju za zakon i za domovinu.

Digitized by Google

Da nije obamrlo korenje rimskoga bića, nikada nebi bili Germani rimsku državu nadvladali. Kadno se je rimsko carstvo njemačke narodnosti uvriežilo u fantaziji njemačkih plemena, tad je prevladalo Europu. A kad ga nije više podizala pučka fantazija, postade mumijom, dok se poput praha ne razprši pod udarcem francezkoga cara.

Fantazija grčkoga i talijanskoga naroda stvori novu Grčku i novu Italiju, a kad je njemačka narodna misao zagospodovala fantazijom njemačkih naroda, postade novo njemačko carstvo.

Kad je nosiocem državne ideje nasljednik starih vladalačkih rodova, koji su od stoljeća dielili sreću i nesreću njihovih naroda, uz koje se veže bezbroj uspomena, tada tim država dobiva najtrajniju i najizdašniju podporu. Tu je upravo vidljivi savez izmedju pučke fantazije i države, odanost i ljubav postaju osobnimi. Sretni su oni narodi, kojim na čelu stoje vladari visoka uma i dobra srca, jer se u njih utjelovljuje njihova država i njihovo pravo.

U daljnjem tečaju moga predavanja obraćat ću se od općenitih razmatranja osobito k razvoju Njemačke da iztražim, koji je položaj zauzimala fantazija njekoč u njemačkom pravu, te što ona danas znači za zakonodavstvo i pravnu znanost u Njemačkoj.

U tom pogledu postoji medju prošlošću i sadašnjošću najoštrija opreka.

Nekoč bijaše nemačko pravo skroz poetično, puno očutne slikovitosti i fantazije. Pravna pravila bijahu izliev pjesničke snage narodne duše, a pravo prožeto vjerom; odatle božje osude u njihovih mnogobrojnih pojavih i oblicih.

Jakob Grimm u svom sastavku „Poezija u pravu“ i Gierke u „Humor u njemačkom pravu“ iznieše upravo dražestnih crta iz pravnih pravila stare njemačke dobe.

Staronjemački pravni jezik nije poput najstarijega rimskoga sbijen i plastičan, ali slikovit i z o r a n, te zadahnut nekim humorom.

Kao što se sva stara prava tako se i njemačko nadovezuje na život prirode i na njezine tajinstvene sile, imenito na sunce na izhodu, na podnevu i na zapadu. A naročito je osebujno poetičko nagnuće izbjegavati nepromjenljivu mjeru i mekanički broj pri ustanovljivanju prava i dužnosti ter nasuprot pustiti da i o tom odluči neka vrst božjega suda. Tako se utemeljuje neka vrst božjega suda. Tako se dodieljuje toliko zemlje, koliko pietao prekorači ili preleti, ili kolika je pietlova ostruga ili mačji skok ili dokle se može kamenom dobaciti.

U obilju pravnih simbola pokazuje se najbolje kako se je pravo udubilo u prirodu i u kako tiesnom spoju s njom živi. Zemlja, kupus, trava, voda, vino i krv, pas, mačak, pietao i kokoš bijahu kano oklop, vreteno, rukavica cipela, simbolički znakovi za pravne odnošaje. Svaki taj znak imadjaše — veliki Jakob Grimm — „svoje tamno, sveto, simboličko

Digitized by Google

značenje. Kad nebi toga bilo, tad bi manjkala općenita vjera u nj i u njegovu tradicionalnu razumljivost."

No život prirodni, koji se očitovaše u starih pravnih pravilih, moraše uzmaknuti pred dubljim duševnim životom.

Kadno Germani napustiše pradavnu njihovu nesklonost za gradove, kadno se nad glavom velikoga, naskoro odlučujućega diela pučanstva nije više nadvijala zelena šuma i vedro nebo, nego ju tištili kameni krovovi, kadno se stahu stiskati u tiesne ulice i kuće, gdje ne rodi žito niti kakova plodina cvate i zrije, — tada se dakako moralo i njihovo staro pravo preobraziti. Pa kad trebaše prieći k čvršćoj organizaciji, stupi na mjesto prisežnika činovnik, učeni pravnik, koji nije više krojio pravdu po starom običaju, već je osude izricao po tudjih rimskih i kanoničkih zakonih.

Daleko je od mene, da se na to žalim. Jer bez jasnih i stalnih norama tudjih prava ne bi nikada postale od njemačkih plemena njemačke države.

Nu pravnici ne postupahu s narodom i njegovimi nazori blago i milostivo, nipošto, već bez srca i obzira. Velika struja recepcije rimskoga prava odplavila je i mnogo poetičkoga, staroga narodnoga prava, koje je ipak bilo vriedno da se uzdrži. Ali moderni zakonodavci nisu u tom pogledu manje destruktivni od doktora šestnaestoga vieka.

Nu nije li i to bila nužda? Nije li i zakonodavstvo pošlo općenitom strujom vremena, koja ga je opredieljivala i sa sobom vukla?

Moderni promet, s kojim pravo imade posla, giba se triezno i sasvim poslovno. Sve što ga u naglom tieku suzdržava, i zaštićujuće forme i spriečavajuće norme, sve se to ukazuje balastom u usipljenoj jagmi za dobitkom i bogatstvom. Mnogi doduše misli, da se u modernom pravnom životu fantazija očituje još samo u vratolomnih spekulacijah, gdje se brojkami barata, zbraja i množi.

Nu to bi značilo tek na površini ostati: trajni odnošaji ljudi medju sobom u javnom kao što u privatnom životu počivaju i sada kao i prije na sponah, koje fantazija nosi. Što bi bila država, obitelj, službovni odnošaji bez vjernosti? Kako li bi se morao uzkolebati družtveni i državni život, kad ne bi narod čvrsto prianjao uz predaju! Nu vjernost nije nikakav predmet prometa; ona je proizvod plemenite utvorne moći.

S čuvstvom vjernosti spojeno je čuvstvo poštenja, i to poštenja stališkoga, spolnoga, poslovnoga.

Bez vjernosti i poštenja moralo bi pravo propasti. Ali oboje rodila je fantazija.

Digitized by Google

Unutarnje bo poštenje, koje je temelj svakomu vanjskomu poštenju, nije ništa drugo nego visoko, neposredno osjećano štovanje vlastite osobnosti.

Pa nije li izliev plemenite fantazije i ono viteško čuvstvo, koje zakonodavca upućuje na to, da pod svoju zaštitu i okrilje uzme malodobnike žene, i slabiće?

Tako evo sačinjava fantazija i danas temelje družtvenomu životu i pravu.

Upravo kako moderno zakonodavstvo nije moglo svega toga posve zatajiti, baš tako je ipak daleko od toga, da to jasno počituje i po zasluzi cieni.

Zakonodavstvo i prečesto bez nužde posiže za onim, što je pučkoj fantaziji i ćudi od velike vriednosti, hrleći sad za brzim poslovnim riešenjem a sad opet provodeći bezobzirce načelne postulate.

Nije moguće, da u dokaz toga u ovom predavanju korak po korak sliedim moderno zakonodavstvo. Ta kako i gdje bih svršio, kad bih tude hotio podrobno promatrati čitavu osnovu njemačkoga gradjanskoga zakonika.

Nego ipak ću natuknuti neke važnije, frapantnije stvari.

Pravo naroda, kao što je njemački ne bi smjelo biti bez nekoga viteškoga zadaha.

Moderno zakonodavstvo privatnoga prava pokazuje za to vrlo malo smisla.

Granica malodobnosti obaljena je, da se sudovi odterete na štetu malodobnika i obitelji. Mnogobrojne institucije, koje služahu zaštiti malodobnika, moradoše uzmaknuti pred merkantilnim interesom.

Prednost suprugâ u stečaju njihovih muževa odstranjena je stečajnim redom za njemačko carstvo. Ona dakle više ni ondje ne postoji, gdje (kao po sistemu općega pruskoga zem. prava (Landrecht) po pravu prelazi imetak žene u upravu i uživanje supruga ter gdje se dapače i zasluga ženina za vrieme braka pripisuje mužu. Dakle svaka prednost suprugu, a svaka pogibelj sugruzi. Pa ipak odredba ob odstranjenju te prednosti, koja je iz merkantilnih interesa učinjena, pogadja samo s r e d n j e slojeve, jer se i m u ć n i j i znadu oprezno čuvati putem ž e n i t b e n i h u g o v o r a.

Koli je u novijem pravu nepovoljan položaj žene, koju je suprug f a k t i č n o o s t a v i o.

Novije zakonodavstvo nije prijatno nesretnom družtvenom razredu nezakonite djece. Osnova njemačkoga gradjanskoga zakonika hoće da im oduzme i ono čedno nasljedno pravo na maleni dio, što im ga dosadašnje pravo podieljuje za slučaj, ako njihov roditelj nije ostavio zakonite djece. Ako dakle milijunar bez bračno rodjenih descendenata umre, tad neka dobiju rodjaci, ma i najdaljnji, sve, a priznata izvanbračna djeca baš ništa. To je okrutno, bez fantazije.

Digitized by Google

U novijem zakonodavstvu nalazi malo podpore ono duboko u narodnoj duši uvriježeno shvaćanje, da su zemljište i njegov posjednik nerazlučivo spojeni. Da to izvedem, trebao bih posebno jedno poglavje. Samo nešto želim iztaknuti. Današnja je prisilna dražba upravljena baš skroz i skroz na brzu, poslovnu obavu. Za vrieme općega pruskoga zemaljskoga prava bijaše to drugčije. Nije li u prvom roku polučena taksa, nije se dražba obavila; trebalo je ponovno pokušati. Novije prusko zakonodavstvo ne poznaje više nikakove takse, niti kakovoga novoga roka. Ta on samo komplicira posao; nasuprot se ne uvažuje okolnost, da promašeni rok probudjuje pozornost širih krugova, te da se po tome može očekivati povoljniji uspjeh, da se dapače i sam posjednik može još spasiti s pomoću opetovane dražbe.

Već odavno ne zna njemački život ništa o „po prilici" (von dem Ungefähr) pri mjerenju zemljišta, što se je ali nalazilo u starom njemačkom pravu. Ljudi se jedan drugomu za mnogo preblizu primakoše pa moraju pretočno računati.

No u trgovanju i prometu uzdržale se prastare oznake prostora, osnovane na naravnih odnošajih. Tu se kao i nekoč još uviek govori o „stopi", o „hvatu" i „jutrih". Nasuprot ignorira njemački zakon sve ove oznake. Za volju velikoga, svesvjetskoga prometa poznaje on samo još kao mjere „metar, ar i hektar".

Metar se s mukom udomio u pučkomu shvaćanju. A što je „ar", o tome se u životu nema ni pojma. I još će se kroz stoljeća u prometu sa zemljištem računati na hvate i jutra. Gruntovne pak i porezne knjige, bilježničke i sudbene izprave ubilježuju dakako samo metar i ar. Od tuda proizlaze težke praktične nepodobštine. Tako se izpostavlja sve do naznake mjerâ, da je njemačko pučanstvo pociepano u dva sloja s posebnim govorom: učenjaci i narod.

Slično kao što s prostornimi mjerami sbiva se i s njemačkim novcem. Ne bojte se, da biste mogli čuti govoriti o bimetalizmu ili o zlatnoj vriednosti. Ali pri provadjanju njemačkoga novčanoga sustava, koji se čini izvrstan za veliki promet i za trgovca, ipak se je malo pazilo na masu naroda i na njegove potrebe.

Tomu valja pripisati, da je novčani sustav naviestio rat taliru. Samo nepredvidjeni dogodjaji uzčuvaše eksistenciju taliru

Ali kad iz prometa povučen bude posljednji srebrni talir, koji na jednoj strani pokazuje lik velikoga Fridrika, a na drugoj strani nad topovi i zastavami razkriljenoga orla, tada će njemački narod za jedan povjestni pojam siromašniji postati, a jedna od onih niti pući, koje vežu kraljevstvo Hohenzollerna s fantazijom pruskoga naroda.

Uza sve to probija na nekih mjestih i u današnjemu pravu obzir na pučku fantaziju.

Digitized by Google

Zaključni kamen modernoga dokaznoga prava jest prisega, kao prisega svjedoka, obranička i sudačka; promisorna je prisega nadalje onaj liep, koji na okupu drži gradjanski poredak, bez kojega misli da niti jedan državnik niti politik nebi mogao biti.

A kod prisege — toga ne taji ni sadašnje pravo, treba budnom podržavati fantaziju onih, koji prisižu. S toga mora onaj, koji ima priseći, i predstojnik suda ustati, prisizatelj dignuti prste desnice; s toga i svečana formula. Pješak prisiže na svoju zastavu, topničar na svoj top.

Nema mnogo slučajeva, gdje bi se narodno zastupstvo poslužilo s običaji, koji bi poticali fantaziju naroda; ipak se sjećam jednoga slučaja, naime dužnosti, što ih u Pruskoj preuzimaju skrbnici umjesto prisegom rukovanjem.

Vladina osnova zakona o uredjenju skrbničtva i tutorstva u Pruskoj od godine 1875. htjede odstraniti rukovanje skrbnika prigodom preuzimanja skrbničkih dužnosti. Osnovi činjaše se sasvim razborito i logično, da će skrbnik i bez rukovanja biti obvezan na svaku brigu oko malodobnika. Čemu dakle forma! Umovalo se i onamo, da svakomu sudcu nije ugodno rukovanje. Ali u saboru porodi se bojazan, da će nakon odstranjenja rukovanja u narodu nastati mnienje, da po novomu zakonu već ništa ne znače skrbničke dužnosti. Tako se uzdrži staro pravo, ter imadu pruski sudci i sada kao i prije rukovanjem obvezati skrbnika.

To bijaše osobiti slučaj. Ali u obće uzeto nije parlamentarni sistem ništa učinio za popularnost zakona.

Ruska carica Katarina običavaše govoriti: ja se uvjek opominjem, da ja svojih zakona ne gradim samo na papiru, nego na čovječjoj koži, koja je škakljiva.

Parlamentarno zakonodavstvo sasma je opojeno čuvstvom umišljene svemoći. Obsežne, tehnički dozrele vladine osnove zakona sastavljene su umarajućom obširnošću i jezikom, kojega laik ne razumije. Na koliko se one ne tiču gorućih pitanja politike, izpituju ih i proučavaju više ili manje savjestno strukovnjaci pravnici koji su članovi parlamenta. Masa parlamentaraca ne razumije ih. Umieša li se na suprot politika, tad se razpiri borba za načela. Za njih se pravdaju, dok pri tom njihovu oku i prelahko izmiče ono, što narod osjeća, ćuti, treba, trpi

Spomenem li štogod o formi sklapanja braka — tad sam na gorućem tlu. Politika ima svoje samostalne uvjete i ciljeve. S toga moje rieči nisu upravljene političarom. Ali kad je rieč o znamenovanju fantazije u pravu, tad se ne dade mukom odvratiti pogled od forme sklapanja braka

Blagoslov pri sklapanju braka nije tek potreba ćudi i duše zaručnika. Takav način sklapanja braka podupirati i unapredjivati zahtieva i interes družtva i države. Nije to trica, da se u ovom ozbiljnom času, kada se sklapa brak, da se pri činu, koji

Digitized by Google

odlučuje o životnoj sreći zaručnika, pobudjuje ćud i fantazija zaručnika, ne bi li na stazu njihova života pala svjetla traka, koja će im u daleku budućnost svietliti i onda, kad ih snadje mrak i bieda. Gotovo je dužnost družtva mladomu paru u tom trenutku nekako očitovati, da se ne nalazi sam na putu života, nego da je član velike cjeline, kojoj je pridružen. To je za sve važno i za visoke i za nizke, osobito pak za siromahe, za one, koji se mnogo i težko muće i trude.

Najdublji upliv na čuvstvo može vršiti crkva spajajući zemaljsko s nadzemaljskim. S toga se je kroz stoljeća smatralo crkveno sklapanje braka i u interesu države te postavilo uvjetom za valjanost braka u gradjanskom pogledu. (Sliedi.)

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Članovi duhovničkih redova (na pr. Franjevci), koji su položili svečani zavjet siromaštva, ne mogu sticati imovine u vlastito ime niti medju živimi niti za slučaj smrti.

K tumačenju §-a 538., 539. i 573. o. g. z.

Kr. sudbeni stol u V. izrekao je u ustmeno razpravljenoj parnici Josipa H. po odvjetniku dru. J. proti D. Š. i dr. po odvj. dru. K. radi 650 for. spp. dne 6. svibnja 1893. pod brojem 1852 gr. sliedeću osudu:

„Tužitelj Josip H., član reda sv. Franje u V., odbija se sa zahtjevom tužbe, da su tuženici D. Š. i dr. kao nasljednici Julijane S. dužni tužitelju kao nasljedniku Vjekoslave H. izplatiti zapis od 650 for. a. v. sa 6% zateznimi kamatami od 22. listopada 1878. do izplate i parbeni trošak namiriti za 14 dana pod ovrhom, — nasuprot je tužitelj dužan tuženim parbeni trošak obredjen sa 34 for. 60 nč. a. v. u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe nadoknaditi".

Razlozi: U tužbi primlj. 31. kolovoza 1892. br. 4004 gr. navadja tužitelj, da je glasom odluke ovoga sudbenoga stola od 27. srpnja 1878. broj 1311 gr. Julijana S. obvezana iz ostavine Jelisave V. izplatiti Slavi H. zapis od 650 for. Tuženi su nasliednici pok. Julijane S., a tužitelj nasliednik svoje pokojne majke Slave H., te pošto gore navedeni zapis do danas izplaćen ne bijaše, to tuži na izplatu istoga.

Prije svega poriču tuženi, da je tužitelj ovlašten na podignuće nazočne tužbe, jer da je on propustio u tužbi navesti, da je član reda sv. Franje, kao takav da je položio zavjet siromaštva, uslied česa da je izključen ne samo od prava nasliedstva, već u obće od prava štogod steći,

Digitized by Google

pa s toga mole tuženi, da se tužitelj s tužbovnim zahtjevom u smislu §-a 538. o. g. z. odbije i na naknadu parbenoga troška osudi.

Tužitelj priznaje, da je član reda sv. Franje i da je kao član toga reda položio redovnički zavjet.

U smislu §-a 538. o. g. z. izgubio je tužitelj — odrekav se položenjem redovničkoga zavjeta kao član reda sv. Franje prava steći što u u obće, — pravo podići tužbu, kojom bi imao što steći, te u tom pravu odredjuje dvorski dekret od 13. lipnja 1793., da se tužba redovnika za stečenje imetka neovlaštenih primiti ne ima.

Pošto je za svojstvo tužitelja kao člana reda sv. Franje tekar povodom prigovora tuženika sud doznao, to se je morao tužitelj u pomanjkanju aktivne legitimacije na tužbu, ne gledeć ni na okolnost, da nije doprinjeo dokaza, da je njemu baš i utuženi zapis uručen, sa tužbovnim zahtjevom odbiti, te u smislu §-a 573. i 583. g. p. p. na naknadu parbenoga troška osuditi.

Riešenjem od 6. srpnja 1893. broj 12239 odputio kr. banski stol priziv tužitelja i potvrdio prvosudnu osudu u cielosti, a to iz sliedećih razloga:

„U prizivu navadja tužitelj, da se on — makar je i redovnik reda sv. Franje — nije odrekao zapisa pripalog mu iz ostavine Julijane S., — da obći gradj. zakonik ne uzimlje redovnikom pravne sposobnosti sticati imovinu pravnimi poslovi niti za slučaj smrti, već da samo ograničuje djelatnu sposobnost glede stečene imovine, — da § 539. o. g. z. upućuje gleda članova duhovnih občina i sposobnosti nasljedovanja istih na političke propise, a da za nas valja konkordat, koji redovnikom ne oduzimlje pravnu sposobnost nasljedovanja, — redovnik da niti zavjetom siromaštva ne gubi pravo sticati imovinu razredbami za slučaj smrti, — prizivatelj da se može s vremenom dati sekularizirati, pa da onda može glede njega nastupiti slučaj predvidjen u §-u 573. o. g. z.

Nu pošto su se članovi duhovničkih redova, koji su položili svečani zavjet siromaštva, time bezuvjetno odrekli (§ 538. o. g. z.) prava u vlastito ime imovinu sticati bud medju živimi, bud za slučaj smrti, — pak s toga i ne mogu putem nasljedstva štogod u vlastito ime steći, dok se nalaze u redovničkom stališu, kao što to naposeb potvrdjuju dvorski dekreti od 23. ožujka 1809. broj 887 sbirke pravosudnih zakona, od 27. travnja 1816. broj 1235, 7. lipnja 1833. broj 2618 iste sbirke, zatim od 9. studenoga 1781. br. 30 iste sbirke;

s razloga, što je tužitelj takav zavjet siromaštva položio, pak mu s toga ne pripada pravo tražiti izplatu utuženoga zapisa,

opravdano je odbiće tužbovnoga zahtjeva, pak je s toga valjalo uz odpućenje priziva napadnutu osudu potvrditi".

Izvanredni previd nije poprimljen. —*a*—

*

Digitized by Google

Prinos k tumačenju §-a 14. z. z.

D. A. iz V. proti zadrugi Č. k. br. 292 iz P. predala je kod kr. kot. suda u V. dražbenu molbu za ovršnu javnu dražbu protivničkih nepokretnina upisanih u grunt. nap. na listu br. 678. obć. P. radi tražbine od 30 for. spp.

Na to je prvomolbeni sud odlukom od 31. prosinca 1893 br. 1556 gr. riešio doslovce:

Molba ova odpućuje se, jer nisu izkazani uvjeti, §§ 12—14. zadr. zakona, naročito da tražbina ovrhovoditeljičina bez kamata i troškova nadmašuje dvostruki iznos čistoga katastralnoga dohodka, što ga daju na godinu ovršeničine nekretnine.

Proti ovoj odluci uložila je ovrhovoditeljica utok, a kr. banski stol svojim riešenjem od 12. travnja 1894. broj 3481 riešio je doslovce: vidiv da moliteljica molbom od 16. prosinca 1893. br. 15565 traži, da se sveukupne nekretnine u grunt. ul. broj 678 općine P. zadruge Č. ovršnom javnom dražbom, radi dužnog molitelji zajma od 30 for. prodadu, dakle i najmanja izmjera istih;

vidiv, da se ovrha prodajom zadružnog zemljišta u najmanjoj izmjeri po § 14. zadružnog zakona dozvoliti može onda samo, ako tražbina ovrhovoditeljeva, bez kamata i troškova nadmašuje dvostruki iznos čistoga katastralnoga dohodka, a izvan toga slučaja, da imade predhoditi sekvestracija zadružnog posjeda u najmanjoj izmjeri, — vidiv, da ovrhovoditeljica nije dopriniela potvrdu nadležne kot. oblasti ob iznosu čistog katastralnog dohodka odnosno da nije pružila dokaz, da je predilazila sekvestracija,

vidiv, da ne stoji navod utoka, da propisi g. p. p. glede ovrha, kao i ovršnih novela nisu derogirani, u koliko se imadu proti zadrugam uporaviti, i da se stege normirane u §-u 14. zadr. zakona odnose samo na tražbine na prvom mjestu uknjižene, jer zadružni zakon uredjuje specijalno odnošaje zadružne, pa se njim samo svi zakoni ukidaju, odnosno promjenjuju glede zadruga u koliko su s njim u protuslovju, a da bi se propis §-a 14. zadr. zakona protezao samo na tražbine na prvom mjestu, zakon nigdje ne veli, već sadržaje općenito pravilo za sve tražbine uknjižene na zadružnom posjedu;

vidiv, da se s obzirom na navedeno napadnuta odluka ukazuje na zakonu osnovanom, obnašao je utok ovrhovoditeljice kao neosnovan odputiti, a napadnutu odluku potvrditi.

Proti ovoj banskostolnoj rješitbi uložio je ovrhovoditelj izvanredni previdni utok na kr. stol sedmorice, koji je donio sliedeće svoje riešenje od 5. srpnja 1894. broj 2484:

vidiv, da se po zakonu o zadrugah od 9. svibnja 1889, sbornika broj 32, na zadružne nekretnine bezuslovna ovrha voditi može samo tada, kada je tražbina uknjižena ili ovrha dozvoljena prije dana krieposti rečenog

Digitized by Google

zakona (§ 16.) vidiv, da na citiranom propisu ovršni zahtjev D. A. utemeljen nije,

obnašao je izvanredni previdni utok D. A. po §-u 318. g. p. p. odputiti. *Dr. Jančiković.*

Kotarski sudovi dužni su čim saznadu (makar i na ročištu) za slučaj smrti, dogodivši se unutar njihovog okoliša, pobrinuti se, da se neodvlačno podnese smrtovnica, ter obaviestiti vjerojatne nasljednike o tom, da ih zapada nasliedstvo, da uzmognu sami svoje interese braniti. Dok se nasliednici ne očituju nasliedno ima se u svrhu razpravljanja i zastupanja pokojnikovih prava imenovati ne skrbnik na čin, već skrbnik ležećoj ostavini.

K tumačenju §-a 36., 75. i 129. izv. p. p. i §-a 1. i 9. naredbe zem. vladnog odjela za pravosudje od 16. ožujka 1878. broj 1955.

U predmetu molbe ostavine I. V. po skrbniku na čin odvjetniku dru. G. proti J. i M. B., po odvj. L. radi utrnuća ovršnoga prava pcto. 1330 for. 30 nč. spp., odbio je kr. kot. sud u J. odlukom od 21. ožujka 1893. broj 2940 gr. molbu ostavine I. V-a., da joj se dozvoli povrata u prijašnje stanje radi promašenoga roka za podnešenje utoka proti odluci od 29. srpnja 1892. br. 7721 gr., te podjedno moliteljicu povrate odsudio na platež sudbenoga troška sa 13 for. 50 nč., a kr. banski stol uslied žalbe ništovne dra. G. kao skrbnika na čin ostavine I. V-a. rješitbom od 26. srpnja 1893. broj 15693 uz zabačenje žalbe ništovne prvosudnu odluku potvrdio, — izdao je kr. stol sedmorice dne 16. veljače 1894 pod br. 394 sliedeću vrhovnu rješitbu:

„Kr. stol sedmorice: vidiv, da je prvi sud na molbu J. i M. B. ostavini dne 1. studenoga 1891. preminulog I. V-a. odlukom od 28. studenoga 1891. broj 12109, odnosno 12866 gr. imenovao skrbnikom na čin u osobi odvjetnika dra. G.;

vidiv, da je presudni sud podjedno i ostavinsko-razpravna oblast iza I. V-a., te da je u potonjem svojstvu saznavši za slučaj smrti po §-u 36. i 75. izv. p. p. postupati i ležećoj ostavini I. V-a. u svrhu razpravljanja i zastupanja iste za vrieme, dok njezini nasljednici ne budu u stanju, da sami svoje interese zastupaju, — imao po §-u 78. izv. p. p. skrbnika ostavine postaviti, koji bi tada u stvari bolje upućen, a po §-u 129. izv. p. p. ovlašten bio i na zastupanje rečene ostavine, —

obnašao je povodom žalbe ništovne i izvanrednoga previdnoga utoka odvjetnika dra. G. kao skrbnika na čin ostavine I. V-a. po §-u 343. i 339. broj 3 gr. p. p. ureda radi ukinuti ne samo napadnute doljnjosudne odluke, već i cielu rapravu o povrati u stanje prijašnje, te dostavu odluke od 29. srpnja 1892. broj 7721 na ruke odvjetnika dra. G., pa

Digitized by Google

ukinuti i onaj dio odluke od 28. studenoga 1891. broj 12109., kojim je odvjetnik dr. G. imenovan skrbnikom na čin ostavine I. V-a., pak prvom sudu naložiti, da odluku od 29. srpnja 1892. broj 7721 dostavi ili imenovati se imajućem skrbniku ostavine ostavine I. V-a., ili njegovim nasliednikom, ako su se takovi medjutim možda nasliedno očitovali.«

Opazka. Odlukom kr. kotarskog suda u J. od 28. studenoga 1891. br. 12109 gr. imenovan je odvjetnik dr. G. skrbnikom na čin I. V-a, pošto se je tečajem razprave uzpostavilo, da je isti umro. —*a*—

K tumačenju §-a 70. i 74. g. p. p.

U ovršnom predmetu M. D. prije kr. poreznika u O. sada u B. proti J. L. u K. dozvolio je kr. kot. sud u K. ovršnu dražbu nekretninah J. L. odlukom od 29. listopada 1892. br. 6411 gr. radi dužnih M. D. 184 for. $31^1/_2$ nč.

Sada spomenutom odlukom bude odredjena dražba ovršenikovih nekretnina na dan 10. veljače 1893.

Nu ovršenik dodje dne 7. veljače 1893. pred sud i položi cielu gornju tražbinu spp. molbom, da odlukom od 29. listopada 1892. br. 6411 gr. razpisanu dražbu njegovih nekretnina na dan 10. veljače 1893. obustaviti izvoli.

Toj molbi je kr. kotarski sud u K. odlukom od 7. veljače 1893. br. 659 gr. udovoljio i odpravio novac putem kr. kot. suda u O. ovrhovoditelju, koji je tamo služio kao kr. poreznik kod kr. poreznog ureda; a podjedno bude rečeno ovršeniku, da privatno brzojavi ovrhovoditelju u O. da je dražba sudbeno obustavljena i da k dražbi ne treba pristupiti.

Nu medjutim nije bilo poznato ni kr. kot. sudu u K. niti ovršeniku, da ovrhovoditelj M. D. ne boravi više kao kr. poreznik u O. već da je iz službenih ohzira prije više mjeseci premješten kr. por. uredu u B.

Dakako dosljedno tomu niti ga je našla u O. sudbena odluka ob obustavi dražbe za dan 10. veljače t. g. niti privatna brzojavka ovršenika, pa je ovrhovoditelj dne 10. veljače 1893. došao iz B. u K. da prisustvuje ko ovrhovoditelj kod dražbe. Na dan dražbe bude mu saobćeno, da je ista obustavljena, o čemu da on do danas ubaviešten bio nije, s toga je zamolio, da mu se obredi putni trošak iz B. u K. kr. kot. sud u K. jest odlukom od 10. veljače 1893. broj 715. gr ovrhovoditelju obredio taj trošak sa 31. for. 30 nč.

Proti toj odluci uložio je ovršenik utok pr. 15. veljače 1893. br. 823 gr., na koji je kr. banski stol izdao sliedeću rješitbu od 16. ožujka 1893. broj 5388:

Vidiv, da M. D. kao ovrhovoditelj, imajući prvobitno svoje prebivalište u O., nije po §-u 70. g. p. p. imenovao nikojeg punomoćnika, sta-

Digitized by Google

nujućeg u K. i kojemu bi se dostavljale naredbe toga suda, izdane u njegovoj ovršnoj stvari proti utjecatelju radi dužnih mu 184 for. 31½ nč. spp.

vidiv, da ovrhovoditelj M. D., prem je on tečajem upitne ovrhe bio premješten iz O. u B. i tamo se odselio, nije po §-u 74. g. p. p. ovu promjenu svoga prebivališta prijavio niti ovršeniku niti sudu tomu, u svrhu tu, da bi mu se u buduće mogle u ovoj njegovoj ovršnoj stvari izdane sudbene naredbe neposredno u B. odpremiti,

vidiv, da je ovrhovoditelju M. D. odluka toga suda od 7. veljače 1893. broj 559 gr., kojom se on uz priklop po utjecatelju kao ovršeniku kod suda za namirenje ostatka njegove tražbine od 157 for. 12 nč. položene gotovine u istom iznosu ubavješćuje, da se na dan 10. veljače 1893. razpisana ovršna dražba upitnih utjecateljevih nekretnina obustavlja, mogla putem kr. kot. suda u O. za doba biti uručena, kad se on medjutim nebi bi bio iz O. u B. preselio,

vidiv, da kod takovog stanja stvari ovrhovoditelj M. D. sam nosi krivnju, što je ne držeći se propisa §-a 70. i 74. g. p. p. putovao iz B. u K. u svrhu interveniranja u ovršnoj dražbi dne 10. veljače 1893., zato mora on sa tim njegovim putovanjem skopčane troškove sam nositi, ne imajući prava zahtievati naknadu istih od ovršenika utjecatelja,

obnašao je, davši mjesta utoku napadnutu odluku toga suda od 10. veljače 1893. broj 715 gr. tamo preinačiti, da se ovrhovoditelj M. D. odpućuje sa njegovom molbom primljenom 10. veljače 1893. br. 715 gr. i ondje stavljenim zahtjevom, da se njegovi izkazani troškovi za uzaludno putovanje iz B. u K. i natrag radi intervencije pri upitnoj ovršnoj dražbi na dan 10. veljače 1893. odredjenoj sudbeno obrede i ovršenik J. L. na naknadu istih troškova osudi. *P.*

Prinos k tumačenju §-a 104. grunt. reda u pogledu gruntovne zabilježbe parnice.

Kod kr. kotarskog suda kao suda gradjanskoga u I. predali su L. i S. N. tužbu proti ostavini T. B. na priznanje prava vlastnosti na dvie čestice nekretnina upisanih u grunt. ul. br. 44 obć. K., ter su svoj tužbeni zahtjev osnovali na naslovu dosjelosti. U istoj tužbi staviše tužitelji zahtjev, da se u gruntovnici zabilježi prepornost prava vlastnosti na uparničene nekretnine do pravomoćnog riešenja ove parnice.

Kr. kot. sud u I. odlukom od 28 svibnja 1893. broj 3723 gr. odredio je na tužbu ročište, ali je odbio zahtjev glede zabilježbe prepornosti prava vlastnosti u gruntovnici, jer da ne dotiču uvjeti § 148 grunt. reda. Povodom utoka tužitelja proti ovom posliednjem dielu prvosudne odluke izdao je kr. banski stol dne 23. kolovoza 1893. pod brojem 18163 sliedeću rješitbu:

Digitized by Google

Kr. banski stol: s razloga, što gruntovni red u §-u 104. dopušta zabilježbe u tu svrhu, da se istom postigne pravna posliedica, koja se tiče budi nekretnina u gruntovnici upisanih, budi osoba, koje su na iste stvarno pravo upisom u istoj steklę;

s razloga, što je prema tužbi po utjecateljih proti ostavini T. B. kao upisanoj vlastnici nekretnina gruntovnog uložka broj 44 občine K. — pravna posljedica istoj ta, da predstavnici ove ostavine ne mogu s nepokretninami u tužbi navedenimi — i medju strankami priepornimi — razpolagati bez povriede prava utjecatelja ugovorom od 30. studenoga 1862. stečenih, i da ne osujete mogućnost ovrhe eventualne osude po zahtjevu tužbenom donesene;

s razloga, što je uslied toga opravdan zahtjev molitelja;

obnašao je odluku gore navedenu preinačiti i odlučiti:

„da se povodom tužbe de praes. 24. svibnja 1893. broj 3723 gr. zabilježi u gruntovnom uložku broj 44 občine K. prepornost prava vlastničtva glede parcela broj 320. i 321 u istom upisanih, — pa se tomu sudu nalaže, da ovu odluku izvede".

Povodom previdnoga utoka skrbnika na čin tužene ostavine dra. G. obnašao je kr. stol sedmorice vrhovnom rješitbom od 14. prosinca 1893. broj 4323 napadnutu rješitbu banskoga stola potvrditi s razloga u njoj navedenih, budući da se ovdje radi o slučaju, koji je analogan onomu u §-u 155. grunt. reda predvidjenom. —*a*—

Kako valja predhodno postupati kod diobe kupovnine, stečene za ovršno prodane nekretnine zadruge (u bivšoj vojničkoj Krajini), ako ima uknjiženih dugova na čitave zadružne nekretnine i dugova uknjiženih na idealni dio pojedinoga člana zadruge?

U ovršnom predmetu Leposave K. proti zadruzi V. pcto. 100 for. spp. prodane su zadružne nekretnine, unešene u grunt. ul. K. pod brojem 187., koje su obterećene ciele radi stanovitih dužnih iznosa, a podjedno je obterećen i idealni dio zadrugara Uroša V. naposeb radi pojedinih dužnih glavnica

Kr. kot. sud u M. izdao je odlukom od 20. rujna 1893. br. 6305 gr. izpravljenu osnovu o razdiobi kupovnine od 4000 for., uslied utoka hipotekarnoga vjerovnika ukinuo je kr. banski stol rješitbom od 6. prosinca 1893. broj 25530 napadnutu odluku zajedno sa diobnom osnovom i na temelju iste izdanu doznačnu odluku od 7. kolovoza 1893 broj 6071 po §-u 342., 339 točka 3. g. p. p. i prvom sudu naložio, da prije svega putem nadležne političke oblasti dade po propisu zakona ustanoviti, koliki je idealni dio zadrugara dužnika Uroša V. od prodanih nekretnina njegove zadruge k. br. 194, uložak br. 187. občine K., i koliki bi iznos od kupovnine

Digitized by Google

od 4000 for., postignute za ovršno prodane zadružne nekretnine na idealni dio istoga zadrugara Uroša V. odpasti imao kao ciena za taj idealni dio zajedno sa na taj dio odpadajućimi kamatami, ter da za tim po §-u 555 g. p. p. za iznovičnu razdiobu po odbitku prvenstvenih stavaka dalje po zakonu postupa.

Kr. stol sedmorice izdao je dne 22. veljače 1894. pod br. 361. sliedeću vrhovnu rješitbu:

„Kr. stol sedmorice: uvaživ da po 23. poglavju g. p. p. sud ima voditi razdiobu kupovnine, postignute za ovršno prodane nepokretnosti tako, da prava uknjiženih vjerovnika prodajom ne budu povriedjena, nego da svaki po redu, dokle kupovnina dosegne, do namirenja dodje iz kupovnine, koja na mjesto prodane hipoteke stupa:

vidiv, da u nazočnom slučaju ima dvie vrsti vjerovnika, koji su svoje tražbine uknjižbom na prodanih nepokretnostih osigurali, najme: a) vjerovnici oršenice zadruge, vlastnice prodanih nepokretnosti, i b) vjerovnici člana iste zadruge Uroša V., koji su svoje tražbine na njegov zadružni dio ovršno uknjižili;

uvaživ, da ovi potonji imadu na kupovninu samo toliko prava, koliko ona predstavlja vriednost onoga diela, koji bi u slučaju izlučenja radi ovršne prodaje zapao bio njihovoga dužnika Uroša V.;

uvaživ, da se prama tomu svakako prije po propisih §-a 31. zadr. zakona u hrvatsko-slavonskoj Krajini od 14. lipnja 1880. i točki 10. provedbenoga naputka po nadležnoj političkoj oblasti ustanoviti mora, imade li dužnik Uroš V. ovlaštenje na dio zadružne imovine, i u čem isti sastoji, pa da je s toga napadnuta rješitba kr. banskoga stola u zakonu opravdana,

obnašao previdni utok ovrhovoditeljice Leposave K. odputiti i potvrditi napadnutu rješitba banskoga stola.“ —*a*—

B. Kazneno.

K tumačenju §-a 155. sl. a) k. z. i §-a 277. k. p.

Osudom kr. sudbenog stola u M. od 6. ožujka 1893. broj 940 kz. proglašen je M. G. krivim zločinstva težke tjelesne ozlede ozlede u smislu §-a 152. i 155. sl. b) i e) k. z. počinjenog time, što je dana 12. prosinca 1892. u M. ne doduše u namjeri, da ga ubije, ali ipak s drugim kojim neprijateljskim namišljajem L. Z. nožem nekoliko puta ubo tako, da mu je osim običnih lahkih ozlieda više lievog lakta, na lievom kutu usana i lievom ramenu, nanieo na lievoj strani prsiju izmedju 6. i 7. rebra težku i životu pogibeljnu ozliedu, smućujuću zdravlje i vršenje zanimanja preko 30 dana, a s kojom je obzirom na oružje i na način nanešenja obično pogibelj života skopčana.

Digitized by Google

Kr. državno odvjetničtvo u M. prijavilo je i izvelo proti toj osudi ništovnu žalbu na temelju §-a 277. točka 5, 7, 9, sl. a) i 10 k. p. jer je izreka suda sama sa sobom u protuslovju, jer osuda nije riešila obtužbe, i jer je istom povriedjen materijalni kazneni zakon u ustanovi §-a 155. sl. a) k. z., te u izvedenju ističe sliedeće:

M. G. obtužen je radi zločinstva težke tjelesne ozliede u smislu §-a 152.. 155. slovo a), b) i e) k. z. a osudjen je napadnutom osudom po obtužbi izuzev kvalifikaciju §-a 155. sl. a) k. z.

Pri proglašenju osude kazalo se je, da klasifikacija §-a 155. sl. a) k. z. ne stoji za to, jer ovaj § predpostavlja samo lahku ozliedu, i jer je čin već kvalificiran po slovu e) §-a 155. k. z. uslied čega odpada kvalifikacija slova a).

Kad bi takovo obrazloženje stajalo i u osudi stavljenoj na papir, onda bi se imalo primjetiti, da ako već lahka ozlieda podpada pod udar §-a 155. sl. a) k. z., da težka mora tim više pod isti podpadati, i da je kvalifikacija slova a) posve samostalna prema onoj slova e) §-a 155. k. z., jer životu pogibeljna ozleda može se nanieti bez obzira na orudje i na mjesto nanešenja na pr. na nozi, na ruci itd., a § 155. sl. a) k. z. predpostavlja osim osobitog orudja i osobito mjesto nanešenja na pr. glava, prsa, trbuh itd.

No jer osuda na papiru malo drugčije izgleda, moramo se na nju kao takovu osvrnuti.

I u dispozitivnom dielu i u obrazloženju napadnute osude kaže se, da je ozlieda nanešena L. Z. na lievoj strani prsiju — osim ostalih kvalifikacija i takove prirode, da je s njom s obzirom na orudje i na način nanešenja obično pogibelj života skopčana (dakle kako to i § 155. sl. a] kaže), a ipak se M. G. proglašuje krivim zločinstva težke tjelesne ozlede samo u smislu §-a 152. i 155. sl. b) i e), dočim je slovo a) izostavljeno ili bolje rekuć izradirano, a prema tome je napadnuta osuda sama sobom u protuslovju.

Nadalje napadnuta osuda nije riešila ni obtužbe, jer obtužba glasi i § 155. sl. a) k. z., a o tom u osudi nema ni traga ni glasa.

Kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni zabacio je po §-u 282. IV. b) k. p. ništovnu žalbu kr. drž. odvjetničtva riešenjem svojim od 8. srpnja 1893. br. 2104 i to s razloga sliedećih:

„Iz sadržaja žalbe ništovne proizlazi, da kr. drž. odvjetničtvo napada osudu lih radi toga, što presudni sud nije obtuženika osudio i radi zločinstva težke tjelesne ozlede u §-u 155. a) k. z. navedenog, već jedino radi spomenutog zločina u točki b) i e) §-a 155. k. z. označenog, i da za to nije riešio obtužbu, koja je zahtjevala da se obtuženi osudi radi zločinstva težke tjelesne ozliede u §-u 152. i 155. slovo a), b) i e) k. z. predvidjenog.

Digitized by Google

Ako se pak uvaži, da je presudni sud sudio po predlogu kr. drž. odvjetničtva, izpustiv samo kvalifikaciju slova a) §-a 155. k. z., — vidiv, da propust presudnog suda, izjaviti se i glede predložene kvalifikacije u slovu a) §-a 155. k. z. predvidjene ne može gledom na to, što se tim propustom ne mienja niti kaznena stavka niti vrst kazni u §-u 155. k. z. odredjena, ustanoviti ništetnost u t. 7. §-a 277. k. p. predvidjenu, jer ne stoji gledom na propis §-a 256. k. p., da presudni sud nije svojom izrekom riešio obtužbu, — to biva jasno, da je žaoba ništovna kr. državnog odvjetničtva očito netemeljita, pa ju valja po §-u 282. IV. b) k. p. zabaciti".

Dr. O.

„Tko si od drugoga pribavi ili sastaviti dade krivotvorenu svjedočbu siromaštva ili pogorelca, te istu, znajuć da je krivotvorena, u svoju korist upotrebi, da milodara izmami, počinio je zločinstvo prevare označeno u §-u 197. i 199. d) k. z. ne gledeć na iznosak štete.

Osudom kr. sudbenog stola u G. od 29. prosinca 1892. br. 6291 proglašen je M. Š. krivim prekršaja suprot sigurnosti vlastničtva označena u §-u 461. k. z. a počinjena time, što je početkom mjeseca svibnja 1892. u G. pribavio od do sada nepoznatoga krivca svjedočbu siromaštva i pogorelca, na kojoj bijahu sadržaj kao i potvrde občinskog poglavarstva u O. i kr. kotarske oblasti u G. krivotvorene te s kojom je znajući, da je krivotvorena izmamio od raznih stranaka milodara, — ne preko 50 for. te je radi toga osudjen na kazan zatvora od 3 nedelje dana kao i na nošenje troškova kaznenoga postupka i ovrhe kazni.

Proti ovoj osudi uložilo je kr. državno odvjetničtvo u G. žalbu ništovnu s razloga ništovnog označenog u točki 10. § 277. k. p. s razloga što je čin, koji se okrivljenomu M. Š. u grieh upisuje i na kojem se osniva osuda presudnoga suda po krivom tumačenju kaznenog zakona kvalificiran kao prekršaj suprot sigurnosti vlastničtva označen u §-u 461. k. z., dočim se je imao kvalificirati kao zločinstvo prevare označeno u §-u 197. i 199. d) k. z.

Kr. stol sedmorice vrhovnom svojom rješitbom od 29. travnja 1893. br. 830 iza obavljene javne razprave obnašao je, davši mjesta žalbi ništovnoj kr. državnog odvjetničtva, napadnutu osudu prvog suda po §-u 284. t. 3. k. p. ukinuti ter suditi, da je obtuženi M. Š. kriv, što si je početkom mjeseca svibnja 1892. u G. pribavio od do sele nepoznatoga krivca svjedočbu siromaštva i pogorelca, na kojoj bijaše krivotvoren sadržaj i podpis obć. načelnika u O. i kr. kotarske oblasti u G., ter kojom je izmamio od raznih stranaka milodara ne preko 50 for. i time počinio zločinstvo sukrivnje prevare označeno u §-u 197. i 199. sl. d) k. z. obzirom na § 5. k. z. pa je s toga osudjen po §-u 202. k. z. uporabom §-a 292. k. p.

Digitized by Google

na kazan tamnice od tri mjeseca, pooštrene jednim postom svakih 14 dana te na nošenje troškova kaznenoga postupka i ovrhe kazni.

Razlozi: Kako je u rješitbenih razlozih prvosudne osude ustanovljeno, krivotvorena je svjedočba poglavarstva u O., kojom se je obtuženi M. Š. poslužio, da sabire od stranaka milodare, cielim svojim sadržajem, a ustanovljeno je i to, da su podpisi urednika na toj svjedočbi podpisanih krivotvoreni, a time je u objektivnom pravcu ustanovljen učin zločinstva prevare označena u §-u 197. i 199. sl. d) k. z.

Presudni sud uzeo je nadalje ustanovljenim, da je obtuženi M. Š. dao si od nepoznatoga čovjeka sastaviti inkriminiranu falsificiranu občinsku svjedočbu u kojoj se on označuje kao siromah i pogorelac, dočim u istinu nikada pogorio nije.

No uzprkos svemu tomu veli napadnuta osuda, da se presudni sud nije mogao uvjeriti o tom, da je obtuženi M. Š. naputio i savjetovao nepoznatog pisca, kako mu ima zahtjevanu svjedočbu sastaviti, jer da je nepismen.

Time pako došao je presudni sud sam sobom u protuslovje.

Po §-u 5. k. z. kriv je zločinstva ne samo neposredni počinitelj, nego svaki, koji zlo djelo zapovjedju, savjetom, poukom ili hvalom ili naumice prouzroči. Sam obtuženi M. Š. priznaje, da je nepoznati pisac na njegov zahtjev izdao mu inkriminiranu občinsku svjedočbu, kojom se on označuje kao siromah i pogorelac i da se je on tom svjedočbom kod sakupljanja milodara poslužio te da se je po glasu izkaza svjedoka Josipa V. obtuženik i ustmeno kao pogorelac predstavio. Kad je pako tomu tako, to se mora uzeti, da sadržaj te izprave odgovara njegovoj volji i njegovoj naručbi, a to tim više, što manjka upravo svaki razlog za predpostavu, da je nepoznati pisac upitnu izpravu inače sastavio nego li ju je obtuženi M. Š. naručio.

Po §-u 199. sl. d) k. z. kriv je, tko pod uvjeti §-a 197. k. z. javnu izpravu spotvori ili krivotvori.

Prema tomu u savezu sa §-om 5. k. z. počinio je obtuženi M. Š. zločinstvo prevare kao sukrivac.

Pošto je pako presudni sud taj čin kvalificirao samo kao prekršaj suprot sigurnosti vlastničtva, označen u §-u 461. k. z., to se ukazuje ništovna žalba kr. državnoga odvjetničtva osnovanom, ter joj valja s toga i mjesta dati, osudu presudnoga suda po §-u 284. točka 3. k. p. ukinuti ter suditi, kako je to učinjeno u dispozitivnom dielu vrhovne osude.

Kod odmjere kazni, koja se ima odmjeriti po prvoj stavci §-a 202. k. z. uvažene su kao olahkotne okoldosti, veliko siromaštvo njegovo, koje ga je na zločinstvo zavelo i dosadanja njegova neporočnost, ter je tako i obzirom na njegovu nedužnu porodicu kazan obaljena izpod najniže zakonite mjere. ***Em. A.***

Digitized by Google

Na § 155. sl. a) k. z. Pokušaj težke tjelesne ozliede u smislu §-a 8. k. z.

Kr. državno odvjetničtvo u O. tužilo je Marka Z. poradi pokušanoga zločinstva potajnoga umorstva po §-u 8., 134. i 135. točka 1. k. z., počinjena time, što je dne 25. veljače 1893. na večer u K. kroz prozor na A. St. izpalio prahom i olovom nabijeni revolver u nakani, da ga usmrti, nu samo slučajno ga pogodio nije.

Kr. sudbeni stol u O. izrekao je sa osudom od 10. listopada 1893. broj 7034 k. z. da je M. Z. time, što je dne 25. veljače 1893. u K. ako i ne u nakani na usmrćenje, to ipak u njekon inom neprijateljskom namišljaju kroz prozor na A. St. prahom i olovom nabiti revolver izbacio, nepogodiv ga doduše nu upotrebiv za to orudje i način, kojim je obično skopčana pogibelj za život sa nakanom, da težko ozliedi, kriv zločinstva težke tjelesne ozliede označena u §-u 152. i 155. sl. a) k. z. i da se osuđuje na kazan težke tamnice od 18 mjeseci. Izmedju ostaloga obrazloženja ove osude veli se:

Nadalje okolnost utvrdjena po svjedocih, da je M. Z. tada dobro pijan bio, izključuje sposobnost istoga, da bi bio mogao djelo zrelo razmisliti i nakanu na umorstvo zasnovati, nego je, bivši u većem stupnju pijan i razjaren, u neprijateljskom namišljaju, da težko ozliedi, hitac na A. St. izbacio, pa ga je sudište istog zločinstva krivim proglasiti moralo".

Povodom žalbe ništovne sa strane obtuženoga, zasnovane na §-u 277. točka 10. k. p., ukinuo je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni sa svojom osudom od 31. ožujka 1894. br. 1250 citiranu osudu kr. sudb. stola u O. i sudio je: „da je M. Z. kriv pokušanoga zločinstva težke tjelesno ozlede po §-u 8., 152. i 155. sl. a) k. z., što je počinio u napadnutoj osudi opisano djelo i obnašao je istoga po §-u 155. k. z. osuditi na kazan od 14 mjeseci težke tamnice etc." i to iz sliedećih razloga:

„Obtuženik napada osudu prvoga suda kano ništetnu po točki 5. i 10. §-a 277. k. p. tvrdeć, da se čin obtuženikov ne može kvalificirati kano izvršeno zločinstvo, jer oštećenik nije zadobio nikakve ozlede, zatim da je izključena kažnjivost čina, jer da je obtuženi bio podpuno pijan. Prva je tegoba osnovana, jer je sud ustanovio, da je obtuženi M. Z. imao nakanu, oštećenoga težko ozlediti, a da ga ipak nije nikako ozliedio samo zato, što ga izpaljeni hitac nije pogodio, dakle što naumljeno zlo samo slučajno nije izveo, a pri takovom stanju stvari ne može se obtuženomu imputirati izvršeno nego samo pokušano zločinstvo težke tjelesne ozliede (§ 8. i 155. sl. a] k. z.).

S toga se u toj točki ukida napadnuta osuda i sudi kao što je rečeno u tenoru ove vrhovne osude etc."

D. Markovac.

Digitized by Google

C. Mjenbeno-trgovačko.

K tumačenju §-a 324. trg. zakona i §-a 6. zakona od 3. listopada 1876. o sudbenosti trgovačko-mjenbenoj.

Trgovačka tvrdka V. C. u S. utužila je tužbom pr. 10. lipnja 1892. br. 2592 gr. kod kr. kot. suda u S., I. i K. P. iz O. radi 631 for. i 82 nč. spp.

Osudom od 30. prosinca 1892. broj 4821 gr. sudio je spomenuti sud prema tužbi. Na priziv tuženika pr. 7. ožujka 1893. br. 590 gr. odlučio je kr. banski stol svojom rješitbom od 10. svibnja 1893. br. 8504 sliedeće:

Posmotriv, da iz same tužbe pr. 10. lipnja 1892. br. 2582 gr. proizlazi, da je redovito prebivalište tuženika u O., a da tužiteljica u tužbi svojoj niti ne tvrdi, da mjesto plateža prama §-u 42. gradj. sudovnika ugovoreno bilo u S.;

posmotriv, da se u nazočnom slučaju ne radi ob izpunjenju posla trgovačkog, pak da s toga ovdje ne ima mjesta uporabi §-a 344. trg. zakona;

posmotriv, da se po §-u 13. gradj. sudovnika sve tužbe u pravilu podići imaju kod onoga suda kotarskoga ili sudbenoga stola, u kojega okolišu redovito obtuženik prebiva u ono doba, kad se proti njemu tužba podigne,

posmotriv, da su tuženici odmah u odgovoru od 4. studenoga 1892. broj 4402 gr. prigovorili nadležnosti postupajućeg u prvoj molbi suda, te da je prema navedenomu taj sud za razpravu i riešenje nazočne parnice očito nenadležan;

obnašao je povodom predležećeg priziva napadnutu osudu sa cielim postupkom po §-u 3. g. p. p. ukinuti, pak gore spomenutu tužbu po §-u 2. g. p. p. ureda radi odputiti, a tužiteljicu uputiti, da tužbu svoju podnese nadležnomu sudu.

Na utok tužiteljice tvrdke V. C. pr. 17. kolovoza 1893. br. 2211. gr. obnašao je kr. stol sedmorice svojom rješitbom od 4. studenoga 1893. uz odpućenje utoka tvrdke tužiteljice V. C., potvrditi napadnutu rješitbu kr. banskog stola, gledom na propis §-a 342. i 339. — 3. g. p. p. i to iz razloga, pošto su tuženici prigovorili nadležnosti suda, pa tvrdka tužiteljica hoće da tu nadležnost opravda propisom §-a 324. trg. zakona, kojim se pak propisom ne može nadležnost opravdati, jer u tom pogledu su mjerodavni propisi §-a 13., 42. i 56. sudovnika, ter ustanova §-a 6. zakona od 3. listopada 1876. o sudbenosti trg. mjenbenoj, a ne propis §-a 324. trg. zakona. *P.*

Digitized by Google

Iz upravne prakse.

Občinsko zastupstvo nije ovlašteno samostalno nabavljati zemljišta za urb. občine.

Obć. zastupstvo u V. zamolilo je upr. odbor u O. za uputu: „da li je ono na temelju toč. 4. § 26. zak. čl. XVI. god. 1870. ovlašteno samostalno nabavljati zemljišta za urbarske občine?“

Upr. odbor svojom rješitbom od 9. lipnja 1892. br. 847. odlučio je sliedeće:

„Obć. zastupstvo upravne občine nije ovlašteno samostalno obavljati kup nekretnina za urb. občine, već se imadu u takovom slučaju prama naredbi min. za pravosudje od 20. prosinca 1859. saslušati urb. ovlaštenici te prema točki IV. §-a 26. zak. čl. XVI. god. 1870 obć. zastupstvo, a po tom odobrava kup na temelju §-a 23. zakona od 5. veljače 1886. ob upravnom odboru upravni odbor. Tako se do sada vrši u praksi, a taj običaj i odgovara stanju stvari. Urbarska občina nije nikakav organ javne uprave, već je stvorena povodom zajedničkoga posjeda, koji je bio bivšim podložnikom odnosno selištem na temelju urb. odnošaja pripao, a karakteristikon toga zajedničkoga posjeda jest, što taj nije samo svojina današnje generacije, nego i kasnijega potomstva, ne samo današnjih ovlaštenika, nego i svih njihovih pravnih sljednika. Obzirom na okolnost, što urb. občina kao takova nije organ javne uprave, te prema tomu njen imetak nije takove naravi, da bi ili svakomu članu upr. občine bio na porabu ili da bi bio za namirenje troškova upravne občine, to se niti ne može točka IV. §-a 26. zak. čl. XVI. god. 1870. na istu uporaviti tako, da bi upr. občina samostalno za nju nabavljala zemljišta, nu obzirom na ono drugo svojstvo posjeda urb. občine, da naime isti nije samo svojina sadanje generacije, opravdan je navedeni nadzor upr. oblasti nad urbarskimi občinami.

Navod, da se preslušavanjem urb. ovlaštenika zavlači kup, jer da ih se ne može sazvati, nije opravdan, pošto se prama gornjoj naredbi imadu svi urb. ovlaštenici propisno pozvati, a zaključak stvaraju, koji su došli u skupštinu, dočim se na one, koji ne dodju, ne ima uzeti obzir. Prema tomu dakle ne može se time zavlačiti riešenje, pošto nije propisan broj prisutnih.“

Proti tomu uložilo je občinsko zastupstvo predstavku, a kr. zem. vlada odlučila je rješitbom od 3. siečnja 1894. br. 60469 g. 1893. sliedeće:

„U smislu ustanova ces. pat. od 17. svibnja 1857. imaju se smatrati urbarske občine kao pravne zajednice sastojeće se iz urbarijalnih ovlaštenika, a po tom se i dobro urbarskih občina imade ubrajati medju privatna dobra, a ne občinska t. j. dobra političkih občina. Pošto se pako § 26. zak. čl. XVI. god. 1870., na koji se obć. zastupstvo poziva, odnosi na

Digitized by Google

općinske imovine, to ne može niti općinsko zastupstvo biti ovlašteno na sklapanje pravnih posala, tičućih se imovine urbarskih općina. To u ostalom proizlazi posve jasno iz naredbe ministarstva unutarnjih posala i pravosudja od 20. prosinca 1859., po kojoj kod sklapanja nagoda ob uredjenju posjeda u ime urbarskih općina odlučuje većina posjednika urb. zemalja, a ne zastupstvo političke općine. S toga je neumjestna predstavka zastupstva općine, smjerajuća na priznanje zahtjeva za samostalno nabavljanje zemljišta za korist urb. općine". *Dr. Križ.*

Kad na zadružnom selištu ostane samo jedna obitelj, nije za razlaz zadruge dostatna samo volja predstavnika, već je nuždna privola ciele obitelji t. j. njenih samosvojnih članova. — Vidi § 55. i 36. zadr. zak. od 9. svibnja 1889.

Na zadružnom posjedu zadruge V. k. br. 22. iz L. živi Lazo V. sa ženom i djecom, od koje je sin Mile i Stjepan već punoljetan, a dapače prvi oženjen, te i sam otac obitelji.

Obzirom na ustanovu §-a 55. zadr. zakona od 9. svibnja 1889. zatražio je Lazo V. dne 3. listopada 1891. razlaz zadruge i upis na svoje ime kano predstavnika, a to navodno, jer ga je stariji sin proganjao.

Kr. kotarska oblast u G., odputila je odlukom od 7. listopada 1891. broj 8561 molitelja sa zahtjevom, obzirom na oženjenog mu sina; nu uslied utoka Laze V. uslišao je upravni odbor županije z. unatoč prigovoru žene i punoljetnih sinova molbu, te je rješitbom od 4. veljače 1892. br. 61 upr. općine ukinuo prvomolbenu odluku i odredio, da se u grunt. uložku br. 125. i 126. por. obć. L. briše zadružno svojstvo zadruge V. i obaviti imade upis na molitelja Lazu V. kao predstavnika obitelji, uz razloge:

pošto je i hipotekarni vjerovnik glasom zapisnika od 21. studenoga 1891. na to pristao,

pošto se prigovori Joke, žene Lazine i sina mu Mile i snahe Evice ne mogu u obzir uzeti, jer tima, u smislu propisa §-a 55. zadr. zak. od 9. svibnja 1889., dok je predstavnik obitelji Lazo na životu, nikakovo odlučujuće pravo glasa ne pripada.

Uslied utoka Mile V. ukinula je kr. zemaljska vlada rješitbom svojom od 8. prosinca 1893. br. 18513 ex 1892. drugomolbenu rješitbu, te izrekla, da razlazu upitne zadruge mjesta nema i to s razloga:

što za razpis zadruge u smislu §-a 55. zadr. zakona od 9. svibnja 1889., ter upis njezinih nekretnina na predstavnika obitelji kao samovlastnika, obzirom na zadnju stavku §-a 36. istoga zakona, nije dostatna samovolja predstavnika već je nuždna privola obitelji, dakle svih samosvojnih članova njezinih, to jest onih, koji imadu podpunu djelatnu sposobnost, ter koje otac kao punoljetne više ne zastupa i ne predstavlja.

Malvić.

Digitized by Google

SVAŠTICE.

Reforma juridičkih nauka.

(Nastavak.)

Poseban dio obrazloženja. Članak I. izbraja one ustanove zakonskog članka sabora kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 5. siečnja 1874.; koje se nazočnom osnovom mienjaju ili nadopunjuju. Na mjesto ustanovah rečenoga zakonskoga članka, koje su suvišnim postale, umetnute su materijalne ustanove ostalih sveučilištnih zakona, koje ostaše u krieposti, da se tako, kako je gore iztaknuto, poluči sistematska cjelina u cielom sveučilištnom zakonu. To vriedi napose za IV. poglavje, u kojem se je u 16. paragrafu govorilo o naukovini, dočim osnova normira naukovinu sa 3 paragrafa, tako da je 13 paragrafa ostalo za pristojbe profesora i ostaloga sveučilištnoga personala.

Po §-u 2. st. 1. te po §§ 3., 4., 5., 6. i 7. zak. članka od 5. siečnja 1874. bile su do sad sliedeće 4 kategorije učitelja:

1. redoviti profesori;
2. izvanredni profesori;
3. docenti, i to a) privatni, b) honorirani;
4. učitelji u užem smislu riječi.

Pojam redovitih i izvanrednih profesora ostavlja osnova netaknutim, samo su njeke ustanove preciznije stilizovane. Tako je naročito jasno iztaknuto, da sada ne odlučuje dotična katedra već znanstvena kvalifikacija osobe, hoće li biti postavljena za redovitoga ili izvanrednoga profesora, česa se je u ostalom i dosada praksa držala.

Obćenitu kategoriju docenata, koja je po zakonu od 5. siečnja 1874. obuhvaćala privatne docente, koji su se habilitirali po ustanovah §-a 24. do 26. rečenoga zakona, nadalje honorirane učitelje sirskoga, kaldejskoga i arabskoga jezika i državnoga računovodstva napušta osnova posvema.

Takovim generalizovanjem nastaje konfuzija i krivi pojmovi, pa s toga osnova ograničuje stari i častni naziv docenta sa dodatkom „privatni“ na one znanstvene pregaoce, koji su pravo predavanja, — veniam legendi — stekli ozbiljnim znanstvenim radom ne imajući pred očima neposrednu materijalnu korist.

Privatni docenti kao takovi nisu nipošto činovnici, već dragovoljni učitelji znanosti, prem mogu biti uz to a redovito i jesu činovnici; pa i jesu na zagrebačkom sveučilištu primjerice sada svi privatni docenti po zvanju svom činovnici.

Kao korolar toj promjeni odredjuje § 7. osnove — razširujući dosadanji na učitelje živih jezika ograničeni pojam učitelja — da se imadu imenovati učitelji za stanovite grane znanosti i za podučavanje u

Digitized by Google

živućih jezicih. Glede položaja tih učitelja ustanovljuje alin. 2. rečenoga paragrafa osnove: „učitelji ne moraju biti činovnici".

Prema toj stilizaciji može kr. zem. vlada učitelje u užem smislu definitivno namjestiti, pa ih u stanovitu kategoriju činovnika uvrstiti. Tako primjerice može uvrstiti učitelje živućih jezika u kategoriju učitelja srednjih škola, te će se takav učitelj moći izključivo baviti svojim predmetom.

Nu kr. zem. vlada može takodjer povjeriti uz ugovorenu nagradu i drugim stručnjakom naučanje stanovite grane znanosti. Tako primerice višemu računarskomu činovniku predavanje o državnom računoslovju.

Osim ovih kategorija, koje osnova prema prijašnjim ustanovam samo ponešto mienja, ustanovljuje se u §-u 6. osnove još tri kategorije: suplenti, umirovljeni sveučilištni profosori i začastni sveučilištni profesori.

I za valjanosti sadanjega zakona postavljala je vlada prema potrebi suplente za supliranje profesora. Nu zakon govori o tih suplentih samo na jednom mjestu i to samo mimogredce u §-u 66. pri naukovini:

„Samo suplenti, koji bi se polag osobitih vladajućih okolnostih uz zakonitu pristojbu upotrebljavali za koju izpražnjenu učiteljsku stolicu, ne imadu prava na naukovinu, koja se po njihove kolegije plaća: ova naukovina ide u sveučilištnu zakladu, iz koje će se plaćati suplentska pristojba".

Osnova normira posve točno i jasno položaj suplenata, odredjujući, da kr. zem. vlada može imenovati suplente redovitih i izvanrednih profosora prema potrebi na dulje ili na kraće vrieme, t. j. dok ne bude moguće izpražnjenu katedru popuniti. Tim se ne ustanovljuje ništa nova, već se samo jasnim i nedvojbenim načinom uredjuje postojeće faktično stanje.

De lege lata dvojbeno je, da li mogu i nadalje predavati izvanredni i redoviti profesori, pošto budu umirovljeni. Osnova rieśava to pitanje jasno u §-u 6. ovako:

„Svaki nakon navršenoga obveznoga službenoga vremena u trajno stanje mira postavljeni redoviti ili izvanredni profesor može privolom kr. zemaljske vlade i dalje predavati one predmete, koje je predavao bivši u aktivnoj službi".

Osnova veli „nakon navršenog obveznog službenog vremena umirovljeni profesori", jer kr. zemaljska vlada drži, da profesori, koji su inače umirovljeni, nebi tako lahko došli do toga, da i opet predavaju. Osim u osnovi navedenog slučaja mogu naime biti profesori umirovljeni sbog duševne ili tjelesne bolesti, nadalje uslied disciplinarne presude ili konačno s važnih razloga, rad kojih se ne može dopustiti, da dotični profesor nadalje djeluje na sveučilištu.

U svih tih slučajevih ne bi moglo imati praktične važnosti obćenito ovlaštenje umir. profesora, da i nadalje predavaju.

Digitized by Google

Posve nova je sliedeća ustanova §-a 6. osnove: „Veoma zaslužni po znanost muževi mogu se imenovati honorarnimi (začastnimi) profesori za stanovite struke".

Uvadjajući tim začastnu profesuru imala je kr. zemaljska vlada pred očima sliedeće:

Za mlada čovjeka puža privatna docentura dovoljno idealne nagrade po časti i znanstvenom ugledu, skopčanom s tim mjestom. Nu uviek će se smatrati privatna docentura nižom od profesure, jer je redovito prelaz na profesuru. Ostari li dakle privatni docenat, pa ako se još k tomu popne u činovničkoj hierarhiji na viši stepen od onoga, što ga daje profesura ili bar na jednaki, to bi mu se mogao naslov privanoga docenta pričiniti odveć neznatnim, što bi ga moglo sklonuti, da se odreče privatne docenture, koju je inače posve dostojno možda pače baš sa sjajnim znanstvenim uspjehom vršio. Nadalje mogli bi poželjeti i stariji učenjaci da posvete koji dio svojega vremena predavalju na sveučilištu, a nisu se u mladosti habilitirali ili se — budući odsutni i Zagreba — nisu mogli habilitirati, pošto docentura predpostavlja periodičko izvršivanje te službe; pošto je ipak habilitacija skopčana s takovimi formaliteti, kojim bi se stariji učenjak jedva htio podvrgnuti, to se čini začastna profesura najsgodnijim oblikom za ove slučajeve. Za ove vrsti osoba postavila je kr. zemaljska vlada kategoriju — kako se to u §-u 70. osnove naročito ističe, bezplatne sveučilištne profesure.

Kr. zemaljska vlada drži, da će moći time uzdržati, odnosno dobiti za sveučilište po koju valjanu silu; a za malene narode, kakov je hrvatski, važno je, da se drže na okupu sve sile, jer se samo tako mogu dovinuti do većeg kulturnog stepena ili bar uzdržati na onom, komu su se dovinuli.

(Sliedi.)

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Tumač gradjanskomu parbenomu postupniku. Uz sudjelovanje dra. Josipa Šilovića kr. javnoga red. sveučilištnoga profesora napisao Adolfo Rušnov, viećnik kr. banskog stola. Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch) 8°. strana VIII. i 936.

Radostno pozdravljamo ovaj zanimiv pojav u novijoj našoj pravničkoj književnosti tim većma, što se je u istinu živo osjećala u naših pravničkih krugovih potreba, da se napiše valjan komantar gradjanskomu parbenomu postupniku, jer je obće poznati komentar Schusterov iza toliko vremena (najnovije izdanje je od godine. 1859.) postao nepodpunim i zastarjelim. Tim većma nas zanima taj najnoviji književni pojav, što je poteko iz pera

Digitized by Google

neumornog našeg radnika na polju praktične pravne literature, u našoj domovini dobro poznatog strukovnjaka g. Adolfa Rušnova, koji je medju ostalim napose pisanjem tumača k općem gradjanskom zakoniku u velike poslužio potrebam naše pravničke prakse. Nu tim je on potrebam, držim, još većma udovoljio time, da se je dao na pisanje komentara našem gradjanskom postupniku, jer se baš taj zakonik u praksi danomice najvećma rabi, a priznati se mora, da ima dosta nejasnih ustanova, koje dosle ni sudskom praksom nisu na čistac izvedene. Isto se tako hvaliti ima, što je pisac na dosta mjesta rabio glasoviti komentar austrijskog gradj. parbenog postupnika profesora dra. R. baruna Causteina, koje je djelo obće priznato, a koje se i za naš postupnik u gradjansko-pravnih poslovih s najboljim uspjehom rabiti može. A i to, što se je g. pisac obazirao izdašno na judikaturu vrhovnog sudišta u Beču jest već radi sličnosti, a gdjegdje i jednakosti odnosnih postupovnika posvema umjestno, jer je ista s jedne strane na poznatoj visini savršenosti, a s druge strane tako obsežna, da, reć bi, neima ustanove u postupovnicih gradjanskih, koja nebi bila predmetom iste judikature, koja bi već sama po sebi pružala obilata gradiva za pisanje komentara. I obziri na dalmatinske i istarske pravnike preporučuju to uvaženje cislitavske judikature. Jedino se žaliti mora, da je domaća naša judikatura u komentaru tako slabo uvažena, a ipak se mi istom punim pravom ponositi možemo, pak je ista za naše pravosudje u prvom redu mjerodavna. Osim toga mnoge razprave glede raznih pitanja gradjansko-parbenog postupka, otisnute u našem pravničkom listu Mjesečniku, nisu nigdje ma ni slovom dodirnute, dočim bi se svakako preporučalo bilo, da je u ovakovom djelu inače obsežnom, kao što je piščevo, i domaća pravna literatura izdašno izcrpljena. Dodati mi je i to, da su gdjekoje važnije naredbe vladine i okružnice banskog stola izostale u djelu, koje ću biti slobodan na dotičnih mjestih citirati. Što se izradbe djela tiče, priznajem iskreno, da je uspjelo, i da je to nedvojbeno najbolja od dosadanjih radnja piščevih. On je pokazao pri tome, da je ne samo dobar poznavaoc postupovnih propisa, već i da razpolaže sa riedkim praktičnim izkustnom, koje je steko posvećujuć već odavna praktičkoj strani našeg pravosudja svoj neumorni i uspješni trud. Osobito iztičem, da je vrlo koristno, što je diljem djela razlagano, kako treba da se dotični predmet rieši i što da se š njime čini, jer je ova knjiga u prvom redu namienjena praksi i praktičnoj uporavi pravila postupovnih, a napose je toj svrsi djelo posvema udovoljilo. Što se jezika i sloga tiče, to je komentar pisan vrlo shvatljivo i razgovjetno, te pravilnim jezikom, pak se lagano i ugodno čita. Dakako da ima na mnogih mjestih djela obsežnosti, a gdjegdje opet kratkoća u tumačenju, nu to je kod ovako obsežnog djela napokon neizbježivo, jedino je neopravdanim načinom posve izostavljen historijski oris našeg gradjanskog parbenog postupnika. Piscu je pripomagao kod

Digitized by Google

ovog djela profesor dr. J. Šilović, preuzev korekturu i jezičnu redakciju, ter dodavši njeke vladine naredbe i okružnice i okrom toga uvaženim savjetom svojim, za koji trud ga ide svakako zaslužena hvala.

Pristupajući sada k ogledbi djela namjeravam najpre donieti kratku obznanu o sadržaju istog, a za tim se osvrnuti na one pravne nazore piščeve, za koje po mom nemjerodavnom mnienju držim, da su ili ne osnovani ili barem dvojbeni. Pri tom ću ipak biti u obrazlaganju što kraći, jer se u potanje razglabanje istih ne mogu ovdje upustiti već s toga, što bi inače obseg ocjene prekoračilo, i što s druge strane smijem predpostaviti, da će se i onako mnoga kontroverzna postupovna pitanja tečajem vremena u Mjesečniku potanje pretresati, što bi za razbistrenje mnogih doista nejasnih ustanova postupovnih, i da se ustanovi po mogućnosti jednoličnost postupka, vrlo želiti bilo. Pripominjem, da sve one točke, koje napose neću pobijati, usvajam i da se glede istih slažem sa g. piscem ter ću samo kod dotičnih §-a navesti, što držim, da je iz tumača izostalo, a podpunosti radi bi trebalo u istom spomenuto biti, napose pako zaostale naredbe i okružnice.

Djelo počima osim pripomene (I—VIII.) na strani 1—21 sa temeljnimi načeli gradjanskog parbenog postupka i obćim pregledom ustanova u njem sadržanih. Ovo ima služiti kao uvod, ter sadržaje zgodan oris navedenih temeljnih načela i ustanova u stadiju presudnom i ovršnom, koji će oris napose za početnike pravnike, jer je doktrinarne naravi, dobro doći. Za tim je otisnuta naredba minist. pravosudja od 16. rujna 1852., kojom je naš gradj. parbeni postupnik uveden.

Na strani 25. počima komentiranje samog gradjanskog parbenog postupnika, ter se nastavlja do uključivo strane 590, sa kojom dovršuje. Napose su propisi ob ovrsi tumačeni na strani 384—515. Cieli ostali dio knjige od 530—936 sačinjava obsežan dodatak.

I to ponajprije dolazi na strani 591—633.:

I. zakon od 17. prosinca 1876. o preinaci njekojih ustanova gradj. parbenom postupnika, tičućih se postupka kod ovršne dražbe nekretnina i pokretnih stvari radi novčane tražbine (t. z. ovršna novela); za tim je protumačen na stranah 634 - 667:

II. zakon od 18. siečnja 1883. o stegah ovršnoga prava kod ovrha radi novčanih tražbina; dalje se tumače posebni postupnici i to:

III. na strani 668—699. II. naredba ministarstva unutarnjih djela i pravosudja od 17. prosinca 1858. br. 230. zem. vladnog lista o sudbenom postupku u parnicah uporabnih — dalje:

IV. A. ministarska naredba od 16. veljače 1858. br. 34. zem. vladnog lista na stranah 699 - 707.; — dalje;

Digitized by Google

IV. B. naredba ministra pravosudja od 18. srpnja 1859. broj 88 zem. vladnog lista na stranah 708—719. (t. z. mandatni postupak).

Zatim se komentiraju naši autonomni zakoni i to:

V. od 3. litopada 1876. o mjestnih sudovih i postupku pred njimi na strani 719—761; — dalje od istog datuma:

VI. zakon o postupku u pravnih poslovih manje vriednosti sa svrsi shodnim kratkim uvodom, strana 761—826. Vrlo smo zahvalni gosp. piscu napose zaoto, što je u svom gornjem djelu komentirao pod

VII. za naše odnošaje vrlo važni i skroz u svojoj vrsti originalni zakon o postupku u slučajevih smetana posjeda od 8. svibnja 1890, pridavši i tu kratak uvod doktrinarnog općenitog sadržaja, strana 827—877. Sliedi za tim:

VIII. na stranah 878—896 tumačenje naredbe ministra pravosudja od 25. siečnja 1850. broj 52 drž. zem. lista o privremenom postupku u stvarih mjenbenih; dalje:

IX. na strani 896—901 komentiranje naredbe ministra pravosudja od 18. srpnja 1859. o postupku, kada se izvršuje pravo osiguranja radi osnovano na člancih 25. i 29. ugarsko-hrvatskog mjenbenog zakona i konačno;

X. na strani 902—912 protumačen je zakon od 3. listopada 1876. o sudbenosti trgovačko-mjenbenoj i postupku pred trgovačko-mjenbenimi sudovi. Djelu je pridodan zgodno udešen alfabetički sadržaj, strana 913—936.

Držim da su u ovom djelu, koje se ne bavi samo tumačenjem našeg privrenenog gradjanskog parbenog postupnika, već i sa inimi u nas valjajućimi gradjanskimi postupovnici svakako otisnuti biti mogli i sindikatni postupak, propisan carskom naredbom od 12. ožujka 1859. br. 46 drž. zem. lista, za tim postupak kod pobijanja odštetnih presuda, donešenih po oblastih zajedničke c. i kr. vojske (zakon od 6. lipnja 1887. sbornika broj 54 ex 1887.), za tim naredbom vlade odjela za pravosudje od 31. kolovoza 1887. br. 10672 (br. 221 uredovne sbirke naredaba pravosudne struke) propisani postupak, koji se u preporih nastavših glede autorskog prava obdržavati imade.

Prelazeći prema stavljenoj si zadaći k pojedinostim komentara, opaziti mi je, da je kod §-a 2. g. p. p. izostala okružnica banskoga stola od 8. svibnja 1893., broj 3968 (uredovne sbirke broj 485), kojom se i kotarski sudovi upozoruju na propise radi nenadležnosti u predmetih radi šumskih i poljskih šteta, lukna, desetinskih podavanja itd. Nadalje se prepornim svakako i u našoj praksi smatra, da li i u koliko se i ovršni postupak može obustaviti uslied podnešene po stranci kaznene prijave radi čina, koji je bio predmetom sudjenja, jer se na podnešene takove prijave glede inih čina svakako neima po samom slovu zakona obzir uzeti, napose ne kad na pr.

Digitized by Google

stranka prijavi ovrhovoditelja radi položene u parbi krive prisege, u kojem bo slučaju joj zakon daje pravo samo po §-u 368. g. p. p. tražiti povratu u prijašnje stanje radi prikrate krivom prisegom. Nije bo po mom mnienju pravedno, da se jur pravomoćnom osudom stečeno i prisegom utvrdjeno pravo ovrhovoditelja na kaznene prijave ovršenika, koji se time kani oteti ovrhi, obustavom ovrhe uskraćuje, kad zakon tog prava ovršeniku ne daje, već mu daje samo pravo postupati po §-u 368 gr. p. p.

Kod tumačenja §-a 4. gradj. parb. postupnika valjalo je pobliže baviti se sa pojmom „propisani jezik". O tome se na strani 137. djela samo to navodi, da sudbena praksa ne zahtjeva prevoda za izprave, koje su izdane u takovom jeziku, koji je obće poznat pri sudu, te je notorno, da ga i više oblasti razumiju. To tumačenje je preuzko i neizcrpljuje nipošto pojma „propisani". Pak pošto je prema zak. čl. I. od godine 1868. uredovni jezik u Hrvatskoj i Slavoniji jezik hrvatski, držim, da bi u tom jeziku morali i podnesci svi, a od priloga koji u njem nisu sastavljeni, prevodi u tom jeziku predani biti kod suda. Praksa naročito od priloga, glasećih u njemačkom jeziku, ne traži prevoda. Moje je skromno mnienje, da je to prema zak. čl. I. g. 1868. neosnovano, a dolazi se pri tom i do te anomalije, da se podnesci sami u njemačkom jeziku pisani ne primaju, jer nisu propisanim jezikom pisani, dočim se prilozi takovih podnesaka, koji bi takodjer imali u tom samo jednom propisanom jeziku podnešeni biti, primaju.

Glede toga upozorujem ne rješitbu priobćenu u Mjesečniku g. 1876. strana 519 i rješitbu stola sedmorice od 21. travnja 1883. br. 820, priobćenu u Mjesečniku g. 1883, koje zastupaju mnienje, čineći razliku medju jezikom „uredovnim" i propisanim, da se od njemačkih izprava nemoraju prevodi sudbenim podneskom prilagati, ali se u riešitbah tih dostatno ne obrazlaže, koji se jezik ima „propisanim" smatrati.

Kod tumačenja k §-u 29. g. p. p. u kojem se spominju zastupnici erara, izpušten je vojni erar, zastupanje kojeg oglašuje okružnica banskog stola od 21. travnja 1876. broj 2705 i 1. rujna 1875. broj 8690 (br. 267 uredovne sbirke).

K §-u 39—44 g. p. p. izostala je okružnica kr. banskog stola od 12. travnja 1893. broj 7856. (uredovne sbirke br. 451) glede vodjenja sudskih ročišta.

Kod tumačenja §-a 90 g. p. p. manjkaju dvie okružnice banskog stola od 28. srpnja 1880 br. 8814 (broj 16. sbirke) i 28. lipnja 1887. br. 15394. (br. 253 sbirke) u pogledu dopisivanja s oblastmi i uredi kraljevina, zastupanih u carevinskom vieću.

Kod dostave sudskih odluka izostala je posebna ustanova, podieljena glede toga u smislu §-a 11. sl. g) osnovnih pravila hipotekarnom vjeresijskom odjelu austro-ugarske banke (sbornik 1879 br. 67).

* * * (Sliedi.)

Digitized by Google

O положају породице и наслеђства у правној системи. Studija V. Bogišića. U Biogradu 1893. 8° 54.

U pravničkom su svietu već dovoljno poznati ugovori „sprega i supona“ i ako se ti ugovori osim crnogorskog ni u kakvom drugom zakoniku nenalaze. Lahko se dogoditi može, da s vremenom, uslied promjena, koje će nastati u narodnom saobraćaju, u narodnih potrebah i prilikah, ti ugovori posve izčeznu te ih ne bude, kao što ih nema ni u mnogih drugih zemljah. Ali pošto obstoje i dok obstoje, komu bi pametnu i na um moglo pasti da zahtjeva, da im se u vidu tih mogućih promjena primenjuju pravila modernije i naprednije forme družtva na dionice! Što znače „prelazna“ naredjenja, koja se često sretaju u zakonih? Uprav to, da su postavljena efemerno, tek dok njeki ostatci predjašnjih uredaba posve ne izčeznu. Takva se prelazna naredjenja zakonska, postavljaju obično tek na njekoliko mjeseca, na godinu ili na dvie! Da li je prema svemu moguće i pomisliti, da su izlišna osobita pravila za osobite tipove takove prezamašne uredbe kao što je porodica, koji uprav za to, što su od vajkada živjeli, nije nikako moguće predvidjeti, koliko će još stoljeća kanuti u vječnost, dok posve neizčeznu ili se ne preobraze prema kakvu „naprednijemu“ tipu!

Kad bismo stali dokazi potvrdjivati postavke, koje se u do sada kazanom nalaze ili se od tuda izvode, ovi bi završni redci narasli do čitave obšivne razprave. Mi ćemo se dakle zadovoljiti tim što ćemo privesti tok činjenica iz istorije novijih zakonodavstva; one će, nadamo se, s jedne ili druge strane osvietliti bar po njeke od postavaka o kojima je rieč.

Još pred dvadeset godina mi sami imasmo priliku u jednom pismu svome[1] pominjati o vrlo nenormalnu pojavu u životu pisanog zakona. U pokrajini sa poreko pol milijuna duša, mi kazivasmo tada, gospoduje više od pol vieka jedan gradjanski zakonik, koji je po zasluzi na velikom glasu. Pri svem tom u toj se pokrajini, Dalmaciji, za sve to vrieme obći austr. gradjanski zakonik ne primjenjuje, gotovo ni na kakve poslove i sporove porodično-nasljednog prava seoskog naroda, a ovaj, svak znade, sastavlja ništa manje od devet desetih dielova cielog stanovničtva te zemlje.

Od kuda taj čudnovati, gotovo nevjerojatni pojav?

Prosto od tuda, što u seoskog naroda dalmatinskog žive, i to u krepku životu: narodno-seoska srbska (a i hrvatska) forma porodice, koja je osnovana, kako je poznato, na načelih posve različitih od onih, na kojih počiva gradska individualna porodica. A uprav su jedino prema ovoj posljednjoj i odmjerena pravila, koja se u gori hvaljenom austrijskom zakonu nalaze. Kako drugoga zakona o tom predmetu nije u pokrajini bilo, a austrijski zakonik ne priznaje pravila običaja, moglo se ipak očekivati, da će se

[1] Zbornik sadašnjih pravnih običaja u Slovena. Zagreb 1874. Pristup.

Digitized by Google

vlasti bar starati, kako bi se pravila zakonika pošto po to primjenjivala. Pri svem tom toga nije bilo, a vladalo se po običaju i to radi vrlo prosta uzroka, što se bez očevidne nepravice, inače nije ni moglo postupati.

Nego, već je opazio čitalac, mi ovdje govorimo tek o prošlom vremenu! O sadašnjosti mi zalibože toga kazati ne možemo, barem za njeke poveće predjele, koje tu nedavno, imasmo priliku lično posjetiti. Pri tom posjetu dalo nam se opaziti ogromnu promenu, koja se je u tome pogledu za ovo dvadesetak godina zbila. I promjena ova, neka nitko ne misli, nije u formi porodice. Seoska je porodica, barem u predjelih koje posjetismo, i danas u glavnom isto onakva kakva je i prije bila, t. j. čisto narodna kuća na starih družinskih načelih, pa bila to kuća zadružna, bila inokosna. ali se izmjeniše druge prilike. Prije su bile veoma riedke razpre o tih predmetih, a kad su se dešavale te se nije moglo bez diobe ni bez javnog suda, u sudu su stranke gradile tek „prokomes“ (compromesso) u kom su se naznačivali „dobri ljudi“, koji će izvršiti diobu po običaju i pravici. Na riešenje „dobrih ljudi“ nije bilo apelacije, jer su se je stranke već u „prokomesu“ odricale.

Na taj su se način izbjegavale redovne sudske parnice o ovih predmetih. Sad ih je, žalibože, mnogo i mnogo više! Prije ni najprosvjećeniji seljak nije mogao ni pomisliti, da je pravo, a osobito da je pošteno, iskati dio ženin od njezina roda. Sada, kako se često objašnjuje seljakom (ljudi su se znalci zakona u novije vrieme brojem potrostručili), da im to pravo uprav kraljevski zakoni daju, takve tražbe nisu već riedkost, i ako se još i sada prave kao njekim čuvstvom stida. Za to, one kuće, koje imaju mnogo djevojaka za udaju, a neće da se izkopaju, staraju se da im odiva načini odreku toga nekog novog i nenadnog prava, što one rado i čine.

Očevidno je da to novo mekanično i površno tumačenje zakona nije ni na čem osnovano, osim na slučaju istovjetnosti naziva za posve različne stvari: dakle na prostom qui pro quo! Odtuda ipak polaze velike nepravde, nesigurnost u imetku ljudi i porodica; odtuda uprav, one „zakonite“ sudske zablude, o kojih imasmo tu nedavno prilike govoriti na drugom mjestu.[1] Odtud začetak smutnje u pojmovih naroda o tome što je pravo, što li nepravo, što je pošteno, što li nepošteno, smutnja, koja ako potraje, može dovesti do moralno-pravnog kaosa u glavah prostoga seoskoga naroda.

Nam nije poznato da li to nesnosno stanje opažaju zakonodavni organi. Nego, i kad bi ga opažali, nastaje pitanje: kako da zlu dokoče?

Mi već vidjesmo, da je porodično-nasljedno pravo umetnuto i u austrijski gradj. zakonik. Pa tko da se usudi i pomisliti da se za takvu „malenkost“ takne u to ogromno, složeno i mnogo hvaljeno zdanje, komu

[1] „Otadžbina“ svezak 128. str. 446.

Digitized by Google

je toliko koljena sudaca, odvjetnika i u obće pravnika priviklo, i o kom već obstoji obširna literatura i predanje!

Jedno je svakako nesumnjivo, — a to nas ovdje najviše i zanima, — da kad bi porodično-nasljedno pravo bilo zasebno i samostalno uzakonjeno, sve bi izmjene i udešavanja prema novim potrebam i pravici bila neizmjerno lakše izvršiva. Primjer tomu ćemo vidjeti niže.

Za sada nam je tek opaziti, da se sličan pojav sreta i u kraljevini Srbiji. Ovdje u gradj. zakonik od g. 1844., osim pravila o gradjanskoj porodici i nasljedstvu udje jedna prilična rukovet pravila i o odnošajih u „zadruzi". Ali svi su srbski sudnici i pravnici suglasni u tom, da se u glavu zakonika, kojom se uredjuje ovaj posljednji predmet, uvuklo mnogo kapitalnih pogrešaka, da u njoj ima odredaba, koje su u oprieci sa prirodnim sklopom naše seoske kuće, da ima nepodpunosti...; riečju, da našemu predmetu treba radikalne revizije, procjedbe a možda i podpuna pretopa.

Ali je i ovdje sam fakat, što je naš predmet uvršten u sistematičan dosta obširan zakonik, imao rekbi posljedicu, da kad se god pomišljalo o nuždnih popravcih i preinakah, o preradbi, javljala se odmah misao, da je vrlo težko i opasno u tako obširno, zamašito i složeno zdanje, ma sa koje strane ticati, zakonsko zdanje ka kome se upotrebom nekolikih desetaka godina podobno priviklo.

Mi imamo i jedan dosta tvrd oslonac ovoj predpostavci. Godine 1873. dopade nam glas da je u Biogradu odlučeno iz temelja preraditi gradj. zakonik. Mi sami u to vrieme bijasmo pristupili pripravnim studijam sastavljanja imovinskoga zakonika za Crnu goru. Ta nam se viest, razumije se, činila dosta zamašita i za samo naše preduzeće. Mi mišljasmo, da bi za obe srbske zemlje koristno bilo, kad bi se takov rad u medjusobnu sporazumu i na jednakih ili sličnih načelih vršio. Zapitasmo u Biogradu što je u stvari; bi nam odgovoreno ovo: vladina je doista namjera preraditi zakonik, mnoga bo pravila, koja se u njemu nahode, nailaze u primjeni na velike potežkoće, a osobito glava o odnošajih u zadruzi. Ipak se dodaje, da još nije riešeno, hoće li se zakonik posve preraditi, ili će se samo podvrći osnovnoj reviziji. Odgovor se završuje primjetbom, da je veoma kompetentno lice već primilo na se trud, da to pitanje prouči, te da je svoj rad već odpočelo.[1]

Evo već od toga vremena prodje punih 20 godina i stari zakonik osta u glavnom kakav je i bio. Ovaj bi pojav doista nepojmljiv bio u zemlji dosta bogatoj i materijalnimi sredstvi i dobrimi pravnici, kad se nebi objasnio gornjom predpostavkom.

---

[1] Odgovor nam ovaj dopade od samoga g. Jovana Ristića. Mi citiramo ovo ipak na pamet, jer u ovaj par nemamo toga pisma pri ruci.

Digitized by Google

Privedimo sada jedan pojav posve protivnog pravca.

Već od samoga početka kad stadoše u Hrvatskoj pisati pravila o seoskoj porodici i nasljedstvu, to se vazda radilo u zasebnom zakonu ili zakonskom predlogu.

Već 1859. godine izdaje Utješenović svoj projekat zakona o zadruzi.[1]

Godine 1861. sam hrvatski sabor usvaja o tom predmetu zaseban zakonski projekat, koji u ostalom nije postao zakonom.

Godine 1870., prosinca 1., javlja se prvi pravi zakon o zadruzi;

Godine 1872., listopada 6., postavljen je novi zakon o ovome predmetu;[2]

Godine 1874., ožujka 3. opet novi zakon o istom predmetu, kojim se zamjenjuje predhodni;

Godine 1876., prosinca 29.[3] na novo zakon o zadruzi;

Godine 1880., kolovoza 14., izdaje se opet novi zakon o zadruzi.

Najposlie god. 1889., svibnja 9., izadje najnoviji zakon o seoskoj kući, i to u načelnih pitanjih mnogo savršeniji od svih predjašnjih. Ovaj je zakon, koji nam tek pred dva tri mjeseca do znanja dodje, upravo sada u snazi.

Ne može se nikako reći o zakonodavnoj vlasti u Hrvatskoj, da nije vrlo radina bila na polju koje nas ovdje zanima. I doista, za ne punih dvadeset godina, ne brojeći projekte, izdano je više od pol dužine zakona o našem predmetu! Da li je pak za bezuslovnu pohvalu ta prekomjerna radinost, posve je drugo pitanje. Takav bogati niz zakona u tako kratko vrieme, već sam po sebi jasno pokazuje, da zakonodavac pri izradi svakoga iz predhodnih zakona nije bio temeljito svoj predmet izučio, niti je sam sobom na čistini bio, ili je pak pri njihovu izradjivanju bilo različno mišljenje o pojedinih sastavnih djelovih zakona, ili je najposlie bilo različnih realnih ili uobraženih interesa, koji spriečavahu da istina vrh uzme. Tako često mienjanje zakona o predmetih ovakvoga zamašaja nije nikako podobno da umnoži zakonodavčev ugled, pa ni ugled njegovih proizvoda. Ali je svakako za pohvalu što zakonodavna vlast nije mirovala, dok nije popravila što je više mogla, pogrieške svojih predjašnjih proizvoda.[1]

[1] Entwurf eines Gesetzes zur Regelung der Hauskommunions-Verhältnisse und der Erbfolge unter der Landesbevölkerung in Königreich Croatien und Slavonien (u djelu: Die Hauskommunionen der Südslaven. Agram 1859.)

[2] Ovaj zakon mi lično ne gledasmo, a znamo o njemu samo po citatih.

[3] I za ovaj zakon vriedi predhodna opazka.

[1] Nije zgorega opaziti, da je posljednji hrvatski zakon o seoskoj porodici od 1889. god. bez velika šuma usvojio načelo identičnosti u prirodi takozvane zadruge i inokoštine, načelo, kog nam se istinitost čini dokazana u razpravi našoj: De la forme dite inokosna de la famille rurale chez les Serbes et Croates (Paris 1884.)

U Srbiji, gdje je ta razpravica njekim oduševljenjem primljena bila i najprije prevedena, nije do sada u zakonodavstvu, bar u koliko je nama poznato, ni najmanjeg uticaja imala.

Digitized by Google

Nego, nije baš to pitanje koje nas se upravo ovdje najviše tiče! Za nas je na ovom mjestu najglavnije, što mogosmo konstatovati uporedno pojave medju se suprotne u ovom pitanju, koji rekbi potvrdjuju glavnu postavku ove studije. I doista ovdje, gdje je porodično-nasljedno pravo samostalno uzakonjeno, vidimo podpunu slobodu kretanja na zakonodavnom polju, vidimo postepeno usavršavanje u ovom poslu; — naprotiv gdje su ti predmeti utisnuti u masu pravila druge vrste, medju se sistemom svezanih u jednu zakonsku knjigu, tu i pri najboljoj volji i pripremni k preduzimanju osnovnih popravaka, sretamo nepomičnost, sa svimi posljedicami toga položaja.

A sada, završujući i posliednji odsjek ove studije, nek nam se dopusti dodati još cigle dvie vrlo kratke primjetbe.

Nitko do sada nije odricao trgovačkom, morskom, mjeničnom pravu svojstvo gradjanskog, te po tom i imovnog prava. Pa u kakvoj se formi sretaju ti zakonodavni predmeti u gotovo svih europejskih država? U obliku posebnih zakona ili zakonika, sasvim izključenih ne samo iz gradj. kodeksa, nego i iz same imovinske grupe zakonskih pravila. I nitko se nije do sada žalio o kakvoj neugodnosti pri sudjenju iz te zasebnosti, niti će itko tvrditi da su manje u nauci razviti ti predmeti u toj svoj zasebnosti. Mi smo sami, tečajem ove studije, priveli u opazkah dva tri zakonodavna proizvoda, u kojih je od svega obće-imovinskog prava, kodifikovano samo pravo dugovinsko.

Očevidno je, da bez specializacije, gdje se god ona sa koje drago strane pokaže potrebna, nema napredka! To obće pravilo vriedi i za pravnu oblast. Ko bi tome želio potvrde i to iz te same oblasti, dosta će mu biti da uporedi stadiju razvitka kaznenog prava u tako zvanih libri terribiles Justinijanovih pandekta, sa sadašnjim razvitkom te struke u zasebnih samostalnih udžbenicima kriviènog prava i u kriviènih zakonih današnjih obrazovanih država".

Držimo, da nakon navedenoga ne trebamo istom preporučivati ove studije hrvatskim pravnikom, ali ih upozorujemo, da pomno proučavanju spise glasovitoga našega V. Bogišića, napose mnijemo, da nebi nijedan hrvatski pravnik nebi smio pisati o zadrugah, a da nije prije pomno proučio sve, što je Bogišić o tom napisao.

Bilo bi u interesu stvari, kad bi se gospodin pisac koji put i u „Mjesečniku" oglasio.

Digitized by Google

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 15. listopada t. g. redovitu mjesečnu sjednicu, u kojoj je pročitan dopis predsjedničtva kr. hrv. slav.-dalm. zem. vlade, od 3. rujna t. g. br. 3217, kojim se umoljava upravni odbor, da saobći funkcionare pravničkoga družtva u svrhu uvrštenja u imenik dostojanstvenika, činovnika i javnih službenika kraljevinah Hrvatske i Slavonije za god. 1895. Zaključeno je, da se ovoj zamolbi bezodvlačno udovolji. Nakon toga primljeno je izvješće blagajnika o stanju blagajne.

(Sa hrvatskoga sveučilišta.) Dne 6. listopada 1894. zadobila je previšnju sankciju osnova zakona, kojom se preinačuju odnosno nadopunjuju njeke ustanove zakonskoga članka sabora kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 5. siečnja 1894. ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu.

(Skupština odvjetnika iz Hrvatske i Slavonije) obdržavana je 22. i 23. listopada t. g. Predsjednikom skupštine bje izabran predsjednik zagrebačkoga odvjetničkoga odbora Nikola pl. *Czernkovich*, a bilježnici odvjetnici dr. *Rojc* i dr. *Kovačević*. Skupština je imala razpraviti „nacrt osnove zakona ob ustrojstvu udruge u svrhu podpore odvjetnika i odvjetničkih perovodja, ter udovica i sirotčadi istih“ i „osnovu pravila hrvatsko-slavonske udruge za podporu odvjetnika te odvjetničkih perovodja, udovica i sirotčadi“. Obje osnove izradio je zagrebački odvjetnički odbor, a u skupštini bio je izvjestiteljem odvjetnik dr. *Šumanović*. Jedna i druga osnova primljene su sa njekimi promjenami. Mi ćemo u budućem broju „Mjesečnika“ donieti obje osnove, kako su prihvaćene po skupštini odvjetnika.

Imenovanja. Njegovo cesarsko i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim riešenjem od 11. listopada 1894. imenovati kotarskoga predstojnika Kostu *Nikolića* sudbenim viećnikom II. razreda sa sustavnimi berivi kod sudbenoga stola u Belovaru, nadalje kotarskimi sudci sa sustavnimi berivi sudbene pristave I. razreda: Dušana *Bertića* u Pregradi, Vilima *Pavlića* u Klanjcu, Vladoja *Dežmana* u Senju, Josipa *Subotića* u Gospiću, dra. Vladimira *Čačića* u Gjurgjevcu, Kostu *Čepulića* u Ivancu, Pavla *Pavešića* u Pisarovini, Franju *Mihelića* u Brinju, Artura *Durbešića* u Korenici, Petra *Žužića* u Pakracu i Janka *Šibenika* u Karlovcu. Nadalje su imenovni: Županijski perovodja i upravitelj kr. kotarske oblasti u Iloku, Gustav *Kulčar*, kot. pristav I. razreda i upravitelj kot. oblasti u Križu Gjuro *Horvat*, županijski perovodja i upravitelj kotarske oblasti u Vukovaru dr. Nikola *Maleševi*ć, županijski perovodja i upravitelj kot. oblasti u Ivancu Franjo *Kovačić*, kot. pristav I. razreda i upravitelj kot. oblasti u Krapini August *Sedlanić*, te županijski perovodja i upravitelj kot. oblasti u Novoj Gradiški Dragan vitez *Trnski*, kotarskimi predstojnici u VIII. činovnom razredu sa sustavnimi berivi, ter su ostavljeni na mjestu njihova dosadašnjeg službovanja; kr. kot. pristavi u X. činovnom razredu sa sustavnimi berivi perovodni vježbenici Petar *Juzbašić* kod kr. kot. oblasti u Osieku, Antun *Kovačić* kod kr. kot. oblasti u Karlovcu, te Božidar *Budačić* kod kr. kot. oblasti u Ogulinu; zatim perovodni vježbenici Ivan *Hatz* i Kosta *Zastavniković* kotarskimi pristavi II. razreda u X. činovnom razredu sa sustavnimi berivi, i to: prvi kod kotarske oblasti u Zagrebu, a potonji kod kr. kot. oblasti u Sisku; onda županijskoj

Digitized by Google

oblasti u Osieku na službovanje dodieljeni kr. vladni perovodja Zvonimir *Žepić* kr. kotarskim predstojnikom kod kr. kot. oblasti u Djakovu; na temelju §-a 20. zakona od 26. svibnja 1891. o komasaciji zemljišta kr. sudb. viećnik Ivan *Jozić* i kr. inžinir Milan *Lutteroti* članovi komasacionog povjerenstva I. molbe za županiju belovarsko-križevačku, prislušnik Antun *Kovačić* pristavom drugoga razreda kod kotarskoga suda u Šidu, a pravni vježbenici Ivan *Živić* i Robert *Heumer* prislužnici u obsegu banskoga stola.

(U Bosni i Hercegovini.) Imenovani su: privremeni auskultant u okr. sudu u Travniku Dimitrije *Vučkovački* privremenim sudskim pristavom manje pristojbe, privremeni financ. perovodni vježbenik u zem. vladi dr. Arnold *Mandl* privremenim auskultantom u okr. sudu u Sarajevu; šerijatski sudije Ragib ef. *Smailkadić* u kotarskom uredu u Žepču i Mehmed ef. *Bulbulović* u kot. uredu u Čajnici šerijatskimi sudijami u IX. dnevnom razredu II. pl. k. i to prvi u privremenom svojstu, a potonji u definitivnom: za tim svršeni pravnik Gustar *Loewe* privremenim perovodnim vježbenikom ter je dodieljen kot. uredu u Zenici, i konačno perovodni vježbenik kod c. kr. namjestničtva u Gradcu dr. Vilibald *Locker* perovodnim vježbenikom ter je dodieljen kotarskom uredu u Nevesinju.

Premještenja. Njegovo ces. i kr. ap. Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 7. listopada 1894. dozvoliti, premještenje kot. sudaca Kolomana pl. *Kraljića,* kod kotarskog suda u Pisarovini, k onomu u Krnjaku, Eugena *Birre,* kod kot. suda u Pakracu, k sudbenomu stolu u Mitrovici, te Slavoljuba *Sove,* kod kot. suda u Zlataru, k onomu u Delnice. Nadalje su premješteni kot. pristavi II. razreda Rudolf *Mühlstein* od kot. oblasti u Karlovcu k onoj u Perušić te mu je povjerena uprava potonje kot. oblasti; kot. pristav II. razreda Milivoj *Peterčić* od kr. kot. oblasti u Perušiću k županijskoj oblasti u Gospić; kot. pristav II. razreda Srećko *Mažuranić* od županijske oblasti u Gospiću kotarskoj oblasti u Perušić, kot. pristav II. razreda Nikola *Butković* od kr. kot oblasti u Gračacu k onoj u Perušić, sudbeni pristavi: Ivan *Koprivšek* kod kot. suda u Belovaru k onomu na Udbini; Angjeo *Glavan* kod kr. kot. suda u Rumi onomu u Doljnjem Lapcu, te je povjerena podjedno rečenoj dvojici uprava spomenutih kot. sudova; nadalje Vatroslav *Medur* kod kr. kot. suda u Mitrovici k onomu u Novskoj, Josip *Milčić* kod kr. kot. suda u Zlataru k onomu u Stubici, Stjepan *Sedeli* kod sudb. stola u Belovaru ka kot. sudu u Belovaru, Vladislav *Vežić* kod kot. suda u Stubici k onomu u Zlataru. Josip *Sarić* kod kotarskog suda u Iloku k onomu u Rumi, i Juraj *Miholek* kod sudbenog stola u Varaždinu, ka kot. sudu u Gjurgjevcu; kr. kot. pristav II. razreda Antun *Koljevina* od kr. kot. oblasti u Čabru k onoj u Vrginmost, kot. predstojnik Julijo pl. *Junkovich* od Velikog Tabora od kr. kot. oblasti u Pisarovini k onoj u sv. Ivan Zelina, te mu je povjerena uprava potonje kot. oblasti, — kot. pristav I. razreda Ljudevit pl. *Barabaš* kr. kot. oblasti u Vrginmost te mu je povjerena uprava iste kot. oblasti, kot. pristav I. razreda Radoslav *Durbešić* kr. kot. oblasti u Doljnji Lapac te mu je povjerena uprava iste kot. oblasti, kot. pristav II. razreda Dragutin *Spoja* kr. kot. oblasti u Pisarovinu, te mu je povjerena uprava iste kot. oblasti; kot. pristav Žiga vitez *Maravić* k ustrojiti se imajućoj kr. kot. oblasti u Dvor te mu je povjerena uprava iste kot. oblasti, kot. pristav II. razreda Gjuro *Badovinac* kr. kot. oblasti u Sisak, te mu je povjerena uprava iste kot. oblasti, nadalje u sadašnjem svojstvu kot. pristava

Digitized by Google

I. razreda Dragutin pl. *Novak* od kr. kotarske oblasti u Kostajnici k onoj u Jaski, kot. pristav II. razreda Matija *Rusan* od kot. oblasti u Glini k onoj u Kostajnici, kot. pristav II. razreda Janko *Sokolić* od kr. kotarske oblasti u Vrginmostu k onoj u Glini, te kot. pristav dr. Viktor pl. *Vuković* od kr. kot. oblasti k županijskoj oblasti u Zagrebu; kot. predstojnik Stjepan *Kenfelj* i kot. oblasti u Djakovu na službovanje dodieljeni županijski perovodja Josip *Sudarević* iz Djakova u Osiek, ter je dodieljen prvi na službovanje tamošnjoj županijskoj, a drugi tamošnjoj kotarskoj oblasti, nadalje kot. pristav I razr. Emilijan *Horvatić* iz Osieka i kot. pristav II. razr. Stjepan *Šikić* iz Našica, obojica kot. oblasti u Djakovu, napokon kot. pristav II razreda Vladimir pl. *Borota* iz Virovitice u Osiek, uz pridjeljenje na službovanje tamošnjoj županijskoj oblasti, kr. kotarski pristavi II. razreda Josip *Rehman* od kot. oblasti u Otočcu k onoj u Sluuj, a Josip pl. *Mihalović* od kr. kot. oblasti u Slunju u Ogulin, ter je dodieljen na službovanje tamošnjoj kr. županijskoj oblasti; kr. kot. sudac u Požegi Dragutin *Ferić* kr. sudbenom stolu u Zagrebu, a uprava kr. kot. suda u Požegi povjerena je tamošnjemu sudbenomu pristavu I. razreda Vjekoslavu *Kneževiću;* Ivan *Biškupec* sudbeni pristav kod kot. sudu u Delnicah k onomu u Daruvaru, a sudbeni pristav kod kr. sudbenoga stola u Ogulinu Vinko *Rački* kotarskomu sudu u Dvor, ter mu je podjedno povjerena uprava kotarskoga suda.

(U Bosni i Hercegovini.) Premješteni su: Šerijatski sudija Smajl ef. *Omerhodžić* od kot. ureda u Ljubinju k onom u Livnu i šerijatski sudija H. Šaćir Mahmud ef. *Cehajić* od kot. ureda u Stocu k onom u Ljubinju; auskultant Nikola *Cović* od okr. suda u Travniku ka kot. uredu u Stocu i auskultant dr. Adolf. *Levitus* od okružnog suda u Sarajevu k onom u Travniku, konačno perovodni vježbenik Ćamil *Karamehmedović* iz Nevesinja u Stolac.

(Pravo odvjetovanja) podieljeno dru. Dragutinu *Opermanu* u obsegu banskoga stola sa sjedištem u Zagrebu.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XVII. god. 1894. izdan i razposlan je dne 29. rujna 1894. a sadržaje:

pod brojem 58. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove od 15. lipnja 1894. br. 20315, kojom se k zakonu od 24. siečnja 1894. ob uredjenju zdravstvene službe u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji izdaje provedbeni naputak glede uredjenja samostalnih zdravstvenih obćina, kao i glede utemeljenja i rukovodjenja zaklada uzadruženih zdravstvenih obćina;

pod br. 59. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove od 15. lipnja 1894. br. 24209, kojom se k zakonu od 24. siečnja 1894. ob uredjenju zdravstvene službe u kraljevina Hrvatskoj i Slavoniji izdaje provedbeni naputak glede djelokruga i službenih odnošaja kr. zemaljskih, gradskih i obćinskih liečnika,

pod brojem 60. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovje i nastavu, od 18. kolovoza 1894. broj 9828, kojom se uvadja institucija „promotio sub auspiciis Regis“ na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu,

pod br. 61. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjel za unutarnje poslove od 19. kolovoza 1894. br. 44136, kojom se posaonice (radionice) dugâ i podvala, te u obće, bez obzira na vrst drva, sva trgovačka skladišta

Digitized by Google

drva uvršćuju medju posaonice podpadajuće pod postupak dozvoljivanja podignuća po §-ih 26—29. obrtnoga zakona (zakonski članak XVII: 1884.) izim skladišta onih drva, koja obrtnik obrtne izradbe radi za se drži u zalihi; i konačno;

pod brojem 62. zakon od 23. kolovoza 1894., kojim se preinačuje § 9. zakona od 21. siečnja 1877. o preustrojstvu kr. gospodarskog i šumarskog učilišta u Križevcih.

Komad XVIII. godine 1894. izdan i razposlan je dne 14. listopada 1894. a sadržaje:

pod brojem 63. zakon od 6. listopada 1894., kojim se preinačuju, odnosno nadopunjuju njeke ustanove zakonskoga članka sabora kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 5. siečnja 1874. ob ustrojstvu sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu (br. 3. sbornika od godine 1874.).

Komad XIX. god. 1894. izdan i razposlan je dne 22. listopada 1894. a sadržaje:

pod brojem 64. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 7. listopada 1894. br. 12758, kojom se odredjuje dan za predaju novosastavljenih gruntovnih uložaka kr. sudbenim stolovom u Zagrebu, Belovaru, Petrinji, Osieku i Mitrovici te kotarskim sudovom u Vel. Gorici, Sisku, Kostajnici, Križevcih, Slunju, Novoj Gradiški, Rumi, Vinkovcih i Našicah, ter ujedno ustanovljuje rok za provedenje izpravnoga postupka,

pod brojem 65. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 8. listopada 1894. br. 12127, kojom se ustrojava kr. kotarski sud u Dvoru, i

pod brojem 66. naredbu kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove od 20. listopada 1894. br. 49281, kojom se ustrojava kr. kot. oblast u Dvoru.

Stečaji.

Studeni. Trgovačka tvrdka M. *Kostić* u Zemunu. — Kr. kotarski sud u Zemunu (odluka od 18. srpnja 1894. br. 12420 gr.) — Zastupnik i medj. upravitelj stečajnog imetka Jakob Dežma, zamjenik dr. G. Avakunović, odvjetnici u Zemunu. — Rok prijavni do 31. listopada, ročište 10. studenoga 1894.

Prosinac. Josip *Fruk*, protokolirani trgovac u Zagrebu. — Kr. sudb. stol u Zagrebu (odluka od 10. rujna 1894. br. 13968 gr.) Zastupnik i medj. upravitelj stečajnoga imetka dr. L. Vidrić, zamjenik dr. V. Devčić, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijavni do 1. prosinca, ročište 5. prosinca 1894.

Digitized by Google

Fantazija u pravu.

Predavanje, što ga je dne 21. ožujka 1894. držao dr. Henrik **Dernburg** *u pravničkom družtvu u Beču.*

(Svršetak.)

Medjutim nije se htjelo uz samostalni razvoj modernih država tude stati. Kako je naime država, vodjena razlozi javne probiti, postavila za sklapanje braka druge uvjete, nije dalje mogla da podrži dosadašnji podložnički odnošaj k crkvi u tom pogledu. Njena samostalnost zahtjevaše, da ne bude sklapanje braka ovišnim učinjeno lih od crkve.

Ali zar je bilo radi toga nuždno, da je država nadomjestila prisilu k crkvenomu braku prisilom k gradjanskomu, posredstvom t. zv. obligatornoga civilnoga braka? Nije li dostajao izborni civilni brak, t. zv. fakultativni, koji zaručnikom ostavlja na volju, da se dadu vjenčati po crkvi ili na gradjansku? Mora li sve jednolično biti". Nije li pri prisilnom gradjanskom braku pogibelji, da se u ime „slobode sviesti" potlačuje prava sloboda? Pod gospodstvom fakultativnoga civilnoga braka ne može se dogoditi nasilje sviesti, koje se uz prisilni gradjanski brak tada pojavljuje kad se jedna od stranaka, vjenčanih na gradjansku, naknadno ustručava dati se prema prije danom obećanju u crkvi vjenčati, pa kad se ipak na zajednički bračni život sili drugi opirući se suprug. Takova što nije riekost. Prigodom pretresivanja osnove gradjanskoga zakona za njemačko carstvo povjerenstvo je naročito zabranilo prevarenom suprugu pravo na uzkratu bračne zajednice dok dotični supružni drug ne izpuni obećanje crkvenoga vjenčanja.

U gradovih lak je pristup k matičnim uredom. Što ćete ali reći, kad je na selu u Pruskoj taj ured često po više milja udaljen od stanova pučanstva, izvan župe, pa je do njega jedva moći po loših putevih. Odatle se može roditi prava nevolja za puk.

Ali za takove stvari ima naše principielno zakonodavstvo vrlo malo smisla.

Ono postavlja svoje norme načelno, a pučanstvu se prepušta, da se prema njim ravna, kako zna, bilo dokro ili zlo.

Digitized by Google

Jesu li možda brakovi sklopljeni pred matičnim činovnikom sigurniji nego oni, koji se sklapaju pred župnikom? Baš protivno. S toga govori francezko kasacionalno sudište o „zamkah", koje su postavljene na pragu matičnoga ureda. Tko je župnik, to zna svatko, ali krivih matičnih činovnika bilo je češće, na pr. takovih, kojih još nije viša oblast potvrdila, koji funkcijoniraju u tudjemu kotaru. S toga i nije riedkost da su takovi brakovi ništetni.

Fakultativni civilni brak predpostavlja samo to, da svećenici od vremena do vremena šalju upravnim oblastim izkaz pred njimi sklopljenih brakova, — a u tome ne ima nikakove potežkoće.

Smatra li se ipak prisilni civilni brak neobhodnim, tad neka barem bude svečan kao što je francezki, a ne birokratičan kao što je njemački.

Kad francezki maire, narešen trobojnicom, vjenča gradjana s gradjanskom, pa im govori o domovini i o bratimstvu, — tada to sigurno uzbudjuje dušu zaručnika.

Ali tužan je prisilni gradjanski brak, kako se je u njemačkom carstvu razvio. U pustoj uredovnoj sobi obavlja se akt vjenčanja sasvim poslovno, doista bezutješno, jedva drugačije nego li kad tko napušta komad zemljišta. Ničesa nema, što bi sjećalo na znamenovanje bračne sveze po život.

Prema namjeri njemačkoga zakonodavstva ne biva to nipošto iz nepoštovanja braka. Svjetovni taj akt bijaše dapače sbog toga što treznije udešen, da ženitbeni drugovi u njemu ne nadju udovoljenja ter da osim njega ne zaborave na crkveno vjenčanje.

Ali njihov brak ipak je sklopljen pred matičnim činovnikom; za protestante je taj brak pravi i podpun. Masa pučanstva niti ima vremena niti volje, da još i svećenika potraži radi jednoga čina, koji tek formu predstavlja, koji nije nuždan.

S toga je postalo birokratsko, posebnim činovnikom preduzeto vjenčanje u gradovih barem za znatni dio pučanstva, naročito za protestante, jedinim. Pri tom se ne baci niti jedno zrnce, koje bi u braku moglo nositi ploda. To pako neće biti blagoslovno niti po ženike niti po gradjansko družtvo.

Kazneno pravo sagradjeno je u jednu ruku na čuvstvu strahopočitanja i ponosa, a u drugu na strahu i bojazni, koje oboje tek fantazija u čovjeku oživljuje.

S toga postaje kazneni zakon bezmoćnim, gdje zadje u protuslovje s narodnim ponosom, kao što je na pr. kazna dvoboja. Padne li pak u protuslovje s dubokimi vjerskimi osjećaji širokih slojeva naroda, tada su pogotovo uzaludni i najtvrdji njegovi udarci, oni dapače očeličuju protivnike, jer oni pogadjaju u narodu mučenike a ne zločince.

Starije kazneno pravo djeluje pretežno zastrašenjem. Tomu cilju služahu okrutne sredovječne kazne. Ali strah otupi. S toga su srećom

Digitized by Google

jur davno tek povjestničkimi uspomenami ostala kolesa, vreće, spaljenje živoga čovjeka i ostale užasne kazne, što ih je fantazija samo smoći znala, dok je razmjerno riedka jednostavna smrtna kazna, robija i dugotrajna tamnica.

Kaznena sredstva današnjega prava pretežno su samo kazne poštenja. K tim kaznam spada kazna kratkotrajnoga utamničenja, koja jedva da je kakovo fizičko zlo, pa novčana kazna.

Djelovanje tih kazna ovisno je za to od toga, da se u narodu budnim uzdrži i podigne čuvstvo poštenja.

To je razlog, s kojega nije od koristi naprotiv od pogibelji gomilanje kaznenih prietnja, jer što se više kazna odmjeri, što je veći postotak pučanstva već kažnjen, to slabije će biti djelovanje kazne. Isto je tako važno, da zakonodavac bude u što većem skladu s narodnim shvaćanjem, kad ustanovljuje kazne. I što manje na to pazi, to više gubi kazna od svoje težine tako, da konačno nastaje pogibao po ugled kaznenoga pravosudja.

U ostalom se moderna kaznena prava ne iztiču psihologičkim promatranjem narodne duše.

Medju bolje kaznene zakonike spada njemački. Njegov je sistem kazna blag, smrtna kazna ograničena na malo slučajeva. Jedan Vailant, koji bi u njemačkom državnom saboru bacio bombu a da pri tom nikoga ne ubije, ne bi po njemačkom kaznenom zakonu bio sudjen na smrt.

Ali pri ustanovljenju pojedinih delikta često se vrlo malo osvrtalo na povjestničku predaju i na narodno čuvstvo. Doktrinarni značaj neda se zatajiti.

Frapantni su tomu dokazi oni delikti, koji kazneno pravosudje kud i kamo najviše zanimaju, koji zločinca žigošu osobitim prezirom, to pak su kradja, pronevjerenje i prevara.

Puk ne smatra kradju i pronevjerenje s toga tako podlim, što si počinitelj protupravno prisvaja tudje stvari, već što on to čini s nizkoga motiva, što on to čini iz pohlepe za dobitkom. A baš taj momenat izlučili su redaktori njemačkoga kaznenoga zakonika. Državni odvjetnici, koji su pri sastavu zakonika bitno sudjetovali, sjećahu se bolno, kako su branitelji, nastojeći ukloniti kazni individue, kojim je dokazana kradja, često pozivali se na pomanjkanje pohlepe za dobitkom, pa kako im je to gdjekad i uspjelo. I ovaj je izlaz valjalo zatvoriti.

Dosljedno tomu podpada — barem po riečih zakona, pod kradju i pronevjerenje i puka samoobrana, kada si počinitelj prisvoji u svrhu udovoljenja njegovih opravdanih zahtjeva dugovane mu predmete. Tako je došlo do kaznenih osuda, koje se nikako ne mogu u sklad dovesti s pučkim shvaćanjem. Primjerice bijaše neki trgovac osudjen radi pronevjerenja za to, što nije djetetu, došavšemu k njemu u dućan po

Digitized by Google

neku malenkost te kojega otac bijaše dužnikom trgovca, promienio talir, koji mu je diete za naplatu robe dalo, nego ostatak talira zaračunao na stariju tražbinu. To bijaše doduše nedozvoljena samoobrana, ali poradi toga čovjeka žigosati žigom kradje, to bijaše nepravo proti njemu, a podjedno se ogriešilo o pučku fantaziju.

Zlo je to veće što njemački kazneni zakom — u protuslovju s narodnim shvaćanjem — ne čini nikakove razlike izmedju velike i male kradje te svaku kradju kazni absolutnom kaznom uze. Tako se je moglo dogoditi, da su nekoga osudili kao tata na uzu za to, što je u tudjem vrtu ubrao jedan cviet.

Prije nekoliko tjedana pripoviedalo se po Berlinu, da je prisežni sud nekoga odsudio na uzu zbog kradje, jer je u jednoj gostionici uzeo tri šibice, kako je to denuncirao gostioničar, koji se je na toga svoga gosta razljutio, što nije više potrošio. O tom se slučaju diskutiralo u družtvu, kod sudova, a i na katedri. Podigla se gotovo neka vrst uzrujanosti. Družtvo gostioničara upriličilo anketu. Ta anketa ne bijaše bez rezultata, jer se izpostavilo, da se taj slučaj nije ni sbio. Nu nije li to bila kritika zakona od strane pučke fantazije, prosvjed protiv pretjerivanja pojma o kradji!

U paragrafih o prevari razapeo je kazneni zakon takodjer preširoko svoju mrežu, pa u nju koji to ni ne sluteći padne. Tu se definira prevarom, kada si tko pribavi kakovu imovinsku korist predstavljanjem lažnih ili zatajenjem istinitih činjenica. Ali što li se sve neda spraviti pod kapu „zatajenja istinitih činjenica"! Osobita lukavost ne zahtjeva se.

Tako se bez protuslovja po novinah čitala viest, da je nedavno jedan porenski zemaljski sud osudio radi prevare nekoga, koji je izišao na željeznički peron, a da si u tu svrhu nije prije uzeo ulaznicu. On da je zatajenjem činjenice, da takove ulaznice ne ima, oštetio imetak željezničkoga fiska!

Ta gdje ne ima nikakovoga nepoštenoga djela, tu se ipak nebi smjelo nazrievati prevare. Inače prestaje prevara biti sramotnom za pučku fantaziju.

Kao što je već primiećeno jedna je rana i množtvo kaznenih zakona, kojimi nastoji moderna država da svoje gradjane zauzdava i vodi. Sa svakim zasjedanjem zemaljskih i državnih sabora rastu kaznene ustanove. Nema niti jednoga ovećega zakona bez čitave hrpe kaznenih ustanova. I u zakonih o socijalistih, osobito glede trajanja rada, i u zakonih ob osiguranju bolestnih i starih, i u zakonih o svetkovanju nedelje, i u zakonih o porezu — svuda, svuda ima kaznâ. K tomu neprestance pridolaze posebni manji kazneni zakonici.

Na oto se uz ogorčenje stranaka veže divlja težnja za denunciranjem.

Ali sve to škodi karakteru naroda i kvari mu njegovu fantaziju i dobru volju. Za to treba i u ovom pogledu neke mjere.

Digitized by Google

U mnogih slučajevih dostojala bi, namjesto mnogobrojnih novčanih kazna i kazna slobode jednostavna opomena — bilo policajna bilo sudbena. Samo onaj, koji tvrdokorno uzprkos takovim opomenam krši zakon, neka se težko kazni.

Pri uvedenju njemačkoga ustrojstva sudova od god. 1879. uvedeni su talari za sudce, državne odvjetnike i branitelje. Pri tom se povelo za francezkim i njemačkim običajem i to s podpunim pravom. Jer službeno odielo čini, da osoba i individualitet pojedinca stupa u zadak napram njegovoj funkciji kao službenika prava, a fantaziji naroda ukazuje se dostojanstvo pravosudja u življem svjetlu.

Ali talar podjedno iziskuje i to, da se rukovanje prava sbiva na dostojnom mjestu. Za oto su za pravosudje potrebne sgrade ne doduše poput palača ali ono ipak pristojne i čiste

Do toga manjka puno, a nigdje više no u priestolnici njemačke države. Naročito naliči sudbena sgrada u židovskoj ulici u Berlinu više kakovoj tvornici nego sudbenoj sgradi. Kako li su tu stisnuti sudci po tiesnih pustih sobah, kako li se po zadušljivih hodnicih gura množtvo stranaka i svjedoka.

Ove se je zime odvažio u zastupničkoj kući ustati jedan sudac tražeći za pravosudje dostojne zgrade, koje se pošti u toli obilnoj mjeri daju.

Dakle kao za poštu! Kolike li uvrede! Proti tomu ogradile se protivne strane baš naprasito. Samosviest sudaca bijaše oštro korena. U izvanjskom ukrasu da sud neima tražiti svoje vriednosti. Pa ipak ima i taj ukras svoje znamenovanje za pučku fantaziju i za poštovanje, koje se izkazuje pravosudju.

To doduše nije odlučno za položaj sudaca u očima naroda. I o tome bi se dalo mnogo govoriti. To stoji da upliv suda to više raste, što se više sudac pučanstvu prikazuje od pomoći, a štogod sudac osornije ističe svoju samosviest, što većma nastoji prevagu svoga položaja i izvanjskim načinom pokazati, to se do njega manje drži.

Trebalo bi razmišljati o tome, kakovom se žilavom odlučnošću narod drži porotnih sudova. U ustrojstvu pravosudja nema veće anomalije nego što je ova. U svih ostalih pravnih pitanjih odlučuju učeni sudci, dakle stručnjaci, uz laike ili bez njih. U najvažnijih stvarih, u kojih se radi o slobodi i životu, odlučuju ne stručnjaci već laici, nevješti ljudi. U svih ostalih parnicah mora se osuda obrazložiti samo porotnici odlučuju a da ne moraju, dapače i ne smiju navesti razloga svojim izrekam. Gotovo u svih ostalih parnicah dozvoljen je priziv proti sudčevoj izreci. S pravom se nazire jednom od najvećih pogriešaka današnje organizacije to, što je izključen priziv proti osudam kaznenih senata (komora) kod zemaljskih sudova, pa je izradjena zakonska osnova, koja taj priziv uvodi. Proti izreci porotnika nije dozvoljen nikakav priziv.

Digitized by Google

Uza sve to prosvjeduje pučka fantazija proti odstranjenju porotnih sudova a naročito i proti nakani, da se na mjesto njih osnuju veliki prisežni sudovi, to jest sudovi, koji su sastavljeni i od sudaca i od laika. U tom pitanju neće da se pravnikom dade čast. To valja žaliti. Ali svi se boje od uloge statista, koju često igra tek prolazno funkcionirajući laik-nevještak naprama sudcu-vještaku kod prisežnih sudova kod inokosnih sudova.

Da vidimo, kakovo značenje ima fantazija u učenoj pravnoj znanosti naše dobe.

Najpotrebitija svojstva za učeno iztraživanje jesu marljivost i temeljitost u sabiranju činjenica, a najnuždnije orudje jest metoda, logika i kritika. S tim samim može se stvoriti mnogo koristna.

Znanost će ipak uzeti viši polet i stupiti na nov stepen razvoja, samo ako budu moć fantazije oplodjivale velike misli njezinih službenika.

Bez oduševljenja, koje potječe od fantazije, ne bi si bili mogli prisvojiti u 13. vieku bolonjski dokotori rimsko pravo, to staro pa ipak sakriveno područje — baš kao amerika konkvistadora, bez njega ne bi bilo francezkoj školi 16. vieka pošlo za rukom jasnom svjetlošću razsvietliti rimsko pravo. Pa nije li i epohi škole naravnoga prava bila temeljem neka oduševljena odanost, koja je učinila jednoga Tomasiusa kadrim, da vitežkom energijom i mučeničkom uztrpljivošću podnese sve nepodobštine i napadaje?

Odkako se koncem prošloga vieka došlo do spoznaje, da pravo ne sastoji u zasadah, sagradjenih samo na svojevolji i časovitoj koristi, nego da je posljedak povjesti naroda, da je očitovanje njegova duha, tada nastadoše sjajna djela Savigny-a i Puchte, tada prože nov život cieli organizam prava, tada se odkriše nova pravna vrela.

Sadašnje se vrieme više odvraća prošlosti pa se pokušava u pravu i državi u novih tvorbah. Na to sili razvoj industrije, trgovine i svjetskoga prometa. Novo nikle pravne institucije nagone i nukaju teoretičare, da ih konstruiraju i sistematiziraju.

To je u obće postalo oznakom znanosti. Ima ih mnogo, kojim se čini ne samo bitnom već jedinom zadaćom pravne znanosti pomno promatranje i poredanje činjenica. Mnogi preporučuju znanosti u prvom redu pravnu statistiku. Rješitbe viših i nižih sudova trebalo bi još u većoj mjeri no što to sada biva sabirati, štampati i sistematizirati.

Za pravnu znanost kao da vriedi jedina metoda prirodnih znanosti, promatranje, sabiranje, razčinjanje i prispodabljanje činjenica.

Nu ima jedna stara arabska poslovica, što ju tako rado navodi naš

Digitized by Google

mnogoizkusni i umjetnički ravnatelj državnih pošta, koja veli: „Zrno duha više važe nego dvadeset mjerova brojaka“.

Naše stoljeće stoji pod zviezdom prirodne znanosti. Putem opažanja i pokušavanja izmamila je ona od naravi njezine tajne, odkrila njene skrovite sile te si ih učinila koristnimi.

Ali i to nije uspjelo tek putem opažanja, nego je opažanje oplodjeno istom snagom fantazije genijalnih prirodoznanaca. Bi li se bio mogao bez njih odkriti zakon ob uzdržanju sile?

Zapanjen stoji duh čovječji pred stečevinami te veselo ide po probijenih putevih u susret novih odkrića.

No pravna će se znanost uzalud nadati, da će na utrtom putu prirodoznanstva postići iste rezultate. To je nedavno na predobljivi način pokazao vaš duhoviti sugradjanim a moj drug i prijatelj Adolfo Exner u svom smjelom sastavku „o političkoj obrazovanosti“.

Prirodna znanost ima prije svega posla s fizičkimi pojavi, a pravo s idejami. Svrhe onih pojava, koji su predmet prirodne znanosti, padaju izvan granica prirodoznanstvenoga promatranja. Pravna znanost ima nasuprot svoje zasade izpitivati i razvijati s obzirom na njihovu svrhu.

No pitanje svrhe leži izvan izkustva: tu odlučuju sile, koje nisu vidljive. Uzmemo li kao svrhu „socijalnu pravednost“, to se pita, u čemu sastoji, kako je treba uzdržati i koja sredstva k njoj vode Tu treba uvažiti vriednost osobnosti i njen odnošaj k ukupnosti, slobodu i auktoritet, naravno bivstvovanje (Sein) i fizičku potrebu te ćudoredje, prošlost, sadašnjost, budućnost. To se sve ne da mjeriti fizički, tu treba očiju duševnih: fantazije i razuma.

Svakako se s dobra razloga nastoji oko probudjenja zornosti u pravnoj nauci. S pomoću nje nam je prije svega svladati dogmatizam, koji radi da nas smota i utuče. Žalostno je kad studij prava ne sastoji u ničem drugom osim u tom, da se nauče zakonska pravila i data zakona, kad pravna znanost učitelju i učeniku postane kao neki herbarij, u kojem se klasificiraju bilinski ostanci bez soka i sile. Tako stečeno znanje je bez vriednosti, može biti baš i škodljivo, jer je mrtvo i jer muti zdravo shvaćanje životnih odnošaja. Najelementarniji je zahtjev, da se pravnik tako obrazuje, da mu pri svakom pravilu odmah pred očima bude i njegovo djelovanje i barma jedan primjer za to. Kad slušatelj prava čuje, da je ništetan kûp stvari, koja ne postoji, mora mu fantazija odmah predočiti za oto jedan slučaj, na pr. da je bačva vina, za koje se stranke u poslovnici pogadjaju, taj čas u podrumu izcurila, ili, da je konj pod svojim jahačem pao, dok ga je vlastnik u gostionici prodavao, ili da se je Petrović s Pavlovićem pogodio glede kupo-prodaje kuće, dok je na putu viest, da ju je požar u popeo obratio.

Digitized by Google

Onaj, koji studira pravo, mora učiti pravnički fabulirati, a na to moraju smjerati sistematična predavanja. Za to služi praktika iz pandekta, koja se sve to više udomljuje. Nov način unapredjenja, zadobi taj smjer nekom vrsti pravničke klinike, što ju je držao jedan vrlo glasoviti praktičar i učenjak. Tu su se iztraživale kljaste sudačke prisege, otečene osude, skrofulozni prizivi itd. te se za nje propisivali liekovi. To je bez sumnje vrlo poučno i hvale vriedno.

Ali bila bi težka zabluda pustiti da se znanost i njene nauke razplinu u reproduktivnoj fantaziji, t. j. u umjetnosti zorno si predstaviti postojeća pravila.

Pravniku treba još nešto drugo, naime smisao za pravednost. A to svojstvo ima svoj koren u fantaziji i ćudi. Gdje to živo vrelo zaspe, tu učenjak malo koristi, tu vlada mrtva jurisprudencija slova. Ako nam toplo čuvstvo za pravo i boljak naroda i države nerazsvietli razumjevanje zakona, tad nam njihov smisao ostaje nepristupan. Jer zakoni su samo ulomci, koje tek ideja pravednosti stapa u cjelinu.

Da na svršetku saberem moje razlaganje. Moderna država ima i u stvaranju prava udovoljiti napredujućim potrebam, novo pojavivšim se zadaćam i obćim nazorom vremena. Ali ona ima uza to i da goji i poštuje fantaziju naroda, jer u njoj leži temelj, u kojem se ukorjenilo pravo i iz nutrine kojega ono mora da raste.

Zakonodavstvo i znanost ne mogu bez zornosti i fantazije svojih ciljeva postići. Harmonija, u kojoj se sjedinjuje istina i ideal, niče samo iz zajedničkoga djelovanja razuma i fantazije.

Mnogo toga moradoh se u mome predavanju samo taknuti, što šta smjedoh tek natuknuti, a ništa ne mogoh izcrpiti, pa mi je s toga moliti vas za oprost.

Ali ono, što jo tu tek slabimi potezi nacrtano, gdje bi moglo naći boljega nadopunjenja i izvedenja ako ne u duhu bečkih pravnika, čiji umjetnički i duševni život fantazija više od svih drugih njemačkih gradova oplemenjuje. *Preveo dr.* ***Milan Novak.***

Čestimična prodaja zadružnoga posjeda.

Zakonu od 9. svibnje 1889. jest svrha, da sačuva od propasti zadružni seljački posjed, da tako uzdrži srednji i mali posjed te da predusretne razciepkanju istoga posjeda. U toj svojoj svrsi zabranjuje medju ostalim § 11. i 18., da se ne smije stanovita količina posjeda za vrieme, dok postoji zajednica, krnjiti sa prodajom. Taj minimum nije onaj isti sa

Digitized by Google

onim minimumom, koji je potrebit za obstanak vodjenja uspješnoga gospodarstva (Arbeitsminimum) i koji se zahtjeva u §-u 38., već je to onaj minimum, od kojega je dohodak tolik, da može od njega živjeti stanovita množina ljudi (Unterhaltsminimum). Prema tom polazi taj minimum s toga stanovišta, ako stanovita množina ljudi hoće živjeti od poljskoga gospodarstva, da ta treba stanovitu veličinu posjeda i to za toliko više, koliko imade preko one stanovite množine ljudi.

O pravednosti i koristi ove uredbe osvjedočiti ćemo se, ako se sjetimo, da se čestimičnom prodajom dolazi do najmanjega ili čestimičnoga posjeda, a najmanji posjed (posjed, gdje za obradjivanje istoga nije potrebna sva radna sila vlastnika i obitelji) nalazi svoje podpuno opravdanje samo u krajevih, gdje imade uvjeta za vrtlarstvo ili za kakovu kućnu industriju, u krajevih, gdje imade prilike za ekonomsko i industrijalno nadničarstvo. Toga pako kod nas nema, jer je žiteljstvo samo sa neznatnimi iznimkami upućeno na privredu iz svoga poljskoga gospodarstva.

Prem je prama tomu ta ustanova koristna za naš seljački zadružni posjed, to ipak nije u praktičnom životu uvjek i spasonosna, te se sbiva u pojedinih i to vrlo čestih slučajevih, da baš kroz nju pojedinac strada.

Naš seljački posjed naime u veliko je zadužen od prijašnjih vremena. Ti dugovi su velikom množinom neproduktivni t. j. takovi, koji nisu nastali u tu svrhu, da se na stanovitom gospodarstvu kakove gospodarske melioracije izvedu, odnosno da se gospodarstvo unapriedi, već su ti dugovi nastali uslied nemarnosti u vodjenju gospodarstva. Kazati će tko, da će i opet biti takovih dugova. Nu to ne stoji. Ne stoji s razloga, jer su gornji dugovi većim dielom zaostatci javnih daća, a da se sada tekuće dužnosti uplaćuju, posvećuje se tomu sa strane oblasti osobita i uspješna briga; nadalje jer je zakonom od 9. svibnja 1889. ograničeno privatno obterećenje; napokon ne s toji i s onoga razloga, što se i kod našega seljačkoga posjeda opaža, da nestaje nemarnosti u vodjenju gospodarstva, vidi se nastojanje za racijonalnijim načinom obradjivanja tla.

Kako su posjedi seljačkih zagruga maleni, a osobito onih, koje su nastale uslied potajnih dioba prama §-u 56. te kako je gospodarstvo istih jošte nenapredno, to njihovi prihodi jedva dostaju za namirenje tekućih potreba. I veća te i racijonalnija gospodarstva nebi mogla onakove neproduktivne dugove snašati, a jošte manje se može očekivati od naših malenih jošte nenaprednih seljačkih gospodarstva, da će ona moći namirivati one neproduktivne dugove iz svojih redovitih prihoda.

Kako dakle da se rieši tih dugova? Zajmom? Do zajma bi uslied toga, što su posjedi maleni i prezaduženi, a broj duša velik, mogao obzirom na § 12. i 18. doći samo konvertiranjem dosadanjega duga. Kod toga su zaprieke, što će se u vrlo riedko slučajeva naći vjerovnik, koji bi to konvertiranje uz povoljnije uvjete preduzeo; što bi taj novi dug morao

Digitized by Google

biti sklopljen pod onakovimi uvjeti, kako zahtjevaju interesi poljskoga gospodarstva; te što bi u većini slučajeva s obzirom na prijašnje razlaganje bio ovaj novi dug samo druga forma neproduktivnoga duga.

Jedini mu je dakle put, da se prodajom diela zemljišta rieši toga tereta. Kako su posjedi i sami po sebi i s obzirom na broj duša maleni, to za djelomičnu prodaju neće moći dobiti dozvole. I tako je konac toga, da mu posjed dodje pod prisilnu dražbu, a on zajedno sa svojom obitelju postaje bezkućnik.

Okolnost, da može prama §-u 9. zakona od 17. prosinca 1876. zatražiti čestimičnu dražbu nekretnina, te tako da si ipak dielom spasi posjed, ne mienja ništa na gornjem navodu. Za čestimičnu dražbu treba ili privola svih stranaka, naime ovhovoditelja, ovršenika i hipotekarnih vjerovnika ili uvjerenje suda, da će se čestimičnom dražbom polučiti bolji uspjeh. Za koje dakle slučajeve možemo uztvrditi, da je ovršenik siguran, da se neće cieli posjed prodati? Uz to dolaze tu u obzir oni razlozi, koji govore u obće proti prisilnoj dražbi, a ti su: da se kod takove dražbe ne ravna ponuda prema tražnji, a kroz to da dostalna ciena niti iz daleka ne odgovara vriednosti samoga predmeta, te da se žiteljstvo žaca kupovati posjede, prodavane prisilnom dražbom. Dokaz tomu je, da je prečesto sam financijalni erar prisiljen kupiti posjed za neznatnu svotu. Nasuprot tomu se kod dobrovoljne čestimične prodaje ravna ponuda prama tražnji, te joj ni dražbeni rokovi ne smetaju, a kroz to se sbiva, da posjednik prodaje one čestice, koje može laglje pregorjeti, i za cienu, koja odgovara vriednosti predmeta.

Prama ovomu stanju stvari mislim, da su §-i 11. i 18. zakona od 9. svibnja 1889. u toliko nepodpuni, što se nedozvoljava neograničena čestimična prodaja zadružnoga posjeda u svrhu tu, da se namire uknjiženi dugovi nastali prije krieposti zakona od 9. svibnja 1889. Da se faktično odnosna kupovnina upotrebi za namirenje dotičnoga zadružnoga duga, imala bi se izplata kupovnine staviti pod oblastni nadzor.

Istina je, da bi kroz to došlo mnogo zadružnoga posjeda do t. zv. najmanjega ili čestimičnoga posjeda, nu do toga bi došlo i uz ustanove zakona 17. prosinca 1876. Medjutim bolje i to, nego seljački proletarijat. U slučaju, gdje je birati izmedju seljačkoga proletarijata i izmedju čestimičnoga posjeda, mora se dati prednost ovomu posljednjemu, a to tim više, jer držim, da će posjednici takovih čestimičnih posjeda biti prisiljeni posvetiti se drugomu nuzzanimanju, a time će biti oni osigurani te će se uz to i narodne privrede umnožati.

Da se navedenih dugova zadružni posjed riešiti mora, samo je po sebi jasno. Prije neće moći seljak uspješno pristupiti racionalnom načinu gospodarenja, dok ga ne mine onaj Damoklesov mač, koji mu svakim

Digitized by Google

časom prieti, da će mu uništiti kuću i kućište, a ostaje faktično uslied neprestana posjeta ovrhovoditelja bez svačega u kući. Ne rieši li se tih dugova naskoro, to će oni uslied kamata narasti tako, da će biti posjed za nj bez ikakove vriednosti, a time je i propast njegova gotova!

Dr. Križ.

PRAVOSUDJE.

A. Gradjansko.

Tko će dokazati proti tužitelju, pozivajućem se na 30-godišnju zastaru, da ista nije mogla započeti ili da je prekinuta (§ 1494., 1499. o. g. z.)?

K tumačenju §-a 104. gr. p. p.

A. T. zatražio je tužbom od 30. svibnja 1892., da se izreče sliedeća osuda: „Tuženi mld. S. po skrbniku na čin odvjetniku dru. R. dužni su priznati, da je zastarom ugaslo pravo zaloga za njihovu glavnicu od 200 for. spp., uknjiženo na tužiteljevih nekretninah zemlj. lista broj 939 općine I. K., te pristati na brisanje toga prava zaloga i platiti parbene troškove, sve to u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe.“

U tužbenom obrazloženju pozva se tužitelj na gruntovni izvadak i prepis zadužnice od 31. siečnja 1839., iz kojih izprava je vidljivo, da je za glavnicu od 200 for. 31. siečnja 1839. usliedila uknjižba prava zaloga, ter iz potonje činjenice izvadja zaključak, da je to pravo zaloga zastarom ugaslo (1499. o. g. z.).

U odgovoru uztvrdiše tuženici, da to pravo zaloga nije moglo zastariti, jer tužitelj nije dokazao, da je on 30 godina vlastnikom pravom zaloga obterećenih nekretnina; da proti pupilom po §-u 1494. o. g. z. zastara nije mogla ni odpočeti, jer potonja zakonska ustanova tomu smeta. Tvrdi, da vrieme zastare počima od dana dospjetka tražbine, a taj dospjetak da tužitelj nije dokazao.

Kr. sudbeni stol u B. kao gruntovna oblast sudila je osudom od 14. kolovoza 1893. broj 3184 po tužbovnom zahtjevu, dočim je kr. banski stol osudom od 27. listopada 1893. br. 21041 prvomolbenu osudu preinačio i tužitelja s tužbenim zahtjevom odbio.

Povodom ništovnice i previda tužitelja ukinuo je kr. stol sedmorice vrhovnom rješitbom od 20. travnja 1894. br. 960 ureda radi obje niže osude po §-u 343. i 339. točka 3. gr. p. p., te u prvoj molbi postupajućem sudu naložio, da pozove tuženu gromadu, da ona svoje eventualne prigovore proti uztvrdjenoj po tužitelju zastari navede i dokaže, pa da nakon toga nadopunjenja razprave dalje po zakonu postupa.

Digitized by Google

Razlozi tomu vrhovnomu riešenju su sliedeći:

„Vidiv, da su tuženici prigovorili, da tečajem 53 godina nije na stupila po tužitelju temeljem §-a 1479. o. g. z. uztvrdjena zastara;

vidiv, da je gledom na to tužena gromada dužna navesti i ponuditi dokaze o tom, da vrieme zastare možda u obće nije moglo započeti, ili započeto nije još izteklo;

vidiv, da je postupajući prvomolbeni sud krivo shvatio teret dokaza o danu dospjetka preporne uknjižene tražbine;

vidiv, da je tom odredbom povriedjen propis §-a 104. gr. p. p.

—a—

K tumačenju §-a 442., 447. i 538. gr. p. p.

Odlukom kr. kotarskog suda u G. od 11. siečnja 1894. br. 243 gr. primljeno je i odobreno izvješće izaslanika istoga suda o obavljenoj plienitbi, procjeni uzkom zatvoru pokretnina u ovršnom predmetu trg. tvrdke A. B. i dr. proti Paji B. pcto. 200 for. i 209 for. 76 nč. spp., a odlukom istoga suda od 13. siečnja 1894. br. 273 gr. odbijena je Sofija B., supruga ovršenika Paje B., sa svojom molbom za obustavu ovrhe proti njenom suprugu.

Posljednja ova odluka, proti kojoj je Sofija B. uložila utok de pr. 13. siečnja 1894. broj 290 gr., potvrdjena je rješitbom kr. banskoga stola od 3. veljače 1894. broj 2011 iz razloga: Po načelu §-a 442. gr. p. p. nesmije u pravilu početak i nastavak ovhe usljed prigovora biti obustavljen. U nazočnom je slučaju ovrha dozvoljena i izvedena proti Paji B., trgovcu u G., a nije stvar ovrhovoditelja dokazati, da su stvari, na koje vodi ovrhu, vlastnost ovršenika, već je dovoljno da predleže, takve okolnosti, iz kojih ta predmnieva proizlazi. Utjecateljica Sofija B. je osoba izvan stranaka stojeća, kojoj pristoji pravo, u koliko se smatra, da je ovrhom povriedjena u svojih pravih, u smislu §-a 447. gr. p. p. podnieti izlučnu tužbu, dočim nije dovoljno zaiskati obustavu ovrhe s molbom, u kojoj se takva tužba stavlja u izgled i u kojoj nije ni uztvrdjena a kamo li zasvjedočena nenaknadiva šteta.

I proti prvoj, gori spomenutoj odluci od 11. siečnja 1894. br. 243 gr. podniela je Sofija B. utok de pr. 31. siečnja 1894. broj 817 gr., na koji je uzsliedila sliedeća rješitba kr. banskoga stola od 17. veljače 1894. broj 3672:

Vidiv, da je Sofija B. prema kupoprodajnom ugovoru od 13. prosinca 1892. od svoga supruga Paje B. svu trgovačku mješovitu u dućanu i skladištu br. 224 nalazeću se a u ugovoru točno popisanu robu u posjed i vlastničtvo preuzela; vidiv, da je ona s obrtnom izkaznicom od 2. siečnja 1893. br. 11430 dokazala, da u području obćine G. k. br. 224. tjera

Digitized by Google

trgovački obrt i da je prema odluci kr. sudbenoga stola u P. od 21. siečnja 1893. br. 118 gr. njena tvrdka u inokosni registar pod naslovom: „Sofija B. trgovkinja s mješovitom robom“ upisana, da je Pajo B. njezin prokurista i da će se firma pod naslovom „Sofija B. podp. Pajo B. podpisivati; vidiv, da iz toga proizlazi, da ona trgovinu pod svojom firmom vodi, dakle da se mora smatrati da je u posjedu svih stvari, koje su se u njenoj trgovini i skladištu nalazile; vidiv, da se po §-u 538. gr. p. p. ovrha na pokretnine, koje se ne nalaze u posjedu ovršenika nego kojeg trećeg, samo onda može provesti, ako se treći ne krati pripustiti ovrhu; vidiv, da se je Sofija B. kao ta treća osoba kratila ovrhu provesti dati, što iz njezinog očitovanja prema sudbenom izaslaniku i iz njezinih podnesaka na postupajući sud proizlazi; vidiv dakle, da se ovršni čin u pogledu pokretnina, spadajućih trgovačkom poslu Sofije B. ukazuje ništetnim, te ga postupajući sud nije mogao odobriti, obnašao je davši mjesta utoku Sofije B. odluku od 11. siečnja 1894. br. 242 gr. ukinuti i kr. kot. sudu naložiti, da prenos i uzki zatvor glede tih pokretnina digne i iste Sofiji B. u posjed predade, dočim ovrhovoditelju prosto stoji redovitim putem pravde dokazati pravo vlastnosti ovršenika na ove pokretnine.

Proti toj rješitbi uložio je ovrhovoditelj po odvjetniku dru. V. C. utok de pr. 8. ožujka 1894. br. 2361 gr., koji je kr. stol sedmorice riešenjem od 25. svibnja 1894. broj 1921. sabacio i gornju rješitbu kr. banskoga stola potvrdio iz razloga tamo navedenih tim više, čim je naknadnimi izvidi ustanovljena i okolnost, da se je u vrieme obavljene plienitbe nad dućanskimi vrati nalazila firma Sofija B. a ne Pajo B., pa da gledom na to ovrha nije izvedena u trgovačkih prostorijah Paje B. već u onih Sofije B. *D. T.*

Kada ovršnoj dražbi pridruživšim se vjerovnikom pripada naknada troškova intervencije kod dražbe?

K tumačenju §-a 564. gr. p. p. i §-a 16. al. 2. (po analogiji) ovršne novele.

U ovršnoj stvari A. T. i dr. proti Jakobu F. radi 105 for. 37 nč. spp. dopitao je kr. kot. sud u K. odlukom od 28. listopada 1893. br. 8810 gr. pridružiteljem k dražbi Juri V. 8 for. 50 nč. a Ani D. 5 for. 50 nč. u ime intervencije kod dražbe ovršenikovih nekretnina, pak naložio platež toga troška ovršeniku za 14 dana pod inakom ovrhom.

Povodom utoka ovršenika Jakoba F. preinačio je kr. banski stol riešenjem od 20. prosinca 1893. broj 26993 prvosudnu odluku tako, da se pridružitelji k dražbi Juro V. i Ana D. sa njihovom molbom za naknadu troška intervencije kod dražbe sasma odpućuju.

Digitized by Google

Razlozi: Vidiv, da je opravdan prigovor utjecatelja, na koliko se odnosi na dopitanje troška intervencije dražbi pridružívšim se ostalim vjerovnikom; jer se ovi potonji sve dotle ne mogu smatrati kao ovrhovoditelji, kojih se troškovi naknaditi imadu, dok prvi ovrhovoditelj od ovrhe ne odustane, ter se uzeti mora, da su troškovi pridružitelja izdani samo u njihovom osobnom interesu, da za slučaj odustaje prvoga ovrhovoditelja ovrhu bez zaprieke u vlastito ime nastaviti mogu ...“

Povodom previdnog utoka odvj. B. kao štitnika mldb. Milutina V., potvrdio je kr. stol sedmorice vrhovnom rješitbom od 24. veljače 1894. br. 568 napadnutu rješitbu kr. banskoga stola iz razloga u njoj navedenih. —a—

B. Kazneno.

Konkurencija izvršenoga zločinstva razbojstva i pokušanoga grabežnoga umorstva (§§ 190. i 135. točka 2. k. z.)

Kr. sudbeni stol u O. izrekao je prema obtuženomu petitu sa svojom osudom od 24. siečnja 1894. broj 9770 k. z., da je P. M kriv, da je dne 21. listopada 1893. na putu izmedju Lipovače i Ludvinaca M. G-a. više puta sa kolcem po glavi udario u nakani, da ga usmrti i da si prisvoji novce, što jih je potonji nosio i zadavši mu po sebi težkih ozlieda, da mu je oduzeo i posvojio si 650 for., čim je počinio zločinstvo razbojstva, označeno u §-u 190. i 194. k. z. i pokušano zločinstvo grabežnoga umorstva označeno u §-ih 8., 134. i 135. točka 2. k. z., pa se toga radi osudjuje po §-u 195. k. z. s obzirom na § 34. k. z. na kazan težke tamnice do smrti.

Žalbu ništovnu, podnešenu sa strane obtuženikove na osnovu §-a 277. točka 10. k. p., zabacio je kr. stol sedmorice kao sud kasacionalni sa svojom osudom od 21. travnja 1894. broj 1183 po §-u 282 st. IV. sl. b) k. p., no uvažio je obtuženikov priziv proti izrečenoj kazni i osudio ga je na kazan težke tamnice od 20 godina, i to sa sliedećih razloga:

„Obtuženi P. M. pobija prvosudnu osudu s pozivom na broj 10, § 277. k. p. i to s razloga, što je presudni sud isti čin kvalificirao kao dva samostalna zločinstva, ter ga je proglasio krivim zločinstva razbojstva i pokušanoga zločinstva grabežnoga umorstva, nu kad se uvaži, da je presudni sud ustanovio ne samo, da je obtuženi oštećenomu M. G. učinio silu, da osvoji novac, koji je ovaj pri sebi imao, nego takodjer, da je obtuženi pri tom postupao i nakanom, da usmrti oštećenika a takova nakana nije potreban kriterij zločinstva razbojstva, onda presudni sud nije krivo uporavio kazneni zakon, kad u činu obtuženoga nalazi i zločinstvo pokušanoga grabežnoga umorstva.

Digitized by Google

S toga valja ništovnu žaobu obtuženoga po §-u 282. IV. b) k. p. kao neosnovanu odputiti.

Nu valja uvažiti priziv obtuženoga proti izrečenoj kazni ter mu istu po §-u 292. k. p. ublažiti s obzirom na to, što je on ipak čin priznao i što je pokazao mjesto, gdje je osvojeni novac sakrio tako, da je time naknadjena sva materijalna šteta".

D. Markovac.

Zločinstvo pripomoći dane zločincu označeno u §-u 214. k. z., a ne zločinstvo dioničtva kradje označeno u §-u 185. k. z.

Kr. državno odvjetničtvo u Z. tužilo je Atuna B. 1)da si je mjeseca rujna 1892. u Z. bezplatno pribavio od Franje P. srebrnu uru sa lancem i košulju u vriednosti izpod 25. for., koje predmete je Franjo P. sa drugimi još stvarmi u vriednosti od preko 50 for. dana 15. rujna 1892. na štetu Lovre G. u B. u Kranjskoj ukrao — znajući po dogodjaju, da one stvari potiču iz zločinstvene tatbine, te jih sakrio i u svoju korist upotrebio; 2) da je istom sgodom od Franje P. bezplatno primio jedan kovčeg, dvie košulje, odielo, komad sukna, par cipela sve u vriednosti od 33 for. 80 nč. i kod sebe je sakrio, te u svoju korist upotriebio, a znajući da je ove predmete Franjo P. kupio novcem, koji je ukrao na štetu Lovre G., te poglavarstvu izsliedujućem kradnju na štetu Lovre G. navlaš zatajio posjed tih stvarih, i time takodjer doglase, koji su mogli poslužiti za učinitelja. pa da je time počinio zločinstvo dioničtva kradje označeno u §-u 185. i 186. k. z. i zločinstvo pripomoći dane zločincu II. slučaja označeno u §-u 214. k. z. kažnjivo gledom na § 34. k. z. po §-u 186. k. z.

Kr. sudbeni stol u Z. osudom od 7. ožujka 1893. broj. 1854. proglasio je Antuna B. krivim samo zločintva dioničtva kradje, te i drugi fakt obtužbe kvalificirao kao zločinstvo dioničtva kradje. Državno odvjetničtvo je proti izrečenoj osudi temeljem §-a 277. točka 10. k. p. prijavilo žaobu ništovnu i istu izvelo.

„Kr. je stol sedmorice uslied žalbe ništovne državnog odvjetničtva presudom od 29. travnja 1893. broj 1063 po §-u 284. t. 3. k. p. ukinuo onaj dio prvosudne osude, kojim se izriče, da je i drugim faktom obtužbe Antun B. počinio zločinstvo dioničtva kradje, te sudio, da je time Antun B. počinio zločinstvo pripomoći dane zločincem označeno u §-u 214 k. z.

Razlozi presude kr. stola sedmorice jesu sliedeći: Kr. drž. odvjetničtvo napada lih onaj dio prvosudne osude kao ništetan, gdje presudno sudište kvalifikuje drugi fakt obtužbe kao zločinstvo dioničtva kradnje označeno u §-u 185. i 186. k. z. U opravdanje svoje žalbe navodi, da je presudni sud po razlozih svoje osude uzeo ustanovljenim:

Digitized by Google

da je obtuženi Antun B. koncem mjeseca rujna 1892. saznao od Lovre G. u Z., da je na njegovu štetu, dana 15. rujna 1892. počinio zločinstvo kradje Franjo P.;

da je Lovro G. obećao obtuženomu 26 for. ako uhvati u Z. Franju P., te ga redarstvu preda;

da se je obtuženi koncem mjeseca rujna ili početkom listopada 1892. sastao sa Franjom P. u Z. i ovaj mu priznao, da je okrao Lovru G.; te

napokon, da je obtuženi primio od Franje P. srebrnu uru i košulju potičuću od kradje na štetu Lovre G., te raznog drugog odiela i rublja, koje je Franjo P. kupio sa novcem, kojeg je ukrao Lovri G., pa da je to rublje obtuženi u svoju korist upotrebio i kod sebe sakrio.

Državno odvjetničtvo nadalje tvrdeć, da zločinstvo dioničtva kradje označeno u §-u 185. k. z. počinja onaj, koji ukradenu stvar sakrije, sebi pribavi ili protrži, a zločinstvo pripomoći dane zločincu II. slučaja označeno u §-u 214. k. z. pako onaj, koji poglavarstvu izsliedujućem zataji doglase, koji mogu služiti za odkriće zločinstva ili učinitelje, to jest i kada navlaš radi zapriečiti ili otegotiti njihovo saznanje — drži, da se je djelo obtuženikovo imalo na temelju ustanovljenih okolnostih kvalificirati kao zločinstvo pripomoći dane zločincu označeno u §-u 214. k. z.

Ta žaoba ukazuje se opravdanom. § 6. k. z. ustanovljuje naime, da se onaj, koji bez poprednja sporazumljenja samo nakon učinjena zločinstva podporom i pripomoćju učinitelju na ruku bude, ili se poznatim sebi zločinstvom okoristi, učini krivcem osobitoga zločinstva, nu samo onda, kako će se ustanoviti niže u zakoniku.

§ 185. k. z. ali opeta propisuje, da se krivcem zločinstva dioničtva kradje tvori onaj, koji ukradjenu stvar sakrije, sebi pribavi ili protrži.

Da se pod ovu zakonsku ustanovu ne može subsumirati čin, kojega kvalifikacija je izazvala ovu žaobu, jasno je, pošto se tu ne radi ob ukradenoj stvari.

Nasuprot ima se isti čin kvalificirati onako kako je obtužba zahtjevala, jer je obtuženi B. svakako otegotio saznanje zločinstva, kada je ne budući sam sumnjiv upitne kradje uzeo sebi i zatajio stvari, glede kojih se osumnjičeni Franjo P. nebi mogao izkazati, da jih je iz svoga imetka nabavio.

Nazor presudnoga suda, da za to ne može biti govora o zločinstvu pripomoći dane zločincu, što je obtuženi preuzeo dotične stvari prije nego je oblast za njegovu i za krivnju Franje P. znala, ne stoji već s toga, što je obtuženi više spomenute stvari još 29. studenoga 1892. zatajio pred gradskom stražom, dočim je Franjo P. jur dne 22. studenoga 1892. pred c. kr. kot. sudom u B. priznao izvedenje kradje i da je za ukradjene novce kupljene stvari predao obtuženomu Antunu B. radi preprodaje odnosno odstranjenja tragova, koji bi voditi mogli do odkrića zločinstva kradje.

Digitized by Google

Po tom je napadnutom izrekom počinjena niština točke 10. §-a 277. k. p., te je valjalo uslišanjem žalbe ništovne tu točku prvomolbene osude ukinuti, nu ujedno temeljem ustanovljenih po presudnom sudu činjenica suditi kako je spomenuto u dispozitivnom dielu ove vrhovne presude.

Eugen Geyer.

C. Mjenbeno-trgovačko.

1) Ob aktivnoj i pasivnoj legitimaciji ad causam. — 2) Tko ima trpiti štetu, koja je nastala iz nenadanoga slučaja.

K tumačenju §-â 62., 258. točka 1. i 268. trg. z. i § 1311. o. g. z.

Trgovac Lj. F. u P. tuži kod kr. kotarskoga suda u K. trgovca J. G. u D. radi 920 for. iz naslova odštete.

Lj. F. pogodio je dne 18. veljače 1887. sa J. G. nabavu šljunka za državnu cestu I.—P., te da će potonji prvomu imati nabaviti 600 kub. metara šljunka uz pogodjenu cienu od 2 for. 40 nč. po kubičnom metru. Taj šljunak imao je J. G. postaviti na obali Save u J. i vrhu toga sklopiše pismenu pogodbu, kojoj je pristupio i trgovac I. K. iz B. tako, da je pogodba bila s jedne strane sa trgovci Lj. F. i I. K. a s druge strane sa J. G.

Taj šljunak obvezao se J. G. dobaviti u roku od mjesec dana, primiv u ime kapare 100 for.

J. G. tomu nije udovoljio navadjajuć da je tomu razlog „vis major", jer da je on doista šljunak u gornjoj količini pribavio, ali da je na jednom narasla Sava, te odniela dobavljeni šljunak u svoje korito, pak s toga ne može radi narasle Save da pogodbi udovolji, jer se šljunak ne može iz iste odnosno iz rieke Une vaditi.

Lj. F. morao je udovoljiti obvezi napram državi i njoj dobaviti 600 kub. metara šljunka, te je morao novu pogodbu sa J. W. sklopiti, koji mu je ali obećao dobaviti šljunak u gornjoj količini nu uz pogodjenu cienu od 2 for. 60. po kub. metru i 1 for. za dovažanje tog šljunka.

U to ime dao je J. W-u uslovom kapare 100 for.

Prema tomu tuži Lj. F. trgovca J. G. u D. radi 926 for. t. j. povratak dane mu kapare od 100 for., za dovažanje šljunka 600 for., za platež kapare dane J. W. 100 for. i za dobavu 600 kub. metara šljunka po 2 for. 60 nč. umjesto 2 for. 40 nč., dakle za diferenciju od 20 nč. po kub. metru, što čini 120 for.

Kr. kotarski sud u K. jest na tužbu tu pr. 6. lipnja 1887. br. 3282 gr. osudom od 19. travnja 1892. br. 2143 gr. tužitelja sa tužbom u pogledu dovoza šljunka u svoti od 600 for. te diferencije od 120 for. i kapare

Digitized by Google

dane J. W-u od 100 for. bezuvjetno odbio, dočim u pogledu dane tuženomu kapare od 100 for. bezuvjetno tužbi udovoljio i to iz razloga:

Pismom od 18. veljače 1887. obvezao se J. G. tužitelju Lj. F. nabaviti 600 kub. metara šljunka uz pogodjenu cienu od 2 for. 40 nč. po kub. metru, koji šljunak imao je tuženi nabaviti u roku od jednoga mjeseca po sklopljenoj uvodno spomenutoj pogodbi.

U tu svrhu primio je tuženi odmah uslovom kapare svotu od 100 for. a jer tuženi nije u gornjem roku udovoljio pogodbi, to da je uslied toga tužitelj trpio štetu od 820 for., jer da je morao gornji kvantum šljunka nabaviti od druge strane, gdje nije mogao dobiti kubični metar po 2 for. 40 nč., već po 2 for. 60 nč., a za tu štetu i za skuplji dovoz ima mu odgovarati tuženi.

Tuženi brani se, da nije on niti najmanje kriv nemogućnosti neizpunjenja uvodno spomenute pogodbe, već da je tu nastala „vis major". —

On je naime spremio bio 400 kub. metara šljunka iz rieke Une, koji da mu je odstupilo poduzetničtvo gradnje željeznice Sunja-Novagradiška, pak da je taj quantum bio složio na obali savskoj t. j. na onom mjestu, koje mu je sam tužitelj u tu svrhu opredielio bio.

Iznenada preko noći naraste uslied kišovitog vremena Sava i povuče gornji šljunak, uslied toga što se je razliela, sa sobom u korito svoje.

Uslied te „vis major" ne može pogodbi udovoljiti.

Tužitelj to muče priznaje, a dokazano je izkazi preslušanih svjedoka, da je u veljači i ožujku 1887. Sava narasla i šljunak odnesla.

Pitanje nestaje, u čijoj se imovini šteta dogodila?

Tužitelj nije htio čekati izpunjenje pogodbe dulje od 18. ožujka 1887. prem je tuženi bio spreman istoj udovoljiti, a jer predleži dokazano, da je tuženi nabavio šljunak, koji da je postavio i stovario na mjesto po samom tužitelju označeno, to je bezdvojbeno nastala šteta u smislu § 1311 o. g. z. u imovini tužiteljevoj, koju dosliedno tomu, mora on i trpiti. —

Dokazano bo predleži, da je šljunak bio dovezen, dokazano bo predleži, da je Sava narasla, a dokazano je i to, da je šljunak Sava sobom odniela, to je nastala nemogućnost za tuženoga izpuniti pogodbu do 18. ožujka 1887. dok je Sava i cieli mjesec ožujak razlita bila, pak je tu nastala „vis major" u slučaju kom trpi štetu tužitelj.

Na priziv tužitelja u dielu odpućujućem pr. 25. svibnja 1892. br. 3101 gr. jest kr. banski stol svojom rješitbom od 13. srpnja 1892. br. 12560 sudio:

Tuženi J. G. dužan je tužitelju Lj. F. u ime odštete radi neizpunjene na ugovoreni način pogodbe od 18. veljače 1887. o nabavi 600 kub. metara šljunka platiti iznos od 720 for. sa 6% zateznimi kamati od dana dostavljene tužbe de pr. 6. lipnja 1887. broj 3282 gr. računajuć do plateža u roku od 14 dana pod prietnjom ovrhe, nu samo onda, ako li

Digitized by Google

tužitelj bude položio odlučnu prisegu niječnu sliedećeg sadržaja: „nije istina da je tuženik šljunak, što no ga je prema pogodbi A. ad I. nabaviti imao, postavio na ono mjesto na savskoj obali, koje sam mu tobože ja (tužitelj) osobno naznačio“; — a glede odštete od 600 for. (sadržane u gornjoj svoti 720 for.) jošte i prisegu od uciene onamo: „da si tužitelj štetu nastavšu u njegovoj imovini povišenjem vozarine kod izvoza 600 kub. met. šljunka, na državnu cestu I.-P. savjestno na 1 for. po kubičnom metru dakle ukupno 600 forinti cieni“.

Tužitelj se pako sa zahtjevom od 100 for. u ime izgubljene kod J. W. kapare bezuvjetno odbija. Sve to iz sliedećih razloga:

Za riešenje nazočnog priepora jest od najveće važnosti onaj prigovor tuženoga J. G., da mu je tužitelj Lj. F. sam naznačio mjesto na obali Save kraj Jasenovca, na kojem je imao on 600 kub. metara šljunka prama pogodbi od 18. veljače 1887. pod A. ad I. u roku od mjesec dana postaviti; pa kad je on 400 kub. metara tog šljunka u ugovoreno vrieme i na ugovoreno mjesto postavio, i taj nastupivšom početkom ožujka 1887. poplavom Save propao, da više za nikakovu štetu ne odgovara, pošto svaka takova šteta po §-u 1311. o. g. z. ide na račun tužitelja.

U dokaz ovoga prigovora ponudio je tuženik svjedoka Š. K. uz svoju domirnu prisegu, a in eventum navratio i glavnu niečnu uzvrativu prisegu, koju je ovaj u protuočitovanju od 23. veljače 1889. broj 1008 gr. i prihvatio, — pošto je ali svjedok Š. K., koji navod tuženika i potvrdjuje, kao bivši njegov drug u ovom poduzeću donekle sumnjiv, a k tomu izkaz njegov u oprieci stoji sa izkazom svjedoka J. K., kog je tužitelj ob istoj okolnosti ponudio, to se za ustanovljenje gornjeg prigovora nije moglo suditi na ponudjenu po tuženiku domirnu prisegu, nego po §-u 265. gr. p. p. na glavnu tužitelju navraćenu i po ovom prihvaćenu prisegu, kako je u dispozitivnom dielu ovosudne osude nacrtana; ne položi li tužitelj te prisege, tad se sa tužbenim zahtjevom u pogledu zahtjevane odštete od 720 for. odpućuje, jerbo je dokazano po svjedocih G. Š., M. Š. i M. J., da je nastavša početkom ožujka 1887. poplava Save postavljeni po tuženiku šljunak „na poloju“ razniela i do 18. travnja 1887. dapače i do konca svibnja potrajala tako, da tuženik ostatka od 200 kub. metara šljunka u ugovoreno vrieme više postaviti mogao nije, a tužitelju nije pošlo za rukom pružiti dokaz o tom, da je on tuženiku rok za dobavu tog šljunka na njegovu molbu do konca mjeseca svibnja 1887. produljio, pošto se to pismom tuženikovim od 24. svibnja 1887. pod F. ad XX. uskladjenim ne dokazuje; pa i sam tuženik u svom protuočitovanju od 12. lipnja 1891. izjavlja, da se u tom njegovom pismu ne radi o kakvih ustmenih dogovorih pokraj pismene pogodbe A. ad. I., nego samo o pravom tumačenju iste, pa tako i on samu pogodbu pod A. ad I. pravno valjanom i za njega obvezatnom priznaje.

*

Digitized by Google

Položi li pako tužitelj gore označenu glavnu prisegu u niječnom smislu, tad će biti krivnja tuženikova prema ustanovi §-a 1295. o. g. z. dokazana, i on dužan tužitelju izkazanu po njemu štetu, a nanešenu mu time, što nije šljunak prama ugovoru A. ad I., na obali save kod J. smjestio, odkuda poplavom odnešen biti mogao nebi, naknaditi.

U pogledu same štete valja uvažiti, da je zahtjev glede 120 for., što je tužitelj morao 600 kub. metara šljunka novom dobavitelju G. Š. za 20 nč. skuplje platiti, dokazan izpravom pod B. ad I. u savezu sa izkazom istoga po §-u 159. točka 3. gr. p. p.; zatim glede 600 for. za skuplje izvažanje rečenog šljunka na državnu cestu I.-P., naime kubični metar po 5 for. mjesto za 4 for., kako je bilo prije sa J. W. ugovoreno, pismi ovoga pod C. ad I. uz izkaz istoga preslušanog kao svjedoka, nadalje izkazi svjedokah J. M., V. B. i J. K., koji pod zakletvom potvrdjuju, da je tužitelj morao kašnje u ljetu za dovoz hrpe šljunka od 2 kub. metra 10—11, dapače i 12 for. platiti, i napokon prisegom od ucjene, koju će tužitelj prama svojoj ponudi onamo položiti imati, da si on nastavšu u njegovoj imovini štetu kroz ovo, krivnjom tuženikovom prouzročeno povišenje vozarine savjestno na 600 for. cieni (§ 159. točka 3. i § 275. gr. p. p.)

Bude li tužitelj položio samo glavnu prisegu, a ne bude onu od ucjene, tada će biti dokazana samo šteta od 120 for., koju će mu imati tuženik uvjetno platiti

Ne može se pako dosuditi tužitelju iznos od 100 for. u ime njegovo kod J. W. takodjer krivnjom tuženikovom propale kapare, jerbo je J. W. pod prisegom izkazao, da mu je tu kaparu povratio, dočim da mu je tužitelj za to neki neizvjestni dug oprostio, uslied česa ovaj dioni zahtjev dokazan ne predleži.

Na izvanredni previd tuženoga pr. 11. kolovoza 1892. br. 4816 gr. potvrdio je kr. stol sedmorice svojom osudom od 7. listopada 1892. broj 3513 osudu kr. banskoga stola u cielosti iz sliedećih razloga:

U pogledu aktivne i pasivne legitimacije na stvar valja imati pred očima odnosne ustanove trg. zakona.

Tužitelj Lj. F. sklopio je sa I. K. glede dobave šljunka prigodno sdruženje spomenuto u §-u 62. trg. zakona.

Po istom §-u nastaju dionikom takova prigodna združenja iz poslova, što ih sklopi dionik u ime i po nalogu ostalih, ili što ih sklope dionici u zajednici ili preko zajedničkoga punomoćnika prama ugovarajućemu trećemu in solidum obveze i prava.

Prema tomu mogao bi tužitelj sam bez pristupa J. K. potjerati tražbine, proizviruće iz posla sklopljena sa tuženim J. G. i I K. sve da i nije J. K. u izdanoj tužitelju punomoći izrično izjavio, da je sva prava iz tog posla ustupio tužitelju.

Digitized by Google

Pošto se nadalje upitni dobavni posao ima na strani tuženoga J. G. i njegova druga po §-u 258. t. 1. trgovačkog zakona smatrati poslom trgovačkim, a po §-u 268. istoga zakona smatraju se osobe, koje se poslom, koji se glede ugovaratelja izpostavlja kao posao trgovački, obvežu zajednički trećemu komu, solidarnimi dužnici, u koliko ne proizlazi protivno iz uglave sa vjerovnikom učinjene, i pošto takova uglava u ovom slučaju ne predleži, to je tužitelj bio vlastan potjerati i samog J. G., a da nije bio dužan tužiti i I. K.

Razlozi navedeni po kr. banskom stolu za to navedeni opravdavaju podpuno dosudjenje odlučne prisege tužitelju o tom, da je on tuženiku naznačio mjesto gdje je ovaj imao šljunak iztovariti, i gdje ga je zaista i iztovario.

U pogledu visine odštete i prisege od ucjene, kako ju je banski stol dosudio, ukazuje se drugomolbena osuda takodjer opravdanom. ***P.***

Iz upravne prakse.

1. Kod pogriešnog gruntovnog upisa jedne potajno razdieljene zadruge na razna imena ne ima mjesta brisanju zadružnog svojstva, ako od svake loze po jedna obitelj ili član ostane.

2. Stečena prava potajnom diobom na stanoviti dio posjeda ne gubi član zadruge, ako ga drugi koj član silom iz posjeda iztisne.

Nekretnine upisane u zemljištniku broj 542 por. općine sv. J.-T. upisane su prigodom uvadjanja gruntovnice na zadrugu K. (G) k. br. 8 i na zadrugu K. (P.) k. br. 8 iz T. Po ovom upisu suditi je, da su dvie zadruge u vlastničtvu gori navedenih nekretnina, pa pošto je od loze K. (G.) danas na životu samo Antonija udata M., a od loze K. (P.) Vid takodjer zvan Petar K., to je temeljem u tom smislu izdane svjedočbe sa strane poglavarstva općine sv. J. od 25. travnja 1888. broj 746 na molbu Antonije M. odredila kr. kot. oblast u J. odlukom od 24. svibnja 1888. br. 2558., da se zadružno svojstvo obih ovih zadruga briše, te mjesto zadruge K. (G.) k. br. 8. iz T. Antonija K. (G.) udata M., a mjesto zadruge K. (P.) k. br. 8 iz T. Vid K. (P.), kao suvlastnici na jednake djelove upišu.

Zamolbi kot oblasti udovoljio je kr. kot. sud kao gruntovna oblast u J. odlukom svojom od 28. svibnja 1888. br. 3413.

Proti ovoj odluci gruntovne oblasti poslužio se Vid-Petar K. pravnim liekom, nu pošto nije uspio, obratio se predstavkom na predpostavljenu političku oblast radi izdane odluke po kr. kotarskoj oblasti u J. od 24. svibnja 1888. br. 2558, koja mu u ostalom nikada ni uručena ne bijaše, to je u toj predstavci zahtjevao, da se zadružno svojstvo uzpostavi i sve

Digitized by Google

nekretnine na njega upišu, pošto da je Antonija udata M. izgubila pravo na zadrugu izudajom.

Upravni odbor županije z. odredio je na predstavku izvide, kojimi je ustanovljeno, da se tu radi samo o jednoj zadruzi, koja je već od god. 1848. potajno razdieljena, te je jedan dio zadružnog imetka prigodom potajne diobe zapao sada jur pok. Janka K., otca Vidova, a drugi dio sada jur pokojnu sestru Jankovu imenom Baru, koja si je priženila Jurja G. Dio ovih, koji je i ugovorom Jurju G. osiguran bio, dobio je po smrti Jurja i Bare sin jim Janko, a jer je isti godine 1869. umro, ostala je u posjedu toga diela udova Kata sa kćerju Antonijom sada udatom M., a pošto je i udova Kata god. 1881. umrla, okupirala je ovaj dio kći joj Antonija, kojoj ga je godine 1890. silom oduzeo Vid K. s razloga, što se je godine 1881. iz zadruge udala za M. — Što se tiče imena P., to isto potiče od njekog P-a., koji je bio ugovorom u zadrugu primljen i za njeku Janu oženjen, jamačno majku Vida Petra K., kad je obudovila. Tim načinom došlo je i pometnjom do gori spomenutog upisa u gruntovnici, pa pošto je Antonija udata M. držala, da će brisanjem zadružnog svojstva najprije do svojeg prava doći, zamolila je takovo.

Upravni odbor županije z. uvaživ stanje stvari, ukinuo je rješitbom svojom od 4. studenoga 1890. broj 2060 odluku kot. oblasti u J., ter odredio, da se uzpostavi zadružno svojstvo, kako je i prije postojalo i upis nekretninah zemlj. br. 542 por. obćine sv. J. na zadrugu K.-G. i zadrugu K.-P. k. br. 8 iz T. i to iz sliedećih razloga:

Odredba kr. kot. oblasti uzsliedila je bez poprednjeg saslušanja stranaka i bez obavljenja potrebitih izvida na jednostranu molbu, podnešenu po Antoniji K.-G. udatu M., koja u svojoj molbi niti je razjasnila stanje stvari, niti se iz priloga iste molbe takovo razabrati dalo.

Naknadno obavljenimi izvidi pako ustanovljeno je sasvim ino i to prije svega, da je upis zadruge K. na ime K.-G. i K.-P. b. br. 8 iz T. u zemlj. br. 542 iz sv. J. obavljeno posve krivo, već bi se isti prigodom uvedenja gruntovnice imao bio obaviti na ime K. k. br. 8. i to s toga, jer je to pravi naziv i prezime starodrevnih zadrugara te zadruge, u koju se zadrugu vremenom prioženio djed Antonije udate M., god. 1857. umrli Juraj G., te time postao samo članom zadruge K. podnipošto pako nije niti zadruga K., a ni prioženjenik G. ime svoje time promienio, isto tako je ime P. u gruntovnici skroz neopravdano kod sastavljanja iste upisano, jer neki P. bje, kako je izvidjeno, primljen ugovorom od 29. siečnja 1849. i oženjen za njeku udovu Janu K., jamačno majku utjecatelja Vida-Petra u zadruzi K., te je u istoj kao takav bez potomaka umro.

Ustanovljeno je nadalje, da bijahu sada jur pokojni Janko K., otac sada još živućeg Vida-Petra K. i Bara K. baba Antonije M., koja si je priženila dozvolom zadrugara sada jur pokojnog Jurja G., brat i sestra i da

Digitized by Google

je medju ovimi prije mnogo godina, a svakako prije uvedenja gruntovnice sklopljena potajna dioba, koja nikada oblastno provedena nebje; nu uslied koje su prigodom uvedenja gruntovnice u zemlj. br. 542. por. obć. sv. J. nekretnine upisane pometnjom u mjesto zadruge K. k. br. 8 na zadrugu K.-G. t. j. predstavnika loze diela Barina, zastupana tada po sinu joj Janku G., krivo nazvanu K. i zadrugu K. (P.) t. j. predstavnika loze Janka K., tada živućeg mu sina Vida-Petra, od kojih potajnih djelova Vid-Petar i danas ne bantovano svoj dio uživa, dočim je dio pokojnog Jurja G. po smrti istoga uživao sin mu Janko, a po smrti ovoga, zbivšoj se god. 1869. udova Kata, dočim opet po njenoj smrti prisvojio si njen dio gledom na okolnost, što se Antonija kći Katina još god. 1881. za M. izudala i iz zadruge K. izstupila Vid-Petar K., od koga opet želi, da taj dio Antonija udata M. dobije i preuzme.

Obzirom na ovo stanje stvari morala se napadnuta odluka kr. kot. suda u J. kao neosnovana i na zakonu ne utemeljena dokinuti i uzpostava upisa u zemlj. broj 542 por. obćine sv. J. na ime zadruge K.-G. i K.-P. k. br. 8, kako je to gruntovno stanje prije izkazivalo odrediti, dočim strankam interesiranim se na volju ostavlja, hoće li taj pogriešni upis u gruntovnici izpraviti dati ili ne.

Proti ovoj rješitbi uložila je Antonija udata M. utok, zahtjevajuć da se zaštiti u svojem pravu, pošto je nju kano rodjenu god. 1865. zatekao zakon od 3. ožujka 1874. kano malodobnicu.

Kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove je pako odpisom svojim od 2. travnja 1892. broj 49008 ex 1891. utok odbila, ter napadnutu drugomolbenu rješitbu potvrdila uz nadopunjenje: da se u toj zadruzi ima provesti potajna dioba prema stanju posjeda od dana 25. travnja 1888. kano onog dana, kojeg je Antonija M. zatražila prvi put oblastno provedenje njezinog otajnom diobom stečenog prava, koje pravo nije izgubila silovitim prisvojenjem njezine polovice po Vidu K., uzsliedivše u g. 1890.

Razlozi ovoj rješitbi jesu:

U nazočnom se slučaju unatoč gruntovnog upisa ne radi o dvih zadrugah, već samo o jednoj zadruzi sa dvie loze, kako je to izvidjenjem stanja stvari ustanovljeno, imenito činjenicom, da je upitno selište uviek i od vajkada bilo jedna seljačka naselbina, na koju je Loza G. došla priženjenjem i na kojoj su obje loze imale jednu istu zadružnu kuću, a gruntovni upis dviju zadruga samo je pogriešan i nastavši iz krivoga shvaćanja odnošaja otajno razdieljenje zagruge. Čim je pak samo jedna zadruga, to nije više mogao nastati slučaj prestanka zadruge u smislu §-a 27. sl. f) zadr. zak. od 1874. pošto su predstavnici jedne i druge loze t. j. Antonija M. i Vid K. bili zadnji odvjetci samo svojih loza, a nije bio niti jedan od njih zadnji odvjetak posebne kakove zadruge, kako je to prvomolbena oblast shvatila bila. *Malvić.*

Digitized by Google

Rješitba kr. financijalnoga upravnoga sudišta.

K tumačenju §-a 13. zak. čl. XXVIII.: 1889. glede preinačenja ustrojstva kr. financijalnih ravnateljstva.

N. N. uložio je pravodobno utok proti platežnomu nalogu kr. por. ureda u V. od 11. travnja 1893. A stv. 376 ex 1893. u predmetu ostavinske pristojbe.

Na ovaj utok usliedilo je riešenje kr. financijalnog ravnateljstva u V. od 29. kolovoza 1893. br. 33401, koje je utočniku dostavljeno 27. rujna 1893.

Proti ovoj odluci uložen je utok primlj. 15. listopada 1893. Pošto je ali taj utok u smislu §-a 13. zak. čl. XXVIII. god. 1889. glede preinačenja ustrojstva kr. financijalnih ravnateljstva bio izvan roka od 15 dana podnešen, to je utočnik podjedno podnio opravdajuću molbu, te je cieli razpravni spis na nadležno riešenje predložen kr. financijalnom upravnom sudištu u Budimpešti. U opravdajućoj molbi opravdava utočnik promašenje roka time „što po ustanovi §-a 149. sbirke prist. propisa od god. 1883. imadu se utoci protiv odluka kr. financijalnih ravnateljstva podnieti u roku od 30 dana“ zatim „što zajednički zakoni koji dokidaju prijašnje dolaze slabo do znanja pučanstva“ zatim „što nije zak. čl. XXVIII. g. 1889. izrično stavljen izvan krieposti § 149. sb. pr. prop.“, zatim „što je unatoč odredbi kr. ministarstva financija broj 80095 ex 1889. kr. financ. ravnateljstvo u V. u napadnutoj odluci propustilo uvrstiti izreku kojom se utočnik upozoruje na to da utok za 15. dana uložiti valja“; napokon „što je napadnuta odluka dostavljena utočnikovom zastupniku, koga da nije mogao utočnik radi svojeg prebivališta u Beču, i radi toga što se i glavni zastupnik utočnika tamo nalazi — pravodobno uputiti i obaviestiti o točkah radi kojih se pravni liek ulaže“.

Obzirom na to moli utočnik, da se opravdajuća molba uvaži i podjedno podnešeni utok meritorno riješi.

Dne 22. rujna 1894 pod brojem 11059 izreklo kr. financijalno upravno sudište u Budimpešti u tom predmetu sliedeću odluku:

Kr. ugarsko financijalno upravno sudište ne daje mjesta molbi opravdanja i odpućuje utok proti prizvanoj odluci; jer u §-u 13. zakonito proglašenog zakonskog članka XXVIII.: 1889. jest glede priziva proti odlukam financijalnog ravnateljstva ustanovljen izrično izključenjem svake dvojbe rok od 15 dana, taj pako nisu prizivatelji obdržavali niti polak vlastitog priznanja njihovog, i u tom pogledu ne može neznanje zakona služiti kao izgovor, nadalje jer kr. ugarskog ministarstva financija u predzadnjoj alineji svoje okružnice od 11. studenoga g. 1889. pod br. 80095 sadržanom onom odredbom svojom, da kako upravni odbori, tako i kr. financijalna ravnateljstva u svih pojedinih. dielom ili sasvim uzkratno izreći

Digitized by Google

se imajućih odlukah svojih izreknu to, za koliko vremena i gdje se može podnieti priziv, koji se možda uložit imade proti izrečenoj odluci, želi strankam podieliti takovu pogodovnost, koju im zakon ne pruža; dosliedno tomu, ako se ova odredba ne drži, ne mogu stranke iz toga naprama zakonu izvoditi pravo, odnosno ova okolnost ne imade upliva na uporavu §-a 13. zak. čl. XXVIII.: 1889.; napokon jerbo se ne može niti ona okolnost prihvatiti kao opravdanje, što je prizvana odluka dostavljena zastupniku prizivatelja, koga sbog njegovoga prebivališta u Beču i zbog toga, što njegov glavni zastupnik takodjer u Beču stanuje, nije mogao zastupnik blagovremeno uputiti glede uloženog priziva, i to zbog toga, jer se ova okolnost ne može smatrati u alineji 5. §-a 13. zak. čl. XXVIII.: 1889. spomenutom, od njega neodvisnom te po njemu neodklonivom zapriekom, sbog koje nije mogao na meritum stvari odnoseći se utok svoj uložiti u zakonitom roku od 15 dana, i jer je prizvana odluka umjestno dostavljena njegovom zastupniku, jer je isti uložio u zastupanju prizivatelja priziv, na koji je izrečena prizvana odluka.

SVAŠTICE.

Reforma juridičkih nauka.

(Svršetak.)

§ 9. osnove jest konsekvencija razloženoga principa, da se sve sveučilištne zakonske ustanove uvrste u zakonski članak od 5. siečnja 1874. br. 3 sbor. Do sada bile su normirane plaće i remuneracije sveučilištnih profesora i ostaloga sveučilištnoga osoblja zakonskim člankom od 5. siečnja 1874. br. 4 zbor. i mnogimi poslie stvorenimi naknadnimi zakoni.

§ 11. prislanja se posve na isti § postojećega zakona, te je samo u toliko proširen, što normira dužnosti novih učiteljskih kategorija. Dotične ustanove posve su jasne i pozitivne naravi, te ne trebaju potanjega obrazloženja.

§ 15. sadržaje prema dosadanjem zakonu ograničenje, da pasivno izborno pravo u profesorski kolegij pripada samo docentom, koji su bar četiri semestra habilitirani. Ovo ograničenje ustanovljeno je s obzirom na veća prava, što ih osnova daje zastupnikom privatnih docenata u profesorskom sboru. Do sada naime imali su zastupnici docenata u profesorskom zboru samo votum consultativum a ne decisivum. Ovo je nepravedno i mora da vriedja privatne docente, koji valja da imadu sa profesori jednaku znanstvenu kvalifikaciju.

Ukinuvši ovo nedostojno ograničenje docentskih zastupnika, izjednačuje ih zakonska osnova posve sa ostalimi članovi profesorskoga sbora,

Digitized by Google

ali da eventualno premladi docenti ne dodju u profesorski sbor, ustanovljeno je ono ograničenje pasivnoga izbornoga prava. Zastupnici docenata ograničeni su ipak i po osnovi u toliko, da ne sudjeluju kod predloga za popunjivanje katedra; opravdava se to time, što bi u tom slučaju došlo lahko do kolizije interesa privatnih docenata.

§ 25. osnove samo je preciznije stilizovan od istog §-a postojećeg zakona, al je ipak da se predusretne eventualnomu zatezanju, umetnuta u nj pozitivna ustanova, da se imade najkasnije za 1 godinu dana recenzirati znanstvena radnja, što ju je kandidat predao, da poluči privatnu docenturu.

§ 27. sadržaje iznimku od posve obćenitih u §-u 24. i 25. propisanih ustanova za habilitaciju, pa se s toga za dotični zaključak prof. zbora zahtjeva jednoglàsnost.

Po §-u 32. postojećeg zakona podredjeno jest sve pomoćno osoblje sveuč. senatu.

To se osnovom u toliko mienja, što se ustanovljuje, da je osoblje sveučilištne biblioteke neposredno podredjeno bibliotekaru, koji je odgovoran za biblioteku. Sam bibliotekar ostaje i nadalje podredjen akademičkom senatu.

§ 39. lit. a) postojećeg zakona ustanovljuje, da se kao redoviti slušatelji mogu imatrikulirati samo djaci, koji su dobrim uspjehom svršili gimnaziju i položili izpit zrelosti; pošto medjutim zemaljska vlada namjerava organizovati novu vrst srednje škole, koja će nositi ime realne gimnazije i po naučnoj osnovi podpuno nadoknadjivati studij gimnazije, to je osnova protegnula pravo imatrikulacije i na one, koji polože izpit zrelosti na takovoj realnoj gimnaziji.

U § 46. osnove odredjen je za oba semestra šest-nedeljni rok za naknadni upis. To je učinjeno poglavito u interesu onih mladića, koji vrše vojnu dužnost, jer se je često dogadjalo, da dosadanjih rokova nisu mogli držati, što je vodilo do inkonveniencijah i nepravednosti.

S razloga u obćenitom dielu navedenih produljuje § 47. osnove propisani trienijum filozofa na četiri godine.

§-om 48. osnove prepušta se zem. vladi, da naredbenim putem uredi trajanje i razdiobu školske godine i pojedinih semestara. Učinjeno je to s razloga, da se predusretne eventualnoj potrebi zakonske novele, ako bi se na ugarskom i austrijskom sveučilištu u tom pogledu učinile kakove promjene.

Promjene, koje su u §-ih 49. i 50. osnove učinjene prema istim §-om dosadanjega zakona bile bi u kratko ove:

1. Osnova napušta razlikovanje glavnih i nuzgrednih predmeta, pošto takovo razlikovanje nije znanstveno opravdano.

Digitized by Google

Na mjesto toga razlikuje osnova na juridičkom fakultetu struke, koje jesu ili nisu predmetom državnih izpita. Prve su bezuvjetno obligatne; prepušta se pako zemaljskoj vladi, da eventualno naredbenim putem odredi obligatno slušanje i takovih strukah, koje nisu predmetom izpita; ali treba da zemaljska vlada o tom sasluša profesorski zbor.

2. Izpuštena je iz osnove zakonska ustanova, kojom se taksative ustanovljuje red slušanja obligatnih predmeta na juridičkom fakultetu. Pošto su naime po osnovi svi izpitni predmeti obligatni, te se prema tomu imadu prije izpita slušati, — izpiti se pako polažu poslie prve, druge i četvrte godine, — to je ona zakonska ustanova doista suvišna.

3. Osnova mienja i nazive nekih predmeta (primjerice „drž. pravo“ mjesto dosadašnjega „javno pravo“).

4. Postojeći zakon ne sadržaje nikakove ustanove glede uvedenja novih katedra; po tom je dvojbeno, ne treba li za svaku novu katedru posebni zakon.

Osnova nasuprot ustanovljuje pod konac §-a 49.

„Ustrojenje novih profesorskih stolica za predmete, koji nisu u ovom §-u navedeni odredjuje Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo kralj na predlog kr. zemaljske vlade“.

§ 51. proteže posve općenito seminare na juridički i filozofski fakultet.

Prema gore razloženim načelom ustanovljuje se u §-u 52. broj obligatnih ura za juriste i filozofe na 20 u tjednu.

U §-u 55. skraćen je od 14 na 8 dana termin, u kojem su se slušatelji imali prijaviti učitelju rad potvrdjenja frekventacije; tim je faktično semestar za 8 dana produljen.

§ 57. govori o dvih prvih državnih izpitih, o kojih je gore dovoljno razlagano, te preostaje, da se na ovom mjestu samo još koja reče o sliedećih dvih odredbah toga paragrafa.

Ustanovi, što ju sadržaje rečeni § u predposljednjoj alineji, jest svrha, da se slušateljem pravo i državoslovnoga fakulteta našega sveučilišta, koji nisu hrvatsko-ugarski državljani, osigura mogućnost preći na svoje domaće sveučilište.

Kr. zemaljska vlada misli, da se je za to dovoljno pobrinula, što predlaže, da joj se dade ovlaštenje, kako bi naredbenim putem mogla učiniti sa prvimi dvimi državnimi izpiti promjene, koje su potrebne u navedenu svrhu. Prema tomu ili će se spojiti oba historička izpita u jedan, kako je propisan na austrijskih sveučilištih, ili će se učiniti prema potrebi druge odredbe. Druga je odredba, o kojoj je ovdje još govoriti, sadržana u posliednjoj alineji §-a 57. Ta imade obratno svrhu, da ovlasti kr. zem. vladu da prizna ili uzkrati vriednost pravno povjestnoga izpita, položenoga na austrijskih sveučilištih.

Digitized by Google

§ 58. osnove govori o trećem i četvrtom državnom izpitu. Kako se je to u općem dielu dovoljno razpravljalo, preostaje da se ovdje iztakne samo prva alineja rečenoga §-a, koja glasi: „Tko se želi na temelju svojih pravo- i državoslovnih nauka posvetiti javnoj službi, odvjetničtvu ili javnomu bilježničtvu, ima podnieti još dva teoretička državna izpita, sudstveni i državoznanstveni po propisu ovoga zakona". Ova ustanova opravdana je s toga, što se na rečenih izpitih poglavito izpituje znanje naših domaćih propisa. Slična ustanova postoji u Austriji već desetak godina. Ne brani se ipak tom odredbom slušateljem, da posliednje dvie godine sprovedu na kojem austrijskom ili ugarskom sveučilištu.

§ 60. ustanovljuje po uzoru austrijskoga zakona, da niti pojedini rigorozum niti doktorat nenaknadjuje ni jednoga ni svih teoretičkih državnih izpita. Ovo je ustanovljeno s istih razloga, koji su vodili i austrijsku legislativu. Valja naime u prvom redu uvažiti, da rigoroza imadu drugu svrhu, nego li državni izpiti, a uz to uzelo se je u obzir, da je potrebna reforma rigoroza, jer se sada kod njih preslabo uvažuje znanstveni momenat.

Posliednja alineja navedenoga paragrafa naročito ustanovljuje, da se spomenutom formom ne dira u postojeće propise, koji zahtjevaju doktorat za stanovita zvanja. Razumieva se to doduše samo po sebi, ali je ovdje naročito ustanovljeno, da ne bude povoda bojazni, da se namjerava ukinuti propis, koji zahtjeva doktorat za odvokaciju.

Tko dakle želi polučiti advokaciju valjat će mu položit državne izpite i rigoroza, prvo je postulat vrhovnoga prava kontrole, što pripada državnoj nastavnoj upravi, a drugo odgovara zahtjevom odvjetničkoga staleža.

Ne treba napose ovdje obrazlagati §-â 64—66. koji ustanovljuje načelo o naukovini, pošto su ta načela već gore obširno obrazložena.

O plaćah profesora i ostaloga svečilištnoga osoblja govore §-i 67. do 79. osnove ter stupaju upitne ustanove na mjesto poglavja V. sadanjega zakona.

Pojedine ustanove ovih paragrafa stranom su nove, a stranom su uzete iz starih zakona.

Potreba reforme u obće već je gori dokazana, preostaje, da se obrazlože pojedine ustanove ove osnove.

Nova je ustanova § 67. gdje se ustanovljuju plaće redovitih profesora pravo- i državoslovnoga fakulteta te filozofskoga fakulteta na 2600 dotično na 3000 forinti. Razlozi su gore potanko navedeni, te ih ne treba ovdje opetovati.

Po §-u 68. osnove povisuje se plaća izvanrednih profesora za 200 for. u ime naknade za ukinutu naukovinu. Osim toga dozvoljuju se izvanrednim profesorom petgodišnji doplatci.

Profesori teološkoga fakulteta nisu ni do sada dobivali naukovine, nije dakle bilo potrebno mienjati propise o njihovih berivih, tim manje,

Digitized by Google

što imadu i onako na našem sveučilištu bolju plaću, nego li na drugih sveučilištih.

Do sada je bila kr. zemaljska vlada prisiljena izvanredne profesore nakon 3 do 5 godina službe predložit za redovite profesore, jer se je izvanredna profesura smatrala njekim provizorijem. Uvedenjem petgodišnjih doplataka dobiva izvanredna profesura mnogo stalniji karakter.

§ 69. i 70. ustanovljuju prava umirovljenih i začastnih profesora te privatnih docenata.

Ako se umirovljenim profesorom prama §-u 6. dozvoli držati predavanja, može im zemaljska vlada za to opredieliti godišnju dakle nestalnu nagradu, koja će po prilici dosizati iznos stanarine, što je profesor umirovljenjem izgubio.

Začastna profesura je bezplatna, a privatnim docentom opredieljuje osnova naknadu za izgubljenu naukovinu, o čem se je gori u općem dielu govorilo.

Prilike učitelja u užem smislu rieči (§. 7.) mogu biti veoma raznolike, s toga je uputno, da se njihove plaće i remuneracije svake godine u budgetu ustanove, kako to propisuje § 71. osnove.

§ 72. preuzet je nepromienjen iz dosadanjeg zakona, dočim su u § 73. normirana beriva suplenata, i to u glavnom posve prema dosadanjim propisom.

Ustanovami §-a 74—78. poboljšaju se beriva pomoćnoga sveučilištnoga osoblja, prema načelom, koja su gori potanje razvita.

Osim toga ustanovljuje § 74. osnove, da se prema potrebi mogu namjestiti i bibliotečni pristavi drugoga razreda sa 800 for. plaće i dva doplatka po 100 for., te bibliotečni pomoćnici sa pripomoći od 500 for.

Tim se pruža prilika, da bibliotekar odgoji pomladak za bibliotečnu službu.

Konačno se primjećuje k §-u 75, da se za ravnatelja sveučilištne pisare ustanovljuje naslov tajnik na mjesto aktuar po sadanjem zakonu.

§ 77. preuzet je iz starih zakona.

§ 78. odredjuje, da su sveučilištni podvornici izjednačeni podvornikom kr. zemaljske vlade.

U §-u 79. ustanovljuje se, da se obći mirovinski zakon od 10. ožujka 1892. proteže i na sveučilištne profesore i ostalo osoblje, što u ostalom i rečeni zakon zakon sam odredjuje. Iz dosadanjih zakona ter u skladu s ostalimi zakonarstvi, imenito sa zakonarstvom austrijskim preuzeta je iznimka za osobe, koje dobe kakovu prebendu.

Članak II. sadržaje potrebite ustanove o vremenu, kad bi imala nazočna osnova, postavši zakonom, u kriepost stupiti.

Nakon po sebi jasnih prelaznih ustanova članka III. i derogatorne klauzule u čl. IV. povjerava se konačno člankom V. provedenje zakona banu.

Digitized by Google

KNJIŽEVNE OBZNANE.

Tumač gradjanskomu parbenomu postupniku. Uz sudjelovanje dra. Josipa Šilovića kr. javnoga red. sveučilištnoga profesora napisao Adolfo Rušnov, viećnik kr. banskog stola. Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch) 8°. strana VIII. i 936.

Kod §-a 99., 589. gr. p. p. i 25. mjenb. postupnika razumieva pisac samo pod obćenitimi svetkovinami svetkovne dane po gregorianskom koledaru, koje zastupa i Schusterov komentar k §-u 589, ali je to mnienje svakako preporno, a najmanje hasni pri tom pozivati se na propis §-a 103. mjenb. zakona, jar taj izrično govori samo o svetkovinah po gregorijanskom koledaru. Naša novija judikatura (sravni na pr. rješitbu stola sedmorice od 13. veljače 1880. br. 13 str. 206 Mjesečnika od god. 1880. zatim rješitbu banskog stola od 21. travnja 1887. broj 8657) stoji na stanovištu, da i svetkovine grčko iztočne valjaju glede sljedbenika iste vjeroizpovjesti kao obće priznati blagdani prema gornjim zakonskim ustanovam. I meni se čini pogledom na ravnopravnost vjeroizpovjesti, da je potonje mnienje opravdanije, i da nije u sukobu sa tumačenjem zakona, koji rabi izraz „obćeniti blagdan" bez pobliže oznake, i koji je izraz stavljen paralelno uz „nedeljni" blagdan.

Na strani 134 (na kraju) navedeno je, da po §-u 2. lit. b) naredbe minist. financija od 20. ožujka 1856 br. 36. drž. z. l. imadu glavne knjige c. k. poveljene narodne banke i po tom izvadci iz njih, podpunu dokaznu moć. Ta naredba više ne postoji, već to odredjuje sada u krieposti stojeći čl. 96 zak. čl. ug.-hrv. sabora XXV. od god. 1878. (sbornika broj 67 godine 1878.).

Kod sudbene ogledbe izprava (§§ 136—138. g. p. p.) ako ne dodju na ogledbeno ročište ni dokazivaoc ni molitelj ogledbe, zastupa komentar mnienje, da se ima uzeti, da je molitelj ogledbe odustao od sudbene razgledbe, te će se tad smatrati, kao da je odustao i od svoga prigovora sumnjivosti odnosne izprave.

Meni se taj nazor pogledom na razpravni princip ne čini pravilnim, već u tom slučaju ne ima nastupiti nijedna od eventualnosti, sadržanih u §-u 137. gr. p. p. jer stoji kontumac dokazivaoca proti kontumacu molitelja odgledbe, a prema načelu ravnopravnosti stranaka se dakle medjusobne posljedice izostanka dižu, u koliko nije možda posebnim pismenim podneskom dotična izprava po dokazivaocu predložena, što mu, držim, prosto stoji.

Mislim da bi s toga valjalo i u takovu slučaju dotični zapisnik riešiti onako, kako to preporuča pisac kod §-a 40 gr. p. p., ako najme na razpravno ročište nijedna stranka ne dodje, da se naime obavijeste obje stranke,

Digitized by Google

da će se urediti novo ročište čim to jedna ili druga stranka zatraži, a medjutim, da se zapisnik pohranjuje u pismari. Nije dakle prema razvitom ni daljnji nazor, zastupan u djelu, pravilnim, da bi naime molitelj ogledbe i dokazivaoc mogli samo sporazumnim podneskom tražiti obnovu ogledbenog ročišta.

Sličnog momu mnienju je i komentar Schusterov k §-u 137. i 138.

Kod tumačenja §-a 154. a), 156. sl. c) i d) i §-u 236 c) gr. p. p. zastupa se mnienje, da završnost i sumnjivost svjedoka ter nesposobnost za polaganje prisege kod osoba osudjenih radi tamo navedenih zločina prestaje tada, kada prestanu i posljedice kazni po zak. čl. VI. zakona od 10. lipnja 1890. o posljedicah takovih osuda i kazni. Nu to je mnienje doista neosnovano, jer isti zakonski članak izrično u čl. I—III. sadržaje posljedice, koje su sa dotičnom kaznenom osudom skopčane, a *te* (dakle ne i *ine* a napose ne posljedice gradjansko-pravne u inih zakonicih, koji ne imaju ništa zajedničkoga sa kaznenim pravosudjem, sadržane) posljedice prestaju pod uveti dalje u članku V. i VI. zakona navedenimi. Pa i ratio legis gornjih ustanova postupovnih najodlučnije govori proti nazoru pišćevu. U ostalom pripominjem, da je cislitavska judikatura, koja ima slične zakone postupovne i dotične kazneno-pravne, to riešila u protivnom smislu (sravni na pr. rješitbu vrhovnog bečkog sudišta u knjizi Judikata pod brojem 89. i u sbirci G. U. W. pod brojem 10024 uvrštenu). Držim da isto tako nema oslona u zakonu tvrdnja (na strani 154. komentara) da se i završni svjedoci § 155. a) g. p. p. mogu pripustiti za popunjenje dokaza, čim su isti u §-u 159. g. p. p. sigurno ne slučajno već i značajno izpušteni, a i ratio legis bi se proti takovoj tvrdnji odlučno protivila.

Po tumačenju §-a 156. sl. b) g. p. p. mogli bi se pripustiti kao svjedoci i oni, koji nisu još bili dovršili 14. godinu onda, kad se je čin dogodio, ne gledeć na dobu života, u kojoj su bili u to vrieme, samo da su navršili 14. godinu onda, kada se saslušavaju pred sudom kao svjedoci.

Ta je tvrdnja pogledom na ustanovu §-a 153. gr. p. p. i pogledom na razlaganje k tomu §-u dodano, držim neizpravna, koja ne nalazi oslona u samom zakonu, a niti odgovara duhu istog, jer se po §-u 156. b) g. p. p. razumjevati imadu oni svjedoci, koji, kad se preslušavaju, imadu preko 18 godina, ali nisu 18. godinu navršili bili, kad se je čin dogodio, ali su svakako 14. tada već prešli bili.

Kod §-a 200 gr. p. p. navodi se, da je vlastan svjedok uzkratiti svoje kazivanje glede dokaznih članaka po analogiji §-a 39. maličnoga postupka i na takova pitanja, gdje bi odgovor mogao nanieti sramotu svjedoku, ženitbenom njegovom drugu ili osobi, s kojom je on u upravnoj ili pobočnoj lozi do drugog koljena u rodu ili tastbini, ili koju je on posinio ili pokćerio. I ob osnovanosti te tvrdnje dade se u toliko podvojiti, što slične ustanove §-a 200. ne sadržaje, i što se težko dade iz kašnjeg

Digitized by Google

vremenom i specijalnog zakona, kao što je zakon o maličnom postupku, analogija za stariji dobom i obćeniti zakon, kao što je gr. p. p., upotrebljivati, i svjedokom povlastice dati, koje im zakonski propis §-a 200 gr. p. p. ne daje, jedino bi ista ratio legis obaju zakona govorila za tumačenje piščevo.

Kod §-a 176—178. gr. p. p bilo bi uputno navesti propise naredbe minist. pravosudja od 14. svibnja 1854. broj 8346. i 9. studenoga 1850. broj 10972, po kojoj osobe podpadajuće pod nadležnost vrhovnog maršalskog suda u Beču, kojeg je nadležnost izrično uzdržana čl. V. uvodnog patenta k sudovniku, mogu samo pred tim sudom svjedočiti, a pred ostalimi sudovi samo iznimmo putem delegacije u ime vrhovnog maršalskog suda.

Kod svjedočke prisege (§ 174. gr. p. p.) manjkaju ustanove u tom pogledu za nieme i gluhonieme postojeće (odpis minist. pravosudja od 23. rujna 1850. br. 12926), zatim nisu navedene one vjerozakonske sljedbe, kojim je po zakonu dopušteno uzkratiti formalnu prisegu, ter imadu mjesto prisege položiti svečano zavjerenje, a to su Memnonite (dvorski dekret 10. siečnja 1816. broj 1201).

K §-u 211. o vještacih i imenovanju ter pozivanju istih manjkaju posvema mnoge u tom pogledu izdane okružnice kr. banskog stola i to: 3. lipnja 1885. br. 13002 (br. 69 uredovne sbirke), 11. prosinca 1889. broj 28839 (br. 336 ured. sbirke), 15. listopada 1890. broj 23702 (br. 367 uredovne sbirke), 4. studenoga 1891. br. 23925 (br. 406 ured. sbirke), 11. listopada 1893. br. 21979 (br. 477 ured. sbirke) i 22. studenoga 1893. broj 24638 (br. 486 ured. sbirke).

Tumačenje § a 235. sl. c) i 236 sl. b) gr. p. p. (strana 208. i 209) držim da nije uspjelo.

Tvrdi se naime apodiktički na str. 209, da se dosudjenje glavne prisege, ako zaoto predleže svi ostali zakonski uvjeti, neće moći uzkratiti stranci iz jedinog razloga navedenog u točki b) § 236. gr. p. p. (najme koja bijaše odsudjena kao kriva zločina kakova mu drago), jer čim je prisega glavna dopuštena, ako je stranka osudjena radi zločina iz pohlepe za dobitkom (§ 235. c] gr. p. p.), to da mora tim većma biti dopuštena, ako je odnosna stranka kriva inog zločinstva, nadalje se tvrdi, da bi kod ustanove točke b) §-a 236. moglo samo nastati pitanje, da li se može dosuditi prisega domirna i od ucjene stranci osudjenoj radi zločina, koji nije učinjen iz pohlepe za dobitkom. — Doduše po §-u 235. c) nije baš izključena glavna prisega, kao što ne ni u slučajevih §-a 236. b) nu svakako ostavlja zakon u §-u 236. sl. b) jasno r a z s u d i sudca, da li će dopustiti ponudjenu prisegu (kakve god vrsti) stranci osudjenoj radi kojeg mu drago zločina, dakle nedvojbeno i zločina iz pohlepe za dobitkom. — U tom ne leži tako veliko protuslovje sa ostalimi ustanovami gr. p. p. (a napose §-a 155. a) jer kod odlučne zakletve, ako je osoba sudjena radi

Digitized by Google

zločina deferent, tad i onako redovito će protustranka lasno eventualne zle posljedice krive prisege time ukloniti, da prihvati navraćenu joj prisegu, a ako je sudjena radi zločina osoba delat, tad je od volje stranke bilo istoj odlučnu zakletvu navratiti, što nije morala. — Nasuprot se domirna prisega pače i bez ponude same stranke dosuditi može u popunu inih dokazala, pa kao što je zavržni po §-u 153. sl. a) svjedok izključen od nadopune dokaza po §-u 159. gr. p. p., tako je izključen u skladu sa tom ustanovom i od polaganja domirne i ucjene prisege po §-u 235. sl. c). Nadalje ne sliedi iz toga, što je prema potonjoj ustanovi na prigovor nepripustna domirna prisega osobi, osudjenoj radi zločina iz pohlepe za dobitkom, da mora sudac dosuditi takovu prisegu, ako stranka istoj ne prigovori, jer je po §-u 236. ostavljeno razsudi suda, da li će dopustiti prisegu koju mu drago, dakle može i prisegu domirnu i ucjene uzprkos neprigovora od protustranke ipak ne pripustiti.

Kod §-a 246. gr. p. p. najme opomene krivorote ne nalazim ustanove naredbe minist. pravosudja od 18. srpnja 1857. broj 14748 valjajuće glede svećenika.

Kod tumačenja §-a 267. gr. p. p. (str. 237.) izvadja se, da ima uzvraćena glede tako zvane diffessivne zakletve prisega glasiti, da deferlut po najboljem svomu zvanju drži izpravu istinitom. — Ja sam protivnog nazora, jer uzvraćenu prisegu mora onaj, koji ju bijaše navratio, položiti vazda, bez svakog dodatka (§ 266. gr. p. p) dakle ovdje da je izprava istinita, odnosno da ju je dotičnik vlastoručno podpisao ili podkrižao. — Formular obrazca tako zvane knjižne prisege (str. 243) jest u praksi preporan. Pisac misli, da ima glasiti „da su odnosne stavke, iz kojih preporna tražbina rezultira, unešene bile prama stanju dotičnog poslovnog odnošaja". Po §-u 18. drugo poglavje XVI. zak. članka ugarskog sabora iz god 1840. imala je dotična domirna prisega glasiti „da su po znanju dotičnog polagatelja prisege sve u računu navedene stavke u pogledu pravnog naslova i njihove količine istinite" — Meni se gornji u komentaru zastupani formular već iz toga ne svidja, što je preobćenit i što njime nije konkretizovana nedvojbeno odnosna izvjestna za parbu odlučna okolnost, koju bi domirna prisega popuniti imala, i što je kod eventualnog kaznenog progona težko kraj tako obćenite formulacije krivnju dokazati, svakako bih ja zagovarao formulaciju, kojom se podpunije konkretizuje dotična činjenica kod nje, da je roba kupljena po tuženiku i da mu je istu tužitelj predao. Kod predlaganja spisa parbenih od prve molbe višoj molbi povodom uloženog pravnog lieka proti prvosudnoj rješitbi trebale bi u komentaru navedene biti okružnice banskog stola od 23. prosinca 1885. br. 27502 (broj 254 uredovne sbirke) i 6. prosinca 1893. br. 26411.

A sad dolazim do točke, na koju g. pisac, čini mi se baš osobitu važnost polaže, najme k tumačenju §-a 313. gr. p. p.

Digitized by Google

On zastupa mnienje, da ne treba čekati riešenja treće molbe, ako je druga molba potvrdila prvosudnu odluku u slučajevih navedenih pod točkom 2) §-a 313. gr. p. p. niti onda, ako je u roku od 3 dana proti takovoj odluci druge molbe uložen utok.

Ne slažem se sa tim mnienjem i to glavno s toga, što § 313. toč. 2) posve obćenito veli, da se neima ovršiti odluka, ako bude proti istoj u roku od tri dana iza dostave podnešena žalba (pravije utok), dok se ista ne rieši, a pošto se tu pobliže ne označuje „koji utok", to valja tad za sve utoke, dakle i za izvanredni previdni utok. Gramatikalno tumačenje iste ustanove govori dakle proti nazoru piščevu, proti kojem je, kako mi se čini, bila u većini dosadanja praksa naših sudova. — Ali i ratio legis ne podupire tog nazora, jer je nedvojbeno razlog postanka ustanove § 313. t. 2 taj, da se stranci preranim ovršenjem odluke ne nanese nenaknadiva šteta. A ta bi joj se nedvojbeno i onda naniela, da najviša molba usliša izvanredni previdni utok, a medjutim bi odluka napadnuta ovršena bila! Ustanova §-a 313. t. gr. p. p. je posebna, pa ne hasni pozivati se tu na § 335. gr. p. p., kod kojeg nije zakonodavca vodila bojazan, da se stranci nanese možda nenaknadiva šteta. Razlog praktički, koji bi bio proti mom tumačenju, bio bi zavlačenje ovrhe odlukah, ali nasuprot tomu stoji pogibelj eventualne nenaknadive štete za utjecatelja, a ta je okolnost svakako pretežnija. U zakonu se veli obćenito „dok se žalba ne rieši" a ne veli se i „pravomoćno".

Kad bi zakonodavac bio hotio, da izvauredni utok uložen po točki 1., 2. i 3. § a 313. gr. p p u roku od 3. dana ne obustavlja ovrhe do riešenja utoka, bio bi to sigurno naglasio isto tako kao i kod §-a 338 i 348. gr. p. p. u kojih je to izrično navedeno ili bi tad odredio bio „dok se žaoba pravomoćno ne rieši". A zakonodavac sam ne dopušta odugovlačenja ovrhe odluke, što se vidi odatle da se utokom u pravilu, pa ni u slučajevih gori navedenih, bude li u roku poslje tri dana podnešen, ne obustavlja ovrha odluke, a i u potonjih slučajevih je to zakonodavac htijuć opeta nerazmjernom odugovlačenju na put stati, ograničio na rok od tri dana od dostave. Po tome smijem tvrditi, da se propisi t 2. i 3. §-a 313. ništa neimaju obazirati na pravomoćnost odluke, već su sasma posebna od pravila izuzeta ustanova, da se naime nebi strankam kroz eventualno nepravednu odluku naniela nenaknadiva šteta, pa je s toga potonjega razloga i neumjestan poziv na analogiju §-a 338. gr. p. p.

Kod tumačenja §-a 331. gr. p. p. razlaže se kako može nastati slučaj, da će morati viši sud u jednoj parnici izreći dvie osude, i da koliko se sa kašnijom osuda prva ne preinačuje, biti će prva ovršiva, ne gledeć na odnosnu drugu osudu, i da će tako dvie osude u jednoj parnici uspored stajati moći. Ali ne navadja se što onda, ako bi se prema stanju strari morala prva osuda potonjom preinačiti?

Digitized by Google

Zar da i onda stoje uzpored dvie protuslovne osude i koja da od njih bude ovršiva?

Ili zar je vlastan sud više molbe sam svoju prijašnju osudu preinačiti?

Ja mislim, da bi valjalo u takovom slučaju, jer ne mogu biti uzpored dvie protuslovne osude istog suda u istom predmetu, uloženi kašnji priziv pogledom na jur donešenu prvašnju osudu odputiti.

Kod §-a 334. gr. p. p. izostavljen je u praksi mnogo rabljeni razpis min. pravosudja od 30. svibnja 1854. broj 8224 (sbirke pravos. zakona br. 1608), kojim je izjavljeno, da je previd od strane one parbene stranke, koja je povoljnu presudu u drugoj molbi izhodila, pravilno nedopustiv.

Tumačeć § 360 gr. p. p. mnije komentar, da je preporno pitanje, da li ima mjesta povrati u prijašnje stanje radi krivnje pravdopravnika i onda, ako je stranka parnicu izgubila, što joj je njezin odvjetnik promašio zaporni rok ili ročište, a nije zatražio povrate u prijašnje stanje s ovog razloga po §-u 354. gr. p. p. Mnienje pri tome zastupano, da stranka može takovu povratu zatražiti, ako nije dobila znanja o tom, da je njezin odvjetnik svojom krivnjom promašio rok ili ročište, još u doba, da je mogla uspješno u otvorenom roku, navedenom u § 356. gr. p. p. povratnu molbu po §-u 354. gr. p. p. podnieti — mislim da nije utemeljeno, jer je slučaj povrate u prijašnje stanje radi krivnje pravdopravnika poseban od slučaja u §-u 354. gr. p. p. navedenog i predpostavlja sasma druge uvjete, kako to sam sadržaj istog paragrafa i ustanova §-a 353. t. 2 „kad pravdopravnik štogod sam skrivi u razpravljanju same stvari“ dokazuje, dakle da je odvjetnik razpravljao, a ne izostao od ročišta.

Sasma je posebna ustanova §-a 354. glede povrate u prijašnje stanje sbog promašena roka ili ročista, koja se dakle samo po tih propisih prosuditi može, a ne i inih, u kojih se nigdje ne upozoruje na § 354. gr. p. p., pa se s toga ne može i po inih kojih propisih umjetnim tumačenjem to isto izhoditi. — Tako se mora to tim sigurnije tumačiti, što su i posebne ustanove baš za taj slučaj ustanovljene (§ 359. gr. p. p.), za tu krivnju pravdozastupnika, ako naime on bude potvoren pometnjom, dočim je opet posebna ustanova za kazan nemarnosti pravdopravnika „za zlo postupanje stranke u parnici“ (§ 364. gr. p. p.), nadalje što su i rokovi obiju tih povrata posve različiti i što se sa povratom u prijašnje stanje radi krivnje pravdopravnika postupa kao sa tužbom, a sa povratom po §-u 354. k. p. kao sa molbom.

Kod tumačenja §-a 410 gr. p. p. bilo je umjestno napose iztaći, da se po §-u 30. zakona od 11. travnja 1894. o povlasticah hrvatsko-slav. zem. hipotekarne banke na zajam, što ga je dozvolila ista banka, ne može bez privole ili upute dužnikove na korist treće osobe niti izhoditi zabrana niti ino koje sredstvo osiguraja niti provesti ovrha.

*

Digitized by Google

Doduše je gornji zak. članak u cielosti odtisnut na strani 598, ali radi praktičnosti, i da se laglje takova posebna privilegija u knjizi nadju preporuča se, da budu kod dotičnih paragrafa navedena.

Na strani 387. komentara je krivo kod privilegija austro-ugarske narodne banke citirana naredba minist. pravosudja od 20. ožujka 1856. br. 36. drž. zak. lista, mjesto sada u tom pogledu valjajućih propisa § 11. osnovnih pravila hipotekarnog vjeresijskog odjela austro ugarske banke, zak. čl. zajedničkog ug.-hrv. XXV. god 1878. (sbornik 1878. br. 67) dotično i zak. članka XXVII. od god. 1887. zajedničkoga ug.-hrv. drž. sabora (sbor. 66)

Pitanje razpravljeno na strani 426. komentara, da li naime može voditi ovrhovoditelj ovrhu na tražbine, koje ovršenik ima proti ovrhovoditelju kao svomu dužniku, jest doista preporno. Važni su razlozi, koji govore proti tomu, da se ta ovrha dozvoli.

Još u novije doka izrečena je rješitba vrhovnog sudišta u Beču od 22. lipnja 1894. broj 7461 (Allg. österr. Gerichtszeitung 1894. br. 35) koja tu ovrhu nedozvoljuje. — Ja sam bio slobodan već u „Mjesečniku“ godine 1882. strana 33 zastupati mnienje, koje i pisac, pa i sada ostajem pri tom.

Kod ovršne sekvestracije § 480. i sl. gr. p. p. manjkaju propisi §-a 40—46 osnovnih pravila hipotekarnog vjeresijskog odjela austro-ugarske banke (sbornika br. 67 ex 1878.) zatim § 16—21 zakona o povlasticah hrvatsko-slavonske zemaljske hipotekarne banke, i zak. čl. XXXII. zajedničkog hrvatsko-ugarskog sabora ex 1886. glaseći o predmetu oslobodjenja prometnih sredstava inozemnih željeznica od sekvestracije (sbor. br. 55 ex 1886.) i k tomu naredba bana 22. svibnja 1887. broj 6086 (uredovne sbirke broj 199), koja to napose odredjuje glede željeznica carevine Njemačke.

Kod ovršnog zakupa nekretnina izostavljeni su isto tako propisi §-a 46. gornjih osnovnih pravila austro-ug. banke, i § 22 zakona o povlasticah hrv.-slav. zem. hipotekarne banke.

Na strani 441., gdje se govori o tomu, tko je sve oprošten od polaganja jamčevine prigodom ovršne dražbe nekretnina, manjka i hrv.-slav. zem. hipotekarna banka (§ 11. gornjeg zakona).

Glede oglašivanja u službene „Narodne Novine“ valjajuće naredbe bana od 22. prosinca 1881. 3594 i od 23. prosinca 1873. broj 2379 pr. (br. 51 uredovne sbirke) a glede oglašivanja u ugarskom službenom listu u Budapesti Közlöny okružnica banskog stola od 18. ožujka 1891. br. 6128 (uredovne sbirke br. 378) i od 28. ožujka 1894. br. 6782 izostavljene su, a isto tako nebi s gorega bilo kod toga §-a citirati i okružnicu banskoga stola od 12. srpnja 1882. broj 13521 (uredovne sbirke broj 67) glede bubnjarske pristojbe za proglašivanje dražbenih izroka.

Digitized by Google

Kod partije ovršne dražbe nekretnina nije navedeno, u kojih slučajih i uz koje uvjete može državni erar u svrhu utjerivanja erarialnih tražbina voditi ovrhu na nekretnine (zak. čl. XLIV ex 1883. zajedničkog ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora).

Kod tumačenja dražbenih uvjeta o prodaji nekretnina (§ 505 gr. p. p.) izostalo je navedenje važnih privilegija danih u § ih 47—55. osnovnih pravila hipotekarnog vjeresijskog odjela austro-ugarske banke i § i 23. do 25. zakona o povlasticah hrvatsko-slavonske zemaljske hipotekarne banke.

Tumačenje posljednje stavke § 509. gr. p. p. onamo, da se ista može protegnuti samo na one vjerovnike, koji su iza časa zabilježbe dražbe stekli u gruntovnici pravo zaloga, jest, držim, svojevoljno, ter svakako nadilazi sam smisao zakona.

Ni okružnice banskog stola od 7. svibnja 1884. br. 10113 (uredovne sbirke br. 20) kao i od 10. rujna 1884. broj 20566 kako da se financijalne oblasti imadu pravodobno obaviešćivati ob obustavi dražbe nekretnina, nisu nigdje navedene.

U partiji ovrhe inozemskih osuda u inozemstvu izpuštene se naredba zem. vlade od 26. travnja 1891. br. 4915 (br. 385. uredovne sbirke) da se naime ovosudne osude u Njemačkoj državi ne ovršuju, i naredba vlade od 7. studenoga 1890. br. 12117. (uredovne sbirke br. 375) glede neovršenja gradjansko-pravnih osuda u Crnoj gori — zatim je izostavljena izdana u pogledu provadjanja ovrha na zamolnice inostranih sudova okružnica banskog stola od 17. travnja 1886. br. 909 (uredovne sbirke br. 152) i od 2. svibnja 1883. broj 9085 (uredovne sbirke br. 85) u pogledu provadjanja ovrha. — Zatim je na strani 488 kod priobćenja sklopljenog sa kraljevinom Srbijom državnog ugovora izostavljena naredba vlade od 20. siečnja 1886. br. 12424 (ured. sbirke br. 132) ob utjerivanju naknadno naraslih ovršnih troškova uslied osuda, koje bi se imale u Srbiji izvršiti.

Tumačeć pisac na strani 497 prvenstvo kod razdiobe kupovnine nekretnina odkupnine od krčevina zatim gorno-činženih zemalja i izvanselištnih zemalja po §-u 12. zakona od 18. siečnja 1876. br. 8 (sbornik godine 1876.) bio je vrlo kratak, a baš ovo pitanje dolazi vrlo često kod naših sudova do praktičkog riešavanja; napose su pri tom s vida puštene važne naredbe i to zemaljske vlade odjela za pravosudje od 4. lipnja 1887. br. 7608 glede toga, kako imadu odnosne odluke odnoseće se na tu odkupninu glasiti i komu se dostavljaju, zatim okružnice banskog stola od 26 listopada 1881. br. 13954 (uredovne sbirke br. 80) od 14. ožujka 1883. broj 5286 (sbirke br. 81) i od 19. prosinca 1883. broj 25292 (br. 117 uredovne sbirke). A upozorujem na potekle važne rješitbe stola sedmorice glede tog pitanja: od 1. veljače 1884. broj 2332, priobćena u „Mjesečniku“ g. 1884. strana 567, zatim na rješitbe priobćene u Mjesečniku iste godine na stranah 617 i 710, i od 21. siečnja 1892. br. 2591 ex 1891. (Mjesečnik

Digitized by Google

1892. strana 127), koja potonja rješitba glasi, da imade državno nadodvjetničtvo u zastupanju zemljo-odkupno zaklade naročito navesti u ovršnoj molbi, da provadja ovrhu na nepokretnine uslied naloga kr. zem. vlade i konačno na rješitbu od 16. rujna 1893. broj 3020 (Mjesečnik 1894. strana 460).

Vrlo u praksi preporno i teško pitanje, kako da se kod razdiobe kupovnine postupa sa uknjiženimi služnosti, jest nerazmjerno kratko razpravljeno prema ostalom gradivu, a o postupku pri tom i sa uknjiženim dužnostnim uzdržavanjem (Ausgedinge), glede kojeg postoje i u cislitavskoj judikaturi toli protuslovne rješitbe, neima u djelu ni spomena, a bilo bi tim nuždnije o tom razpravljati, što su baš ta pitanja možda najteža u gradj. parbenom postupniku.

Tumačenje razdiobe kupovnine glede tražbina, glede kojih više gruntovničkih stvarnosti jamče zajednički, jest za nas samo doktrinarne naravi, jer valja lih za cislajtansko zakonodavstvo; ne slažem se ali podnipošto s time, da bi se analogno imalo postupati i u nas kod razdiobe kupovnine takovih prodanih nekretnina, jer mi nemamo istih pozitivnih zakona, kao što ih ima za takve slučajeve Cislajtanija.

Kod tumačenja ubožkog prava (strana 523) izostala je naredba vlade od 11. siečnja 1885. broj 645 (ured. sbirka br. 11) glede Saksonske i naredba vlade od 20. kolovoza 1885. br. 12223 (uredovna sbirka br. 56) glede Rusije, zatim ustanove sada u pogledu izdavanja svjedočbe siromaštva itd. valjajuće, naime § 14. zak. čl. XXVI ex 1881 (sbor. br. 38 ex 1881.) i točku 12. 40/85 tarife a) b).

Tumačeć pitanje, da li se može vjerovniku, koji je za jednu svoju tražbinu jur izhodio dozvolu ovršne dražbe, ali ima osim te ovršne tražbine još i drugih tražbina, za druge njegove tražbine dozvoliti pridruženje ili ne, zastupa pisac mnienje, da može. — Ali to se protivi jasno samom slovu zakona, koji govori u §-u 16. (ovršne novele) o drugom vjerovniku, dakle osobi različitoj od ovrhovoditelja. U ostalom je potekla i rješitba kr. stola sedmorice odnovijeg vremena od 21. listopada 1892. br. 3872 (Mjesečnik 1893.), koja izrično navodi, da jedan te isti vjerovnik ne može radi druge svoje tražbine izhoditi pridruženje k ovrsi. Isto tako glasi rješitba banskog stola od 9. prosinca 1885. broj 27546 (Mjesečnik 1886. strana 74) dočim protivno glasi rješitba istog višeg sudišta od 20. travnja 1887. broj 8609 (Mjesečnik 1891. strana 448).

I Milan Roje u Mjesečniku strana 463. godine 1891. zastupa mnienje piščevo, za koje bi doduše donekle govorila ratio legis, nu stoji svakako nasuprot gramatikalno tumačenje upitne zakonske ustanove.

K tumačenju § a 21. zakona od 13. siečnja 1883. dodajem okružnicu banskoga stola od 9. svibnja 1889. broj 10571 (uredovne sbirke br. 306) i od 8. kolovoza 1894. broj 17890 najme u pogledu ograničenja ovrhe na

Digitized by Google

poštanske pošiljke i poštanska poduzeća ter novce doznačene poštom ili po brzojavnom uredu, a kod §-a 26. istog zakona najme izuzeća pokretnina od ovrhe odredbu § 13. zak. članka XIV. ex 1891. zajedničkog ug.-hrvatskog sabora (sbornik 45. g. 1891). o podupiranju obrtnih i tvorničkih namještenika u slučaju bolesti, koja odredba izlučuje prava dotičnih osiguranika iz ovrhe.

Zatim navodim k §-u 29. istog zakona noviju okružnicu banskoga stola od 8. kolovoza 1894. broj 17890, da najme nemože ovršenik ni dobrovoljno dozvoliti, da se vjerovnik namiri iz imajućeg ovršeniku ostati netaknutog minimuma, koji minimum mora u dotičnoj odluci iztaknut biti.

Na strani 655 se nepravilno tvrdi, da u nas ne ima pozitivne zakonske ustanove, da su naime izuzeti iz ovrhe uložci, učinjeni kod poštanskih štedionica. Upozorujem bo na postojeći glede toga zakonski članak zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora IX. iz godine 1885. § 24.

Da li je dopušten izvanredni previd u postupku u uporabnih parnicah, jest doduše proporno pitanje, ali čim ga zakon izrično neizključuje u §-u 15 naredbe minist. unut. djela i pravosudja, koji govori o prizivih, „različitih od naredaba za postupak ustmeni“ koji dakle ustmeni postupak u svih u tom §-u neizključenih predmetih obstoji u krieposti, držim, da je pravilnije, uzprkos postojećeg razloga najveće bitnosti postupka, smatrati ga dopuštenim.

Na strani 714 tumača je razloženo mnienje, kako će sud postupati, ako tuženik proti platežnom nalogu preda sudu u otvorenom roku jedan podnesak, koji označuje bud utokom bud prigovorom proti izdanoj platežnoj zapovjesti, ali u njem ne napada samo platežni nalog, već navodi i nove okolnosti i činjenice, da naime neduguje onoga, što se od njeg traži — da se najme tad podnesak taj ima smatrati kao prigovori. Slobodan sam tomu nazoru protiviti se, jer ne može sud prve molbe nikako odlučivati o tome više, da li su predležali zakoniti uvjeti za izdanje platežne zapovjedi, već to može činiti samo viši sud, s toga bi se imao takav podnesak po §-u 2. gr. p. p. na izpravak u zapornom roku povratiti, da se najme posebno utok a posebno prigovori podnesu.

Na strani 733 izvadja pisac, da sve one osobe, proti kojim se po §-u 25. zakona o mjestnih sudovih ne može razpravljati pred mjestnim sudom, imadu tužiti pred redovitim nadležnim sudom, i u tom slučaju da je za državni i zemaljski erar redoviti nadležni sud kr. sudbeni stol u Zagrebu prema §-u 23. i 14. sl. b) sudovnika, dočim glede općine, u obsegu koje ureduje mjestni sud izvadja, da će se u tom slučaju imati tužiti kod onoga kotarskog kao maličnog suda, u područje kojeg spada dotična općina, jer da je gledom na ustanovu §-a 25. zakona o mjestnih sudovih glede političkih općina stavljen izvan krieposti propisa § 14 sl. b)

Digitized by Google

sudovnika, pošto zakon neizključuje tužbe proti občini u obće već samo proti občini, u obsegu koje ureduje mjestni sud.

Proti tomu mnienju se moram odlučno izjaviti, jer nije osnovano pogledom na propise §-a 1—3. zakona o maličnom postupku, po kojih je imperativan taj postupak za sve slučajeve u okviru tog zakona, koje zakon izrično ne izuzimlje, a pošto erar nije u tih propisih izuzet, jasno je, da i on u okviru §-a 1. i 3. istog zakona podpada pod te ustanove zakona, koje ne samo uvadjaju posebni pestupak već i „nadležnost", kao što to naslov I. tog zakona izrično sadržaje. Upozorujem u ostalom i na rješitbu kr. stola sedmorice od 14. lipnja 1894 broj 1922 (Mjesečnik 1894. strana 355), koja stoji na istom stanovištu.

Na strani 753 djela zastupani nazor, da je dovoljna i svjedočba občinskog poglavarstva, da dužnik neima nikakova pokretna imetka, za da se proti njemu po zakonu od 6. travnja 1881. (dodatak zakonu o mjestnih sudovih) može ovrha na inu imovinu ovršenika voditi, stoji u očitoj oprieci s izričnim u tom pogledu slovom zakona §-a 2. od 6 travnja 1881., koji za to iziskuje svjedočbu nadležnog mjestnog suda.

Pisac zastupa na strani 769 mnienje, da se po §-u 1. točke b) zakona o maličnom postupku može tužbovni zahtjev staviti i samo na izdanje stvari ili obavu činitbe do 100 for., a da se ne mora podjedno staviti i alternativni zahtjev na dosudjenje odgovarajuće tomu novčane svote.

Ja nasuprot držim, da upravo ta alternativa tužbovnog zahtjeva i omogućuje u obće uporabu maličnog postupka, koji bi zahtjev inače spadao pred redovitu gradjansku sudbenost.

Kod tumačenja partije preslušavanja stranaka poput svjedoka tvrdi se medju ostalim i to, da smije sudac odgoditi zapriseženje preslušane jur poput svjedoka stranke i nakon što je preslušao protustranku, i da će nakon saslušanja protustranke izreći opet posebni zaključak, koja se od saslušanih stranaka ima zapriseći, nadalje da će moći sudac i zaključiti, da se nijedna stranka eventualno neima zapriseći. — O svih tih tvrdnjah neima u samom zakonu pravog temelja, nasuprot nalaže § 58. da stranku valja nakon njezinog preslušanja kao svjedoka zapriseći, ter da samo, ako sudac, pošto se je jedna stranka pod prisegom preslušala, zaključi, da i protivnik preslušan bude kao svjedok, prosto će mu biti pridržati si pravo, da će o tom, hoće li ga zapriseći, izreći odluku po obavljenu preslušanju, paće ga moći u tom slučaju, dakle samo iznimno u tom slučaju, i nezapriseći. — Po tome svakako po propisu slova zakona treba da jedna stranka bude zaprisegnuta i to prvo preslušana odmah iza preslušanja, a i zaprisegnuće drugo preslušane stranke može po slovu zakona samo onda izostati, ako se uzvidi, da joj je položeno kazivanje sasvim nevjerojatno, dakle ne smije pri tom sudac samovoljno postupati.

Digitized by Google

Preslušanje stranaka poput svojedoka je surogat glavne prisege, pa je s toga zakonodavac, da bude veća garancija vjerojatnosti izkaza stranke, naredio, da se ista na njezin izkaz i zaprisegnuti imade. Kad bi stajao nazor komentatora, tad bi druga alineja §-a 58. bila skroz suvišna, jer kad bi sudac mogao po volji odredjivati, koju će stranku i kada zapriseći, tad ista alineja zakona ne bi pravog smisla imala, dočim kao iznimka od pravila, najme da je prvo preslušana stranka jur zaprisegnuta, kao što se izrično veli „pošto se je jedna stranka p o d p r i s e g o m preslušala“ ima svoj opravdani smisao. — Doduše i dr. Derenčin u svom tumaču k bagatelnom postupku, donekle pristaje uz nazor piščev, ali je obrazloženje zaoto tamo navedeno vrlo kratko, pak se i ono slabo obazire na drugu alineju §-a 58. — Doduše ima sudac prema §-u 30.razsuditi po osvjedočenju svojem, da li se ima ili neima koji prokaz, učinjen o samoj stvari, istinitim smatrati, nu iz tog još ne sliedi, da je on pri tome nevezan na propisane zakonom forme kod provadjanja dokaza.

Prema ovom obrazloženju držim, da je isto tako nepravilno, što se na strani 800 djela navodi, da će prisegu oduzeti sudac maličnu u pravilu samo od one stranke, glede koje dodje do osvjedočenja, da je njezina izpovjed vjerojatna. U obće je o tom zakučastom pitanju predosta i u Mjesečniku razpravljano bilo, i to baš i po samom piscu, pak bih željno bio vidio puno obsežnije tumačenje ove partije.

Na strani 817 zastupa se nazor, da će banski stol uzeti u pretres i prekasno predloženu žaobu ništovnu, pa da će ju odbiti kao prekasno podnešenu samo onda, ako nije učinjena očita ništetnost u postupku.

Ni taj nazor nije po mom mnienju po zakonu opravdan, jer § 78. sadržaje „banski stol, ako obnadje, da je žalba ništovna p r e d a n a za d o b e i da je osnovana, ukinuti će osudu itd., dakle se svakako predpostavlja, da mora žaoba ništovna pravodobna biti. — Bilo bi i za pravnu sigurnost vrlo štetno, da se može, neznam poslje koliko vremena još iza pravomoćnosti osude eventualno s uspjehom podnieti ništovna žalba, a uzevši k tomu, kad je radi mnogo važnijih parnica, kao što su parnice u redovitom postupku, pravni liek o ništovnih žaobah vezan na pravodobnost, neznam odakle ratio legis, da to ipak ne valja za manje važne parnice, gdje dakle i manja šteta sbog eventualne očite povriede zakona nastati može.

Dalje iztičem, da se u čitavom razlaganju postupka maličnog tek na jednom mjestu citira okružnica predsjedničtva banskoga stola od 9. travnja 1877. broj 606, saobćujuća naredbu zemaljske vlade od 3. travnja 1877. broj 1915 o provedbi zakona maličnom postupku (uredovna sbirka broj 87) dočim o drugoj isto tako važnoj okružnici istog predsjedničtva, oglašujućoj odrebu kr. zemaljske vlade odjela za pravosudje od 26. rujna 1877. br. 5956, razjašnjujuću neke dvojbe nastale u uredovanju maličnih sudova, ter niti ob okružnicah, kako se i komu izkazi o poslovanju maličnih

Digitized by Google

sudova podnašaju, nigdje spomena ne ima. U partiji postupka o smetanju posjeda bile bi mogle i naredba zemaljske vlade od 29. studenoga 1891. broj 10750 (uredovne sbirke broj 407) i za tim okružnica banskog stola od 2. svibnja 1894. br. 9314 (sbirka br. 508) spomenute biti.

Na stranah 879. i 908. se krivo spominje, da je kotarski sud u Vinkovcih ujedno trgovački mjenbeni sud samo za svoje područje, jer je on uslied naredbe kr. zem. vlade od 13. srpnja 1887. broj 9912 (ured. sbirke br. 220) ujedno trgovački sud za obseg kot. suda u Bošnjacih.

Kod tumačenja §-a 8. naredbe minist. pravosudja od 25. siečnja 1850. je izpuštena važna naredba min. pravosudja od 19. travnja 1855. broj 75. drž. zak. lista, po kojoj se nebi u obće smjela prije izminuća 3 dana ovrha do osiguranja dozvoliti.

Na strani 886. zastupano mnienje, da se ustanova §-a 7. gornje naredbe minist. pravosudja od 25. siečnja 1850. ne može uporavljivati niti onda, ako stranka ne stanuje u mjestu suda, ali predloži prigovore po zastupniku stanujućem u mjestu suda, jest držim u sebi neopravdano, a napose je neumjestno bilo pozivanje na citiranu glede toga rješitbu vrhovnog suda u Beču od 17. kolovoza 1886. u repertoriju pod str. 131, koja rješitba baš protivno onomu, što pisac tvrdi, izriče.

Kod istog §-a 7. manjka naredba ministarstva pravosudja od 5. srpnja 1859. broj 122. drž. zak. lista, prema kojoj prigovori podnešeni po strankah izvan sjedišta suda stanujućih, ne moraju biti providjeni odvjetničkom signaturom.

Završujuć ovime ocjenu gornjeg djela, smijem još izražaja dati očekivanju, da će naš pravnički sviet to obširno i velikim trudom izradjeno djelo vrlo radostno prihvatiti, i da će se na nj i u praksi a i u našoj pravnoj književnosti zaslužen obzir uzimati. — Može biti ću i ja tada još imati opetovno ugodnu sgodu sa gdjekojom partijom istog pobliže se zabaviti, što mi sada zadatak ove obćenite i sumarne ocjene dozvolio nije. Ne mogu, a da ne spomenem još, da je svakako priznanja vriedno, što se je naša domaća knjižara Lavoslava Hartmana (Kugli i Deutsch) odvažila na nakladu ovako obsežna tumača, i time bitno pripomogla tomu, da ovo djelo ugleda sviet.

Dr. ***Stjepan Positović.***

* * *

Studie über den Theilbau in der Landwirthschaft besonders in Dalmatien sowie über die Erträge in dem Gebiete der ehemaligen Republik Ragusa von Dr. Vladimir *Pappafava*. Insbruck (Wagnerische Universitäts-Buchhandlung) 1894. 8. 103.

Naš neumorni suradnik razpravlja u ovoj monografiji najprije ob obradjivanju s polovine kod starih naroda, a onda kod modernih. Ovdje govori najprije ob obradjivanju s polovine u Francezkoj, gdje je četvrtina zemljišta obradjivana na ovaj način.

Digitized by Google

Ovu pogodbu smatra francezki zakon običnim zakupom i zove ju bail à métaire premda se ne dieli uviek na polovinu prirod izmedju vlastnika i zakupnika.

U Italiji je obradjivanje s polovice svuda uvedeno, te se može smatrati osobito u srednjoj i u južnoj Italiji temeljem obradjivanja zemljišta. U pogledu obradjivanja s polovine vriede u Italiji čl. 1647., 1648., 1651. i 1661 obćega gradjanskoga zakona od godine 1865. Po ovih zakonskih ustanovah vriede za ugovore ove vrsti propisi zakona o zakupu i najmu. Ako stranke ne ugovore što drugo, imade se dielili prirod medju vlastnikom i kolonom na polovinu.

U Italiji obvezan je kolonist vlastniku zemljišta predanoga mu na obradjivanje, još na stanovite činitbe i podavanja, koja se obično zovu „apendizzi". U to ime ima kolonist dati gospodaru stanovitu količinu peradi, jaja, voća i butina, te osim toga ručne i vozne težake u opredieljeno vrieme; a ako toga neće, ima gospodara za ove činitbe i podavanja odštetiti u novcu. Ovi apendizzi su u Italiji svuda uobičajeni i veoma visoki tako, da su upravo oni doveli siromašne koloniste do biede i nevolje. U provinciji Bologni iznose oni 15 do 30 franaka po hektaru, u Lombardiji 7, 12 do 16 franaka po hektaru.

Za tim govori pisac o Španjolskoj, Portugalskoj, Švicarskoj i Rusiji. U Rusiji odredjuje odpis ministra unutarnjih posala od 1. prosinca 1827., da ima polovnik (polovicki) vlastniku davati polovinu priroda, te da ne smije vlastnik od polovnika ništa drugo tražiti. Nakon toga razpravlja o Rumunjskoj, Grčkoj, Njemačkoj i konačno o našoj monarkiji.

Ovdje se g. pisac, kako je i u naslovu knjige iztaknuto, osobito bavi sa Dalmacijom.

U Dalmaciji je obradjivanje s polovine veoma razširenо.

Prije uvedenja gradjanskoga zakona vriedili su u tom pogledu statuti, a gdje oni nisu ništa odredjivali, običajno pravo.

Polovnik je bio obvezan davati vlastniku polovinu, trećinu, četvrtinu prihoda itd. dapače i desetinu, prema tomu, kakova bijaše plodnost i položaj tla. Veoma često je vlastnik dužan davati polovniku stanovitu pomoć za obradjivanje.

U njekojih predielih, tako primjerice u zadarskoj okolici, postoji od starine običajno pravo, nazvano „prva voda", „prvijenci", po kojem ne bijaše polovnik obvezan vlastniku davati ništa od vinograda, komu još nije devet godina.

Na temelju nekojih statuta prelazio je ovaj odnošaj od otca na sina, bijaše dakle trajan, dočim je po drugih prestao, kada je poginula loza, koju je polovnik obradjivao.

Prvim siečnjem 1816. bijaše uveden obći austrijski gradjanski zakonik

Digitized by Google

u svoj Dalmaciji, te je tako običajno pravo kao i statuti stavljeno u tom pogledu izvan krieposti.

Po općem gradj. zakoniku jest pogodba ob obradjivanju s polovine pogodba ortačka, (§ 1103. i 1175. o. g. z.), te se imade prema tomu i prosudjivati.

Konačno razpravlja g. pisac obradjivanje s polovine u bivšoj republici dubrovačkoj. U Dubrovniku zvao se je dio, što ga je polovnik imao davati gospodaru „polovica", a ovakovo obradjivanje davanje s polovice.

Ovo bi moglo služiti dokazom, da je taj dio bio doista polovica prihoda, ali je postojao prema okolnostim tla i drugi odnošaj; tako je taj dio iznosio kod nekretnina, koje valjalo posijati, samo jednu četvrtinu. Ovo razdieljenje ustanovilo se je često nakon procjene. Ali pošto je procjena visećih plodina dovodila veoma često do razmirica osobito što se tiče izbora vještaka ili zgodnoga vremena za žetvu itd., držalo se je, da će biti bolje, ako se ustanovi nepromjenljivi razmjer participiranja na plodovih, na temelju prihoda od više godina. Ovaj se je razmjer nazvao „uvjet", a uveden je koncem 17. ili početkom 18. vieka, te je bio prvobitno ograničen na oranice, a kasnije je protegnut i na vinograde i masline.

Kuće kmetova stajale su u sried vrtova i bijahu obkoljene obori, u kojima se je timarilo blago potrebno za gospodarstvo i za kuću. Sav prihod od blaga pripadao je kmetu, samo je morao svake godine pod naslovom „poklon" davati vlastniku par kokota, par kokoši, 10 jaja i mladu kozu. Ako je kmet imao dva ili više vrtova, bio je dužan davati vlastniku dva ili više poklona.

Osim toga imao je kmet pravo paše na vlastnikovih pašnjacih i drvarije i vlastnikovih šumah za svoju porabu, a za to je davao vlastniku pod imenom „poklon" svake godine dvie svinjske butine i jednu svinjsku glavu.

Za to što je imao stan u vlastnikovoj kući, bio je dužan stanoviti broj dana obradjivati vlastnikove zemlje, „carine" nazvane, koje je vlastnik na svoj račun obradjivao. Ova dužnost nazivala se je „služba". Ako gospodar nije imao carine, nije bio njegov kmet obvezan na službu.

Kada gospodari nisu htjeli sami na svoj račun obradjivati carine, dali su ju jednomu ili više kolonista na obradjivanje s polovine, a da im uz to nisu dali stana, koji su već imali od drugih gospodara. Tako je često jedna osoba došla u odnošaj kmetstva ili kmetinstva pram onom gospodaru, koji joj je dao zemljište s polovine i stan, a u odnošaj polovinstva pram onom gospodaru, koji joj je dao samo zemljište s polovine.

Kako se je čitatelj već iz ovoga kratkoga osvrta uvjeriti mogao, zanimati će ova monografija svakoga pravnika, a nas mora da zanima tim više, što še napose potanko bavi sa obradjivanjem s polovine kod jednoga diela našega naroda. Za to ju našim čitateljem preporučamo.

* * *

Digitized by Google

Das Immobilar-Recht in Bosnien und Hercegovina sistematisch dargestellt von Dr. Stefan *Posilović*, Präsident des k. Gerichtshofes in Mitrovitz, gewesenen Obergerichtsrath in Bosnien und Hercegovina. Zagreb (Antun Scholz) 8° XII. 241. Ciena 1 for. 80 nč.

Mi za sada jednostavno oglašujemo ovo veoma važno djelo našega odličnoga suradnika, svraćajući na nj pažnju naših čitalaca, jer ćemo o njem svakako obširnije progovoriti. Uredničtvo „Mjesečnika" nada se pouzdano, da će ovo djelo ocieniti u „Mjesečniku" koji od članova pravničkoga družtva, službujućih u Bosni i Hercegovini.

* * *

Glavni izvještaj u gospodarstvu, obrtu, trgovini i prometu u okružju senjske trgovačke i obrtničke komore za godinu 1893. Senj (H. Luster) 1894. 8° 132.

* * *

Slovenski pravnik (uredjuju ga dr. Makso Pirc i dr. Viktor Supan a izdaje ga družtvo Pravnik), svezak 9. za mjesec rujan sadržaje: O pooblašćenji v načrtu novega civ. postopnika, od Kavčnika. — Svezak 10. za mjesec listopad: Beležništvo v Norveški, od dra. Vladimira Pappafave. — Permanentni odsek za posvetovanja o civ. postopniku o meji pristojnosti ned okrajnimi sodišći in sodnimi dvori. — Kako se moreju napraviti, kolikor se dá, pravične kazenske razsudbe. Svezak 11. za mjesec studeni: Kolonstvo pri nekaterih narodih starega veka, od dra. Vladimira Pappafave. — Za tim sva tribroja: Iz pravosudne prakse. — Iz upravne prakse. — Književna poročila. — Razne vesti. — Pregled pravosodstva.

* * *

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga CXVII. Matematičko-privodoslovni razred XVII./2 1894. 8°. 192.

U ovoj su knjizi štampane sliedeće razprave: Jednoznačna projekcija vitopere plohe trećega stupnja, od dr. Davida Segena. — Prilog teoriji eliptičnih funkcija, od dra. Vladimira Varićaka. — O proračunavanju iracionalnih korijena numeričkim jednačbam (Lagrangeova i Hornerova metoda spojena) od profesora Eduarda Doležala. — Imaginarni sferni trokuti, od dra. Vladimira Varićaka. — O instinktu, od Josipa Torbara. — Knjiga CXVIII. Filologičko-historički i filozofičko-juridički razredi. XL. 8° 221. Ova knjiga sadržaje: Rapski dijalekat, od M. Kušara. — Kajkavački dijalekat u Prigorju, od profesora Vatroslava Rožića. — Ivan Bolica Kotoranin, latinski pjesnik, od profesora dr. M. Šrepela. — Prinos k naglasu u (novoj) slovenštini i hrvatskoj kajkavštini, od dra. M. Valjavca. —

Digitized by Google

VIESTNIK.

(Upravni odbor pravničkoga družtva) držao je dne 12. studenoga t. g. redovitu sjednicu, u kojoj je ponajprije javio predsjednik presvj. gosp. dr. Franjo pl. *Burgstaller-Remetski*, da je s družtvenim tajnikom preuzv. g. banu predao „Mjesečnik“ od godine 1893. opredieljen za dvorsku knjižnicu obiteljskih povjerbina, ter da je tom zgodom preporučio družtvo blagonaklonosti Njegove Preuzvišenosti. Preuzvišeni g. ban obećao je, da će i nadalje veoma rado podupirati naše družtvo, koje tako ozbiljno posvećuje svoje sile radu, opredieljenom mu u družtvenih pravilih. Za tim je pročitan dopis predsjedničtva kr. zemaljske vlade od 22. listopada t. g. broj 3685 pr., kojim se odbor poziva, da sabire predbrojnike na knjigu „Imenik dostojanstvenika, činovnika i službenika u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji“ za godinu 1895. Zaključeno je, da se jedan eksemplar imenika nabavi za družtvenu knjižnicu.

Nakon toga bude bude pročitano pismo družtvenoga člana g. Adolfa *Rušnova*, viećnika kr. banskoga stola, upravljeno na predsjednika družtva, koje u glavnom glasi:

„Radi se o tome da se u nas uvede novi stečajni red, jer su se mnoge ustanove, navlastito one o postupku pri likvidaciji i o načinu diobe stečajninske pokretne imovine pokazale neosnovanimi.

O novoj osnovi misli se već i kod kr. zemaljske vlade; ali se nije odlučilo, da li se ima naprosto recipirati budi ugarski budi austrijski stečajni red, bez ili sa promjenami, te kakovimi promjenami ili da li se ima sastaviti posebna nova osnova o stečajnom redu.

Ja sam govorio s izvjestiteljem u tom predmetu kod vis. kr. zemaljske vlade, te mu izjavio svoje mnienje, da nisam za to, da se recipira naprosto budi ugarski budi austrijski stečajni red. jer, ako i jesu načelne i glavne ustanove jednog i drugog stečajnog reda svakako shodne za naše odnošaje, to je ipak jedan i drugi stečajni red preobširan, a uz to ne dovoljno jasan; osobito ako se uzme u obzir, da je stečajni red praktični zakon, koji mora biti posve razumljiv i jasan svakom laiku, a ne samo pravniku.

Osim toga pokazalo se je u našoj praksi, da valja uvrstiti u stečajni red stanovite ustanove, kojih ne ima ni u ugarskom ni u austrijskom stečajnom redu, ali koje su absolutno potrebne, stranom da se čuvaju prava ukupnosti vjerovnika, stranom da se jednostavnije i uslied toga brže obavi dioba pokretne stećajne imovine te tako u čim kraćem roku stečaj dovrši, stranom napokon da budu po mogućnosti riešena sva preporna pitanja i time da bude praksa jednoličnija.

Nu u tu svrhu je potrebno, da prije nego vlada konačno izda svoju osnovu, ona sazna, koje su se ustanove današnjega u nas u krieposti stojećega stečajnoga reda i na koliko pokazale neshodnimi ili manjkavimi, te kojimi se ustanovami imadu popuniti, odnosno koje se nove ustanove imadu s obzirom na naše odnošaje u sam zakon uvrstiti.

U tom su pogledu u prvom redu zvani dati svoje mnienje praktični pravnici, koji su dulje vremena radili u stečajnih poslovih, te su si svestrano izkustvo pribavili.

Za to se ne može valjana osnova o stečajnom redu sastaviti samo pri zelenom stolu, a da se ne saslušaju praktični pravnici.

Digitized by Google

Osnova sastavljena jednom manjkavo, neda se ni po enketnoj komisiji, makar bila ona sastavljena od samih praktičnih izkusnih pravnika, više temeljito izpraviti; jer za nekoliko dana ne može na sve doći niti se domisliti svemu, što bi valjalo razjasniti i dodati; a težko da će se vlada i dati sklonuti da osnovu, jednom već načinjenu, s temelja preinači.

Po mojem mnienju bilo bi zato potrebno, da prije nego što se u nas po vladi stvori osnova novoga stečajnoga reda, izjave praktični pravnici svoje mnienje, u kojem obziru valja naš stečajni red preinačiti, koje se nove ustanove imadu u nj uvrstiti, te da se o pojedinom predlogu diskusija zametne.

Ovo potaknuti spada nedvojbeno u djelokrug pravničkoga družtva, ter bi „Mjesečnik" kao jedini u nas strukovni pravnički list, bio organ, u kojem bi se imala dotična mnienja priobćiti.

Držim pako, da se shodna i svestrano temeljita diskusija može samo tad povesti, ako se njetko prvi javi sa pozitivnim obrazloženim predlogom, koji bi imao služiti za podlogu diskusiji. Taj bi pako predlog najpraktičniji bio, da je učinjen u formi osnove zakona, jer bi se tako izazvala diskusija o svakoj ustanovi stečajnoga reda, te se nebi tako lahko koja ustanova mimoišla.

Ja sam se vladinom izvjestitelju očitovao pripravnim učiniti takovu osnovu s obrazlaženjem, te priobćiti ju u „Mjesečniku", da se o njoj povede diskusija.

S ovim mojim mnienjem slagao se vladin izvjestitelj. Nu pošto će upitna osnova s obrazloženjem po prilici do 6 tiskanih tabaka obuzimati, to bi priobćivanje njezino u „Mjesečniku" u odlomcih predugo trajalo, te nebi bilo pregleda.

Zato se ovime obraćam preko presvjetlosti Vaše kao predsjednika pravničkoga družtva na slavni upravljajući odbor pravničkoga družtva s molbom, da bi isti — u koliko drži moj predlog shodnim — odredio, da se osnova tiska u posebnom svezku.

Pošto ja nikakovoga honorara ne tražim, bio bi trošak puki tisak i papir".

Pošto je g. Rušnov već predao jedan dio svoje radnje, bude zaključeno da se radnja g. Adolfa Rušnova pod naslovom „Misli o reformi stečajnoga reda u obliku osnove" preda uredničtvu „Mjesečnika", da ju dade na družtveni trošak kao posebno djelo štampati, te će se onda razdieliti medju članove pravničkoga družtva bezplatno.

Iza toga prima se izstup iz družtva koncem godine 1894. Ferdinanda *Horvata* financijalnoga tajnika.

Po tom budu još riešeni nekoji manje važni predmeti, a konačno bude primljeno izvješće blagajnika o stanju blagajne.

Odlikovanja. Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo previšnjim riešenjem od 16. studenoga t. g. imenovati Danila *Stankovića,* odjelnoga predstojnika unutarnjega odjela kr. zem. vlade pravim tajnim savjetnikom uz oprost pristojba. Preuzvišenom gospodinu, koji je članom pravničkoga družtva od njegova postanka, srdačno čestitamo.

Njeg. c. i k apošt. Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 29. rujna t. g. dozvoliti, da savjetnik vrh. sudišta u Sarajevu g. Adalbert *Šek* smije primiti i nositi komanderski krst crnogorskog Danilova reda, koji mu je podieljen kneževskim ukazom od 22. ožujka t. g. za to, što je na njemački preveo i obširnim uvodom popratio crnogorski imovinski zakonik. Gosp. je Šek rodom Hrvat, te je služio u Hrvatskoj kao kotarski sudac i slovi kano izvrstan

Digitized by Google

pravnik i sudac, a član je našega družtva od god 1877. Mi se ovomu odlikovanju našega zemljaka i člana našega družtva od srca radujemo, te mu čestitamo.

Imenovanja. Njegovo ces. i kr. apoštolsko Veličanstvo blagoizvoljelo je previšnjim riešenjem od 11. listopada 1894. imenovati Franju *Posavca* sudbenoga pristava I. razreda kod kot. suda u Garešnici kotarskim sudcem sa sustavnimi berivi ter ga dodieliti na službovanje k sudbenom stolu u Belovaru. Nadalje su imenovani: Josip *Vlahović* pravni vježbenik kod kr. kot. suda u Požegi prislušnikom u obsegu kr. banskoga stola; sudbenimi pristavi II. razr. extra statum prislušnici Blaž *Kovačević*, kod sudbenoga stola u Varaždinu za isti sudbeni stol; Panta *Popović*, kod sudbenoga stola u Osieku za kotarski sud u Jaski i Martin *Curić*, kod sudenog stola u Mitrovici za kot. sud u Mitrovici, doktorand prava Antun *Javand* kr. pravnim perovodnim vježbenikom u privremenom svojstvu kod kr. ravnateljstva ernarnih pravnih posala u Zagrebu, svršeni pravnik Vaso *Pavlica* perovodnim vježbenikom u obsegu kr. zemaljske vlade, Ivan *Živić* pravni vježbenik kod kr. kot. suda u Zagrebu i Robert *Heumer* pravni vježbenik kod sudbenoga stola u Petrinji prislušnici u obsegu banskoga stola; nadalje imenovani su sudbeni pristavi II. razreda sudbenimi pristavi I. razreda: Nikola *Horvat* kod kot. suda u Karlovcu; Dragutin *Cepulić* kod kot. suda u Novom; dr. Ljudevit pl. *Köröskeny* kod kot. suda u Gospiću; Franjo *Meiksner* kod sudbenoga stola u Osieku, dr. Teodor *Čupović* kod kot. suda u Karlovcih, Ljubomir *Kapetanović* kod kot. suda u Slatini, Ivan *Žigović* kod kot. suda u Križevcih, Mijo *Lenček* kod kot. suda u Koprivnici, Stjepan *Milošević* kod kot. suda u Irigu, Jovan *Jovanović* kod kot. suda u Zemunu; Mirko *Lebanović* kod kot. sud suda u Mitrovici, konačno Milivoj pl. *Somogji* sudbeni pristav kod kot. ureda kao suda u Žepču, za kot. sud u Brodu, — ter su ostavljena ostala jedanaestorica na njihovih dosadanjih službenih mjestih i sudbeni pristav II. razreda Milan *Akurti* u službovanju kod tajničtva banskoga stola, tajničkim pristavom kod kr. banskoga stola.

(U Bosni i Hercegovini.) Imenovani su: svršeni pravnik Cvjetko P. *Radović* privr. auskultantom u okr. sudu u Travniku, svršeni pravnik Viktor Teodor *Jankiewicz* privr. auskultantom u okr. sudu u Sarajevu, svršeni pravnik Aleksander *Kovačević* u Slav. Brodu privr. financ. perovodnim vježbenikom, konačno c. kr. financijalni perovodni vježbenik Boleslav *Lachecki* u Krakovu i svršeni pravnik Guido *Jerovšek* u Gradcu privremenimi perovodnimi vježbenici prvi za kotarski ured u Brčkom, a potonji je dodieljen kot. uredu u Ljubuškom.

Premještenja. Premješteni su: Vinko *Rački* sudbeni pristav kod sudb. stola u Ogulinu ka kot. sudu u Dvoru, te mu je povjerena podjedno uprava rečenoga kotarskoga suda, Janko *Šincek*, sudbeni pristav I. razreda kod sudb. stola u Belovaru ka kot. sudu u Garešnici, te mu je podjedno povjerena uprava rečenoga kotarskoga suda, Stjepan *Lukić* sudbeni pristav kod kr. kot. suda u Jaski k onomu u Novoj Gradiški, nadalje premješteni su sudbeni pristavi Lazar *Savić* od kotarskog suda u Krnjaku k sudbenom stolu u Petrinji, dr. Rajmund *Tomšić* od sudbenoga stola u Petrinji kotarskom sudu u Iloku, Antun *Andrić* od kotarskog suda u Garešnici k sudbenomu stolu u Osieku; Juraj *Miholek* od kotarskoga suda u Gjurgjevcu k onomu u Klanjcu.

(U Bosni i Hercegovini) premješteni su: politički pristav II. razreda i upravitelj kotarske izpostave u Dubici Ivan *Michlowski* ka kotarskom uredu u Drventi, politički pristav II. razreda u kot. uredu u Bos. Gradišci Josip *Melzer* u Dubicu te mu je povjerena uprava tamošnje kotarske izpostave, po-

Digitized by Google

litički pristav II. razreda Teobald pl. *Rubatić* od kotarskog ureda u Konjici k onom u Bos. Gradišci, i politički pristav I. razreda Kazimir *Vrdoljak* od kot. ureda u Drventi k onom u Konjicu, nadalje medjusobno kotarski predstojnik I. razreda Miron pl. *Zarzycki* kod kot. ureda u Drventi i kotarski predstojnik II. razr. Karlo barun *Pitner* kod vladinog povjerenika za glavni grad Sarajevo, za tim auskultant dr. Emanuel *Singer* od okružnoga suda u D. Tuzli ka kot. uredu Bjelini, konačno su razriešeni auskultant okružnog suda u Sarajevu Egon pl. *Pflügl* uslied njegovog naimenovanja plaćenim c. i kr. konsularnim elevom i privremeni auskultant u okružnom sudu u Travniku dr. Josip *Jeger* od daljeg službovanja u ovih zemljah.

(Sbornika zakona i naredaba valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju) komad XX. god. 1894. izdan i razposlan je dne 27. listopada 1894. a sadržaje:

pod brojem 67. zakonski članak IV: 1894. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora o nastavnom izgradjenju željeznice mjestnoga interesa Vinkovce Brčka od postaje Gunje do Brčke premostenjem Save (Potvrdjen dne 26. veljače 1894. — Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 14. ožujka 1894. pod br. 3.),

pod brojem 68. zakonski članak VI: 1894. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora o privremenom uredjenju naših trgovačkih odnošaja sa Rusijom (Potvrdjen dne 19. ožujka 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona od 20. ožujka 1894. pod br. 4.),

pod brojem 69. zakonski članak VIII: 1894. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora o produljenju roka i nadopunjenju pogodovnosti sadržanih u zakonskom članku XXII. godine 1884. glasećem ob izvanrednom oprostu od poreza za gradjevine, koje će se u području grada Rieke sagraditi. (Potvrdjen dne 28. ožujka 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 8. travnja 1894. pod brojem 5) i konačno

pod brojem 70. zakonski članak VII.: 1894. zajedničkoga ug.-hrvatskoga državnoga sabora ob uzakonjeju medjunarodne konvencije, sklopljene u Mletcih dne 30. siečnja 1892. glede reforme egipatske pomorsko-zdravstvene službe. (Potvrdjen dne 21. ožujka 1894. — Proglašen dne 10. travnja 1894. pod br. 6.)

Komad XXI. od g. 1894. izdan i razposlan je dne 12. studenoga 1894. a sadržaje sliedeće na zajedničkom ugarsko-hrvatskom državnom saboru donešene zakonske članke i to:

pod brojem 71. zakonski članak IX: 1894. o zajedničkih zaštitnih mjerah, koje se u medjunarodnom saobraćaju uporaviti imadu u vriemenu pošasti kolere. (Potvrdjen dne 21. ožujka 1894. Proglašen ugarskom sborniku državnih zakona dne 10. travnja 1894. pod brojem 6),

pod brojem 72. zakonski članak X: 1894. u predmetu uzakonjenja u Beču dne 24. travnja 1893. sa Velikom Britanijom skopljenoga ugovora radi uzajamne zaštite prava auktorah književnih ili umjetničkih djela. (Potvrdjen dne 21. travnja 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 1. svibnja 1894. pod br. 7),

pod brojem 73. zakonski članak XI: 1894. o podieljenju dozvole za vicinalnu željeznicu Vršac-Stubir. (Potvrdjen dne 13. svibnja 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 31. svibnja 1894. pod br. 8),

pod brojem 74. zakonski članak XIII: 1894., kojim se dozvolne izprave željezničkih pruga, spadajućih k mreži dioničarskoga družtva somošdolinske željeznice i k ovim izpravam spadajući dodatak ujedinjuju. (Potvrdjen dne 11.

Digitized by Google

lipnja 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 15. lipnja 1894. pod br. 9),

pod brojem 75. zakonski članak XIV: 1894. o uzakonjenju trgovačkog ugovora sklopljenoga sa Rumunjskom dne 29/9. prosinca 1893. (Potvrdjen dne 18. lipnja 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 21. lipnja 1894. pod br. 10);

pod brojem 76. zakonski članak XV: 1894. u predmetu osiguranja poreza na žeštu za potrošno područje (Potvrdjen dne 18. lipnja 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 21. lipnja 1894. pod br. 10),

pod brojem 77. zakonski članak XVII: 1894., kojim se medjunarodna konvencija, dne 14. listopada 1893. u Berni glede odpreme robe po željeznicah sklopljena, te zakonskim člankom XXV. od godine 1892. uzakonjena, nadopunjuje. (Potvrdjen dne 29. lipnja 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 5. srpnja 1894. pod br. 12);

pod brojem 78. zakonski članak XVIII: 1894., kojim se § 10. zakonskoga članka IX. od godine 1885. i §-a 6. zak. članka XXXIV. od godine 1889. stavljaju izvan krieposti. (Potvrdjen 29. lipnja 1894. Proglašen u ug. sborniku državnih zakona dne 5. srpnja 1894. pod br. 12),

pod brojem 79. zakonski članak XIX: 1894. o pokriću troškova njekih radnja, potrebitih na kr. ugarskih državnih željeznicah. (Potvrdjen dne 29. lipnja 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 5. srpnja 1894. pod br. 12).

pod brojem 80. zakonski članak XX: 1894. ob onovljenju glavno- i stolnogradske Novesgrade, Dragutinske, Josipove i Florijanske vojarne i tvrdje na Gerhardovom briegu. (Potvrdjen dne 29. lipnja 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 5. srpnja 1894. pod br. 12),

pod broj 81. zakonski članak XXI: 1894. o uzakonjenju trgovačke konvencije, sklopljene 18/6. švibnja god. 1894. sa carevinom Ruskom. (Potvrdjen dne 29. lipnja 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 11. srpnja 1894. pod br. 13),

pod projem 82. zakonski članak XXII: 1894., kojim se dozvoljuje parovozna vicinalna željeznica Baja-Zombor-Novisad. (Potvrdjen dne 17. srpnja 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 24. srpnja 1894. pod br. 14),

pod brojem 83. zakonski članak XXIII: 1894., kojim se dozvoljuje parovozna vicinalna željeznica Szent-Lorinz Slatina-Našice. (Potvrdjen dne 7. srpnja 1894. Proglašen u ugarskom sbornihu državnih zakona dne 24. srpnja 1894. pod br. 14),

pod brojem 84. zakonski članak XXIV: 1894. ob odkupu jednog diela zajedničkog visećeg duga. (Potvrdjen dne 9. srpnja 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 24. srpnja 1894. pod br. 14),

pod brojem 85. zakonski članak XXV: 1894. o pokriću dugovine ukazujuće se na teret Ugarske polag konačnog obračuna temeljenog na zajedničkom zaključnom računu od godine 1891. (Potvrdjen dne 21. srpnja 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 24. srpnja 1894. pod br. 14),

pod brojem 86. zakonski članak XXVI: 1894. o preinačenju i nadopunjenju na sudbene biljege i pristojbe odnosećih se zakona i propisa. (Potvrdjen dne 21. lipnja 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 21. lipnja 1894. pod br. 14) i konačno

Digitized by Google

pod brojem 87. zakonski članak XXX:1894. u predmetu djelomičnog preinačenja zakonskih ustanova, slovećih ob oporezovanju proizvadjanja piva. (Potvrdjen dne 2. listopada 1894. Proglašen u ugarskom sborniku državnih zakona dne 15. listopada 1894. pod br. 17).

(Uredovne sbirke naredaba pravosudne struke) izdana i razposlana je svezka IV. brojevi 519—528. Sadržaj netom izašlih brojeva jest sliedeći:

broj 519. naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za pravosudje od 14. kolovoza 1894. broj 10333, kojom se odredjuje predaja gruntovnih napisnika kr. kot. sudu u sv. Ivanu Zelina

broj 520 okružnica kr. banskoga stola u Zagrebu od 8. kolovoza 1894. br. 17890 glede uporave § â 4—19. 29. zakona od 18. siečnja 1883. br. 24 sbornika o stegah ovršnoga prava,

br. 521 okružnica kr. banskog stola od 3. kolovoza 1894. br. 17192 glede odpravljanja nalazećih se na slobodi osudjenika u dotične kaznione.

broj 522 okružnica kr. banskoga stola od 29. kolovoza 1894. br. 19033 glede zaračunavanja kilometrine,

broj 523 okružnica kr. banskoga stola od 25. srpnja 1894. br. 15084. glede obdržavanja i oglašivanja dražbah nepokretninah,

broj 524 naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 22. rujna 1894. br. 11609 glede naknadnoga nadieljivanja primjerci uredovne sbirke naredaba pravosudne struke,

broj 525 naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 20. rujna 1894. br. 10979 da se svaki slučaj adopcije ima priobćiti kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu,

broj 526. naredba kr. hrv.-sla.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje od 22. rujna 1894. br. 9248 glede propisa o podmirivanju pristojbe, odpadajuće nu namire vrhu odplata hipotekarnih zajmova, što ih izdaju novčani zavodi baveći se podieljivanjem takovih zajmova,

broj 527 okružnica kr. banskog stola od 18. rujna 1894. broj 20855 izdana svim kr. kot. sudovom i sudbenim stolovom kao nadtutorstvenim i nadskrbničkim oblastim te gradskim sirotinjskim povjerenstvom,

broj 528 okružnica kr. banskoga stola od 19. rujna 1894. br. 20700 glede zaračunavanja povjerenstvene pristojbe za nošenje mapa.

Stečaji.

Prosinac. Neprotokulirani trgovac Julius *Neuman* u Novoj Gradiški. — Kr. kot. sud u Novoj Gradiški (odluka od 18. listopada 1894. br. 11273 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Platon Čupović, zamjenik Juraj Strišković, odjetnici u Novoj Gradiški. — Rok prijave do 1. prosinca, ročište 4. prosinca 1894.

— Viktor *Pavlinić* u Varaždinu. — Kr. sudbeni stol u Varaždinu (odluka od 11. studenoga 1894. broj 5206 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Marko Breyer, zamjenik Ferdo pl. Mathachich odvjetnici u Varaždinu. — Rok prijave do 24. prosinca, ročište 28. prosinca 1894.

Siečanj 1895. Petar *Smoljanović*, protokulirani trgovac u Zagrebu. — Kr. sudbeni stol u Zagrebu (odluka od 23. studenoga 1894. broj 17520 gr.) — Zastupnik i medjutomni upravitelj stečajnoga imetka dr. Ivan Zahar, zamjenik Nikola pl. Czernkovich, odvjetnici u Zagrebu. — Rok prijave do 16. siečnja, ročište 16. siečnja 1895.

Digitized by Google

Izkaz

plemićkih dobara, za koja se imadu uslied naredbe kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade, odjela za pravosudje, od 13. travnja 1894. br. 4530 predati novosastavljeni gruntovni uložci nadležnim sudovom, i to:

Tekući broj	Ime sudb. stola, kojem su predani uložci	Tekući broj	Ime plemićkog dobra	Dan, od kojega se vode uložci kao gruntovnica	Rok za povedenje konačnoga izpravka: započeo	Rok za povedenje konačnoga izpravka: iztiče	Opazka
					d a n a	d a n a	
1	Kr. sudb. stol u Zagrebu	1	Kaniža	1. svibnja 1894.	1. svibnja 1894.	31. listopada 1894.	
		2	Legrad				
		3	Oroslavje gor.				
		4	Stubica gor.				
		5	Golubovec				
		6	Karivaroš				
		7	Dobri Zdenci				
		8	Andraševec				
		9	Vukšinec				
		10	Bistrica gor. grad				
		11	Jakovlje				
		12	Puščа Kupljenovo				
		13	Novi Dvori				
		14	Januševec				
		15	Laduč				
		16	Dolec				
		17	Prigorje				
		18	Vukovoselo				
		19	Lužnica				
		20	Buzin	1. lipnja 1894.	1. lipnja 1894.	30. studenoga 1894.	
		21	Čiče staro				
		22	Gradići				
		23	Kurilovec I. i II. dio				
		24	Komposesorat turop.				
		25	Lomnica gor.				
		26	Mlaka velika				
		27	Vukovina				
		28	Podgradje				
		29	Šestine				
2	Kr. sudb. stol u Varaždinu	30	Beretinec				
		31	Biškupec				
		32	Jalžabet I.				
		33	Jalžabet II.				
		34	Ljubeščica				
		35	Novimarof				
		36	Šaulovec				
3	Kr. sudb. stol u Osieku	37	Nuštar	1. srpnja 1894.	1. srpnja 1894.	31. pros. 1894.	
		38	Gaboš				

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google